TERTIVS TOMVS

CONCIONVM DE TEMPORE,

QVÆ A PASCHA DOMINICÆ Resurrectionis ad festum vsque sacratissimi corporis Christi habentur:

Inscriptus Catalogo Librorum Vladislai Kotch Ano 1644.

Auctore

R. P. F. LVDOVICO GRANATENSI, *sacræ Theologiæ professore, ~~Monacho~~ Dominicano.*

Ex Eremo Vigrensi

Qui ad iustitiam erudiunt multos, quasi stellæ in perpetuas æternitates. *Danielis* 12.

Ex Eremo Vigrensi

Cong. Eremitarum Camaldulensium

ANTVERPIÆ,
Ex officina Christophori Plantini, Architypographi Regij.
M. D. LXXXVIII.

APPROBATIO EXAMINATORVM.

NOS frater *Antonius de S. Dominico sacræ Theologiæ in Academia Conimbricensi primarius lector, & frater Bartholomæus Ferreira in Theologia Præsentatus, & examini librorum qui aliunde importantur, præfectus ex speciali commissione & mandato manupropria subscripto Serenissimi Cardinalis infantis Henrici, Generalis inquisitoris in regno Portugalliæ, perlegimus has* Cōciones R.P.F Ludouici Granatēsis, *sacræ Theologiæ professoris, quæ à Paschate Dominicæ Resurrectionis vsque ad festum sacratissimi corporis Christi habentur; nihilque in eis offendimus quod vel orthodoxæ fidei aut bonis moribus aduersaretur: ideoque dignas duximus quæ prælo mandarentur, quòd eas omnibus diuini verbi Concionatoribus cæterisque pietatis cultoribus maximè vtiles & salutares speramus In cuius rei fidem nomina nostra subscripsimus. Olysippone,* 1573.

F. Antonius de sancto Dominico.

F. Bartholomæus Ferreira, Præsentatus.

Accessit præterea iuxta sacri Concilij Tridentini decreta facultas Reuerendissimi admodumque Illustris Ordinarij Olysipponensis.

CAROLO AMPLISS. CARDINALI BORROMÆO, ARCHIEPISCOPO MEDIOLANENSI, F. LVDOVICVS GRANATENSIS perpetuam in Chriſto felicitatem.

EA EST, Reuerendiſſime atque illuſtriſſime Cardinalis, virtutis dignitas & elegantia, vt poſt Deum Opt. Max. nihil dignius, pulchrius, atque diuinius ea mente ſit quæ terrenis rebus abiectis & proculcatis, ſe totam in illius optimi parentis obſequium & amorem ſic addixit, vt mundo mortua, illi ſolùm viuat, illi militet, illi pareat, illum ſemper intueatur, in illius ſe dilectionem totam effundat, in illius contemplatione dies noctesque ſuſpenſa ſit, ex illius præſcriptione actiones omnes & vitam moderetur: nihilque aliud aut cogitet aut moliatur, quàm vt illi omnibus in rebus placeat, illique gratiſſima fiat. Huius autem animæ pulchritudo ſi corporeis oculis cerneretur, quos ſui amores excitaret! Quis enim virtutis decus & elegantiam vel in hoſte etiam non ſuſpiciat, non diligat, non miretur? Eſt ne quicquam in tota hac mundi fabrica, quam intuemur oculis, Chriſtiana virtute & pietate ſpecioſius atque ſublimius? Profectò nihil. Ea igitur res in cauſa exſtitit, Cardinalis ampliſſime, vt ego te longè poſitum atque ignotum (à quo neque litteras aut mandata accepi, neque à te quicquam in extrema hac ætate conſtitutus ſperare poſſum) ſolo virtutum tuarum odore mirificè delectatus, & abſentem abſens diligere atq; obſeruare, &

aſſiduas etiam pro te preces (qualeſcunque illæ ſint) ad Dominum fundere iam pridem ſolitus ſim. Nec hoc quotidiano officio contentus, has etiam litteras ad te mittere, & nunc tertium Concionum noſtrarū Tomum, quæ à Dominica Reſurrectionis ad feſtū vſq. ſacratiſſimi corporis Chriſti decurrunt, in huius erga te pietatis & obſeruantiæ meæ teſtimonium dicare volui. Quod eo libentius feci, quoniam in his concionibus plura, quàm in aliis, de myſterio Chriſti, deque ſummo redemptionis noſtrę beneficio, de quo multa in Euangelicis lectionibus, quæ hoc tempore recitantur, ſcripta ſunt, tractare neceſſe fuit. Quod argumenti genus ijs qui Redemptoris ſui amore flagrant (in quorum te is numerum ſingulari benignitate ſua adſciuit) conſtat eſſe gratiſſimum. Quo etiam argumento hæreticorum calumniam depellere poſſumus, qui nos furenter accuſare ſolent quòd parum Chriſti gratiæ & redemptionis eius beneficio tribuamus. Imò verò illi totum Chriſti myſterium & beneficium ſceleratè peruertunt, dum ex eo opere quo Dei filius nos puros & immaculatos, ſuæque patientiæ & obedientiæ ſectatores efficere voluit, ipſi otiandi, laſciuiendi, atque ſtertendi anſam arripiunt, ſolaq. eius gratia, inani tantùm fiducia concepta, ſine vllo pœnitentiæ labore, aut bonorum operum ſtudio, ſalutē ſibi amentiſſimi homines pollicentur: nec eos illud Domini fulmen perterrefacit, quo in extremo iudicio à ſe improbos in tartarū præcipitabit, quòd benignitatis & miſericordiæ opera neglexerint: nec mouet vox illa Pauli, qua docet, non auditores legis, ſed factores apud Deum eſſe iuſtificandos: nec fatuarum virginum exemplū, quæ cùm puram & incorruptam fidei lampadē haberent, quia tamen charitatis & miſericordiæ

ſericordiæ

ſericordiæ oleum non habuerunt,ab ipſis cęli foribus repulſæ ſunt. Nos igitur ſeriò Chriſti capitis noſtri gratiam magnificamus: quam & infinitam eſſe, & infinitis ſeculis(ſi eſſent) profuturã confitemur;qua & flagrantiſſimo eius amore inardeſcimus,& in ſolidam ac firmã ſpem,meritis atq. doloribus eius innixi, erigimur, & ad humilitatis,lenitatis, patientiæ, obedientiæ,cæterarũq. virtutũ eius imitationẽ, quæ ſingulari quadam ratione in ipſius paſſione potiſſimùm elucent,accendimur & inflammamur. Ad has igitur virtutes, non ad inanem hæreticorum fiduciam, bonorum operum ſtudio vacuam, paſſionis Dominicæ contemplatione & exemplo excitamur. Ad hoc enim nos Petrus Apoſtolus hortatur cùm ait:Chriſtus paſſus eſt pro nobis, vobis relinquens exemplum, vt ſequamini veſtigia eius:qui peccatum non fecit,nec inuentus eſt dolus in ore eius: qui cùm malediceretur, nõ maledicebat; cùm pateretur,non comminabatur. Verùm de his hactenus. Accipe igitur, Cardinalis ampliſſime,ea voluntatis propenſione munuſculum hoc noſtrum,qua tibi dicatur: & ſtudium ſtudio,atq. beneuolentiam tua erga me beneuolentia (ſi ita mihi loqui fas eſt)penſare curato.Recolo autem Hieronymum Spatianum, & Ioannem Andream Caligarium tui ſtudioſiſſimos,virtutumque tuarum pręcones,me ad hoc officium præſtandum fuiſſe adhortatos. Sed ego tamen ſine vllius hortatu hoc pietatis & obſeruantiæ erga te meæ æternũ pignus iam dudũ offerre decreueram. Chriſtus autem Dominus, qui te iſta religione, iſta tam præclara virtutis indole donauit, amplitudinem tuam nobis & Eccleſiæ ſuæ quàm diutiſſimè ſeruet incolumem. Vale.

AD LECTOREM.

PRIVSQVAM Dominicæ resurrectionis mysterium tractare incipiam, candide Lector, libet hāc sacratissimam diem, alacritatis & gaudij plenissimam, pulcherrimis his Lactantij Firmiani carminibus salutare: quæ non parum spiritualem animi tui lætitiam excitare poterunt.

SALVE festa dies, toto venerabilis æuo,
Qua Deus infernum vicit, & astra tenet.
Tempore florigero rutilant distincta sereno,
Et maiore poli lumine porta patet.
Altius ignivomum solem cæli orbita ducit,
Qui vagus Oceanas exit & intrat aquas.
Armatus radijs, elementa liquentia lustrans,
Hac in nocte breui tendit in orbe diem.
Splendida sincero producunt æthera vultu,
Lætitiamque suam sidera clara probant.
Terra ferax vario fundit munuscula cultu,
Cùm bene vernarit, reddit & annus opes.
Mollia purpureum pingunt violaria campum;
Prata virent herbis, & micat herba comis.
Paulatim subeunt stellantia lumina florum,
Floribus arrident gramina cuncta suis.
Semine deposito latè seges exilit aruis,
Spondens agricolæ vincere posse famem.
Caudice deserto lacrymat sua gaudia palmes:
Vnde merum tribuat dat modò vitis aquam.
Cortice de matris tenera lanugine surgens,
Præparat ad partum turgida gemma sinum.
Subque hiemis tempus foliorum crine refuso,
Iam reparat viridans frondea tecta nemus.
Constructura fauos apis hinc aluearia linquens,
Floribus instrepitans poplitè mella rapit.
Ad cantus reuocatur auis, quæ carmine clauso
Pigrior, hiberno frigore muta fuit.
Hinc philomela suis attemperat organa cannis,
Fitque repercusso dulcior aura melo.
Ecce renascentis testatur gratia mundi,
Omnia cum Domino dona redisse suo.
Namque triumphanti post tristia tartara Christo,
Vndique fronde nemus, gramina flore fauent.

Legibus inferni oppressis, super astra meantem
Laudent rite Deum lux, polus, arua, fretum.
Qui crucifixus erat, Deus ecce per omnia regnat,
Dantque creatori cuncta creata precem.
Mobilitas anni, mensum, lux alma dierum,
Horarum splendor stridula cuncta fauent.
Hinc tibi silua comis plaudit quoque campus aristis:
Hinc grates tacito palmite vitis agit.
Hinc tibi nunc auium resonant virgulta susurro,
Has inter nimio passer amore canit.
Christe salus rerum, bone conditor, atque redemptor,
Vnica progenies ex deitate Patris:
Irrecitabiliter manans de corde parentis,
Verbum subsistens & patris ore potens.
Æqualis, concors, socius, cum patre coæuus,
Quo sumpsit mundus principe principium.
Æthera suspendis, sola congeris, æquora fundis,
Quæque locis habitant, quæ moderata vigent.
Qui genus humanum cernens mersum esse profundo,
Vtq; hominem eriperes, es quoque factus homo.
Nec nostro tantùm voluisti è corpore nasci,
Sed caro quæ nasci pertulit atque mori,
Funeris exequias patris nouus autor & orbis,
Intra mortis iter dando salutis opem.
Tristia cessarunt infernæ vincula legis,
Expauitque chaos luminis ore premi.
Depereunt tenebræ Christi fulgore fugatæ:
Æternæ noctis pallia crassa cadunt.
Sollicitam sed redde fidem precor, alma potestas:
Tertia lux rediit, surge sepulte meus.
Non decet vt vili tumulo tua membra tegantur:
Non pretium mundi vilia saxa premant.
Indignum est, cuius clauduntur cuncta pugillo,
Vt tegat inclusum rupe vetante lapis.
Lintea tolle precor, sudaria linque sepulchro:
Tu satis es nobis, & sine te nihil est.
Solue catenatas inferni carceris vmbras,
Et reuoca sursum quidquid ad ima ruit.
Redde tuam faciem, videant vt secula lumen:
Redde diem, qui nos te moriente fugit.
Sed planè implesti remeans pie victor Olympum:
Tartara pressa iacent, nec sua iura tenent.
Inferus insaturabiliter caua guttura pandens,
Qui raperet semper, fit tua præda Deus.

Eripis innumerum populum de carcere mortis,
Et sequitur liber, quo suus auctor abis.
Euomit absorptam pauidè fera bellua plebem,
Et de fauce lupi subtrahit agnus oues.
Hinc tumulum repetens post tartara carne resumpta,
Belliger ad cælos ampla trophæa refers.
Quos habuit pœnale chaos, iam reddidit iste:
Et quos mors peteret, hos noua vita tenet.
Rex sacer, ecce tui radiat pars magna trophæi,
Cùm puras animas sacra lauacra beant.
Candidus egreditur nitidis exercitus vndis,
Atque vetus vitium purgat in amne nouo.
Fulgentes animas vestis quoque candida signat,
Et grege de niueo gaudia pastor habet.
Additur hac felix concors mercede sacerdos,
Qui dare vult Domino dupla talenta suo:
Ad meliora trahens gentili errore vagantes,
Bestia ne raperet, munit ouile Dei.
Quos prius Eua nocens infecerat, hos modò reddit
Ecclesiæ pastor vbere, lacte, sinu.

Alludit ad baptismum, & candidam vestẽ quæ dabatur baptizatis in die Paschæ.

IN DIE

IN DIE SANCTO PASCHÆ CONCIO PRIMA:

In qua lectio Euangelica explanatur.

THEMA. *Iesum quæritis Nazarenum crucifixum; surrexit, non est hic: sed ite & dicite discipulis eius & Petro, quia præcedet vos in Galilæam.* Marci vltimo.

SACRATISSIMIS his diebus, fratres dilectissimi, quibus Dominicæ resurrectionis gaudium festis laudibus lætabunda celebrat Ecclesia, nulla vox frequentius auditur, quàm quæ nos ad eiusdem gaudij communionem inuitat. Hinc toties versiculus ille repetitur: Hæc dies quam fecit Dominus; exultemus & lætemur in ea. Erunt autem fortasse multi qui hodie lætentur, sed non eo modo quo nos Apostolus lætari præcipit, cùm ait: Gaudete in Domino semper: iterum dico, gaudete. Philip. 4. Non gaudent autem hoc modo, qui ob id solum gaudent quòd ieiuniorum & pœnitentiæ laboribus finem hodiernus dies attulerit; quòd iam carnibus ingurgitari; quòd cùm libuerit, edere, ludere, & liberius viuere liceat; quodque iam à confessionis pudore & molestia liberi sint. Qui enim hoc modo gaudent, neque in Domino gaudent, neque de Christi resurrectione gaudent. Nihil enim habet sancta hæc lætitia commune cum ea quæ ex his rebus nascitur, quas vt Christus Dominus ex hominũ pectoribus extraheret, tot iniurias & ludibria pertulit, & tam multos labores molestiasque tolerauit. Vbi enim terrena gaudia penitus dominantur & vigent, hæc sancta lætitia locum non habet, quæ carnis voluptatibus infensa & inimica est. Quinam ergo tantæ huius lætitiæ participes erũt? Primùm quidem illi quorum spes & gloria simul cum Christo resurrexit. Hoc enim modo sanctus Propheta gaudebat cùm diceret: Cor meum & caro mea exultauerunt in Deum viuum. Cur ita gaudes in Deo viuo? Nimirum quia illo resurgente & in æternum viuente, resurrexit cum illo salus mea, felicitas mea, & spes mea, quæ concidere nunquam poterit: vtpote quæ illo, hoc est, solidissimo nitatur fundamento. Habent igitur iusti hodie, cur meritò gaudere debeant. Habent quoque eandem

lætitiæ causam & peccatores, si tamen ipsi Quadragesimali pœnitentia veteres peccatorum sordes diluerunt, pristiniq́ue hominis vetustate deposita, in nouam vitam animati, cum Christo Domino surrexerunt. Tales igitur huius tanti muneris gratia merito exhilarantur, quando de vnoquoque ipsorum dici potest quod de luxurioso filio dictum est: Mortuus erat, & reuixit; perierat, & inuentus est. An non igitur lætari merito debet qui se inuenit quem perdiderat? quiq́ue fugata morte ad cælestem vitam ineffabili redemptionis Dominicæ sacramento excitatus est? Tales igitur, quibus salus animæ suæ chara est, qui nihil ea pretiosius ducunt, qui nihil eius saluti anteferunt, qui à peccati morte per Christi gratiam excitati, & in nouam vitam animati, & spirituali sensu præditi sunt, dignam de hoc mysterio concipiunt lætitiam. Vt autem in horum felicissima sorte nos quoque hodie computari mereamur, cælestem opem sacratissimæ Virginis interuentu suppliciter imploremus.

AVE MARIA.

In lectione sancti Euangelij, fratres charissimi, magnum veræ charitatis exemplum tres istæ sanctæ feminæ quæ cum aromatibus ad vngendum sacrum Domini corpus venerunt, nobis exhibent. Cùm enim illum paulo antè efflantem in cruce animam vidissent, & tumulo clausum reliquissent, deq́ue eius resurrectione desperassent, tumulumq́ue ipsum armatis militibus, qui aditum prohiberent, septum esse scirent, nec alium tunc temporis ex officio illo fructum, quàm doloris augmẽtum, defuncti corporis conspectu se reportaturas crederent; nihilominus tamen, vt sacro illi corpori aliqua saltem ratione inseruirent, extremum hoc amoris officium impendere decreuerunt: tantum apud eas concepta semel in Christum charitas valuit. Vt enim Diuus Chrysologus ait, verus amor non quid fieri possit, aut quid tandem fiet attendit; sed quo sibi ipsi satisfaciat, nihil asperum aut difficile aut impossibile putat, neque alium laboris sibi fructum spectat, quàm vt sibi ipsi, suoque desiderio morem gerat, illiq́ue cum iactura etiam vitæ placeat quem ardenter amat. Cuius rei locupletissimum nobis exemplum tres illi pueri exhibent, quos Nabuchodonosor propter contemptam auream eius statuam in fornacem coniici præcepit. Cùm enim rex impius ad illos dixisset, Verène Sidrach, Misach, & Abdenago deos meos non colitis? & statuam auream quam constitui, non adoratis? Si non adoraueritis, eadem hora mittemini in fornacem ignis ardentis: & quis est Deus qui eripiat vos de manu mea? Illi ad hæc: Non oportet (inquiunt) nos hac de re tibi respondere: ecce enim Deus noster quem colimus, potest eripere nos de camino ignis ardẽtis, & de manibus

Petrus Raue.

manibus tuis, ô rex, liberare. Quòd si noluerit, notum sit tibi rex, quòd deos tuos non colimus, & statuam tuam quã erexisti, non adoramus. Hæc est igitur perfectæ charitatis natura, quæ non vtilitatis fructum, sed officij debitum; non commoditatem, sed honestatem; non quo sibi consulat, sed quo dilecto placeat, solerter attendit. A quo studio longissimè absunt qui hæc verba dictitare solent: Ne Deo quidem obsequerer, nisi obsequij mei fructum aliquem percepturum sperarem. Vera enim charitas (vt Bernardus ait) mercenaria non est, quamuis sine mercede non sit. Sequitur deinde: Bernard.

Et valde manè vna sabbatorum veniunt ad monumentum. Nihil in hoc officio sanctæ istæ feminæ prætermisisse videntur. Quo enim die Dominus crucifixus est, vespere eius diei aromata emerunt & parauerunt. Sabbatho verò siluerunt secundum mãdatum: sequenti verò Dominico die non solis ortum expectauerunt, sed valde manè iter arripuerunt: quamuis orto iam sole ad tumulum venerint; quas quidem ea nocte somnum oculis captasse credibile non est, quando & recentis doloris acerbitas, & diluculo surgendi cura ab oculis somnum excuteret. Ideoque non mirum, si & Angelos, & ipsum Angelorum Dominum à mortuis resurgentem viderunt, quæ tanto illum studio summo diluculo quæsierunt. O felices qui sic auroram ad quærendum Dominum præueniunt, quique simili ardore & pietate illum desiderant! Bene ait Salomon: Consurgit diluculo, qui quærit bona. Hinc Guerricus Abbas, Tu (inquit) si vigiles quotidie ad fores sapientiæ, & obserues ad postes eius, peruigilque excubes cùm Magdalena ad ostium monumenti eius, probabis (ni fallor) & ipse cum eadem Maria, quàm verum sit quod Sapientia ipsa (qui Christus est) ait, Ego diligentes me diligo, & qui manè vigilauerint ad me, inuenient me. Inuenit quidem Maria corporaliter Iesum, ad quem vigilabat; ad cuius monumentum, cùm adhuc essent tenebræ, excubatura venerat. Tu verò qui iam non debes nosse Iesum secundum carnem, sed secundum spiritum, spiritaliter eum inuenire poteris, si simili eum desiderio quæsieris, si te similiter in oratione peruigilem aduerterit. Dic ergo Domino Iesu desiderio & affectu Mariæ: Anima mea desiderauit te in nocte, sed & spiritu meo in præcordiis meis de manè vigilabo ad te. Dic voce & mente cum Psalmista: Deus Deus meus, ad te de luce vigilo. Et vide si non cum eis tibi cantare contingat: Repleti sumus manè misericordia tua; exultauimus & delectati sumus. Hactenus Guerricus. Prou. 11. Guerric. Esai. 24. Psal. 62. Psal. 91.

Quo minus mirandum est, si tanta cura sancti omnes matutinum tempus ad diuinas laudes captarent, in quo totius diei primitias

primitias Domino consecrantes, summum hoc pietatis negotium primo quoque tempore adorirentur: vt esset primum ordine temporis, quod erat primum ordine dignitatis. Psal.56. Hinc sanctus Dauid seipsum hoc tempore ad diuinas laudes prædicandas incitabat his verbis: Exurge gloria mea, exurge psalterium & cithara: exurgam diluculo: siue, vt alius vertit, excitabo auroram: hoc est, non illam vt me à somno excitet præstolabor, sed illam ego morantem excitabo. Iob.8. Hinc quidam ex amicis Iob, Si diluculo, ait, consurrexeris ad Deum, & omnipotentem fueris deprecatus, statim euigilabit ad te, & pacatum reddet habitaculum iustitiæ tuæ. Vnde quidam ex antiquis eremi Patribus Ioan. Cl. (vt Ioannes Climacus memorat) dicere solitus erat, se in matutinæ orationis officio totius diei cursum præuidere. Si enim studiosè ac diligenter se in eo gessisset, rectè deinde omnia eiusdem diei opera illi cedere; si verò secus, hanc quoque negligentiam cætera eius diei opera comitari. Vnde facilè colligimus, quàm citò diuinæ virtutis gratia ad eam vigilantibus adsit; quamque verè de æterna sapientia scriptum sit: Sap. 6. Qui de luce vigilauerint ad illam, non laborabunt: assidentem enim illam foribus suis inuenient. O si hæc mea admonitio, fratres, tantum apud vos valeret, vt ea inducti, matutini temporis partem aliquam quotidie deligeretis, qua sapientiæ studio, hoc est, mysteriorum ac beneficiorum diuinorum (his saltem quinquaginta diebus qui inter vtrumque pascha decurrunt) considerationi vacaretis! Non dubito quin Spiritu sancto in Apostolos descendente, super vos quoque aliquam donorum suorum partem effunderet, vosque in benedictionibus dulcedinis præueniret: qua percepta, nulla mora esset, quin spirituali dulcedine prægustata, quæcunque in mundo grata sunt, pro nihilo duceretis. Quidam ex antiquis illis Patribus aiebat, Laborem omnem qui in virtutis studio suscipitur, eò vsque durare, quousque mens nostra Deum possideret. Qua possessione percepta, omnia deinde facilia & suauia fieri. Ego verò addo, omnem hunc laborem tamdiu permanere, quamdiu nondum homo diuinam dulcedinem prægustauit: vbi verò ea percepta est, facilè quisque præ eius amore quæcunque in mundo siue dulcia siue magnifica putantur, velut stercora reputat, libenterque (sicut Mat 13. ille mercator Euangelicus) omnia vendit, vt pretiosam hanc margaritam sibi comparare valeat. Nec hoc mirum videri debet, quandoquidem hæc spiritualis dulcedo non de creatura, sed de creatore concipitur, quæ omnem aliam dulcedinem multis partibus superat. Gregor. in Dialo. Inde adeò fit quod D. Gregor. ait: Animæ videnti Deum angusta est omnis creatura. Videnti ait: hoc est, cognoscenti, amanti, atque fruenti, omnis creatura huius tan-

tæ ſuauitatis comparatione vileſcit. Hinc Diuus Bernardus, Feruore, inquit, ſpiritus feruor extinguitur aliorum deſideriorum; & peſtiferam dulcedinem vitiorum iucunditas ſpiritualis vnctionis excludit. Sed iam ad ſanctarum feminarum hiſtoriam redeamus. Bernard.

Dum igitur adhuc in itinere eſſent, amouẽdi lapidis ab oſtio monumenti cura diſtinebantur: *Quis* (inquiunt) *reuoluet nobis lapidem ab oſtio monumenti? Erat quippe magnus valde.* Quàm aptè verba hæc nobis hoc tempore occurrunt! Quàm multi enim erunt qui hoc ſacro tempore, dum de pœnitentiæ ratione & vitæ mutatione (quæ veræ pœnitentiæ comes eſt) cogitare incipiunt, hæc eadem verba in animo ſuo repetunt! *Quis reuoluet nobis lapidem ab oſtio monumenti?* Lapis enim qui acceſſum prohibet ad Chriſtum, peccatum eſt, & cauſa peccati. Peccata enim (ait ille) diuiſerunt inter vos & Deum veſtrum. Hæc enim velut murus quidam adamantinus ſunt, qui nos à Chriſto ſeparat. Peccatorum verò omnium cauſa immodicus amor ſui & propria voluntas eſt: qua ceſſante, ignem quoque gehennæ ceſſaturum Diuus Bernardus ait. In quem enim ſempiternus ille ignis niſi in propriam voluntatem deſæuiet? Amorem verò ſui peccatorum omnium ſeminarium eſſe, vel ex eo patet, quòd nemo peccat qui non alicuius vtilitatis aut voluptatis amore inductus peccet. Quis ergo hoc tam graue ſaxum à cordis ſui penetralibus amouere poſſit, quo malorum omnium incentorem à ſe depellat? Quis potentiſſimum hunc affectum, à quo ceteri oriuntur, conſilio regere valeat? Qui quidem vſque adeò rebus omnibus à natura inſitus eſt, vt nõ modò animantia cuncta ſe & ſua omnia ſummo amore proſequantur, ſed ipſa etiam elementa hac ipſa propenſione non careant. Cur enim gutta aquæ in puluerem delapſa ſe in orbem cogit, niſi quod ita melius ſe ipſam vnita quàm ſparſa tuetur, & à corruptionis iniuria ſeruat? Quomodo ergo hunc affectum viſceribus imis infixum vincere potero? Quod quidem ita ad ſalutem neceſſarium eſt, vt Dominus in Euangelio dicat: Qui amat animam ſuam, perdet eam; & qui odit animam ſuam in hoc mundo, in vitam æternam cuſtodit eam. Quis igitur hunc grauiſſimum lapidem, qui nos à Chriſto ſeparat, ab oſtio cordis amouere poſſit? Huius enim operis difficultatem illa Ioannis in Apocalypſi verba ſignificare videntur, quæ formidabilis illius beſtię, hoc eſt, Diaboli ſatellites & miniſtri magna voce intonant: Quis ſimilis beſtiæ? aut quis poterit pugnare cum ea? Quod perinde eſt ac ſi dicerent: Quis potentiſſimum ſui amorem, vniuerſæ terræ malleum vincere? quis honoris, pecuniarum, & voluptatum cupiditates, quæ ab hoc amore proficiſcuntur, ſuperare?

Eſai. 59. Ioan. 12. Apoc. 13.

quis mundi legibus, hominumque vocibus & iudiciis obsistere? quis postremò propriæ voluntatis impetum poterit expugnare? Verùm quid huic quæstioni respondeatur, sequentia protinus verba declarant. Sequitur enim:

Et respicientes viderunt reuolutum lapidem. His verbis satis apertè propositæ quæstioni respondetur. Quod enim sanctis feminis penè impossibile, femineisque viribus impar videbatur, sine suo labore factum cælesti potestate viderunt. Idem autem quotidie in Ecclesia multis verè pœnitentibus contingit, vt quos animi sui motus & impetus insuperabiles iudicabant, vbi ad Dominum tota mente conuersi, illi adhærere, & eius opem ardentibus votis implorare cœperunt, animaduerterunt sæpe sine suo labore factum quod illi vix fieri posse credebant; adeò vt interdum seipsos, hoc est, pristinos suos mores quærant, & non inueniant; & veteres animi motus, variasque cupiditates (à quibus molestissimè antea vexabantur) euanuisse & quodammodo aufugisse cernentes, non sine magna admiratione illa Prophetæ verba vsurpare soleant: Quid est tibi mare, quòd fugisti? & tu Iordanis, quia conuersus es retrorsum? Certè à facie Domini turbulenti animi mei fluctus & vndæ fugerunt: à facie Domini cor meum immutatum est. Quemadmodum ergo cum paruulo filio iter faciens pater, vbi fortè vel ad flumen aliquod, vel difficilem ad transeundum locum ventum est, humeris aut gremio impositum filium secum transfert (quo fit, vt minori negotio per asperam quàm per planam viam paruulus gradiatur, illam enim alienis humeris, hanc autem pedibus suis conficit) ita planè quæ in virtutis via magis ardua sunt, Deus ipse tanquam pius pater in nobis (non tamen sine nobis) speciali quodam auxilio operatur (vtpote qui quasi nutricius Ephraim nos in humeris suis portet) faciliora verò nobis, nec tamen sine ope sua, peragenda committit. Quo fit interdum, vt qui maiora impedimenta facilè superant, minora difficiliùs possint. Quod pia Dei dispensatione fieri D. Gregorius ait: vt apertè pij homines hoc indicio videant, se maiora illa Dei auxilio vicisse, cùm difficulter ipsi minora quædam superare valeant.

Simile.

Gregor.

Quid, quòd pericula nostra, & impedimenta virtutis idem ipse præuenit, vt sine vlla offensione per viam iustitiæ gradiamur? Sic enim apud Isaiam præcipit: Transite, transite per portas, præparate viam populo; planum facite iter, & eligite lapides, & eleuate signum in populos: nempe vt per expeditam & facilem iustitiæ viam omnes incedant. Hoc enim diuinæ gratiæ munus est, & vires atque robur inuictum piorum mẽtibus tribuere, & offendicula de via tollere, in quæ pius homo posset impingere

Isai.62.

impingere. Quam rem apertè Dominus in itinere per quod filios Israel in terram promissam duxit, adumbrauit: sic enim legimus: Igitur cùm emisisset Pharao populum, non eos duxit Dominus per viam Philisthiim, quę vicina est; reputans ne fortè pœniteret eum, si vidisset aduersum se bella consurgere; sed circumduxit per viam deserti, quæ est iuxta mare rubrum. Simili ergo prouidentia Dominus erga eos vtitur, quos ex spirituali Aegypto, hoc est, ex huius mundi tenebris liberat, vt ad promissam cælestis patriæ terram perducat. Qua ex re liquet quantum saluris nostræ autori debeamus, qui non modò præmium iustis laboribus tribuit, sed robur etiam ad ferendos labores addit, & omnia iustitiæ impedimenta misericorditer tollit. Sic olim Ioseph fratribus in Aegyptum ad emendum triticum profectis, non modò frumentum in cibum dedit, sed etiam pecuniam qua frumentum emebatur, in ore saccorum includi iussit: vt hoc symbolo admoneremur, Ioseph nostrum, mundi Saluatorem, & panem Angelorum, hoc est, cælestem gloriam, & pecuniam qua hic panis emitur, hoc est, diuinæ gratiæ opem nobis donare. Qui enim gratiam & gloriam donat, an non & frumentum & pecuniam qua frumentum emitur, donat? Hoc est igitur quod cęlesti virtute reuolutus ab ostio monumenti superna virtute lapis insinuat. Sequitur deinde: Exod. 13.

II.

Et introeuntes in monumentum, viderunt iuuenem sedentem in dextris, coopertum stola candida: & obstupuerunt. Qui dicit illis: Nolite expauescere. Iesum quæritis Nazarenum crucifixum, surrexit, non est hic. Sed ite, dicite Discipulis eius, & Petro, quia præcedet vos in Galilæam. Cur hoc in loco singularis Petri fit mentio, cùm cæteri eius socij communi discipulorum nomine designentur; præsertim cùm Petrus cæteris fœdius in passione corruerit? Alij enim fugerunt, Petrus etiam negauit. Certè ob hoc ipsum quòd grauius deliquit, oportebat illi animum addere, & in spem erigere, diffidentiamque omnem adimere. Peccatum enim robur animi frangit, & ad imum vsque mentem deiicit. Vnde est illud: Fugit impius nemine persequente, iustus autem quasi leo confidens stabit. Petrus ergo infidelitatis & præsumptionis suæ conscius (qui cùm se cæteris constantiorem prædicaret, cæteris fœdiùs deliquit) qua fronte ante Domini conspectum apparere poterat, qui illum paulo antè negauerat? Si enim Publicanus ille ex Euangelio nec oculos ad cælũ attollere audebat; quomodo Petrus, qui grauius deliquerat, oculos suos ad Dominũ sustulisset, nisi singulari hoc fauore animatus fuisset? Hoc igitur Dominus non solùm lachrymis eius, sed etiam infirmitati tribuit, quæ hoc erat honore confirmanda. Prou. 28.

firmanda. Hoc enim modo infirmiora Ecclesiæ suæ membra tractare frequenter Dominus solet: vt sæpè tribuat infirmitati quod meritis non debetur. Ideoque præuenire in benedictionibus dulcedinis incipientes solet, ne si spiritualibus deliciis destituantur, deficiant in via, & ad solitas carnis voluptates reuertantur. Quæ quidem gratia pusillanimes vehementer excitare deberet, vt omni laboris atque difficultatis metu posito, ad illum currerent, quem ad se benignè excipiendos, & dulcedinis suæ calice potandos paratum inuenient. Huc accedit quòd Petrus non ex malitia, vt Iudas, sed ex infirmitate deliquit. Tria enim peccatorum genera esse Theologi statuunt, quæ contra tres beatissimæ Trinitatis personas militant. Primum ex infirmitate contra Patrem, cui tribuitur potentia: secundum ex ignorantia contra filium, cui assignatur sapientia: tertium ex malitia contra Spiritum sanctum, cui adscribitur bonitas. Et priora quidem duo peccatorum genera facilius condonantur, tertium verò difficilius. Ideo non mirum si Iudas, qui deliquit ex malitia, damnatur: Petrus verò, qui infirmitati succubuit, misericorditer ad pœnitentiam vocatur. Præterea Petrus celerrimè à peccato surrexit: vix dum enim negationis verba ab ore exciderant, cùm amaræ pœnitentiæ lachrymæ ab oculis eius exciderunt: gallo enim concinente, & Domino in illum misericordiæ suæ oculos coniiciente, egressus foras fleuit amarè. Huiusmodi autem scelera, quibus statim pœnitentiæ medicamento succurritur, facilius sanantur: cùm
Psal. 37. interim inueterata & putrida (quæ Propheta lamentatur cùm ait, Putruerunt & corruptæ sunt cicatrices meæ) difficillimè curentur. Scriptum est enim: Languor prolixus grauat medi-
Eccli. 10. cum: breuem languorem præscindit medicus. Atramenti gut-
Simile. tæ supra candidam vestem decidentes si statim abluantur, protinùs delentur: quod diu hærentibus & vetustis minimè contingit. Quamobrem quidam ex sanctis Patribus monet, vt si millies in die lapsi fuerimus, millies itidem resurgamus: illi videlicet misericordiæ fidentes, quæ Petro septuagesies septies peccanti ignoscere præcepit. Si hoc enim ab humana bonitate exigitur, quãto maius erit quod à diuina bonitate sperandũ sit.

Adde etiam quòd hac ratione Dominus singularem veræ pœnitentiæ virtutem declarare voluit, quæ interdum maxima doloris vi ad altiorem dignitatis gradum verè pœnitentes attulit. Quod Petro contigisse credendum est: qui amarissimis illis lacrymis maiorem fortasse gratiam quàm antè habuerat,
Simile. consecutus est. Si enim (vt Saluator ait) ex duobus debitoribus, quibus æs alienum à creditore dimittitur, plus diligit cui plus dimissum est; quid mirum si plusquam cæteri Petrus

Dominum

Dominum dilexerit, cui plus ab ipſo donatum eſt? Plus autem illi donauit, quem peccantem protinus miſericordiæ oculis aſpexit, eiusq; ſingularem modò mētionem fieri voluit (quodque mirabilius eſt) illi etiam ante alios reſurgens apparuit. Duo enim diſcipuli ab Emaus regreſſi, inuenerunt congregatos vndecim dicentes: Quia ſurrexit Dominus verè, & apparuit Simoni. Hunc autem dilectionis ardorem Petrus oſtendit, quando in mari cum cæteris diſcipulis retia laxans, Dominum in littore ſtantem vidit. Adeò enim eius videndi deſiderio incenſus fuit, vt ſe in mare proijceret, cùm cæteri diſcipuli nauigio venerint. Tantus enim in eius pectore charitatis ardor æſtuabat, vt longam moram putaret, remorum impulſu ad Dominum venire: cùm paullò celerius ad illum enatando poſſet accedere. Longè enim aliter Deus atque homines errata condonare ſolet. Vir ſi adulteram vxorem poſt admiſſum ſcelus in gratiam receperit, vix vnquam priſtini erroris memoriam deponit, neque ſatis eius virtuti & integritati fidit: at miſericors Dominus verè pœnitentium peccata poſt tergum ſuum (vt ſanctus ille Rex aiebat) proijcit. Hæc igitur omnia nobis Angelus Domini inſinuauit, cùm ſanctis feminis ait: *Ite dicite diſcipulis eius, & Petro, &c.* Simile.

Sed quid eſt quod ſtatim ſubdit, *Quia præcedet vos in Galilæam?* Quid enim ſibi vult, quòd tanto conſenſu Euangeliſtæ, atque adeò ipſe Dominus reſurrectionis ſuæ ſacramentum in Iudæa celebratum, in Galilæa videndum prædicet, præſertim cùm is eo ipſo die quo excitatus eſt, & ſanctis mulieribus, & Apoſtolis in vnum congregatis, & duobus diſcipulis in Emaus pergentibus, & ſæpe aliàs in varijs Iudææ locis viſus ſit? Hoc certè myſterio vacare non poteſt: cùm & antea toties prædictum, & poſtea fuerit impletum. Quod quoniam in littera minus inuenimus, neceſſe eſt vt in ſpiritu requiramus. Quod ergo Dominus alibi quidem crucifixus, alibi excitatus agnoſcitur, fortaſſis hoc ſignificat, quòd alibi paſſionis ignominia, alibi reſurrectionis gloria prædicanda erat: quoniam is in Iudæa erat crucifigendus, ſed in Gentibus adorandus. Quod Paulus ad Iudæos quoſdam prædicationi eius obſiſtentes apertè ſignificauit his verbis: Vobis oportebat primùm loqui verbum Dei: ſed quoniam repellitis illud, & indignos vos iudicatis æternæ vitæ: ecce conuertimur ad Gentes. Sic enim præcepit nobis Dominus. Iudæi igitur Domini crucem cogniturí erant, in qua ſcandalum paterentur: Gentes verò reſurrectionis eius gloriam, per quam ad ſalutem vocarentur. Hoc igitur Galilææ nomen, quod tranſmigrationem ſonat, innuere videtur: qua deſignatur reſurrectionis Dominicæ fidem aliò ex Iudæa Act. 13.

transmigrare debere: quemadmodum ipse Dominus testatur
Matt. 13. cùm ait: Auferetur à vobis regnum Dei, & dabitur genti facienti fructus eius. Ad hæc, non dubito illud etiam huius nominis interpretatione significari, nempe eos qui spiritualiter in Galilæam profecti fuerint, hoc est, qui ab improbitate ad pietatem, & ab iniquitate ad iustitiam transmigrauerint, ad percipiendam Dominicæ resurrectionis fidem maximè idoneos esse. Nulli enim magis mysteriorum Christi veritatem & virtutem agnoscunt, quàm qui illorum in se vim & efficaciam experti sunt. Exemplo nobis erunt mirabiles quorundam Sanctorum conuersiones (quales D. Cypriani & Augustini, & multorum aliorum exstitere) in quibus homines miro quodam modo sic in alium mentis habitum transformati sunt, vt omni penè vetustate deposita, & in nouam transeuntes creaturam, illud Apostoli dicere potuerint: Vetera transierunt, facta sunt omnia noua: noua lux, nouus amor, nouus timor, noua fiducia, noua vita, noua desideria, noua opera, noui affectus, noui sensus, noua gaudia, omnia denique noua. Amant quæ antea oderant: oderunt quæ prius perditè amabant: cupiunt quæ antea fugiebant, fugiunt quæ antea sitienter appetebant: voluptati illis sunt spiritualia atque diuina, quæ antea fastidio erant: imperant affectibus quibus antea seruiebant: & carnem cum vitijs & concupiscentijs suis crucifigunt, quam delicijs prius ac omni cura & studio fouebant. Qui ergo se ita immutatum videt, qui veterem hominem suũ requirit & non inuenit, sed alium quodammodo pro eo resurrexisse miratur; an non hic facilè credet potuisse à mortuis excitare corpus suum, qui sic potuerit excitare hominis spiritum?

Ephes. 2. Neque enim minorem ad animarũ, quàm ad corporum resurrectionem potentiam requiri Paulus ad Ephesios testatur, cùm Deum orat, vt mentes eorum illuminet, quo intelligant, quæ sit supereminens magnitudo virtutis eius in nobis, qui credidimus secundum operationem potentiæ virtutis eius, quam operatus est in Christo, suscitans illum à mortuis. Ea igitur virtus, quæ potest mortua corpora ad vitam reuocare, potest etiam mortuas in peccatis animas in nouam vitam animare. Quicumque igitur sic in Galilæam perrexerunt, hoc est, qui sic in personam aliam migrauerunt, & in nouam creaturam ex veteri translati sunt, facilè resurrectionis suæ argumento Dominicæ resurrectionis mysterium amplectuntur. Qui verò nondum in Galilæam profecti sunt, hoc est, qui nondum à vetustate sua ad cælestis huius vitæ nouitatem transmigrarunt, sed in veteribus peccatis mortui semper iacuerunt, vt resurrectionem suam non agnoscunt, ita difficiliùs Dominicam credant.

Hoc

Hoc enim vel præcipuum maximeque notandum inter corporis & animæ mala discrimen est: quòd mala corporis tūc præcipuè sentimus, cùm patimur, non cùm euasimus. Mulier enim cùm parit, tristitiā habet, quia venit hora eius: sed cùm peperit puerum, iam non meminit pressuræ propter gaudium. Cæterùm animæ mala, hoc est, peccata, ferè non agnoscimus, cùm admittimus, imo verò nonnunquam in illis etiam gloriamur: tunc verò illorum vim & damna sentimus, cùm ea beneficio Domini euasimus, eorumque deformitatem Spiritu docente videmus. Quemadmodum enim qui intempesta & caliginosa nocte iuxta præcipitium aliquod, vel hiatum terræ altissimum iter facit, imminens eius loci periculum tunc temporis non aduertit, quia non videt; aduertit autem, cùm iterum per eandem viam interdiu regreditur (tunc enim periculi magnitudinem quod euasit miratur & obstupescit) ita planè cùm homo diu in peccatis agens in tenebris obscurissimis versetur, miseriam quidem & periculum suum eo tempore non agnoscit, agnoscit autem, cùm peccati tenebris discedentibus diuinæ gratiæ lumen recipit; tunc enim præteritorum malorum miseriam apertè videt. Quisquis enim in peccatis obstinatus est, vt cæcus nihil videt, vt mortuus nihil sentit: imò verò malis suis oblectatur, quibus vt gratissimis contubernalibus diu noctuque familiariter vtitur. Quòd si illum vrgeas, si instes, si clames, & peccati deformitatem ante oculos ponas, frustra penè lucernam cæco adhibes, vt videat; frustra mortuū vellicas, vt resurgat, nisi omnipotenti virtute sua Deus illi adsit, qui cæco lumen præferat, mortuoque vitam restituat. Cùm verò ita excitatus & illuminatus est, tunc demum & peccati mortem ac fœditatem, tunc pristini status infelicitatem, & tenebrarum suarum horrorem intelligit, atque diuinæ pietatis (quæ tanto illum munere donauit) beneficium sentiens, lætatur simul & contremiscit: illud propter salutem quam recepit, hoc propter periculum quod euasit. Hoc enim affectu D. Augustinus, à morte ad vitam Domini ope reuocatus aiebat: Serò te cognoui lumē verum, serò te cognoui. Erat enim nubes magna & tenebrosa ante oculos vanitatis meæ, quæ faciebat vt veritatis lumen videre non possem. Serò cognoui te veritas antiqua, quia cæcus eram, & cæcitatem amabam, & ad tenebras per tenebras ambulabam. At tu illuminator meus non te quærentem quæsisti, non vocantem vocasti: tu intonasti voce grandi dicens: Fiat lux in interioribus cordis huius, & facta est lux, & discessit nubes magna & tenebrosa, quæ operuerat oculos meos: & vidi lucem tuā, & cognoui tenebras in quibus fuerā, & expaui, & dixi: væ væ tenebris meis in quibus iacui: væ cæcitati, qua videre non poteram lumen

Dissimil.

Simile notandū.

Augu. in Medit.

cæli: væ ignorantiæ præteritæ, qua non cognoſcebam te Domine illuminator meus.

Hactenus Euangelicam lectionem expoſuimus, fratres. Reliquum eſt vt Concionis huius fidem principio coniungamus. Diximus enim in exordio (ſi meminiſtis) reſurgente Chriſto, ſpem, ſalutem, & felicitatem noſtrã cum illo ad vitam redeunte ſimul reſurrexiſſe; Pater enim cœleſtis (vt Apoſtolus ait) cum illo conuiuificauit nos, & conreſuſcitauit, & conſedere fecit in cæleſtibus. Vbi enim fuerit corpus, illic congregabuntur & aquilæ: vbi caput noſtrum fuerit, ibi & membra collocabuntur. Quantum vero huius tantæ felicitatis ſpes viua pios omnes ad omnem virtutis laborem exſuſcitet, quantumque illis in omni calamitate conſolationis & patientiæ tribuat, nulla oratio explicare ſatis poterit. Cuius rei cùm multa afferre exempla poſſem, vnum tantùm Iob in medium proferam. Quid enim ſanctiſſimum hunc virum in ſterquilinio ſedentem niſi hęc eadem fides & ſpes inter acerbiſſimos corporis dolores conſolata eſt? Quod quidem reſurrectionis myſterium vir ſanctus ſic amplificat & prædicat, vix vt vllis verbis potuerit magis prædicari. Sic enim ait: Quis mihi tribuat, vt ſcribantur ſermones mei: quis mihi det, vt exarentur in libro ſtylo ferreo, aut plumbi lamina, vel certè ſculpantur in ſilice? Iam videtis exordij maieſtatem. Quis enim vnquam talem animo ſententiam concepit, quam tam ardenti deſiderio voluerit ad poſteritatis memoriam litteris indelebilibus conſignari? Hoc enim deſiderium illa eiuſdem verbi repetitio innuit: Quis mihi tribuat? quis mihi det? Verùm nec hoc communi ſcribendi more contentus, alium ſtylum, aliam chartam expoſcit, nempe ſtylum ferreum, & plumbi laminam, vel ſilicem: vt videlicet in omni æternitate ea ſententia mentibus hominum infixa permaneret. Quod igitur, vir ſancte, arcanum? quod myſterium hoc eſt, quod ſic poſteritati commendatum eſſe cupis? Eſt ne ingens alicuius theſauri in abdito terræ loco conditi oſtenſio? aut ſimile aliquid, quod humana mens ardentiſſimè concupiſcat? Eſt planè ſummi & incomparabilis theſauri exhibitio. Quale hoc? ſubdit protinus rem non minus ad credendum difficilem quàm hominibus beneficam & ſalutarem. Scio (inquit) quòd redemptor meus viuit, & in nouiſſimo die de terra ſurrecturus ſum, & rurſum circundabor pelle mea, & in carne mea videbo Deum ſaluatorem meum: Quem viſurus ſum ego ipſe & non alius, & oculi mei conſpecturi ſunt. Repoſita eſt hæc ſpes mea in ſinu meo. O aurea verba! ô admirandum ante Legem & Euangelium fidem! ô ſalutarem ſpem! ô nouum & hactenus nunquam ita explicatum mundo myſterium! Et ne quis nouitate rei ductus, de

Ephes. 1.

Iob. 19.

de ſententiæ ſenſu dubitaret, videte quoties eandem ſententiam alijs atque alijs verbis idem pollentibus efferat: In nouiſſimo (inquit) die de terra ſurrecturus ſum, & rurſum circundabor pelle mea: additque, Et in carne mea videbo Deum Saluatorem meum. Neque his contentus, adiungit: Quem viſurus ſum ego ipſe & non alius: & oculi mei conſpecturi ſunt. Quid apertius, quid ſignificantius dici potuit? Quis te, ô vir ſancte, hanc Philoſophiam ante legem docuit, quam ſub lege Sadducæi etiam non agnouerunt? Quas Athenas? quam quæſo Academiam petiſti, vt hanc Philoſophiam diſceres? Nam Athenis ſententia hæc, Paulo prædicante, exploſa fuit & irriſa. Tota enim Philoſophia aduerſus hoc fidei dogma reclamat: quæ impoſſibile eſſe ait, idem numero, vbi fuerit corruptum, redire. Non me (inquiet) academia vlla, non ſenſus, non ratio, non vlla humana facultas atque doctrina, ſed fides ſola docuit, quam Deus optimus menti meæ inſtillauit. Hac igitur fide, hac ſpe ſe vir ſanctus inter tot calamitatum fluctus ita cõſolabatur, vt tot malis penè obrutus, nullum aduerſus Dei prouidentiam indignum verbum protulerit. Itaque vir ille magnus inter omnes Orientales, diues pecoris & argenti, amiſſis opibus, abactis gregibus, exciſa domo, famulis in captiuitatem abductis (quodque luctuoſius eſt) filijs omnibus ad vnum extinctis, totoque corpore ſaucio, & à vermibus exeſo, ſedebat in ſterquilinio, vbi teſta ſaniem radebat. Quæro igitur abs te, vir ſancte, quibus te rationibus inter tot calamitates quæ te vndique circumuallant, inter tot vermes qui carnem tuam exedunt, inter tot cogitationes quæ mentem tuam diſcerpunt, quæque noctem tibi in diem vertunt; quæro, inquam, quibus te rationibus conſolaris? quonam modo priſtinam adhuc fidem & amorem in Deum retines, cùm is innocentiam tuam tot modis vexari permiſerit? Nihil aliud, fratres, quàm quod audiſtis, reſpondebit: Credo quòd Redemptor meus viuit, & in nouiſſimo die de terra ſurrecturus ſum, &c. Hac ſpe labantem animum fulcio; hac ſpe dolorum meorum acerbitatem lenio: futurorum quippe bonorum exſpectatione, præſentium malorum molem ſuſtineo. Hæc igitur ſpes me inter tot mala conſolatur: quam ego (quò magis illa animum meum foueam atque reficiam) non inter ſcedulas meas, non in arca, ſed in corde meo conditam ſeruo. Repoſita eſt enim hæc ſpes mea in ſinu meo. Vbi enim vulnus hæret, ibi antidotum colloco. Videtis ergo, fratres, vel hoc vno exemplo, quantum reſurrectionis fides ad malorum omnium leuamentum conferat? Quocirca meritò Plutarchus Epicurum obiurgat, quòd cùm is vna voluptate ſummum hominis bonum definierit, immortalitatis tamen ſpem ſuſtulerit, Plutarch.

quæ ſummum in hac vita piorum ſolatium, tutiſſimumque laborum omnium perfugium eſt. Hac enim ſpe ſublata, omnem veræ ac ſolidæ voluptatis materiã è vita veſanus homo ſuſtulit.

Nec minus etiam fides hæc ad omne virtutis ſtudium, quàm ad malorum ſolatium adiuuat. Hinc vbi Apoſtolus multis ac maximis rationibus reſurrectionis myſterium comprobaſſet, fideles omnes protinus ad omnem pietatis & iuſtitiæ laborem
1.Cor. 15. exſtimulat his verbis: Itaque, fratres, ſtabiles eſtote, abundantes in omni opere Domini, ſcientes quòd labor veſter non eſt inanis in Domino. Contrà verò, ſi hæc ſpes hominibus adimeretur, quid inde conſequi neceſſe erat, niſi quod idem Apoſtolus continuò ſubdit, Si ſecundum hominem ad beſtias pugnaui Epheſi (hoc eſt, quantum homini poſſibile fuit) ad beſtias (hoc eſt, ad feros & immanes homines) pugnaui Epheſi; quid mihi prodeſt, ſi mortui non reſurgunt? Comedamus & bibamus: cras enim moriemur. Denique ait: Si in hac vita tantùm in Chriſto ſperantes ſumus, miſerabiliores ſumus omnibus hominibus.
Super Matth. c. 22. Hinc D. Chryſoſtymus: In omni re aut actu virtus agendi ſpes eſt futuri. Qui enim arat, arat vt metat: qui pugnat, pugnat vt vincat. Et poſt pauca: Tolle ergo ſpem reſurrectionis, & reſoluta eſt obſeruantia omnis pietatis. Huius ergo tantæ ſpei ſtimulis agitati, fratres, ad propoſitum nobis æternæ felicitatis brauium alacriter curramus: neque hanc temporis oportunitatem, numquam iterum poſt hanc vitam redituram, abire vacuam ſinamus. Non nos exigui temporis labor terreat, quod æterna mercede penſandum eſt: quia non ſunt condignæ paſſiones huius temporis ad futuram gloriam quæ reuelabitur in nobis. Quam nobis concedere dignetur Chriſtus Ieſus, qui cum Patre & Spiritu ſancto regnat in ſecula ſeculorum. Amen.

Ad Lectorem.

In tribus his Concionibus, quæ proximè ſequuntur, amice lector, eam ſententiã ſuo loco tractamus, quæ lectionis Euangelicæ caput eſſe videtur, videlicet: *Nonne hæc oportuit pati Chriſtum, & ita intrare in gloriam ſuam?* Sed ne cùm eadem de re dicimus, idem minus oculato lectori dicere videamur, animaduertendum eſt, nos vbique arduam eſſe virtutis viam oſtendere: quocirca ducem ac regem noſtrum per eam ingredi oportuiſſe, quo nobis exemplo ſuo & iter in cælum oſtenderet, & ad itineris laborem animum adderet. Et in prima quidem Concione, arduam eſſe virtutis viam, ex eiuſdem virtutis natura probamus: quam circa difficilia verſari, Philoſophi docent. In ſecunda verò idem colligimus ex aſſiduis demonis, mundi, ac præcipuè carnis

carnis nostræ tentationibus, varijsque huius vitæ calamitatibus. In tertia autem Concione Christum Dominum in perfectissimæ sanctitatis exemplar nobis propositum esse declaramus; perfectam verò sanctitatem in eo positam esse, vt altera nostri parte, nempe carne, proculcata ac penè mortua, solo spiritu viuamus, & cælestem in terris positi vitam meditemur. Cùm verò genus hoc vitæ instar spiritualis cuiusdam martyrij sit, conuenientissimum fuisse ostendimus, vt dux noster seipsum nobis in absolutissimum fortitudinis & patientiæ exemplum proponeret, nosque ad omnem laborum tolerantiam exemplo suo animaret. Quæ res paulo fusiùs à nobis in eadem tertia Concione explicatur.

FERIA SECVNDA PASCHÆ

CONCIO PRIMA: IN QVA LECTIO Euangelica explanatur.

THE. *Qui sunt hi sermones quos confertis ad inuicem ambulantes, & estis tristes.* Lucæ 24.

MNIA huius sacratissimi temporis festa, fratres charissimi, in hoc potissimùm ab Ecclesia instituta sunt, vt hisce diebus fideles tantorum mysteriorum contemplationi vacantes, & pro tantis diuinæ bonitatis beneficijs vniuerso generi humano impensis gratias agentes, se totos eius obsequio tradant, cuius benignitate seruati atque redempti sunt. Constat enim, moriente Christo, peccata nostra, veteremque hominem cum illo mortuum fuisse: ac eo resurgente, iustitiam, vitam, & salutem nostram simul resurrexisse: vt non nobis, sed illi soli viuamus, cuius beneficio & peccata nostra expiata, & mors mortua, & vita reparata est. Cùm Dauid de manu regis Achis singulari Dei beneficio & prouidētia seruatus esset, illum Psalmum edidisse dicitur, cuius initium est, Benedicam Dominum in omni tempore, semper laus eius in ore meo. Quia enim (vt D. Basilius ait) vir sanctus intelligebat se Dei dono vitam recepisse, eiusdem se vitę quam receperat debitorem agnoscens, ipsam prædicandis eius laudibus consecrabat. Si ergo per Christi mortem & resurrectionem à tyrannide principis mundi, & æterna morte liberati sumus, cur non vitam ipsam eius obsequio mancipemus, qui nobis eam reddidit morte sua? Cur non simili studio & affectu cum eodem Prophera

Psal. 33.

Basilius.

dicamus, Benedicam Dominum in omni tempore, ſemper laus eius in ore meo? vt illum ſemper laudem, cuius munere ſemper viuo. Conſtat etiam, Chriſtum Dominum morte ac reſurrectione ſua Eccleſiam æterno ſibi amoris vinculo copulaſſe, & in ſponſam delegiſſe. Cuius ergò obſequio ſe fide-
Rom. 7. lis anima, niſi ſponſi ſui mancipare debet? Id autem Apoſtolus hoc argumento ita colligit: Quæ ſub viro eſt mulier, viuente viro alligata eſt legi: ſi autem mortuus fuerit vir eius, ſoluta eſt à lege viri. Igitur viuente viro vocabitur adultera ſi fuerit cum alio viro: ſi autem mortuus fuerit vir eius, liberata eſt à lege viri, vt non ſit adultera ſi fuerit cum alio viro. Itaque, fratres mei, & vos mortificati eſtis legi per corpus Chriſti, vt ſitis alterius qui à mortuis reſurrexit, vt fructificetis Deo. Huius autem argumenti ſumma eſt: Vetus olim lex nobis ante mortem Chriſti velut quidam vir erat, cuius præceptis & imperio parebamus, cuius promiſſis venturum Saluatorem ſperabamus, cuiuſque amori & ſtudio addicti eramus: vbi verò Chriſtus Dominus mortuus eſt, lex quæ venturum illum ac moriturum figurabat, iure cum eo pariter mortua eſt: ne ſi poſteà ſeruaretur, venturum ſignificaret qui iam veniſſet. Mortuo ergo veteri viro, nouo nupſimus, Chriſto, qui Eccleſiæ ſponſus eſt. Quid ergo ex his cõficitur, niſi vt huic ſoli dilectiſſimo ſponſo viuamus, illi in bonis operibus fructificemus, eius præceptis pareamus, illum ſuper omnia diligamus, ab illo omnia expectemus, propter illum, patrem & matrem, cæteraque omnia relinquentes, illi adhæreamus, & vnum cum illo per
Rom. 4. fidem & charitatem efficiamur? Quod planè Apoſtolus ita eſſe faciendum admonet, cùm ait: In hoc Chriſtus mortuus eſt, vt viuorum & mortuorum dominetur, vt qui viuunt, iam non ſibi viuant, ſed ei qui pro ipſis mortuus eſt. Quia enim ipſe morte ſua (cuius debitor non erat, qui non peccauerat) debitam omnium mortem ſuſtulit: iuſtum eſt, vt qui beneficio & morte illius viuunt, non iam ſibi, ſed illi viuant. Cuius rei gratia omnia pecudum ſacrificia in morte ſua ceſſare voluit, vt hoc ſymbolo innueret, ſe iam non pecorum ſacrificia velle, ſed hominum. Cùm autem is per Prophetam dixerit ſe hominum morte non delectari, relinquitur (quemadmodum
Bernard. Diuus Bernardus ait) vt vitam velit, hoc eſt, vt corpus, & animam & omnes animæ vires in illius obſequium expendamus, illum ſemper oculis, illum mente atque animo circumferentes, cæteris omnibus quæ nos ab eius dilectione auocant, valere iuſſis.

I.

Hoc ipſum autem in hodierna ſancti Euangelij lectione duo

duo diſcipuli in Emaus pergentes nobis repræſentant: qui tanto præceptoris ſui amore flagrabant, tantoque paſſionis eius dolore perculſi erant, vt in itinere gradientes, hoc ſolùm loquerentur, hoc cogitarent, hoc inter ſe cum magno animi mœrore tractarent. Vehemens enim erga magiſtrum charitas, quæ æſtuabat in corde, abundabat in ore. Quanto aliter nos facimus, qui vixdum finita Domini paſſione, protinus & dolorum eius, & propoſiti noſtri obliuiſcimur, totoſque nos intemperantiæ & ſeculari lætitiæ tradimus, immemores planè, quantis cruciatibus, quantiſq; doloribus voluptates noſtras Saluator ipſe diluerit. At hi mortuo iam atque ſepulto Domino, eundem dilectionis atque mœroris affectum retinebant, atque ita in itinere ſuo pergentes, loquebantur ad inuicem de his omnibus quæ in eius paſſione acciderant.

Factum eſt autem dum fabularentur, & ſecum quærerent, & ipſe Ieſus appropinquans ibat cum illis: oculi autem eorum tenebantur ne eum agnoſcerent. Delectatus quippe pijs eorum affectibus Dominus, & ignorantiam miſeratus, voluit eos benignè comitari, blandè conſolari, prudenter inſtruere, & in fide reſurrectionis ſuæ confirmare. Et quemadmodum Magdalenæ in ſpecie olitoris, ita his apparuit in habitu peregrini: vt videas quot ſubinde facies cæleſtis hic magiſter commutet, vt varijs nos modis erudiat, & ſalutem noſtram commodiùs operetur. Omnia enim hæc chariſſimi propter nos. Ait igitur ad illos:

Qui ſunt hi ſermones quos confertis adinuicem ambulantes, & eſtis triſtes? Quid igitur? An non tu Domine Hieroſolymis aderas, cùm hæc quæ diſcipuli memorant, gererentur? An oblitus forſitan es alaparum, vinculorum, verberum, ſputorum, clauorum, vulnerum, fellis & aceti quod hauſiſti, & crucis quam pertuliſti? Minimè ſanè: ſed tamen hæc à diſcipulis meis commemorari volo, quia beneficia mea in ore eorum verſari gaudeo. Itaque tota illa diſcipulorum narratio *de Ieſu Nazareno, qui fuit vir Propheta, potens in opere & ſermone coram Deo & omni populo, & quomodo tradiderunt eum ſummi Sacerdotes & Principes in damnationem mortis*, ſuauiſſima illi fuit. Amator quippe ſalutis noſtræ tantis ſuis beneficijs gratos nos eſſe magnopere cupit, nō vtique beneficia ſua grati animi pretio vendens, ſed gratitudinis noſtræ merito augere deſiderans. Hunc autem gratum animum, & beneficiorum memorem olim Dominus à filijs Iſraël propter longè minora beneficia expetebat, cùm in Lege præciperet, vt ex cunctis frugibus terræ quotannis primitiæ ei offerrentur, & in earum oblatione vetera beneficia illi populo exhibita commemorarentur. Sic enim ait: Cùm intraueris terram quam Dominus Deus tibi daturus eſt, tolles de cūctis fru-

gibus tuis primitias, & pones in cartallo, pergesque ad locum quem Dominus Deus tuus elegerit, accedesque ad Sacerdotem qui fuerit in diebus illis, & dices ad eum: Profiteor hodie coram Domino Deo tuo, quòd ingressus sum terram, pro qua
Deut. 26.
iurauit patribus nostris, vt daret eam nobis. Suscipiensque sacerdos cartallum de manu tua, ponet ante altare Domini Dei tui: & loqueris in conspectu Domini Dei tui: Syrus persequebatur patrem meum, qui descendit in Aegyptum, & ibi peregrinatus est in paruo numero, creuitque in gentem magnam ac robustam. Afflixeruntque nos Aegyptij & persecuti sunt, imponentes onera grauissima: & clamauimus ad Dominum Patrum nostrorum, qui exaudiuit nos, & respexit humilitatem nostram, & eduxit nos de Aegypto in manu forti & brachio extento, & tradidit nobis terram lacte & melle manantem. Et idcirco nunc offero primitias frugum terræ, quam Dominus Deus dedit mihi. Videtis, fratres, quanta cura Dominus voluerit beneficiorum suorum etiam minimorum memoriam perpetuò retineri? Qua in re illud diligentissimè adnotandum est, quòd quemadmodum omnia nouæ legis beneficia prius in in lege veteri figuris adumbrari voluit, ita nouorum beneficiorum gratitudinem veterum gratitudine voluit figurari.
Exod. 12.
Cùm enim Dominus propter primogenitorum Aegypti mortem, omnia filiorum Israël primogenita lege perpetua requirebat; quid aliud volebat, quàm vt intelligeremus quid à nobis pro vnici sui morte exigeret, qui pro inimicorum suorum morte omnia primogenita postulabat? Cùm verò quotannis propter liberationem ab Aegyptiaca seruitute septem diebus azymum panem manducari, & Pascha celebrari præcepit; quid aliud volebat, quàm vt huius tanti festi sollemnitate admoneremur, quas ei gratias pro liberatione ab æterna morte, & à diaboli tyrannide agere deberemus, qui tantum pro liberatione à temporaria captiuitate debebamus? Cùm verò hoc in loco propter fructus terræ, quos brutis animantibus, quos vermiculis ac formicis, quos denique idololatris & infidelibus abundè suppeditat, tantam grati animi significationem requirit; quid aliud quàm docere nos voluit, quo studio, quo affectu illum propter sacram Eucharistiæ mensam, cæteraque nouæ legis sacramenta (quibus animæ nostræ aluntur & conseruantur) laudare & colere debeamus? Ad hunc ergo modum diuina sapientia (quæ suauiter disponit omnia) paulatim homines à minoribus ad maiora assuefacere & promouere solet. Quod verò Dominus tantopere gratum animum à nobis exigit; non auaritiæ,
Dissimil.
sed summæ potius largitatis & charitatis est. Hoc enim facit, vt ob grati animi officiũ vetera beneficia nouis cumulet. Reges enim

enim terræ collata beneficia ſubditis commemorant, vt noua ab illis obſequia exigant, ſeruitium pro beneficio poſtulantes. Rex verò cæleſtis qui dando non amittit, & ſpargendo non perdit, ea liberalitate eſt, vt dandi cauſam computet, quòd antè dederit; & gratiam pro gratia rependens, propter vetera beneficia noua largiatur. Quod ſancti intelligentes, cùm noua ab eo dona petunt, vetera commemorant. Sic Eſaias, Domine (inquit) dabis pacem nobis. Quamobrem? Quia (inquit) omnia opera noſtra operatus es in nobis. Quapropter ad te in præſenti tempore confugimus, quem tam liberalem & magnificum olim experti ſumus: vtpote qui ita nobis affuiſti, vt omnia opera noſtra operareris in nobis. Sic ſanctus Ezechias, dum vitam à Domino peteret, præterita bona opera ſua enumerat, dicens: Obſecro Domine, vide quomodo ambulauerim coram te in veritate, & in corde perfecto, & quod rectum eſt in oculis tuis fecerim. Cur, ô ſancte Rex, merita tua ante Dominum allegas, cùm ſatius eſſet inopiam & miſeriam tuam amplificare: quemadmodum ſancti in precibus ſuis facere ſolent, qui mendicorum more inopiam & egeſtatem ſuam exaggerant, vt miſericordiã Domini magis prouocent? Ad hoc autẽ D. Gregorius reſpondet, ſanctũ Regem hoc in loco nõ tam merita ſua, quàm Dei munera allegaſſe: quòd probè noſſet, merita ſua diuinę miſericordiæ fuiſſe dona. Quidquid enim honeſtè cogitamus, quidquid piè gerimus aut molimur, eius donum & beneficium eſt. Quod D. Auguſtinus explanans verbum illud, Qui coronat te in miſericordia & miſerationibus; teſtatur his verbis: Nũquid non corona bonis operibus redditur? Sed quia ipſa bona opera ille in nobis operatur de quo dictum eſt, Deus eſt enim qui operatur in nobis velle & perficere pro bona voluntate; ideo dixit Pſalmiſta, Qui coronat te in miſericordia & miſeratione: quia eius miſeratione bona operamur, quibus corona redditur. Rurſumque idem prudentiſſimè & breuiſſimè ait: Debetur merces bonis operibus, ſi fiant: ſed gratia quæ non debetur, præcedit vt fiant. Cùm igitur hoc ſanctus ille Rex intelligeret, qui tot antea beneficijs à Domino auctus & ornatus fuerat, hoc etiam nouo beneficio cumulari petit, vt vita longiori conceſſa, prædicandæ eius miſericordiæ ſpatia haberet longiora. Vnde ait: Domine ſaluum me fac (id eſt, vitam longiorem concede) & Pſalmos noſtros cantabimus cunctis diebus vitæ noſtræ in domo Domini. Ad hoc enim vitam cupio, ad hoc poſtulo, quia toties numen tuum ſalutare & propitium expertus inſatiabili quodam prędicandi laudes tuas deſiderio teneor. Scio quippe nihil eſſe iuſtius, nihil pulchrius, nihil ſuauius, quàm te benigniſſimum hominum amatorem, & largiſſi-

Eſai. 26.
4.Reg. 20.
Pſal. 102.
Auguſt.
Idem.

mum benefactorem ardentissimo amore laudare, & cum Propheta dicere: Repleatur os meum laude, vt cantem gloriam tuã, tota die magnitudinẽ tuã. Sed iam ad sequentia veniamus. (Psal. 70.)

Cùm ergo Dominicæ passionis historiam discipuli ita commemorassent, vt tamen de resurrectione Domini & redemptione mundi dubitarent: piè Dominus aduersus illos sæuiens, *O stulti* (inquit) *& tardi corde ad credendum in omnibus quæ locuti sunt Prophetæ!* Meritò tarditatis & stultitiæ arguuntur, qui indignum redemptorem mundi esse credebant, quòd esset passus & mortuus, quòd supplicio crucis affectus: cum eo magis ab hominibus coli & amari debuerit, quo eis & maiora præstiterit, & indigniora pertulerit. Rectè enim D. Gregorius: Tanto (inquit) Deus ab hominibus dignius honorandus est, quanto pro hominibus indigniora suscepit. Alioqui (vt eleganter Euseb. Emiss. ait) ferina immanitas est, Deum æstimare minorem, quia maiora contulit: & ideo à te minus accipiat honoris, quia plus contulit dignitatis. (Gregor. Euseb. Emiss.)

Hæc autem pia Domini aduersus discipulos indignatio, inæstimabilem eius erga genus hominum charitatẽ declarat. Bis enim legimus eum in Euangelio aduersus discipulos grauiter commotũ: semel quidem aduersus Petrum, cùm is eum à supplicio crucis (in quo salutis nostræ mysterium agebatur) reuocare niteretur: tunc enim Satanã illum appellauit, quòd tantùm hominis bonũ nesciens impedire vellet: & iterũ hoc in loco, cùm hos discipulos stultos, tardos, & incredulos vocauit, quòd hoc redemptionis & salutis humanæ opus ab eo peractũ non crederẽt, cùm nihil immensæ eius charitati asperum aut ignominiosum esset, quod modò ad salutem nostram expediret. Vtraque verò indignatio, præterquàm quòd iustissima erat, amoris etiam & pietatis (vt diximus) clarissimũ argumentũ exstitit. Adeò enim salutem nostram sitiebat, vt nihil ei esset acerbius, quàm illum ab hoc opere reuocare: nihil contumeliosius, quàm opus hoc ab eo peractum esse non credere. Hæc enim summa eius gloria, summus honor, summa dignitas fuit: à qua Iesu, hoc est, Saluatoris clarissimum sibi nomen assumpsit, & in quo potissimùm gloriatur. Hinc apud Isaiam hanc præcipuam sibi gloriam tribuit, cùm ait: Deus iustus & saluans non est præter me. Conuertimini ad me, & salui eritis omnes fines terræ. (Isai. 45.)

Increpata igitur discipulorum tarditate, subdit deinde: *Nônne hæc oportuit pati Christum, & ita intrare in gloriam suam?* Cur quæso Domine hoc oportuit? Hoc enim est de quo potissimùm discipuli dubitant. An non multæ aliæ rationes generis humani seruandi, absque dirissimo crucis supplicio tibi suppetebant? Quid enim impossibile omnipotenti? Quid non facile rerum

omnium

omnium Domino? Nihil planè. Verùm nunquam is quid possit, sed quid maximè deceat & expediat, in operibus suis attendit. Vt autem quantum hoc ad salutem nostram fuerit expediens intelligi possit, proponamus nobis ante oculos ad quid potissimùm in hunc mundum venerit Christus. Hoc autem luculenta sanè oratione exponit Apostolus his verbis: Apparuit gratia Dei Saluatoris nostri omnibus hominibus, erudiens nos, vt abnegantes impietatem & secularia desideria, sobriè, & piè, & iustè viuamus in hoc seculo, expectantes beatam spem, & aduentum gloriæ magni Dei. His verbis Apostolus totum penè Dominicæ passionis Sacramentum exposuit. Hinc enim colligimus, in hoc venisse Dominum Iesum, non solùm vt morte sua peccatum & mortem aboleret, sed etiam vt ductu & exemplo suo nos per pietatis & iustitiæ semitas ad fœlicitatis æternæ gloriam perduceret. Virtutem verò esse certissimam & vnicam ad felicitatem viam, Philosophi etiam ipsi testantur: quam tamen varijs difficultatibus ac laboribus implicitam esse confitentur. Vbi enim nulla difficultatis ratio est, virtus locum habere non potest. Ad ea enim ad quæ naturæ ipsius impulsu quodam incitamur (vt ad nostri ipsorum, ac filiorum amorem, eorumque educationem & curam) cùm natura sufficiat, quæ nos ad hæc ipsa præstanda impellit, virtutis habitum non requirimus. Ad ea verò ad quæ natura lapsa non modò nihil adiuuat, sed etiam certa quadam ratione repugnat, virtutis patrocinium atque suffragium exigimus, quę rebellãtes corruptæ naturæ affectus vi sua elidat & spiritui seruire faciat. Quod si ita est, qua alia ratione commodiùs dux noster ad asperam virtutis viam erudire & incitare nos, quàm per crucem & passionem debuit? Quæ enim virtutis actio labore ac sudore vacat? Siue enim orationis studio incumbere velis, siue carnem inedia macerare, si iniurias æquo animo ferre, si maiorum imperio reluctante propria voluntate parere, si aliorum inopiam ope tua leuare, si linguam cohibere, cæterosque sensus & affectus rationis lege frenare, si mundi gloriam contemnere, si carnis delicias respuere, si crucem amplecti, si te ipsum denique, vt Christum sequaris, abnegare studeas, quàm multis laboribus opus est? Quid enim in his cæterisque virtutum officijs non asperum ac difficile? vt meritò discipulis suis Dominus in Euangelio dixerit, In patientia vestra possidebitis animas vestras: ac de fidelibus operarijs agens, Fructum (inquit) afferunt in patientia. Quidquid enim studiosè ac sanctè moliri velis, durum aliquid & asperum perferre ac vincere necesse est. Quamobrem diligenter mihi fortitudinis ac patientiæ naturam consideranti apparet id esse patientiam ad virtutem, quod panis ad vitam, qui

Tit. 2.

Luc. 21.

Luc. 8.

qui ad cibos omnes quibus vita ipsa alitur & sustentatur, necessarius est. Si enim pomis vescaris, panis adhibendus est, si carnibus, si piscibus, si oleribus, si denique quouis alio cibo, panis necessarius est, sine quo omnis cibus non modò insuauis ad gustandū, sed ad vitam etiam parum sanus ac sufficiens est. Talis ergo est fortitudinis & patientiæ natura, sine qua actiones suas virtus explicare nequit. Est enim virtus (vt Lactantius ait) perferendorum malorum fortis & inuicta patientia. Ob hoc igitur vix vlla re magis pij omnes, quàm laboris amore ac patientia ad virtutis iter ingrediendum egent. Virtus enim ipsa per se (si laborem ademeris) vt maximè rationali naturæ cōsentanea; ita maximè suauis & iucunda est. Ideoque si laboris patiens sis, in assequenda virtute nihil habes quo torquearis. Contrà verò si laborem detrectes, omnis tibi virtus inaccessa est: quoniam ea re cares, sine qua virtus exerceri non potest. Cuius rei gratia meritò à Philosophis dictum est, In regno voluptatis virtuti non esse locum. Atque illud etiam: Molles animos virtus odit. Porrò si laborem diligas, virtutum penè omnium compos factus es: atque ita felicitatem ipsam te habere iam cogita, cùm præcipuā eius in te partem habeas. Hinc Lactantius, Hoc vno (inquit) beati esse in hac vita possumus, si minimè beati esse videamur: si fugiētes illecebras voluptatum, solique virtuti seruientes, in omnibus laboribus miserijsq; viuamus, quæ sunt exercitia & corroboramenta virtutis: si denique asperam illam difficilemque teneamus viam, quæ nobis ad beatitudinem patefacta est. Hæc ille. Si ergo fundamentum felicitatis humanæ labor est, si hæc vna ad beatitudinem via est, si denique nemo neque sine certamine vincit, neque sine victoria coronatur; qua quæso alia via dux & legifer noster in gloriā suam, nisi per crucem & labores, perque varia certamina ingredi debuit?

Simile. — Lactant. — Lactant.

Sed quoniam hæc in commune de virtutum labore ac difficultate dicta sunt: in vna tamen ex illis, nempe charitate (quæ virtutum omnium parēs & regina est) difficultatis huius exemplum ponere libet. Ad hanc autem virtutem pertinet non modò Deum diligere, sed supra omnia etiam quæ in vita charissima sunt (nempe supra filios, parentes, vxores, viros ac ipsam quoque vitam nostram, & quidquid aliud in hoc seculo amplius charum & pretiosum est) diligere. Hoc enim conditori nostro immensę bonitatis & maiestatis suæ meritissimo & summo iure debetur. Ad hanc autem diligendi rationem pertinet, vt si casus aliquando ferat, vt vel hæc omnia amittenda, vel Dei lex violanda sit, prius omnia perire, quàm fidem & obedientiam ei debitam interire patiamur. Hoc autem cuius difficultatis sit, & res ipsa per se satis indicat, & sanctorum martyrum exempla

exẽpla testãtur, qui corpora sua torreri, discerpi, laniari, & mille modis cruciari passi sunt, priusquã fidem Deo debitam vel ad momentũ violarent. Quo autem affectu, qua constantia atque deuotione hæc fides & obedientia præstanda sit, nulla melius ratione quàm mortis & crucis Christi exemplo potuit indicari. Pendens enim in cruce Dominus, maximis tacẽdo clamoribus testatur eam esse mentis diuinæ bonitatem, maiestatẽ & dignitatẽ, eam in homines beneficentiã & charitatem, vt si propter illius obediẽtiam & gloriã necesse sit per tela, per ignes ingredi, flagellis conscindi, spinis coronari, patibulo affigi, & omnibus tormentorum generibus affici, atq; omnes etiam damnatorum pœnas (si opus ita fuerit) sustinere, ea omnia libentissimo animo subeunda esse: & ea quidẽ infinitis adhuc partibus esse minora, quàm quod hæc tãta eius dignitas & maiestas promeretur. Ad hoc ipsum igitur nullum opus, nullum exemplum conueniẽtius esse poterat. Quod si ita est, nónne ergo hæc oportuit pati Christũ, & ita intrare in gloriã suã? Si enim (vt Apostolus ait) debuit per omnia fratribus assimilari, atque vt caput mẽbris cohærere; consequens erat, vt crucis ac laboris membrorũ suorũ particeps fieret. Et quemadmodum is qui Deus erat, homo factus est, vt hominum salutẽ cõstitueret: ita qui felix & beatus erat, laborum nostrorũ particeps fieri debuit, vt nos ad laborum patiẽtiam animaret, atque ita per omnia fratribus similis fieret. Sed ne quis hac mea confessione à virtutis proposito deterreatur, dum eam asperam & insuauẽ credit; occurrã statim, & offendiculum hoc infirmis mentibus adimam. Non enim virtutis via ita laboribus septa est, vt omni sit solatio destituta; nec rursum improborum via ita facilis & plana est, vt nõ multis offendiculis & laboribus sit implicata. Sũt enim fateor in via Dei labores: sunt tamẽ miranda quoque gratiæ subsidia, & Spiritus paracleti solatia, & diuinæ dilectionis gaudia: quibus labores isti & leuiores fiunt & iucundiores. Itaque vtrobiq; deliciæ, vtrobique labores: sed deliciæ bonorũ incõparabiliter delicias superant malorum. Labores verò longe minores sunt, quàm malorum: nisi fortè Propheta falsus est cùm de via malorũ ait: Contritio & infelicitas in vijs eorũ, & viã pacis non cognouerunt. Et Ecclesiasticus item, Via, (inquit) malorũ cõplantata est lapidibus, & post hęc inferi, & tenebræ, & pœnæ. Adde his etiã virtutis vsum & consuetudinem, quæ quidquid in ea arduũ & difficile est, lenit & mollit. Vnde communis illa Sapientũ sententia manauit: Optima vitæ ratio est eligenda: eam iucũdam consuetudo reddit. Hinc illa diuinæ Sapientiæ vox: Ducam te per semitas æquitatis: quas cùm ingressus fueris, non arctabũtur gressus tui, & currẽs non habebis offendiculũ. Hoc ipsum autem Plutarchus elegãti similitudine indicat:

Luc. 24.
Heb. 2.
Psal. 13.
Eccle. 21.
Prou. 4.
Plutarch.

Simile. indicat: Sicut enim, ait, qui à meridiana luce in obscuriorem locum ingressi, nihil vident, pallulum autem morati (dum fulgor ille oculis hærens euanescit) omnia quæ in eo loco sunt, clarè & distinctè cernunt: ita qui à praua ad honestam vitam transeunt, in ipsis statim initijs noua illa viuendi ratione offenduntur: per quam tamen paulò diutius incedentes, seque illi assuefacientes, facile & iucundum experiuntur, quod eis antea molestum videbatur. Id ipsum quotidie in calceis & manicis hominibus cõtingit: quæ quamuis initio quidem adstricta sint, vsu tamen ipso laxantur, & sine labore partibus corporis, quibus destinata sunt, aptantur & accommodantur. Sed iam ad sequentia veniamus.

II.

Cùm ergo Dominus passionis & mortis suæ causam, incipiens à Moyse, & omnibus Prophetis, latissimè confirmasset, ventum est ad castellum quò ibant, & ipse finxit se longius ire. Quid sibi vult hæc Domini fictio? Aliud quidem esse constat facere, aliud fingere. Facimus quidem cùm in veritate aliquid operamur: fingimus autem cùm simulamus, vt videlicet aliud appareat, aliud sit. Hoc autem non rarò cum pijs hominibus Dominus agit, à quibus interim abscedere, & longè abesse videtur, cùm tamẽ præsentissimus sit. Huius enim rei gratia Propheta clamat: Vt quid Domine recessisti longè, despicis in opportunitatibus & in tribulatione? Et, Vsquequo Domine obliuisceris me in finem, vsquequo auertis faciem tuã à me? Quid igitur hoc tempore faciendum est? Nimirum suppliciter & instanter cum discipulis clamandum: *Mane nobiscum, Domine, quoniam aduesperascit, & inclinata est iam dies.* Hæc est breuissima simul & vtilissima oratio, qua in omni calamitate ac tentatione vti possumus. Sed videamus, qualis sit vesper in quo huius orationis vsus sit: & quia vespera extrema diei pars est, diem ipsum cuius hæc portio est, inspiciamus. Dies autem hic totum huius seculi tempus est. Huius diei aurora initium mundi fuit: meridies verò aduentus Christi: vesper autem finis seculi. Nos enim sumus, in quos fines seculorum deuenerunt. Sicut ergo vespere diei lumen minuitur, vmbræ crescunt, & calor attenuatur: ita planè in hoc mundi vespere (in quo nunc degimus) lux veritatis atque diuinæ cognitionis ingruentibus errorum atque hæresum tenebris minuitur, vmbræ verò deficiente luce crescũt. Quod quidem Hieremias lamentabatur cùm diceret: Væ nobis, quia declinauit iam dies, quia longiores factæ sunt vmbræ vesperi. Hoc est, væ nobis, quia lux diuinæ cognitionis ac fauoris deficere iam cœpit: quo fit vt terrenorum bonorum vmbræ maiores nobis appareant. Fulgente enim in cordibus

Margin notes: Psal. 9. Psal. 12. Hier. 7.

dibus

dibus nostris diuina luce, terrena omnia exigua videntur, quales in meridiana luce vmbræ sunt: ea tamen decedēte apparent longiores: quia sicut Deo præsente omnia hæc parua sunt; ita eo absente magna iudicantur. Quo fit, vt quæ magna & præclara videntur, magno etiam studio & amore quærantur: ita vt cælestia bona præ illis vilescant, quod quidem totius humanæ prauitatis origo & seminarium est. Ideoque meritò Propheta queritur, Væ nobis, quia declinauit iam dies, quia longiores factæ sunt vmbræ vesperi. Nec lux tantùm animæ sole declinante deficit, sed calor etiam qui lucis indiuiduus comes est. Quod Matt. 24.
planè Saluator testatur cum ait: Quia abundabit iniquitas, refrigescet multorum charitas. Charitate enim refrigescente, & abundāte iniquitate, quid superest, nisi vt cum Propheta clamemus: Saluum me fac Deus, quoniam defecit sanctus: quoniam Psal. 11.
diminutæ sunt veritates à filijs hominū? Quod perinde est ac si diceret: Domine, si inter homines impuros & nocentes ætatem agamus, vix fieri poterit quin ad eorum consuetudinem moresq; traducamur. Propterea, Domine, nō impēsius oro vt vitam meam ab insidijs inimicorum, quàm vt animum à vitijs & corruptela seculi huius integrum saluumq; conserues: ne me reliquorum perditi mores & exempla corrumpāt: néve illorū imitatione in aliquam turpitudinem dilabar. Maximam enim vim habet ad pietatem & virtutem probitas eorum quibus cum viuimus. Pauci enim sunt, quorū sit illa virtus quæ fuit in sanctissimo Iob: qui simplex erat & rectus, cùm frater esset draconum Iob 1.
& socius struthionum: inter quos tamē columbinam simplicitatem & candorem innocentiæ retinebat. Quam obrem in hoc tāto virtutis & sanctitatis periculo maximum planè remedium est, cum discipulis ad Dominū clamare: *Mane nobiscum, Domine, quoniam aduesperascit, & inclinata est iam dies.* Te enim præsente lux est: te absente imminent tenebræ. Hunc autem comitem idem sanctus Iob ad tutelam suam petebat dicens: Libera me, Iob. 17.
Domine, & pone me iuxta te, & cuiusuis manus pugnet contra me. Nec enim præsente virtute aduersariorum potentiam, neq; præsente luce aduesperascentis diei tenebras metuo.

Hac eadem oratione in omni calamitate vti possimus: *Mane nobiscum, Domine, quoniam aduesperascit, &c.* Hinc D. Bernardus Bern. in
Cùm prosperamur, ait, in virtutum successibus, in die sumus: Homil.
cùm nos obnubilant tribulationum angustiæ, incipit nobis aduesperascere. Et quia ad te cōfugimus, qui solus laborem & dolorē consideras, mane nobiscum, quoniā aduesperascit. Iam veniunt aquæ vsque ad animā: iam deuotionis deliciæ vertuntur in miseriā. Omnes angulos mētis nostræ vētus tentationis concutit: mane ergo nobiscum, quoniā aduesperascit. Tu tribulatis Psal. 9.

cordibus es refrigeriũ: tu refugium, tu solatium: tua est potentia, tuum est imperium. Intenti sunt ad te oculi omnium, te solum sitiens anima concupiscit: mane ergo nobiscum, quoniam aduesperascit. Sine te nihil possumus facere. Tu solus carmina das in nocte. Tu turris es fortitudinis à facie tribulantis. Tuæ pietatis oculus circa ea quæ sub cælo sunt, respicit: mane nobiscum, quoniam aduesperascit. Per te consurget nobis ad vesperum fulgor meridianus, & oriemur vt lucifer, cùm nos consumptos putauerimus. Hactenus Bernardus.

Eadem quoque oratione, cùm spirituali gaudio destituimur, vti debemus. Dies enim spiritualis est, cùm lux nobis diuinæ consolationis & charitatis feruor affulget: tunc enim omnia nobis apparent læta, placida, atq; iucunda, quæ aliàs acerba, tristia, & obscura erant. Illa enim cælestis dulcedo, amara omnia vertit in dulcia. Nox verò est, cùm Deo ita disponēte lux illa abscedit. Ipse enim est, qui in manibus suis abscondit lucem, & præcipit ei vt rursus oriatur. In qua nocte dilectum suum sponsa in Cāticis quærit, & non inuenit. Quia videlicet in hac nocte, qua sponsus abest, omnia obscura & tristia sunt. Idcirco magna vi precum reuocandus est, ne nos in tantis tenebris derelinquat, sed nobiscum maneat: vt eius virtute roborati, in officio & recta viuendi ratione persistamus, nec vllæ nos desolationum tenebræ à contento pietatis cursu reuocent. Quocirca hoc etiam tempore cum discipulis obnixè clamandum est: *Mane nobiscum Domine, quoniam aduesperascit.*

Iob. 36.

Deniq; non contenti orasse, coëgerunt eũ. Quid ni cogerent Patrem misericordiarũ & Deum totius consolationis? Quid ni cogerent longiùs se ire fingentem, & tamen apud eos manere volentē? Quid ni cogerent eũ, cuius deliciæ sunt, esse cum filijs hominum? Quid ni cogerent in diuersorio manere, qui ad hoc corporis sui Sacramentum instituit, vt inter homines perpetuò maneret? Hinc discimus (vt D. Bernardus ait) magna vi & contentione opus esse, vt in via Dei proficiamus. Non enim leuiter (ait ille) ad perfectionis culmē attingitur, sed paulatim virtutum gradibus ad apicē charitatis per violentiã peruenitur. Coëgerunt eum. Ne ergo mireris si vim patitur regnum cęlorũ, quádo vim etiam patitur Dominus eorũ. Si igitur quadam naturali duritia cor tuũ senseris indeuotum, insta orationibus, intende meditationibus, curre vbi est impetus spiritus, nec assensum carni dederis. Ingere te vigilijs, & per lachrymarũ violentiã vince Dominum maiestatis, & dic ei: Mane nobiscũ Domine, quoniam aduesperascit, & inclinata est iam dies. Hactenus Bernardus.

Bernard.

Dominus ergo qui se lōgius ire simulauerat, vt exoratus apud discipulos maneret, intrauit hospitium, mansitque cum illis.

Et

Et factum est dum recumberet cum eis, accepit panem, & benedixit, ac fregit, & porrigebat illis. Et aperti sunt oculi eorum, & cognouerunt eum: & ipse euanuit ex oculis eorum. Vbi enim quod volebat, assecutus est, vt eos videlicet in fide resurrectionis confirmaret, non fuit necesse vt diutius cum illis maneret, præsertim cùm superessent alij simili ratione confirmandi.

Cùm ergo duo isti discipuli admiratione simul & gaudio ex insperata magistri resurrectione complerentur, dicere inter se cœperũt: *Nónne cor nostrum ardẽs erat in nobis, dum loqueretur in via, & aperiret nobis Scripturas?* Ardorẽ mirabilẽ, quẽ ex vi verborum Domini conceperant, in resurrectionis eius argumentũ afferebant. Neque enim tantus ille ardor in eorum cordibus æstuaret, nisi orationi narrantis plenissimam fidem adhiberent. Quantus autem ille ardor, quanta suauitas fuerit, cùm ex argumẽti genere quod tractabatur, tum ex mirabili differentis facundia colligi potest. Nam hoc argumento (quo de Dominicæ passionis ac resurrectionis Sacramento agitur) nihil esse aut sublimius, aut suauius, aut mirabilius potest: quippe quòd non homines modò, sed ipsos etiam Angelos in admirationẽ rapiat. Facundia verò dicentis, qui Verbũ est & Sapiẽtia Patris, quid maius excogitari potest? Si verò tanta est humanæ eloquentiæ vis, vt sapientes viri finxerint, & pecora pastus, & flumina cursus sui oblita fuisse, vt facundos homines inter se loquentes audirent: qualis, quæso, facundia illius erat de quo Propheta cecinit, Speciosus forma præ filijs hominum, diffusa est gratia in labijs tuis? Quo ergo affectu discipulos fuisse credendũ est, cùm ipsam Dei Sapiẽtiam humano ore loquentẽ audirẽt, præsertim cũ Dei verba ignis sint, sicut in Hieremia legimus? Quare nihil mirum si ita ardebãt, qui ad hũc ignẽ propius admoti erãt. Et quidẽ non dubito, fratres, quin hoc modo corda nostra flagrarent, si ad hunc cælestem ignẽ accederemus. Quod planè facimus, cũ verba Dei pio studio ac deuotione audimus aut legimus. Vtroque enim modo verba Dei cor nostrũ ingrediũtur, aut per aures, cùm audimus; aut per oculos, cùm legimus. Ea enim mysteriorum nostræ fidei vis atq; maiestas est, vt si in eis tractãdis penetrãdisq; versaremur, miris vtique modis ad virtutẽ ac pietatẽ accenderemur. Sed quid tamẽ apud me ineffabile incarnationis atq; passionis Dominicæ sacramentũ? quid æternũ gehennæ suppliciũ, æternumq; cælestis regni præmium, quæ à me nunquam cogitantur, efficere poterunt? Ipsa quidem mors aut dilectissimi filij aut dulcissimæ coniugis dum nescitur aut non cogitatur, nihil nos afficit. Omnem enim affectum cogitatio aliqua præcedere solet. Ideòq; inter laudes viri iusti hæc præcipuè numeratur, quòd in lege Domini meditabitur die ac nocte. O si vos

Hier. 23. Psal. 1.

huius studij cupiditas caperet! ô si in lectione ac meditatione diuinæ legis ex multis horis frustra in rebus nihili impẽsis vnam saltem ad hoc studium quotidie destinaretis! Non dubium, quin ille deinde fructus consequeretur, quem idem Propheta continuò expressit cùm subdit: Et erit tãquam lignum quod plantatum est secus decursus aquarum, quod fructum suum dabit in tempore suo. Et folium eius non defluet: & omnia quæcumque faciet, prosperabuntur. Hoc igitur agamus, fratres: hoc cælesti cibo nutriamur: hoc dies noctesque meditemur: sit laus Domini semper in ore nostro, & lex eius in corde nostro. Hæc nobis prima curarum, hoc maximũ & cõtinuum opus: vt per studium diuinæ legis ad brauium perueniamus supernæ vocationis.

IN EADEM FERIA SECVNDA POST DOMINICAM PASCHÆ CONCIO secunda, in qua Euangelica lectio explanatur.

THE. *Oportebat Christum pati, & ita intrare in gloriam suam.* Lucæ 24.

EA EST, fratres charissimi, huius diei solemnitas atque lætitia, vt ad eam dignè celebrandam omnia quæ siue in cælo siue in terra sunt, faustis Ecclesia vocibus hodierna die inuitet, dicens: In resurrectione tua Christe, Alleluia: cæli & terra lætentur, Alleluia. Inter quæ tamen communia creaturarum omnium gaudia, singulari quadam ratione hominum supereminet gaudium. Si enim hęc dies Christi glorię potissimùm dicata est, Christus verò & Rex, & Pater, & Caput, & Ecclesiæ Sponsus existit: quis iam dubitare audeat hanc eius gloriã ad homines quoq; pertinere? Cõstat enim, Regis gloriam ad subditos, capitis ad membra, patris ad filios, sponsi verò ad sponsam naturali quodam iure permanare: cùm inter hæc omnia ea sit necessitudo, vt alterius partis gloria in alterã redundet. Quamobrem si Christus caput nostrũ resurrexit, & ascendit in cęlũ, seditque ad dexterã Patris, nos quoq; in illo, tanquã membra in capite, hac eadẽ gloria potiti sumus. Quamobrẽ fidenter quisque nostrum hodie cum D. Max. dicere poterit: Vbi caro mea regnat, ibi me regnare credo: vbi sanguis meus dominatur, ibi me gloriosum futurũ spero: & si peccata mea prohibent, naturæ cõmunio non repellit. Cæterùm cõmunem hanc hominum lætitiã longissimo interuallo beatissimæ Virginis lætitia superat: quæ non modò hac ratione, quæ illi cũ cæteris hominibus cõmunis est, sed singulari

Max. in serm.

gulari

gulari maternæ dignitatis priuilegio hodie triumphat & exultat: atque eo magis, quo tenerrimum eius pectus gladio doloris in passione filij acriùs transfixum fuit. Quo enim maior in ea fuit in supplicio crucis tristitia, eo maior exstitit de resurrectione lætitia. Quàm meritò beatissima Virgo illa Saræ iunioris verba vsurpare hodie potuit! Sit nomen tuum Deus Israël benedictum in secula: quia post tempestatem tranquillum facis, & post lachrymationem & fletum exultationem infundis. Tob. 3.

Qua in re diuinæ bonitatis prouidentia maximè elucet, quæ in hoc etiam exilio & lachrymarũ valle degẽtibus, (quò nos peccata nostra cõiecerunt) nõ semper acerba & tristia, sed frequenter etiam læta atque iucunda nobis euenire voluit. Sicut enim ipsa tempora non eundem semper tenorem retinent, sed hiemi æstas, & nocti dies alterna vicissitudine succedunt: ita etiam in vita hominum tristibus læta, & lætis tristia permiscentur: ea tamẽ lege, vt pro summa Dei nostri benignitate tristitiæ quidem breuiora, lætitiæ verò longiora spatia destinauerit. Quod apertè regius Vates significauit. Pro eo enim quod nos legimus, Psal. 29. Quoniam ira in voluntate eius, &c. Hieronymus vertit: Quoniam ad momentũ ira eius, & vita in repropitiatione eius. Quibus verbis Vates sanctus significat, iram Dei aduersus pios breuissimã exištere: beneuolentiã verò longissimam, vtpote æqualem vitę, imò & vita ipsa diuturniorem. In quẽ deinde sensum addit: Ad vesperum demorabitur fletus, & ad matutinũ lætitia. Hoc est, si quid aduersi acciderit hominibus pijs, celeriter omne incommodum vertit in bonum, & aduersa secundis rebus citò commutantur. Vix enim finito vespere calamitatis, dies statim prosperitatis illucescit. Hoc nobis euidenter indicat historia Tobię: in qua legimus, illum annos natum sexaginta sex oculorum lumen amisisse, septuagenarium verò recepisse, & vsque ad nonagesimum nonum annum superuixisse. Sed quonam modo? Reliquũ (inquit) vitæ suæ in gaudio fuit, & cum bono profectu Dei perrexit in pace. Videtis ergo, fratres, breuem plagam atque tristitiam quàm longa lætitia cõsecuta sit? Sed locupletissimum huius rei in sacra Virgine hodie habemus exemplum, quæ duobus quidẽ diebus & noctibus propter passionem & mortem filij summa tristitia afflicta fuit: quæ tamen æterna deinde lætitia ex eius resurrectione fruitur, æternumque fruetur. De huius ergo mysterij lætitia hodie dicturi, cælestem opem eiusdem sacratissimæ Virginis interuentu suppliciter imploremus.

AVE MARIA.

SCITIS, fratres, multa esse nomina, quibus Redemptor noster in litteris sanctis appellatur. Quia enim multis modis salutem nostrã operatus est, ideo multa sortitur nomina. Inter quæ

Regis nomen præcipuè celebratur: quo nomine perpetua eius cura & prouidẽtia, qua Ecclesiam suam administrat, designatur.
Isai. 9. De hoc autem regno in Isaia legimus: Super solium Dauid, & super regnum eius sedebit, vt confirmet illud, & corroboret in iudicio & iustitia à modò & vsq; in sempiternũ. In quibus verbis & cura regni huius administrandi, & diuturnitas huius officij apertè notatur. Neque enim aliorum regum more cum vita simul & regia dignitas & regendi cura finitur: sed vt dignitas æterna est, ita & regendi cura, propter quam ipsa dignitas est instituta. Hanc autem regendi curam & solicitudinem Apostolis
Matt. 28. Dominus, extremum eis vale dicẽs, pollicitus est, cùm ait: Ecce ego vobiscum sum omnibus diebus, vsq; ad consummationem seculi. Est ergo inter nos Dominus, nobis prospiciẽs, quæ nostra sunt curans, & nos à sempiterno generis humani hoste defendens, & spiritu suo regens, ad vitam perducit beatam & immor-
Apoc. 1. talem. Hoc est autem quod ipse in Apocalypsi designat, cùm ad septem Ecclesias, quæ erant in Asia, legationem mittit his verbis: Hæc dicit qui tenet septem stellas in dextera sua, & ambulat in medio septem candelabrorum aureorũ. Quæ quidem septem stellæ, septemq; candelabra, septem illæ Ecclesiæ erant, quas ipse in dextera sua tenere, & inter eas ambulare dicitur, vt curam & prouidentiã suam hoc modo significaret. Ipse enim est qui nos dextera sua tenet, ne cadamus; & inter nos ambulat, vt nos custodiat, ne prædæ hostiũ illo absente simus. Hanc autem curam satis apertè post resurrectionem suam declarauit, qui à rebus humanis & cõspectu hominum abstractus, quam antea suorum curam & prouidentiam gerebat, nunquam deposuit. Quadraginta enim diebus ascensum suum in cælum distulit; vt toto hoc spatio varijs modis discipulis apparens, & loquens de regno Dei, in fide eos resurrectionis suæ (vnde salus nostra & iustitia pendebat) confirmaret. Itaque modò illis apparet in Iudæa, modò in Galilæa; nunc omnibus simul, nunc eorum singulis; interdum per se, quandoque verò per Angelos, qui vt natiuitatis suæ, ita etiam resurrectionis testes atque præcones extiterunt. In hodierna verò sancti Euangelij lectione duobus discipulis in Emaus pergentibus mirabili ordine atque ratione apparuit. Cuius rei historiam suauissimis verbis atque sententijs refertam, sanctus Lucas Euangelista in hodierna sancti Euangelij lectione exponit his verbis:

I.

Duo ex discipulis Iesu ibant ipsa die (in qua videlicet Dominus resurrexerat) *in castellum, quod erat in spatio stadiorum sexaginta ab Hierusalem, nomine Emaus. Et ipsi loquebantur ad inuicem de his omni-*
Matt. 12. *bus quæ acciderant.* Scitis fratres, verum esse quod Saluator ait, Ex abun-

abundantia cordis os loquitur. Illud ergo versabatur in discipulorum ore, quod abundabat in corde: quia verò ibi cordis nostri cogitatio est, vbi amoris thesaurus est: qui tam ardenter magistrum dilexerant, eum semper & in corde & in ore habebant. Itaque loquebantur adinuicem de ijs omnibus quæ in eius passione acciderant: quorum tristem lamentabilemq; memoriam, amoris suauitas dulcē faciebat. Vterlibet igitur pro suo affectu, eorū quæ gesta erant, aliquid commemorabat. Et alter quidem mirabilem Domini mansuetudinem, patientiam, lenitatem, & silentiū inter tot falsa crimina & conuitia referebat: ita vt eius silentium miraretur Præses vehementer. Alter verò crudelitatem hostium commemorabat, qui non contenti immanissimo crucis supplicio, tot flagellis, tot alapis, tot sputis, tot conuitijs, tot denique iniurijs & contumelijs acerbius morte ipsa passionis supplicium reddiderunt. Alter verò contrà, matrem Domini miserabatur, quæ iuxta crucem assistens, pendentē in ligno dilectissimum filium, & sanguinis riuos prope se defluentes summo animi dolore contēplabatur. Rursumque alter solitudinem Domini miserabatur, qui ab Apostolis derelictus, à Iuda etiam proditus fuit: qui tam immane nefas ausus est, vt præceptorem discipulus vilissimo pretio hostibus traderet. Deinde verò ad se ipsos redeūtes, sortem & solitudinem suam lamentabantur, qui tanquam oues pastore destituti, per deuia queque errabant: cùm tamen omnia quæ in vita habebant, spe diuinarum promissionum reliquissent. Hæc igitur erant, quæ discipuli inter se dolenter & amanter conferebant.

Sed à littera ad spiritū paululū assurgētes, per hos duos discipulos, qui hæc inter se pio affectu tractabāt, D. Bernardus meditationē atq; orationē intelligit: quæ duæ virtutes velut germano quodā nexu inter se colligatę, mutuas sibi altera alteri operas præbent. Meditatio enim scrutatur & ruminat Dei legem: oratio verò gratiā petit, qua impleat legē. Meditatio indicat viam, oratio spiritum impetrat & vires, quibus possis ingredi viā. Illa illuminat & erudit intellectū; hæc verò incendit & inflammat affectum. Et illa quidē facit hominem fastidire terrena, hæc verò cum Deo versans, facit amare cælestia: Denique meditatio Theologum, oratio verò Theophilum, hoc est, Dei amicū facit. Quòd si quæras, quæ sit meditationis huius materia, ea certè multiplex & varia est: nulla tamen cōmodior, quàm Dominicæ passionis historia, de qua inter se discipuli hodie conferebant. Cùm enim studium hoc ad Dei cognitionem & amorē referatur, Deum autem in hac vita nisi per opera sua nō agnoscamus; inter omnia verò eius opera humanitas Christi principem locum teneat; inter ipsa verò humanitatis opera, acerbissima

Bernard.

eius passio præcipuum & maximum fuerit; consequens est, vt nullius rei studiosa cogitatio tantũ nos ad diuinæ bonitatis cognitionem & amorem excitare possit. Rursumq; si quæras quonam modo hoc mysteriũ cogitãdum sit, ab eisdem etiam discipulis hoc ipsum disces, qui magno animi dolore simul & amore hęc mysteria tractabãt: hac enim de causa ab eis Dominus quęsiuit: *Qui sunt hi sermones, quos confertis ad inuicem ambulantes, & estis tristes?* Tristitia autẽ sine dilectione esse nullo modo potest, quia radix doloris amor est: cum dolore enim amittimus quod cum amore possidemus. His igitur affectibus Dominicæ passionis historia tractãda atq; ruminãda est. Non enim par est vt tã ingentes Domini cruciatus siccis oculis, nulloque amoris aut doloris sensu recolamus. Amor enim vt amorem, ita mœrorem de amici morte exigit, nec vlla alia vicissitudine contentus est.

Dum ergo duo isti discipuli hæc inter se mysteria versarent, & secum quærerent, *Iesus appropinquans ibat cum illis*. Meritò planè illis aderat, quandoquidem ipse paulo antè dixerat: Vbi duo
Matt. 18. vel tres cõgregati fuerint in nomine meo, ibi sum in medio eorũ. In nomine verò Christi conuenerãt, qui corde & ore Christum personabant, Christũ cogitabãt, totoque affectu de Christi passionibus inter se mutuò conferebãt. Ipse igitur qui hunc illis animũ & mentẽ inspirabat, operi quoque suo aderat. Sicut
Sap. 1. enim Dominus aufert se à cogitationibus quę sunt sine intellectu: ita pijs & sanctis cogitationibus adest. Sequitur deinde:

Oculi autem eorum tenebantur, ne eum agnoscerent. Cur quæso Domine de te loquentibus, te amantibus, te suspirantibus visitationis tuæ gratiam minuisti, cùm te illis videndũ, non tamen agnoscendum præbuisti? An non duplicatam eis gratiam retulisses, si te illis agnoscendũ pariter & videndum præbuisses? Minimè quidem. Hæc enim ad tempus occultatio maioris beneficij occasio fuit. Volebat enim eis Dominus longa oratione totius redemptionis nostræ mysteriũ ex sanctarũ litterarum testimonijs aperire. Quod quidem fecit, cùm incipiens à Moyse & omnibus Prophetis, interpretabatur illis in omnibus scripturis quæ de ipso erant. Quam illi commentationẽ attentissimis animis audierunt: neque illis longus sermo fastidium, sed auiditatem magis & desiderium excitauit. Porrò autem si se illico eis agnoscendum præbuisset, tanta ex hac admiratione exultatione & stupore complerentur, vt velut extra se positi, vix ea quæ dixisset capere possent. Quocirca prudenter à Domino factum est, vt ad tempus eum non agnoscerent, quo ex ijs quæ tunc sedato animo didicissent, pleniùs eum postea & agnoscerent & diligerent. Hinc colligere licet, fratres, quòd cùm Dominus aliquando amabilem præsentiam suam pijs hominibus abscondit, non

non hoc derelictionis, ſed diſpenſationis potius & amoris argu-
mētum eſſe. Cùm is enim omnia ad ſalutem ſuorum dirigat, &
cùm adeſt, & cùm abeſt, horum ſalutem operatur; imo verò ali-
quādo tunc maximè adeſt, cum maximè à nobis abeſſe videtur.
Cui rei teſtimonio erit ſanctiſſimus ille Iob: qui cùm querere-
tur ſe à Domino derelictum, tùnc illi Dominus propinquior
erat. Ait enim: Cur faciem tuā abſcondis, & arbitraris me ini- Iob 13.
micum tuū? hoc eſt, cur ita me tractas, vt inimicos tractare ſo-
les? Et tamē conſtat, nunquam Dominū tam præſentem ſancto
viro fuiſſe, quàm eo tempore fuit. Illa enim inter tot plagas
admiranda & incomparabilis patientia facilè declarat, tantam
hanc virtutē atque conſtantiam ſine præſenti Dei numine eſſe
minimè potuiſſe. Si enim nemo poteſt dicere, Dominus Ieſus, 1.Cor. 12.
niſi in ſpiritu ſancto; quomodo ille inter tot malorū turbines ac
procellas dicere potuit, Dominus dedit, Dominus abſtulit; ſicut Iob. 1.
Domino placuit, ita factū eſt: ſit nomē Domini benedictū? De
beata etiam Catharina Senenſi legimus, quòd cùm turpiſſimis
imaginibus à dæmone infeſtaretur, vbi priſtina ſerenitas mēti
eius reddita eſt, cùm à dilectiſſimo Sponſo ſuo redeunte ſuppli-
citer & lamētabiliter quæreret, cur ſe in eo certamine deſeruiſ-
ſet; ille reſpōdit: In medio cordis tui eram. Et quomodo, ait illa,
in corde tot fœdis cogitationibus conſpurcato poteras habitare
auctor puritatis? Cui ille: Iſtæ (inquit) cogitationes voluptati ti-
bi an dolori erāt? Sūmo (inquit) illa, Domine, cruciatui atq; do-
lori. Et ille: Quis ergo hoc in animo tuo agebat, vt carnales cogi-
tationes tantopere tibi diſplicerent, niſi ego ibi adeſſem, qui tibi
iſtum animū & affectum immittebam? Simili etiam modo ſpi-
ritualis ariditatis tēpore, cū omnis deuotionis affectus & chari-
tatis feruor abeſſe videtur, apparet vtique à nobis Dominū au-
fugiſſe, noſq; in medijs tenebris & caligine reliquiſſe. At ſi nos
hoc tēpore non ceſſamus, ſi conſueta orationis & pietatis opera
non intermittimus, ſi ſtrenuè rem gerimus; non dubium quin
Dominus tunc potiſſimùm nobis adſit, cū abeſſe videtur. Nam
cùm interna lætitia, & dulces lachrymæ, ſpiritualeſque deliciæ
affluunt; quid mirū ſi homo viam mandatorum Dei alacriter
currat, cùm ſpirituali lętitia cor eius dilatatur & roboratur? Cę-
terùm ſublata hac lætitia, & charitatis feruore refrigerato, &
tenebris ac nocte calamitatum ingruente, in officio perſtare, &
ab orationis ſtudio ſtatis temporibus non deſiſtere, neque con-
ſueta pietatis officia prætermittere; hoc planè non niſi magno-
rum virorum eſt, & mentis in Chriſto ſolidatæ atque fundatæ.
Videmus enim Apoſtolos Dominum miracula illa magnifica
edentem, & populi frequentia ac laudibus celebrem, libenter
quocunque pergeret ſequentes: quem tamen in nocte paſſionis

hostibus traditũ, mortiq. addictum deseruerũt. Ex quo apparet, quãtò difficilius sit, rebus aduersis quã trãquillis fidẽ & cõstantiã retinere. Qui ergo absente ad tẽpus Domino in officio constanter ac fideliter persistit: is vtiq; quo grauiora patitur, eo firmius intra se præsentẽ Dominũ retinet. Hac ergo de causa præsentiã suã Dominus discipulis exhibuit simul & abscõdit, vt eos
Psal. 21. maiori beneficio afficeret. Vultis vtrũque apertè videre? Audite ipsum Dominũ in Psalmo clamantẽ: Deus Deus meus, respice in me, quare me dereliquisti? Deus meus clamabo per diem, & nõ exaudies: & nocte, & nõ ad insipientiã mihi: siue vt alij verterunt, & non est silẽtium mihi. At in eiusdem Psalmi fine rursum ait: Timeat eũ omne semen Israël, quoniã non spreuit, nec despexit deprecationem pauperis, nec auertit faciẽ suam à me: & cùm clamarẽ ad eũ, exaudiuit me. Videtis igitur hic Deum audientem & non audientem, longè absentem & præsentem?

II.

Hoc igitur modo incognitus à discipulis Dominus interrogat: *Qui sunt hi sermones quos confertis ad inuicẽ ambulantes, & estis tristes? Et respondens vnus cui nomen Cleophas: Tu solus* (inquit) *peregrinus es in Hierusalem, & non cognouisti quæ facta sunt in illa his diebus? Quibus ille dixit, Quæ? De Iesu*, inquiunt, *Nazareno, qui fuit vir Propheta, potens in opere & sermone corã Deo & omni populo*, &c. quæ sequuntur. Excutiamus fratres, singula hæc discipulorum verba: *De Iesu*, inquiunt, *Nazareno, qui fuit vir Propheta, potens in opere &*
Bern. in Homil. *sermone*. D. Bernardus hoc in loco ait, quosdã esse potentes in sermone, quosdã in opere, quosdã verò in opere simul & sermone. Videas (inquit) aliquem frequenter in oratione deuotum, cuius
Cant. 7. oculi sunt vt piscinę in Hesebõ, præ multitudine lachrymarum: sed recusat ferre iugum obedientiæ: votum suũ implere se existimat, offerendo hostiam amputata aure. Suam plangit in oratione superbiam, sed hora compunctionis transacta, ita superbus est sicut anteà: vel si leuis est in moribus, post orationis suæ deuotionem in eandem recidit leuitatem: ossa eius replẽtur vitijs adolescentiæ eius, vt nunquam in conuersione sua sit maturus, licet ad modicũ orationis tempus sit deuotus. Vox quidem vox
Gene. 27. Iacob est, sed manus sunt Esau. Tales potentes dicuntur in sermone, sed non in opere. Hactenus ille. Itaq; potentes in sermone sunt, qui multa de Deo loquuntur, & multum etiam fortasse cum Deo loquuntur. Cęterùm si hoc tantùm præstant, si verbis facta non cohærent, nihil apud Dominũ proficiunt. Non enim in sermone est regnum Dei, sed in virtute.

Sunt rursus alij (vt idẽ Bernardus ait) in opere solùm potẽtes. Videas enim alium qui strenuus est in exercitatione corporali, bona quæ præualet, nõ negligit operari: patiens in tribulatione, & gau-

& gaudens ad laborem obedientiæ: poteſt hic dici potēs in opere. Sed ſi minus hunc delectat aſſiduitas orationis, ſi non eſt ſolicitudine pia deuotus in vigilijs, vel fortè non habeat gratiam prædicationis, potens eſt in opere, ſed non in ſermone. Non deſunt autem in Eccleſia multi tales, qui cùm initio conuerſionis ſuæ ſe totos orationis ſtudio tradiderint, & in benedictionibus dulcedinis à Domino præuenti fuerint; poſteà tamen varijs occupationibus implicati, perſtāt illi quidem in officio, ſed priſtino tamē illo deuotionis ac orationis feruore valde remiſſo. Tales, quamuis verè laudandi ſint, habent tamē cur propter intermiſſum orationis officium meritò reprehendi queant quos planè Dominus in Apocalypſi corripit his verbis: Scio opera tua, & laborē, & patientiam tuam, & quòd non potes ſuſtinere malos, & patientiam habes, & ſuſtinuiſti propter nomen meum, & non defeciſti: ſed habeo aduerſum te pauca, quòd charitatem tuam primam reliquiſti. Memor eſto itaque vnde excideris, & age pœnitentiam, & prima opera fac: ſin autem, veniam tibi citò, & mouebo candelabrum tuum de loco ſuo, niſi pœnitētiam egeris. Hæc autem Domini admonitio & comminatio, fratres, magnum ijs timorem incutere debet, qui charitatis feruorem, deuotioniſque dulcedinem quam initio conuerſionis ſuæ habuerunt, negligentia ſua perire paſſi ſunt. Apoc. 2.

Alij verò ſunt in opere pariter ac ſermone potentes, qui velut ambidextri ita pietatis operibus incumbunt, vt orandi ſtudium non deſerāt: atq. ita rurſum ſe orationi tradūt, vt proximos pijs operibus & admonitionibus iuuare non deſinant: in quibus hæc duo officia ſe mutuò adiuuāt. Oratio enim piæ operationis velut reclinatoriū eſt, in quo pius homo cum Deo ſabbathū agit, & ab operandi labore requieſcit. Operatio verò deuotæ orationis fulcimentum eſt. Illa enim oratio verè potēs apud Deū eſt, quæ bonis operibus fulta, in conſpectū Dei vacua non aſcēdit. Quiſquis igitur in vtraq; iuxta re aſſiduus eſt, illius planè eſt imitator, quem diſcipuli potentem in opere ac ſermone prædicarunt.

Sed neque iſta laude contenti, addūt & aliā corā Deo & omni populo, quia videlicet omnia Domini Saluatoris opera & verba, & Deo & hominibus gratiſſima & probatiſſima erant. Ex quibus verbis ſimilē quoq; præcedēti partitionē colligere licet. Sunt enim quidā qui Deo ſolùm ſe probare cupiunt, dū humana iudicia contemnētes, ſolo conſciētiæ ſuæ teſtimonio contēti ſunt. Contrà verò alij ſunt, qui à ſolis hominibus probari cupiūt, Dei teſtimonio & approbatione contempta: quorū de numero hypocritæ & Phariſæi erant, qui dilexerūt magis gloriam hominum, quàm Dei. Inter quos etiam Saul Rex computādus eſt, qui cùm gratiam & honorem coram Deo amiſiſſet, coram 1. Reg. 15.
ſenio-

senioribus populi à Samuele honorari petebat. Neutri autẽ horum verè probati sunt: Isti, quoniã à Deo improbãtur; illi verò, quia hominibus offendiculo sunt; neque ea virtus à Domino probari potest, quæ cum fratris offensione coniuncta est. Quare necesse est prouidere bona non tantùm corã Deo, sed etiam coram omnibus hominibus. Oportet enim & testimoniũ bonũ ha-
2. Cor. 4. bere ab his qui foris sunt. Hinc Apostolus ad Corinthios: Abdicamus (inquit) occulta dedecoris, commẽdantes nosmetipsos ad omnem conscientiam hominum coram Deo. Dum enim internam puritatẽ sectabatur, & occulta omnia, quæ pudorem menti ingerere poterãt, studiosissimè à se abdicabat, Deo vtique se probatum exhibebat. Dum verò bonis operibus insistens, homines ædificabat, corã eis non tã verbis quàm operibus selpsum commendabat. Nulla enim maior commendatio, quàm quæ operis attestatione probatur. Vtrumque autem Dominus in Euangelio commendat cùm ait: Sint lumbi vestri præcincti, & lucernæ ar-
Luc. 12. dẽtes in manibus vestris. Lumbos enim succingimus, cùm fluxas vagasq; cogitationes & cupiditates sollicita cordis custodia resecamus: lucernas verò ardentes in manibus gestamus, cùm bonorum operũ splendore eos qui in errorũ tenebris versantur, ad iter salutis reuocamus. Hoc autem docendi genus quàm sit efficax, vel hoc vno argumẽto colligi potest: Si quis Cõcionator ad sacramentorum frequentiã fideles semper inuitet, nemo tamen sit qui id facere velit, vix hoc alicui persuadere poterit. Vnusquisque enim timet facere quod à nemine fieri videt: ne tamquã aliquid nouum & singulare præ se ferens, linguis & inuidiæ pateat aliorum. At si vicini, si amici, si ciues, ac præcipuè principes id faciant, quamuis nemo sit qui ad hoc hortetur; ipsa tamen exẽpla suadebũt, dum homines facere non verẽtur quod multitudinem viderint faciẽtem. Est enim homo (si quod aliud animal) ad imitationẽ maximè compositũ. Vnde quemadmodum horret quod insolitum est ne vituperetur: ita maximè sequitur quod consuetũ est; ne si non fecerit, iure reprehendatur. Danda igitur nobis opera est, vt Deo quidem ante omnia probemur, & ab hominibus tamen non improbemur. Vtrumq; enim prouidendum est: illud quidem, vt placeamus Deo: hoc verò vt homines iuuemus exemplo. Hac enim de causa Apostolus ait:
1. Cor. 6. Omnia mihi licent, sed non omnia expediũt: omnia mihi licẽt, sed non omnia ædificãt. Rursumq;: Bonũ est homini non manducare carnẽ, & non bibere vinum, nec in quo frater tuus scan-
Rom. 14. dalizatur. Si enim esca scandalizat fratrem meum, non manducabo carnes in æternum, ne fratrem meum scandalizem.

Nemo autem leue aut facile putet esse præceptũ hoc: latissimè enim ratio scandali patet. Septẽ enim tantùm sunt Decalogi præcepta

præcepta prohibentia, quibus ſeptem ſolũm actiones inhibẽtur: ſcandali autẽ præcepto (quod ſub dilectionis mandato cõtinetur) tot actiones prohibẽtur, quot infirmis fratribus graui offendiculo eſſe poſſunt, quæ penè innumera ſunt: à quibus abſtinere debet, qui ab hoc criminis reatu immunis eſſe cupit. Qua de cauſa pij homines circa huius præcepti cuſtodiã mirum in modum ſoliciti ſunt. Tales erant beati Ioannis Baptiſtæ parentes, qui incedebant in omnibus mãdatis & iuſtificationibus Domini ſine querela: hoc eſt, nemini querelæ aut offendiculi occaſionem præbentes. Luc. 1. Talis erat & ſancta illa Iudith, de qua ſcriptum eſt: Iudith 8. Erat hæc in omnibus famoſiſſima, quoniam metuebat Dominum, & non erat qui de ea loqueretur verbum malum.

III.

Vbi igitur diſcipuli & laudes magiſtri, & mortem eius narrauerunt, protinus adiungunt: *Nos autem ſperabamus quòd ipſe eſſet redempturus Iſraël.* hoc eſt, ab Imperij Romani ſeruitute vindicaturus, & in priſtinam dignitatem & gloriam (qualem ſub Dauide ac Salomone habuit) reuocaturus. Hæc diſcipuli expectabãt: hæc optabant: neque hanc perſuaſionem ac ignorantiam, tãdiu in ſchola pauperis humilisque magiſtri verſati, depoſuerant. In quo miſeranda humanæ naturæ infirmitas & cæcitas apparet: quæ vbi per peccatum velut è cælo in terram præcipitata, & ſpirituali luce & gratia orbata fuit, vſque adeò terrenis bonis incubat & inhiat, vt vix alia bona, alias opes, aliam felicitatem, aliam ſalutem, quàm corporeã & terrenam aut eſſe credat aut optet: vt appareat, ſpiritum ipſum in carnis quodammodo naturam degeneraſſe. Sed quid mirum ſi ſeculi homines ſecularia bona ſuſpiciunt, quando ipſi Apoſtoli atq. diſcipuli Domini temporalem redemptionem, temporale Chriſti regnum, temporalesque dextras & ſiniſtras ſomniabant? Cuius rei gratia meritò à Domino hoc in loco acriter obiurgantur. Ait enim:

O ſtulti & tardi corde ad credendum in omnibus quæ locuti ſunt Prophetæ! Meritò ſtulti appellantur, qui res pueriles & inanes, moxque interituras tãti faciebant, & nec ipſis quidẽ Prophetarũ vocibus toties admoniti, vera bona, veramq. ſalutem, & verũ Saluatorem agnoſcebãt. *Nónne* (inquit) *hæc oportuit pati Chriſtũ, & ita intrare in gloriã ſuam?* Inter argumenta omnia, quæ religio Chriſtiana profitetur, maximè mirabile atq; diuinum eſt quod hac breui oratione cæleſtis magiſter comprehendit. Felices duo iſti diſcipuli, qui cæleſtẽ hanc doctrinam ab ipſo veritatis ore audire meruerunt. Nos pro tenuitate noſtra breuiter cauſam reddemus, cur ad ſalutem noſtram expediens fuerit vt Chriſtus Dominus per varios labores atq; certamina intraret in gloriã ſuam. Primùm enim (quod apud fideles omnes conſtat) expediens

hoc

hoc fuit, vt passionis & mortis suæ sacrificio pro sceleribus nostris ęterno patri satisfaceret. Qua de re suo loco latius disseruimus. Deinde, vt exēplo suo nobis ostenderet, regnū cælorū vim pati, & violētos illud arripere, ac per multas tribulationes oportere nos in illud intrare. Postremò, vt eodem exemplo, dum ipse prior pro nō sua, sed pro nostra salute calicē hausit passionis, nos ad eundē calicē pro nostra salute hauriendū animaret. Plurimū quippe in vtramq; partē Principum ac Regum exempla valent. Nemo enim inglorium sibi ducit, quod Reges exēplo suo nobilitarunt. Cùm Dauid Rex Absolonem filium fugiens, operto capite, ac nudis pedibus per cliuum montis ascenderet, populus qui eū sequebatur, eodē habitu, eisdemq; lachrymis desolatum regem sequebatur. Referunt qui de varijs gentium moribus scripserunt, tantum in Aethiopia Regum exempla valere, vt si quādo Rex aliqua corporis parte debilitaretur, domesticos omnes sponte sua eandē partem debilitare; turpe esse existimātes, Rege claudo aut monoculo non omnes amicos claudos aut monoculos esse. Memoriæ proditū est, Ioānem secundum Lusitaniæ Regem, æterna memoria dignum, amico ægrotante, & potionem acerbam à medicis porrectam (cui salus eius innitebatur) bibere recusante, degustasse prius, & bonam eius partē ebibisse, vt sui amore seruus æger faceret, quod præstātissimus Rex in eius gratiam fecisset. Ad hunc ergo modum cælestis Rex, qui se nobis ducem in cælum præbuit, & iter quo post illum tendere deberemus ostendit, & exemplo suo eius itineris labores mitigauit. Quòd si quis à me requirat, quæ res hoc iter in cælum arduum atque difficile reddiderit, cùm beatas illas mentes, quæ corporis expertes sunt, sine labore conditor in cælo beauerit: ad hoc respondemus, simili quidē liberalitate & gratia hominē ab initio donatum, quam si illæsam integramque seruasset, sine labore etiā idem præmiū consecutus fuisset. Sed quoniam rebellis & ingratus in conditorem exstitit, gratuita illa dona quæ perceperat, & sibi & posteris suis amisit. Ita factum est, vt miser homo & naturam gratia sublata (quæ illam in officio continebat) grauiter sauciaret, & se ipsum eius seruituti subijceret, cuius fraudulentis consilijs obtemperauit. Quo factū est, vt quoniam ingratus homo Deo rebellis fuit, fieret quoque sibi ipsi rebellis, rebellemq; carnē sibi naturæ iure subditā experiretur, qui rebellis ipse aduersus conditorē exstiterat. Hinc varia huius vitæ certamina, dum caro concupiscit aduersus spiritum, & spiritus aduersus sibi aduersantem carnem, & nouas quotidie voluptates ab eo incredibili ardore flagitantem. Legi quippe Dei subiecta non est: neque enim potest. Hæc igitur prima mali labes, & variorum laborum, certaminum atque tentationum origo.

Quocir-

Quocirca si rectà in cælū tendere volumus, si ad legē spiritus viuere; carnis cupiditas, quæilli aduersatur, opprimēda est. Alioqui nō magis ista inter se cohærere & cohabitare poterūt, quàm bonū & malum, lux & tenebræ, scientia & ignorantia: contrariorū enim est, sibi inuicē aduersari, seque mutuò pellere atque perimere, neq; in eodē subiecto posse cōsistere. In cælo quidem caro glorificata, spiritui obsequens & amica erit: in hac autē vita irreconciliabile aduersus illam bellum gerit. Cuius verò difficultatis ac laboris sit, carnem spiritui subijcere, & turbidos eius atq; rebelles motus cōprimere, patet primū quidē ex ipsius natura & conditione carnis: quæ carnalia bona tamquā sibi familiaria & cognata auidissimè concupiscit. Eius verò natiuā cupiditatē præsentiū bonorū cōspectus atq. vsus magnopere acuit. Multū enim in vtramq; partē rerum quas vel cupimus vel odio habemus, præsentia valet. Adde etiam dæmonis vim atq. potentiam, quæ carnis cupiditates per se satis incensas, flatu suo magis incendit: vtpote de quo scriptum est: Halitus eius prunas ardere facit, & flamma de ore eius egreditur. Hic igitur antiquus serpēs, potestate sibi à Deo permissa, insidiatur calcaneo nostro, varijsque animas nostras cuniculis & insidijs infatigabili contentione petit. Idemq. (vt Lactantius ait) idcirco in primordijs transgressionis non statim ad pœnam à Deo detrusus est, vt hominem malitia sua exerceret ad virtutem: quæ nisi agitetur, nisi cōtinua vexatione roboretur, non potest esse perfecta. Ex quo fit, vt virtus nulla sit, si aduersarius desit. Vnde est illa à Philosophis iactata sententia: Marcet sine aduersario virtus. Adde quoque varias prauorum hominum iniurias & contumelias, quæ animum nostrum irritant atq; lacessunt, & ad odia & vindictæ cupiditatem exstimulant.

Iob 41.

Lactant.

Quid verò, si his etiā diuturna prauæ vitæ cōsuetudo suffragatur, quæ carnem per se ad malum ex peccati corruptione procliuē, propēsiorem ad illud facit? Hic igitur tam potens spiritus nostri aduersarius prosternendus atq; deijciendus est, si secundū legem spiritus viuere volumus, Apostolo testante, qui ait: Si secundū carnē vixeritis, moriemini. Qua ergo animi fortitudine atque constātia opus erit, ad hūc hostem tot auxiliaribus copijs instructum, spiritui subijciendū atque frenandū? Iam verò quis omnia huius vitæ incommoda, quis tot morborum genera, tot charorū funera, tot clades, tot calamitates, tot insperatos casus enumerare poterit? ad quos leniter & moderatè ferendos, quāta patientia, qua animi submissione & fortitudine opus est, ne stultum aliquid aduersus mundi moderatorem Deum dolore stimulante proferamus! Cùm igitur tot aduersarij legem spiritus oppugnantes superandi à nobis sint, vt iuxta illius

Galat. 5

præscri-

præſcriptũ vitam noſtrã inſtituamus: nónne magno animi robore, magnoq́. ſtudio ác labore opus eſt, quo tot hoſtes proſternere ac ſuperare valeamus? Hinc S. Iob militiam eſſe vitam hominis ſuper terram ait: & ipſe ſe non tam viuere, quàm militare ſignificauit, cùm dixit: Cunctis diebus quibus nunc milito, expecto donec veniat immutatio mea. Petrus quoque Damianus, in hymno Deum orans, ait: Præbe vires inexhauſto decertanti prœlio. Quo nomine inceſſabilem atq. perennẽ ſpiritus & carnis noſtræ conflictũ ſignificantiſſimè deſignauit. Quæ cùm ita ſint, fratres; quomodo quæſo aliter huius vitæ dux & velut anteſignanus aut viuere, aut vitam finire, niſi per varios agones & certamina debuit? Rectè ergo idẽ Dominus: *Nónne hæc oportuit pati Christum, & ita intrare in gloriam ſuam?*

Iob. 7. Iob 14 Petrus. Damian.

Cæterùm ne quis hoc audiens à ſpiritualis vitæ ſtudio deterreatur, illum obiter admonemus, charitatem in Deum tantam vim habere, vt hanc ipſam de qua egimus pugnam nõ grauem, ſed leuem; non acerbam, ſed ſuauẽ efficiat. Hac enim de cauſa Saluator Euangelij iugum ſuaue, & onus leue eſſe ait. Si enim pecuniæ amor facit, vt homines ferrũ & ignes augẽdi lucri gratia non horreãt: quid non facilè perferet ardens in Deum charitas, quę per ſpiritum ſanctum in piorum cordibus effunditur: quæ non modò mortificationem carnis, ſed etiam mortem ſanctis Martyribus optatiſſimam & iucundiſſimam fecit? Id adeò verum eſt, vt cùm primùm hæc ipſa charitas in piorum mentibus flagrare, & flammas ſuas emittere incipit, tãtus frequenter affligendi corporis ardor excitetur, vt vix vlla in re maiori diſcretionis temperamento ſit opus, ne immoderatis vigilijs, ieiunijs & corporis caſtigatione ſalus & vita hominum periclitetur. Quo enim amor in Deum magis accẽditur, hoc & deſiderium propter eius gloriam patiendi, & odiũ in carnem propriam magis excitatur: cuius immodicus amor ſummum amoris diuini impedimentũ eſt. Nemo ergo, fratres dilectiſſimi, laborem detrectet, nemo crucem horreat, nemo calicem paſſionis fugiat. Bibit ex eo primus Rex noſter, & reliquias eius in nouiſſima cœna diſcipulis cæteriſq́. fidelibus tradidit inter ſe diſtribuendas. Hæc eſt via quæ ad immortalitatem ducit, hac dux noſter proceſſit, hac Apoſtoli, hac Prophetæ, hac ſancti Martyres, hac poſtremò cæteri omnes electi, qui (vt Ioannes in Apoc. ait) occidendi ſunt, ſicut & illi, ſi non corporeo, certè ſpirituali gladio: ſi nõ morte corporis, at mortificatione carnis. Quicumque igitur hoc martyrij genere ſe Deo per omnem vitã mactauerint, & carnẽ ſuam cum vitijs & concupiſcentijs crucifixerint, ad vitam illam peruenient, in qua non gladius, non mors, non lacrymæ, non labor, aut mœror iuris aliquid habent; ſed æterna vita, placi-

Matt. 11.

placidissima pax, iucundissima requies, ac bonorum omnium plenitudo semper viget,& festiuum Alleluia communi omnium voce in omni æternitate cantatur.

IN EADEM SECVNDA FERIA POST PASCHA CONCIO TERTIA: IN qua, post breuem Euangelicæ lectionis explanationem, sententia verbis thematis comprehensa latiùs explicatur.

THE. *Nónne hæc oportuit pati Christum, & ita intrare in gloriam suam?* Lucæ 24.

VANTA sit sacratissimi huius diei solennitas atque lætitia, fratres dilectissimi, declarant planè Ecclesiæ voces, quæ vbique Alleluia resonant,& illum Dauidis versiculū repetunt: Hęc dies quam fecit Dominus, exultemus & lætemur in ea. Quæ sit autem exultandi causa, B. Maximus declarat his verbis: Bonus planè dies, qui lucem intulit vniuersis: verùm non huius seculi lucem, sed resurrectionis æternæ. Lux enim ista non caliginem noctis depulit, sed mortis tenebras amputauit. Bonus inquam dies: & melior hic quàm ille in quo primùm mūdus enituit. Ille enim hominibus ad laborem creatus est: hic factus est ad quietem. Ille mortem meruit: hic formidinem mortis euasit. Ille bonis malisque communis est: hic iustorum est proprius. Illius diei lux tenebris sepelitur: huius diei splendor etiam sepulturas illuminat. Ac postremò, illius diei lucem mortui non vident: huius diei lumen etiam defunctis emicuit, sicut ait Propheta: Qui sedebant in regione vmbræ mortis, lux orta est eis. Lætemur ergo in hac die, quę & viuos circumfulget,& mortuos viuificat, & venturos illuminat. Hactenus Maximus.

Psal. 117.

Max. in ser.

Isai. 9.

Duo autē sunt quæ à nobis sacri huius diei ratio postulat; alterū, vt gratiā & puritatē, quam Paschalis agni merito, & sacramentorū virtute (quæ hoc tēpore percepimus) vigilanti cura & studio retineamus, ne fusum pro salute nostra Christi sanguinem, peccādo iterū effundamus. Hæc enim tanta lucra (vt Leo Papa inquit) perseuerāti sunt seruanda custodia: ne in desidiam resoluto labore, quod donauit Dei gratia, diaboli furetur inuidia. In hoc autem malum incidunt, qui transacto Quadragesimalis pœnitentiæ tempore, peius in eadem peccata corruunt, quàm antè iacuerant. Alterū verò est, vt de percepta per Christi

Leo in serm.

mortem & resurrectionem salute, in ipso exultemus, & gaudeamus, & immortales illi pro tanto munere gratias agamus. Christus enim Dominus vnica morte sua nos à duplici morte, corporis videlicet atq; animæ, liberauit, & in patrias sedes, hoc est, in regnum cælorum (à quo vniuersum genus hominum communis peccati iure exulabat) reuocauit. Lex Iudæis olim lata erat, vt qui propter admissa crimina à patria sua profugi vagabantur, in morte summi sacerdotis ab exilio reuocarentur, & à priorū criminum reatu liberi, ad ciuitates suas remearent. Hac autem lege Dominus non obscurè mortis Christi meritum & gratiam designauit, per quam & generis humani scelera soluta, & aditus nobis in cæleste regnū ipso resurgente patefactus est. Quòd igitur & peccata nostra soluta, & mors per eius mortem mortua, & vita per resurrectionē fuerit reparata, vnico salutis nostræ auctori acceptum ferre debemus. Idem quoque nobis summi Sacerdotis Aaron mors appositissimè adumbrauit. Quo enim is anno mortuus est, filij Israël promissam sibi à Deo terram lacte & melle manantem armis feliciter occupauerunt. Sic
Num. 33. enim Num. 33. legimus: Ascendit Aaron sacerdos in montem Hor, iubente Domino: & ibi mortuus est anno quadragesimo egressionis filiorum Israël de Aegypto. Cùm autē post quadraginta annos, quibus populus per desertum errauit, ad promissam sibi à Deo terram peruenerit, liquet planè eundem annum fuisse, quo & summus ille Sacerdos diem suum obijt, & populus promissam sibi à Deo hæreditatem adijt. Cuius temporis ratio diuina ordinatione disposita, satis apertè Dominicæ mortis meritum atque virtutem significat. Vt enim quo tempore Sacerdos ille terrenus è viuis excessit, populus terrena hæreditate potitus est: ita quo tēpore cælestis Sacerdos pro nobis mortuus est & resurrexit, nos etiā cum illo resurreximus, & cælestis hæreditatis per illum ius adepti sumus. Qua ergo lætitia exultare, quas clementissimo Redemptori gratias agere debent, qui hoc tanto munere donati sunt? De hoc igitur ineffabili mysterio in præsenti Concione dicturi, cælestem opem sacratissimæ Virginis intercessione suppliciter imploremus.

AVE MARIA.

SI qui hoc sacratissimo tempore candidā vestem, ex immaculati Agni vellere contextā, sacramentorū virtute (vt modò diximus) perceperunt, quānā ratione illam eodem cādore nitentem seruare, & ad tribunal Christi perferre possent, à me modò quærerent, cùm multa ad hoc esse necessaria constet, hoc tādem illis responsum præberem, nempe vt beneficium cuius virtute hoc tantum munus perceperunt, omnibus diebus vitæ suæ pio animi studio recolerent. Constat enim Dominicæ passionis

merito hanc nobis vestem candidam esse donatam. Eam ergo passionem quotidie ad memoriam reuocemus, & pro tanto diuinæ pietatis beneficio continuas illi gratias agamus: perq. illius virtutem & meritum gratiam postulemus, qua quod eius merito nobis collatum est, eodem perpetuò retineamus. In quo quidē beneficio cùm multa sint admiratione dignissima, multò tamen mirabilior salutis & redemptionis modus, quàm ipsa redemptio fuit. Modus quippe fuit, vt salutis nostræ auctor omnia in se humani generis debita susciperet, ac pro illis dissoluēdis acerbissimum mortis genus, & extrema supplicia subiret. Hæc igitur summa diuinæ pietatis dignatio omnem superat admirationem. Nec enim adeò miramur magnificentissimum Dominum magnifica dona dare, & gratis etiam ex sola liberalitate donare. Mala autem perferre, à diuinitatis natura alienissimum est. Hæc igitur tanta diuinæ bonitatis dignatiò vt supra modum summi huius beneficij magnitudinē auget; ita maximam erga nos diuinæ charitatis amplitudinem ostendit. Qua de re sic D. Chrysologus ait: Parum esse Dominus credidit, si affectum suum erga nos præstando prospera tātum, non etiam aduersa sustinendo monstraret. Quod cùm ita sit, rectè & verè dicere possumus, Deum vsque adeò humanæ salutis amore captum fuisse, vt non solùm quod potuit, sed (vt ita dictū sit) plus etiam quàm potuit, pro nobis fecerit: quando quod à diuinitatis suæ natura alienum erat, in natura peregrina, à se misericorditer assumpta, voluit sustinere. Petrus Rauenas

Qua autem charitate illos Dominus prosequatur, qui huius tanti beneficij memorem semper animum gestant (vt alia exempla prætereamus) ex hodierna sancti Euangelij lectione intelligere licet. Hac enim de causa duobus hodie discipulis in Emaus pergentibus tertius in via Dominus comes additus est, sacrarumque litterarum illis mysteria detexit, mentesque ipsorum & cælesti luce compleuit, & ardentissimo igne charitatis inflammauit, quòd eos animaduertit magno animi dolore ex passionis eius recordatione sauciatos, de ea inter se piè & amanter cōfabulari. Hoc enim illa Domini interrogatio apertè testātur, qua ad illos propius accedens quæsiuit: *Qui sunt hi sermones, quos confertis adinuicem ambulantes, & estis tristes?* Cui illi, *Tu* (inquiunt) *solus peregrinus es in Hierusalem, & non cognouisti quæ facta sunt in ea his diebus? Quibus ille dixit: Quæ? De Iesu* (inquiunt) *Nazareno, qui fuit vir Propheta, potens in opere & sermone coram Deo & omni populo, & quomodo tradiderunt eum summi sacerdotes & principes nostri in damnationem mortis, & crucifixerunt eum: nos autem sperabamus quia ipse esset redempturus Israël. Et nunc super hæc omnia, tertia dies est hodie quòd hæc facta sunt. Sed & mulieres quædam ex nostris*

terruerunt nos: quæ ante lucem fuerunt ad monumentum: & non inuento corpore eius, venerunt dicentes se etiam visionem Angelorum vidisse, qui dicunt eum viuere. Et abierunt quidam ex nostris ad monumentum: & ita inuenerunt sicut mulieres dixerunt: ipsum verò non inuenerunt. Hac igitur tam longa narratione patienter audita, peregrinus noster acri obiurgatione disputationem suam orditur his verbis: *O stulti & tardi corde ad credẽdum in omnibus quæ locuti sunt Prophetæ! Nónne hæc oportuit pati Christum, & ita intrare in gloriã suam?* Hanc Domini sententiam, quoniam longiori explanatione indiget, paullulum modò differam, vt quod reliquum est Euangelicæ historiæ, priùs absoluam.

Dum ergo Dominus hanc sententiã multis sanctarũ scripturarũ testimonijs confirmasset, discipuliq. docẽtem illũ auidissimè audirent, *appropinquauerunt castello, quò ibãt. Et ipse finxit se longiùs ire.* Hoc in loco quærendũ est, cur Dominus hoc fingere voluerit? Cui quæstioni D. Bernardus respõdet, quòd videlicet hac ratione, dũ simularet se eos velle deserere, dilectionis igne, quo suauiter ardebant, vehementiùs inflammaret. Quid enim (ait idẽ) eos putatis animi habuisse, cùm se fingeret lõgiùs ire? Existimo enim talibus eum verbis interpellasse: Ne recedas dulcissime, ne discesseris à nobis: sed adhuc de Iesu Nazareno sonet vox tua in auribus nostris. Loquere quæsumus de gaudio resurrectionis. Mane nobiscũ, quoniam aduesperascit, & inclinata est iam dies: sed agemus vigilias noctis. Non enim sufficit dies, vt saturetur auris auditu de dulcissimo Iesu. Hactenus Bernardus.

Bernard.

Hac igitur discipulorũ oratione Saluator inductus, ad idem cum illis hospitium diuertit. Ob hoc enim finxit se longiùs ire, quoniam (vt idem D. Bernardus ait) audire volebat; Mane nobiscum Domine, quoniã aduesperascit, & inclinata est iam dies. Præteriens enim teneri vult, abiẽs reuocari. Sic etiam discipulos in mari laborãtes præterire volebat, quo videlicet hac simulatione (vt D. Ambrosius ait) eorum probaret fidem, & eliceret precem. Sic etiam à Sponsa in Canticis abscedit, quo videlicet & auidiùs reuocetur, & teneatur fortiùs.

Idem.

Ambros.

Habes igitur hic tres huius simulationis fructus, quibus salus nostra continetur. Hac enim ratione & fides nostra probatur, & Sponsus ne iterum abeat, strictiùs tenetur: & cùm abierit, auidiùs, vt redeat, per orationem inuocatur. Quod contra multi faciunt, qui tunc maximè orationis officium deserunt, quando Sponsus abest: cùm tamen vel eo maximè tempore inuocandus esset, quando ob hoc præcipuè abest, vt magna vi precum magnoque studio in pristinum domicilium reuocetur.

Contrà verò pij faciũt, qui cùm absente Domino se in tenebris & solitudine quodãmodo agere videant, ad ipsum cũ discipulis

pulis

pulis clamant: *Mane nobiscum Domine, quoniam aduesperascit, & inclinata est iam dies*. Quamdiu enim præsentia tua fruimur, in luce & claritate versamur: vbi verò à nobis abscessisti, quid nobis lætum, quid non triste atq. funestũ esse queat? Mẽs enim internæ vacationi & rerũ diuinarũ cõtẽplationi assueta, quæ inhabitantis Domini præsentia pascitur, quæ familiari eius consuetudine fruitur, quæ inter humeros illius requiescit, quæ internis cùm eo colloquijs oblectatur, quæ à terrenis curis & cupiditatibus libera, intra se verã felicitatẽ & regnũ Dei quærit, secumque habitat, & secũ viuit: hæc (inquã) mens, vbi se aliquando diuinæ visitationis atq; præsentiæ fructu priuatã sentit, quomodo non affligetur & doleat, cùm se interno illo spiritus gaudio, quod de Sponsi sui familiari cõsuetudine percipiebat, & propter quod vnũ cætera vitæ solatia repudiauerat, viduatã cernit? Verè enim quemadmodum pisces in elementi sui regione positi subsiliunt & exultant, ab ea autem extrahi grauiter & molestè ferunt, omnemque illam agilitatem amittentes, vix loco mouentur; quoniam illic velut in naturali suo loco, hîc verò extra illũ manent: ita purgata mens, quæ in Deo tanquã in centro suo requiescit, cùm ab eo aliquãdo diuellitur, nihil sibi dulce, nihil suaue, nihil gratum inuenit: sed omniã curarum, molestiarum, atq. tristitiæ plena. Hoc ipsum autẽ illa Domini verba insinuant: Non possunt (inquit) filij sponsi lugere, quamdiu cum illis est sponsus. Venient autem dies, cùm auferetur ab eis sponsus, & tunc ieiunabũt. Quod autẽ sit hoc filiorũ ieiuniũ, D. Ambrosius exponit, cùm ait: Famem patimur, non corporis, sed amoris: nec tam cibi ieiunio, quàm desiderio laboramus. Hoc item desiderio D. Bernardus abscedẽte spõso laborabat, qui ita de se ait: Hoc tẽpore tristis sit necesse est anima mea, donec iterum reuertatur & iterum recalescat cor meum intra me, idq. sit reuersionis indiciũ. Et mox: Et quoties elabetur, toties repetetur à me: nec cessabo clamitare quasi post tergũ abeuntis, ardenti desiderio cordis, vt redeat, & reddat mihi lætitiam salutaris sui, reddat mihi se ipsum. Fateor vobis, filij, nihil aliud interim libet, dũ non pręstò est quod solũ libet. Et hoc oro, vt non vacuũ veniat, sed plenum gratiæ & veritatis, more vtiq. suo, sicut heri & nudiustertius. Hactenus ille. O verè felices, qui hanc cælestis Sponsi absentiam sentiunt! qui nulla alia re, nisi sola eius præsentia delectantur! qui illa Prophetæ verba vsurpare possunt: Renuit consolari anima mea: memor fui Dei, & delectatus sum, &c.

Simile. Matt. 9. Ambros. Bernard. Psal. 76.

Sed ad discipulos iterũ redeamus: non contenti enim Dominũ hac oratione ad hospitiũ inuitasse, tandẽ coëgerũt eum: hoc est, vim illi intulerunt, vt ad hospitium & prandium cum eis diuerteret. *Et factum est* (ait Euangelista) *cùm recumberet cum eis,*

accepit panẽ, & benedixit ac fregit, & porrigebat illis. Et aperti sunt oculi eorum, & cognouerunt eum: & ipse euanuit ex oculis eorum. Hoc argumẽto D. Gregorius hospitalitatis & misericordię officiũ fidelibus vehementer commẽdat. Eius hoc in loco verba subijciam: Hoc exemplo intelligimus, fratres, quia peregrini ad hospitium non solùm inuitandi sunt, sed etiam trahendi. Mensam ponunt, panes ciboſq. offerunt, & Deum, quem scripturæ sacræ expositione non cognouerant, in panis fractione cognoscunt. Audiendo ergo præcepta Dei, illuminati non sunt: faciendo illuminati sunt; quia scriptũ est, Non auditores legis iustificabuntur apud Deum, sed factores legis. Qui ergo vult audita intelligere, festinet ea quæ iam intelligere potuit, operę implere. Ecce Dominus nõ est cognitus, dũ loqueretur: & dignatus est cognosci, dum pascitur. Hospitalitatem ergo, fratres charissimi, diligite, charitatis opera amate. Hinc enim per Paulum dicitur: Charitas fraternitatis maneat in vobis: & hospitalitatem nolite obliuisci: per hanc enim placuerunt quidam Angelis hospitio receptis. Hinc Petrus ait: Hospitales inuicem sine murmuratione. Hinc ipsa veritas dicit: Hospes fui, & collegistis me. Opinata res est valde, & seniorũ nostrorum nobis relatione tradita. Quidam paterfamilias cũ tota domo sua magno hospitalitatis studio seruiebat. Cumq. quotidie ad mensam suam peregrinos susciperet, quodam die peregrinus quidam inter alios aduenit, ad mensam ductus est: Dumq. pater familias ex humilitatis consuetudine aquam vellet in eius manibus fundere, conuersus vrceum accepit: sed repentè eum in cuius manibus aquam fundere voluerat, non inuenit. Cumq. hoc factum secum ipse miraretur, eadem nocte ei Dominus per visionem dixit: Cæteris diebus me in membris meis, hesterno autem die me in memetipso suscepisti. Hactenus verba Gregorij. Simile quiddam eidem beato Pontifici Gregorio contigisse, Simeon Metaphrastes in eius vita longa oratione commemorat. Quid autem ex hoc potissimũ loco intelligimus? Certè verũ esse quod D. Augustinus hunc locum explanans breui hac oratione comprehendit: Tene hospitem, si vis agnoscere Saluatorẽ. Quod enim in discipulis tulerat infidelitas, reddidit hospitalitas. Hactenus de Euangelica lectione, nunc ad verba themate comprehensa veniamus.

Greg. in Homil.

Heb. 13.

1. Pet. 4.

Matt. 25.

Tractatio Thematis. I.

CVM discipuli Domini & in eius passione scandalũ passi essent, & fidem simul & spem resurrectionis eius amisissent, commotus eorum tarditate Dominus, hac exclamatione orationem suam aggressus est: *O stulti & tardi corde ad credendum in omnibus quæ locuti sunt Prophetæ! Nónne hæc oportuit pati Christum, & ita intrare*

trare in gloriã suam? Hac autẽ loquendi figura per interrogationis notã, esse hanc rem & apertissimã & conuenientissimã, significare Dominus voluit. Est ita planè, non diffitemur. Sed hoc tamen est, quod mundus maximè stupet ac miratur. Quid enim mirabilius, quã quòd summa illa & infinita maiestas, quæ multis alijs rationibus humanam salutem constituere potuisset, tot probra, tot verbera, tot ludibria, ac postremò vilissimum crucis suppliciũ subire voluerit? An est quicquã mirabilius? O quantus philosophandi campus sese nobis hoc in loco aperiebat! in quo planè nullum dicendi finem omnis mortalium lingua erat habitura. Exigebat enim hic locus, vt causas omnes explicaremus, propter quas commodissimũ fuerit, acerbissima vnigeniti filij Dei morte genus hominũ à morte liberari. Hæ porrò causæ quid aliud quàm omnes illi fructus sunt, qui ex Dominicæ crucis arbore prodierũt? Hos autem quis numerare valeat, nisi qui stellarũ multitudinẽ numerat? Omnes tamẽ ad duo præcipuè capita referri, Leo Papa testatur his verbis: Crux Christi, quæ saluandis est impensa mortalibus, & sacramentũ est & exemplũ. Sacramentũ, quo virtus impletur diuina; exemplũ, quo deuotio excitatur humana: quoniã captiuitatis iugo erutis etiam hoc præstat redẽptio, vt eam sequi possit imitatio. Cũ igitur duo hæc in passione Dominica inueniantur, sacramentũ ad redemptionem, & exemplum ad imitationem: de sacramento aliàs, de exemplo nunc dicamus. De hoc enim Saluator hoc in loco præcipuè meminisse videtur, cùm Christi nomine vsus est dicens: *Nónne hæc oportuit pati Christum*? &c. In quo quidem nomine insignis quædã emphasis mihi inclusa esse videtur, quæ in reliqua Concionis parte paulo fusiùs à me explicanda est. Ad quod tamen attentiores modò mihi vestras aures exhiberi cupio: quoniam de re omniũ maxima locuturus sum. Sed quædam tamen priusquam rem ipsam aggrediar, prælibare necesse est. Leo Papa.

Principio aduertendũ est, gloriosum Christi nomen non personæ sed officij nomen esse: regẽ enim siue ducẽ significat: quo nomine Saluator in litteris sanctis nõ rarò appellatur. Sic enim illum Dominus apud Michæam vocat, cùm ait: Et tu Bethlehem terra Iuda, nequaquam minima es in principibus Iuda: ex te enim exiet dux, qui regat populũ meũ Israël. Simili quoque nomine apud Esaiã vocat, cùm ait: Ecce testẽ populis dedi eum, ducẽ ac præceptorem gentibus. In quibus verbis tria cœlestis pater filio suo nomina imponit, testis, ducis, ac præceptoris. Vt fidelis enim testis, voluntatem patris nobis testificatus est, quod ipsum ad præceptoris officiũ pertinet: vt dux verò, eadem præcepta quæ verbis docuit, exemplis confirmauit: atque ita se nobis itineris in cælum ducem exhibuit. Hoc ipsum autem idem Mich. 5. Esai. 55.

Ioan. 14. Dominus significauit, cùm dixit: Ego sum via, veritas, & vita. Est enim (vt Leo Papa interpretatur) via cõuersationis sanctæ, veritas doctrinæ diuinæ, & vita beatitudinis sempiternæ. Non ergo verbis tantùm, vt præceptor, informare, sed multò magis, vt dux, clarissimis virtutũ suarũ exẽplis præire nobis, & ducatũ in cælum præbere debuit. Hoc enim Christi nomen designat.

Deinde illud etiã animaduertendũ est, inter eos qui hũc ducẽ sequuntur, alios esse perfectos, alios imperfectos. Imperfecti autẽ sunt, qui diuinæ legis præcepta custodiẽtes, mortifera peccata vitare student. Perfecti verò, qui non præcepta modò, sed etiam Euangelica consilia omni studio seruare curantes, non à mortiferis solùm, sed à venialibus etiã delictis abstinere cõtendũt. Horũ minor quidẽ numerus, illorũ multò maior est. Vtrosque autem ad cæleste regnũ pertinere Saluator insinuauit, cùm (Ioan. 14.) in domo patris sui mãsiones multas esse dixit. Multitudo namque mansionũ, hoc est, varij gradus præmiorum, multitudinem quoq. & varietatem indicat meritorum. In quo diuinæ bonitatis & charitatis largitas apparet, quæ tam amplo charitatis sinu fideles etiã infirmos & imperfectos (modò in charitate decedãt) ad felicitatis suæ consortium admittere dignatur. Quapropter succensere mihi modò nemo debet, si de arctissima perfectionis via nũc disseruero: non enim vos ad eam adigam, sed qua in re posita sit ostendam. Erit autem nobis non inutilis hæc disputatio; partim vt huius sententiæ quam initio proposui, veritatem & conuenientiã intelligamus; partim vt perfectorũ comparatione & exemplo nos ipsos deijciamus: partim etiã, vt qui in via Dei proficere volũt (omnes autem velle debent) qua illis via gradiendum, & quò tendendum sit, agnoscere valeant.

Vt igitur ad rem propius accedamus, horũ omnium siue perfectorum, siue imperfectorũ, siue summorum, siue infimorum hominũ Christus Dominus dux, hoc est, virtutum omnium exemplar est. Propter infirmos quippe ante passionem suam pauere atque contristari cœpit, vt infirmiora eius membra, vbi quid simile paterentur, hoc ex eo solatiũ caperent. Quamuis autem hoc ita sit, illud tamen certissimum est, ducem nostrum, absolutissimum perfectionis omniumq. maximarum virtutũ exemplar exstitisse, & ad hoc (vt cætera sileamus) in mundum venisse, vt Euangelicæ perfectionis viam non modò tanquam præceptor verbis doceret, sed etiam tamquam dux clarissimis virtutum exemplis commonstraret. Hac enim de causa illum Daniel (Dan. 9.) Sanctum sanctorũ vocat: quoniam & omniũ sanctorum maximus, & omnium sanctificator, omnibusque sanctis in absolutissimum sanctitatis exemplar datus sit.

Inter sanctos porrò quidã belli, quidã pacis tempore fidissimi

Deo

Deo atq. perfectiſſimi exſtiterunt. Belli autem tempore conſtat fuiſſe Apoſtolos, Martyres, & Prophetarum multos, qui propter iuſtitiam extrema ſupplicia perpeſſi ſunt. Horum autem vitam & labores Apoſtolus deſcribit his verbis: Sancti viri ludibria & verbera experti, inſuper & vincula & carceres, lapidati ſunt, ſecti ſunt, tentati ſunt, in occiſione gladij mortui ſunt: circumierunt in melotis, & in pellibus caprinis, egentes, anguſtiati, afflicti, quibus dignus non erat mundus: in ſolitudinibus errantes; in montibus, & ſpeluncis, & in cauernis terræ. Hæc igitur vita, hi labores & agones ſanctiſſimorum veteris teſtamēti patrū exſtitêre. Sanctorū autem noui teſtamenti vitam & certamina idem Apoſtolus in perſona ſua & aliorum Apoſtolorum exponit his verbis: Vſque in hanc horā eſurimus, & ſitimus, & nudi ſumus, & colaphis cædimur, & inſtabiles ſumus, & laboramus operantes manibus noſtris. Maledicimur, & benedicimus: perſecutionem patimur, & ſuſtinemus, blaſphemamur, & obſecramus. Tamquam purgamenta huius mundi facti ſumus, omnium peripſema vſq. adhuc. Deniq; paulo antè hęc verba præmiſerat, Spectaculum facti ſumus mundo, Angelis, & hominibus. Hoc eſt, tot tantiq; agones & certamina noſtra ſunt, vt non hominibus ſolū, ſed Angelis etiā ſpectaculo admirationis ſimus: quemadmodum illi qui in ludis & ſpectaculis Gentilium cum atrociſſimis feris decertare ſolent. Talis igitur eorum vita fuit, qui belli tempore fideles Domino exſtiterunt. Qui huiuſmodi certaminibus ita eius gloriam extulerunt, vt neque ſolis, & lunæ, neque cæli ipſius ornatus, atq; totius mundi fabricatio cum hac gloria vllo modo comparanda ſit. Eſt planè mirabilis Dominus in cunctis operibus ſuis, ſed longè tamen mirabilior in Martyribus ſuis. Hoc eſt enim ſacrificiorum omnium ſummum, quo ſe ipſum homo Deo immolat: hoc ſummum charitatis argumentum, & ſummum item diuinæ gloriæ teſtimonium, ſupra quod nullum maius ab homine expectari poteſt.

Heb. 11.

1. Cor. 4.

Nunc quæro à vobis, fratres, quid ad hos diuinos viros in medijs laborū ſuorū certaminibus fulciendos, erigendos, corroborandos, & conſolādos proponi maius poterat, quàm hic Martyrum Princeps cum corona qua coronauit illū cæleſtis pater in die ſui triūphi? Quid illis intolerandū videri poterat, cùm certiſſimis fidei oculis ſummū illum & præpotentem rerum omnium Dominum nulla ſua neceſſitate, ſed ſola charitate propter ſempiternā illis ſalutem ſanguine ſuo parandam, verbera, ſputa, ludibria, irriſiones, alapas, vincula, opprobria, ſpineam coronam, fel & acetum, ac poſtremò atrociſſimum crucis ſupplicium inter maleficos & latrones libentiſſimè perferentem cernerent? In ipſum certè oculos conijcientes, promptiſſimo animo illi

vitam & ſanguinem offerebāt, qui pro ipſis prior vitam & ſanguinem fudit. Si ſumma igitur vtriuſq. Eccleſiæ, militantis ſcilicet ac triumphantis, gloria in martyrū triumphis & victorijs ſita eſt; ſi in horum præcipuè exemplar Chriſtus Dominus datus eſt: nónne ergo illum eadem quæ illi, & multò etiam grauiora ferre oportuit, & ita intrare in gloriam ſuam? Quis autem ex hac eius paſſione fructus permanarit, declarat planè infinitus propè Martyrū exercitus, & tot inuictæ ſanctorum acies, quæ poſt hoc Dominicæ paſſionis exemplum, ſpectante & admirante mundo, conſecutæ ſunt, quæ fulgorem ſiderum non modò ſplendore ſuo, ſed numero etiam ſuperare videntur.

II.

Veniamus ad alios, qui pacis tempore Domino ſeruierūt. Hi autē ſunt ſancti Confeſſores, Monachi & Eremitæ: qui & Anachoritæ Græco verbo nuncupantur, quòd à turbis hominū ſemoti, ſoli Deo in ſolitudine vacabant. Ex horū autem vita atque inſtituto & Monachos & cęteros Confeſſores dijudicare licebit; quando omnes Confeſſorum nomine ab Eccleſia celebrantur, Horum porrò vitam D. Hieronymus ad Euſtochiū vnico verbo expreſſiſſe videtur. Poſtquā enim Monachorū, qui in cōgregatione viuebant, mores & inſtituta deſcripſiſſet, ad Anachoritas veniens ait: Horū vitam in carne non carnis, alio ſi volueris loco deſcribā. Quibus verbis innuere voluit, viros illos ſanctiſſimos, omnibus carnis affectibus & cupiditatibus compreſſis & proculcatis, omnibusq. corporis delicijs penitus abdicatis, ſolo ſpiritu viuere, & ſpiritualia diu noctuq. meditari, atque ita Angelorū vitā, qui corporis expertes ſunt, in corpore poſitos imitari. Cuius ſententiā Ioan. Climac. cōfirmat, qui Monachū hac ratione definit: Monachus eſt ordo & ſtatus Angelicus, in ſordido & materiali corpore conſummatus: hoc eſt, qui in corpore mortali degens, Angelorū puritatem & officiū pro virili ſua ſectari conatur. Quod quidem officiū ſecunda definitione, quam continuò ſubiunxit, exponit his verbis: Monachus eſt, qui ad Deum ſolū acie mētis ſemper intētus, ipſum orat in omni tempore, loco & re. Sicut ergo Angeli, etiā ſi ad nos in miniſterium mittātur, nobiſq. cuſtodiendis inuigilent, nūquam tamē aciem mentis à Dei contemplatione diuellūt: ita perfectus Monachus, cæteris huius vitæ curis ſtudijſque repudiatis, in hoc vnum ſemper incumbit, vt ſiue comedat, ſiue bibat, ſiue aliquid operetur, ſiue ab opere vacet, ſiue in ſolitudine, ſiue in frequentia hominum verſetur, Deum ſemper ante oculos habeat.

Hierony. ad Euſtoch.

Io. Clim. Grad. 1.

Sed diceris forſitan: Quî fieri poteſt, vt humana mens, corporis cura neglecta, hoc modo in Deum eleuata & ſuſpenſa ſit, cū oporteat innumeris propè neceſſitatibus corporis deſeruire?

Huic

Huic obiectioni idem Climacus tertia Monachi definitione satisfacit, quæ sic habet: Monachus est perpetua naturæ violentia, sensuumq. vigilãtissima & indefessa custodia. Qua quidem definitione vir sanctus ostendit, necesse esse, vt qui Angelorum puritatẽ & contemplationem debeat imitari, se à corporis obsequio atque seruitute abdicet: hoc est, vt exceptis his sine quibus vita transigi nõ potest, cæteris rebus quæ non ad necessitatẽ, sed ad voluptatẽ pertinẽt, sibi interdicat, ideoq. sibi perpetuò vim inferat, secum ipse pugnet, se ipsum abneget, sensusq. suos omnes sub disciplinæ seueritate contineat, omnesq. turbidos animi motus & affectus ita lege coërceat, vt quantum homini fas est, numquã mentem à rerũ diuinarũ studio & cõtemplatione abducat. Sic enim fiet, vt ab his curis tanquam manumissus, libero atq. expedito mentis volatu sese ad sublimia attollat, nihilq. sit quod illũ eò tendentẽ remorari, vel ibi cum Angelis cõmorantem atq. manentẽ interturbare valeat. Hãc porrò Climaci definitionẽ illa Apostoli verba confirmãt: Qui Christi sunt, carnem suã crucifixerunt cum vitijs & cõcupiscentijs. Hoc autẽ facere, spirituale quoddã martyriũ esse D. Bernard. testatur his verbis: Est quoddam martyrij genus, facta carnis mortificare, illo sanè, quo mẽbra cæduntur ferro, horrore quidẽ mitius, sed vitæ diuturnitate molestius. Qua ex re intelligimus, verã esse D. Maximi sententiã, nempè vitã Christianam (si ad normam Euãgelicæ perfectionis exigatur) perpetuam quãdam crucem esse. Ego verò non vnam quidẽ, sed multas cruces esse necessarias ei qui hanc vitam tueri velit, asseuerare non dubitẽ. Alia quippe crux oculis adhibẽda est, ne videãt vanitatem: alia auribus, ne detractionibus, aut turpiloquijs & scurrilitatibus pateant. Alia naribus, ne odoribus capiãtur, qui vel inanem vel vanam voluptatem pariant: alia linguæ, ne tanquam fera vinculis soluta, & nostram & aliorum vitam dilaceret: alia gustatui, ne ciborum saporibus atq. suauitate inescatus, ad ea conquirẽda mentem solicitet, eamq. ex diuinarum rerum contemplatione ad Aegypti ollas & carnis delitias abijciat. Alia item crux toti corpori est adhibenda; cui neque in veste, neque in lecto, cæterisque rebus quicquam vel molle, vel blandum, aut illecebrosum permittendum est. Verùm hæ cruces externis sensibus necessariæ sunt. Multò autem plures internis adhibendæ. Nam & intellectus, & memoria, & imaginandi vis liganda, & à terrenis cogitationibus abducenda, solisque diuinis rebus pascenda & occupanda est. Iam verò quot cruces turbulentis animi motibus, varijsque cupiditatibus necessariæ sunt, quando ira furit, amor æstuat, odium torquet, desiderium cruciat, ambitio flagrat, metus animum contrahit, auaritia vrit, inuidia exedit, cæteræque animo-

Idem vbi suprà.

Galat. 5.

Bernard.

Max. in ser.

animorũ pestes mentem torquẽt atq. dilacerãt? An non hîc tot cruces sunt necessariæ, quot motus coërcendi atq. frenãdi sunt? Videtis ergo quàm meritò dictum sit, Euangelicam vitam esse crucem, & monachi institutũ perpetuã naturæ violentiam, sensuumq́ vigilantissimã indefessamq́. custodiam existere? Quæ omnia eò pertinẽt, vt animus noster à corporis seruitute, & tyrannide cupiditatum liberatus, solo spiritu (quantum homini fas est) Angelorum more cælestem in terris vitam agat.

Verùm vt faciliùs hanc ipsam monasticæ vitæ definitionem percipiatis, non erit alienum, rem optimã cum re pessima comparare: quemadmodũ Philosophi rem omniũ infimam, nempe materiam primam, cum re omniũ optima, hoc est, cum summo Deo solent aptissimè componere. Vt enim illa omnis perfectionis expers: ita contrà summus ille rerum omnium Dominus cunctarum perfectionum & bonorum compos est. Simili ergo ratione perfectum & spiritualem virum cum carnali viro conferre licebit. Sicut enim hic, animæ suæ cura prorsus neglecta, se totum cunctis carnis voluptatibus & cupiditatibus explendis tradit, neque aliud quàm carnalia & terrena bona perpetuò cogitat: ita contrà vir spiritualis atq; perfectus, omnibus carnis curis & illecebris (quatenus licet & fas est) cõpressis & repudiatis, totum se meliori sui parti, hoc est, menti virtutibus cunctis illustrandæ, perficiendæ, & ad sublimia atque diuina iugiter attollendæ perpetuò addicit. Ille igitur ita viuit, ac si animam Dei capacem non haberet, quomodo pecudes viuunt: iste contrà sic vitam suam instituere nititur, ac si corporis expers esset, quemadmodum Angeli viuunt. Hoc enim D. Hieronymus significare voluit, cùm sanctos illos Anachoritas in carne præter carnem viuere testatus est. De horum autem laboribus atque laudibus Theodoretus in ea historia quam is Religiosam appellat, sic ait: Hos qui per innumerabiles quidem labores vitæ iter ingressi sunt, sudoribus autem & afflictionibus corpus edomuerunt, & risus quidem affectionem ignorauerunt, in luctu autem & lachrymis omnem vitam consumpserunt, & delicias quidem Sybariticas ieiunium existimarunt; somnum autem suauissimum, laboriosas vigilias; molle stratum, durum solum; immensam & inexplebilem voluptatem, in orationibus & cantandis Psalmis conuersationẽ; hos (inquam) qui omne genus virtutis complexi sunt, quis non iure fuerit admiratus, vel potius quis pro dignitate eorum laudes celebrauerit? Hactenus Theodoretus. Hos deinde ait ardenti diuinæ pulchritudinis amore captos, hisce laboribus coëgisse corpus fœdus inire cum anima; atque ita factum est, vt in corpore agentes, Angelorum vitam, qui corporis expertes sunt, quodammodo imitarentur.

Hieron.

Sed

III.

Sed quæretis modò, quò tandē hoc itinere, hoc est, per contritionem & mortificationē carnis, homines perueniant? Nihil hîc de sempiterna felicitate dicam, quæ huic vitæ promissa atq; parata est. In præsenti tamen seculo ad statū quendam supernaturalem atq. cælestem, omnibus virtutibus, omnibusq. spiritualibus delicijs circumfluētem perducuntur. In quo planè humana felicitas (quæ acquiri in hac vita potest) sita est. Quo enim viri sancti magis se à corporis voluptatibus seiunxerunt, eo maioribus diuini spiritus delicijs perfruuntur; & quo propius ad Angelicæ vitæ puritatem accedūt, eo plenius Angelicæ felicitatis participes fiunt: & quo magis à terrenis curis & cupiditatibus soluti atque expediti sunt, eo celeriùs & vehementiùs sese ad cælestia atque diuina attollunt, & in Deum, hoc est, in suum centrū atq. finem vltimum rapiuntur. Vbi enim humanus spiritus à corporis cōtagione & pondere (quo ad terrena deprimitur) liber euasit, facilè ad spiritualia atque diuina (quæ ipsi similia & cognata sunt) præcipueque ad altissimum & supremum spiritum mira celeritate euolat: in cuius contemplatione atque complexu miris splendoribus atque delicijs reficitur & illuminatur. Vt enim speculū à cunctis sordibus & maculis repurgatum, solique obiectum, tantum ex se splendorem fundit, vt alter quodammodo sol esse videatur: ita vbi mens humana (quæ ad Dei imaginem cōdita est) ab omni terrena labe carnisq. sordibus fuerit emundata, Soliq. iustitiæ obiecta, sic diuinis fulgoribus irradiatur, vt eius imaginem referat, cuius in se fulgorem & lumen recipit. Quot autem fulgoribus illuminatur, tot internis spiritus sancti delicijs & consolationibus fruitur. Simile.

Ex his igitur quæ hactenus dicta sunt, fratres, facilè veritatem & conuenientiā eius sentētiæ quā initio proposuimus, colligere licebit. Si enim Christus Dominus in absolutissimū sanctitatis exemplar nobis est datus (quæ tota in variorū laborum tolerantia sita est) si hanc se dignā prouinciā filius Dei suscepit, vt hominem ad altissimū vitæ statū, hoc est, ad spiritualem atq. cælestē vitā traduceret, ad hoc autē necesse erat perpetuò naturæ bellū inferre, & totam carnis militiam cum affectibus & cupiditatibus suis superare; quid magis præceptorē, ducē, & principē nostrū decebat, quàm vt se nobis in spiritualis huius mortis absolutissimū præberet exemplar? Quid enim nos magis ad hanc tantā rem tamq. difficilem iuuare poterat, quàm vt cælorum atq. rerū omniū Dominū salutis nostræ causa videremus tot laboribus fatigatū, tot pœnis attritum, tot plagis concisum, tot liuoribus deformatum, ac demū in cruce appensum, felle & aceto potatum, & infinitis propemodum ærumnis atque doloribus

bus

bus confectum? Quis enim tali proposito exemplo, salutis suæ causa non faciat, quod cælorum Dominus nulla sua necessitate, sed sola nostri charitate facere dignatus est?

Habent enim Saluatoris exempla quatuor (vt ita dixerim) circumstantias, quę vehementer piorum animos ad virtutē omnem, ac præcipuè ad amorem eius extimulant. Primùm enim hæc eius exempla non hominis tantùm, sed omnipotentis Dei & hominis exempla sunt: quæ cùm ad humilitatis & patientiæ virtutes referuntur, tantò sunt cæterorum sanctorum exemplis efficaciora, quātò personæ dignitas maior atq. amplior est. Qua enim fronte miles recuset ferre, quod Regem & Imperatorem suū perpeti videt? Deinde hæc eadē exempla ita sunt exempla, vt sint etiam maxima & summa beneficia. Omnibus namque actionibus & laboribus suis Saluator gratię & glorię opes nobis promerebatur: quæ duo bona adeò magna sunt, vt nihil illis maius cogitari possit. Adde etiam, quòd hæc eadem exempla sunt etiam clarissima diuinæ charitatis indicia: quando (vt idem Saluator ait) maiorem hac dilectionem nemo habet, quàm vt animam suam ponat quis pro amicis suis. Postremò eadem exempla sunt etiam apertissima diuinæ bonitatis argumenta. Ad bonitatis quippe naturam præcipuè pertinet, omnes alios bonos, hoc est, sui similes, suiq. participes efficere. Quoque ardentius hoc desiderat, maioraq. propter hoc ipsum incōmoda subit: eo maiora & illustriora bonitatis documenta constituit. Quanta ergo illa Dei nostri bonitas exstitit, quæ vt ingentes nobis stimulos ad virtutem & pietatem adderet, non dubitauit acerbissimum atque atrocissimum mortis supplicium subire?

Cæterùm quis verbis consequi possit, quantopere huiusmodi exēplis sancti viri ad labores omnes & certamina propter iustitiā & pietatē subeunda fuerint incitati? His enim (vt antè diximus) sancti Martyres incēsi & confirmati, tantum roboris animo conceperunt, vt eos neq. minæ, neq. terrores, neq. dolores, neq. supplicia, neq. mortis immanitas, neque hostis sempiterni truculentia, nec omnia deniq. horribilia & pertimescēda labefactare, infringere, & à Christi coniunctione diuellere potuerint. Gladios spernebant, in ignes irruebant, cruciatus appetebant, in tormentis vitam abijcere cupiebant. Multi namque eorum sic erant animati, sic Redemptoris sui amore incensi, vt ipsi se vltrò ad mortē offerrent, & nec accusati, nec quæsiti, se ipsos iudicibus & tribunalibus præsentarēt: tātus illos ardor agebat, sanguine suo Redēptoris sui sanguinem, & morte mortē compēsandi.

Hoc eodē exemplo sancti illi Monachi & Anachoritæ confirmati, squalentis eremi horrorem, hebdomadarū inediam, incredibilem carnis macerationē, solitudinis secessum, vigiles in ora-

tione noctes, continuã mentis in Deum eleuationem libentissimè perferebant, imò hæc ipsa in summis delicijs cõputabant.

Iam verò quicumq. se totos ad Christi cultum & obsequium addixerunt; vnde, quæso, nisi ab hoc fonte spiritũ atq. animum hauriunt, quo in stadio pietatis & iustitiæ strenuè decertent & perseuerent? Siue enim corpus ieiunijs atterere, aut verberibus conscindere, aut sacco & cilicio exasperare, aut æstu, frigore, fame, & siti affligere, vnde ad hoc vires, nisi ex cruce & passione Redẽptoris sui colligunt? Præterea, si carnis cupiditates comprimendæ, si iræ furor coërcendus, si accepta iniuria vel patienter ferenda, vel etiam remittenda, si propria voluntas abnegãda, si de malemerentibus benemerendum, si lecti mollities declinanda, si media nocte ad sacras vigilias surgendũ, si oratio diutius protrahenda, si lingua silentio comprimenda, si vel odia vel damna ptopter iustitiam subeunda, siquid deniq. arduum propter Domini sui gloriam, & virtutis amorem aggrediẽdum est; quid illis prius in mentem venit, quid magis vires & robur subministrat, quàm pijssima illa Domini sui species in cruce pendentis, totq. atrocissima pro salute nostra supplicia patientis?

Cùm ergo crucis mysterium tam magna nobis ad omnem pietatis & iustitiæ laborem præbeat adiumenta; quid, quæso, magis ad Regis & ducis nostri officium pertinebat, quàm vt is per crucem ad gloriam pergeret, vt hoc exemplo suo viam nobis ad eandem gloriam ostenderet, facilemque redderet, eamque in se ipso cõsecraret? Naturæ lex est (inquit D. Basil.) apibus innata, Simile. vt nunquam ab aluearijs discedant, ni rex illas antè præcesserit. Hoc exẽplo naturæ auctor Dominus proprium Regis officium designauit, quo non quid humana ambitio in vsu habeat, sed quid incorrupta naturæ lex præscribat, apertè declarauit. Ad hunc ergo modum consentaneum erat, vt verus ille & incorruptissimus Rex, qui ad nos è cælis missus est, per arduum virtutis iter nos præcederet, vt illũ quocumq. & quacumq. pergeret, sequeremur, quicumq. sub eius vexillo militamus. Quæ cùm ita sint, an non rectissimè ac verissimè ab eo dictum est, *Nónne hæc oportuit pati Christum, & ita intrare in gloriam suam?*

Hoc igitur tantum beneficiũ, fratres, Seruatori nostro debemus, qui moriendo iter nobis in cælũ ostendit; resurgẽdo verò, eius nobis fores aperuit: & moriendo quidẽ viã, resurgendo verò terminum viæ: moriendo, quà esset eũdum; resurgendo autem, quò esset perueniendũ, declarauit. Deniq. moriẽdo militiæ nostræ certamina & labores ostendit: resurgẽdo autem felicitatis æternæ coronã victoribus paratã demonstrauit Finem ergo, fratres, principio iungamus: hoc est, vt tantæ salutis auctorẽ pro nobis in cruce pendẽtem fidei oculis semper aspiciamus, illum arden-

ardentissima charitate diligamus, illi pro tanto munere gratias semper agamus, illius exempla nobis ante oculos proponamus, vt hoc itinere gradientes, ad illius tandem consortium hæreditatemque cælestem ipso donante peruenire mereamur.

DOMINICA IN ALBIS CONCIO PRIMA: IN QVA POST LECTIONIS Euangelicę explanationem, de duplici resurrectione nostra, & causa eius (quæ fuit Christi Domini resurrectio) agitur: ac postremò spiritualis resurrectionis nostræ signa declarantur.

THE. *Christus traditus est propter peccata nostra, & resurrexit propter iustificationem nostram.* Rom. 4.

NIMAE Christum Dominum super omnia diligenti, & in vno illo spes omnes opesq; suas collocāti, nulla sollennitas maior nullus dies faustior atq; felicior, quàm qui resurgentē à mortuis Dominū prædicat. Qui enim sic vitā suam instituit, vt nihil præter Christū quærat, quòd illum sibi ad omnia sufficere credat; quid libentius audire poterit, quàm illum à mortuis deuicta morte surrexisse, & in æternū viuere atque regnare? viuere, inquam, nō modò sibi, sed omnibus etiā membris suis regendis, tuendis, fouendis, & spiritu suo afflandis. Si sanctus ille Patriarcha, vbi quē mortuū plorauerat filiū, viuere, & Aegypti principatū obtinere didicit, reuixisse, & nouo spiritu animatus fuisse dicitur, & in hæc verba prorupisse: Sufficit mihi, si adhuc filius meus viuit: quid (quæso) fidelis anima, quæ tota pendet à Christo, sentire debet, quando viuere illum, & regnare audit, qui vnus illi ad omnia sufficit, qui illi in mœrore solatiū, in tentatione præsidiū, in fame cibus, in siti potus, in morbo salus, in paupertate diuitiæ, in infirmitate virtus, in periculis refugium, atq. (vt Propheta dicit) in tenebris lux, & in omnibus deniq; rebus salutare remedium & ornamentum est? Si vnus Ioseph patri ad felicitatem sufficit, qui paulo pòst vita functus est; quāto magis ille mihi ad felicitatē sufficere debet, qui in æternum victurus est, cuique omnis potestas in cælo & in terra data est? Quis ergo magis salutem meā desiderabit, quàm qui me sic dilexit? quis potentiùs seruabit, quàm qui omnem in cælo & in terra pote-
statem

ſtatem accepit? Cùm ergo illum viuere audio, an non cum illo reuiuiſcet ſpiritus meus? an non in media quoque morte poſitus, hoc vno me nuncio & ſpe conſolabor? Hac enim fide orbitatem ſuam ſanctus ille Iob in ſterquilinio ſedens conſolabatur dicens: Credo quòd Redemptor meus viuit: dum enim ille viuit, ego in faucibus etiam mortis poſitus, mori nõ potero. Quicumque igitur, fratres, reſurgente Domino hunc in animis veſtris affectum ſentitis, bono animo eſſe debetis. Hoc enim vel maximum veræ dilectionis indicium eſt. Vt igitur ſalutaris huius affectus & gaudij participes eſſe poſſimus, cæleſtẽ opem beatiſſimæ Virginis interuentu ſuppliciter imploremus. Iob. 19.

AVE MARIA.

LECTIO ſancti Euangelij, fratres chariſſimi, illuſtrẽ Dominicæ reſurrectionis manifeſtationem diſcipulis omnibus factam continet. *Cùm enim* (ait Ioannes) *ſerò eſſet illa die vna ſabbatorum* (hoc eſt, Dominica die, quæ mox ſabbatum ſequitur) *& fores eſſent clauſæ, vbi erant diſcipuli congregati propter metum Iudæorum, venit Ieſus ianuis clauſis, & ſtetit in medio, & dicit eis: Pax vobis.* Deinde quo dubios eorum animos ad fidem reſurrectionis excitaret, oſtendit eis manus & latus, vt notiſſimis illis ſignis, quibus ſacrum eius corpus fuerat inſignitum, apertè cognoſcerent, illud ipſum corpus quod cruci affixum & clauſum tumulo fuerat, à mortuis ſurrexiſſe. Quo in loco quærere ſancti Patres ſolent, cur Dominus in corpore ſuo (quod poſt reſurrectionem inſigni decore & gloria ſplendebat) hæc ignominioſæ paſſionis ſigna voluerit permanere. Cuius rei cùm multæ ſint cauſæ, illa præcipua eſſe videtur, quam D. Ambroſ. memorat, nempe ideò Dominum vulnerum ſuorum ſtigmata non abolere, ſed cælo inferre voluiſſe, vt Deo Patri pro nobis pretia noſtræ liberationis offerret. Hac enim ratione Apoſtolus ait, Chriſtum ad patris dexteram ſedentem interpellare pro nobis. Sancta enim illa humanitate paternis oculis obiecta, ſacriſque illis vulneribus propter patris obedientiam & gloriam acceptis, cauſam noſtram apud illum agit. Ambroſ. Rom. 8.

Qua in re naturæ prouidentiam in hoc ſummæ bonitatis & gratiæ opere imitatus fuiſſe Dominus videtur. Natura enim animantium cordi (quod membrorũ omniũ calidiſſimũ eſt) pulmonẽ iuxta poſuit, qui velut flabello quodã vehementem eius calorem tẽperat, ne nimio ardore diſſolueretur. Simile quiddam in diuino pectore inuenire licet. Innumera quippe hominum peccata diuini furoris ignẽ in eius pectore quotidie accendunt. Vnde ipſe per Prophetã dicit: Ignis accenſus eſt in furore meo, & ardebit vſq. ad inferni nouiſſima. Si enim, vt Eccleſ. ait, ſecundũ ligna ſiluæ, ſic exardeſcit ignis: quãtus erit ille diuini furoris Simile. Deut. 32. Eccli. 28.

ignis, cuius tot sunt ligna, quot sunt totius generis humani peccata. Constat enim vnumquodque eorum velut lignū quoddam esse, quo diuinæ indignationis ardor magis accenditur. Quantus ergo ignis, quotidiana tot lignorum accessione, in sacro illo pectore flagrabit? Hunc igitur tantum ignem aduocatus noster patri assistens, pretioso sanguinis sui rore, & vulnerum suorum ostensione quodammodo refrigerat ac temperat. Hic est enim
Gen. 6. pulcherrimus ille arcus inter cæli nubes positus, in quem iratus pater oculos conijciens, iram suā continet, ne iterum noua alluuione propter assidua peccata mundum obruat. Non enim ille arcus qui radiorum solis splendore nubem roridam feriēte apparet, indignātis Domini irā cohibet; sed ille qui in cruce sublatus, & sanguineo rubore perfusus, patris iram lenijt, illumque
Rom. 3. hominibus infensum placauit. Quo nomine Apostolus illum propitiatorem, siue (vt alia lectio habet) propitiatorium pro peccatis nostris appellat, aureo illo legis propitiatorio adumbratum. Quòd si hoc apud patrem propitiatorium mūdus non haberet, tam multa eius flagitia sunt, vt non dubitem, quin millies iam cum toto hominum genere aquarū inundatione obrutus esset, aut nouo incendio conflagrasset. Quanto enim grauius modò sub gratia, quàm eo tempore homines delinquunt? Tunc enim neque dæmonis vires per Christum fractæ, neque cælestis regni fores apertæ, neque diuina lex tabulis incisa, neque sacramenta nouæ legis instituta, neque Spiritus sanctus è cælo demissus, neque tot Christi, tot Martyrum, & Confessorum exempla erant, quæ homines ad pietatis & iustitiæ studium incitarent: neque (quod super omnia est) Deus in cruce pendens, summum erga homines amorem, summumque contra peccata odium ostenderat. Horum nihil rudi illo & recens adhuc nato seculo homines habebant: quæ nobis abundè suppetunt omnia. An non igitur indignissimum est, vt qui tanto plura & maiora ad bene viuendum adiumēta percepimus, nihilo meliores illis simus? Neque enim minus quàm illi oculorū lasciuia, linguę petulantia, inuidia, rapacitate, auaritia, iracūdia, & impudicitia delinquimus, hæc omnia ad iustitiam incitamenta habentes, perinde quasi nihil horum prorsus haberemus. An non ergo omnes iam simili essemus alluuione delendi, nisi magnum hunc apud patrem aduocatum haberemus, cuius nos meritis ad pœnitentiam præstolatur? Sed ad sequentia veniamus.

Vbi ergo Dominus stigmata sua, hoc est, vera resurrectionis signa discipulis ostēdisset, iterū ait: *Pax vobis. Sicut misit me pater, & ego mitto vos.* Hoc est, eadē charitate, eadem auctoritate, & ad eiusdē muneris functionē & dignitatē, qua me pater misit, vos ego mitto; atque ita honoris & officij mei participes facio. Qua enim

enim me pater charitate misit, qui sic dilexit mundū, vt filium suū vnigenitū daret, eadem ego vos ad mundi salutem mitto. Quā item mihi pater auctoritatē & potestatē contulit, dæmones videlicet pellendi, morbos sanandi, & mortuos ad vitā reuocandi, & omnibus denique naturæ legibus imperandi, quodque maius est, peccata remittendi; eandem ego vobis trado. *Quorum enim remiseritis peccata, remittuntur eis, &c.* Quod item munus & officiū mihi pater demandauit, idem ego vobis iniungo. Ille me Sacerdotem, Pontificē creauit, & Apostolum ac legatū ad gētes misit: ego vos item Sacerdos sacerdotes, Pontifex pōtifices creo, & Apostolos & legatos pro me in mundum mitto: vt verè dicere possitis: Pro Christo legatione fungimur, tanquam Deo exhortante per nos. Euntes ergo docete omnes gentes, baptizātes eos in nomine patris, & filij, & spiritus sancti; docentes eos seruare omnia quæcunque mandaui vobis: ne videlicet fidei & baptismi gloria contēti, salutem sibi sine diuinorū præceptorum obedientia polliceantur; cùm passionis & crucis meæ beneficiū non inertiæ occasio, sed virtutis & laboris incitamētum esse debeat. Ioan. 3. 2. Cor. 5. Mat. vlt.

Quia verò tantum hoc munus sine diuini numinis afflatu, & præsenti eius virtute administrari rectè non potest, ideò *accipite spiritum sanctum*, qui doceat vos omnia, & suggerat vobis omnia quæcumque dixero vobis. Simulq; hæc verba proferens, nouo quodam ritu, *insufflauit in faciem eorum.* Quid igitur hoc mysterij est? Neque enim æterna sapientia hoc temerè fecisse credenda est. Quorsum igitur insufflauit? Nimirum vt hoc visibili signo inuisibilem diuini spiritus gratiam, quam illis tunc contulit, designaret. Sicut enim nouæ legis sacramēta foris exprimūt quod intus operantur: (baptismus enim dum extrà corpus abluit, interiorem animæ ablutionem operatur: & Eucharistia dum corpus cibat, animā cęlesti virtute reficit:) ita eiusdem spiritus siue aëris communio (dum spiritum qui intra Christi pectus erat discipulis insufflauit) internam eiusdē diuini spiritus communionem designat, cuius illos participes efficiebat. Qua in re mira Dei bonitas & sapientia elucet: bonitas, quòd discipulos ad tanti muneris communionē elegit: sapientia verò, quòd eundem spiritum ijs tribuit, quos ad eiusdem officij dignitatem destinauit. Quos enim Deus ad muneris alicuius functionem elegit, ea in illos dona cōfert, quibus illud plenissimè exequi & administrare possint. Sicut ergo cùm septuaginta senes olim ad populi sui regimen elegisset (ne solus Moyses tāto onere grauaretur) eodē illos spiritu, quo Moysen, afflauit: sic etiam cùm discipulos suos ad Apostolici muneris dignitatem cooptasset, Spiritus sui participes effecit: vt diuino spiritu informati, diuina opera perficerent, & in diuinos viros euaderent. Ioan. 14. Exod. 18.

Hæc item Domini inſufflatio nouam humanæ dignitatis acceſſionem, quæ eius nobis beneficio contigit, mira ratione de-
Geneſ. 2. ſignat. Olim quippe cùm Dominus ex limo terræ corpus hominis formaſſet, inſufflauit in faciem eius ſpiraculum vitæ, quo factus eſt homo in animam viuentem: modò verò in eundem iterum inſufflauit, & quẽ antea limum afflatu ſuo mutarat in hominem, nunc eundem hominẽ poſteriori hoc afflatu quodammodo mutauit in Deum. Illic limus aſſurgit in hominem, hîc homo aſſurgit in Deum. Deus enim quodammodo eſt, qui intra ſe Dei ſpiritum habet: vt hac ratione appareat, quanto plus Redemptori quàm creatori debeamus: quandoquidem creatori de-
2.Pet. 1. bemus quòd homines ſumus: Redemptori autem (vt Petrus Apoſtolus ait) quòd naturæ diuinæ conſortes effecti ſumus. Neque enim donum hoc Apoſtolis ſolum contigit, ſed pijs
Rom. 8. etiam omnibus in illis eſt donatum. Si quis enim (vt Paulus ait) non habet ſpiritum Chriſti, hic non eſt eius.

Sequitur deinde altera lectionis Euangelicæ pars, quæ ſecundam Domini apparitionem continet: qua Thomæ Apoſtoli incredulitatem cicatricum ſuarum oſtenſione ſanauit: quam in eius Apoſtoli ſollennitate latius Domino aſpirante explanabimus. Nunc ad Apoſtoli verba, quæ initio à me propoſita ſunt, explicanda veniamus.

Tractatio Thematis. I.

CHRISTVS traditus eſt propter delicta noſtra, & reſurrexit, &c. Quoniam hiſce diebus Eccleſia in Dominicæ reſurrectionis myſterio celebrando occupata eſt, non alienum erit ab huius temporis conditione, eiuſdem myſterij virtutem & efficientiam explicare, & quid per reſurrectionem ſuam nobis Dominus contulerit, aperire. Quam rem breuiter hæc Apoſtoli verba teſtantur, quæ nunc à me propoſita ſunt: in quibus Apoſtolus mortis Chriſti primùm, deinde reſurrectionis virtutem & efficaciam exponit: de quibus nobis modò dicendum eſt.

Atque vt à morte primũ incipiamus, per eam Chriſtus Dominus peccatũ exſtinxit, & mala item, quæ ex peccato conſecuta ſunt, aboleuit. Per mortẽ quippe ſuam, mortẽ noſtrã & eum qui mortis habebat imperium, deſtruxit: & quos captiuos in regno ſuo tenebat, in libertatẽ aſſeruit, & in regnũ ſuũ ſecũ tranſ-
Geneſ 49. tulit. Hoc eſt enim quod Iacob olim de Saluatore noſtro in perſona Iudæ vaticinatus eſt, cùm ait: Requieſcens accubuiſti vt leo, & quaſi leæna. Cur vt leo, & quaſi leæna? Quia videlicet cùm mortis requiẽ & ſomnũ Saluator cepit, leonis, hoc eſt, fortitudinis ſuæ potentiam oſtendit, cùm diaboli regnum euertit, & inſatiabilem illum homicidã atq; tyrannum colligauit. Hic

eſt

est enim fortis ille Samson, qui plures interfecit moriēs, quàm Iudic. 16.
anteà interfecerat viuens. Quam quidem victoriam Eusebius Emissen.
Emissenus inducta fabulæ cuiusdam similitudine appositissimè ho. 8. de
explicat his verbis: Fabula (inquit) etsi vim veritatis non habeat, Pasch.
rationem tamen habet, vt per eam possit vis veritatis manifestari. Refert autem traditio seculariū literarum, habuisse quendam in exercitio vsuque certaminis hoc genus virtutis ac roboris, vt quoties in luctamine succūbens, virium suarum amicā & nutricem terrā impulsu aduersarij contigisset, toties de solo surgens, magis ac magis in aduersariū præualeret: ac sic deiectio prostrati, occasio fiebat triumphi. Dabat enim quodāmodo infirmitas fortitudinem, lapsus palmam, ruina victoriā. Puto hæc illi cælesti athletæ qui contra Iacob legitur fuisse luctatus, iustiùs aptari Gen. 32.
posse. Existimo enim hæc illius personæ verius conuenire, qui hoc in tempore in arena mundi cum publico hoste conflixit. Qui ad hoc cessit, vt gloriosius surgeret: ad hoc cecidit, vt omnes eleuaret: quia aduersarium effusus obruit, prostratus elisit, iacentemque hominem deiectus erexit, mortemque eius dum succumberet, perculit, ac mortuum, dum resurgeret, suscitauit. Hactenus Emissenus. Idemque Homil. 6. hanc eandem victoriam ita describit: Mira & ineffabilis Dei nostri pietas: Irruperat quidem mors paradisum, sed vita expugnauit infernum: legemque mortalē suscepta mortalitatis condicione calcauit, implens illud quod Propheta testatur, O mors, ero mors tua: ac si mor- Oseæ 13.
tis iniquitas (quæ se tanquam hominem vicisse gaudebat) expauit subitò prædam suam, & in suo regno à suo, vt putabat, debitore constricta est: à suo condēnata reo, à suo subiugata est captiuo. Ideo suis laqueis illigata & irretita perditio, dum deciperet, supplantata est; dum interficeret, extincta est; dum deuoraret, absumpta est. Regrediēs ergo Dominus post diem tertiam, fructus secum triduanæ peregrinationis viuentibus reportauit: & vt omnes eum de inferis regredi crederent, testes secum ad superos & præcones subactę mortis exhibuit. Hactenus Eusebius. Ex cuius verbis facilè Dominicæ mortis fructum colligimus: quā vitæ, salutis, & resurrectionis nostrę causam extitisse cōstat.

Quod cùm ita sit, quomodo verū esse potest quod Apostolus in his quæ proposuimus verbis asserit, nēpe Christū resurrexisse propter iustificationē nostram? Cùm enim Christus Dominus plenissimè nobis iustificationis gratiam in passione sua promeruerit, & resurrectione sua nihil iam mereri potuerit (vt qui iam solū comprehensor, non etiam viator esset, cuius est, posse mereri) qua ratione verū erit, resurrectionē eius iustificationis nostrę causam extitisse? Huius loci sensus (qui rudioribus difficultatem parit) ex alio Apostoli loco manifestè colligitur. Ad Corinthios 1. Cor. 15.

enim ſcribēs,& contra eos qui reſurrectionē corporū negabant, diſputans,inter alia argumenta hoc quoq. addidit:Si reſurrectio mortuorū non eſt:ergo neq; Chriſtus reſurrexit. Vana eſt ergo fides veſtra:adhuc enim eſtis in peccatis veſtris. Cur ita? Nimirum quia peccatorum remiſſio, iuſtificationis gratia, & ſpiritus ſancti dona,poſt Chriſti Domini reſurrectionē fidelibus ex Dominica promiſſione reddēda erant:vt quod Chriſtus moriēs nobis promeruerat,reſurgens à mortuis,fidelibus impartiret. Hoc
Ioan. 7. enim apertè Ioānes Euāgeliſta teſtatur,cū ait: Nondū erat ſpiritûs datus,quia Ieſus nondū erat glorificatus. Prius ergo per reſurrectionis gloriā erat honorādus,ac deinde ſpiritus ſanctus fideliū cordibus infundēdus,per quē & iuſtificatio & peccatorum remiſſio datur. Vnde eo ipſo die quo à mortuis Dominus excitatus eſt (ſicut ex præſenti Euāgelio diſcimus) ſpiritū ſanctum diſcipulis dedit,& remittēdi peccata poteſtatē contulit: ac mox in cælū aſcendēs,eundē ſpiritū in mundū miſit. Itaq; quod moriens in cruce promeruit,à mortuis reſurgens nobis largitus eſt. Qua ex re apertè liquet, Chriſti reſurrectionē iuſtificationis & reſurrectionis noſtræ non ſolū exemplarē cauſam, ſed etiā efficientē fuiſſe. Ipſe enim reſurrectione ſua noſtrā adumbrauit,& ipſe itē à mortuis reſurgēs,ſpiritū ſanctū è cęlis in nos miſit:per quem à peccati morte, per iuſtificationis gratiā excitati ſumus.

Si quis verò eius reſurrectionē ſuſtulerit, nihil planè habet quod à mortuo ſperare poſſit. Vnde quādiu Apoſtoli Chriſti reſurrectionē non crediderunt, ſpem omnem ſalutis & redēptio-
Luc. vlt. nis protinus amiſerunt. Quod illa duorum diſcipulorum verba ſatis apertè ſignificāt: Nos autē ſperabamus quòd ipſe eſſet redempturus Iſraël. Quod perinde eſt ac ſi dicerent: Quamdiu ille ſuperſtes erat,omnia quæ de Meſſia diuina oracula prænunciauerant, facilè nobis pollicebamur; nunc autem,cùm è viuis conceſſerit,quid à mortuo ſperare poſſumus? Quamlibet enim & Iulius Cæſar & Alexāder Magnus potētes in vita fuerint, vbi fato functi ſunt, nihil erat quod ab illis vel timere vel ſperare quiſquā poſſet. Itaq. moriente Chriſto,ſpes quoq. Apoſtolorum mortua fuit:eo verò reſurgēte, ſimul etiam ſpes eorum reuixit. Quod enim antè fieri poſſe ſperabant, multò magis tunc ſperare cœperunt, cùm ipſo Dominicæ reſurrectionis argumento crederent,nihil non eſſe poſſibile ei qui ſe Deum reſurgendo declarauit. Quo enim alio argumento conuictus Thomas dixit, Dominus meus & Deus meus? Vnde cùm Apoſtoli experimēto ſuo didiciſſent quantum ad fidem in Chriſtū reſurrectionis eius fides valeret, hanc potiſſimùm mentibus hominū infigere cura-
Act. 4. bant. Vt enim Lucas ait, Virtute magna reddebant Apoſtoli teſtimonium reſurrectionis Ieſu Chriſti. Itemque cum in locum
Iudæ

Iudæ proditoris Matthiã in Apostolũ eligere vellent, his verbis vsi sunt: Oportet ex his viris qui nobiscũ sunt, ex quo intrauit & exiuit inter nos Dominus Iesus, testem resurrectionis eius fieri vnũ ex istis. Iã verò Paulus quod fidei nostræ dogma vel frequẽtiùs inculcabat, vel acriùs vrgebat? Vnde cùm Festus Iudææ præses Agrippæ Regi summã doctrinæ eius referre vellet, quæstiones quasdam de Iudæorũ superstitione illum agitare dixit, & de quodam Iesu defuncto, quẽ affirmabat Paulus viuere. Ex quo apertè liquet, præcipuum Apostolicæ prædicationis munus fuisse, Christi resurrectionẽ modis omnibus astruere. Cũ enim Iudæi eximia beneficia hominibus per Christũ tribuenda esse, ex Lege & Prophetis didicissent (vtpote in quo vniuersæ cognationes terræ benedicendæ essent) eumq. in cruce sublatũ, mortuum ac sepultum cernerent, quid ex hac tanta infirmitate magnum? quid à mortuo sperare potuissent? Quare Apostoli omni ratione contendebant Christi resurrectionem asserere, vt iam à viuente Domino promissa beneficia sperarent, & resurrectionis eius argumento illum hæc omnia præstare posse comprobarent. Cõstat igitur ex his (vt anteà diximus.) Christi resurrectionem salutis & resurrectionis nostræ causam extitisse. Act. 1.

II.

Cuius (inquis) resurrectionis? Nimirum totius hominis, hoc est, vtriusque partis nostræ, animæ videlicet & corporis: animæ quidem in hoc seculo, corporis autem in futuro. De hac enim postrema Petrus Apostolus ait: Benedictus Deus, qui secũdum misericordiam suam magnam regenerauit nos in spem viuam, per resurrectionem Iesu Christi ex mortuis, in hæreditatem incorruptibilem, & incontaminatam, & immarcescibilem, conseruatam in cælis in vobis, qui in virtute Dei custodimini per fidem in salutem, paratam reuelari in tempore nouissimo. Qua ex re liquet, vnica resurrectione sua Christum Dominum duplicem nostram operatum fuisse. Inter quas tamen hic ordo habetur, quòd prior posterioris causa est. Quia enim prior illa resurrectio inhabitantis in nobis spiritus sancti opera perficitur, consequens est, vt spiritus ille diuinus templum, quod sibi destinauit, honoret, nec patiatur corpus illud in perpetua corruptione manere, quod ipse sibi in domicilium cõsecrauit. Hinc Paulus ait: Si spiritus eius qui suscitauit Christum à mortuis, habitat in vobis: qui suscitauit illum à mortuis, viuificabit & mortalia corpora vestra, propter inhabitantem spiritum eius in vobis. Quod enim hic spiritus in Christo singulariter habitans, in corpore eius effecit, illum à mortuis excitando, idem in cæteris corporibus efficiet, in quorum mentibus habitauit. Ex eadem enim causa eundem effectum sequi consentaneum est. 1. Pet. 1. Rom. 8.

In hac autem corporum reſurrectione non ſolùm omnipotentia Dei, ſed mira quoque eius bonitas & æquitas elucet, qui electorum ſuorum corpora hoc tam mirabili honore dignatur. Qua in re ita D. Cyprianus exclamat: Quã mirabilis eſt ſcientia tua Deus! confortata eſt ſuper nos, nec poſſumus ad eã attingere. Hæc ſapiẽtiæ tuæ altitudo, qui mũdum non ex præcedente materia, ſed ſolo verbi tui imperio condidiſti; in ordine creaturarum alijs quidem vitam temporalẽ, alijs procuraſti perpetuam, admirabili ratione quædam mutans & renouans, & præfinito tempore metam irrationabilibus omnibus præfigẽs, quam tranſire non poſſent. Homo, quia ex cæleſti & terrena materia compactus erat, veſtitus extrinſecus pelle & carnibus, tempus accepit quo te iubẽte redderet terræ quod de terra aſſumpſerat, & ad immaterialem originem reuerteretur ſpiritus, cuius natura diſſolutionis non admittit iniuriam. Corpus putredine, & caro vermibus conſumenda, ſecũdum naturæ ſuæ rationem æternitatis non poterant priuilegio perfrui: & quod ſibi iure non competebat, à conditore nequibat exigere. Sed tu, optime Domine, vltrò gratiam volens dare ſpiritui, decreuiſti clementius, vt ex ſocietate & clientela quam reddiderat animæ caro, aliquid ei commodi proueniret: & quæ ei vehiculum fuerat, & particeps ſtudiorum, in recompenſatione miniſterij iterum dilecto accolæ conſociata, pudica & pacifica rediret, nullas ſecum reuehens contumelias, quibus deinceps quietis internæ concuteret puritatem. Te igitur iubente, terra fit caro, & expulſa de domo, iterum coniugatur viro, non iam ancilla, ſed libera: & habitant vnius moris in domo, murmurationibus conſopitis, quas olim compugnantes inter ſe concupiſcentiæ concitabant. Quis, Domine Deus, conſiderare hæc opera tua ſufficit? & quis lutum coagulare poteſt in carnem? quis formare poteſt in hominem? quis infundere animam? quis reddere vitam? quis dare æternitatem? quis addere felicitatem? Ad hunc prouentum humana laborat creatio: hæc ſemper fidelium expectatio fuit. Tu morti imperas, & abſorpta eliditur corruptio, vbi æger te medente ſanatur. Guſtaſti mortem pro filijs hominum, vt qui tecum mortui erant, tecum viuerent; & participes tribulationum, etiam conſolatione gauderent. Hactenus Cyprianus.

Cyprian. in ſerm de reſurrect.

Ad hãc verò tantã reſurrectionis gloriam ſoli illi prouehuntur, quibus prioris reſurrectionis gratia contigit. Quod Ioannes in Apocalypſi teſtatur his verbis: Beatus & ſanctus qui habet partẽ in reſurrectione prima. In his enim ſecũda mors locũ nõ habet. Primã reſurrectionem appellat animarũ, ſecundã corporũ: quãdo videlicet reformabit Chriſtus corpus humilitatis noſtræ, cõfiguratũ corpori claritatis ſuæ. Beatus ergo & ſanctus qui habet

Apoc. 20.

bet

bet partē in prima resurrectione: sanctus videlicet, propter primam, quā iam adeptus est per innouationē animæ: beatus propter secundam, quam feliciter expectat in corporis restitutione. Verè ergo beatus, qui partem habet in hac resurrectione prima: quoniam per hanc perueniet ad secundam: propter quam adipiscendam prudens ille mercator Paulus non solùm omnia reputabat vt stercora, sed socius passionū Christi effici & morti eius configurari cupiebat. Quamobrem? Subdit statim causam: Si quomodo occurram ad resurrectionē, quæ est ex mortuis. Præclarū sanè commerciū, contēnere ea quæ te deterūt & polluunt, vt lucrifacias Christū: seminare corpus mortale, animale, ignobile, vt surgat immortale, spirituale, gloriosum: mori mundo, vt possis dicere, Mihi viuere Christus est, & mori lucrum. O cupidi, qui immoramini studio lucrandi? cur non discitis artē lucrandi? Cur non vilia, imò detrimenta & stercora contemnitis, vt Christum lucrifaciatis? Vt video, vilior est vobis argento vestro panis ille qui de cælo descendit, & dat vitam mundo. Vtinam auarus vel ipse sibi pretiosior esset pecunia sua, nec amore illius venalem exponeret animam suam!

In talibus verò secunda mors locū habere dicitur; secūda inquā; nā prima (quæ solius est corporis) cōmunis est omniū; secunda verò est corporū & animarū, quæ dānatorum propria est: quorū mors immortalis est. Quāuis enim mortē ipsi desiderēt, mors tamen fugiet ab eis. Hæc ergo secūda mors locū in his non habet, qui partem habent in resurrectione prima. Huc igitur animū aduertite, fratres, hoc solerter attēdite. Omnes enim ab hac secūda morte liberari, omnes secundā corporū resurrectionem, hoc est, sempernā vitā & felicitatem cupimus. Scitote ergo, neminē partem habere in resurrectione secunda, qui nō habuerit in prima. Videte an hæc prior animarū resurrectio vobis contigerit, an videlicet mortui sitis mūdo, & vita vestra abscondita sit cum Christo in Deo. Si ita est, bene habet. Beatos enim & sanctos vos beatus ipse Ioannes appellat, & de resurrectione secunda securos facit. Sin minus, non dubium quin ab hac tanta felicitate secundum præsentis iustitiæ statum exclusi sitis.

III.

Sed dicetis: Quādoquidem nemo scire certò potest, an cum Christo hoc modo surrexerit, sūnt-ne signa aliqua quibus hoc conijcere possimus? Huiusmodi enim vel tenuis cognitio magnū piorum mentibus solatiū præbere potest. Sunt planè signa; & ea quidē grauissima: ex quibus tria tantùm hoc in loco numerare libet. Primùm igitur vide an corporis Christi à mortuis excitati impassibilitatem anima tua imitata sit. Corpus enim eius ante resurrectionis gloriā iniurijs omnibus obnoxiū erat. Vnde 1.

potuit & flagris cędi, & spinarũ aculeis pungi, & clauis transfigi; quorum nihil post resurrectionis suæ triumphũ perpeti iam potest, etiam si mille spiculis impetatur. Tunc enim passibile, nunc impassibile effectum est. Christus enim resurgens ex mortuis, iam non moritur; mors illi vltrà non dominabitur. Ad hũc ergo modũ mens ea quæ nondũ spiritualiter cum Christo resurrexit, sed adhuc in morte peccati iacet, omnibus diaboli & mundi iaculis & tentationibus sic exposita est, vt nulla res adeò infirma sit, quæ non illam grauiter lædere & vulnerare soleat. Quæuis enim peccandi occasio, quæuis vel leuissima iniuria illata, quæuis honoris aut opum vel minima iactura, quęuis decora forma vel in transitu conspecta, satis superq́. est ad infirmam mentem vel lethali vulnere sauciandã, vel grauiter certè quatiendã. Cùm enim diuinæ gratię virtute destituta sit, ad hęc omnia mala propulsanda imbecilla & infirma est. At cùm à morte peccati ad spiritualem vitam excitata est, & diuina virtute ac cælestibus donis roborata, impenetrabilis, & insuperabilis, & instar Dominici corporis excitati impassibilis (quatenus ex natura gratiæ est)
1. Ioan. 3. prorsus efficitur. Vt enim Ioannes ait, Qui natus est ex Deo, non peccat: generatio enim Dei conseruat illum, quia videlicet diuini spiritus afflatus (quo diuinæ agnationis consortes efficimur) ita mentem hominis munit & roborat, vt nisi ipse sponte
D. Tho. sua perire velit, nulla externa vi superari queat. Vt enim D. Thomas ait, Minima etiam gratia peccatũ omne ab anima pellere & superare potest. Hoc igitur indicio de sua quisq; resurrectione pronunciare aliquid poterit. Videat igitur, num qui olim quauis leui de causa in omnia peccatorũ dedecora prolabebatur, modò sic animo institutus sit, vt nullius rei vel metu, vel cupiditate, vel iactura ad peccandum inducatur: hoc enim verè maximum impassibilitatis, ac proinde spiritualis resurrectionis indicium est. Quamuis non debeat homo horribilia hæc sibi ante oculos ponere, ne se in tentationis laqueum fortè conijciat: quicumq; tamen hanc in animo suo firmitatem ita sentit, vt cum Apostolo
Rom. 8. dicere possit: Quis nos separabit à charitate Christi? &c. Hic planè maximum resurrectionis huius siue testimoniũ siue argumentum intra se habet. Quod si nondum habet, habere modò incipiat, firmiterq́ue in animo suo statuat, incommoda omnia prius perpeti, quàm lethale aliquod flagitium admittere: hoc enim primum spiritualis resurrectionis signum est.

Alterum est feruẽs ac diligens bonorũ operũ studiũ. Iubemur enim non solùm à malis abstinere, sed bona etiam opera edere: quorum vtrumque charitas præstat, quæ nec perperam agit, nec malum cogitat, nec segnis ad operandum est. Amor enim Dei
Grego. (vt D. Gregorius ait) nõ est otiosus; operatur enim magna si est: si autem

si autē operari renuit, amor nō est. Sicut enim ignis intra nubis sinum violenter inclusus, nullo modo conquiescit, donec tādem cum sonitu erumpat (vnde fulgura & tonitrua oriuntur) ita charitatis ignis in piorum pectore reconditus, quiescere non potest, donec per pietatis & misericordiæ opera foras prodeat. Cùm ergo vita animæ in charitate sit; charitas autem, quemadmodum ignis, operosa sit & actuosa, hoc indicio poterit quis, an charitatem habeat, conijcere, si se in bonorum operum studio viderit feruentem, vel certè non negligentem esse. Simile.

Tertium verò signū & maximum quidem inter omnia est, si se homo inspiciat aliquādo, subacta & calcata carnis natura, supra naturam ipsam assurgere, & ea opera edere, quæ caro sponte sua horrere solet. Constat enim, diuinam gratiam esse supernaturalem quādam formam, singulari Dei beneficio mētibus nostris impressam. Cùm autem (vt Philosophi aiunt) rerum actiones formarū naturā consequantur (actus enim secundi à primo deriuantur, qui non alius quàm rei forma est) consequens est, vt cùm forma supernaturalis sit, actus etiā qui ex illa prodeūt, eiusdem naturā, atq; (vt ita dicā) ingeniū referant, sintq; ita, vt ipsa forma, etiā supernaturales. Quid autem vocas supernaturales? Paucis accipe. Naturæ lapsæ & communi morbo vitiatæ commune est, hominē seipsum diligere, carnē suam fouere, vtilitatis suæ studiosum esse, honoribus gaudere, bona propria vbique captare, molestias & incommoda omnia sollicitè declinare. Ad hæc enim omnia amoris proprij natura, diuina gratia destituta, propensa est: hæc curat, hæc inquirit, hæc meditatur. At eadem natura ad diuinum & supernaturale esse per gratiam euecta, diuersa ratione procedit. Non enim quid amor sui, sed quid Dei amor exigat, attendit. Proinde quisquis diuinæ gratiæ beneficio eò prouectus est, vt inanes seculi honores contemnat, carnis delicias respuat, illatas iniurias patienter ferat, paupertatem non horreat, labores honestatis gratia susceptos nō detrectet, carnem spiritui seruire cogat, cupiditates comprimat, affectibus frenum imponat, carnē suam cū vitijs & concupiscentijs crucifigat, terrena fastidiat, bonorumq; æternorum desiderio flagret; is certè magnū in se, nō modò cælestis gratiæ, ac proinde spiritualis resurrectionis, sed Christianæ etiam perfectionis argumentū habet. Hæc enim opera supra naturā esse videtur: ideoq; magnam significationem dant, aliquid supra naturam in ea mente esse, vnde hæc opera proficiscuntur. His igitur signis, fratres, de spirituali resurrectione vestra coniecturam facere licebit. Nullam enim harū rerum, quas commemorauimus, scintillam intra vos sentire, non leue spiritualis mortis argumentū est. Contrà verò eadē aliqua ratione agnoscere, indicium planè & signum est, vos resurrexisse

Perfectioris vitæ & gratiæ signa.

resurrexisse cum Christo, partemque habere in resurrectione prima, quæ est per gratiam: vnde sperare meritò poteritis, partem quoque habituros vos in secunda, quæ erit in futuro seculo per gloriam.

IN EADEM DOMINICA IN ALBIS, CONCIO SECVNDA: IN QVA lectio Euangelica explanatur.

THEMA. *Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis: & quorum retinueritis, retenta sunt.* Ioan. 20.

Simile VEMADMODVM piæ parẽtis viscera infantem diu lachrymantẽ ferre nequeunt, sed accurrunt celeriter, vt illius lachrymas tergant, & mœrorem leniant: ita Saluator noster, qui discipulos suos plusquàm materna charitate prosequebatur, non est passus diu eos passionis suæ dolore cõtabescere: sed protinus, hoc est, ipso die quo est vitæ redditus, illorũ mœrorem & lachrymas resurrectionis suæ lætitia abstergẽdas curauit. Quod sanctus Euãgelista initio statim sacræ huius lectionis insinuat, cùm ait: *Cùm serò esset illo die vna sabbatorũ:* id est, ipso die Dominico, qui post sabbatũ sequitur: *& fores essent clausæ vbi erant discipuli congregati propter metũ Iudæorum, venit Iesus, & stetit in medio, & dixit eis, Pax vobis.* Quomodo autẽ Dominicũ corpus clauso tumulo prodierit, clausisq; foribus ad discipulos intrauerit, neminem vestrum latêre arbitror. Beatorũ quippe hominũ corpora in resurrectione miris à Deo dotibus in laborũ suorũ præmium ornabuntur: quarũ quatuor præcipuè insigniores numerantur.
Simile. Prima est subtilitas, quæ facit, vt quomodo solis radij, illæsa vitrea fenestra, aliò pertranseũt; ita sacra illa corpora, nullis repagulis, nullisq. parietum molibus impediantur, quo minus quocũq. penetrare voluerint, liberè queãt. Secunda dos, agilitas est, quæ faciet, vt quocũq; pergere voluerint, summa celeritate contendant. Tertia verò est admiranda quædã claritas, quæ ipsum
Matt. 13. quoque solis splẽdorem æquabit: de qua scriptum est: Fulgebunt iusti sicut sol in regno patris eorũ: qui modò in principis huius mundi regno obscuri frequenter atque despecti latent. Quarta verò dos impassibilitas & immortalitas est: neq. enim deinceps aut molestum aliquid pati, aut morti succumbere beata corpora poterũt. Præcipitabit enim Dominus mortem in sempiternum. ne vllum in terra illa viuentium ius aut principatum habeat: & in tartara, hoc est, in regnũ mortis relegabitur, in quo damnati

(vt D.

(vt D. Bernardus ait) vitę quidē morientur, & morti perpetuò viuent, vt sine fine moriantur. Ad hoc enim semper viuēt, vt æternum morti pabulū præbeant. Hanc autē gloriam Christo salutis nostrę auctori debemus, qui mortē nostram moriēdo destruxit, quando mortē non debitā, pro debita omniū morte læsæ maiestati obtulit, atq; ita nos à mortis debito liberauit. Quam eius victoriam Apostolus mira orationis figura celebrat, cùm post illa verba, Absorpta est mors in victoria: subdit protinus: Vbi est mors victoria tua? Vbi est mors stimulus tuus, quo omnes ad mortē adigebas? Quod perinde est ac si diceret: O insatiabilis & fera bellua, quæ ab origine mundi ad extremum vsq; iudicij diē tam latè imperiū tuū porrexisti; quę nemini pepercisti; quę non ætatē, non dignitatem, non opes, aut honores, aut potentiam, non denique (quod in rebus mortalium plurimum valet) virtutem aut sapientiam reuerita es, sed pari lance omnes trucidasti, omnes tuæ ditioni subdidisti, adeò vt ne vnigenito quidem filio Dei & innocentissimę eius matri peperceris. Vbi quæso, tunc erit victoria tua, cùm nullū iam in sanctorū hominum corpora ius habitura sis? Meritò igitur hoc in loco morti insultat Apostolus, qui eius imperium Christi morte sublatum cernens, ait; Vbi est mors victoria tua: vbi est mors stimulus tuus? Stimulus verò, siue gladius mortis, peccatum erat, quo mors in omnes præuaricatoris Adæ filios latissimè dominabatur. Hoc ergo ingens & insuperabile monstrum vicit ille, qui per Oseam quondā morti comminatus est: Ero mors tua ô mors. Nihil igitur iam habes, ô mors, vnde glorieris. Deuorasti quidē Ionam nostrum, sed in vtero tuo viuus fuit. Deuorasti & deuorata es. Dumque assumpti corporis sollicitaris illecebra, & auidis faucibus prædam putas, interiora tua adunco dente confossa sunt. Illius ergo morte tu mortua es; illius morte nos viuimus. Gratias tibi Christe Saluator tua agimus creatura, quòd tam potentem aduersariū nostrū, dum occideris, occidisti. Exulabit igitur in æternum ab illa viuentium regione mors: & cum morte omnes mortis comites atque satellites. Absterget enim Deus omnem lachrymā ab oculis sanctorū: & iam non erit amplius nec luctus, nec clamor, nec vllus dolor, quæ prima transierunt. Non esurient, nec sitient amplius, nec cadet super illos sol, nec vllus æstus, quoniā Agnus qui in medio throni est, reget illos, & deducet eos ad vitæ fontes aquarū. Hæc tam magnifica promissa, fratres, vehementer nos ad perferendos pro Christo labores incitare deberēt: partim vt digni efficeremur, quorum lachrymas piæ eius manus abstergerent: partim, quia cū in illo felici regno nullus lachrymis aut laboribus locus futurus sit: nūc quando piè lugendi & patiendi tēpus est, nullo modo hāc præsentis tēporis oppor-

Bernard.

1. Cor. 15.

Oseæ 13.
Hiero. in Epitaph. Nepot.

Apoc. 21.

oportunitatem prætermittere debemus. Illud enim persuasum nobis esse debet, inter beatorum hominũ gaudia, præteritorũ laborum & victoriarũ memoriā pręcipuè numerari. Vident enim, quàm copiosam mercedis segetem ex laborum ac lachrymarum suarũ semine messuerint. Diuinæ quoq; pulchritudinis species quam ineffabili gaudio contuentur, facit, vt nihil illis felicius, nihil vtilius accidisse in vita credant, quàm quòd varijs propter illius gloriam laboribus & calamitatibus pressi fuerint. Vnde si vllum in eis sollicitum desideriũ cadere posset, nihil magis cuperent, quàm omni genere tormētorum propter illius gloriam, quem tam ardenter diligunt, laniari. Si verò liuoris & inuidiæ affectus in eorum mentibus locum haberet, hanc vnam felicitatem nobis inuiderent, quòd in eo statu & loco positi sumus, in quo varios propter illum perpeti labores possumus. Summæ enim felicitatis loco ducerent, millies propter illum vitam profundere. Hoc est igitur quod à vobis expeto, fratres, ne hanc tantam felicitatem frustra abire patiamini: sed modò cùm laborandi & seminandi tempus est, seminemus cum lachrymis, vt cum exultatione metamus, quando post huius vitæ curriculum non iam seminandi, sed metendi & quiescendi locus erit.

Sed ad historiam redeamus. Vbi Dominus clausis ianuis ad discipulos ingressus esset, stetisse dicitur in medio eorum. Hunc mediũ locum ferè semper in Euangelicis litteris occupasse Dominum inuenimus. Nascitur in medio duorũ animalium: sedet duodennis in medio Doctorũ: non recũbit, sed ministrat in medio discipulorũ; crucifixus ponitur in medio latronũ; resurgens verò stetisse dicitur in medio discipulorum: post ascensum verò in cælum, Ioannes illum intuetur ambulātem in medio septem candelabrorum aureorum. Quid autem medius hic locus nisi sollicitam & vigilem eius prouidentiam designat? qua quidquid in Ecclesia sua geritur, attētissimis oculis intuetur. Locus enim medius ad ea quæ circumstant contuenda aptissimus est. Vnde Reges non in extremis regni finibus, sed in medio sedem sibi eligere solent. Naturę quoque conditor Deus in media corporis parte cor nostrum (quod inter cetera membra, regis locũ & officium tenet) collocauit (quamuis eius motus in sinistra thoracis parte sentiatur) vt ex eo loco vitales spiritus & calorem in cętera membra diffundat. Hac ergo de causa Christus Dominus, quamuis à quibusdam procul abesse videatur, in medio tamen nostri est: omnia circumspicit, omnibus adest, & opera nostra omnia, atq; adeò intimos animi recessus oculis suis sole splendidioribus collustrat. Quocirca sanctorum omnium illa vox est:
Psal. 15. Proponebā Dominũ in cōspectu meo semper, quoniā à dextris est mihi ne commoueat. Hoc est, præsentem illum semper intueor,

tueor, quoniam ille me ſemper intuetur: adeſt ille ſemper mihi, adſum & ego ſemper illi: oculos ille miſericordiæ & prouidentiæ ſuæ in me defixos habet, & ego illũ ſemper fixis oculis contemplor atque reuereor. Ad hunc modũ Helias Propheta: Viuit (inquit) Dominus, in cuius conſpectu ſto. Quo loquendi genere præſentem Domini maieſtatẽ ſe ante oculos habere inſinuabat Hæc autem cogitatio tantam pijs hominibus vtilitatem affert, vt inter omnia ſpiritualis vitæ documenta, hoc maximè ab eius ſectatoribus commendetur: quòd hæc res deuotionem & ardorem mentis, ac pios animi motus mirè incendat & augeat, hominemque in omni officio & virtute contineat: cùm Deum ipſum vitæ ſuæ teſtem & iudicem ante oculos cernat. Quo magis enim illum præſentem contemplatur, hoc magis offendere metuit. Hinc regius Propheta: Seruaui mandata tua & teſtimonia tua, quia omnes (inquit) viæ meæ in conſpectu tuo. Qua enim fronte ſummum illum rerum omnium Dominum vbiq. præſentem, & omnes vias meas peruidentem offendere potero? Atq; hoc præcipuè nomine, idem vir ſanctus ſceleris ſui immanitatem ſuppliciter confitetur, cùm ait: Tibi ſoli peccaui, & malum coram te feci; hoc eſt, in oculis iudicis cuncta cernentis deliqui, & coram illo committere auſus ſum, quod homuncione aliquo præſente non auderem. Quæ ratio nos, fratres, ab omni flagitio puros ſeruare deberet, cum iudicem noſtrũ vbique præſentem eſſe, & nos intueri, non fide ſolùm, ſed apertiſſima quoque ratione intelligamus. Hoc enim nomine ſcelera noſtra Dominus exaggerat, cùm toties in litteris ſanctis ſimilia verba repetit: Et faciebatis malum in oculis meis. Et, Ego ſum iudex & teſtis, dicit Dominus. Et, Ego ſum, & ego vidi, ait Dominus. De cuſtode vitæ noſtræ Angelo, D. Bernardus ait: Quouis loco, quouis angulo reuerentiã habe Angelo tuo: & ne audeas coram illo admittere, quod me præſente non auderes. Si hic honor Angelo habendus eſt, quid cælorum & Angelorum Domino?

4. Reg. 8.

Pſal. 118.

Pſal. 50.

Hier. 29.

Bernard.

I.

Sed iam quid idem Angelorũ Dominus in medio diſcipulorũ poſitus dixerit, audiamus. *Pax* (inquit) *vobis. Et cùm hæc dixiſſet, oſtendit eis manus & latus.* Rurſumque ait, *Pax vobis.* Pius igitur & amator hominũ Dominus, pacem nobis omni tempore, hoc eſt, naſcens, moriens, ac reſurgens vbique precatur. Angeli enim naſcente Domino, & necdum per ætatem loquẽte, pacem hominibus optant. Ad crucẽ verò iturus, cum diſcipulis agens, Pacẽ (inquit) meam do vobis, pacem relinquo vobis. Reſurgens verò, ter quidem in præſenti lectione hanc eandem orationem repetit, *Pax vobis*. Diſcipulos verò ad prædicandum mittens, hac eadem ſalutationis forma erga hoſpites vti docuit. Quis autem

Ioan. 14.

autem dubitet ingẽs bonũ esse, quod toties hominibus amator hominũ precatur? Deniq apud Esaiã inter cætera dignitatis eius nomina princeps pacis appellatur: quòd ipse nobis pacis huius autor exstiterit, qui passionis suę merito infensũ nobis patrẽ placauit, & ex seuerissimo iudice, beneuolentissimũ patrẽ reddidit.

Cùm autẽ multiplex sit pax, quæ nobis eius beneficio contigit, illa prima ac præcipua iure censetur, qua Deo reconciliati sumus. Ex qua quidẽ pace oritur primùm conscientiæ tranquillitas, cùm multis pius homo coniecturis ductus, Deũ sibi propitium & amicum esse arbitratur: quãdo videlicet Spiritus sanctus testimonium perhibet spiritui nostro, quòd simus filij Dei. Quòd si filij, & hæredes: hæredés quidem Dei, cohæredes autem Christi. Quid ergo testimonium hoc nisi æternæ vitæ pignus est? Quid autem homini accidere in vita iucundius possit, quàm in eo statu esse, in quo si mors illum intercipiat, non morosum, non tristem, non reluctantem, non trepidum; sed alacrem, sed expeditum & vigilantem, tanquam fidelẽ & prudentem seruum, Dñs inueniat, quem super omnia bona sua constituat? Contrà verò quid mala conscientia insuauius, quid acerbius, cũ infelix anima peccati semper stimulis laceretur? Quid enim homine illo infelicius, qui vigilans, dormiẽs, edens, bibẽs, in peccato semper degat, in peccato somnũ capiat, in peccato à somno excitetur, in peccato ad mensam accumbat, Deumque sibi semper infensum & iratum esse intelligat? Quid igitur hoc homine miserabilius? Quæ tanta esse peccati vel voluptas, vel vtilitas potest, quæ cum hac tanta infelicitate comparanda sit?

Est & alia pax, qua sibi ipsi homo pacatus est, qui à se ipso ante hanc pacem acerrimè dissidebat, dum aliud spiritus, aliud malesuada caro flagitaret. Hanc autẽ pacem in aduẽtu Christi esse hominibus conferendã, illa Psalmographi verba testantur: Misericordia & veritas obuiauerunt sibi, iustitia & pax osculatæ sunt. Misericordiã quippe & veritatem Dei in hoc aduentu iuncta simul fuisse, Zacharias Ioannis pater testatur, cũ ait: Ad faciendam misericordiã cum patribus nostris. Ecce misericordia. Et memorari testamenti sui sancti. Ecce veritas, hoc est, promissionis exhibitio: de qua mox ait: Iusiurandum quod iurauit ad Abrahã patrẽ nostrũ, daturũ se nobis. Quid daturum? Nimirum, vt sine timore, de manu inimicorũ nostrorũ liberati, seruiamus illi in sanctitate & iustitia coram ipso. En tibi duo alia quæ regius Propheta cõmemorauit: nempe, iustitia & pax: qua pace, inimicorum omniũ timore deposito, tranquillam & pacatam in timore Domini vitam agimus. Quarum virtutum mirabilem concordiam, Vates sanctus suauissimo & elegantissimo osculi nomine designauit. Hac enim loquendi figura arctissimũ germa-

Luc. 1.

germanitatis vinculum inter iustitiam & pacem apertè ostendit: quæ ita inter se copulantur, vt nec sine pace iustitia, nec vera pax vnquam sine iustitia constare possit. Est enim, vt Esaias ait, fructus iustitiæ pax. Ea denique inter vtramque virtutem affinitas & cognatio est, vt non rarò in litteris sanctis altera pro altera ponatur. Hinc Zacharias in Cantico viam pacis pro via virtutis & iustitiæ posuit: vnde facilè multorũ mortalium insania perspicitur, qui cùm ad hanc internæ pacis quietem & tranquillitatem natura ipsa instigante semper aspirent, eam tamen sine iustitia se posse assequi arbitrantur, cùm tamen hæ duæ virtutes sic inter se connexæ & colligatæ sint, vt altera ab altera diuelli nullo modo possit. Sciant igitur hi (vt D. Augustinus ait) se non posse obtinere quod cupiunt, prætermisso eo quod negligunt. Solæ enim viæ iustitiæ, viæ pulchræ, & omnes semitæ eius pacificæ. Contrà verò de improborum vijs scriptum est, Contritio & infelicitas in vijs eorum, & viam pacis non cognouerunt: huius (inquam) pacis, quæ turbulentos animi motus componit & sedat, atque rationis imperio coërcet. Hac ergo pace sublata, quid nisi tumultus, & intestinæ seditiones in animo dominantur? De his namque Esaias ait: Cor impij quasi mare feruens, quod quiescere non potest, & redundant fluctus eius in conculcationẽ & lutum. Cur in lutum? Quia videlicet omnis impiorum conatus, & variarum æstus cupiditatum in res turpes & inanes captandas maximè confertur: quæ vilissimi pulueris & luti nomine appositissimè significantur.

Isai. 32.
August.
Psal 13.
Esai. 57.

Sed ad historiam reuertamur. Vbi pacem Dominus discipulis bene precatus esset, *ostendit eis manus & latus*, hoc est, vulnerum cicatrices, veridicos resurrectionis suæ testes. Ait deinde: *Sicut misit me pater, & ego mitto vos*. Hoc est, qua me charitate pater misit in mundum, vt morte mea æternam hominibus vitam largirer, eadem ego vos mitto: vt ineffabile hoc supernæ pietatis beneficium hominibus nuncietis, eosque à diaboli & peccati seruitute in libertatem filiorum Dei asseratis. Quia verò tantum hoc opus sine diuini numinis afflatu perficere infirmitas humana non potest, *accipite Spiritum sanctum*, qui vos doceat, dirigat, & confirmet: quique spirituales ac diuinos homines ad hoc tantum opus patrandum efficiat. Sicut autem Dei proprium & singulare est, peccata remittere, ego quoque vos summæ huius dignitatis participes efficio, vt hominum peccata remittere valeatis. Considerate, quæso fratres, summam hanc sacerdotibus præstitam facultatem. Inter maxima filij Dei elogia, hoc in primis Apostolus numerat: quòd purgationem peccatorum facit: solusque gratiam & gloriam

Heb. 11.

donare possit. Hæc autem adeò magnifica priuilegia (quæ illius propria erant) noui testamenti sacerdotibus donata sunt, quando illis peccata remittendi potestas data est. Neque enim peccatorum remissio sine gratia animam purgante & iustificante, neq; gratia sine hæreditatis æternæ iure stare vllo modo potest.
Simile. Vt enim in corpusculum infantis (vbi suis orgauis in materno vtero instructū est) rationalis à Deo anima infunditur: ita spiritus ille gratiarū omnium auctor in eam protinus animā illabitur, quæ à peccatorū sordibus purgata fuerit. Itaque euenire aliquādo poterit, vt homo ad cōfessionis sacramentū in eo statu accedat, in quo si ab hac vita decederet, futuram amitteret: qui tamen, vbi sacerdos diuina illa verba profert, Ego te absoluo, à cunctis illico sceleribus soluatur, & ex diaboli mancipio, Dei filius & regni eius hæres efficiatur: atq; ita demū vnico illo verbo ex inferis in cælum quodammodo reuocetur. Quo quid esse aut mirabilius aut optabilius potest? Hanc autem summam sacerdotum dignitatem Christus Dominus explicauit; vbi hac ligandi atque soluendi facultate cōcessa, claues se illis regni cælorū tradidisse dixit. Reuera enim clausas multis cælestis regni fores claues istæ aperiunt, eosque in illud mirabiliter introducūt. Quam quidē facultatē D. Chrysostomus meritò amplificat
Chrysost. lib. de Sacer. his verbis: Ijs qui terrā incolūt, atque in ea versantur, cōmissum est, vt ea quę in cælis sunt, dispensent: ijs datum est, vt potestatem habeant, quam Deus optimus neq; Angelis, neq; Archangelis datā esse voluit: neque enim illis dictum est: Quæcumque ligaueritis in terra, erunt ligata & in cælo: & quæcunq; solueritis in terra, erūt soluta & in cælo. Habēt quidem & terrestres principes vinculi potestatem, verùm corporum solùm. Id autē quod dico sacerdotū vinculum, ipsam etiam animam contingit, atque ad cælos vsque peruadit: vsque adeò, vt quęcunq; infernè sacerdotes confecerint, illa eadē Deus supernè rata habeat, atque seruorum sententiam Dominus confirmet. Etenim quidnam hoc aliud esse dicas, nisi omnem rerum cælestium potestatem illis à Deo concessam? Quorumcumque enim, ait, peccata retinueritis, retenta sunt. Quænam obsecro potestas hac vna maior esse queat? Pater omnifariam filio potestatem dedit: cæterùm video eandem potestatem à Deo filio illis traditam. Nam quasi iam in cælum translati, ac supra humanā naturam positi, atque nostris ab affectibus exempti, sic illi ad principatum istum perducti sunt. Quid multa? Rex aliquis si cui ex subditis suis honorem hunc detulerit, vt potestatem habeat quoscumque velit in carcerem conijciendi, eosdemque rursus laxandi, beatus ille & admirandus iudicio omnium fuerit: at verò qui à Deo tanto maiorem accepit potestatem, quanto cælum terra pretiosius est,
quanto

quātò etiam animæ corporibus præstant: hic vilem dignitatem accepisse nonnullis videri debet? Quod si cui hæc res magna & incredibilis videtur, sanguinis Christi pretium cogitet: & plus esse intelliget, quod largitor bonorum omnium Deus à Christo accepit, quàm quod hominibus donauit: nisi nobis Christum ipse donauisset, per quem tanta gratia sacerdotibus donata est. Vnde sub aduentum eius vaticinatur Esaias, futurum, vt puer lactens inferat manum suam in specum reguli, & inde eum extrahat. Nemo autem adeò rudis sanctarum scripturarum erit, qui hoc loco, reguli aut pueri nomine id intelligat, quod hæc verba prima fronte significant. Per hos ergo pueros eos intelligimus, quibus Christus potestatem fecit conculcandi serpentes & scorpiones, hoc est, flagitiorum feritates, & dæmonū fraudes & immanitates animarū latibulis inclusas. Quamuis autem hi sint simplicitate puerili, tanta tamen sunt virtute præditi, vt facilè queant viperas ex animorum intimis recessibus extractas extinguere, ne possint pestem ac perniciem illis afferre, qui sese cum Christo charitatis vinculo coniunxerunt. Hoc autem tam salutare officium cùm multis modis à Christi sacerdotibus fieri possit, tum nullus excogitari poterit ab homine sapiente commodior eo, qui salutari peccatorum confessione continetur. Eo namque sacerdotes manus suas in intimas hominum mentes inserunt, vt inde aspides extrahant, & ad lapidem allisas interimant. Esai. 11.

Cæterùm cùm fideles omnes hoc sacro tempore absolutionis beneficium perceperint; quis certó scire poterit, an cum absolutione ipsa, Spiritus quoque diuini gratiam & peccatorum remissionem fuerint consecuti? Non enim dubium, quin sacerdotis absolutio vi sua illam pręstet. Sed quemadmodum, si agricola in arena sementem iecerit, oleum & operam perdet: ita planè sacerdotis verba, quæ alioqui potentissima sunt, imparatis animis & à peccatis resilire nolētibus, gratiā minimè cōferunt. Cùm ergo de hac animorū præparatione incerti simus, de peccatorum quoq; remissione, & Spiritus sancti illapsu meritò dubitamus. Itaque hac de re nihil statuere certum possumus. Illud tamen constat, eos qui statim à confessione ad pristina peccata relabuntur, aut Spiritum sanctum minimè recepisse, aut certè frustra, imò verò magno suo periculo recepisse, cùm post veniam & gratiam ineffabili diuinæ pietatis munere cōcessam, illum denuò lacessere, illius iram prouocare, & Christū iterum crucifigere, eiusque sanguinē polluere non erubuerint. Horum autem quàm sit magna turba, omnes passim cernimus. Quotus quisque enim est, qui post exomologesim criminum factam, aliud vitæ institutū amplectatur, aliosq; deinde mores induat? Simile.

Tales autem hoc incommodum ex huiusmodi confessione reportare videntur, quòd sibi ipsis minus displicent, minusque timent, vtpote qui se iam Deo satisfecisse arbitrentur. Quibus illud idem contingere videtur, quod ijs qui grauibus in corpore vulneribus acceptis, cùm falso medicamine cutem obduci vident, falsa securitate decepti, medicamenta respuunt: cùm interim vulnus interius latè serpat, ac tandem immedicabile fiat. Quibus multò satius fuisset aperta vulnera circumferre, quàm falsa sanitate deludi. Idem igitur istis euenit, qui se putant sacramenti fructum recepisse, cùm tamen veram animæ sanitatem vitio suo minimè perceperint.

Simile

Est & aliud ingens periculum ab his meritò formidandum: quòd videlicet qui tales sunt, ægrè admodum ad animæ sanitatem (quæ vera in Deum conuersione comparatur) peruenire soleant. Id autem hac ratione colligere licet. Constat planè, neminē sine singulari Dei auxilio ad ipsum verè conuerti. Constat item, hoc diuinum auxilium nulli hominū quamlibet scelerato deesse. Sed illud hic magnopere obseruandum est: nempe hoc ipsum auxilium, quod & omnibus adest, & ad verā pœnitentiam & conuersionem sufficit, minus apud illos posse, qui diuturna peccandi consuetudine obduruerunt, quàm apud eos, qui non tam praua consuetudine, quàm intemperantis naturæ morbo deliquerunt. Quod quidem hac similitudine intelligi poterit. Par boum, quod plaustrum decem ponderibus onustum circumferre commodè potest, si onus hoc augeas, quò magis auxeris, eò difficilius poterit illud circumferre. Sic igitur quò plura peccatorū onera veteribus peccator homo addit, hoc magis & seipsum ad mala procliuiorem, & ad veram pœnitentiam efficit tardiorem. Raro quippe homines (vt Adriani Pontificis verbis vtar) secundum vltimum potentiæ operantur: quod isti penè facere deberent, vt prauam inueteratæ consuetudinis vim superarent. Qua ex re fit, vt difficilè admodum tales ad meliorem mentem redeant. Non abnuo tamen sufficiens hoc auxilium, & in hoc genere hominum, atque adeò in ipsis etiam excæcatis, vim suam retinere, quam nunquam amittit.

Simile.

Adrian.

At (inquis) præter hoc sufficiens auxilium, quod nulli deest, aliud etiam efficax & superabundans esse dicitur, quo adiutus ad veram pœnitentiam peruenire valeam. Rectè dicis: sed hoc tamen auxilium non omnibus donatur: sed quibus diuina pietas donare vult. An verò hoc tibi donandum sit, prorsus incertum est. Quid ergo periculosius, quàm in eo statu esse, in quo æterna salus & vita tua in tanto discrimine versetur, & ab hac tam rara felicitate pendeat?

Postremò his omnibus aliud non leuius periculum addo: nempe

nempe quòd diuturna peccandi consuetudo certissima est ad cor durum via: quod quidem maiorum omnium extremum est. Quid sit autem cor durum, latè quidem D. Bernardus ad Eugenium describit. Sed vt summatim dicam, cor durum est, quod diuini verbi malleo frangi non potest: quod nec minis cedit, nec promissis flectitur, nec beneficijs emollitur, nec plagas sentit, nec mortem timet, nec gehennam metuit, nec Dei iudicium reformidat, nec Christi vulneribus & sanguine commouetur: sed veluti saxum quoddam, imò verò quasi adamas inconcussum præstat. Quale planè illorum erat, qui (vt Zacharias ait) cor suum posuerunt vt adamantem, quod nulla vi conteri aut scindi potest. Denique cor durum Pharaonis cor est, quod nullis signis, nullis diuinæ vindictæ plagis ad veram pœnitentiam commotum fuit.

Bernard.

Zach. 7.

Quod ergo his tantis malis remedium adhibes? Huic quæstioni Apostolica voce respondet Ecclesia. Sic enim hodie Missam exorsa est: Quasi modò geniti infantes rationabiles, sine dolo, lac concupiscite, vt in eo crescatis in salutem. Quæ quidem verba idem Petrus Apostolus interpretatur, cùm deponere nos iubet omnem malitiam, & omnẽ dolum, & simulationes, & inuidias, & omnes detractiones, sicut modò geniti infantes. Nec sola hæc vitia, sed in vniuersum omnia à nobis procul pellere debemus, nempe mẽdacia, periuria, adulteria, rapinas, odia, iurgia, temeraria iudicia, impudicos oculos, petulantẽ linguam, impurum cor, rapaces manus, cæteraque his similia flagitia.

1. Pet. 2.

Cæterùm cùm omnia scelera summo studio & contentione vitanda sint, illa tamen supra omnia detestanda sunt atque fugienda, in quibus maior diuinæ maiestatis contemptus inest. In his verò contemptus maior est, vbi minor vel vtilitas, vel voluptas nos ad peccãdum instigat. Hoc autem modo delinquere videntur, qui vel statis ab Ecclesia diebus Missam audire sine vlla graui causa recusant, vel praua iurandi consuetudine tenentur. Cùm enim nihil vtilitatis aut voluptatis homines hac praua consuetudine assequantur, eamque minimo negotio à se abdicare possint; vnde quæso isti nisi ex contemptu diuinæ maiestatis peccant? Vbi autem contemptus maior, ibi iniuria longè grauior est. Grauiter enim ferunt homines, cùm ab inimicis gladio cæduntur: grauiùs autem, si fuste feriantur: grauissime autem, si vel arundine, vel muliebri colo petantur: quod hoc maximum personæ contemptum præ se ferat. Idem igitur de illis sentiendum, qui nullo inducti emolumento, ex solo diuinæ maiestatis contemptu delinquunt. Hoc est enim grauissimum illud crimen, quod Iudæis Saluator improperauit, cùm ait: Vt adimpleatur sermo, qui in eorum lege scriptus est:

Simile.

Ioan. 15.

Quia odio habuerunt me gratis. Qui igitur gratis, hoc est, nullum ex offensa lucrum reportantes, Dei leges violant; quid ij non facient, cùm eos vel insignis aliqua vtilitas, vel ardens & incitata cupiditas ad peccandum prouocauerit? Quicunque igitur hoc animo sunt, sciant se in maximo salutis æternæ periculo versari. Hæc enim peccandi ratio mentē arguit corruptissimam: ideoque sceleribus cūctis expositam, quibus præsertim aliquod sceleris præmium propositum sit.

Simile — Neque verò satis est, hoc firmiter animo statuere, nisi ea quoq; adiungas, quibus hanc animi firmitatem inter tot hostes, tot laqueos, tot pericula, tot antiqui hostis insidias retinere & conseruare possis. Frustra enim (verbi causa) templi huius testudinem in aëre pendulam sustinere queas, nisi parietes & columnas adiungas, quibus ea sustineatur. Sic igitur, cùm caro nos & variæ carnis cupiditates, cùm mundus, cùm dæmones infatigabili contentione ad terrena deprimere conentur, spiritualibus vtique pennis indigemus, quibus ipsi contrà in sublime feramur. Pennas autem voco, precandi studium, sacramentorum vsum, misericordiæ opera, carnis castigationem, vigilem sensuum custodiam, occasionum peccandi fugam, cæteraque his similia, quibus humana fragilitas adiuta, innocentiam inter tot mundi pericula retinere solet. Hanc autem admonitionem sæpè vobis, fratres, in mentem reuoco, eandemque vobis cano cantilenam: partim quòd nunquam nimis dicitur, quod nunquam satis discitur: partim quòd hoc tempore, quo adhuc in faucibus Quadragesimæ sumus, nihil frequentius auribus vestris inculcandum est, quàm periculum eorum qui statim à confessione ad priora crimina relabuntur. Nunquam autem vos à peccatis dehortari debemus, quin arma atque remedia aduersus illa prouideamus. His enim instructi, dæmonis potentiam infringere, mortifera peccata vitare, pietatem & iustitiam colere, per iter salutis incedere poterimus, vt sic tandem ad portum salutis, & resurrectionis gloriam adspirante Domino peruenire mereamur.

IN

Hic liber est
Adalberti Stu:
[illegible]niewski Rheto:
Alum: pro tunc

IN EADEM DOMINICA IN ALBIS, CONCIO TERTIA: IN QUA primùm causæ redduntur, cur stigmata vulnerum in corpore Domini relicta sint. Deinde de resurrectione corporum agitur, quam eadem sacra Domini stigmata probant. Postremò ad rectè viuendum homines spe futuræ resurrectionis excitantur.

THEMA. *Ostendit eis manus & latus.* Ioan. 20.

N SACRA præsentis Euangelij lectione narrat sanctus Euangelista Ioãnes, quemadmodum Dominus ac Saluator noster à mortuis excitatus, discipulis suis ipso resurrectionis die visus fuerit: deinde docet octauo post resurrectionem, hoc est, hodierno die, iterum illis ac Thomæ apparuisse. Historia verò rei gestæ sic habet:

Cùm esset serò die illo vna sabbatorum (hoc est, Dominico die, qui sabbatum sequebatur) *& fores essent clausæ, vbi erant discipuli congregati, propter metum Iudæorum, venit Iesus ianuis clausis, & stetit in medio, & dixit eis, Pax vobis.* Pacis autem nomine non vnum aliquod singulare bonum, sed omnia simul bona Hebraicæ linguæ more significantur. Vnde cùm Iacob filium suum Ioseph Gene. 37. misit, vt videret an cuncta prospera essent erga fratres suos & pecora, Chaldaica litera habet, An pax sit fratribus tuis, & pax item pecoribus. Pacis enim nomine prospera cuncta significauit. Cùm ergo Saluator pacem discipulis precatur, non vnum aliquod bonum, sed omnia simul bona precatur.

Cùm verò discipuli hac Domini apparitione perterrefacti, spiritum aut phantasma illum esse crederent, *ostendit eis manus & latus*, vt sacrorum stigmatum indicio se esse qui paulò antè patibulo fuerat affixus, comprobaret. In fide autem resurrectionis eius confirmatis, iterum ait: *Pax vobis. Sicut misit me pater, & ego mitto vos.* Hoc est, ad idem salutis humanæ negotium, cui me pater destinauit, ego mitto vos: ideoque potestatem & auctoritatem, quàm ego à Patre accepi, vobis trado, & eundem etiam spiritum largior, vt nihil vobis ad Apostolici muneris functionem desit. Vnde ait: *Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis: & quorum retinueritis, retenta sunt.*

Hac autem potestate quid maius homini ad hominum salutem conferri potuit? Adeò enim diuinitatis propriũ est peccata remittere, vt Pharisæi Dominũ peccata cuidã paralytico remittentem blasphemasse dicerent, quòd remittendi peccata potestatem vni Deo debitam vsurparet. Atque hinc ortum habet quod Theologorum schola confitetur; nempe sacramenta nouæ legis efficere homines ex attritis contritos, hoc est, ex mortuis viuos reddere, & ab inferis ad vitam æternã reuocare. Quod præcipuè Baptismatis & Confessionis sacramenta efficiunt: quæ ob hoc peculiari quadam ratione mortuorum sacramenta esse perhibẽtur, quia mortuas in peccato animas ad vitã reuocant spiritualem. Quod quidem beneficiũ Christi Domini passioni acceptũ referre debemus: qui merito suo primam nobis gratiam promeruit, & sacramenta nouæ legis instituit, per quæ diuinæ gratiæ fluenta in nos deriuantur. Hoc enim ita futurum esse,
Zach. 13. Zacharias Propheta vaticinatus est, cùm ait: Erit fons patens domui Dauid, & omnibus habitantibus in Hierusalem, in ablutionem peccatoris & menstruatæ. Hic autem fons è Christi latere lancea percusso defluxit, vnde sanguis & aqua manauit: quorum altero debiti nostri soluit pretium, altero humani ge-
1. Pet. 1. neris diluit peccatũ. Huius autem summi beneficij gratia Petrus Apostolus fideles omnes ad aspersionẽ sanguinis Christi à Deo patre vocatos esse ait. Dum enim sacramenti huius virtute absoluuntur, pretiosi illius sanguinis participatione & aspersione sanctificantur & abluuntur. Vnde cùm post peccatorum confessionem breuis aliqua satisfactio à Sacerdote pœnitentibus iniungitur, mẽtis oculos ad pretiosa Christi vulnera & verbera attollere debent, & gratias agere, quòd propter verbera illa, quæ is pertulit (quæ non rapuerat exoluens) qui furti rei erant, citra vlla verbera à reatu pœnæ debitæ, breuis satisfactionis pœna iniuncta, absoluantur.

Thomas autem vnus ex duodecim, qui dicitur Didymus, non erat cum discipulis, quando venit Iesus. Dixerunt ergo ei alij discipuli, Vidimus Dominum. At ille ait: Nisi videro in manibus eius fixuras clauorum, &c.

Minimè mirandum est, discipulos Domini adeò se difficiles in credenda eius resurrectione præbuisse. Vix enim credere homines possunt, quod nunquam seculis omnibus gestũ fuisse sciunt. Quando enim in ætatibus cunctis ab ipso mundi exordio auditum est, mortuum hominem seipsum à mortuis excitasse? Nam quòd sancti homines, dum in viuis agerent, mortuos ad vitam reuocassent, discipuli & viderant & audierant. Quòd item mortuus homo mortuum eodem beneficio affecerit, de Helisæo quidem mortuo legerant. At quòd homo iam

vita

vita functus, & tumulo conditus, se mortuum mortuus in hanc lucem extulerit, nunquam ad illud vsque tempus perspectum fuerat. Hoc enim singulare priuilegium illi seruabatur, qui non solùm homo, sed Deus erat & homo; ideoq; mortuum hominem, quem sibi copulauerat, immortalis atque præpotens Deus excitare à morte potuit: vt hoc argumento diuinitatis suæ potentiam hominibus patefaceret. Vnde Paulus Christi Domini diuinitatem ex resurrectione mortuorum mundo declaratam ac testatam esse ad Romanos ait: Pro eo enim quod nos legimus, Ex resurrectione mortuorum; alij clarius verterunt, Ex eo quòd resurrexit à mortuis. Quo minus tarda discipulorum ac Thomæ fides miranda est, si minus crederent, quod nemini ab orbe condito accidisse scirent. Rom. 1.

Quam eius cæcitatem prius Dominus miseratus (vtpote quæ non ex malitia, sed ex ignorantia veniebat) curare studuit, ne ouicula illa sanguine suo redemta, ex sancto illo grege periret. Itaque octauo à resurrectione die discipulis & Thomæ simul apparens, & illis pacem solito more precatus, vnum Thomam ad se vocat dicens: *Infer digitum tuum huc, & vide manus meas, &c.* Qua in re ita se Dominus cum discipulo gessisse videtur, atque ii, qui pretiosam aliquam mercem auctioni expositam vehementer adamantes, vbi illam mercator iusto precio vendere recusat, illi contà nimio eius amore capti, non modò iustum, sed superabundans etiam pretium pro ea soluunt. Sic igitur iustum erat, vt tot testibus Dominicam resurrectionē astruentibus Thomas fidem adhiberet: sed quia hoc facere noluit, eius dilectione permotus Saluator, quod ille argumentum ad credendum popofcerat, misericorditer dedit. Sic igitur Dominus cum Thoma agere visus est: Iustius quidem erat, vt tu, Thoma quod ego volebam, voluisses: sed quoniam adeò tardus ac difficilis ad credendum es, ego tibi morem geram, vt quod tu voluisti, velim. *Infer ergo digitum tuum huc, & vide manus meas: & affer manum tuam, & mitte in latus meum: & noli esse incredulus, sed fidelis.* O miram Seruatoris nostri clementiam & lenitatem! Cùm enim creaturæ munus esset, vt sese creatori suo accommodaret atque submitteret: nunc immensa Domini benignitate factum est, vt vice versa creator omnium sese creaturæ suæ obsequentem exhiberet. Qua quidem dignatione conuictus Thomas respondit, *Dominus meus & Deus meus.* Quo vno verbo diuinitatis & humanitatis Christi sacramentum apertissima confessione pronunciauit. Cui Dominus: *Quia vidisti me Thoma, credidisti: beati qui non viderunt, & crediderunt.* Hactenus de Euangelica lectione: nunc de sacris Domini stigmatibus, quę Dominicæ resurrectionis fidem Apostolis fecerunt, differamus. Simile.

Tractatio Thematis. I.

CVM multa sint, fratres charissimi, in hodierna sancti Euangelij lectione animaduersione dignissima, quibus omnibus explicandis præscripta nobis ad dicendum spatia minimè sufficiunt: illud præcipuè tractandum suscepi, quod nostra maximè scire refert, cur videlicet in glorioso resurgentis Domini corpore vulnerum stigmata (quæ deformitatis quippiam præ se ferre videntur) relicta sint. Neque enim hoc sine magno diuini numinis consilio factum esse credendum est. Et quidem in superiori Concione diximus ex D. Ambrosij sententia, hoc ita factum esse, vt pro nobis Christus Dominus Deo Patri pretia nostræ libertatis offerret: nunc alias huius mysterij causas afferemus.

1. Quarum prima est: quòd hac ratione Saluator patientiæ virtutem (quę nobis in hac vita maximè necessaria est, maximeque ad æternam salutem parandam adiuuat) voluerit commendare. Milites enim, quos propter res in bello præclarè gestas, nobilitare Reges volunt, ex ijs potissimùm rebus generis stemmata sumunt, in quibus eorum virtus magis enituit. Itaque alij Reges bello captos, alij districtos enses, alij aquilas, aut leones in fortitudinis symbolum, in tabulis aut peristromatis depingi ad laudis & gloriæ suæ monumentum volunt. Cùm autem Dominus ac Saluator noster omnibus virtutum laudibus mirificè & in vita & in morte redundauerit, vnius tamē patientiæ insignia non in tabulis aut peristromatis depicta, sed in glorioso corpore suo expressa, ad æternam huius virtutis laudem circumferre voluit: vt vel hoc vno argumento intelligerent homines, quàm esset gloriosum, varijs pro nomine Domini opprobrijs & injurijs affici. Quòd si huius tantæ dignitatis causam quæras, causa est, quia cùm in charitate, virtutum omnium regina, multi sint gradus, alij alijs superiores, summus ille esse videtur, quo quis calamitates, ærumnas, iniurias, & contumelias, atque adeò mortem ipsam (cùm ita opus est) forti & constanti animo propter Dei gloriam perfert. Quo fit, vt inter præcipua non modò charitatis & gratiæ, sed & Christianæ perfectionis indicia hoc potissimum numeretur. Est enim virtus hæc tanquam lapis Lydius, quo vera & perfecta virtus ab adulterina vel imperfecta discernitur.

Simile.

Simile.

Quàm pauci autem ad hunc virtutis gradum perueniant, argumento est, quòd multos passim videre licet abstinentiæ, pudicitiæ, misericordiæ, cæterarumq́ue virtutum laudibus insignes, qui tamen ad iniurias aut contumelias perferendas impares esse se & imbecillos apertè prædicant. Hinc D. Chrysost.

Chrysost. li. de Sacer.

Cibum

Cibum, potum, ſtratum molle contemnere, multis ne labori quidem eſſe videmus: at contumeliam, vim, incommodum, moleſtum aliquod verbum, non multorum eſt ferre poſſe, ſed vnius tantùm, aut alterius. Ac videre ſanè eſt eos qui illis animi virtutibus plurimum poſſunt, ad hæc ipſa tamen velut animi vertigine laborare, vt faciliùs quàm immaniſſimæ belluæ exaſperentur. Hactenus ille. Videtis ergo, fratres, quàm ſublime & arduum virtutis huius faſtigium ſit? Quo minus mirandum eſt, ſi Seruator noſter qui tantoperè omnium virtutum laudibus emicuit, ex hac potiſſimùm virtute ſibi ſtemmata in corpore ſuo expreſſa delegerit: vt hanc tantam gloriam mortalium oculis oſtenderet, & nos ad eius imitationem incitaret. Vt omittam interim, quòd hac ratione iniurias nobilitauerit: quando non modò eas in ſe ſuſcepit, ſed ex illis potiſſimùm hanc tantam laudem & gloriam ſibi comparauit. Quicumque igitur ad incognitam hanc veriſſimæ laudis gloriam aſpiratis, non conquieſcat opera veſtra, donec ad aliquem ſaltem huius inclytæ virtutis gradum perueniatis.

Hæc eadem glorioſa Domini ſtigmata plurimum cõferunt, cùm ad damnandorum luctum atque ſupplicium, tum ad beatorũ lætitiam in extremo præſertim iudicij die cumulandam. II.
Qua de cauſa ipſum quoque Dominicæ paſſionis vexillum illo die in cælo conſpiciendum eſſe Saluator ait; cuius conſpectu plangent omnes tribus terræ. Cur ita? Quia nimirum ad omnia crimina, quæ improbis illo die obijcienda ſunt, habent quod aliqua ſaltem ratione reſpondere queant: ad ſolum tamen Dominicæ paſſionis beneficium, hoc eſt, ſummum infirmitatis humanæ remedium, nihil habent quod reſpondeant. Ad omnia enim ſcelera quæ illis obijcientur, dicere poterunt: Infirmus eram, cæcus eram, fragili & imbecilla carne ſeptus erã, in peccato conceptus eram: quocirca nihil mirum, ſi quod cum ipſa ſimul natura cœpit, atque ipſo penè homine antiquius eſt, tantam apud me vim habuerit, vt quocumque vellet, inclinaret. At cùm iudex contrà reſpondeat: Cerne hoc crucis meæ vexillum, quo de cunctis hoſtibus tuis triumphaui: cerne hæc corporis mei ſtigmata, quibus te redemi, quibus te à peccati ſeruitute in libertatem aſſerui, quibus tibi gratiam, & omnia Spiritus ſancti dona promerui; quibus Eccleſiæ meæ ſacramentis virtutem contuli, qua & præterita peccata mundare, & futura vitare, & naturæ imbecillitatem non ſanare modò, ſed etiam roborare potuiſſes: quid ad hæc mihi reſpondeas? Hîc planè nequam & ingratus ſeruus obmuteſcet, & ne vel mutire quidem audebit. Vnde conſequens erit, vt ligatis manibus & pedibus, in tenebras exteriores detrudatur.

XII. Eademque stigmatum species beatorum gloriam magnopere cumulabit. Cùm enim apertissimè videant, illis sacris stigmatibus, hoc est, illius agni merito qui occisus est ab origine mūdi, se in filiorum Dei sortem cooptatos, & bonorum omnium compotes factos, & ea felicitatis gloria donatos, quā nulla mens humana concipere possit; quo amoris incendio, qua animi gratitudine, quo deuotionis affectu eadem intuebuntur, exosculabuntur, & amplectentur; quæ sibi non tam vulnera, quàm omnium gratiarum & deliciarum fontes & scaturigines videbuntur? Augebit autem hanc eorum lætitiam inspecta innumerabilium penè hominum damnatio, inter quos ipsi vixerunt, quos vitæ & fortunarum suarum comites habuerunt, cum quibus etiam perire potuerunt: cùm videant illis pereuntibus, se vulnerum Christi merito ab illa perditorum hominum colluuione secretos, & ad cælestis regni sedes euocatos. Vident enim beati eos qui in gehenna cruciantur: quemadmodum postrema
Isai. 66. illa Isaiæ verba testantur: Et egredientur, & videbunt cadauera virorum qui præuaricati sunt in me. Vermis eorum non morietur, & ignis eorum non extinguetur: & erunt ad visionem omni carni. Hanc enim singularem de sua inter omnes
Apoc. 5. alios salute lætitiam, sancti ipsi in Apocalypsi profitentur his verbis: Dignus es Domine accipere librum, & aperire signacula eius: quia occisus es, & redemisti nos Deo in sanguine tuo, ex omni tribu, & lingua, & populo, & natione: & fecisti nos Deo nostro regnum & sacerdotes: & regnabimus super terram. Hoc est, ex tanta pereuntium populorum multitudine segregatos, regni tui (quod est regnum omnium seculorum) consortes efficere dignatus es. Quid animi sanctus ille Patriarcha Iacob habere putandus est, cùm vterinum fratrem & gemellū (hoc est, non modò eodem patre, eademque matre satum, sed eodem etiam partu, eodemque sidere in hanc lucem editum) in gehen-
Heb. 12. na cruciari videat (hoc enim sentire Apostolus videtur, cùm illum profanum vocat) se verò inter tres celeberrimos Dei amicos, qui in cælo regnant, numerari: intelligatque hanc tantam gloriam atque salutem innocentissimi Agni & vulnerum eius merito sibi contigisse? Quo tunc mentis ardore æstuabit? quibus laudibus personabit? quas gratias aget? quo affectu speciosissima illa stigmata exosculabitur?

XIII. Est & alia causa huic non dissimilis: ad quam intelligendam, oportet illud prius animo concipere, quod apud vos omnes testatissimum est: nempe nullam esse nec Angelorum nec hominum mentem, quæ Dominicæ incarnationis & passionis beneficium possit pro dignitate cōcipere, nedum oratione comprehendere. Ne ergo vlla temporum aut negotiorum iniuria tanti

tanti beneficij memoria apud homines intercideret, corporis & sanguinis sui sacramentum Seruator instituit, & ad finem vsque mundi in huius beneficij memoriam in Ecclesia consecrari præcepit. Hoc enim illa Apostoli verba innuunt: Quotiescumq; manducabitis panem hunc, & calicem bibetis, mortem Domini annunciabitis donec veniat: hoc est, ad extremum vsque mundi diem hoc sacrum mortis eius memoriale permanebit. Cæterùm post hanc vitam, vbi iam venerabili huic Sacramẽto locus non erit (facie enim ad faciem videbimus, quem nunc velatum adoramus) aliud insigne memoriale beatarum mentium oculis instituit: nempe impressa hæc corpori suo plagarum vestigia, quæ semper videbuntur, vt semper huius beneficij memoria eorum animis hæreat infixa, & cum ipsa æternitate cohæreat.

His accedit postrema & maxima huius mysterij causa: nempe quod hoc firmissimo argumento futuræ resurrectionis fidem confirmare Saluator voluerit, ideoque in resurrectione sua id solum in sacro illo corpore manere voluit, quod resurrectionis suæ apertissimum argumentũ esset. Qua de re sic Euseb. Emiss. ait: Præfert clauorum confixione corpus insertum, & lanceæ illisione confossum. Quid hoc est? Expoliata est fragilitas, exinanita mortalitas, sola in cicatricibus permanent obseruandæ testimonia passionis. Nimirum illud solùm resurrectio, vnde erat credenda, non abstulit. Hactenus ille. Cicatricibus ergo, earumque foraminibus reseruatis, & sepulchro vacuo, luce clarius ostendit illud ipsum corpus quod affixum patibulo, quod clausum tumulo, quod vulneribus perfossum fuerat, rediuiuum surrexisse. Hac autem corporis sui resurrectione Saluator nostræ quoque resurrectionis speciem & formam velut in tabula spectandam proposuit. Sicut enim qui Romam, aut Venetiarum vrbem non viderunt, qualis earum vrbium ambitus & forma sit, ex aliqua pictura colligunt: architecti etiam futuram ædificij fabricam simili ratione delineatam comprehendunt: ita qualis corporum nostrorum resurrectio futura sit, in Dominici corporis resurrectione non adumbratam modò, sed expressam etiam & initiatam cernimus.

V. Hom. 1. de Pasch. Simile.

I.

Sed quia nonnulli sunt qui difficilem huius mysterij fidem arbitrantur, non alienum fuerit hac de re paucis differere. Futuram verò resurrectionem non solùm Catholica fides, sed ipsa etiam æquitatis & iustitiæ diuinæ ratio exigere videtur. Qua de re sic Damascenus ait: Si resurrectio non est, nec Deus est, nec prouidentia est: tunc casu omnia feruntur & aguntur. Videmus enim plurimos iustos esurientes, & iniuriam patientes: pecca-

Damasc. lib. 4.

peccatores autem & iniustos, in diuitijs & in omni voluptate abundantes. Sed quis vnquam hoc iusti iudicij, vel sapientis prouidentiæ opus bene sentiens suspicabitur? Erit ergo resurrectio. Iustus enim Deus est, & his qui confidunt in eo, mercedis retributor. Hactenus ille. Certè quod huic fidei articulo proximum est, immortales esse animas, Fridericus Cæsar simili ratione probauit. Cùm enim in Austria obijsset vnus ex primoribus, annos natus tres & nonaginta, qui vitã inter voluptates illecebrasque nulla vnquam valetudine offensam duxisset, ignotaque illi omnis calamitas, omnis mœstitia fuisset; idque Friderico Cæsari narraretur: Et hinc (inquit ille) immortales animas censere licet. Namque si Deus est qui hunc mundum gubernat (vt Philosophi & Theologi docent) eumque iustum esse nemo negat: profectò alia loca sunt ad quæ post mortem animæ migrant: ibique pro factis mercedem aut pœnam accipiunt. Nam hîc nec bonis nec improbis sua semper præmia aut supplicia reddi videmus. Sed nihil mirum Christianum hominem hanc de animarum nostrarum immortalitate sententiam protulisse. Maius verò est, Ethnicum hominem, nempe Plutarchum (vt alios interim omittam) hanc eandem sententiam simili ratione inductum tenuisse. Sic enim ait: Vna est ratio, quæ diuinam pariter prouidentiam, humanæque animæ immortalitatem ostendit ac confirmat; nec alterum repudiare, alterum amplecti licet. Cùm enim post obitum anima supersit; admodum decet, imò necesse est, illam aut præmijs affici, aut supplicijs. In vita enim (quemadmodum athleta) decertat: cùm verò certamen peregerit, tum debitum ex merito consequitur. Cæterùm quo pacto anima, cùm illic existit, ob anteactam vitam remuneretur, siue plectatur, nihil certè quòd affirmare audeamus, viuentes habemus. Id enim penitus nos celatum est ac latet. Hæc Plutarchus. Qui mihi certè hac de re prudentissimè & cautissimè locutus fuisse videtur, dum id asseruit, quod ratione consequi poterat: id autem dicere non est ausus, quod supra rationem erat.

Aeneas Siluius.

Lib. de sera numinis vindicta.

Verùm de animorum immortalitate (quam omnes rectè philosophantes confessi sunt) minor quæstio est. Circa corporum tamen resurrectionem nonnulli titubare videntur. Quî enim fieri posse dicunt, vt corpora partim quidem in puluerem, partem in cineres conuersa, partim etiam ab auibus, à piscibus, & ab ipsis etiam hominibus deuorata, eadẽ numero resurgant? Hanc quæstionem D. Gregorius proponit his verbis: Sunt nonnulli qui considerantes quòd spiritus à carne soluitur, quòd caro in putredinem vertitur, quòd putredo in puluerem redigitur, quòd puluis in elementis soluitur, vt nequaquam ab humanis

Greg. 17. Moral.

manis oculis videatur, resurrectionem fieri posse desperant: & dum arida ossa inspiciunt, hæc vestiri carnibus, rursumque ad vitam viridescere posse diffidunt. Hæc ratio multos ita commouit, vt corporum resurrectionem prorsus tollerent. Contra quos acriter Paulus in 1. ad Corinthios Epistola disputat. Idem verò Gregorius dum Sedis Apostolicæ legatum apud Constantinopolim ageret, grandem cum Eutychio eiusdem ciuitatis Episcopo super hac re disputationem se habuisse testatur. Asserebat enim Eutychius, corpus nostrum in illa resurrectionis gloria impalpabile & ventis aëreque subtilius fore. Contra quem D. Gregorius acriter sacræ huius lectionis argumento pugnauit: in qua Dominus & manuũ & lateris cicatrices ostendit, & (vt Lucas ait) corpus etiam palpandum exhibuit, vt carnem & ossa se habere monstraret. Longa igitur hac de re disputatione habita, grauissima (inquit Gregorius) à nobis cœpimus contentione resilire: cùm piæ memoriæ Tiberius Constantinus Imperator secretò me & illum suscipiens, quid inter nos discordiæ versaretur agnouit; & vtriusque partis allegationem pensans, eundem librum quem de resurrectione scripserat, deliberauit vt flammis cremari debuisset. A quo vt egressi sumus, me ægritudo valida, eundem verò Eutychium ægritudo & mors protinus est secuta. Dum tamen adhuc viueret, & ego validissimis febribus ægrotarem, quicunque noti mei gratia salutationis ad eum pergebant (vt eorum relatione cognoui) ante eorum oculos pellem manus suæ tenebat, dicens: Confiteor, quia omnes in hac carne resurgemus: quod (sicut ipsi fatebantur) omnino prius negare consueuerat. Luc. 24.

Cæterùm resurrectionis nostræ fidem idem D. Gregorius hoc in loco appositissima similitudine ex Apostolo sumpta confirmat his verbis: Qui resurrectionis fidem ex obedientia non tenent, hanc certè tenere ex ratione debẽt. Quid enim quotidie nisi resurrectionem nostram in elementis suis mundus imitatur? Per momenta temporum cernimus arbusta viriditatem foliorum amittere, à fructuum prolatione cessare: & ecce subitò quasi ex arescenti ligno, velut quadam resurrectione veniente, videmus folia erumpere, fructus grãdescere, & totam arborem rediuiuo decore vestiri. Indesinenter cernimus parua arborum semina terræ humoribus commendari: ex quibus non longè pòst aspicimus magna arbusta surgere, folia pomaque proferri. Consideremus ergo paruum cuiuslibet arboris semen, quod in terram iacitur, vt arbor ex illo producatur: & comprehendamus, si possumus, vbi in illa tãta breuitate seminis, tam immensa arbor latuerit, quæ ex illo processit: vbi lignum, vbi cortex, vbi viriditas foliorum, vbi vbertas fructuum? Numquid nam in semi- Grego. Simile. Simile.

in semine tale aliquid videbatur, cùm in terram iaceretur? Et tamen occulto rerum omnium opifice cuncta mirabiliter ordinante, & in mollitie seminis latuit asperitas corticis, & in teneritudine illius abscon sa est fortitudo roboris, & in siccitate eius vbertas fructificationis. Quid ergo mirum, si tenuissimum puluerem vel à nostris oculis in elementis redactum, cùm vult, in hominem reformat, qui ex tenuissimis seminibus immensa arbusta redintegrat? Hæc Gregorius. D. verò Basilius cùm ex bombycis, tum ex aliorum quoque animantium generatione resurrectionis fidem tuetur. Sic enim ait: Quàm multa litterarum monumentis de verme Indiæ, qui cornua gerit, prodita sunt? qui in caulem primùm mutatur, deinde progressu temporis paruus bombyx efficitur: nec verò hanc formam seruat, sed laxis & latis folijs adiunctus, pennarum adiumento tegitur. Itaq; cùm sedentes horum opificium mulieres retexitis, filaque quæ nobis Seres ad conficienda vestimenta mollia mittunt depectitis, ex huius vermis commutatione euidentem claramque resurrectionis notitiam haurite. Idem etiam Basilius multa animalia ex terra procreari, & anguillas non ex alia re, sed ex cœno oriri ait: quarum nec ouum, nec vlla alia ratio successionem perpetuitatemque continet, sed earum ex terra ortus ducitur. Quæ res non modò resurrectionis imaginem repræsentat, sed vim etiam diuinam declarat; quæ vt potest animal viuum ex terra procreare, ita poterit rediuiuum hominem ex eius puluere suscitare.

In Exaem. Serm. 8.

Cur autem corpora nostra suis iterum animabus indissolubili vinculo copulari supernus ille arbiter voluerit, multæ sunt causæ: sed illa tamen præcipua est, quòd hoc ad plenam sanctorum hominum beatitudinem necessarium erat. Est enim beatitudo felicissimus quidam status omnium bonorum aggregatione perfectus: in quo (vt D. Augustinus ait) erit quidquid voles: & non erit quidquid nolles. Atqui fieri non potest, vt anima corpore soluta, non appetat naturali quodam affectu corpori suo iterum coniungi: cùm eius forma sit, quę naturali desiderio materiam, quam informet, appetit.

August.

I. Est præterea anima nostra, non quidem totus homo (vt Plato sensit) sed hominis præcipua & summa pars. At omnis pars simili auiditate suo toti coniungi desiderat. Quod quidem felices illæ sanctorum martyrum animæ in Apocalypsi ostendunt: quæ sub altari Dei quiescentes, mundi finem (quo suis corporibus coniungantur) adesse cupiunt & petunt. Quæ tamen singulis stolis, hoc est, insigni animarum gloria, & immortalitatis veste percepta, expectare modicum iubentur, donec definitus à Deo fratrum suorum numerus impleatur.

II. Adde,

Adde, quòd illa sanctorum vita non beata modò, sed perpetua etiam futura est. Nullum autem violentum esse perpetuum Philosophi docent: violentū autem esset, formam à materia sua, & partē à toto seiunctam esse: ideoq. necesse est, vt hac violentia in resurrectione corporum sublata, æterna corporis & animæ felicitas consequatur. II.

Postremò cùm resurgentiū corpora vel impietatis & iustitiæ officijs, vel in prauis cupiditatibus exequendis magna pars cum ipsa simul anima fuerint, ad superni iudicis æquitatem pertinet, vt in præmijs quoque & supplicijs recipiēdis magna portio sint. Neq. enim æquum erat, aut pios corporis labores sine præmio, aut improbas eiusdē turpesq. voluptates sine debito relinqui supplicio. Qua quidē de re elegantissima D. Eusebij Emiss. verba hoc in loco attexere libet. Hac de causa (inquit) anima corpori sociata est, vt per agones & certamina, quæ ei in hoc mūdo proposita sunt, aduersus carnales oblectationes, & mortiferas cupiditates pugnando, perennis gloriæ hæreditatem petat: & spiritus noster expugnatis vitijs hanc inferiorem terrenamque materiam, post militiæ contubernium, ad beatitudinis donatiuum secum rapiat, & germanam carnem, in vitæ huius administratione in omnibus sibi subditā, in illa die conspectui retributoris victricem offerat, & causam eius apud indulgentissimum remuneratorem his verbis commendet: Suscipe Domine geminum animæ carnisq. seruitium. Te iubente & adiuuante in illo seculo communem hostem communi intentione deuicimus. Habet enim Domine speciales fructus & fragilitas corporis mei. Ego intellectu, discretione, consilio, spiritualiter contra aduersarios steti: caro hæc corporaliter corporis sudore, sobrietate, ieiunijsq. dimicauit. Ad me pertinuerunt sacrificia, oblationes, & supplicationes: ad hāc studia, & merita castitatis. Dicat adhuc anima ad Deum suū pro emundatione carnis suæ: Domine Deus, dignante prouidentia tua, caro hæc per me quidem animata atq. vegetata est, sed sola ipsa pro originali atq. communi debito vim mortis experta est. Vtriusq. trāsgressio, vnius est facta damnatio. Tu hanc carnem, dum in ea saluti publicæ militas, honorasti: tu in huius substantia fel, acetum, spinas, clauos, & lanceam pertulisti: tu non de mea, sed de eius participatione sacrum pro hoc mundo sanguinem profudisti. In omnibus mandatis tuis ego imperium prætuli, illa famulatum: in commune laborauimus: sit commune quod tribuas: quia sine illa non patitur me iustitia tua recipere quod promittis. Agnoscamus ergo, fratres, causas, quibus anima iam in paradisi beatitudine constituta, resumere proprij corporis desideret indumentum; vt qui simul desudauerunt in seculi hu- III. Euseb. Emiss.

jus peregrinatione, simul illic glorificentur in requie. Laborandum intelligitur, & totis vtriusque hominis viribus luctandum est, vt nobilior portio inferiorem ad cælorum secum excelsa sustollat, potiùs quàm vt inferior superiorem in inferni profunda demergat. Hactenus Eusebius. Hoc igitur agamus, fratres, hoc omni ratione curemus, hoc assiduis precibus à Domino contendamus, vt carnem nostram in obsequium spiritus redigentes, tanquam hostiam viuentem, sanctam, Deo placentem, offerre ipsi valeamus: quo vtriusque portionis nostræ gloriam de Domini miseratione in cælesti regno percipere mereamur.

DOMINICA SECVNDA POST PASCHA, CONCIO PRIMA: IN QVA Euangelica lectio explanatur: vbi etiam de singulari Christi erga oues suas amore agitur.

THEMA. *Ego sum pastor bonus, & cognosco oues meas, & cognoscũt me meæ. Sicut nouit me pater, & ego agnosco patrem.* Ioan. 10.

HACTENVS Ecclesia, fratres dilectissimi, sacra Dominicæ passionis & resurrectionis mysteria diuinis laudibus celebrauit: quò videlicet tantorum beneficiorũ cõmemoratione obdurata hominum corda emolliret, & ad pietatis & iustitiæ cultum traduceret. Sed quoniam ingenium hominum à labore ad libidinem procliue est, & facilè tantorũ beneficiorũ memoriam deponit, & ad assueta reuertitur; ideo Ecclesia nouis alijs Christi beneficijs cõmemorandis, nos in officio continere nititur. Itaq; hactenus quid pro nobis Dominus in morte & resurrectione sua gesserit; modò verò quid in vita sua, siue in terris nobiscum agens, siue in cælo residens gerat, in hodierna sancti Euãgelij lectione cõmemorat, cùm pastorẽ, hoc est, vitæ nostræ custodem & moderatorẽ illũ esse docet. Quacumq; enim parte Christum Dominum spectare volueris, siue viuentẽ, siue morientem, siue in terra cum hominibus versantem, siue in cælo inter Angelos commorantẽ, semper in eo charitatis & pietatis
Exod. 12. incitamenta reperies. Mysticus ille Agnus totus cum capite, pedibus, & intestinis, ex imperio Domini comedebatur; nihil enim erat in eo reijciẽdum. Quod quidem vero Agno Christo cum primis conuenit: in quo nihil otiosum, nibil non maximè salutare

salutare humano generi fuit. In gēmis pretiosissimis nihil non Simile.
pulchrum & speciosum est: quacumq; enim parte illas aspexe-
ris, similem vbiq; splendorem atque pulchritudinem ostentant.
Hoc autē Seruatori nostro maximè conuenire, sponsa in Can- Cant. 5.
ticis apertè significauit: quæ vbi longa oratione plurimas sponsi
sui laudes enumerasset, illum totum esse desiderabilem conclu-
sit, quòd nihil in eo esset quòd non piarum mētium erga se de-
siderium & amorem incitaret. De hac igitur eius charitate &
charitatis officijs hodie dicturi, cælestem opem sacratissimæ
Virginis interuentu suppliciter imploremus.

AVE MARIA.

EGO *sum pastor bonus*, &c. Multis nominibus, fratres cha-
rissimi, Saluator noster in litteris sanctis appellatur. Tot sunt
enim eius in nos beneficia, vt diuinis scriptoribus occasionem
dederit multis ipsum nominibus appellandi. Modò enim illum
Regem, modò Sacerdotem, modò Medicū, modò Magistrum,
Vitæ fontem, Panem viuū, & Lucem mundi, diuersis quidem
rationibus, in idem tamen tendentibus, nuncupant. Regem
videlicet, quia nos spiritu suo regat, & à sempiterno generis
humani hoste defendat. Sacerdotem, quia infensum nobis
patrem corporis sui sacrificio placauit. Medicum, quia liuore ac
vulneribus suis (vt ait Propheta) vulnera nostra sanauit. Ma- Esai. 53.
gistrum, quia nobis in Euāgelio doctrinæ cælestis disciplinam,
velaminibus legis antea obumbratam, apertissima oratione tra-
didit. Vitæ fontem, quia nos ab æterna morte (ad quam de-
stinati eramus) morte sua in vitam reuocauit. Panem viuum,
quia nos pretiosi corporis sui sacramento, in hac ipsa vita quam
contulit, reficit. Lucem verò mundi, quia sedentes in tenebris
& vmbra mortis lucis suæ splendore perfudit, & cæcas homi-
num mentes in viam quam nesciebant, eduxit. His & multis
alijs nominibus appellatur: quæ omnia, vt videtis, non terro-
rem vllum aut metum, sed amorem magis, & pietatem expri-
munt. Hoc est enim quod idem Dominus significare voluit, Oseæ 12.
cùm ait, In manibus Prophetarum assimilatus sum: quia vide-
licet his & alijs nominibus charitatis & misericordiæ suæ erga
homines viscera manifestari voluit: vt tantorum beneficiorum
commemoratione eos in sui amorem accenderet. Hoc enim
assimilandi verbum significat, sicut in eo loco: Assimilaui te, &
non cognouisti me. Inter hæc porrò nomina ipse se in præsen- Esai. 45.
ti Euangelio, ac ferè in toto hoc decimo Ioannis capite, pasto-
rem, pios autem oues vocat. Quam quidem metaphoram co-
piosè persequitur, multa de pastorali sua cura, multa item de
ouium suarum ingenio & moribus disserens. Nec in Euan-
gelio solùm, sed in lege quoque sub hoc nomine mundo sæpè

promissus est. Sic enim pater æternus de vnigenito suo per
Ezech. 34. Ezechielem vaticinatur: Et suscitabo super ea pastorem vnum, seruum meum Dauid: ipse pascet ea, & ipse erit eis in pastorem. Ego autem Dominus ero eis in Deum, & seruus meus Dauid princeps in medio eorum. Quibus verbis liquidò apparet, hic non de Dauide (qui multis antè annis vita functus erat) sed de Domino Iesu, Dauidis secundum carnem filio, qui pastorum princeps à Deo designatus fuerat, agi. Simili quoque nomine
Esai. 40. illum Esaias nuncupauit: qui hac appellatione & nomen & officium eius apertissimè designauit. Sicut pastor (inquit) gregem suum pascet, in brachio suo congregabit agnos & in sinu suo leuabit: fœtas ipse portabit. Et hic quidem in sinu suo, &
Luc. 15. in brachijs se gestaturum oues ait: in Euangelio autem super humeros suos errabundam ouem baiulasse scribitur. Vnde colligimus, ipsum ouibus suis vndique stipatum & onustum incedere. Quarum alias humeris, alias brachijs, alias in sinu, imò & intra sinum gestet: sicut ipse alibi cum ouibus suis lo-
Esai. 49. quens ait: Qui portamini à meo vtero, qui gestamini à mea vulua. Quæ cùm ita sint, meritò is dicere potest: *Ego sum pastor bonus.* Græcè autem vtrobiq. additur articulus, qui hunc reddit sensum: Ego sum ille pastor, ille bonus, ille videlicet, de cuius pastorali cura & bonitate tam multa veteres olim Prophetæ prædixerunt. Quòd si quæras, quibus rationibus adductus Dominus tanto studio pastoris sibi nomen vindicauerit, duæ mihi huius appellationis præcipuæ causæ extitisse videntur. Primùm enim hac appellatione prouidentiæ suæ iugem curam & laborem voluit designare, quod maximè pastorum officium requirit. Cæteræ namque siue artes, siue officia habent vices suas & veluti inducias, quibus ab opere suo & labore vacent: pastor autem nullum tempus habet, quo ouium suarum curam & custodiam remittere tutò possit, adeò, vt vel ipsa nocte, quæ ad quietem mortalibus data est, in qua homines à diurnis curis & laboribus feriati somnos carpunt, ipsis contrà tunc vel maximè propter clandestinas luporum insidias vigilandum sit. Sic enim vigilabant, & vigilias noctis super gregem suum custodiebant pastores illi ad quos natiuitatis Dominicæ felicissimum nun-
Luc. 2. cium perlatum est. Idem quoque de se sanctus Patriarcha Ia-
Genes. 31. cob socero suo retulit, cùm ait: Die noctuque æstu vrgebar & gelu, fugiebatque somnus ab oculis meis. Itaque nec diu, nec noctu, nec hieme, nec æstu requiem vllam bonus pastor capiebat. Quàm similis hic pastorum principi Christo, qui diebus quidem docebat in templo, noctibus verò morabatur in monte, pernoctans in oratione Dei! Non minus autem ouium suarum commodis prospiciebat solus in monte orans, quàm confluen-

tes ad se turbas in templo docens. Hic enim cælesti illos doctrina imbuebat: illic verò eorum causam apud patrem precibus agebat: vtpote qui sibi nihil habebat quod precaretur. Nec in terra positus modò, sed nunc in cælo degens, vtrumque hoc officium non deseruit, pro nobis apud patrem interpellans, & internis oues suas vocibus admonens. Sic enim D. Bernardus locum illum explanat: Semel loquitur Deus. Quo enim sensu loqui semel dicendus est, qui multifariè, multisque modis olim locutus esse dicitur patribus in Prophetis? Nimirum quia nunquam hoc loquendi & monendi officium intermisit. Quamuis enim ab origine mundi ad finem vsque loquatur, vna tamen locutio est, quòd nunquã hactenus intermissa sit. Vsque ad lucem enim producta cœna, quamuis longissima sit, vna tantùm esse dicitur, quia non est intercisa. Bernard. Heb. 1.

Altera verò huius appellationis causa est, non solùm (vt diximus) laboris continuatio, sed varia etiam atque multiplex prouidentia, quã de ouibus suis gerit. Nec enim pastoris officium (vt multa alia) vno tantùm munere & labore continetur. Eius enim est & gregem suum pascere, & adaquare, & à luporum incursione tueri, & ad caulas opportunè reducere, & cælum ac pabula statis temporibus commutare; & perditas oues diligenter inquirere, morbidas verò partim curare, partim etiam (ne cæteras contagio suo inficiant) à grege secernere: ac demum ea omnia quæ ad ouium salutem & incolumitatem pertinent, diligenter curare: nec tam suæ salutis & quietis, quàm ouium suarum rationem habere, vt periculo & labore suo illæ citra periculum placidè quiescere valeant. Quid autem magis superno illi Pastori conuenire potest? Quid enim is aliud in vita egit, quàm vt nos redderet suis periculis securos, suis vulneribus integros, sua humilitate excelsos, suis vinculis liberos, suis lachrymis lætos, sua inopia diuites, sua denique morte immortales? Hoc est enim quod in præsenti Euangelio ait: *Bonus pastor animam suam ponit pro ouibus suis: mercenarius autem, & qui non est pastor, cuius non sunt oues propriæ, videt lupum, &c.* Omnia verò boni pastoris officia quis vnquam præstitit cumulatius? Quamuis enim visibilem in Ecclesia visibili pastorem reliquerit, quia tamen huius cura & prouidentia ad omnia pertingere non potest, nec intimos animarum recessus penetrare, hanc ipse sibi curam delegit: & arcana quadam atque inexplicabili ratione hæc omnia administrat: quemadmodum apertè ipse per Ezechielem testatur his verbis: Ego pascam oues meas, & ego eas accubare faciam, Dicit Dominus Deus. Quod perierat, requiram; & quod abiectum erat, reducam, & quod confractum fuerat, alligabo: & quod infirmum fuerat, consolidabo: & quod pingue & forte, Simile. Ezech 34.

custodiam: & pascam illas in iudicio: hoc est, non oscitanter aut negligẽter, sed magna cura atque consilio, quid illis potissimùm expediat prouidebo. Denique qua cura huic vni studio intentus sit, D. Augustinus de seipso cum Domino agẽs declarat his verbis: Sic Domine super custodiã meam vigilas, ac si omniũ aliarum rerum oblitus, mihi solùm intenderes. Semper quippe te præsentem exhibes, semper te paratum offers, si me paratum inuenis. Quocumque iero, tu me Domine nõ deseris, nisi prior ego te deseram. Quid ergo felicius, quàm ita viuere, vt sub talis pastoris cura & prouidẽtia tutissimam & felicissimam vitam agas? Si enim pastor hic omnipotens, si omniscius est, si omnis generis opibus redundans; quid, quæso, ouiculis sub tali pastore degentibus vel ad salutem, vel ad felicitatem deesse poterit? Si ipse est vniuersorum hæres, si omnia dedit ei pater in manus, si in ipso sunt omnes thesauri sapientiæ & scientiæ Dei absconditi, si in ipso complacuit patri habitare omnem cælestium diuitiarum plenitudinem; quid illis deesse poterit qui sub talis pastoris prouidentia degunt? Si igitur hic tantus Dominus pastor meus est, si ipse vigilem mei curam gerit; quid mihi ipso protegente deesse poterit? Quis me de gradu felicitatis huius deijcere, quis inuadere, quis vberrima eius pascua prohibere poterit? Quid igitur ex his consequens est, fratres, nisi vt omni cura & studio ita vitam instituamus, vt inter innocentes Christi oues censeri mereamur, quo tutissima atque felicissima huius pastoris prouidentia perfruamur? Non dubium enim quin ille pastor tuus sit, si tu ouis eius extiteris: hoc est, si ouis mansuetudinem & innocentiam omni cura & studio retinere curaueris. Quid deniq; consequẽs est, nisi vt hunc pastoris nostri amorem amore, curam cura, & obsequium obsequio (quatenus per nos fieri possit) pensare studeamus? Quòd si quæras, vnde hæc tanta erga nos pastoris huius charitas & prouidentia manarit; certè non ex operibus iustitiæ quæ fecimus nos, sed ex immensa eius bonitate & dilectione. Quod idem Dominus indicat, cùm protinus subdit: *Ego sum pastor bonus, & cognosco oues meas, & cognoscũt me meæ. Sicut nouit me pater, & ego agnosco patrem: & animam meam pono pro ouibus meis.* Ex hac igitur cognitione hoc tantum beneficium consecutum est, vt animam suam Dominus pro ouibus suis poneret. Sed quoniam hæc Domini verba ingentem charitatis eius vim exprimunt, paulo pòst fusiùs à nobis explicanda sunt. Denique ait:

Aug. in Meditat.

Alias oues habeo, quæ non sunt ex hoc ouili: & illas oportet me adducere, &c. Quando hoc futurum sit, non est nostrum aut scire, aut inuestigare. Est enim in promptu ad huiusmodi quæstionem illa Domini responsio: Non est vestrum nosse tempora, vel

Act. 1.

vel momenta, quæ pater posuit in sua potestate. Quid igitur ad nos pertinet? nempe illud Augustini: Si non traheris, ora vt traharis: si nōdum vocatus es, ora vt voceris. Quòd si fortè iam tractus es, illud Ioānis in Apocalypsi tibi ante oculos pone: Tene quod tenes, ne alius accipiat coronam tuam. Apoc. 3.
Hoc est, si Spiritum sanctum accepisti, si Dei templū, si vas electionis effectus es, si Deum in mentem tuam commorantem habere te conijcis, stringe illum fortissimis amoris & timoris vinculis: liga illum (si quidem fieri possit) catenis adamantinis, ne ab eo vnquam diuellaris. Duplici enim de causa res solent diligentissimè adseruari; vel quòd pretiosissimæ sint, vel quòd in magno periculo versentur. Vtrumque autem in hunc thesaurum cadit: quoniam & nihil eo pretiosius, & nihil maioribus periculis expositū est. Tene ergo quod tenes, ne alius accipiat coronam tuam. Quòd si à me quibus retinaculis thesaurus hic retinendus sit, quæras; hoc iam tibi proposita similitudine quadā indicabo. Quemadmodum enim naues magnæ quatuor anchoris dum vehemens aliqua tempestas furit, retineri solent; ita ego tibi quatuor quoque firmissimas anchoras proferam, quibus inconcussam innocentię nauem inter huius vastissimi maris fluctus, & varias tentationum procellas, perpetuò retinere valeas. Simile.

Earum prima est, fixum immotumque innocentiæ, hoc est, non peccandi propositum habere, priusque extrema omnia pati velle, quàm in lethale aliquod peccatum incidere. Hac enim in re Christianæ iustitiæ summa consistit. Quisquis enim huiusmodi propositum habet, verè ante Deum iustus est. Quia verò decreta nostra sine præsenti Dei numine infirma sunt, & facilè rebus nostris vario & multiplici cursu fluentibus commutantur; secunda huic anchora iungenda est, nempe assidua oratio, quæ diuinam opem, qua infirmitas nostra roboratur, imploret. Quod idem sanctus vates se facere testabatur cùm ait: Oculi mei semper ad Dominum: quoniam ipse euellet de laqueo pedes meos. Psal. 24.
Dum enim ipse oculos in cælum tollit, Dei ad se oculos attrahit: quorum conspectu & prouidentia sparsos vbique peccatorum laqueos vitat, atque inoffenso pede per iustitiæ semitas graditur. Tertia verò anchora, peccatorum confessio, & sacra communio est. Multi tamen aduersus eos qui ad hæc diuina sacramenta paulo frequentiùs accedunt, submurmurant, dicentes: Quorsum isti toties confitentur? quî fieri potest, vt tam breui temporis spatio tam multa delinquant, vt toties illis confessio repetenda sit? Rectè forsitan isti dicerent, si ob hoc solùm toties ad sacramenta pij homines accederent. Est tamen aliud, quod ipsi non animaduertunt. Non enim hos tam præterita peccatorum debita, quàm futura pericula mouent: ad

vtrumque enim sacramenta plurimum conferunt, quibus & præterita peccata condonantur, & futura vitantur. Fateor ergo non admodum multa esse horum peccata, vtpote qui ea omni studio vitare contendant: at peccatorum pericula innumera sunt, & singulis penè locis atque momentis insidiantia. Quare semper nobis ad sacramentorum remedia confugiendum est: quæ non solùm præteritorum malorum medicamenta, sed aduersus pericula omnia firmissima præsidia & munimenta sunt. Quarta verò anchora diuinorum eloquiorum, & beneficiorum consideratio est. Quod apertè regius Propheta exemplo suo docet cùm ait: Nisi quod lex tua meditatio mea est, tunc fortè perijssem in humilitate mea. Cùm autem omnis pia cogitatio ad hoc plurimum valeat, Dominicæ tamen passionis, & charitatis (à qua passio ipsa processit) meditatio ad hoc ipsum maximè confert. Cuius rei gratia Paulus genua cordis sui ante Deum flectit, & ab illo precatur, vt splendore lucis suæ mentis nostræ oculos illustret, quo charitatis Christi magnitudinem intelligere valeamus, quæ omnem supereminet scientiam: vt impleamini (inquit) in omnem plenitudinem Dei. Sciebat enim, hanc esse certissimam viam, qua cælestium donorum opibus cumularemur, si charitatis huius immensitatem pro modulo nostro diu multumque considerantes, mutuo illi amore responderemus. Adde etiam quòd nemo Dominicæ passionis fructum plenius participat, quàm qui in Redemptorem suum & gratus & beneuolus est. Vtrumque autem præstat, qui charitatis Christi magnitudinem, Deo mentis eius oculos illuminante, piè cogitat. Quocirca non abs re fuerit, de huius charitatis magnitudine in extrema huius Concionis parte pauca differere: ad quod nos proposita verba Thematis inducunt: quæ iam explanare incipiam.

Psal. 118.

Ephes. 3.

Psal. 80.

Tractatio Thematis.

EGO *sum pastor bonus, & cognosco, &c.* Cùm omnia diuina beneficia omni laude & gratiarum actione dignissima sint, redemptionis tamē nostræ beneficium principem inter ea locum tenet. Sed est tamen aliquid hoc summo beneficio maius, quodque nos ad amorem tanti Redemptoris multo magis accendit, nempe amor ipse quo nos dilexit, qui illum ad mortem impulit, qui multis partibus passionis eius magnitudinem superauit. Multò enim plura perpeti paratus erat, quàm pertulit, si hoc ad salutem nostram necessarium fuisset. Quo fit, vt plùs illi pro eo debeamus quod pati voluit, quàm pro eo quod passus est: quamuis hoc euidens & manifestum, illud verò occultum, & vni illi notum sit. Huius verò dilectionis magnitudinem in propositis

propositis verbis Dominus declarat, cùm ait: *Cognosco oues meas, & cognoscunt me meæ.* Quo in loco verbum cognoscendi dilectio-nem significat, quemadmodum in eo loco, Nouit Dominus qui sunt eius. Et vbi ad Mosem Dominus ait: Noui te ex nomine, & inuenisti gratiam coram me. Cùm igitur Dominus ait: Cognosco oues meas, perinde est ac si diceret, diligo oues meas. Si verò quæ sit dilectionis huius magnitudo quæsieris, hoc planè nulla rerum creatarum similitudine pro dignitate poterit explicari. Quamcumque enim mihi dilectionem proposueris, facilè tibi ostendam, multis eam partibus à Christi dilectione superari. Quam quidem rem propositis exemplis declarabo. Si enim dixeris, Christum Dominum oues suas tanquam pastorem optimum diligere (qua is similitudine in præsenti Euangelio vtitur) rectè dicis: sed longissimo tamen interuallo dilectionem hanc eius dilectio superat. Optimus enim quisque pastor non ita diligit oues, vt non frequenter earum carnibus vescatur, & vitam suam illarum morte sustentet. At bonus hic pastor intelligens oues suas, nisi sanguinis & carnis suę cibo alerentur, perituras (sicut ipse ait: Nisi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius sanguinem, non habebitis vitam in vobis) seipsum in ara crucis immolauit: vt corporis sui cibo ad immortalem vitã aleret. Pastores ita non tam ouibus, quàm sibi ipsis in earum vigili custodia prospiciunt, nempe vt earum lacte vescantur, & velleribus operiantur: at bonus hic pastor è cælo demissus, neque lacte nostro, neque velleribus, hoc est, operibus nostris eget: sed ideo oues suas curat, non vt sibi, sed vt illis consulat, & gratis vitam æternam largiatur: sicut ipse ad Patrem ait, Dedisti ei potestatem omnis carnis, vt omne quod dedisti ei, det eis vitam æternam. Sed pastores omittamus, & amorem matrum examinemus. Earum quippe erga filios amor vehementissimus est. Huic enim Dauid suum erga Ionatham amorem comparauit, cùm eius magnitudinem explicare vellet. Longè tamen hanc maximam dilectionem Christi Domini dilectio superat: sicut ipse apud Esaiam testatur his verbis: Nunquid obliuisci poterit mulier infantem suum, vt non misereatur filio vteri sui? Etsi illa oblita fuerit, ego tamen non obliuiscar tui. Ecce in manibus meis descripsi te: muri tui coram oculis meis semper. Videtis ergo apertè amorem suum Dominum pijssimarum matrum amori erga teneros etiam filios anteferre?

2. Tim. 2.
Exod. 33.
Ioan. 6.
2. Reg. 1.
Esai. 49.

Post amorem tamen matrum, superest adhuc ardentior alius amor, nempe sponsi ad spõsam. Huius enim amoris magnitudinem primus generis nostri parens declarauit, cùm posita ante oculos vxore ait: Propter hãc relinquet homo patrẽ & matrem, Gen. 2.

& adhærebit vxori suæ, & erunt duo in carne vna. Hoc ipsum autem sponsi & sponsæ nomen Christo Domino maximè conuenit. Sub huius enim nominis appellatione totus Canticorum liber editus est: vbi sponsa hoc illum nomine appellat. Quin & Apostolus, Despondi (inquit) vos vni viro, virginem castam exhibere Christo. Et ipse item per Hieremiam Dominus: Ergo saltem amodo voca me, Pater meus, & dux virginitatis meæ. Cui videlicet virginitas & integritas mea curæ est, & à quo velut à legitimo sponso custoditur. Sed quantũ cælestis huius spõsi amor communem virorum amorem erga vxores superet, ipse per eundem Hieremiam declarat his verbis: Vulgò dicitur: si dimiserit vir vxorem suam, & recedens ab eo duxerit virum alterum, numquid reuertetur ad eam vltrà? numquid non polluta & contaminata erit mulier illa? Tu autẽ fornicata es cum amatoribus multis: verumtamen reuertere ad me, dicit Dominus, & ego suscipiam te. Quæ ergo maior viri erga vxorem charitas esse potest, quàm si adulteram, atque adeò meretricem non solùm non repudiet, sed etiam adulterij offensione deposita, pacem illi & veniam vltrò offerat, & ad se blandimentis inuitet? Quod ergo maius veræ dilectionis argumentum?

2.Cor. 11. Hier. 3. Ibidem.

Percurrimus omnes maximos amores, qui inter varia personarum genera inueniuntur. Superest, vt in vna eademque persona hanc collationem faciamus. Maximo inter se amoris vinculo caput & membra copulantur, dum caput quicquid habet sensuum & virium, ad membrorum suorum incolumitatem & commodum dirigit: membra verò huius beneficij magnitudine deuincta, se cuiuis discrimini propter capitis salutem offerunt, & perire se quàm caput malunt. Christus verò Dominus hoc sibi nomen iustissimè vindicat. Ipsum enim Pater (vt Apostolus ait) dedit caput super omnem Ecclesiam, quæ est corpus eius, & plenitudo ipsius. Sed hunc tamen naturalem capitis amorem duplici nomine Christus Dominus superat; altero, quòd caput quidem animantis viribus suis non modò ad corporis commodum, sed ad suum etiam vtitur, dum quem motum & sensum membris tribuit, sibi sumit: Christus autem Dominus virtutum atque laborum suorum merita nobis magis quàm sibi communicauit, vtpote qui ab instanti conceptionis suæ beatus & gratiarum omnium plenus extitit. Altero verò, quòd cùm membra se ictibus ac vulneribus propter capitis incolumitatem obiiciant, nunquam tamen caput huic se periculo propter tuenda membra opponit: quod tamen summa capitis nostri charitas præstitit, quando se propter membrorum suorum salutem omnibus diuini furoris telis exposuit: sicut ipse ad Patrem sub Ionæ persona ait: Omnes fluctus tui, & gurgites

Simile. Ephes. 1. Psal. 41.

gites tui super me transierũt. Esaias quoque, Disciplina (inquit) pacis nostræ super eum, & liuore eius sanati sumus. Esai. 53.

Cùm ergo Dominus intellexisset, nihil esse in terris quod charitatis eius magnitudinem æquaret, in cælum conscendit, vbi charitas velut meridianus sol maximè viget atque feruet: & Seraphicos adhuc spiritus (qui velut flammæ ignis, in amore summæ illius pulchritudinis ardent) prætergressus, ad ipsum vsque diuinum pectus penetrauit: in quo immensus & infinitus amor Patris erga vnigenitum filium flagrat, vbique plenissimè quod quærebat inuenit. Vnde ait: *Cognosco oues meas, & cognoscunt me meæ. Sicut nouit me Pater, & ego agnosco Patrem.* Hoc est, quibus me Pater æternus amoris oculis intuetur ac diligit, eisdem ego oues meas contemplor & diligo. Quę quidem comparatio quamuis non eandem in omnibus similitudinis rationem teneat, summa tamẽ hominis dignitas est, sic à Christo diligi, vt hæc eius dilectio cũ summa illa dilectione potuerit cõparari. Quod planè nisi ipse Dei filius fecisset, quis inter homines hoc ausurus fuisset? Cæterùm cùm summa hominis felicitas in hac tanta Dei erga illũ dilectione posita sit, inquisitione dignissimũ est, vnde tanta hæc dilectio proficiscatur. Et quidem apparet in rebus tam dissimilibus, tantoq; à se interuallo dissitis, non admodũ dissimilẽ dilectionis causam esse. Cùm enim summus ille Pater totam substantiam atque naturam suam æterna & inexplicabili generatione contulerit filio; vbi illum videt, seipsum in eo videt: & quemadmodum infinito amore se, ita infinito illum amore amplectitur, in quo se totũ ipse transfudit. Ad hunc ergo modum cùm Christus Dominus in ijs qui innocẽtes oues eius sunt, spiritum suum inhabitantem cernat; consequens est, vt se in illis videat, & se quoque ipsum in eis diligat. Huius verò rei commodissimũ exemplum in parentum erga filios amore cernere licet. Cur enim ij tam ardenti amore filios prosequuntur? Quis enim non miretur amorem Dauidis erga parricidam filium, cuius mortem tam acerbè luxit? Non dubium quin huius tanti amoris, amor sui causa sit. Omnes enim erga alios amores ex amore sui proficisci Philosophi tradunt. Quia verò parentes amant se, ideo filios suos tanquam seipsos, hoc est, tanquam aliquid sui amant. Ex paterna quippe substantia illa corporis filiorum fabrica delibata est. Hæc igitur amoris causa suo quodam modo in Deo quoque reperitur. Pios enim is non tanquam exteros & alienos, sed tanquam aliquid sui diligit (sui inquam, non natura, sed gratia) quandoquidẽ sicut naturales liberi ex paterno semine orti sunt: ita planè viri iusti ex diuino semine spiritualem illam ac diuinam vitam sortiri sunt qua viuunt. Quod quidem Petrus Apostolus testatur cùm ait, 1. Pet. 1.

Simile.

Renati non ex semine corruptibili, sed incorruptibili per verbum Dei viui & permanentis in æternum. Quam quidem vo-
1. Ioan. 3. cem vsurpat etiam Euãgelista Ioannes, cùm ait: Qui natus est ex Deo, non peccat, quia semen Dei manet in eo. Si ergo spirituale hoc esse à diuino semine manat; quid mirum, si tantopere electos suos diligat Pater ille cælestis, quos tanquam filios, hoc est, tanquam aliquid suum, hoc est, à gratia & spiritu suo profectum diligit?

Ex hac autem diligendi ratione alia quoque non minus obseruanda consequitur. Cùm enim ex hac diuini seminis virtute omnis humana pietas & iustitia oriatur; consequens est, vt hæc ipsa pietas & iustitia magis Dei opus quàm nostrũ sit, quamuis nos etiã cũ eo, ab ipso tamen adiuti & moti, cooperemur. Deus
Philip. 2. enim est (vt Apostolus ait) qui operatur in nobis & velle & per-
Simile. ficere pro bona voluntate. Vnde etiam sequitur, vt quemadmodum artifices excellentes operibus suis delectantur; ita summus ille totius honestatis architectus cùm animũ diuina virtute florentẽ perspicit, opus suũ agnoscat, & eximio amore prosequatur; & illud intuens, summo (vt ita dicam) gaudio cumuletur.
Prou. 18. Quocirca diuina Sapientia profitetur apud Salomonem, homines à se in delicijs haberi. Admirabile est igitur illud amoris vinculum, quo Deo homines casti & integri copulantur. Nulla enim est amicitia maior, nulla voluntas coniunctior.

His etiam aliam non inferiorẽ dilectionis causam addere licet. Diligit quippe Christus Dominus animas, quas tantis doloribus & cruciatibus in passione sua redemit, & morte sua ab æterna morte liberauit. Hac enim de causa matres vehementius amare filios perhibentur, non solùm quòd eos ex substantia sua procrearint, sed etiã quòd summo cũ dolore pepererint. Magis enim ea diligimus, quæ difficilius ac maiori pretio comparauimus. Quo etiam nomine nos Christus Dominus magis diligit, quos per crucẽ generauit. Quæ quidẽ diligendi ratio ad homines solùm pertinet, quos cum dolore redemit, non ad Angelos, quos sine labore beauit. Vt omittã interim, quòd quamuis Angelorum puritas sit maior, hominum tamen est mirabilior. Nemo enim spiritualis creaturæ puritatem miratur: miramur tamen, & iure miramur, mũdum ac purum esse, qui impura carne septus, & ex immundo semine conceptus est.

His accedit similitudo, quæ non solùm mutuum amorem conciliat, sed Deo quoque animam mira quadam ratione con-
Simile iungit. Similia enim tanquam germana atque cognata, similemque vim & naturam retinentia, facilè vniuntur: dissimilia verò à se inuicem resiliunt & separantur. Sic videmus aquam aquæ, & oleum oleo facilè coniungi, & in vnum corpus redigi: oleum

oleum verò, quod aquæ dissimile est, si in aquam effundatur, ab ea refugere, & in orbem cogi, nec cum illa in vnum corpus coire. Cæterùm inter Deum & pium hominẽ, propter eiusdem spiritus communionem, mira intercedit similitudo atque cognatio. Vbi ergo tanta similitudo est, quanta vis diuini amoris existet, cùm Deus illos sic diligens, se in illis quodammodo diligere videatur?

Hæc cùm ita sint, quæro à vobis fratres, quæ opes, quæ regna, quæ imperia cum hac tanta felicitate vlla ex parte comparanda sint? Si amoris est, summa infimis æquare, & sub vnum velut iugum deuincire: quæ felicitas maior, quàm tali ratione abiectissimos homines ad summam hanc dignitatẽ attolli? Si amoris est (vt Dionysius ait) dilectũ sibi vnire, & vnum secum efficere: quid diuinius, quàm hac ratione Deum homini copulari, & vnum quodãmodo cum eo fieri? Si amicorũ omnia sunt communia: quid deesse ei poterit, qui rerum omniũ Domino amicus est? Hac enim ratione Philosophus quidam colligebat, sapientes esse rerum omniũ dominos: quoniã (inquit) Deorum sunt omnia: sapientes autem Deorum amici sunt: quare necesse est, vt sapientum quoque sint omnia. Denique si vera & spectata amicorum fides in periculis & rebus afflictis maximè cernitur: quod, quæso, in hac calamitosa vita præsidium vel firmius, vel magis optandũ, quàm omnipotẽtis Dei amicũ esse? Itaque quisquis eò dignitatis euectus est, vt in Dei amicis numerandus sit, sciat se ad eam felicitatem peruenisse, qua nulla maior puro homini in hac vita cogitari potest. Dionys.

Sed dicetis forsitan, Rectè sanè: sed quî fieri potest, vt ego ista felicitate fruar, si mè felicem esse haud sciam? Vt enim nescio an amicus Dei sim, ita nescio an ista ratio felicitatis in me cadat. Quomodo igitur de hac felicitate gloriabor, cùm me felicem esse ignorem? Ignoramus planè: sed non ita ignoramus, vt non multa subsint veræ iustitiæ, ac proinde huius tantæ felicitatis indicia. Inter quæ tamen præcipuum illud est quod Apostolus designauit cùm ait, Tribulatio patientiam operatur, patientia probationem, probatio verò spem. Laborum ergo & variarum calamitatum humilis tolerantia, magnũ diuinæ gratiæ, imò & Christianæ perfectionis argumentum est. Et ne à pastoris officio hac etiam in re discedamus, quisquis vera charitate præditus est, boni pastoris fidem ac diligentiam imitatur. Sicut enim boni pastoris esse Saluator ait, quòd lupis gregem inuadentibus maneat tamen in gregis custodia intrepidus, nec præsenti periculo frangatur: ita planè magnum non modò veræ pietatis & iustitiæ, sed etiam perfectæ vitæ argumentum est, nullo siue metu, siue labore, siue honoris aut rei familiaris detrimento Rom. 5.

trimento

trimento à virtutis & innocentiæ ſtudio reuocari. Qua de cau-
Deut. 8. ſa Moſes populo ait: Adduxit te Dominus quadraginta annis
per deſertum, vt affligeret te atque tentaret, vt nota fierent om-
nia quæ in animo tuo verſabantur, vtrum cuſtodires mandata
eius, an non. Ex quibus verbis apertè colligimus, inter cætera
veræ pietatis indicia magnum eſſe tentationibus non ſuccum-
bere, laboribus non frangi, ſed eandem ſemper animi firmita-
Similia. tem & conſtantiam retinere. Simili enim ratione aurum igne
exploramus: quod enim purum & peregrini metalli expers eſt,
idem prorſus citra vllam ſui mutationem in igne perſeuerat.
Enſis etiam fidem hac ratione experiri ſolent homines. Etenim
ſi eius cuſpis violenter in arcum reflexa & incuruata, ac deindè
remiſſa, priſtinam rectitudinem ſeruat, enſis probitas ac vis
laudatur; ſi verò falcis inſtar obliqua & recurua maneat, impro-
batur. Simili ergo experimento ſolida veræ pietatis firmitas
ſpectatur; quæ ſi perfecta fuerit, adeò rebus aduerſis non fran-
gitur, vt interdũ etiam ipſis roboretur. Exiguus ignis leui flatu
extinguitur: magnus tamen & magna nutrimentorum appo-
ſitione maiorem flammam corripiens, adeò flatibus non cedit,
vt vehementius etiam accendatur. Vaſa quoque figuli quæ ma-
lè compacta ſunt, in fornacem coniecta, vbi ignem ſenſêre,
crepant: ſolida verò adeò non diſrumpuntur, vt etiam ignis
Eccle. 27. calore ſolidentur. Vnde Eccleſiaſticus ait: Vaſa figuli probat
fornax: & homines iuſtos tentatio tribulationis. Hæc autem
omnia, fratres, eò pertinent, vt qui verè Deo probari ſe cupiunt,
nullatenus conquieſcant, donec eò peruenerint, vt in tribula-
tione atque tentatione fideles inueniantur. Qua vrgente, non
quidem angi, ſed gratulari magis ſibi debent, quòd occaſio illis
oblata ſit, qua vel infirmitate ſua cognita, humiles euadant; vel
firmitate perſpecta, gratias firmitatis auctori agãt, quòd ad eum
ſtatum perducti ſint, in quo tentationibus explorati, in virtute
& officio fideles perſtiterint. Sic Lucilius apud Senecã ſibi gra-
tulatur, quòd in diſcrimen capitis propter amicitiæ fidem ad-
Seneca ductus, conſtanter ſe periculis obiecerit. Sic enim illum Sene-
in Epiſt. ca loquentem inducit: Pro amicis omnia timui, pro me autem
nihil, niſi ne parum bonus amicus fuiſſem. Non mihi mulie-
bres fluxêre lachrymæ, non è manibus vllius ſupplex pependi.
Nihil indecorum nec bono, nec viro feci. Periculis meis ma-
ior, paratus ire in ea quæ minabãtur: egi gratias fortunæ, quòd
experiri voluiſſet, quanti æſtimarem fidem. Non debebat mihi
paruo res tanta conſtare. Hactenus ille. Si igitur homo Ethni-
cus in medijs periculis gratulabundus & lætus erat, quòd cala-
mitas illa ſui cognoſcendi occaſionem præbuerat; quomodo
non multo magis Chriſtianus homo ſimili oblata occaſione
gaudebit,

gaudebit, vt vel infirmitate sua experimentis cognita, cælestem opem assiduè flagitet; vel firmitate & constantia sua perspecta, gratias (vt modo diximus) auctori suo agat. Ex hac autē forti & inuicta patientia, quæ probatū hominem reddit, spes illa nascitur, quæ (vt Apostolus ait) non confundit, hoc est, nequaquam sperantem hominē pudefaciet atque frustrabit. Spes igitur quæ virtutis huius fundamēto nititur, quæ laboribus non vincitur, calamitatibus non frangitur, tentationibus non succumbit; quæ ita in Domino sperat, vt etiam viriliter agat, & manū operi admoueat; ea sanè est, quæ non confundit, sed æternæ felicitatis, atque bonorum omnium compotem facit. Quam nobis concedere dignetur Christus Dominus, qui cū Patre & Spiritu sancto viuit & regnat in secula seculorum, Amen.

IN EADEM DOMINICA SECVNDA POST PASCHA, CONCIO secunda: in qua de pastorali officio quod Christus Dominus spiritualiter in piorum mentibus administrat, agitur. Ad quod is Psalmus cuius initium est, Dominus regit me; paulo fusiùs explicatur.

THEMA. *Dominus regit me, & nihil mihi deerit: in loco pascuæ ibi me collocauit.* Psalm. 22.

QVONIAM in lectione sancti Euangelij de boni pastoris officio agitur, quod Saluator noster, dum apud nos versaretur, plenissimè executus est: libet in præsenti Concione de eodem officio, quod nūc in cęlis residens administrat, differere. Quod quidem regius Propheta in eo Psalmo cuius modò initium vobis proposui, apertissimè simul ac breuissimè describit: ideoq; operæ pretium me facturum puto, si vobis illum in præsenti Concione, Domino aspirante, paulo fusiùs explicauero. Sed prius tamen Euangelicam lectionem, quæ huius doctrinę caput & fundamentum est, paucis expediam. Ait ergo Dominus:

Ego sum pastor bonus: Bonus pastor animam suam dat pro ouibus suis: Mercenarius autē, & qui non est pastor, cuius non sunt oues propriæ, videt lupū uenientē, & dimittit oues, & fugit: & lupus rapit & dispergit oues. Mercenarius autem fugit, quia mercenarius est: & non pertinet ad eum de ouibus, & cætera quæ sequuntur vsque in finem.

AVE

AVE MARIA.

Res planè inquisitione dignissima est, fratres dilectissimi, quid sit in causa, quòd cùm homo natura impellente vsque adeo salutis & felicitatis suæ sit auidus; salus autem & felicitas, & mercedis magnitudo, quam cultoribus suis diuina lex pollicetur, adeò ampla & magnifica sit, vt vix quisquam eorum qui seculo seruiunt, ad pietatis & iustitiæ cultum tam magna proposita mercede adduci velit. De huius namque mercedis magnitudine sic D. Augustinus ait: Quod Deus præparauit diligentibus se, fide non capitur, spe non attingitur, charitate non apprehenditur, desideria & vota transgreditur; acquiri potest, æstimari non potest. Nec hoc mirum aut incredibile erit ei qui diuinæ bonitatis & opulentiæ largitatem fuerit cõtemplatus. Hinc D. Bernardus illum Dauidis versiculum explanans, Eripiam eum & glorificabo eum, sic ait: Non glorificabit aliquem tanta immensitas, nisi in immẽsum. Magna enim glorificatio à magnifica gloria est. Dicitur autem magnifica gloria, quia magnificè glorificat. Cùm igitur tam ampla sit diuinæ mercedis magnitudo, meritò multorum hominum cæcitatem demiramur, qui ne hoc tanto proposito præmio, ad pietatis & iustitiæ studium incitantur. Multas autem huius rei causas esse, Salomon insinuat, cùm ait: Occasiones quærit, qui vult ab amico recedere, omni tempore erit exprobrabilis. Ecclesiasticus item, Peccator homo (inquit) vitabit correptionem, & secũdum voluntatem suam inueniet comparationem. Hoc est, nequaquam illi falsa solatia, & subfugia deerunt, quibus sana consilia respuens, in sceleribus suis secura mente permaneat. Sed inter hæc tamen improbitatis humanæ diuerticula (quæ multa & varia sunt) duo mihi præcipua esse videntur. Alterum quòd diuinarum rerum imperiti, nimis asperam atq. difficilem virtutis viam esse causantur, vtpote qui eam non diuinæ gratiæ ope (quam non agnoscunt) sed solis humanis viribus metiuntur. Alterum quòd virtutis præmium atque mercedem non in hanc vitam, sed in alteram solùm reseruari putant. Hinc D. Ambrosius de improbis hominibus agens, Difficile (inquit) videtur hominibus, vt spem periculis emant, damnoque præsentium futuræ locum mercentur ætatis. Improbi igitur omnes serpentis antiqui fraude delusi, nulla alia virtutis præmia esse arbitrãtur, quàm quæ in futura vita promittuntur. Quæ quoniam præsentem illis vtilitatem non afferũt, quasi longè posita, nimiumque à se distantia fastidiunt, & pro nihilo ducunt: vel certè nolunt ea præsentium commodorum atque voluptatum iactura comparare, futurisque præsentia commutare.

Vt his

Marginalia: August. (beside "gnitudine sic D. Augustinus ait"); Bernard. (beside "tus. Hinc D. Bernardus"); Prou. 18. (beside "Salomon insinuat"); Eccle. 32. (beside "item, Peccator homo"); Ambrof. (beside "vitam, sed in alteram")

Vt his igitur ignorantium atque negligentium hominum excusationibus respondeam, singularia quædam piorum hominum priuilegia, quæ illis diuina bonitas in hac etiam vita concedit, hoc in loco mihi commemoranda sunt. Quemadmodum enim viri nobiles in Republica peculiaribus quibusdam priuilegijs gaudēt, & quicumque etiam in Ecclesia sacris initiati sunt, priuatis quibusdam gratijs & immunitatibus fruuntur, quibus seculares homines minimè gaudent: sic diuina sapientia, quæ cunctarum rerum, ac præcipuè piorum hominum curā & prouidentiam habet, peculiaria quædam dona & beneficia iustis hominibus, & in præsenti vita & in futura constituit, quæ illis pietatis & iustitiæ merito conceduntur. Quæ autem ea sint, diuina volumina vbique personant atque decantant. Sed ne adeò latè per omnes diuinorum voluminum paginas vagemur, neque longiùs ab Euangelica huius diei lectione (quæ de pastorali Domini Saluatoris officio agit) recedamus, quintumdecimum Dauidis Psalmum, qui de hoc eodem officio mira breuitate agit, vobis in medium proponam: in quo Vates sanctus in persona sua duodecim pijs hominibus beneficia constituta numerat: quorum vndecim ad hanc vitam, duodecimū verò ad futuram pertinet. Quæ tamen ita sunt beneficia, vt sint etiam maxima ad virtutis cultum adiumenta: quæq; diuinorū mandatorum viam (quæ alioqui humanis solum viribus inaccessa erat) non modò planam, sed etiam facilem & iucundam efficiunt. Non erit igitur alienum, neque (vt ego puto) infructuosum, si hæc ipsa beneficia breuiter in præsenti Concione exponamus: hac enim ratione vtrique ignorantium hominum excusationi abundè (vt arbitror) satisfactum erit.

I.

Horum igitur beneficiorum & primum, & aliorum omnium fons & origo, est pastoralis cura & prouidentia, quam Dominus ouium suarum, hoc est, iustorum omnium gerit: de qua initio statim Psalmi Vates sanctus gloriatur, cùm ait: *Dominus regit me.* Quo in loco D. Hieronymi interpretatio proposito nostro magis suffragatur, sic enim vertit: Dominus pastor meus est. Similique ratione alibi, pro eo quod nos legimus, Qui regis Israël, Psal. 97. intēde: idē vertit, Pastor Israel ausculta, qui deducis velut ouem Ioseph. Hoc ergo nomine se Saluator frequentissimè in litteris sanctis appellat. Qua quidem appellatione pastoralem curam & prouidentiam, quam erga homines pios gerit, apertè demonstrat. Quemadmodum enim bonus pastor se totum ad ouium suarum custodiam atque tutelam applicat, earum vitam, incolumitatē, & salutē omni ratione procurans: sic cælestis hic pastor ouibus suis conseruādis, pascēdis, regēdis & ab incursu ferarum

tuendis ita se impendit, quasi ab omnibus alijs rebus feriatus, huic vni curæ atque officio totus intendat.

Quæ autē bona ex hac pastorali cura & officio consequātur, breui deinde oratione cōplexus est, cùm subdit, *Nihil mihi deerit.* Quo vno verbo vtramque carnalium hominum excusationem, quam antea commemorauimus, funditus euertit.

Ad cuius rei intelligentiam sciendum est, teterrimam quan-
August. dam Pelagij hæresim D. Augustini tēpore Ecclesiā grauissimè infestasse. Pelagius namq; huius hæresis auctor, tātum humanæ naturæ, liberique arbitrij viribus tribuebat; vt assereret, hominem sine vllo diuini numinis auxilio posse non solùm omnia diuinæ legis præcepta integra & inuiolata seruare, sed etiam ad summum Christianæ perfectionis apicem peruenire. Aduersus hāc autē hæresim D. Augustinus mirabiliter incēsus, clarissimis editis voluminibus, pro Dei gratia acerrimè dimicauit. Quo etiā tempore Mileuitanū concilium (cui idem Augustinus interfuit) coactum fuit, & Pelagianorū hæresis anathemate damnata: definitumque est, nullum mortalium solis naturæ viribus posse vniuersa diuinæ legis præcepta implere, nisi supernæ gratiæ virtute atq; beneficio adiuuetur, cùm Dominus ad discipu-
Ioan. 15 los suos dixerit, Sicut palmes non potest ferre fructum, nisi manserit in vite: sic nec vos, nisi in me manseritis. Sine me ni-
2. Cor. 3 hil potestis facere. Idem etiā illa Apostoli verba apertissimè testantur; Non sumus sufficientes cogitare aliquid ex nobis tanquam ex nobis, sed sufficientia nostra ex Deo est. Et iterū: Cùm
Philip. 2. timore (ait) & tremore salutem vestram operamini. Deus est enim qui operatur in vobis velle & perficere pro bona voluntate. Omnia igitur nobis à Dei gratia proueniunt, siue rectè cogitare, seu velle, siue etiam perficere. Omnia hęc & nos quidem
Simile. operamur, & Deus etiam ipse in nobis operatur. Quam rem Theologi appositissimo naturaliū rerum exemplo confirmant. Nā etsi rebus omnibus Deus Opt. Max. eas vires facultatesq; suppeditauerit, quibus secundū naturam agere muneribusque suis fungi commodè possint (ignem enim vi sua calefacere, solem cuncta candentibus radijs illustrare, fruges denique & reliqua quæ terra parit, occulta quadam naturæ vi, ac penitus insita, pubescere intuemur) tamen diuina virtus rerum omnium functionibus ita assidet, vt nisi cum rebus ipsis vnà ageret, & continenter illis agendi facultatem subministraret, nulla certè ratione munera sua exequi, nec efficere quidquam possent. Ad hunc ergo modum idem Dominus, qui vt naturæ, ita gratiæ auctor est; quamuis pijs hominibus & gratiam, & cum ea cæteras virtutes donauerit, quibus eos ad omnes præclaras actiones instructissimos reddit: tamen ipse piè agentibus vi & ope

sua

sua tantò magis adest, quantò præstantior finis est ille quò tendit gratia, quàm quò peruenire nititur natura. Hac igitur veritatis & fidei definitione constituta, sic vobiscum agere volo, fratres: Cùm Dominus sub æterni supplicij interminatione hominibus præceperit vt mandata sua custodiãt, sciatque solis humanis viribus legem suam impleri nullo modo posse: necessariò fatendum est, aut Deum esse iniustum, qui quæ impossibilia nouerat, hominibus seruanda præceperit; aut illis cælestis gratiæ opem & virtutem (nisi per illos steterit) largiturum, qua instructi & confirmati, legem eius plenissimè seruare valeant. At Deum iniustum facere, teterrima blasphemia est, quam vel ipsæ aures audire perhorrescunt. Relinquitur ergo, legislatorem Deum infirmis hominibus cælestem virtutem, & gratiæ suæ auxilium larga & munifica manu præbiturum, quo plenissimè præstare possint, quod natura ægra & imbecilla per se non poterat. Hoc enim sensu Vates sanctus vbi de pastore Deo gloriatus est, addidit: *Nihil mihi deerit*; hoc est, nihil eorum quæ ad bene beateque viuendum necessaria sunt, ipso me regente deesse vnquam poterit.

Hoc autem quod ad priorem illam improborum hominum excusationem euertendam valet, valet etiam ad alteram infringendam, quæ sola futuræ vitæ bona confitetur, & præsentia negat. Si enim in hac vita Deum in pastorem & custodem meum habeo, qui solicitus ad custodiam mei vigilat, meque pascẽdum atque tuendum suscepit; quid, quæso, sub tali custode mihi nocere, quid deesse poterit? Si pastor meus omnipotẽs, si omnium bonorum compos est, si eius neq; sapientia comprehendi, neque bonitas circumscribi, neque largitas & magnificentia terminis vllis definiri potest; quid mihi formidandum, quídue aliud mihi optandum superest? Quid enim mihi deerit, qui bonorum omnium fontem iuxta me, imò intra me habeo.

Verùm non contentus Propheta hac breui oratione, bona omnia quæ à bonorum omnium fonte manant, complexum fuisse; pergit deinde sigillatim ea ipsa enumerare. Subdit enim: *In loco pascuæ ibi me collocauit*. Primùm quidem boni pastoris officium est, fecunda & læta pabula ouibus quærere. Hoc autem cumulatissimè ouibus suis pastor noster prouidet. Pabula verò sunt omnia diuinæ gratiæ opera, inter quæ diuina beneficia & admiranda vitæ Domini Saluatoris gesta atq; mysteria, & ęterna beatarum mentium gaudia præcipuè numerantur. Harum enim rerum contemplatione oues Christi mira suauitate reficiuntur & delectantur. Cælestium verò gaudiorum cogitatio mirum in modum eorundem animas oblectare solet. De hoc enim pabulo per Ezechielẽ Dominus de ouibus suis loquẽs, ait: Ezech. 34.

In pascuis vberrimis pascam eas, & in montibus excelsis Israël erunt pascua earum. Ibi requiescent in herbis virentibus, & in pascuis pinguibus pascentur super montes Israël. Montes autem isti quid aliud sunt quàm illi de quibus regius Propheta
Psal. 120. dicit? Leuaui oculos meos in montes, vnde veniet auxilium mihi. In his porrò montibus cæleste sponsum oues suas pascen-
Cant. 2. tem videre sponsa desiderabat, cùm diceret: Indica mihi quem diligit anima mea, vbi pascas, vbi cubes in meridie. In hac enim meridiana luce oues suas Dominus plenissimè satiat: cuius felicitatis contemplatione sponsa quoque in terris mirificè pascitur & oblectatur. Quin etiam omnia sanctarum scripturarum atque diuinorum eloquiorum volumina quid aliud quàm spiritualia animarum pabula sunt: quibus piorum mentes in spi-
Hieron. in Epist. rituali vita reficiũtur & sustentãtur? Hinc D. Hieronymus diuina quædã scripta ab amico in epistola quadã postulans, Nosti, ait, hoc esse animæ pabulum, si in lege Domini meditemur die ac nocte. Cùm ergo Dominus piorum hominũ oculos sapien-
Psal. 118. tiæ suæ collyrio vngit, cùm implet quod Propheta petit, Reuela oculos meos, & considerabo mirabilia de lege tua: tum verus animarum pastor oues suas in iucundissima sanctarum scripturarum contemplatione recreat & pascit. Ex his autem apertè liquet, quanto sint piorum quàm philosophorum vberiora & fecundiora pascua. Nos quippe pabula hæc omnia quæ audistis, habemus. Illis verò sola naturæ opera, quæ in hoc mundo cer-
M. Tul. nuntur, pabula erant. Hinc M. Tullius: Est (inquit) animorum ingeniorumque nostrorum naturale quasi quoddam pabulum, consideratio, contemplatioque naturæ: doctoq; homini & eru-
Plinius. dito, cogitare est viuere. Hinc etiã Plinius iunior, Mirè (inquit) animus tenebris & solitudine alitur. Tunc enim mens nostra clausis sensuum fenestris, velut à corpore secedens, spiritualia meditatur: qua quidem meditatione magnoperè reficitur & delectatur. Si igitur sapientes viri tantoperè hoc solo contemplationis naturæ pabulo oblectabantur; quanto, queso, pij homines feliciores sunt, quibus summus ille pastor tot pabula suauitatis atque iucunditatis plenissima subministrat?

Post pabulum autem ouium sequitur earundem adaquatio, de qua mox idem Propheta subdit: *Super aquam refectionis educauit me.* Quid autem aquæ nomine hoc in loco intelligere commodiùs possumus, quàm illam aquam de qua Dominus Sama-
Ioan. 4. ritanæ dixit, Qui biberit ex aqua quam ego dabo ei, non sitiet in æternũ. Hæc igitur aqua est cælestis sapientiæ suauitas, gaudium spiritus, & diuina consolatio: quæ terrenorum desideriorum sitim sedat: dum pro illis spiritualis suauitatis gaudia &
Bernard. Spiritus sancti solatia subrogat. Vt enim rectè D. Bernardus ait, dum

ait, dum ad Dominum conuersi, mundum relinquimus, non amittimus gaudia, sed mutamus. Pro carnalibus namq; gaudijs (quæ ad corporis voluptatem pertinent, & nobis cum pecudibus communia sunt) spiritualia accipimus, quæ ad animæ delicias spectant, atque Angelorum propria sunt: ideoq; tantò sunt illis nobiliora, quantò rationalis anima corpori præstat. Hoc autem quale quantumque sit, nulla mortalis lingua, sed sola huius tantæ rei docet experientia. Hinc idem Bernardus: Consolationes (inquit) quas suis Dominus in hac etiam vita largitur, solus spiritus reuelat: frustra consulis paginam; potius experientiam require. Sapientiæ huius nemo nouit pretium, trahitur de occultis: nisi gustaueris, non videbis. Manna est absconditum, & nomen nouum, quod nemo scit nisi qui accipit. Non docet hoc eruditio, sed vnctio: non comprehendit scientia, sed conscientia. Hæc igitur diuina consolatio, est aqua refectionis, qua pastor noster oues suas reficit, & ita reficit, vt satiet, atque insatiabilem cordis humani sitim sedet. Vnde pro eo quod nos legimus, aquas refectionis, alij iuxta hunc sensum clarius verterunt, aquas placidas, siuè tranquillas, & aquas requiei: quòd videlicet animabus nostris requiem & tranquillitatem præbeant, propterea quòd desideriorum nostrorũ tumultus, angores & sitim extinguãt. Hinc D. Augustinus, qui hac aqua potatus abundè fuit, hoc de eius virtute & suauitate clarissimũ testimonium præbet: Qui biberit ex fluuio paradisi, cuius vna gutta maior est Oceano, restat vt in eo sitis huius mundi extinguatur. Tanta enim huius cælestis aquæ dulcedo, suauitas, atque virtus est, vt vel vna eius gutta purgato animę palato suscepta, omnia huius mundi bona fastidire, & pro nihilo ducere faciat. Quæ cùm ita sint, licet nobis aduersus omnes mundi amatores exclamare: Quid agitis miseri? quò tenditis? quid queritis? cur veræ felicitatis fonte relicto, turbidis & feculentis Aegypti lacunis cordis vestri sitim extinguere properatis, quæ magis eam augere quàm sedare possunt? Quare (ait Propheta) appenditis argẽtum non in panibus? & laborem vestrum non in saturitate? Hoc est, cur tot impensis, tantoque labore & contentione perituras opes, fugitiuos honores, & carnales voluptates exquiritis, quæ sitim animæ vestræ extinguere nequeunt? Quis enim vnquam ambitiosus (quamlibet multis & amplis perfunctus honoribus) ambitioni suæ finem imposuit? Quis auarus, vt multas acquisierit diuitias, non plures etiam concupiuit? Quis voluptuosus, quis Sardanapalus libidinibus & prauæ cupiditati suæ modum statuit? Ea tamen stupiditas & cæcitas nostra est, vt fluxa & interitura bona cælestibus & sempiternis anteferamus. Sic enim antiquus ille serpens eorum quos obsidet animos demen-

Bernard.

August.

Esai. 55.

tauit, vt malint dæmonẽ verberantem, quàm Deum ſequi blandientem: gratioraque illis ſint vulnera perſequentis, quàm ſuauiſſima oſcula diligentis: tanta huius fraudulentiſſimi hoſtis potentia eſt. Sed quoniam ſatis de hoc beneficio dictum eſt, ad ſequentia veniamus. Sequitur enim:

II.

Animam meam conuertit. Hæc autem verba non tam Dauidi, quàm cuicũque verè pœnitenti conueniũt. Vnuſquiſque enim horum dicere verè poterit: Erat olim animus meus à Deo ſic auerſus, vt neque eius leges, neque præcepta attenderẽ, nec eius terrores, promiſſa, beneficia, & ſupplicia curarem. Omnis autem cura & cogitatio mea in fluxis huius mundi bonis poſita erat; in illis amorẽ, in illis ſpes omnes opeſque meas, in illis gaudium & felicitatem meam collocaueram; illis acquirendis & augendis dies noctesque incredibili auiditate incumbebam: nec me vlla ſalutis, aut animæ meæ cura, aut diuini iudicij metus angebat. Cùm igitur in his tenebris & caligine cęca verſarer, vt nulla alia bona, quàm hæc terrena eſſe putarem, à quorum me complexu non ferrum, non ignis, non vis aliqua, ſed ſola ſeparare mors poterat: immenſa illa & infinita bonitas (quæ à ſe auerſum & inimicum deſerere meritò potuiſſet) auerſum ad ſe conuertit; mortuum ad vitam reuocauit; vinctum pluſquam ferreis cathenis, ſoluit; in tenebris agentem, lucis ſuæ ſplendore illuminauit: dixitque, Fiat lux, & facta eſt lux, qua tenebras meas & vidi, & horrui, & oculos ad liberatorem meum extuli, qui nullis meis præcedentibus meritis, propter ſolam nominis ſui gloriam, me ab hoc ſummo periculo liberauit. Hæc enim gratia qua Deus auerſum hominem ad ſe conuertit (quæ præueniens gratia appellatur) ſolo Chriſti meritò hominibus tribuitur: quandoquidem homo ſceleribus alligatus, & inimicitias cum Deo gerens, nihil agere poteſt quo tantum hoc donum promereatur. Quam rem Propheta hoc in loco ſignificauit, cũ propter nomen ſuum, hoc eſt, propter immenſam Dei miſericordiam, hoc tantum donum ſe percepiſſe confitetur. Eſt autem maximè prædicãda hæc miſericordia, qua (vt D. Bernardus ait) Dominus præuenit non ſolùm immeritos, ſed etiam malemeritos: qua repellentibus & prouocantibus largitur ſpiritum bonum. Quid autem illi dulce ſapiat, cui hæc miſericordia tanta non ſapit? Bernard.

Sed quid tamen prodeſſet auerſum conuerti, & mortuum ad vitam excitari, & per viam perditionis ingredientem ad viam ſalutis reuocari; ſi poſt hanc conuerſionem (quod multis hoc Paſchali tempore contingit, qui poſt Quadrageſimalẽ pœnitẽtiam ad priora peccata redeũt) ego quoque ad priſtinam perditionis viam rediens, deteriorem apud Deum cauſam meam facerem?

Tunc

Tunc enim de me verè propheticum illud dici posset, Qui con- Aggæi 1.
gregauit merces, misit eas in saccum pertusum. Idcirco post primam hanc misericordiam gratiæ præuenientis, alteram contulit gratiæ comitantis; de qua protinus subdit: *Deduxit me super semitas iustitiæ propter nomen suum.* Quo in loco illud primò obseruandum est, quòd cùm semitã iustitiæ, non viam dixit, arctam esse salutis viam insinuauit, & paucos item qui ambulent per eam: contrà verò adeò latam perditionis & iniustitiæ viam, vt Salomon infinitum esse stultorum numerum dixerit, qui per eam gradiuntur. Quod cùm ita sit; quanta, quæso, illa misericordia est, qua ego in tam multorũ mortalium naufragio (in quo tam multi iustitiæ & sempiternæ vitæ opes amittunt) cum paucis ab hoc tanto periculo liberatus, ad salutis portũ, fidamq; litoris stationem peruenerim? Qualis ergo misericordia est, inter infinitum stultorum, hoc est, pereuntium numerum, cum paucis electis sempiternam consequi salutẽ! Vt autem beneficij huius magnitudinem intelligatis, fingite nunc animis ingentes hostium copias ciuitatem aliquam expugnare, & ferro ac flammis omnia vastare, nullumque afflictis ciuibus præsidium nisi in ardui cuiusdam montis vertice esse, ad quem vnica tantùm semita, & ea quidem rectissima ducat, quæ tamen paucissimis ciuibus nota sit, qua nimirum hi quidem celeri fuga saluti suæ consulunt; cæteri verò, quibus semita hæc ignota est, partim per præcipitia incautè currentes, ex alto ruunt atque intereunt; partim in vadosa loca & cœnosa incurrentes, cœno infixi & immoti iacent; partim verò per deuia quęq; gradientes, in ipsos hostes in insidijs positos incidunt, captique ab eis & vincti abducũtur. Hac imagine vobis, fratres, humanæ vitę conditionẽ velut oculis; spectandam proposui. Omnes enim qui in hac vita degimus, in simili periculo & errore versamur. Vt enim ciues illi hostes fugiunt, & salutis præsidium quærunt: ita omnes nos natura impellente, summo studio atque conatu & miseriã fugimus, & ad felicitatem properamus, hoc est, ad statum quendam bonorum omnium complexu & aggregatione perfectum, in quo ab omnibus curis atque miserijs, tanquam ab insequentibus hostibus liberi, placidam atque tranquillam vitam agamus. Ad hunc autem felicitatis humanæ mõtem quidam per carnis voluptates tendunt, qui tũc se felices futuros putant, cùm hanc animæ suæ sitim varijs huius vitæ voluptatibus expleuerint. Hi autẽ sunt, qui in cœno libidinum & carnalium voluptatum perpetuò infixi & immoti iacent. Alij verò felicitatem suam honoris, & imperij, & sublimioris loci dignitate metiuntur: ad quam per mille pericula & incommoda tendunt, multis vitam discriminibus obijcientes, quo ad optatum honoris culmen perueniant.

Hi autem sunt qui per præcipitia gradientes, per varia pericula ad maius periculũ proficiscuntur. Sũt alij rursus qui inexplebili cupiditate diuitijs inhiantes, tunc se beatos fore arbitrantur, cùm domos suas auro (quod intactum perpetuò seruant) impleuerint. Hi sunt autem, qui in hostium manus incidentes, captiui in seruitutem abducuntur, quando hi non diuitiarum domini, sed serui & cupiditate sua captiui, non sibi diuitias, sed ipsi diuitijs miseram seruitutẽ seruiunt. Omnes igitur qui rectam viam non tenent; neque id quod cupiunt assequuntur, & innumeris penè miserijs cruciantur. Soli igitur illi qui per semitam iustitiæ (quæ certa, plana, & rectissima est) gradiuntur, voti compotes fiunt: cæteri infinitis penè miserijs implicãtur. Ipsorum enim est illa vox: Lassati sumus in via iniquitatis & perditionis: ambulauimus vias difficiles, viam autem Domini ignorauimus. Soli igitur pij recta via atque inoffenso pede ad veræ felicitatis montẽ perueniũt. De hac enim Esaias ait, Semita iusti recta est, rectus callis iusti ad ambulandum. Rectam semitam appellat, quia videlicet sine vllo errore virũ iustum ad optatum felicitatis portum perducit. Eademque adeò plana & facilis ad gradiendum est, vt de illa diuina Sapientia dicat: Ducam te per semitas æquitatis: quas cùm ingressus fueris, non arctabuntur gressus tui, & currens non habebis offendiculũ. Quæ cùm ita esse, vel ipsorum etiam reproborum testimonio cõstet; quanta, quæso, illa quæ pijs impenditur misericordia est, quæ illos per semitas iustitiæ Deo dirigente atque comitante deducit? Auget autem doni magnitudinem, quòd gratis hoc tantum beneficium Dominus contulit: quod apertè significauit, cùm subdit: *Propter nomen suum*, hoc est, propter immensæ bonitatis & largitatis suę abundantiam. Sed ais: Quomodo gratis donat, qui per semitas iustitiæ gradienti ex debito iustitiæ spiritum suum & gratiæ augmenta largitur? Ad hoc breuiter & argutè D. Bernardus respondet, dicens Dominũ gratis facere, ne gratis donet. Hoc est, quòd cùm nos & ad petendum inuitat, & gratiæ suæ auxilia & dona largitur, quibus excitati, bona opera molimur, tunc gratis facit, ne gratis donet; quandoquidem pijs actionibus (quæ excitante nos gratia sua operamur) gratiæ augmentum & gloriæ ex debito iustitiæ impertitur. Quo fit, vt bonorum operum nostrorum præmium partim quidem gratuitum, partim etiam debitum sit.

Sap. 5. — Esai. 26. — Prou. 4. — Bernard.

III.

Sequitur deinde sextũ beneficium, quod exponit Vates sanctus, cùm subdit: *Nam & si ambulauero in medio vmbræ mortis, non timebo mala, quoniam tu mecum es*. Quid autem vmbræ mortis nomine intelligimus? Vmbra certè corpori, cuius est vmbra, coniunctissima

iunctissima est, & eius quidem imaginem, non tamen veritatem refert. Cùm verò totus hic sermo spiritualis sit, & ad animam referatur, satis constat animæ mortem esse peccatum, quod illi mortem infert. Huius ergo mortis vmbra, tentatio ad peccatum prouocans, omnisque peccandi occasio & periculum est. Quocirca omnes dæmonum insidiæ, omnes carnis nostræ suggestiones & carnalia desideria, omnes hominum persecutiones & iniuriæ, quibus alij alios iniustè & iniquè petunt, omnia improborum ac perditorum hominum consilia & exempla, ac omnes demum peccatorum laquei (qui tam multi sunt, vt Propheta dicat, Pluet super peccatores laqueos) meritò vmbræ mortis nomine significantur, quæ ad mortifera nos peccata instigant. Inter tot autem laqueos & pericula, nō improbi modò, sed etiam pij versantur. Hac enim de causa Sponsus in Canticis de Sponsa sua loquens, ait: Sicut lilium inter spinas, sic amica mea inter filias. Quid autem spinarum nomine intelligatur, D. Bernardus exponit his verbis: Spina culpa est, spina pæna est, spina falsus frater, spina vicinus est malus. O candens lilium! ô tener & delicate flos! increduli & subuersores sunt tecum: vide quomodo cautè ambules inter spinas. Plenus est mūdus spinis: in terra sunt, in aëre sunt, in carne tua sunt. Versari in his, & minimè lædi, diuinæ potentiæ est, non virtutis tuæ. Hactenus ille. Aduersus autem huiusmodi spinarum pericula, tutum sibi vir iustus refugium in Domini præsentia atq; tutela repositum habet; ideoque cum Propheta canit: *Si ambulauero in medio vmbræ mortis, non timebo mala, quoniam tu mecum es.* Hanc enim præsentiam tuam mihi pollicitus es, cùm per Prophetam dixisti: Cùm transieris per aquas, tecum ero, & flumina non operient te: in igne non combureris. Hanc verò mirabilem tutelam ac prouidentiam latissimè idem Vates sanctus in Psal. 90. describit: in quo, varijs huius vitæ periculis & laqueis expositis, inter cætera diuinæ protectionis beneficia sic ait, Scuto circundabit te veritas eius, non timebis à timore nocturno, &c. Rectè autem Dei veritatē appellat scutū, & impenetrabile quidē scutum, quia veritas est, nō quidē infirmi hominis, aut parū amici, sed omnipotentis Dei, qui oues suas incomparabili amore prosequitur. Quo fit, vt quoniā infirmitas cadere in omnipotētem nequit, neq; obliuio in amantē, nec mendaciū in ipsam veritatē, meritò hoc eius scutū impenetrabile esse dicatur. Quod verò deinde ait; Non timebis à timore nocturno, à sagitta volāte in die, &c. genera omnia & periculorū & hostiū complexus est, siue illi corporei, siue incorporei sint; siue nos aperto marte, siue ex insidijs adoriātur: siue sub imagine virtutis tecti, siue detecta malitiæ suæ facie nos impugnent. Ab his igitur omnibus,

Psal. 10. Cant. 2. Bernard. Esai. 43.

hoc diuinæ veritatis, hoc est, diuinæ promissionis clypeo vallati, tuti & incolumes conseruabimur. Auget autem beneficij magnitudinem quod deinde sequitur: Cadent à latere tuo mille, & decem millia à dextris tuis, ad te autē nō appropinquabit. Hoc est, videbis improbos mille incommodis agitari, cupiditatibus torqueri, odijs inflammari, liuore contabescere, auaritia & ambitione incendi, ira & furore præcipites agi, ac postremò calamitatibus varijs ac mortibus charorum suorum fremere, & indignissimè de diuina prouidentia queri. Quæ omnia à pijs hominibus (quos Deus in tutelam suam recepit) procul absunt: à quo, si quid ad eorum probationem & purgationem immittatur aduersi, miti & patiēti animo, Deo illis manum porrigente, sustinent. Quisquis igitur, fratres, sic vitam suam instituit, vt inter pias oues Christi numerari mereatur, is neque inopia confici, nec malis intabescere, nec telis mortiferis sauciari, nec clade aliqua & vastitate cōsumi poterit. Cùm enim eget, abundat: cùm corpore languet, valet animo: cùm extingui videtur, tum demum vita fruitur. Nullo igitur modo potest status hominis iusti alicuius mali incursione dissipari. Cælum enim concidet, terra incendio conflagrabit, omnis denique natura delebitur: at Dei veritas semper inuiolata permanebit. Sic enim
Esai. 51. apud Isaiam iustos alloquitur: Leuate in cælum oculos vestros, & videte sub terra deorsum; quia cæli sicut fumus liquescent, & terra sicut vestimentum atteretur, & habitatores eius sicut hæc interibunt: salus autem mea in sempiternum erit, & iustitia mea non deficiet. Si igitur saluti, quam Deus amicis suis affert, pernicies afferri non potest (vt ex hoc loco perspicitur) si Dei iustitia, quæ fide illius & veritate continetur, sempiterna est: sequitur, vt qui tam magnificum illius promissum consecuti sunt, tuti & incolumes in Dei tutela atque præsidio lateant.
Zach. 2. Qui enim illos tangit, tangit (vt Zachariæ verbis vtar) pupillam oculi Domini. Quæ cùm ita sint, an non meritò Vates sanctus dicere potuit: *Si ambulauero in medio vmbræ mortis, non timebo mala, quoniam tu mecum es?* Ex his quæ hactenus dicta sunt, fratres, liquet planè, hoc solum diuinæ tutelæ beneficium, vt nihil esset aliud, satis superque esse, vt & improbi ad viam iustitiæ hac tanta spe illecti redirent, & pij in quauis fortuna placidam & tranquillam vitam ducerent. Sed nondum hic miserationum Domini finis. Sequitur enim:

Virga tua & baculus tuus ipsa me consolata sunt. Virga quidem ad correptionem, baculus verò ad sustentationem destinatur. Vtrumque autem ouibus suis pastor noster adhibet, quos simul & virga castigat, si fortè paululū à via declinauerint; & baculo in ipsa castigatione fulcit atq; sustentat, ne calamitatis pondere fracti

fracti succũbant. Ipse namque in Apocalypsi ait: Ego quos amo, Apoc. 3.
arguo & castigo. Et Apostolus: Quẽ enim diligit Dominus, cor- Heb. 12.
ripit, & flagellat omnem filium quem recipit. Sed is tamen vbi nos vel corripuerit, vel tentari permiserit, facit cum tentatione prouentũ, vt possimus sustinere: quæ res ad baculi officium pertinet, cuius est imbecillum sustẽtare ne cadat. Hic ergo baculus virgę adiunctus, nõ dubium quin magnam pijs hominibus consolationis materiam præbeat. Virga enim sine ope baculi, non consolationem, sed perniciem affert. Sensit virgam Pharao, sensit & Sennacherib Assyriorũ rex: sed quoniã defuit baculus virgæ, perijt vterque. Sensit item virgam Dauid, posteaquam populũ numerari præcepit. Sensit & Nabuchodonosor, vbi superbia elatus fuit: sed quoniam diuinæ directionis atque sustentationis baculus affuit, vterque salutem & incolumitatem, ac proinde consolationem adeptus est. Quæ enim maior solatij & lætitiæ materia pijs hominibus esse poterit, quàm cùm apertè vident se à maximis periculis & calamitatibus Domini beneficio atque prouidentia liberari? Hoc enim idem Vates sanctus apertè
significauit, cùm ait: Qui conuertit mare in aridam, in flu- Psal. 65.
mine pertransibunt pede, ibi lætabimur in ipso. Hoc est, cùm nos Dominus præsentiæ suæ beneficio ab instantibus periculorum fluctibus liberat, corda vtique nostra maxima lætitia exhilarat, & ora nostra in laudem & prædicationẽ nominis sui laxat. Hanc autem salutarem virgæ & baculi coniunctionem apertè Dominus per eundem Vatem pollicetur, cùm de viro iusto lo-
quens ait, Cum ipso sum in tribulatione, eripiam eum & glori- Psal. 90.
ficabo eum. Quam quidem Domini promissionem magnificis
verbis D. Bernardus amplificat & attollit dicens: Vnde scis quia Bernard.
nobiscũ Dominus est in tribulatione? Ex eo nimirum, quia nos in ea sumus, hoc est, quia nos in ea non deficimus. Quis enim sustineret? quis persisteret sine eo? Omne ergo gaudium æstimemus, cùm in tentationes varias inciderimus, non modò quia per multas tribulationes oportet nos intrare in regnum Dei, sed etiam quia iuxta est Dominus his qui tribulato sunt corde. Agamus ergo gratias Patri misericordiarum, quia nobiscũ est in tribulatione. Quod si ita est, quid ego aliud requiram, quàm tribulationem? Bonum mihi Domine tribulari, dũmodo ipse sis mecum, quã regnare sine te, epulari sine te, sine te gloriari. Bonum in tribulatione magis amplecti te, in camino habere te mecum, quàm esse sine te, vel in cælo? Quid trepidamus? quid cunctamur? quid refugimus hunc caminum? Sæuit ignis, sed Dominus nobiscum est in tribulatione. Hactenus Bernardus. Ex cuius verbis facilè beneficij huius magnitudinem intelligere licet.

Addit deinde beneficium aliud Propheta cùm subdit: *Parasti*

in conspectu meo mensam aduersus omnes qui tribulant me. Quid autem huius mensæ nomine nisi cæleste conuiuiũ, & Angelorum panem, & nouissimã illam cænam, in qua pastor noster sacratissimum corpus suũ in cibum, & sanguinẽ suũ in potum ouibus suis reliquit; quo refectæ & saginatæ, aduersus omnes hostium assultus decertare strenuè possent? Hic enim cibus non modò spiritualẽ animorũ vitã alit atq; sustentat, sed tantum nobis roboris atque virium auget, vt D. Chrysostomus dicat: Vt leones ignem spirantes, ab illa mensa discedimus, terribiles dęmonibus effecti. Quamuis enim diuinũ hoc sacramentũ virtutẽ eius referat, qui in eo continetur, qui cùm sit omnipotens, omnia præstat, & ad omnia valet; præcipua tamen eius virtus, maximeque ad salutem nostrã necessaria, fortitudo est, quæ nobis in eo confertur. Quia enim in medio laqueorum positi sumus, & à tot hostibus vndiq; circumsedemur, nihil nobis magis necessariũ erat, quàm hoc cęleste robur & fortitudo, qua à tot hostibus tuti atque incolumes conseruaremur. Sed quia huius beneficij magnitudinẽ nulla mortalis lingua explicare pro dignitate potest, ad alia transeamus: sic tamen, vt quod eloqui non possumus, adoremus, & veneremur, immortalesque gratias tanti muneris auctori perpetuò agamus. Sequitur autem:

Chrysost.

IIII.

Didymus

Impinguasti in oleo caput meum. Caput hoc in loco Didymus, magni nominis antiquus Theologus, quamuis oculis captus, pro mente accipit, quæ velut animæ nostræ caput, hoc est, summa eius pars est. Oleum verò pro afflatu & vnctione Spiritus sancti: quam de omnibus docere Ioannes ait. Vt enim oleum lucem nutrit ac fouet: ita hæc spiritualis vnctio intellectũ piorum cælesti doctrina erudit atq; illuminat. Significat ergo Vates sanctus, mentem suam copioso diuini Spiritus lumine irradiari, vt ita demum voluntas ipsa occulatissimũ ducem nacta, in amore & æstimatione rerum non aberret. Quæ sit autem huius diuini luminis necessitas, vel ex eo patet, quòd totius vitæ Christianæ summa in eo præcipuè sita est, vt & Deum super omnia diligamus, & (quod est consequẽs) peccatum super omnia detestemur. Vt hoc autem fiat, necesse est vt intellectui nostro præsit ea cognitio diuinæ pulchritudinis & bonitatis, quæ nos ad illum super omnia diligendum potenter alliciat: eaque deformitatis & fœditatis peccati notitia, quę voluntatẽ nostram ad illud super omnia detestandum inducat. Id adeò verum est, vt D. Thomas cum charitatis augmento, mẽtis quoq; nostræ lumen augeri, & intellectus donum (quod inter præcipua Spiritus sancti dona numeratur) simul etiam cum illa perfici & crescere doceat, vt videlicet æquabilis inter voluntatẽ nostrã & intel.ectum

1. Ioan. 2.

D. Tho.

tellectum responsus, & , vt ita dixerim, proportio intercedat, dum voluntas tantum diligit Deum, quantum diligendum esse lumine intellectus illustrata cognoscit.

Sed huius tamen sacræ vnctionis oleum ad intellectus illustrationem præcipuè pertinet: quid igitur ad voluntatem? num ea ieiuna & inornata relinquenda est, cùm in ea præsertim veræ sanctitatis radix & fundamentum sit? Minimè gentiū. Ob hoc enim Propheta subdit: *Calix meus inebrians, quàm præclarus est!* Calix autem hic, qui piorum mentes inebriat, quid aliud quàm charitatis vinum est? Vini autem est, sanguinem accendere, cor lætificare, & vires atque robur corpori addere, ac postremò, si nimium fuerit (quod videlicet naturalis calor concoquere non possit) mentem alienare, atque inebriare, hominemque sibi ipsi eripere. Quæ quidem omnia charitati plenissimè conueniunt. Quid enim magis pectus hominis in amorem sui conditoris accendit? quid maiori ac puriori gaudio animam lætificat, cùm verè diligentis proprium sit, & absentem dilectum desiderare, & de eius præsentia gaudere? Quid verò maiores animo vires & fortitudinem suggerit, quàm virtus ea de qua scriptum est: Fortis est vt mors dilectio: dura sicut infernus æmulatio? Cæterùm quonam modo charitas inebriet, hominemq; sibi eripiat, neque sui iuris esse sinat, sed in Deū rapiat, hoc planè, neque ad omnes pertinet explicare, ac multo etiam minus experiri, quin & ipse Propheta explicare non est ausus. Illa quippe oratio, *Quàm præclarus est*, ab interprete claritatis gratia adiuncta fuisse videtur. In Hebræo namque solùm habetur, *Calix meus inebrians*, in qua quidem concisa oratione diuinus Vates substitit, neque progredi vlterius potuit; partim quòd nullum satis idoneum verbum inuenit, quo tantæ suauitatis vim declararet; partim quòd spiritus eius tantæ rei consideratione & memoria liquefactus & interceptus, in medio orationis cursu substitit, neque vlterius progredi valuit. Qua loquendi figura, vehementem animi affectum & commotionem tacēdo magis quàm loquendo expressit. Quale est & illud eiusdē in 6. Psalmo: Anima mea turbata est valde: sed tu Domine vsquequo? Hanc autem sobriam ebrietatem, nō ad omnes, sed ad perfectos solū pertinere, illa ex lib. Cant. verba testantur: Comedite amici, & bibite, & inebriamini charissimi. Bibere ergo ad amicos, inebriari verò ad charissimos spectat. Talis planè D. Bernardus erat, qui de hac sancta ebrietate sic ait: Sæpè gratia perstringit sensum amantis, & eripit ipsum sibi, & rapit ad silentia gaudia, & fit homo ad punctum suo modo, sicut & Deus est. Hoc est, sicut Deus sui ipsius contēplatione felicissimus est: ita homo suo modo eadem contemplatione reficitur, & extra se raptus, suique & rerum omnium

Cant. 8.

Bernard. ad frat. de monte Dei.

omnium oblitus, diuinæ felicitatis particeps fit. Talis item D. Augustinus erat, qui cùm à se deficere, & in Deum transire vellet, orabat; Sileant animæ meæ omnia, sileat anima mea ipsa sibi. Hoc est, ita in diuinitatis abyssum absorbeatur, vt rerũ omnium quæ extra Deum sunt, & sui etiam ipsius sensum & memoriam deponat. Talis item sanctus ille Anachorita erat, de quo Henricus Herpius, de eleuatione memorię in Deum agens, memorat, quòd cùm alius monachus rem quandam ad vsum vitæ necessariam ab eo peteret, ille interiorem cellulam ingressus, vt petenti satisfaceret, in medio itinere quid ille petijsset, oblitus est. Cumque secundo & tertio hoc ipsum illi accidisset, petenti tandem permisit, vt is cellulam ingressus, quod volebat, acciperet, se id memoria retinere non posse asserens. Hoc autem qui seculo seruiunt, incredibile iudicabunt. At isti de se ipsis veritatis huius coniecturam facere poterũt. Si enim impudicus quorundam amor adeò vehementer incendere amantis animum solet, vt homo non tam amare quàm insanire & furere videatur; quid mirum, si diuinus amor omnipotenti Spiritus sancti virtute in sanctorum hominum mẽtes immissus, illos extra se rapiat, & sui quodammodo iuris esse non sinat?

Augu. in Medit.

Herpius.

Additur autem his omnibus beneficijs extremum, sine quo nihil cætera iuuarent: quod Vates sanctus insinuauit cùm ait: *Et misericordia tua subsequetur me omnibus diebus vitæ meæ.* Hæc autem misericordia summum perseuerantię donũ continet, quod supra omne meritum est: sine quo post tot huius vitæ turbines ac procellas ad optatum salutis & felicitatis portũ minimè peruenitur. Sicut enim euenire aliquando solet, vt naues quæ immensa marium spatia transmiserunt, cùm ad portum venerint, in ipso statim aditu naufragium faciant: ita nonnunquam accidere potest, vt qui varia iuuentutis pericula, & vitæ turbines euaserunt, in extrema ætate pietatis & iustitiæ naufragium faciant: quod Salomoni regi, & Asa eius nepoti legimus contigisse. Quibus sanè anteacta iustitia parum profuit, quia summo hoc perseuerantiæ dono, quod prædestinatorum proprium est, destituti fuerunt.

Quid verò post clarissima hæc beneficia consequi necesse est? Nimirum quod deinde sequitur, *Vt inhabitem in domo Domini in longitudine dierum.* Domus hæc cæleste palatium est, in quo is singulari quadã ratione habitare, & electos suos beare, atque æternæ felicitatis pabulo satiare dicitur. De hoc igitur extremo & summo beneficio, nihil est quod in præsentia dicamus. Ad quod tamen cætera quæ audistis beneficia ordinantur, quæ & iter in cælum planum pijs & iucundum efficiunt, & eos in hac vita miris modis reficiunt, adiuuant, & consolantur. Itaque

quisquis

quisquis hæc duo incōmoda causabaris,quo minus per hoc salutis iter ingredi velles, habes hic(præter summū illud præmium quod futuro seculo reseruatur) vndecim magnifica diuinæ gratiæ dona, quæ tuos istos inanes & fallaces metus adimant. Si igitur credis has esse diuinas litteras; si his quæ hactenus diximus, fidem habes; agnosce hos serpentis antiqui dolos,& ad hoc te iter salutis accinge: quo tantorum bonorum particeps effectus in hac vita, ad æternæ tandē felicitatis pabula, quæ sanctorum mentes plenissimè satiant, hoc cælesti pastore ducente, & viam tuam dirigente, peruenire feliciter merearis.

DOMINICA TERTIA POST PASCHA, CONCIO PRIMA: IN QVA vtriusque gaudij, piorum scilicet & improborum collatione facta, facilè ostenditur, iucundiorem esse bonorum quàm malorum vitam.

THEMA. *Mundus gaudebit, vos autem contristabimini: sed tristitia vestra vertetur in gaudium.* Ioan. 16.

LECTIO sancti Euangelij, fratres charissimi, pars quædam consolatorij sermonis est, quem ad discipulos Saluator pridie eius diei quàm pateretur, habuit: quo mærorem, quem de suo abscessu & morte intimis animi sensibus conceperāt, lenire paterna pietate curauit. Ad quod efficiendum, duplici potissimùm ratione vsus est: altera, quòd mæror ille nequaquam diuturnus esset futurus; altera quòd maximæ & nunquam amittendæ lætitiæ materiam illis præbiturus esset. Ait igitur:

Modicum & non videbitis me, & iterum modicum & videbitis me, quia vado ad Patrem. Hæc verba (vt D. Augustinus ait) obscura tūc discipulis fuerunt, antequàm implerētur: quæ vbi impleta sunt, & nobis & illis sunt aperta. Post modicum enim tempus passus & sepultus est, quo tempore illum non viderunt: post modicum verò illum à mortuis resurgentem viderunt: atque ita illorum tristitia in lætitiam commutata est. His autem verbis appositissimè humanæ vitæ, rerumque omnium instabilitas & inconstantia, variaque rerum vicissitudo designatur: in qua nihil stabile, nihil fixum & immotum est, sed tristibus læta, & lætis tristia vbique permiscentur. Quod si à me quæratis cur Dominus hac tanta rerum varietate vitam hominum respersam esse voluerit; multæ sunt causæ: quæ tamen omnes diuersis

quidem

quidem rationibus ad piorum vtilitatem referũtur. Sicut enim temporum varietas necessaria est ad fecunditatem omniũ quæ terra marique generantur & aluntur (necesse est enim dierum & noctium, hiemis & veris, caloris & æstus vicissitudines esse, quibus terræ fruges partim radices agant, partim adolescant, partim etiam æstu torreantur, & ad maturitatem perueniant) ita planè easdem rerum mutationes in spiritualibus rebus esse oportet: vt aliæ virtutes alijs atque alijs temporibus exercendi sui occasionem accipiant. Quomodo enim fortitudo, patientia atq; constantia, nisi aduersis rebus premeremur, vim suam exererent? Iam verò qua ratione homo & virium suarum imbecillitatem, & diuinæ prouidentiæ curam & benignitatem agnosceret, nisi illud in afflictis rebus, hoc in secundis intelligeret? Hac enim rerum vicissitudine vel ipse sanctissimus Dauid ad vtriusq; rei pleniorem cognitionem erudiri se ostendebat, cùm
Psal. 29. ait: Ego dixi in abundantia mea, non mouebor in æternum. Domine in voluntate tua præstitisti decori (siue monti meo) fortitudinem. (Sic enim Hieronymus vertit.) Auertisti faciem tuam à me, & factus sum conturbatus. Videte, quæso, quàm dissimilem de se, in hoc duplici rerum statu, vir sanctus opinionem conceperit: altero enim immobilem se in æternum fore sperabat; altero verò se inopem, & infirmum, & varijs perturbationibus obnoxium agnoscebat. Hac igitur de causa Dominus modico tempore nobis adest, & modico item consolationis suæ præsentiã subtrahit: vt quemadmodum sol vtroque tempore, cùm videlicet ad nos accedit, & cùm recedit, beneficus &
Simile. salutaris est: ita verus iustitiæ Sol Christus, simili ratione & præsentiam suam nobis largiens, & interdum subtrahens, salu-
Iob. 7. tem nostram operatur. Huius autem rei gratia beatus Iob, de homine cum Deo loquens ait: Visitas eum dilucul̀o, & subitò probas illum. Quem locũ D. Gregorius breuiter explanans ait, Vt homo & gratiæ dona habeat, & infirmitatem suã agnoscat, visitas eum diluculò, & subitò probas illum. Sic Elias & cælum aperit, & Iezabel fugit. Paulus quoque in paradisum rapitur, & carne tentatur. Hac igitur de causa Dominus variè pios homines, ad ipsorum tamen vtilitatem, versat ac voluit: partim vt in omni genere virtutis exerceat: partim vt infirmitatis humanæ ac diuinæ bonitatis pleniorem cognitionem illis tribuat. Hoc est igitur quod ait: *Modicum & non videbitis me*, &c.

Sed cùm hanc cælestis philosophię partem rudes adhuc discipuli, nec propter ignorantiã assequerẽtur, nec propter summam erga magistrũ reuerentiam, quid eã oratio significaret, quærere auderent: cælestis Magister eorum desiderio satisfacere volens, nõ tam quid ea oratio significaret, quàm quò tẽderet, explicat, dicens:

dicens: *De hoc quæritis inter vos, quia dixi, Modicum & non videbitis me, &c. Amen dico vobis, quia plorabitis & flebitis vos, &c.* His igitur verbis declarare voluit, breuem piorum hominum tristitiam æterno gaudio commutandam; contraque momentaneam improborum lætitiam perpetuo luctu vindicandam. Cuius rei commodissimum subiecit exemplum: *Mulier* (inquit) *cùm parit, tristitiam habet, quia venit hora eius: postquàm autem peperit puerum, iam non meminit pressuræ propter gaudium: quia natus est homo in mundum: ita & vos nunc quidem tristitiam habetis: iterum autem videbo vos, & gaudebit cor vestrum, & gaudium vestrum nemo tollet à vobis.* Hic iam apertè Dominus præsenti piorum gaudio æternum futuræ felicitatis gaudium adiungit, quod tollere nemo potest. Huiusmodi verò gaudium, hoc vel maximè à mundi gaudio distat, quòd hoc mille modis intercipitur & fugit. Nam & morbus, & casus, & aliorum inuidia, & iniuria, & mille dolorum & curarum examina illud nobis eripiunt, vt meritò poëtarum eximius dixerit,

Optima quæque dies miseris mortalibus æui
Prima fugit: subeunt morbi, tristisque senectus,
Et labor, & diræ rapit inclementia mortis

At piorum gaudium, quod æternum est, nemo ab eis tollere potest: non mors, vbi immortalitas regnat: non morbus, qui inde exulat vbi mors nō est: non casus aut fortuna, quę illic minimè dominantur: non inuidia, vbi omnes germana charitate deuincti sunt: non dissidia & bella, vbi æterna pax & concordia viget: non hostis antiquus, qui inde cum satellitibus suis pulsus est: non mundus, qui superatus iam & subactus est: nō caro, quæ spiritualis effecta, non iam rebellis & aduersa, sed obsequens & amica est. Quocirca nihil est quod illud gaudium aliqua ratione vel inficere vel auferre possit. Ideoque meritò Propheta beatas illas mentes, quæ in æterna patria hoc gaudio perfruuntur, ad laudes Domini inuitat, cùm ait: Lauda Hierusalem Dominum: lauda Deum tuum Sion. Psal. 147. Cur laudare iubes? Quoniam (inquit) confortauit seras portarum tuarum, hoc est, quoniam felicitatem tuam in tuto loco posuit, firmissimisque præsidijs muniuit, ne in eum locū aut hostis irrūpere, aut casus inuādere, aut calamitas aliqua ciuitatis eius gaudium intercipere queat. Ex huius verò gaudij æternitate illud etiā sequitur, quòd beatæ illæ mentes singulis momentis totius æternitatis gaudijs quodammodo perfruuntur: sicut contrà reprobi, totius æternitatis pœnis consimili ratione cruciantur. Constat enim impendentium malorum comprehensionem vehementer animum cruciare. Quod vel sanguinei sudoris, qui ex corpore Domini effluxit, argumento comprobare licet. Futurorum quippe

dolorum suorum comprehensio hunc mirabilem ex toto eius corpore sudorem expressit. Cùm igitur damnati totam æternitatem (in qua sine fine torquendi sunt) cogitatione quodammodo apprehendunt: huius tam longi & nunquam finiendi cruciatus tormentum ipsa sua cogitatione antè capiunt, quæ ipsorum grauissima & acerbissima pœna est: quandoquidē per eam toto, vt ita dicā, æternitatis pondere premuntur. Quo quid esse miserabilius potest? Simili verò ratione electi omnes dum se de sua felicitate securos animaduertunt, dum ab intuitu & complexu diuinæ pulchritudinis se numquam esse diuellendos certissimè sciunt, dum totam æternitatem (quæ infinita secula complectitur) sibi ante oculos ineffabili iucunditate refertam proponunt, de tota ea singulis momentis plenissimè gaudent. Hoc ergo tantum bonum discipulis Saluator, atque adeò omnibus pietatis sectatoribus pollicetur, cùm ait: *Gaudium vestrum nemo tollet à vobis*. Hactenus de Euangelica lectione, nunc ad proposita Thematis verba redeamus.

Tractatio Thematis.

ANTEQVAM rem ipsam aggrediar, pauca mihi prius, fratres, de Concionatoris officio, quæ ad propositi argumēti tractationem pertinent, dicenda sunt. Cuius cùm multæ sint partes, multis quoque nominibus in literis sanctis appellatur: inter quæ Legati etiam nomen recipit; sic enim Apostolus ait: (2. Cor. 5.) Pro Christo legatione fungimur, tanquam Deo exhortante per nos. Obsecramus pro Christo, reconciliamini Deo. Sumus ergo quicumque loci huius auctoritatem contingimus, quamuis indigni & viles homunciones, Dei ad homines legati; cuius legationis munus est, suadere, vobis, vt rupto fœdere quod cum carne, cum mundo, cumq́ue huius mundi principe habetis, nouum cùm Deo fœdus percutere velitis. Est enim improborum omnium illa vox: (Esai. 28.) Pepigimus fœdus cum morte, & cum inferno fecimus pactum. Quicumque enim colla sua grauissimo peccatorum iugo subdiderūt, hi planè cum ipsa morte atque inferis pactum inierūt. (3. Reg. 15.) Sicut igitur olim Asa rex Iuda legationem ad regē Syriæ misit, multis precibus & muneribus ab eo contendens, vt rupto fœdere quod cum Baasa rege Israëlis percusserat, fœdus secū iniret: ita vos Dominus per nos tanquā per legatos suos ad violanda mortis æternæ fœdera, & nouū cum salutis & felicitatis vestræ auctore fœdus ineundum inuitat. Hoc igitur munus nostrum, hæc summa legationis & officij nostri, hoc dies noctesq́ue etiam cùm soli sumus, animo voluimus: hoc in omnibus Cōcionibus quālibet variæ sint, perpetuò agimus, dū noua & vetera de Scripturarū thesauris proferimus, ad eundem videlicet portum varijs itineribus tendētes, & nullum non

mouentes lapidem, quo vos ad hæc noua fœdera, hoc est, ad Dei amicitiam & honestatis studium (in quo salus vestra sita est) traducamus.

Sed dicet fortaßè aliquis, Si nos ad salutē & felicitatem, si ad recti & honesti studiū adhortaris; quid opus tot mouere lapides, tot machinas adhibere, vt quæ honesta & salutaria sunt, persuadeas? Cùm enim voluntatis nostræ sit in bonū ferri (neq; enim aliud velle potis est) cùm nihil virtute melius, vtilius, & honorificentius, nihilque rationali creaturæ conuenientius sit; quid opus est tot machinis, vt voluntatē eò impellas, quò ea naturali impetu fertur? Rectè sanè, sed quoniā intellectus ipse qui voluntatis ductor est, sæpe eiusdē voluntatis vitio & impulsu labitur; dum malū bonum, & bonum malum; amarū dulce, & dulce iudicat amarū: ideò voluntas, quæ cæcum ducem sequitur, cum eo pariter hallucinatur: quod in hac re fieri quotidie cernimus. Mens enim nostra falsa rerum imagine delusa, vitiorū viā planam & iucundā, virtutis verò horridā, difficilē, atq; salebrosam putat; talēque voluntati proponēs illā ab ea retrahit, & ad inhonesta tanquā voluptuaria & iucūda aduocat. Cùm autem error hic malorum omniū seminariū sit, contra illū nobis perpetuum certamen indictū est. Sicut enim cùm medicus noxij alicuius humoris abūdantia morbum peccare intelligit, omnia aduersus illum medicamenta cōparat: ita nos cùm videamus errorē hunc malorū omniū veluti Lernam esse, omnē orationis nostræ vim aduersus illum intendere oportet. Ad hoc autem efficiendum, vtramq; inter se piorū & improborū vitam cōferamus, hoc est, improborū gaudia & gaudiorū onera; contraque piorū onera, & onerum atque laborum solatia: quo facile vtriusque rei imagine perspecta, de tota causa sententiam ferre possimus.

I.

Sua igitur seculi hominibus gaudia, qualiacūque sint, concedamus; nempe edere, bibere, lasciuire, luxuriari, genio indulgere, cuticulā curare, diem in noctē dormiendo, & noctē in diem ludendo conuertere, & Alexandrinis (quod aiunt) delicijs molliter carnem fouere atque nutrire. Sit ita sanè. Nūc quale sit gaudium quod ab huiusmodi delicijs proficiscitur, expendamus. Primùm quidem (quod negari non potest) non perpetuum aut diuturnum, sed quemadmodum ipsa vita, breuissimū est. Quæ est autē vita nostra, nisi, vt Iacobus Apostolus ait, vapor ad modicū parens, qui deinceps exterminatur? Iacob. 4. Videas enim aliquando densissimū fumi vaporem ex fornace prodeuntem, qui quo magis supera loca petit, eo magis dilatatus attenuatur, donec tandem ita euanescit, vt ne vestigium quidem illius appareat. Quam Apostoli similitudinē quidam ex amicis Iob explanasse vi-

Iob 20. se videtur his verbis: Hoc scio à principio ex quo positus est homo super terram, quòd laus impiorũ breuis sit, & gaudiũ hypocritę ad instar puncti. Si ascenderit vsque ad cælũ superbia eius, & caput eius nubes tetigerit, quasi sterquilinium in fine perdetur, & qui eũ viderant, dicent, vbi est? Velut somniũ auolans non inuenietur: transiet quasi visio nocturna. Itaque quam Apostolus vitam vapori fumi, hic puncto & dormientiũ visis, propter summam eius breuitatẽ comparauit. Si igitur tam celeri cursu vitæ nostræ spatia decurrunt, quæ tam longa voluptas in tam breui vita esse potest? Si vita ipsa quã viuimus, velut punctus quidam & vapor est ad modicũ parens, quantum obsecro eius gaudium nisi instar puncti erit, qui adeò exiguus est, vt in partes distrahi nequeat? Adde quòd hoc ipsum gaudium in tam breui vita non eodem semper tenore decurrit, sed gaudentes passim deserit atque deludit. Quis enim semper secundo vento nauigauit? cui semper alea feliciter cecidit? cui semper idem aspirauit ventus? cui fortunæ rota in deterius numquã reuoluta est? quis denique in hac ærumnosa vita tam felix, vt omnia ei ad votũ fluxerint? Vixdum enim noua aliqua lætitia oborta est, cùm superueniente noua tristitia intercipitur: adeò vt finis nondũ expleti gaudij, Eccle. 18. noui mœroris initium sit. Hoc est enim quod Ecclesiasticus ait: A manè vsque ad vesperã immutabitur tempus, & hæc omnia citata in oculis Dei. Quibus verbis significare voluit, non procul à lætitia mœrorẽ abesse: & nec vel integrũ annum, aut mensem, aut etiam diem in continua lætitia transigendum; sed hæc omnia citatissima sibi conuersione (Deo ita rerũ vices variante) succedere, eiusdemq; diei sicut partem nocti, partẽ lucis spatio tribuimus: ita partẽ lætitiæ, partẽ curis & mærori tribuendam esse. Hodie filiam tuam matrimonio collocasti: at vixdum finita lætitia nuptiarum, infelici aut immaturo partu è medio sublata, funus eius cogeris apparare. Manè domus ac familia tua pacata est atque tranquilla, vespere autem nouo tumultu, dissi-Simile. dijs & clamoribus ardet. Deniq; vt neque rosa sine spinis, ita nec sine doloris aculeo terrenæ voluptatis fructus percipitur.

Iam verò quis huius adeò breuis voluptatis vsuras & incommoda oratione percenseat? Primùm enim voluptas carnis mentem atq; consiliũ eripit, hominemq; omni penè munere rationis atque virtutis spolians, vitiorum seruum, iumentorum similem, ac penè pecudem efficit. Hinc sapienter quidam ait:

Nulla voluptate est res perniciosior: aufert
Consilium, mentemq; premit, virtutibus obstat:
Corrumpit mores, vitiorum maxima nutrix.
Debilitat corpus, sensus obtundit: amaro
Fine nocens, hominis multorum causa malorum est.

Adde

Adde his intimũ laniantis conſcientiæ morſum, qui cõtinuus impuræ voluptatis comes eſt. Quamuis enim improbus homo nec iudicium Dei formidet, neque æterna malorum ſupplicia, quæ non cogitat, expaueſcat; mortem tamen ſingulis penè momentis ante oculos impendentem (ad quam ſe imparatum eſſe videt) non poteſt non horrere. Quo fit, vt quemadmodum ſancti viri mortem quidem habent in deſiderio, vitam autẽ in patientia: ita cõtrà improbi, vt vitæ huius amore flagrant, ita mortem tanquam deliciarum ſuarum finem, & dolorum initium perhorreſcunt. Cuius rei commodiſſimum exemplum pudica, & impudica vxor, abſente vtriuſque viro, nobis præbent. Cùm enim vir ſiue ad bellũ, ſiue ad Indos peregrè profectus eſt, pudica vxor cuius fortunæ, omnes omniſq; vitæ iucũditas ex reditu viri pendet, tota in reditus huius deſiderio ſuſpẽſa, nullum diem feliciorem putat, quàm quo redeuntem virum in domum ſuam excipit. At quæ adultera eſt, ac malè audit, vtpote quæ pudore amiſſo thori fidẽ violauerit, quos in pectore ſuo æſtus ſuſtinet, cùm de viri reditu cogitat? Iam verò cùm nauis virum reddituraꝫ ad portum appellere nuntiatur, quibus curis, quo metu angitur? quot fugas & latebras miſera in animo ſuo verſat ac voluit? Hac igitur imagine, fratres, piorũ & improborum mentes inſpicere vtcumque licebit: illorum pacem, horum terrores: illorum ſpem, horum metum: illorum ſecuritatem, horum ſolicitudinem. Illi enim cum Apoſtolo Domini aduentum auidè præſtolantur, hi autem ad ſolũ eius nomen expaueſcunt. Quòd ſiquis adeò ſtupidus ſit, vt nihil hoc tã iuſto & neceſſario metu quatiatur, is certè maximè deplorandus eſt: quandoquidem, vt D. Bernardus ait, longius à ſalute membrum abeſt quod obſtupuit & omnem vim ſentiendi amiſit.

Simile.

Bern. ad Eugen.

Adde his quoque turbulentos cæterorum affectuũ motus, qui ex immodico voluptatis deſiderio conſequũtur. Cùm enim iraſcendi vis læſæ concupiſcentiæ vindex eſſe dicatur, quos, quæſo, tumultus, quos irarum fluctus & procellas aduerſus eos qui voluptatibus eius obſiſtunt, ſolet excitare? Hinc Plutarchus inter morales Philoſophos cum primis illuſtris, qui varia contra iræ morbum remedia excogitauit, hoc inter præcipua recenſet: vt videlicet ita vitam noſtram inſtituamus, vt neque multis rebus, nec admodum pretioſis, aut magno cultu & arte paratis egeamus; ita fiet, vt irarum radicibus amputatis, ipſam quoque iræ propaginem cum iſtis pariter amputemus. Additque commodiſſimum exemplum; quòd hac videlicet arte frequenter medici ægrotis membris medicamenta adhibere ſoleant, cùm propter oculorum ophthalmiam brachiorum venam ſcindunt, & claudicantia crura ſanant emplaſtro poſteriori capitis parti

Simile.

(quod occipitium vocant) admoto; quòd inde nerui omnes qui motum cient, deriuentur. Cùm ergo carnales homines & voluptuatij omnem hanc vitæ prudenter & rectè instituendæ curam abijciant, seque totos cupiditatibus & libidinibus suis regendos permittant; quid ex hac affectuum iactatione ac turbulentia, nisi tumultus, iras & angores consequi necesse est? Vt enim in musices concentu nihil est auditu suauius, quàm cùm variæ voces certo quodam numero & proportione ita tẽperantur, vt ad vnum quendam numerum & ordinem redactæ harmoniam efficiant; nihilque contrà insuauius, quàm cùm eadem nullo adhibito ordine temerè iactantur: ita nihil ea mente placidius atque iucundius, in qua affectus non pro libidine sua, sed pro rationis moderamine præscriptis sibi muneribus funguntur; nihil verò insuauius & turbulentius, quàm cùm spreto rationis imperio atque consilio, impetu cæco & furibundo incitatissimorum fluminum more rapiuntur. Hæc sunt, fratres, molestiæ atque onera, quibus breuis illa ac futilis improborum lætitia implicata est, quæ tot modis vitam eorum, non (vt illi somniant) placidam & iucundam, sed infinitis curis & mœroribus respersam efficiunt.

Simile.

II.

Nunc iã piorũ onera, simul & solatia quæ leuãdis eorum oneribus diuina prouidẽtia constituit, expendamus. Onera sunt diuina præcepta, quæ nobis seruanda tradũtur, ad quorũ obseruationẽ necesse est carnẽ cum vitijs & concupiscentijs crucifigere, affectus sub rationis imperio continere, linguæ petulantiam, & oculorũ cæterorũque sensuũ licentiam cõprimere, omnibusque se hominibus quãlibet infensis & improbis, placidũ, amabilem atq; benignũ præbere. Hæc igitur atque his similia piorũ onera sunt; quæ quãuis grauia multis & importabilia videantur, Christus tamẽ ea iugũ suaue & onus leue esse confirmat. Sed dices: Si iugũ, quomodo suaue? si onus, quomodo leue? Huic quæstioni D. Augustinus hæc ipsa Domini verba explanans plenissimè satisfacit. Ad quod efficiendũ Apostolũ inducit hæc verba proferentẽ: Momentaneum & leue tribulationis nostræ supra modum in sublimitate æternum gloriæ pondus operatur in nobis. Ecce, inquit Augustinus, quàm suaue iugum portabat, & quàm leuem sarcinam, qui leuem tribulationem diceret, intuens interioribus & fidelibus oculis, quanto rerum temporalium pretio emenda sit futura vita, ab æternis impiorum cruciatibus libera. Secari enim & vri se homines patiuntur, vt dolores non æterni, sed aliquanto diuturniores acriorum dolorum pretio redimantur, idque in morbida, incerta, & breuissima vita. Immanissimis bellis miles atteritur, pluribus annis in laboribus inquietus,

Matt. 11.
August.
2. Cor. 4.
Simile.

quietus, quàm in otio quieturus. Quibus tempestatibus & procellis? quàm horribili & tremenda sæuitia cæli & maris quatiuntur mercatores, vt diuitias perituras acquirant, maioribus quàm quibus acquisitæ sunt, periculis & tempestatibus plenas? Sed in his omnibus, qui hæc non amant, eadem grauia patiuntur: qui verò amant, eadem quidem, sed non grauia pati videntur: Omnia enim sæua & immania, prorsus facilia & propè nulla efficit amor. Quāto ergo certiùs ac faciliùs ad veram beatitudinem charitas faciet, quod ad miseriam quantum potuit cupiditas fecit? Quàm facilè toleratur quælibet aduersitas temporalis, vt æterna pœna vitetur, æterna requies comparetur? Non immeritò ergo ille vas electionis cum ingenti lætitia, Non sunt (ait) condignæ passiones huius temporis ad futuram gloriam quæ reuelabitur in nobis. Ecce igitur vnde iugū illud suaue est, & sarcina leuis. Et si angusta esse videatur paucis eligentibus; facilis tamen est omnibus diligentibus. Hactenus Augustinus, Hoc est igitur primum piorum laborum solatium, quòd ipsos non tolerabiles modò, sed suaues etiam & iucundos illius æterni & magnificentissimi præmij spe efficit.

Nec minus charitas quàm spes animū ad diuinæ legis onera portanda roborat. Quod idem Augustinus in suprapositis verbis insinuauit cùm ait: Omnia sæua & immania prorsus facilia & propè nulla facit amor. D. quoq; Hieronymus, Nil (inquit) amātibus durū, nullus difficilis labor in amore est. Amemus ergo nos Christū, & facile videbitur omne difficile. Quæ sit autem huius amoris vis, facilè declarat vehemens ille parentum erga filios à natura ingeneratus amor. Quid enim non facit, quid non sustinet in paruuli educatione sedula & officiosa mater? dum illum lactat, dum blanditur, dum lauat, dum vestit, dum à lachrymis compescit, & ad soporem, aut lusum, hilaritatemque inuitat? Quoties verò totas noctes insomnes libenter ducit, vt quemuis pueri dolorem leniat, & vagientem mulceat & lactet? Denique, si filium materno sanguine ali oporteret; non dubito materna viscera pro lacte sanguinem præbitura: quando ipsæ quoque aues quiddam simile facere perhibentur. Quamobrem, sicut diuina prouidentia quæ patres voluit diligentissimam educandorum filiorum curam gerere, vehementissimum eorum animis erga filios amorem ingenerauit; quo vno naturæ beneficio omnia quæ ad ipsorum commoda institutionemque pertinent, collata illis esse videntur: ita eadem prouidentia (quæ eundem ferè tenorem in operibus gratiæ retinet atque naturæ) similem dilectionis vim piorum mentibus infundit, qua eos ad omnes pietatis & iustitiæ labores mirabiliter incendit. De ea namque Apostolus ait: Charitas patiens est,

Rom. 8. | August. | Hieron. | Dissimil. | Simile. | 1. Cor. 13.

est,benigna est,charitas non æmulatur,non agit perperam,non inflatur, non est ambitiosa, non quærit quæ sua sunt, non irritatur,non cogitat malum,non gaudet super iniquitate,congaudet autē veritati:omnia suffert,omnia credit,omnia sperat,omnia sustinet. Itaque,vt D.Gregorius ait, cùm vna eademque sit charitas,si mentem plenè ceperit,ad innumera opera multiformiter accendit. Cùm enim charitatis sit, proximum tanquam seipsum diligere,omnia quæ sibi homo impendi vult,alijs exhibet: quo officio ad omnia se virtutum opera paratum exhibeat necesse est. Si igitur tam multa ac varia virtutū officia vna charitas subministrat,si tantum ad labores omnes perferendos animum addit, si virtutum omnium stimulus & calcar, vitiorum verò mors & interitus est: hanc verò Deus infundit in cordibus
Rom. 5. nostris per spiritum sanctum qui datus est nobis: quis,quæso labor, quod onus,quæ tanta esse in virtute contentio poterit,quæ non hoc cælesti pręsidio debilitata frangatur? Quia verò perditi homines,quæ sit dilectionis huius vis, ne per somnium quidem attigerunt,nihil mirum si difficilem Dei legem reputent, cuius adiumenta & solatia non agnoscunt.

Adde his etiam miras diuini spiritus delicias, quæ charitatem consequuntur. Summa enim illa Dei bonitas & sapientia, quæ vult omnes homines saluos fieri, & ad agnitionem veritatis venire, animaduertens eos voluptatū amore illectos, deserta virtute,quæ asperitatem quandam in fronte promittit,ad vitia deficere, hoc eodem suauitatis blandimento illos amabili ad se
Eccli. 24. voce inuitat his verbis: Transite ad me omnes qui concupiscitis me, & à generationibus meis; hoc est, à fructibus & muneribus meis adimplemini. Spiritus enim meus super mel dulcis, & hæreditas mea super mel & fauum. Mellis autem & faui nomine (quæ saporum omnium dulcedinem vincunt) omnia mundi oblectamenta significauit: quæ longo interuallo à spiritualibus delicijs superantur. Quo enim spiritus ille cælestis,qui harū deliciarū auctor est,rebus omnibus sublimior;eo etiā suauior atque iucundior est. Cui ergo hæc tam amabilis Domini promissio & inuitatio non sufficiat, vt reclamāte etiam perditorum hominum sententia,suauissimum esse Christi Domini iugum credat? Vtri enim magis fides habenda est, mundo deliranti,an diuinę veritati nos à mundi errore & insania vindicanti? Si quis igitur voluptatem non quidem turpem & inanem, sed veram,solidā & honestā sitienter appetit; toto quidem cælo errat, si eam aut in carnis delicijs, aut in mundo quærit; cùm ea sedem sibi in puris mentibus delegerit,quemadmodū Propheta
Psal. 96. ait: Lux orta est iusto,& rectis corde lætitia. Quā quidē lætitiā adeò copiosè viro iusto Dominus impartitur, vt exultationē &
iucundi-

iucunditatem ſuper eum theſaurizare dicatur. Quo verbo cõtinuam iuſtorum lætitiã non obſcurè inſinuauit. Sicut enim qui theſaurizat, aurũ auro, & nummos nummis addere non ceſſat: ita ſuper iuſtos Dominus iucunditatem & exultationẽ theſaurizat: vt qui ſemper gaudia gaudijs, lucẽ luci, & delicias delicijs addere vix vmquam intermittat. Quocirca ſi quis iuſti mẽtem voluptatis hortũ, ſiue paradiſum (per illũ qui mundi initio plantatus à Deo eſt adumbratum) appellauerit, nihil prorſus à vero aberrabit. Quis eſt enim alius voluptatis hortus, quã iuſti animus diuinis virtutibus Dei ipſius manu conſitus, & ſempiternis fructibus onuſtus? Ab huius enim finibus ſummus ille cultor omnes cupiditatis furibundos impetus, quaſi beſtias immanes arcet, ne vaſtitatem plantis inferant, ſicut per Ezechielẽ ipſe ait: Ezech 34. Et auferam malas beſtias de terra: & qui habitant in deſerto, ſecuri dormient in ſaltu. Hunc item diuina lege ſepit, & ſanctiſſimis inſtitutis quaſi quodam muro circumdat: hunc Angelorum præſidio circumuallat: ad huius fecunditatem perpetua ſpiritus ſui munera tanquam perennes aquas inducit: hunc conſerit arboribus in ordinem ſummum diſpoſitis: hunc veſtit frondibus: hunc exornat floribus: hunc auget fructibus: hunc diligentiſſima cultura amœnũ, & ſpecioſum, & fructuoſum reddit. Quæ quidem omnia ſatis conſtat non ad aliquam corporis ſpeciẽ aut externa bona, ſed ad ſolam animæ pulchritudinem, & internas eius opes eſſe referenda: cùm omnis ſponſæ pulchritudo & gloria, ſicut idem ſponſus ait, non foris ſplendeat, ſed intus in animo lateat. Ex his ergo quæ hactenus dicta ſunt, ſatis conſtat, quantum inter ſpirituale bonum, & carnale mundi gaudium diſcriminis ſit. Hoc enim terrenum eſt, illud cæleſte; hoc pecudum, illud Angelorum; hoc mentem eripit, illud mentem diuini ſplendoris radijs illuſtrat: hoc cùm maximè videtur ſpecie ſuauitatis blandiri, protinus euaneſcit; illud numquam animi ſenſibus illudit: hoc ſemper eſt faſtidio finitimũ; illud ita explet animum, vt numquam iniucunditatẽ vllam efficiat: hoc poſtremò cùm momento temporis effluat, nihil aliud quàm impreſſum & inuſtum dedecus, & grauiſſimam pœnitendi cauſam, & doloris inſignem materiam relinquit: illud verò ſtabili iucunditate ita ſenſus noſtros afficit, vt animum omnibus ſimul gloriæ ornamẽtis illuſtret. Quæ cùm ita ſint, fratres, quid ſupereſt, niſi vt qui diuinis oraculis fidem adhibemus, communis erroris caligine diſcuſſa, & luce diuinæ veritatis inſtructi, terrenis omnibus delicijs abdicatis, ad has cæleſtes aſpiremus, & hanc melioris vitæ conditionem arripiamus?

III.

Sed contra ea quæ hactenus dicta ſunt, obijciet aliquis for-

fitan: quî fieri poſſit, vt qui hæc omnia certiſſima & indubitata fide tenent, aliam viuendi rationem ſequantur, cùm hic non modò honeſtatem & vtilitatem omnem, ſed ſummam etiam iucunditatem (qua homines præcipuè capiuntur) copioſiſſimè deprehendant? Huius rei cùm multæ ſint cauſæ, duas tamẽ hoc in loco præcipuas aſſignare licet. Prior quidem eſt diaboli fallacia, qui cùm mendax ſit, & mendacij pater, virtutem horridam & aſperam, vitia verò blanda & ſuauia mentitur. Sicut enim à Deo patre omnis paterna pietas in cælo & in terra nominatur: ita contrà mendacium omne ab hoc mendaciorum omnium architecto & parente deriuatur. Hac autem mentiendi arte generis noſtri principes aggreſſus eſt, cùm illis vetitæ arboris eſu diuinitatis ſimilitudinem eſt pollicitus. Idemque mulieri arboris illius fructum, quem numquam deguſtauerat, ſuauiſſimum

Gen. 2. eſſe mentitus eſt. Vidit (inquit) mulier lignum, quòd eſſet pulchrum viſu, aſpectuq; delectabile, & ad veſcendũ ſuaue. Rectè quidem ſcire poteras, mulier, lignum hoc aſpectu eſſe delectabile (hoc enim tibi oculi denunciarunt;) quî autẽ ſcire hoc aſpectu potuiſti, eſſe etiam ad veſcendum ſuaue, quod numquam deguſtaſti; niſi quoniam qui tibi diuinitatis gloriam falſo pollicitus eſt, quod numquam guſtaras, ad veſcẽdum ſuaue eſſe perſuaſit? Sed quæ non apud homines mendacia finget, qui ipſum Dominũ mendacijs illaqueare aggreſſus eſt, cùm illi omnia regna mundi promiſit? Idemque modò vitiorum viam iucũdam & planam; honeſtatis autem & virtutis, aſperam & difficilem eſſe fingit, quo nos à ſalutis & immortalitatis via ad turpitudinis & mortis æternę pręcipitium traducat. Hæc igitur prima huius erroris cauſa. Altera eſt, quæ ab eodem etiam auctore proficiſcitur: qui non modò mentiendo, verumetiam neceſſaria reticendo atque tegendo, iudicium de rebus inuertit.

In virtutibus nãque ea ſolùm quæ prima fronte aſperitatem quandam præ ſe ferunt, ante oculos ponit: nempe carnis macerationem, affectuum cohibitionem, voluptatum odium, & alia his ſimilia: cæleſtium verò donorũ & paracleti Spiritus delicias atque ſolatia tegit & abſcondit. In vitijs verò contrà, ea tantummodo quæ cupiditatibus & ſenſibus noſtris aliqua voluptatis ſpecie blandiri videntur, improborum oculis ſubijcit; amariſſimos autem huiuſmodi voluptatum fructus, & mœrores qui ex eis conſequuntur, abſcondit. Quod quidem fraudulenti oratores in cauſis efficere ſolent; qui ea ſolùm quæ profutura putant, non modò referunt, ſed etiam amplificant, & quaſi oculis ſpectanda proponunt, & in eis diu commorantur: quæ verò nocitura ſunt, quamuis veriſſima ſint, ne attingunt quidem. Extat

Num. 24. in libro Num. pulcherrimũ huius rei exemplũ. Cùm enim Balac

lac Moabitarũ Rex ariolũ Balaam è Mesopotamia, vt Israëlitico populo malediceret, euocasset: ille in mõtis verticẽ conscendens, & fusum in vallibus Israëlẽ cernens, adeò nihil illi mali imprecatus est, vt benedictionibus quoque illũ prosequeretur, dicens: Quàm pulchra tabernacula tua Iacob. & tẽtoria tua Israël, &c. Quam rem cùm molestè admodũ rex Moabitarũ tulisset (quòd qui ad malè precandum hostibus suis vocatus esset, illis è cõtrario bene precaretur) ad aliũ locũ euocauit, vnde nõ vniuersum populũ, sed partem solùm eius videret, partem non videret. Hac enim ratione experiri volebat, an fortè mutata sentẽtia populo male precaretur, cui anteà fausta & læta omnia postulauerat. Quid agis, insane rex? Quid ad rem, si totum ariolus populum videat an non videat, cũ idẽ ipse qui anteà populus perseueret? Fortaßè demens iste rex arbitratus est, ariolũ numerosæ multitudinis spectaculo delectatum ea verba protulisse. Quare in aliũ eum perduxit locum, vnde partẽ populi, non totũ populum cernẽs, aliud fortaßè de illo iudicium esset habiturus. Quo igitur exemplo diaboli fraus atque fallendi ratio apertius demonstrari potuit? Hæc enim astutissimi illius serpentis ars est, vt quo nostrũ de rebus iudicium pro causæ suæ ratione inuertat, nunquã totam rei faciẽ spectandam proponat, vt de tota ea pronunciare possimus; sed eam partẽ quæ fallere nos potest, oculis obijcit, & suis veluti coloribus depingit, ac modis omnibus amplificat; eam verò quę nos ab errore liberare, quę veritatẽ ostendere, quæ rectũ de ea iudiciũ præbere possit, omni ratione tegere nititur. Sic fit vt mala pro bonis & bona pro malis; amara pro dulcibus, & dulcia pro amaris amplectamur. Hanc eandem vel serpentis antiqui fallaciam, vel deprauatæ mentis cæcitatem in querimonia filiorũ Israël cõtra Dominũ (quòd eos solo manna, non etiã carnibus, cætetisque terræ fructibus in deserto aleret) apertè cernere licet. Sic enim queri cœperunt: Quis dabit nobis ad vescendũ carnes? Recordamur pisciũ quos comedebamus in Aegypto gratis: in mentem nobis veniunt cucumeres & pepones, porrique & cepæ, & allia. Anima nostra arida est; nihil aliud respiciũt oculi nostri nisi manna. O stupidi & amẽtes homines! Hoc solùm ex anteactæ vitæ tempore vobis in mentem venit, quòd carnes, cucumeres, & pepones in Aegypto edebatis? Hoc solùm animo voluitis? & ob hoc vos Aegypti desiderium tenet? nec tamen in mentem venit Aegyptiorum odiũ, qui ad amaritudinem perducebant animas vestras operibus duris luti & lateris, & dispersio vestra per totum Aegyptum ad colligendas paleas, & consuetus laterũ numerus quotidie præbendus, & indigna præfectorũ vestrorũ verbera, & crudele Pharaonis imperiũ, & domus seruitutis, & fornax ferrea in qua detinebamini, &

quod

quod omnem superat immanitatem, masculorū filiorum interitus, quos à complexu & vberibus maternis auulsos miserabili & inaudita necessitate in flumē proijcere cogebamini? Horum nihil vobis succurrit, à quibus liberati summam felicitatem ducere deberetis, etiā si tota vita in triremibus & vinculis degenda esset. Hisque omnibus ab animo penitus oblitteratis, sola illa breuis & vilis illecebra gulæ vobis in mentem venit. O stolidissimum atque peruersum de rebus iudicium, in quo cæcus homo leuiusculæ voluptatis dulcedine captus, ingentia & innumera mala, quæ illam comitātur, non animaduertit: atque ita pro rebus nihili, innumera pænè mala atq; incōmoda deuorare compellitur! Hoc autē exemplum, fratres, ad viuū nobis improborum hominum cæcitatem repræsentat: qui in carnali vita exiguam voluptatis illecebram solùm attēdunt, ingentia verò mala quæ illam sequuntur, non considerant. Quo tandem fit, vt rem vilissimam atque breuissimam carissimo pretio emant. Hac igitur hostis noster arte quicquid in virtutibus difficile aut iniucundum est, mentis oculis affingit, diuini verò spiritus auxilia & solatia tegit: contraq; in vitijs suadendis quidquid blandum & suaue est, ob oculos ponit; dolorum verò aculeos & curarum atq; laborū molestias quæ inde consequūtur, prorsus abscondit: vt hac ratione imperitos homines illaqueet. Itaque aureā calicis Babyloniæ faciem & splendorem ostēdit; amarissimum autem venenum, quod in eo latet, ab aspectu submouet. Simili quoque ratione labia meretricis velut fauum stillantem oculis imprudentium obijcit: nouissima autem eius (quæ sunt amara velut absinthium, & acuta quasi gladius biceps) ab aspectu subtrahit. Ob hoc enim non solam scorpionis faciem blandiētem, sed caudam etiam aculeo armatam diligenter obseruare monemur. Quę omnia eò pertinent, vt in sententijs de rebus ferendis, non partem rerum, sed totam à capite ad calcē vsque circumspiciamus. An non hoc facit quisquis siue equum, seu quoduis aliud iumentum empturus est? an non totum animal & omnes eius partes ad vngues vsque explorare solet? Quis verò in emenda domo, sola fronte aut atrio inspecto contentus est, nisi omnes eius angulos ad extremum vsque penetret oculis? Quàm multa enim sunt, quæ aliud in recessu, aliud in fronte promittunt? quàm multa geminas habent facies, quæ foris alba, intus verò nigra sunt? Quocirca quisquis in hac virtutum & vitiorum causa (quæ causarum omnium maxima est) rectam ferre sententiam vult (omnes autem velle debēt) non partē aliquam, sed totam vtriusque rei naturam cum appēdicibus suis contempletur, ne diaboli dolis & imposturis capiatur.

Vt igitur ad id quod initio proposuimus, recurrat oratio, hæ sunt

sunt causæ, quibus delusi homines in perniciosissimũ hunc errorem à dæmone coniiciuntur, vt asperam atque horridam virtutum viam esse arbitrentur. Non abnuo quidem suis quoque laboribus hanc vitam esse implicitam (quid enim in hac ærumnosa vita laboribus vacuum? quæ tota vel tentatio vel militia esse dicitur) verùm illud asseuerãter affirmare possum, improborum hominum vitam multo esse difficiliorem asperioremq́ue: quod non obscurè rationes, quas superius attulimus probant atq; declarant. Porrò autem quidquid in piorum vita difficile atque laboriosum est, id superna diuini spiritus gratia, charitatis ardor, atque diuina solatia (vt antè diximus) & futuræ mercedis spes miro modo mitigant atque molliunt. Hac igitur veritate patefacta, fratres, vias impiorum difficiles deseramus, & viam mandatorum Dei alacriter curramus, quæ præter diuinæ gratiæ adiumenta, quæ nobis tribuit in hac vita, immortalem gloriam & sempiternam felicitatem in altera pollicetur.

DOMINICA TERTIA POST PASCHA, CONCIO SECVNDA: IN qua de duplici gaudio, duplicique sorte piorum & improborum agitur. In cuius explicatione, Euangelica lectio, quæ Diuitis & Lazari narrationem continet, explanatur.

THEMA. *Plorabitis & flebitis vos, mundus autem gaudebit: vos autem contristabimini: sed tristitia vestra vertetur in gaudium.* Ioan. 16.

VM philosophia tria bonorum genera statuat, honestum videlicet, vtile, ac iucundum; quamuis postremum hoc inferioris ordinis sit, adeò tamen sitienter ab hominibus desideratur, vt non defuerint philosophi qui voluptate summum hominis bonum definierint. Cuius sententiæ auctor primus fuit Epicurus: quem multi postea secuti, tanti hanc sententiam fecerunt, vt eius imaginem non modò in tabulis, sed etiam in poculis & annulis impressam gestarent, asseruerintq́ue illum vidisse verum, maximisq́ue erroribus animos hominum liberasse. Denique Lucretius huius philosophiæ sectator nouum Solem mundo exortum fuisse in Epicuro ait; adeò eius impia sententia delectatus fuit. Quam tamen cæteri deinde philoso-

phi tanquam vitiorum errorũque omnium seminarium acerrimè confutarunt. Mahometes autem primogenitus Satanæ, & post eum Lutherus, eam velut ab inferis excitarunt, dum pestifera & detestanda eorum dogmata omnem virtutis & honestatis laborem pellunt, & voluptati carnisque libertati frena laxãt. Nos tamen cùm omnes hos errorum magistros, qui in cathedra pestilentiæ federũt, ita detestemur, vt vel eorũ nomina horreamus; plerique tamen verbo tenus doctrinam & nomina detestantes, rebus ipsis & prauis moribus eos in vitæ suæ magistros elegisse videntur. Quicumque enim voluptatem vbique captãt, qui genio suo indulgere omni ratione curant, qui delicias carnis vbique sectantur, qui vix vllam diei particulam sine aliqua

Philip. 3. voluptatis illecebra transire sinunt, qui (vt Apostolus ait) crucis Christi, hoc est, laborum omnium inimici, ventrem suum sibi Deum statuerunt, ad cuius obsequium & ipsi & tota eorum familia intenta est, totumque quamuis ingens patrimonium destinarunt: an non hi verbis tantùm Epicurum, Lutherum, & Mahometem insectantur, moribus tamen & vitæ institutione sequuntur? Quia igitur tanta auiditate mortales dulcia & læta amplectuntur, cælestis Magister huic tanto errori mederi, & à carnali & mundana ad spiritualem & veram iucunditatem eos traducere cupiens, de veri falsique gaudij ratione in sacra huius Euangelij lectione disserit. Ait igitur:

Modicum & iam non videbitis me, & iterum modicum & videbitis me: quia vado ad Patrem. Absente igitur ad tempus Domino, succedit mœror, & lætitia subtrahitur: eodem verò redeunte, mœror abit, & lætitia redit. Quia verò hoc per passionem & resurrectionem eius erat implendũ (in qua Christus Dominus præsentiam suam discipulis triduo subtraxit, eandemque protinus reddidit, cuius tamen ipsi resurrectionem minimè sperabant) ideò quid sibi Dominus hac oratione significare voluisset ignorãtes, cœperũt inter se de hac eius sentẽtia dubitare. Quia verò Dominus de passione & resurrectione sua loquebatur, quorum alterum tristitia, alterum lætitia discipulorum animos afficere debebat; ex hac eorum dubitatione de vero & falso mundi gaudio disputandi occasionem sumens, ita exorsus est:

De hoc quæritis inter vos, quia dixi, Modicum, &c. Amen dico vobis, quia plorabitis & flebitis vos, mundus autem gaudebit. Vos autem contristabimini, sed tristitia vestra vertetur in gaudium. Itaque piorum gaudium à tristitia incipiens, in lætitiam nunquam finiendam terminatur. Contrà verò, mundi gaudium à lætitia initium sumens (quæ huius solùm vitæ terminis continetur) in sempiternam miseriam definit: quemadmodum idem alibi ait: Væ

Luc. 6. vobis qui nunc ridetis, quia flebitis. Et iterum: Væ vobis diuitibus,

tibus,quia habetis hîc consolationem vestram. In libro quoque Iob de vano improborum gaudio sic scriptum est:Tenent tympanum & citharam,& gaudent ad vocem psalterij:Ducũt in bonis dies suos,& in puncto ad inferna descendunt. Iob. 21. Contrà verò piorum gaudium parientis feminæ gaudio simile esse Dominus ait; subdit enim: *Mulier cùm parit, tristitiam habet, quia venit hora eius: postquàm autem peperit puerum, iam non meminit pressuræ propter gaudium: quia natus est homo in mundum: ita & vos nunc quidem tristitiam habetis: iterum autem videbo vos, & gaudebit cor vestrum, & gaudium vestrum nemo tollet à vobis.* Ex his ergo facilè liquet, quantum inter piorum & improborum gaudium discriminis sit: ac proinde qualis sit vtriusque vitæ sors & conditio. Piorum enim momentanea tristitia æterno gaudio; improborum autem breuissima lętitia sempiterno luctu commutãda est. Huius rei velut imaginem quandam singulis annis natura in arboribus & herbis spectandam proponit. Simile. Hiemis namque tempore frugiferæ arbores floribus & frondibus atque omni decore & ornatu spoliantur, quæ tamen latentem intus vitam retinent, quæ suo tempore detegenda est; contrà verò fenum & viles herbulæ hoc ipso tempore virore atque nitore suo ornantur & vestiuntur, quæ tamen æstate redeunte exarescunt, & omnem cum vita virorem atque ornatum deponunt: at proceræ arbores quæ intermortuæ videbantur, tunc vel maximè reuiuiscunt, & floribus atque frondibus,suauissimisque fructibus onustæ vigent. Quis igitur non hîc videat, appositissima naturam similitudine dissimilem piorum & impiorum sortem adumbrasse? Ad pios enim Apostolus ait: Mortui enim estis, & vita vestra abscondita est cum Christo in Deo. Colos. 3. Si enim sanctorum hominum vitas legeris, & externam illorum faciem contempleris, viles tibi & abiecti apparebunt: quorum tamen ornatus, & vita, & vera ac solida gloria in occulto latet, ab oculis mortalium abscondita. Aderit tamen vernum tempus, quando qui nudi & mortui putabantur, fulgebunt sicut sol in regno Patris eorum. Matt. 13. Vtrumque autem pij hominis statum breuiter illa beati Iob verba indicant: Lampas contempta apud cogitationes diuitum, præparata ad tempus statutum. Fulgor quippe iustitiæ à superbis hominibus in hac vita despicitur (vbi deridetur iusti simplicitas) qui tamen suo tempore,is qui ab hominibus contemptus fuit, sempiternam à Deo laudem & gloriam consequetur. Quo tempore superbi iustorum contemptores, hanc tantam rerum commutationem cernentes, illa ex libro Sapientiæ verba mirabundi iactabunt: Hi sunt quos aliquando habuimus in derisum, & in similitudinem improperij. Sap. 5. Nos insensati vitam illorum æstimabamus insaniam, &

finem illorum sine honore: ecce quomodo computati sunt inter filios Dei, & inter sanctos sors illorum est! Contemplare mihi nunc (vt multos alios Sanctorum prætercam) beatũ Alexium, qui in paternæ domus angulo delitescens, & emendicato pane victitans, graues & viles seruorum iniurias decem & septem annis patienter & perseueranter tulit. At quo die fato functus est, cælesti voce proditur & miraculis illustratur, sanctumque eius corpus Arcadius & Honorius Imperatores, & summus Pontifex Innocentius Primus ad tumulum suis humeris deportarunt. Quòd si hoc honore homines sancti viri corpus affecerunt, qua, quæso, celebritate, quibus laudibus sanctissimam eius animam Angelorum choros in cælum deduxisse credendum est? Quid igitur in præsenti vita abiectius? quid verò in morte gloriosius? An non erat splendor ille in vitæ hieme absconditus, qui verno mortis tempore patefactus est? Subijciamus & aliud huius rei exemplũ, quod D. Gregorius refert, cuius ipse cùm adhuc viueret, testis extitit, quo minus de fide rei gestæ soliciti sitis. Narrat enim tres religiosissimas admodũ feminas Romæ in paruo quodam domicilio habitasse, pauperes quidẽ opibus, virtutibus autem diuites. Harũ magistra vocabatur Redempta, altera verò discipularum Romula, tertiæ verò nomẽ se ignorare fatetur, quamuis eam de facie nosset. Romula igitur, ea quã Græco vocabulo paralysim medici vocant, molestia corporali percussa est, multisque annis in lectulo decumbens, pænè omnium iacebat membrorum officio destituta; nec tamen hęc eius mentem ad impatientiam flagella perduxerant. Nam ipsa ei detrimenta membrorum facta fuerant incremẽta virtutum: quia tanto solicitius ad vsum orationis excreuerat, quãtò & aliud quodlibet agere nequaquam valebat. Nocte igitur quadam eandem Redemptam quam præfatus sum, quæ vtrasque discipulas suas filiarum loco nutrierat, vocauit dicens: Mater veni, mater veni. Quæ mox cum alia eius condiscipula surrexit. Cumque noctis medio lectulo iacentis assisterẽt, subitò cælitus lux emissa omne illius cellulæ spatium compleuit: & splendor tantæ claritatis emicuit, vt corda assistentium inæstimabili pauore perstringeret, atque (vt posteà ipsæ referebant) totum earum corpus obrigesceret. Cœpit namque quasi cuiusdã magnæ multitudinis ingredientis sonitus audiri, ostiũ cellulæ concuti, ac si ingredientium turba premeretur. Quam lucem protinus miri odoris est fragrãtia subsecuta: ita, vt earum animum, quem lux emissa terruerat, odoris suauitas foueret: ac deinde lux quæ fuerat emissa, subtracta est. Sed is qui subsecutus est odor, remansit: sicque dies secundus & tertius transijt, vt aspersa fragrãtia odoris remaneret. Nocte igitur quarta eãdem magistram

Greg. in Homil.

magistrã suam vocauit, qua veniente, viaticũ petijt, & accepit. Nec dum verò eadem Redempta, vel alia eius discipula, à lectulo iacentis discesserat, & ecce subitò in platea ante cellulæ eiusdem ostium duo chori psallentium constiterunt, dicebantque se sexus ex psalmodiæ cantibus discreuisse. Viri enim incipiebant, & feminæ respondebant. Cumque ante fores cellulæ exhiberentur cælestes exequiæ, sancta illa anima carne soluta est. Qua ad cælum ducta, quantò chori psallentium altiùs ascendebãt, tantò cœpit psalmodia lenius audiri, quousque eius sonitus & odoris suauitas elongata finiretur. Hactenus D. Gregorius; qui deinde ad diuites huius seculi conuersus sic ait: O vos qui in hoc mundo diuites vos esse creditis, aut estis, conferte si potestis, falsas vestras diuitias veris diuitijs Romulæ. Vos in huius mundi via omnia amissuri possidetis: illa nil quæsiuit in itinere, & omnia inuenit in peruentione. Vos lætam vitam ducitis, tristem mortem timetis: illa tristem vitam pertulit, & ad lætam mortem peruenit. Vos ad tempus quæritis obsequia hominum; illa despecta ab hominibus inuenit socios choros Angelorum. Hactenus Gregorius. Ex cuius verbis facilè liquet, fratres, quãtum inter piorum & improborum vitam, & inter vtrorumque sortem post hanc vitam intersit.

I.

Sed inter multa & varia exempla, quibus hoc probare licet; nullũ extat neque commodius neque formidabilius, quàm diuitis & Lazari, quod cælestis Magister ad huius rei explicationem attulit. Quod quoniam cum sacra huius Euangelij lectione appositissimè cohæret, eamque apertissimè declarat, in præsenti Concione explanare constitui. Quod eo libentiùs faciam, quoniam hæc sacra historia, quæ ad vitam nostram instituendam maximè conducit, vix inter cætera totius anni Euangelia locum habet. Ait igitur Dominus:

Homo quidam erat diues, qui induebatur purpura & bysso, & epulabatur quotidie splendidè. Apparet diuitem hunc è numero eorum fuisse, qui (vt Paulus ait) ventrem suum sibi Deum fecere: cuius obsequio tota vita addicti sunt. Hic verò diues deum hunc præcipua religione colebat: non enim diebus festis modò (quod religionis proprium est) sed quotidie illi festum celebrabat: quotidie enim splendidè epulabatur. Hic est enim cultus quo hic deus à suis colitur. Neque verò ventrem solùm, sed totum corpus oblectare studebat; qui molliter bysso atque purpura induebatur. Quæ autẽ ex hac splendida mensa & corporis cultu vitia consequantur, facilè diuinare quisque poterit. Vitæ namque luxum sponte sua sequitur luxuria. Varijs enim cibis atque potibus ingestis, caro accenditur, sanguis

feruet, humores exundant: quorum exitum natura ipsa, quæ superfluum horret, quacumque via pateat, expellere conatur.
Hieron. Hinc D. Hieronymus, Venter (inquit) mero æstuans, citò spumat in libidinem. Et iterum: Non sic Aetna flagrat ignibus, vt adolescentulorum medullæ vino & dapibus inflammatæ. Rursus etiam luxum sequitur inhumanitas. Vnde est illud
Amos 6 Prophetæ: Bibentes vinum in phialis, & optimo vnguento delibuti, nihil compatiebantur super contritione Ioseph. Neque enim qui ita viuunt, illud Didonis dicere possunt: Non ignara
Heb. 4. mali miseris succurrere disco. Hinc Apostolus Saluatorem nostrum per omnia tentatum esse ait: vt experimento etiam mala nostra disceret, quo misericors fieret & fidelis Pontifex: adeò iuuat miseriarum experientia ad misericordiam in miseros excitandam. Qua cùm opulentus ac deliciosus hic diues careret, necesse erat, inhumanum & crudelem esse: adeò vitium vitio nectitur. Hinc quotidie mendicum ante oculos habens nulla misericordia flectebatur. Excusationem fortè mereretur, si mendicus abesset; si paratam & in promptu positam miserendi occasionem non haberet: sed cùm quotidie pauper & vlcerosus ante ianuam eius astaret, tot vocibus misericordiam petens, quot vlcera in corpore habebat: omnem videtur superasse inhumanitatem, qui tam tristi & quotidiano spectaculo nũquam
Prou. 12. ad misericordiam flexus est. Vnde colligimus verissimè à Salomone dictum esse, Nouit iustus animas iumentorum suorum, viscera autem impiorum crudelia.

Vbi & illud etiam aduertendum est, quòd qualis erat dominus, tales etiam seruos suos fecerat. Ille crudelis & inhumanus, isti quoq; domino similes exstiterũt: de ipsis namque subditur: Nemo illi dabat: domini quippe crudelitatem famuli etiam imitabantur.

Hactenus diuitis sortem & impietatem didicimus: nunc pauperis sortem & pietatem exploremus. Erat (inquit) mendicus quidam nomine Lazarus, qui iacebat ad ianuam eius vlceribus plenus. In primis nulla ratione mysterio vacare potest, quòd Dominus, diuitis nomine suppresso, pauperis nomen exposuit; vt vel hoc indicio agnoscamus, quantum distent viæ Domini à vijs nostris, & cogitationes eius à cogitationibus nostris. Diuites enim clari apud omnes nominis sunt: pauperes autem obscuri & inglorij: sed non ita apud sincerissimum omnium iudi-
Psal. 15. cem Deum. De improbis namque ait: Nec memor ero nominum eorum per labia mea. Quia enim isti propter scelera sua de libro vitæ deleti sunt, ideò nescire dicitur Dominus eorum
Luc. 10. nomina: contrà verò de electis dicitur: Gaudete & exultate,
Ioan. 12. quia nomina vestra scripta sunt in cælis. Et iterum: Proprias

oues vocat nominatim, & educit eas. Et de quodam viro iusto ait, Noui te ex nomine, & inuenisti gratiam coram me. Hoc igitur modo mendicus noster Deo cognitus erat. Exod. 33.

Erat autem Lazarus primùm quidem pauper, nec quouis modo pauper, sed etiam mendicus: quod extremum & abiectissimum paupertatis genus est. Et sunt tamen multi mendici, qui famem diligenter mendicando non sentiant: at hic tam diram famem patiebatur, vt cuperet saturari, non quidem panibus, sed micis tantùm, quæ cadebant è mensa diuitis. Quo quid esse potest acerbius? Accedebat ad paupertatem morbus, quem paupertas grauiorem fecerat: qui remedia, quibus morbus leniri posset, non habebat. Vnde morbus idem tolerabilior sanè in diuite est quàm in paupere. At morbus & paupertas duo mala sunt, quorum alterum altero acuitur & cumulatur. Et morbus quidem fœdissimus erat, & qui fœtore & horrore suo homines à se abalienaret. Canes tamen ad illum accedentes, lingebant vlcera eius. Quod etiam credo non frustrà à Domino additum esse: vt hac ratione crudelitatem hominum designaret. Canis enim animal est natura immite, crudele, voracissimum, & inuidum, & qui furorem ac rabiem suam latratibus testetur. Homo verò natura ipsa animal est mite, mansuetum, sociale, & inerme, ad pacem & societatē natum. Et tamen cùm ita natura vtrumque animal finxerit, sic tamen homo luxu & auaritia corruptus, à naturæ suæ indole degenerauerat, vt in hominum conspectu miserrimus homo positus, humaniores canes experiretur quàm homines.

Faciebat etiam (vt D. Chrysostomus ait) ad cumulū miseriarum, quòd hæc omnia mēdicus pateretur ante opulentā diuitis domū. Si enim ad fores tēpli alicuius cum alijs mēdicis & vlcerosis mendicans sederet, solatiū aliquod ex sociorū miserijs capere potuisset. At hic nihil tale erat, sed mēsa splēdida ante oculos posita, varijsque dapibus referta, in qua ipse videret alios cibo distentos, alios temulentos ac vino madidos, & vnguētis delibutos; se verò micas tantùm è mensa decidentes cupientē. Hoc sanè spectaculum non leuiter eius miseriam cumulabat: atque ita in tanta aliorum copia suam magis inopiam sentiebat. Chrysost.

II.

En, fratres, qualis vtriusq;, diuitis & pauperis, vita fuerit; modò vtriusque exitum & sortem videamus. Tandem enauigauit vterq; & portum attigit. Stat enim sua cuiq; dies & vitæ meta, quam prætergredi non licet: nec longum dici potest, quod certo fine circumscriptum est. Breues (ait Propheta) dies hominis sunt: numerus mensium eius apud te est. Constituisti terminos eius, qui præteriri non poterunt. Et quis tandem mendici

exitus fuit? Factum est (inquit) vt moreretur mendicus, & portaretur ab Angelis in sinũ Abrahæ. O admirãdam rerum commutationem! ex quanta miseria ad quãtam gloriam pauper sublatus est! Sufficiebat ad summam gloriã vnius Angeli ministerium: sed nunc non vno, sed multis Angelis sociatus & honoratus deducitur in locum quietis & pacis. Videte quos habet itineris sui comites, quos militum atque ministrorũ greges. Num Imperatorum aliquis talem etiam in triumphis suis gloriam & comitatum sortitus est? Angeli enim sunt Deiformes spiritus, diuinam faciem contemplantes, ante illum iugiter assistentes, mundum gubernantes, cælestium orbium motores. Hos ergo dignissimos spiritus itineris sui comites habet, qui antè ab hominibus despectus, lambentes canes dolorum suorum comites habebat. Quæ maior ergo rerum cõmutatio? Quibus, quæso, laudibus prosequeretur mendicus dolores & plagas suas, quæ tantæ illi gloriæ materiã præbuerunt? Felices plagæ, quæ sic à Deo sanatæ sunt: felices miseriæ, quæ in tantam gloriam commutatæ sunt: felix paupertas atque mendicitas, quæ tantis opibus cumulata est: felix denique derelictio & solitudo, quæ Angelorum obsequio honoratur. Videtis ergo, fratres, impletum quod Saluator in præsenti Euangelio ait: *Plorabitis & flebitis vos, mundus autem gaudebit: vos autem contristabimini: sed tristitia vestra ver-*
Esai. 54 *tetur in gaudium.* Idem etiam Dominus per Prophetã ad vnumquemq; electorũ ait: Ad punctum & in modico dereliqui te, & in misericordijs magnis congregabo te. In momento indignationis meæ abscondi faciem meam parumper à te, & in misericordia sempiterna misertus sum tui. Cernitis ergo, quàm plena manu exhibita sibi obsequia persoluat Dominus, dum pro momentanea seruitute mercedem tribuit sempiternam? Sed cur momentaneum appellat totius humanæ vitæ spatium? Nempe quia totum hoc, quamlibet longum sit, æternitati comparatum,
Psal. 89. adhuc momento minus est. Vnde est illud: Mille anni ante oculos tuos, tanquam dies hesterna quæ præterijt. Sed quid mirũ, si tam breuis vita æternitatis gaudio comparata momentũ appelletur, quãdo etiam dolores partus cum nati filij gaudio comparati, nihil esse puerperæ videantur? *Mulier* (inquit Dominus) *cum parit, tristitiam habet, quia venit hora eius: sed postquàm peperit puerum, iam non meminit pressuræ propter gaudium, quia natus est homo in mundum.* Si ergo lætitia de nato filio vsque adeò matrem exhilarat, vt acerbissimos partus dolores obliuiscatur; quid faciet summa illa lætitia, quam de æterna suæ felicitatis gloria electi omnes habituri sunt? Quàm leues & momentaneos labores & dolores omnes existimabunt, pro quibus ad tantam felicitatem peruenerunt? Hoc quamuis possit vtcumque cogitatione comprehendi,

prehendi, verbis tamen explicari non potest. Quo enim maior est beatarum mentium quàm puerperæ lætitia, eo leuiores & breuiores illis apparent labores, quos pro ea adipiscenda pertulerunt. Hæc igitur fuit mendici sors felicissima. Nunc qualis fuerit diuitis, expendamus.

Mortuus est (inquit) diues, & sepultus est in inferno. Hæc fuit diuitis auari portio; quàm longissimè ab illa distans, quam Propheta exquirebat, cùm diceret: Portio mea Domine sit in terra viuentiū. Cur verò dicatur in inferno sepultus? An nō etiam corpus eius terræ commissum fuit? Fuit sanè: sed hîc de anima tantùm sermo est: corpus enim humi, vt alia mortuorum corpora defossum est; illa quidem miseria maior; hæc tamen silentio prætereunda non est. Nam quo illud corpus mollius ac delicatius enutritū est, hoc acerbior est finis eius, atq; exitus miserabilior. De eo namq; scriptū est: Gloria eius stercus & vermis. Hodie extollitur, & cras non inuenietur: quia conuersus est in terrā suam, & cogitatio eius peribit. Ecce quò perueniūt epulæ, deliciæ, cupediæ, dapes exquisitæ, mēsæ opiparæ, vina pretiosa, odorifera vnguenta, lecti aurei, domus marmoribus & pario lapide stratæ, denique purpura & byssus, & omnis vitæ huius opulentia. Omnia vermis, omnia cinis, omnis fœtor & horror, vmbra atque somnium. Ad hunc vsque tumuli locū famulorum & amicorum greges perueniunt: solusque homo ante Deum sistitur, perinde ac si dicas: Ecce homo, & opus eius. Vbi ergo nūc fastus? vbi tumor? vbi superbia? vbi comitatus gloriosus? vbi phalerati equi? vbi mulæ auro ostroq; insignes? vbi sceptra? vbi diademata lapillis & gemmis redimita? vbi thesauri ingentes? vbi immensa agrorum iugera? vbi aulæa & varia domus suppellex? tot coqui? tot famuli? tot pincernæ? tot pistores? Transierunt hęc omnia velut vmbra volans, & nuncius celeriter currens: omnia in cinerem, omnia in fauillam redacta sunt. Iam verò si ipsum hominis cadauer inspicias, quid eo vel fœdius, vel deformius, vel etiā horribilius? Quid enim magis humani sensus horrēt, vel filiorum etiam atque parentum? Oculi enim auertuntur, nares horrent, tactus refugit, imaginandi vis trepidat, & ipse etiam proximus aër inficitur & pestilens redditur. Hic est igitur, fratres, humani corporis finis. Apparatur autem diuitibus marmoreus tumulus, & tituli inscriptio, vanitatis & superbię index, quę ne in morte quidem inter puluerem & vermes finem accipit. Itaque (vt eleganter Poëta quidam ait)

Tunc fabula restat:
Hic fuit, hic fecit, pugnauit, vicit, amauit,
Composuit libros, gentes populosq; subegit.
Quid mihi cum fuit, aut erit? Est, valet vnum

Psal. 141.

1. Mac. 2.

Plusquàm mille fuit. Verum hoc est, vtitur alis,
Aduolat, & secum nostros abducit honores.

Sed omissa iam corporis sepultura, ad animæ tumulum veniamus. Mortuus est (inquit) diues, & sepultus est in inferno. Grauissima erat illa pœna quam Dominus impio cuidam regi minabatur, nempe quòd sepultura asini sepeliendus esset, quia videlicet eius cadauer insepultum esset relinquendum, auibus & canibus lacerandum. Si tantum ergo malũ est, sepultura asini sepeliri, quid erit inter stridentes gehennæ flammas sepultura diaboli animam condi? Videtis ergo, fratres, quàm dissimilis, tum in vita tum in morte, diuitis & Lazari sors fuerit? Hanc autem tam variam rerum commutationem quidam commodissimo accipitris & gallinæ exemplo exprimere solent. Accipiter enim dum viuit, in magno precio habetur, & regum manibus gestatur; qui tamen mortuus, in sterquilinium proijcitur: contrà verò gallina dum viuit, longè à palatio & ab hominum conspectu ad sterquilinia relegatur: vbi tamen mortua fuerit, argenteis patinis regum mensis infertur. Eadem igitur piorum & improborum conditio est: quod apertè satis diuitis huius & Lazari exempla declarant: quorum alter ad inferos è splendida illa sua mensa detruditur: alter verò à sordibus paupertatis ad sinum Abrahæ Angelorum manibus deportatur. Sic igitur impleri videmus quod Salomon insinuauit, cùm dixit: Diues & pauper obuiauerunt sibi, vtriusque operator est Dominus. Hoc est, supernus ille mundi arbiter pro voto suo alijs quidem in hac vita diuitias, alijs paupertatem tribuit: & hunc quidem humiliat, illum verò exaltat: sed quæ inæqualitas videtur in hac vita, in altera frequenter commutata sorte pensatur: vt pauper hinc ad opes & requiem, diues autem ad miseriam & inopiam transeat. Quod quidem obuiandi verbo nòn incommodè designatur. Quid enim aliud est, duos sibi homines obuiam ire, quàm vt alter ad alterius locũ, vnde profectus est, pergat? Hoc igitur modo sibi diues & pauper obuiare dicuntur: quoniam pauper ad opulentiam & requiem diuitis, diues autem ad sordes & miseriam pauperis frequenter pergit. Hanc autem rerum vicissitudinem in duobus filijs Ioseph adumbratam cernimus: quos cùm pater ad eorum auum Iacob morti iam proximum adduxisset, & Manassem natu maiorem ad dexteram eius, Ephraim verò natu minorem ad sinistram collocasset, ille commutatis manibus dexteram super iuniorem, sinistram verò supra seniorem (patre etiam eorum reclamante) posuit: quòd intelligeret, hoc diuinæ sapientiæ atque prouidentiæ decretum fuisse. Ad hunc ergo modũ frequenter eos Dominus, qui maiores in hoc mũdo putantur, in fine vitæ cum hædis ad sinistram,

Simile.

minores

minores verò ad dexteram cum ouibus suis collocat. Sed ad historiam redeamus.

Eleuans autem diues oculos suos cùm esset in tormentis,&c. Animaduertite,fratres,hoc in loco mirabilem Dei prouidẽtiam atque iustitiam. Quoniam mendici fames & inopia incrementum capiebat ex eo quòd præsentem diuitis mensam contemplaretur: iusto Dei iudicio extremam sitim diues ante mendici felicitatem sustinet, vt eius pœna comparatione illius gloriæ acrior redderetur. Neque hoc solùm huic diuiti contingit: sed (vt D. Gregorius in Homilia huius sacræ lectionis ait) credendum est,quòd ante retributionem extremi iudicij,iniusti quosdam in requie iustos aspiciãt,vt eos videntes in gaudio,non solùm de suo supplicio,sed etiam de illorum bono cruciẽtur. Iusti verò in tormentis semper intuentur iniustos,vt hinc eorũ gaudium crescat, quia malũ conspiciũt quod misericorditer euaserunt. Quid autem mirum,si dum iusti iniustorũ tormenta conspiciunt, hoc illis eueniat in obsequium gaudiorũ, quo & in pictura niger color substernitur, vt albus & rubeus clarior videatur? Tanto ergo bonis gaudia sua crescunt, quanto eorũ oculis damnatorum mala subteriacent quæ euaserunt. Et quamuis eis sua gaudia ad perfruendum plenè sufficiant,mala tamen reproborum absque dubio semper aspiciũt: quia qui creatoris sui claritatem vident,nihil in creatura agitur quod videre non possint. Hactenus Gregorius. Hac igitur de causa diues Lazarum, & Lazarus diuitem, hoc est, vterque alterum vidit: vidit damnatus beatum, ad damnationis suæ cumulũ: vidit & beatus damnatum, ad maius gloriæ suæ incrementum. Gregor.

Eleuans (inquit) oculos suos, cùm esset in tormentis. Tormenta numero multitudinis posuit; vt intelligeremus,non vno aliquo tormento, sed multis, ijsdemque varijs miseros in gehenna cruciari. Vt enim Christi martyres in ijs mẽbris in quibus potissimùm pro fide torti fuerunt,singularem quendam decorem & venustatem retinebunt: ita contra impij in gehenna grauiùs in ijs mẽbris cruciabuntur,quibus grauiùs deliquerunt. Cuius rei gratia D. Gregorius diuitis huius linguam peculiariter torqueri ait: cui refrigerandæ guttam aquæ postulabat,quòd per eam grauius deliquisset. Loquacitatis quippe vitium voracitati atque ebrietati adiunctum est. Vt enim feruẽs in vase mustum omnia quæ in imo latent, foras protrudit: ita vinum in ventre æstuans, quæcumque in imo pectore condita sunt, per os effundit. Hinc Salomon nullum secretum esse ait, vbi regnat ebrietas. Hinc etiam prouerbium illud manauit: Odi memorem compotorem: quasi ea quæ à temulentis dicuntur & fiunt, non tam homini, quàm vino imputanda sint. Gregor. Simile. Prou. 18.

Cùm ergo esset diues in his tormentis, vidit à longè Abraham, & Lazarum in sinu eius,& ait; Pater Abraham, miserere mei. Patrem modò vocat in miseria, qui in prosperitate positus, nec patrem agnouit, neque illum moribus exprimere curauit. Si enim esset Abrahæ filius, opera vtique Abrahæ fecisset; qui inter alia virtutum insignia hospitalitatis merito maximè commendatur, dum abeuntes hospites in domum suam compulit, & conuiuio humanissimè accepit: cùm tamen diues hic in ipso domus suæ limine iacentem pauperem ne aspiceret quidem. Ideoque patris fauorem non meretur, qui patris charitatem & officium imitari detrectauit.

Pater, inquit, Abraham, miserere mei, & mitte Lazarum, vt intingat extremum digiti sui in aqua, vt refrigeret linguam meam: quia crucior in hac flamma. O miseram & sterilē petitionem! ô miram diuinorum iudiciorum æquitatem! Non petit calicem aquæ, non vt manum intingat in aqua, nón vt ipsum etiam digitum, sed extremum (inquit) digiti sui intingat in aqua, vt refrigeret linguam meam. Animaduertite, quæso, ex quanta copia & opulentia in quantam deciderit sterilitatem & inopiam! Quia enim pauper Lazarus micas è mensa eius decidentes toties desiderauit, nec accepit: ideò miser iste guttam aquæ in æternum desiderabit, nec accipiet. Hoc enim diuinæ iustitiæ ratio exigebat, vt par pari referretur: & auarus diues talionis pœna plecteretur, vt qui panis micam non concesserat, guttulam aquę non acciperet. Quid tunc, quæso, animi diues ille haberet, quando micis è mensa decidentibus cælestes epulas mereri potuisset, quas tamen erogare noluit? Hinc enim præcipuè materiam arripit immortalis ille vermis, qui damnatorum animas incessanter lacerat & exedit.

Cui dixit Abraham: Fili, recordare quia recepisti bona in vita tua & Lazarus similiter mala; nunc autem hic consolatur, tu verò cruciaris. Vehementer admirandum est, nullam aliam hoc in loco tantæ miseriæ, tantæque felicitatis causam, nisi diuitis opulentiam & pauperis inopiam atque miseriam designari. Quam rem Basilius & Gregorius hoc in loco diligenter annotarunt: quòd videlicet hic diues non ideò damnatus sit, quòd aliena surripuerit, sed quia propria largitus nō est. Nemo ergo, fratres, tutum se esse credat, dicens: Ego aliena non rapio, non occido, non alienam vxorem concupisco; meis opibus sine vllius iniuria fruor. Hoc enim fortasse potuit diues hic dicere, qui tamen non ideò à gehennæ cruciatu liber euasit.

Simul & illud mihi considera, quo in periculo versentur, qui in delicijs corpora sua enutriunt: quantumque ex spe salutis æternæ solatium capere debeant, qui in miserijs degunt, & in

diem

diem viuunt, & vix cibario pane rugiĕtem satiare ventrem possunt. Via enim in cælum regia crux Christi est, qua Lazarus ingressus est. Via verò perditionis, luxus & opulentia: qualis huius diuitis fuit. Quòd si hoc ita est, vel hoc vno argumento licet nobis intelligere periculi magnitudinem, in quo mundus degit. Commune enim cunctis ferè mortalibus est, opulentiam, delicias, & bona huius diuitis concupiscere: & inopiam atque miseriam Lazari detestari: cùm tamen per hanc iter nobis in cælum pateat, per illam verò salus nostra in discrimen vocetur. Quàm, quæso, spem haberet medicus de ægri salute, si is omnia quæ illi erant salutaria, vehementissimè fastidiret, contrà verò nocitura omnia auidissimè concupisceret. Quisquis autem in hoc statu esset, non dubium quin à medicis penè desperaretur. Periculum autem est, ne nos in eodem salutis discrimine versemur, qui tanto studio diuitis huius opes captamus, tantaq; contentione labores & Christi crucem fugimus. Itaque, vt quid hac in re sentiam, exemplo demonstrem, multi persimiles mihi esse cuidam Eucrito videntur, quem ferunt à quodā interrogatum, vter esse mallet, Crœsus an Socrates; respondisse: Viuēs, mallem esse Crœsus; è vita verò discedens, Socrates. Indicauit is beatam esse bonorum post hanc vitam conditionem: diuites autem licet bonis omnibus in præsenti vita abundent, post mortem tamen ob iniquè partas opes, & malè etiam collocatas, cruciandos dæmonibus tradi. Ad hunc ergo modū existimo multos nunc si illis optio daretur, responsuros, velle se in præsenti quidem vita diuitis huius fortunam & opulentiam, in morte autem, Lazari felicem exitum sortiri. Hanc autem sortem nemini contingere posse, omnes diuinæ scripturæ paginæ testantur. Nemo enim geminam fèlicitatem in hac vita simul & futura obtinere, nemo de delicijs ad delicias transire se posse speret. Quocirca qui diuitis luxum & opulentiam ambit, eundem cum diuite miseriarum exitum pertimescat. Qui verò Lazari patientiam & humilitatem fuerit consectatus, eiusdem quoque felicitatis & gloriæ particeps cum eodem Lazaro erit.

Simile.

Simile.

Adiecit etiam Abraham: Et in his omnibus chaos magnum interpositum est inter nos & vos, vt neque hinc possint transire ad vos, neque inde huc transmeare. En, fratres, summa felicitas piorum, & summa item infelicitas improborum: quòd videlicet post mortem vtrique inuenient, quod in æternum mutare non poterunt. Hoc est autem quod piorum gloriam maximè attollit, quia intelligunt se de sua fèlicitate perpetuò esse securos. Quam rem Dominus in extrema huius Euangelij parte discipulis suis pollicetur, cùm ait: *Iterum autem videbo vos, & gaudebit cor vestrum, & gaudium vestrum nemo tollet à vobis.*

Cùm ergo infelix diues à spe sua decidisset, de fratrum salute solicitus ait: Rogo ergo te, pater, vt mittas illum in domum patris mei: habeo enim quinque fratres, vt testetur illis ne & ipsi veniant in hunc locum tormentorum. Respondit Abraham: Habent Moysen, & Prophetas, audiant illos. Ait ille: Non, pater Abraham, sed si quis ex mortuis ierit ad eos, pœnitentiam agent. Infelix diues de se fratres æstimabat. Sicut enim ipse audiendis legis & Prophetarum oraculis nihil profecerat, ita fratres suos nihil hac eadem docendi ratione profecturos credebat. Dicere itaque potuisset: Ego, pater Abraham, Prophetas & Concionatores frequenter audiui, qui mihi sæpe tonare ac fulminare videbantur: & tamen ijs tonitruis atque fulminibus ita assuetus eram, vt nihil de pristinis moribus & vitæ institutione mutauerim: partim quippe vsu & consuetudine, partim etiam curiositatis studio Concionibus intereram. Magis enim ad docentis gratiam & eloquentiam, quàm ad vulnerum meorum medicinam quærendam intentus eram. Simili ergo modo fratres mei audient, nihiloque meliores eadem audiendo euadent. Si verò quis è mortuis resurrexerit, & horrẽdam tormentorum attrocitatem, qua in hoc tenebrarum loco cruciamur, oculis eorum spectandam proposuerit, non poterunt non timore maximo concuti, & ad pœnitentiam flecti. Cui Abraham, Si Moysen (inquit) & Prophetas non audiunt; neque si quis ex mortuis resurrexerit, credent. Hoc ipsum, fratres, nobis quoque dictum putemus. Nam Christus ipse Dei filius surrexit à mortuis, eademque dogmata quæ anteà prædicauerat, confirmauit: neque tamen hoc satis est, vt multi ex nostris à peccato resiliant. Quid igitur alium resurgentem quærimus, qui maiori fide dignus habeatur? Si hunc non audimus; neque si quis alius ex mortuis resurrexerit, audiemus. En, fratres, ante oculos vestros Dominus posuit ignem & aquam, vitam & mortem, iter quo in cælum, & quo ad gehennam itur. Si per illud ingrediamur, mors sine dubio æterna nos manet: si verò illo deserto, per hoc incedamus, patienter & humiliter incommoda vitæ cum Lazaro perferentes, legibusque diuinis obtemperantes, ad eundem felicitatis portum, eandemque cum illo immortalitatis gloriam Angelis comitantibus perducemur.

Præfatio in Conciones sequentes.

CONSTAT planè, amice Lector, Ecclesiasticum Doctorem velut quendã populi Christiani ductorem & aurigam esse, qui eum in Christianæ vitæ curriculo erudire ac dirigere debeat. Cùm autem eo tempore quo sequentia Euangelia in Ecclesia legũtur, fideles ad Spiritus sancti festum, quod iam instat, præparari

præparari debeant (quo donorum eius cum Apostolis participes effici possint) officij nostri ratio exigere videtur, vt eos in Concionibus nostris ad huiusmodi præparationem hortari debeamus. Quod ergo in Concionibus quæ paulo ante natalem Domini diem præcedebant, consilium secuti sumus, vt fideles ad tanti festi præparationem exhortaremur (quo Christus Dominus spiritualiter in mentibus nostris nasceretur) hoc idem ferè in seqūētibus Concionibus secuti sumus: quo videlicet Spiritus sanctus in die Pentecostes ad nos venire, & in nobis requiescere dignetur. Quo nomine de eius officijs & cōsolationibus dicendum sæpe fuit, vt illum fideles & auidius desiderarent, & ad illum excipiendum seipsos diligentiùs præpararent. Quòd quidem eo libentiùs fecimus, quòd Euangelicæ lectiones quæ sequuntur, hisce de rebus præcipuè tractent. Quocirca nemo nobis succenseat, si eadem de re frequenter dicimus: hoc enim consultò fecimus, vtpote qui non eruditorum curiositati, sed piorum vtilitati (vt par erat) seruire voluerimus.

DOMINICA QVARTA POST PASCHA, CONCIO PRIMA: IN QVA lectio Euangelica ac præcipuè verba Thematis explanantur.

THEMA. *Cùm autem venerit ille, arguet mundum de peccato, de iustitia, & de iudicio.* Ioan. 16.

DVo sunt, fratres charissimi, quæ in omnibus operibus suis captare præcipuè Dominus solet; nempe nominis sui gloriam, & vtilitatem atque salutem nostram: nec enim alterum ab altero diuelli vnquam patitur. Quòd si homines ita se gerant, vt salutem sibi oblatam respuant, hoc tamen semper assequitur, vt nominis sui gloria integra & illæsa permaneat: dum per illum non stat, quo minus homines salutem suam, si animum intendere voluissent, consequerentur. Hoc propositis exemplis aperiemus. Commeritus quidem erat mundus, quo tempore aquæ diluuij inundauerunt super terram, vt hoc naufragio interiret. Sed antequàm pœnam hanc sceleribus eius debitam Dominus inferret, octauum Noë iustitiæ præconem destinauit, qui imminentem Domini iram ipsa insoliti operis fabrica hominibus nunciaret: & centum & viginti annorum

spatium agendæ pœnitentiæ constituit, si quà fieri posset, vt homines ad meliorem mentem redirent. Quod vbi non successit, omnes ob flagitia sua debitas scelerum pœnas persoluerunt. Dei tamen gloria, hoc est, iustitia eius & misericordia in hoc opere claruerunt: iustitia, quòd sontes quidē puniuit: misericordia verò, quòd eos opportuno tempore periculi sui admonuit. Simili modo cùm Hierosolymorum ciuitas propter varia eius crimina ferro ac flammis vastāda esset, Hieremiam Prophetam ab ipsis materni vteri visceribus sanctificatū destinauit, qui multis antè annis, varijs prædictionibus & figuris impendentis mali calamitatem & iram Domini nunciaret, eo quòd ciuitati & templo suo parcere vellet: nec tamen his tantis monitis ac minis, vt saluti suæ prospicerent, ab illis potuit impetrare: donec tandem Chaldæis vastātibus, adultera ciuitas perfidiæ & rebellionis suæ pœnas dedit. Culpa igitur sua ciuitas interijt, Domini tamen gloria integra & illibata permansit: qui tam diu eorum scelera pertulit, quique tam multis modis ad salutem indignos homines paterna pietate vocauit. Ad eundem modum cæcitatem & prauitatem mundi miseratus, discipulos suos misit, qui vbique locorum pœnitentiam & regnum cælorum annunciarent: quos
Matt. 10. tanquam agnos inter lupos ad hoc munus destinauit. Quibus tamen in mandatis dedit, vt cùm alicubi auditi aut recepti non essent, puluerem calceamentorū, in testimonium oblatæ & neglectæ salutis, super rebelles proiicerent. Quorsum hæc? Nimirum vt hac cærimonia testatum esset, eos opportuno tempore à Deo per legatos suos salutis & vitæ suæ monita percepisse, & diuinæ seueritatis atque futuri iudicij admonitos fuisse: vt si oblatam salutem repulissent, nō Deo, sed sibi sceleris sui pœnam imputarent. Hoc est igitur quod in omnibus operibus suis Dominus præcipuè intendit: & hoc item quod in præsentis Euangelij lectione, ac præcipuè in verbis à me propositis agit, cùm ait, spiritum sanctum arguere debere mundum de peccato, de iustitia, & de iudicio: hoc est, de peccato commisso, & de iustitia neglecta, ac de iudicio iam facto, quo videlicet mundi princeps è medio sublatus fuit. De his igitur ita Spiritus sanctus per os omnium sanctorum arguet mundum, vt facilè ostendat, nihil à diuina prouidentia, quod ad eorum salutem pertineret, fuisse prætermissum: ideoque sceleratos & impios homines ipsos sibi perditionis suæ causam, non Deum extitisse. Sed quoniam tria hæc valde ad explicandum difficilia sunt, cùm sint tamen maximè ad intelligendum necessaria: ideò ad solita beatissimæ Virginis suffragia confugiamus.

AVE

AVE MARIA.

PRIDIE eius diei quem Dominus ac Saluator noster destinarat vt passionis suæ calicem hauriret, hoc est, eo ipso die quo in manus impiorum, duce apostata discipulo, tradendus erat, multa cum discipulis ad salutem nostrã maximè necessaria egit. Agnum enim paschalem iuxta legis ritũ cum illis cœnauit, pretiosissimique corporis & sanguinis sui sacramentum instituit: pedes discipulorum in memorabile altissimæ humilitatis suæ exemplum lauit, dulcissimis verbis de abscessu suo mœrentes consolatus est, & ad futuros labores animauit. Huius autem sermonis pars quædam præsentis Euangelij lectio est, in quo Dominus & de præparatione ad spiritum sanctum excipiendum, & de officio quod per eos in mundo exercere debebat, apertè differit. Ait igitur:

Vado ad eum qui me misit, & nemo ex vobis interrogat me, quò vadis? Hac forma loquendi mortem suam significare Dominus voluit, quo verbi huius acerbitatem leniret, minusque amantissimorum discipulorum pectora, illata mortis mentione, feriret. Sed quamuis hoc verbo mortis suæ horrorem texisset, discipuli tamen qui illum impensè diligebant, quique spes omnes & opes suas in vno illo repositas habebant, grauiter hoc verbo sauciati sunt. Quod apertè Dominus indicauit cùm subdit: *Sed quia hæc locutus sum vobis, tristitia impleuit cor vestrum. Sed ego veritatem dico vobis: Expedit vobis, vt ego vadam: si enim non abiero, Paracletus nõ veniet ad vos. Si autẽ abiero, mittam eum ad vos.* Magnum certè doloris solatium, quòd ea ipsa res quæ vos dolore afficit, ad felicitatem & profectum vestrum maximè conducat: vt facilè hac ratione intelligatis, hanc meam profectionem, non mœroris, sed lætitiæ magis causam vobis allaturam. Proficiscor enim, vt appaream vultui Dei pro vobis, & Paracletum, hoc est, consolatorem, monitorem, magistrum, & sermonum meorum interpretem vobis è cælo demittam, qui suggerat vobis omnia quæcumque dixero vobis. Cur igitur hunc meum abscessum lugeatis, qui vobis tantorum bonorum causa futurus est?

Cùm autẽ venerit ille, arguet mundum de peccato, de iustitia, & de iudicio. Quorsum hæc? Quoniã hoc in loco & sæpe alias, Spiritum paracletum Dominus (quod consolatorem præcipuè significat) appellauerat, ne quis nominis huius occasione deceptus, hoc solùm Spiritus sancti munus esse arbitraretur, addidit etiam illum (qui omnium est artifex, & omnem habet scientiam) non modò consolandi, sed etiam arguendi & obiurgandi munus exercere: sed illud tamen ad pios, hoc ad improbos pertinere: pios enim consolatur, arguit verò improbos. Cùm autem ex improbis alij fideles, alij infideles sint, vtrosque sanè arguet: infideles quidem de infi-

de infidelitatis peccato, fideles autem de iustitia atque iudicio, quæ protinus à nobis explicanda sunt.

Nunc quomodo infideles de infidelitatis crimine arguat videamus. Quamuis enim omnia infideliū peccata coarguat, prçcipuè tamē infidelitatis peccatū, quod aliorum omnium seminarium est, per Apostolos, Apostolorumque successores arguere dicitur, dum clarissimarū virtutum, signorum, & donorum suorum operibus (quibus Catholica fides confirmatur) inexcusabilem incredulorum perfidiam ostendit. Catholica enim fides (vt
Heb. 2. Apostolus ait) ab ijs qui audierunt, in nos confirmata est: contestante Deo signis, & portentis, & virtutibus, & varijs Spiritus sancti distributionibus, secundum suam voluntatem.

Fidem igitur primùm Spiritus sanctus maximè illustrauit, quando tanta cælestium donorum atque virtutum affluentia in
Act. 2. Apostolica pectora effusus est, vt homines abiecti & illitterati admirabilem illam scientiā, eloquētiam, & linguarū omniū peritiam, & fidei constantiā subitò fuerint cōsecuti. His enim tam magnificis donis instructi, totū orbē peragrantes, miranda opera & omnem humanā virtutem excedentia patrauerunt. Falsas enim deorum religiones exterminarunt, aras eorum & templa euerterunt, auitamque & ab ipsa penè origine mundi natā superstitionem demoliti sunt, hominesque vitiorū atque voluptatum omnium seruituti addictos, ad veræ pietatis & iustitiæ cultum ita reuocarunt, vt seculi honoribus, diuitijs, & voluptatibus corporis abdicatis, se totos cælestium rerum studio & contemplationi addixerint, & pro hac fide ac pietate mille mortis genera alacri & constanti animo subire non recusarint.

Hinc etiam factum est, vt totus mundus choris Virginum, Martyrum, & Confessorum compleretur, & ipsa etiam deserta psallentium Monachorum cœtibus, cælestem in terris vitā me-
Esai. 35. ditantium, frequentarentur. Denique in cubilibus, in quibus prius dracones habitabant, exortus est viror calami & iunci: quando videlicet gentilitas, quæ instar deserti omni virtutum cultura destituta erat, germinare cœpit, & florere quasi lilium. Per hos igitur paucos piscatores litterarum rudes, principes po-
Esai. 46. Matth. 5. Psal. 113. pulorum congregati sunt cum Deo Abraham: & ex durissimis lapidibus noui surrexerunt Abrahæ filij, petræque conuersæ sunt in stagna aquarū, & rupes in fontes aquarū; hoc est, corda saxis duriora, pietate & pœnitentia veteris vitæ in lacrymarum fontes soluta sunt: ac denique tota mundi facies nouæ religionis nitore instaurata est: & Deus Israël, qui in angulo Iudææ solùm notus erat, Deus omnis terræ vocatus est. Cùm igitur hçc omnia Spiritu sancto cooperante fierent (quæ quidem veritatem & fidem Christi mirificè confirmabant) quis, quæso, perfidiæ

fidiæ locus esse poterat? Quæ tanta hominum cæcitas & obduratio, quæ non tam magnis diuinæ veritatis argumẽtis cõuicta cederet? Meritò ergo his omnibus spiritu eo; erante impletis, infidelium perfidia coarguitur, dum nihil habet quod meritò prætexere possit, & quo se valeat excusare. Hac igitur miranda ratione Spiritus sanctus mũdum, hoc est, infideles homines arguet de infidelitatis peccato, quod apertè Saluator indicat cùm subdit: *Quia non crediderunt in me.*

II.

Nũc videamus, quomodo fideles improbos de iudicio arguat & iustitia. Ad huius autem loci explicationem, illud primò aduertendum est: nempe inter clarissima beneficia, quæ Saluator noster aduentu suo mundo collaturus erat, illud præcipuè numerari, quòd iter in cælum, quod asperum anteà & difficile ad ingrediendum erat, ipse opera & virtute sua planissimum esset effecturus. Hoc enim illa Esaiæ verba pollicentur: Erunt praua in directa, & aspera in vias planas. Hanc autem mandatorum Dei viam duo potissimùm difficilem reddebant: alterum, diuinæ legis pondus, quod grauissimum erat (vt suo loco referemus) alterũ, hostis nostri potentia & immanitas, qui nos summa contentione à diuinæ legis cultu auocabat. Atque ita quod per se satis graue & laboriosum erat, suoq; pondere à se homines alienabat, longè grauius dæmonis astu & potentia efficiebatur, qui nos ab eo studio reuocabat. Quo factum est, vt quàm paucissimi essent qui eo tempore iustitiam & pietatem sincera mente colerent. Hæc igitur duo maxima itineris huius impedimenta Saluator noster perfectissimè sustulit: qui (vt Hieremias ait) fecit iudicium & iustitiam in terra: quorum altero hostis nostri potentiam fregit, altero legis onus grauissimum leuigauit. De hoc igitur iudicio prius, deinde de iustitia (quæ paulò à nobis latius explicanda est) disseremus.

Esai. 40.

Hier. 23.

De iudicio ergo primùm Spiritus sanctus mundum arguet, *Quia princeps* (inquit) *huius mundi iam iudicatus est.* Scitis principem huius mundi diabolum appellari. Est autem princeps, non quidem iure, sed tyrannide, hoc est, non legitimi dominij potestate, sed praua se illi subijcientium voluntate. Scitis etiam hunc principem ante Christi aduentum in vniuerso mundo (præterquàm in exiguo Iudææ angulo) à cunctis Regibus & principibus, atque adeò ab vniuerso penè mortalium genere coli & adorari. Hic ergo impius Babyloniæ, id est, huius mundi Rex, hic magnus Leuiathan, & cete magni huius maris, hic potentissimus draco genus hominum fraudibus suis decipiebat, viribus subigebat, armis atque ministris suis à veritatis & salutis via reuocans, in regnum suum, hoc est, ad inferos pertrahebat.

Arma

Arma verò eius erant, primùm quidem intra nos caro veneno peccati infecta, & sibilo serpentis afflata, quę nos semper ad peccatum allicit, ad quod prona est ab adolescentia sua. Sicut enim
Gen. 3. is olim mulieris opera ad supplantandū virum vsus est: ita modò carnis nostræ infirmitate ad spiritum illaqueãdum abutitur. Extra nos verò præcipua eius arma erāt idololatria, & idololatriæ comites, hoc est, vitia vniuersa: quandoquidem (vt in libro
Sap. 14. Sapientiæ scriptum est) infandorū idolorum cultura malorum omnium causa est, & principium & finis. Arma quoq; eius erāt reges omnes ac principes terræ, qui omnibus tormentorum atque suppliciorū machinis idololatriæ pestem, hoc est, sui prin-
Apoc. 17. cipis honorem tuebantur. Hæc enim sunt illa draconis capita septem, & cornua decem, quæ Ioannes in Apocalypsi vidit: quibus videlicet draco ille magnus, & sanctorum Martyrum sanguine rufus, regnum suum per mundi principes tuebatur. Ad hoc igitur vnigenitus Dei filius in mūdum venit, vt ab hac tam dira tyrannide mundum liberaret, & mundi principem extra mundum profligaret: quod planè per crucem & mortem suam effecit: sicut ipse ante passionem suam futurum prænuntiauit
Ioan. 12. his verbis: Nunc iudicium est mundi, nunc princeps mundi huius eijcietur foras. Et ego si exaltatus fuero à terra (hoc est in crucem sublatus) omnia traham ad meipsum: hoc est, tyranno extra mundi regnum detruso, legitimus mundi Dominus sedem eius occupabit. Per mortē igitur suam destruxit eum qui mortis habebat imperiū: atque ita liberauit eos qui metu mor-
Esai. 27. tis per totam vitam obnoxij fuerant seruituti. Hoc autem ita futurum esse, multis antè seculis Esaias prænuntiarat his verbis: In illo die visitabit Dominus in gladio suo duro, & grandi & forti, super Leuiathan serpentem vectem, & super Leuiathan serpentem tortuosum, & occidet cetū qui in mari est. Vectem autem appellat quasi oblongum: vt latissimum eius imperium, quod ad fines vsque mūdi porrigebatur, significaret: tortuosum verò, propter varias, quibus vtitur, nocēdi artes. Hunc ergo tam potentem aduersariū, qui in hoc mari magno omnia vastabat, pollicetur se Dominus fortissimo gladio suo, hoc est, vi & potentia spiritus sui, è medio sublaturum & occisurum.

Luc. 11. Eundem verò in Euangelio fortem armatum appellat, contrà quem superueniens longè fortior Dominus Iesus, illum à statione propria deturbauit, regno pepulit, spolia eius cepit, arma, quibus confidebat, abstulit, atque de eo magnificum moriens triumphum duxit. Per mortem enim suam præcipua eius arma fregit ac debilitauit: quando vetus homo noster, quo ille aduersus nos vtebatur, simul crucifixus est, vt destruatur corpus peccati, vt vltrà non seruiamus peccato. Hac enim ratione

per

per virtutem sancti Spiritus, & gratiam quam nobis moriendo promeruit, carnis potentiam superauit, & diaboli latissimè patens regnum euertit. Quod quidem ipse dæmon sancto viro Antonio (quemadmodum in vita eius refert Athanasius) confessus est. dæmoni enim ad Antonium dicenti; Cur me insectantur & persequuntur monachi? sanctus Pater respondit: Meritò hoc faciunt, quoniam tuis tentationibus infestantur. Cui dæmon, Ipsi (inquit) suis se cupiditatibus impugnant: ego enim ad nihilum sum redactus, quia iam in cunctis partibus regnat Christus. In cuius rei argumentum Iustinus martyr ait, Exorcistis in Ecclesia commissum esse, vt ab obsessis corporibus dęmones pellerent. Exorcistarum autem ordo inter Ecclesiæ gradus infimus est: vt hac ratione appareat, adeò hostis antiqui potentiam Christi virtute fractam, vt pueris in Ecclesia supra illum potestas concessa sit.

Quam eius imbecillitatem Procopius & Eucherius verbis illis quæ aduersus serpentem Dominus initio mundi protulit, testatam esse volunt. Sic enim ad serpentem Dominus ait: Inimicitias ponam inter te & mulierem, & inter semen tuum, & semen illius: ipsa conteret caput tuum, & tu insidiaberis calcaneo eius. Quia enim dæmon serpentis imaginem induerat, vt mulierem & mulieris posteros euerteret, ideò sub imagine serpentis maledictio in illum coniecta est, qua prædicitur, illius potentiā atque triumphum, quo victor exultabat, euertendam esse: quando ex muliere semen esset egressurum, quod caput eius, hoc est, tyrannidem ac potentiam eius contereret. Quod quidem mulieris semen non modò Christus Dominus est, sed omnes etiam in quibus spiritus eius commoratur, & in quorum mentibus hoc cæleste semen manet. Dæmoni ergo nihil iam superest, nisi vt humi repens, vestigijs nostris, hoc est, affectibus & cupiditatibus insidietur, vt per eas nobis laqueos & tendiculas paret, nec aliud humi iam deiectus atque prostratus moliri possit. Rectè ergo Dominus ait: Gen. 3.

Cùm Spiritus sanctus venerit, arguet mundum de iudicio, quia videlicet *princeps huius mundi iam iudicatus*, atque damnatus est: hoc est, arguet eos qui dæmonis potentiam in improbitatis suæ excusationem afferunt, quando iam eius vis atque potestas, crucis Christi baculo contrita est. Sibi ergo iam homo perditionis suæ causam imputet, se accuset, in se prauitatis suæ culpam referat, qui suo se vitio illi subijcit. Non enim illum fortitudo sua, sed ignauia nostra potentem facit.

III.

Hac igitur ratione Spiritus sanctus mundum arguet de iudicio. Arguet etiam de iustitia. Quid hic iustitiæ nomine intelligimus?

gimus? Certè cùm iustitiæ nomen latiùs pateat, hoc in loco eam iustitiã intelligimus, quam Christus Dominus attulit in mundum, quæ iustitia fidei, siue Euangelij nuncupatur; de qua in Daniele scriptum est: Septuaginta hebdomades abbreuiatę sunt super populum tuum, & super vrbem tuam, vt consummetur præuaricatio, & finem accipiat peccatum, & deleatur iniquitas, & adducatur iustitia sempiterna. Videtis ergo hic nouam aliam à iustitia legis promitti iustitiam? Iustitia enim legis iam dudum adducta erat in mundũ, quando videlicet lex lata fuit: noua verò supererat iustitia per Christum adducenda. De qua etiam Psalmista cecinit: Notũ fecit Dominus salutare suum, in conspectu gentium reuelauit iustitiam suam. Vt autē huius nouæ iustitiæ, quæ in Euangelio continetur, dignitatem intelligatis, libet eam cum antiqua lege (quæ ad iustitiam quoque homines erudiebat) comparare: vt vtriusq; rei collatione facta, & quid Christo Domino iustitiæ huius auctori debeamus, & quanto nostra, qui sub Euangelij gratia degimus, quàm illorum qui sub lege viuebant, felicior conditio sit, intelligere valeamus. Ad hoc igitur sciendum est, Deũ, cuius est res omnes paulatim ab imperfectiori statu ad perfectiorem deducere, ante aduentũ Christi rudi adhuc mundo nondũ perfectam legē pro illius temporis ratione tulisse, opera tamē & aduentu Christi perficiendam.

Dan. 9. Psal. 97.

Tria autem potissimùm erant, quæ tunc homines sub ea lege constituti, aduersus illam causari poterant. Primùm quidē præceptorũ multitudinem, quæ in lege plurima, & ea quidem grauissima, & seuerissimis pœnis præscripta erant. In cuius rei typum scriptum est, manus Moysi graues fuisse: quia videlicet tale erat legis iugum, quod ipse per legem populo imposuerat: ideoque Petrus Apostolus præcepta omnia legis nimium pertinaciter tueri volentibus, Cur, ait, tentatis ponere super ceruices fratrum iugum quod neque nos neque patres nostri portare potuimus? Adde etiam, quòd in hac tam numerosa serie pręceptorum ne vnum quidem erat, quod ex sese, hoc est, ex opere operato (vt loquuntur) gratiam conferret. Ideoque Apostolus præcepta illa vocat egena atque vacua elementa: quia spiritum & gratiam nec in se continebant, nec obtemperantibus dabant: nisi quam illi ex charitatis affectu mererentur. Tertiò denique lex illa cultoribus suis bona terræ pollicebatur: quoniam aditus in cælum eo tempore sanctis etiam hominibus præclusus erat, suo tempore reserandus.

Exod. 17. Act. 15. Galat. 4.

Hæc ergo tria multum homines à diuinarum legum obseruatione deterrebant. Si enim onus ipsum legis adeò graue & multiplex erat, si vires hominis gratia deficiente imbecilles & infirmæ, si præmium ipsum quod acuere homines ad laborem

solet,

solet, tamdiu differebatur: quid mirum, si tam pauci eo tempore diuinæ legis cultores essent? At hæc omnia in Euangelio per Christum Dominũ mirabili ratione commutata sunt. Nam vt ab hoc postremo incipiam, ipsum præmium quod præcipuè ad laborem incitat, & maximum, & protinus retribuendum in Euangelio proponitur, nempe cælestis regni beatitudo. Animæ enim piorum corporis contubernio solutæ (nisi quid subsit purgatorio igne abstergẽdum) statim euolant in cælum. Cuius rei gratia de Domini Saluatoris aduentu scriptum est: Ecce merces eius cum eo, & opus illius, id est, operis merces coram illo. Non enim quinque millium annorum spatio exspectandum est, sed in promptu & ad manum cælestis hæc bonorum operum merces parata est. Prætereà omnis illa legalium præceptorum, Christi aduentum adumbrantium multitudo per mortem eius mortua atque sublata est, & in vno dilectionis præcepto comprehensa, dicente Apostolo; Qui diligit, legem impleuit. Plenitudo enim legis est dilectio. Et rursum, In Christo Iesu neque circuncisio aliquid valet, neque præputium, sed fides, quæ per dilectionem operatur.

Esai. 40.

Rom. 13.

Galat. 5.

Quæ res vehementer homines ad diuinæ legis custodiam incitauit: quemadmodum Esaias testatur, cùm ait: Consummatio abbreuiata inundabit iustitiam. Hoc est, consummatio totius diuinæ legis, quæ ad vnum dilectionis præceptum reuocanda est, in causa erit, vt per totum mundum longè lateque regnet iustitia: dum facilè homines, leuigato iam legis onere, humeros suos libenter illi subijciunt.

Esai. 10.

Tertiò denique (quod verè summum & maximum est) præcepta Euangelij non sunt vacua & egena elementa, sed gratiæ plena & fecunda (qualia sunt ea quæ de sacramentis data sunt) quæ & continent & causant gratiam, eamque dignè suscipientibus conferunt: cuius rei gratia Christi Euangelium, lex gratiæ nuncupatur: quoniam (vt præclarè D. Thomas ait) res omnes ab eo præcipuè nominantur, quod in eis potissimum est. Potissimũ autem nouæ legis est, diuini Spiritus & gratiæ collatio, quæ per eius sacramenta datur. Iam verò si quid gratia sit, requiras, quidue in piorũ mentibus operetur, certè vt multa dicam, nũquam eius virtutẽ exhauriã. Præcipuum autẽ eius opus est, mentẽ hominis Deo gratam, & amabilem, atque adeò diuinæ naturæ cõsortem efficere. Quod verò ad præsens attinet institutum, duo eius singularia officia numerantur: alterum, intellectũ circa ea quæ ad salutem pertinent illuminare: alterum (quod sanè mirabilius est) ad id agendum languentem & infirmam voluntatẽ impellere. Quod quidem D. Augustinus de verbis Domini sic exponit: Gratia sola homines liberantur à malo,

D. Thom. 1. 2.

August.

ſine qua nullum prorſus ſiue cogitando, ſiue volendo, ſiue agendo faciunt bonũ: vt non ſolùm monſtrãte ipſa, quid faciendum ſit, ſciant; verùm etiam præſtante ipſa, faciant cum dilectione
Hier. 32. quod ſciũt. Idem etiam non minus apertè per Hieremiam Dominus pollicetur his verbis: Ecce dies venient, dicit Dominus, & feriam domui Iuda pactum nouum, non ſecundum pactum quod pepigi cum patribus eorum, &c. ſed dabo leges meas in
Exod. 32. mentibus eorum, & in cordibus eorum ſcribam eas. Itaque pactum illud prius ſcriptũ fuit in tabulis lapideis, hoc verò in ipſis fidelium cordibus exaratum & impreſſum fuit. Animaduertens enim diuina Sapiẽtia (cuius perfecta ſunt opera) non ſatis ad ſalutem hominum fuiſſe, iter in cælum velut digito indicaſſe, cùm legem illis digito ſuo deſcripſiſſet, quoniam infirma & ægra natura per hoc iter ingredi detrectabat: ideò addidit nouam legem, quæ non ſolùm docet ignorantem, ſed etiam ſanat, roboratque languẽtem; & quæ non modò intellectum erudiat, vt quid facto opus ſit, ſciat; ſed etiam voluntatem moueat, vt quod rectè intellexit, efficiat.

Videris ergo, fratres, quàm multis modis Chriſtus diuinæ legis onus leuigauerit, quando & multitudinẽ mandatorum minuit, & præmium laborantium auxit: & quod maius erat, vires etiam per gratiam ad laborem contulit, dum naturam per eam ſanauit? Hæc eſt ergo iuſtitia, quam per mortem ſuã Chriſtus attulit in mundum, qua quidquid in veteri lege deſiderabatur, cumulatiſſimè præſtitit: vt iam nihil prorſus habeat ignauus homo quo inertiam ſuam tueri poſſit.

III.

Quæ cùm ita ſint, meritò Spiritus ſanctus mundum arguet non ſolùm de iudicio, ſed etiã de iuſtitia ab improbis hominibus neglecta, quã Chriſtus attulit in mundũ, quamque ipſi facilè conſequi potuiſſent. *Quia ego* (inquit) *ad Patrem vado, & iam non videbitis me.* Ad Patrẽ ire, eſt ad mortẽ ire: cuius merito noua hæc iuſtitia in mundum importanda erat: hoc enim verbo ſolent Euãgeliſtæ mortẽ Chriſti deſignare. Arguet ergo Spiritus ſanctus mundum de iuſtitia: quam ego iam iam per mortem meam in mundum allaturus ſum. Hac enim morte & lex abolenda, & ianua cæleſtis regni exulibus aperienda, & gratia hominibus conferenda, & princeps etiam huius mundi foras eijciendus eſt: quibus impleris, quid habẽt improbi quod arguenti Deo reſpondere, quidue amplius expectare queant? *Ego enim ad Patrem vado, & iam non videbitis me.* Quod perinde eſt ac ſi diceret: Antequàm à Patre in hunc mũdum miſſus eſſem, ſpes omnis ſalutis in aduẽtu meo conſtituta erat. Hunc Iudæi, hunc etiam Samaritæ expectabant: vnde ne femina quidem illa

Samaritana hac spe destitura erat, cùm diceret: Scio quia Messias veniet, qui dicitur Christus: cùm ergo venerit ille, annunciabit nobis omnia. A me igitur omnia ad salutem necessaria & annuncianda & præstanda erant. Iam igitur Messias venit, iam omnia salutis adiumenta atque promissa hominibus exhibita sunt, nihilque aliud superest expectandum. Ego enim salutis & redemptionis opere in cruce consummato, ad Patrem vado, & iam non videbitis me. Si ergo hac tanta salute in mundum allata, mundus adhuc lethali somno depressus, nondum hac noua luce excitatur: quod aliud malorum suorũ remedium expectare, quidue in socordiæ atque impietatis suæ excusationem obtendere iustè poterit?

Veniet igitur, veniet illa dies, in qua huius tantæ vecordiæ exigenti iudici rationem homo redditurus sit. Idem autem erit vitæ nostrę iudex, qui fuit salutis ac libertatis vindex. Qui enim tantum dedit, scit quantum reposcere debeat. Quid tunc igitur causari, miser homo, poteris? Num Mosaicæ legis pondus? At iam in leue onus & iugum suaue commutatum est. Querebaris egena & vacua esse elementa, quibus seruiebas, quæ onus imponebant, & gratiam minimè conferebant? At ea nunc tibi proponuntur, quæ ita onerent, vt subleuẽt, & gratiam laboranti conferant. Formidabas dæmonis astus & potentiam? At princeps huius mundi iam iudicatus est. Sed carnis tuæ, hoc est domestici & familiaris hostis vim pertimescebas? At vetus homo noster simul cum Christo crucifixus fuit. Si adhuc quereris de vilitate præmij, quòd parum acuat animos ad laborẽ, dum sola tibi terræ bona in lege promittebantur: ecce iam regnum cælorum tibi non solùm promittitur, sed etiam exhibetur. Denique si præceptorum Mosaicæ legis multitudinem causabaris, iam tibi omnia in vnius dilectionis compendium redacta sunt. Dic ergo mihi, si aliquid præcipi hominibus à Deo iustum erat, quid blandius ac suauius quàm amor præcipi potuit? Rursumque si expiandis sceleribus remedium aliquod instituendũ erat, quod facilius & expeditius, quàm sine vlla pecorum strage atque sanguine eorundem detestatio atque confessio? Iam verò ad diuinæ gratiæ auxilium consequendum, quid facilius aut suauius, quàm sacram Eucharistiã, hoc est, Angelorũ panem, omne in se habentem delectamẽtum, omnemque saporis suauitatem, piè & religiosè percipere? Nihil in his non blandissimum & lenissimum vides. Quid igitur homo habes, quod pro te quærenti iudici respondeas? Certè, qui omnia contulit, nihil nobis quo ignauiam nostram tueri possemus, reliquit. Quod intelligens Apostolus, magna voce clamat: Propterea abundantius oportet obseruare nos ea quæ audimus, ne fortè pereffluamus. Si

enim qui per Angelos dictus est sermo, factus est firmus, & omnis præuaricatio & inobedientia iustam accipit mercedis retributionem: quomodo nos effugiemus, si tantam neglexerimus salutem? Quasi dicat: Si illi qui tam intolerabili iugo legis premebantur, & sacramentorum nostrorum virtute ac robore destituebantur, grauissimas neglectę legis pœnas dabant: quæ pœna manebit eos qui sublato iam iugo, & collata gratia, leuissimum Christi onus à se excutiũt? Si illi qui vix aliud salutis adiumentum, quàm legem lapideis tabulis incisam habebant, sic plectebantur: quid, quæso, nos qui tot sacramentis, tot beneficijs, tot exemplis, tot mysterijs, tot salutaris doctrinæ monitis, tanta denique cælestium donorum & gratiarum abundantia, ad salutem iuuamur, expectare pessimus, si adhuc in pietate & officio delinquimus? Iterùmque idem in eadem Epistola eandem penè sententiam repetit his verbis: Irritam quis faciens legem
Heb. 10. Moysi, sine vlla miseratione duobus vel tribus testibus moritur: quantò magis putatis deteriora mereri supplicia, qui filium Dei conculcauerit, & sanguinem testamenti pollutum duxerit, in quo sanctificatus est, & Spiritui gratiæ contumeliam fecerit?
Rom. 12. Scimus enim qui dixit, Mihi vindictã, & ego retribuam. Qualis ergo illa vindicta erit? hoc est, qua sententia feriendi sunt qui oblatam salutem tam caro emptam pretio, nempe sanguine testamenti, hoc est, vnigeniti filij Dei morte & sanguine partam, nefariè & impiè contempserunt?

Finem ergo iungamus principio, fratres. Audistis quid disci-
Matth. 10. pulis ad Euangelizandũ missis Dominus præceperit: nempe vt cùm alicubi recepti vel auditi non essent, puluerem calceamentorum in testimonium oblatæ & neglectæ salutis super eũm locum inijcerent. Nunc audite quæ illos pœna maneat qui hanc
Matt. 11. veritatem & salutem repudiarunt. Dico vobis (inquit) quia Sodomis remissius erit in die iudicij, quàm ciuitati illi. O tremenda vox! ô sententia maximè formidanda! Quid agimus, fratres? quid cogitamus? quæ nos fiducia in hoc tanto salutis discrimine consolatur? Si illi semel oblatam salutem respuentes, Sodomitis ciuibus deteriores sunt, acerbioribusque supplicijs apud inferos puniendi: quid eos timere par est, quibus tot annos tot Concionatorum & Ecclesiæ vocibus lux eadem, eademque salus & gratia annunciata & oblata est? Aduersus illos puluis supra eos iniectus in iudicio clamabit: aduersum nos autem templi huius parietes atque saxa tot Concionantium clamoribus penè disrupta, impietati & socordiæ nostræ testimonium ferent. Quòd si Moses cælum & terram aduersus Iudæorum inobedientiam & rebellionem testes citat, qui tot diuinis legibus & beneficijs acceptis nihil profecerant; an non

Chriſtus Dominus tot fruſtra Conciones auditas, tot cæleſtia promiſſa, tot ſalutis adiumenta exhibita, tot præſtita beneficia, tot plagas, vt reſipiſcamus, immiſſas (quodque his maius eſt) ſanguinem ſuum in cruce pro nobis effuſum, contra nos teſtes citabit? Nemo igitur ſe, fratres, ſeducat: nemo de ſceleribus admiſſis rationem ſibi ſolùm reddendam eſſe putet. Non enim de peccatis ſolùm quæ admiſimus, ſed de beneficijs etiam & ſalutis adiumentis quæ percepimus, & ſalutaribus monitis quæ toties audiuimus, exactiſſima ratio exigenda erit. Non enim adeò mirum eſt, ſi in iniquitatibus conceptus homo iniquitatem pariat: ſed illud tamen maximè mirabile & indignum eſt, quòd tot ſalutis noſtræ medicamentis & remedijs abhibitis (quibus facilè pietatem colere, & officium tueri poſſemus) diuinis præceptis obſequi noluerimus. Hoc eſt enim quod cauſam noſtram in ſupremo illo examine maximè premet. Ideoq; opportunè nos Paulus admonet, ne in vacuum gratiam Dei re- 1.Cor.6.
cipiamus, ne fruſtra poſtmodum de ea neglecta ſerò conqueramur. Simili quoque nos Dominus argumento ad ſe vocari præcepit, cùm Euangelij miniſtris ait: Dicite inuitatis, Ecce Matt.22.
prandium meum paraui, tauri mei & altilia occiſa ſunt, & omnia parata, venite ad nuptias. Non vos ad crucem, non ad labores, ſed ad nuptias, hoc eſt, ad cæleſtes epulas, ad feſtum lætumque conuiuiũ voco. Cur ergo ſubterfugitis? quare negligitis? Quòd ſi à me, quid hîc facto opus ſit, quæratis; facilem vobis ad ſalutem viam oſtendam: nempe, vt hæc ipſa quæ de diuinis beneficijs, de morte Chriſti, deque ratione reddenda, ſiue in morte veſtra, ſiue in extremo iudicio, diximus, in ſecreto & ſilentio cordis veſtri velut animalia munda ruminetis; & hanc inſuper noui teſtamẽti gratiam aſſiduis clamoribus à Domino poſtuletis, qua & ſanctiſſimas eius leges obſeruare, & ab omni lethali crimine abſtinere poſſitis. Hac enim cura & ſtudio non dubium quin ſummus ille miſericordiæ parens vobis petentibus tribuat, pulſantibus aperiat, & quærentibus gratiam ſimul & ſempiternæ gloriæ hæreditatem, in noua lege ſingulari ratione promiſſam, clementer impartiatur.

IN EADEM DOMINICA QVARTA POST PASCHA, CONCIO secunda: in qua post Euangelicæ lectionis explanationem verba Thematis explanantur.

THEMA. *Si non abiero, Paracletus non veniet ad vos: si autem abiero, mittam eum ad vos.* Ioan. 16.

NTER præclara sanctarum litterarum officia (quibus cælestis Philosophiæ doctrina continetur) præcipuum munus esse, mœrentia corda in spem erigere & cõsolari, Apostolus testatur, cùm
Rom. 15. ait: Omnia quæ scripta sunt, ad nostram doctrinam scripta sunt, vt per patientiam & consolationem scripturarum spem habeamus. Hanc autem in dicendo facultatem san-
Esai. 50. ctus ille Propheta assecutum se esse gloriabatur, cùm diceret:
Iob 4. Dominus dedit mihi linguam eruditam, vt sciam sustentare eum qui lassus est, verbo. Habebat & ille de quo scriptum est, Nutantes confirmauerunt sermones tui, & genua debilia roborasti. Nemo tamẽ officium hoc cumulatiùs præstitit, quàm Dominus Iesus, qui ad hoc munus exequẽdum se à Patre missum esse testatur, vt videlicet consolaretur omnes lugentes, & pone-
Esai. 61. ret fortitudinem lugentibus Sion, & daret eis coronam pro cinere, oleum gaudij pro luctu, pallium laudis pro spiritu mœroris. Omnia siquidẽ dicta, facta, vita & mors, ac omnia denique gesta Domini Saluatoris, pauperes, afflictos, varijsque calamitatibus pressos, partim dictis, partim clarissimis laborum atque dolorum suorum exemplis miro modo consolantur. Quis enim illum in cruce pendentem, plagis liuidum, morte pallidum, toto corpore saucium, & riuis vndique sanguinis exũdantem, pijs oculis contemplatus est, qui non maximum inde dolorum suorum leuamen hauserit? Hoc igitur munus in præsentis Euangelij lectione exequitur, dum mœstissima discipulorum pectora ob dilectissimi Magistri abscessum multis rationibus consolatur. Qua in re miranda Christi Domini charitas elucet, qui eo ipso die quo in manus hostium discipulis fugientibus tradendus, excarnificandus, & mille modis cruciandus erat, sui quodammodo oblitus (qui hoc magis solatio quàm illi dignus erat) de discipulorum mœstitia solicitus, eam multis modis lenire curauit. In quo sanè apparet, veram & germanam charitatem magis alienis incommodis quàm suis angi & solicitari. Inter hæc verò solatia, Spiritus paracleti promissio præcipuum

cipuum atque maximum fuit: de cuius virtutibus & officijs, quibus salutem nostram operatur, in sacra præsentis Euangelij lectione luculĕter disserit. De his igitur nos quoque hodie apud vos sermonem habituri, cælestem opem sacratissimæ Virginis interuentu communibus votis suppliciter imploremus.

AVE MARIA.

TANTO discipuli mœrore propter dilectissimi Magistri abscessum affecti erant, vt nihil aliud quærere, nihil loqui, nihil cogitare possent, nisi hoc solùm, quod eos vehementissimo dolore cruciabat. Quod enim consilium, quod vitæ genus sequi poterant, qui omnia propter dulcissimi magistri contubernium disciplinamque reliquerant, cùm eo discedente bona simul omnia se perdidisse arbitrarentur? Hac ergo de causa eos Dominus in præsenti lectione his verbis incipit consolari: *Vado ad eum qui me misit, & nemo ex vobis interrogat me, Quo vadis? Sed quia hæc locutus sum vobis, tristitia impleuit cor vestrum.* Implendi verbo vehementem animi tristitiam atque consternationem significare voluit. Quo ergo solatio, Domine, charissimorum filiorum tuorum pectora consolaris? Magno certè: quòd videlicet vestrum hoc meo discessu negotium agatur: *Expedit enim vobis, vt ego vadam. Si enim non abiero, Paracletus non veniet ad vos: si autem abiero, mittam eum ad vos.*

Quoniam autem in singulis sanctarum litterarum verbis mysteria latent, non possumus hoc in loco Paracleti nomen silentio præterire. Paracletus autem consolatorem significat. Quod quidem nomen Spiritui sancto Christus Dominus tribuit: quoniam inter alia eius officia, hoc maximè hominibus salutare, amabile & iucundum est. Erit autem operæpretium explicare cur hic diuinus Spiritus hoc consolandi officio præcipuè fungatur. Huius autem rei causam (si meministis) sæpe aliàs reddidimus. Constat enim, seculi homines ob hoc vel maximè à virtutis studio deterreri, quòd eam asperam atque insuauem esse arbitrentur; cùm vitia contrà dulcia & iucunda eis appareant. Nam quo ad alia omnia, satis constat virtutem esse rebus omnibus anteferendam; est enim honestior, vtilior, pulchrior, laudabilior; imò nihil aliud præter vnam virtutem laudabile est. Nec hoc ipsum seculi homines, quamlibet rudes & improbi, diffiteri possunt. Vna est ergo voluptas atque suauitas (cuius humana mens auidissima est) quæ improborum iudicio virtutem vitijs inferiorem facit: qua vna ratione ab eius studio & amore reuocantur. Vt ergo huic tanto incommodo consuleretur, Spiritus sanctus pijs hominibus donatur: cuius singulare munus & officium est, spiritualibus eos delicijs reficere & cōsolari, ne in hac parte voluptuosis hominibus inferiores sint,

néue terrenarũ voluptatũ amore, à recto virtutis tramite deducantur. Quia enim (vt D. Gregorius ait) esse sine delectatione animus non potest (nã aut in infimis delectatur, aut in summis) diuina prouidentia (quæ nemini ad salutem deest) cælestibus spiritualibusque delicijs piorum mentes recreat & consolatur: quo ijs inescati atque refecti, omnes alias carnis mundiq; delicias fastidiant, & pro nihilo ducant. Rectè enim D. Bernardus: Cui Christus incipit dulcescere, necesse est vt amarescat mundus. Quantum verò spirituales istæ deliciæ omnes alias mundi delicias superent, ex ipsa causarũ præstantia colligi facilè potest. Ex nobilioribus enim causis nobiliores consequi effectus necesse est. Ideò enim infusa diuinitus scientia præstantior esse dicitur acquisita, quoniam à nobiliori causa, nempe ab ipso Deo manat. Sic etiam pictura illa perfectior est, quæ magistri, quàm quæ discipuli opera absoluitur. Gaudium porrò mundi à mũdo & à carne proficiscitur: gaudium verò Dei de Deo & à Deo manat. De quo sic D. Augustinus in Confessione ait: Est gaudium quod non datur impijs, sed eis qui te gratis colũt, Domine: quorum gaudium tu ipse es: & ipsa est beata vita, gaudere ad te, de te, propter te: ipsa est, & non est alia. Ex his igitur præcellentibus causis quale gaudium in purgatis mentibus consequetur? Neque ex causis modò, sed ex effectibus etiam huius gaudij magnitudinem colligere licet. Quid enim aliud sanctos illos anachoritas solitariam in deserto vitam sine vllo hominũ commercio & solatio degentes, solisque herbarum radicibus victitantes, nisi diuini Spiritus gaudia tamdiu sustẽtabant? Quomodo enim infirmi homines fragili carne circundati, nobisque per omnia similes, adeo rigidum vitæ institutum perferre tamdiu sine huiusmodi solatio potuissent; præsertim cùm homo natura ipsa animal sit politicum & sociale, innumerisque necessitatibus & morbis obnoxium? Atque vt cæteros prætermittam, magnum illum Antoniũ in medium proferam, quem D. Athanasius in eius vita memorat viginti annis in cellula quadam sine vllo hominum cõtubernio perdurasse, solaque aqua & pane, eoque arido, victitasse. Post vigesimum autem annũ inde egressum, pulcherrimam oris speciem atque habitum retulisse, perinde atque delicatissimis semper cibis vsus fuisset. Quid verò hoc antiquiorem Paulum primum eremi incolam referam, qui octoginta annos in quodam specu cunctis mortalibus incognitus latuit? Qui ergo fieri potuit, vt fragiles homines, similes nobis passibiles, sine cælesti consolatione perpetuam hanc solitudinem & inediam perferre potuissent? Quæ cùm ita esse nemo nostrûm negare possit; qualis, quæso, illorum insania est, qui propter vnam voluptatem iter in cælùm deserunt, & per

vias

Gregor.

Bernard.

August. in Confes.

vias perditionis incedũt: cùm constet tum ex sanctorum exem-plis & testimonijs, tum ex ipso Paracleti nomine, maiores in via Dei, quàm in via mundi esse delicias? Hæc igitur ignorantia fratres, totius humanæ prauitatis causa est. Si enim voluptatum amatores huius Paracleti delicias experti essent; haud dubium, quia protinus voluptatibus cunctis seculi contemptis, totos se ad diuina conuerterent.

Sed fortè dices: Si tanta consolationis huius vis est, si hoc est præcipuum Paracleti Spiritus officium; quomodo plerique no-strûm qui Christi nomine censemur, huiusmodi delicias exper-ti non sumus? Ad hoc facilè respondeo, fieri quidem posse, vt qui tantarum deliciarum suauitate carent, diuini huius Spiri-tus præsentia careant. Qua enim ratione mihi persuasum sit, te consolatorem accepisse, qui nullam vnquam eius consolationem expertus es? Hoc enim nomen Spiritui sancto non ex natura, sed ex officio conuenit: quia videlicet hoc officio fungitur vbicumq; manet. Si tu igitur nec orando nec legendo nec diuinis officijs & laudibus assistendo, nec ipsa etiam sacramenta percipiendo, vl-lam diuinæ dulcedinis scintillã expertus es, quonam pacto cre-dam in te Paracletum habitare? Quamdiu in corpore vita ma-net, aliquo sese indicio prodat necesse est. Vitalem enim calo-rem (quamuis extremæ corporis partes rigeant) in pectore pal-pitare sentimus. Sic igitur nullibi Paracletus erit, quin aliquo saltem indicio & coniectura se prodat. Numquid (ait Salomon) Prou. 9.
potest homo abscondere ignem in sinu suo, vt vestimenta eius non ardeant? Hæc enim ignis similitudo in hoc etiam cælesti igne locum habet. Quocirca valde timendum est, ne hoc Spiri-tu destituti sint, qui nullo indicio eius intra se virtutem perce-perunt. Qui autem eo carent, illud Apostoli fulmen timere debent: Si quis non habet Spiritum Christi, hic non est eius. Sed Rom. 8.
iam Paracleti nomine exposito, cætera eius officia explicare in-cipiamus. De his enim subdit continuò Dominus:

I.

Cùm autem venerit ille, arguet mundum de peccato, de iudicio, & de iustitia. Iam nunc quid Apostolis Spiritus sanctus præstiturus, quidque per eos effecturus sit, incipit aperire. Primùm enim ar-guet mundũ. Arguere aliquem, est ita illum obiurgare, vt aper-tissimis etiam rationibus patrati sceleris conuincas. Hoc igitur modo Spiritus sanctus per Apostolos mundum tribus de rebus arguet. Primùm quidem de peccato. Quod autem illud pecca-tum sit, declarat protinus, cùm ait: *Quia nõ crediderũt in me.* Quo-modo autem de hoc peccato per Apostolos mundum arguet? Nimirum quia talia per eos signa & prodigia edet, adeoq; ma-gnifica opera, & omnem naturæ vim superantia patrabit, vt

quisquis incredulus fuerit, nullũ incredulitatis suæ velamẽ prætendere valeat. Ad illos namq; Dominus dixit: Qui in me credit, opera quæ ego facio, & ipse faciet, & maiora horum faciet. Quam quidẽ promissionẽ in Apostolorũ principe impletam videmus, qui sola corporis sui vmbra languentes sanabat: quod de Domino Saluatore non legimus. Talibus ergo signis iure mundum, hoc est, infideles incredulitatis arguet, qui veritatẽ cælesti testimonio, diuinisq; operibus confirmatã recipere noluerunt.

Ioan. 14.

Act. 5.

Secundò *arguet mundum de iudicio: quia* videlicet *princeps huius mundi iam iudicatus est:* hoc est, iam per Christi mortem regno suo, quod in mundo obtinebat (in quo ab vniuerso penè mortalium genere colebatur) spoliatus, & in tartara detrusus & relegatus est. Quã quidem victoriam Ioannes in Apocalypsi describit his verbis: Et vidi Angelum descendentem de cælo, habentem clauem abyssi, & catenam magnam in manu sua. Et apprehendit draconem, serpentem antiquum, qui est diabolus & satanas, & ligauit eum per annos mille, & misit eum in abyssum, & clausit, & signauit super illum, vt non seducat amplius gentes. Quo in loco Angeli nomine Christum Dominum designat, quem per Malachiam Dominus Angelum testamenti appellat: qui videlicet nouum testamentum multo aliud à veteri in aduentu suo erat conditurus. Hic igitur Angelus per mortem suam destruxit eum qui mortis habebat imperium, euertitque potentiam diaboli, inuasitque claustra inferni, vbi & ligauit insatiabilem homicidam, ne seduceret amplius gentes, quas à veri Dei cultu auocabat, & ad sacrilegum sui cultum inducebat. Hac ergo ratione Dominus huius mundi principem iudicauit: dum & illum regno suo (quod vi & fraudibus occupauerat) pepulit, & potestatem nobis calcandi supra omnem eius virtutem contulit. Quæ cùm ita sint, meritò Spiritus sanctus arguet mundum, id est, improbos homines, de iudicio: quia videlicet cùm iam passionis Christi merito ab hostis huius tyrannide erepti sint, ipsi tamen sponte sua se illius seruituti vilissimæ voluptatis pretio subdiderunt. Indignissimum autem est, quòd cùm vnicus Dei filius vitam suam libertate tua viliorem habuerit (quando illam pro te in libertatem asserendo profudit) tu interim, qui tam caro pretio emptus es, adeò eam vilem reputes, vt te iterum pro re nihili venalem exhibeas, turpissimæque dæmonis seruituti addicas. Quanto rectius Diuus Augustinus, qui ait: Postquàm intellexi me pretioso Christi sanguine esse redemptum, nolui me amplius exhibere venalem. Idemque alibi ad fideles omnes, Si vobis (inquit) ex terrena fragilitate viluistis, ex pretio vestro vos appendite. Meritò ergo Spiritus sanctus istos arguet, qui magis diaboli serui, quàm Dei filii esse vo-

Apoc. 20.

Malach. 3.

August.

se voluerunt: qui magis duram seruitutem, quàm dulcem libertatē amplexati sunt: quique magis sub principe diabolo, quàm sub regio Christi vexillo militare decreuerunt.

Nec de iudicio solùm, sed de iustitia quoque per Christum in mundum inuecta, & ab improbis hominibus neglecta, Spiritus sanctus arguet: vt qui tantum bonum eis à Christo Domino oblatum repudiauerint. Hoc in loco quid iustitiæ nomine intelligamus, explicandum est. Sed quod ad præsens attinet institutum, duplicem in litteris sanctis iustitiam reperimus. Iustitia quippe appellatur diuinorum obedientia mandatorum: quæ qui diligenter implet, verè iustus est. Iustitia quoque appellatur diuina gratia, quæ nos ante Deum verè iustos & gratos efficit, cuiusque ope & virtute diuinæ legis mandata seruamus, dicente Augustino: Lex præcipit, fides impetrat, gratia complet. Gratiæ enim opus est, ægram naturam sanare, & vires homini per virtutes ab ea manantes præbere, quibus diuinæ legis mandata implere valeat. Vtramque verò hanc iustitiā Christus Dominus attulit in mundum: dum priorem illam sublatis veteris legis oneribus leuigauit, & gratiam deinde contulit, qua legem ipsam seruare possemus. Ipse namque huius nouæ iustitiæ doctor, ipse iustitiæ auctor extitit. Quam enim homines docuit iustitiam, ipse quoque, vt eam præstare possent, per spiritum & gratiam suam efficit. Sic olim Ioseph senem parentem ad se è terra Cananæorum accersiri iussit, & alimenta in viam plaustraque ad portandū senem, cæteraque ad illud iter conficiendum necessaria misit. Hoc igitur modo verus Ioseph Christus Dominus (quando nos ad se per viam mandatorum suorum venire iubet) omnia quæ ad hoc iter conficiendum necessaria sunt, per Spiritum & gratiam suam plenissimè subministrat. Ipse enim velut plaustrum, quo vehamur, angelos suos mittit, qui nos in manibus suis portent, ne offendamus ad lapidem pedem nostrum. Ab illo lucem accipimus, qua iustitiæ disciplinam agnoscamus: ab illo vires & robur habemus, quo omnia iustitiæ contraria & inimica repellamus: ab illo denique spiritum haurimus, quo ad diuinæ puritatis & sanctitatis similitudinem aspiremus. Qua in re (vt hoc obiter admoneamus) admiranda Dei nostri bonitas atque benignitas apparet; qui cùm ipse nobis omnia largiatur, & omnia opera nostra operetur in nobis: sic tamen eadem præmijs afficit, vt si de nostro, non de suo illi sacrificium offerremus. In quo mirum inter reges terræ & Regem cæli discrimen intercedit: quòd illi quidem gratum habent quod ciues eis de peculio suo, non de fisco regis offerunt. Contrà verò gratum Deo non est quod ei de nostro solùm (cùm gratia eius destituti sumus) offerimus: illud autem

Margin notes: August. — Dissimil.

solùm ipsi acceptum est quod illi de suo, hoc est, de spiritu & gratia sua exhibemus. Vnde illud Augustini manauit: Cùm Deus præmiat opera nostra, coronat munera sua. Quæ quidem sententia nequaquam nostra opera excludit, quæ ad salutem prorsus necessaria sunt, sed vnde præcipuè ea manent, & vnde meriti valorem habeant, declarat. Sed vt ad institutũ redeamus: singularis huius diuinæ gratiæ atque iustitiæ, quam Christus Dominus in mundum attulit, effectus est, spiritum nobis atque vires præbere, quibus diuinæ legis iustitiam implere valeamus, qua ad diuinæ similitudinis imaginem, quam per peccatum amisimus, reformemur. Per Christum namque (vt Petrus Apostolus ait) Pater cælestis maxima & pretiosa nobis promissa donauit, vt efficiamur diuinæ consortes naturæ. Proprium enim cælestis huius doni est, hominem diuino iam spiritu actum, supra naturæ conditionem attollere, & ad diuini & supernaturalis esse dignitatem eleuare. Sicut enim aqua igni admota, non modò ignis calorem, sed etiam motũ & agilitatem participat (vnde salit, & sursum more ignis agitur) ita homo Christi Domini Spiritu hausto, in eam dignitatis excellentiam supra naturę suæ conditionem attollitur, vt diuinæ puritatis & sanctitatis particeps efficiatur. Quod vt clariùs percipi possit, celebris illa Dionysij sententia ad memoriam reuocanda est: nempe tria esse in vnaquaque re, quæ sibi inuicem eadem mensura respondeant: videlicet essentiam, potentiam, & operationem. Hæc enim inter se ita nexa & colligata sunt, vt dignitatem essentiæ sequatur magnitudo potentiæ, operationis autem dignitas potentiæ magnitudini respondeat. Quod quidem (vt alia prætermittamus exempla) in beatis illis mentibus videre facile est: quarum quæ præstantior est, eadem maiorem ad operandum facultatem habet, & maiora item edere prodigia potest. Cùm ergo maximè proprium diuinæ gratiæ sit, diuinum quoddam & supernaturale esse homini conferre: consequens est etiam, vt facultas operandi, & operum dignitas huius diuini esse dignitati respõdeat. Quare necesse est, vt quisquis hoc cælesti beneficio afficitur, diuina virtute fulgeat, diuina opera edat, diuinam puritatem & sanctitatem imitetur, diuinaque potestate fretus, caput conterat serpentis antiqui. Quæ cùm ita sint, an non meritò Spiritus sanctus improbos homines arguet, quòd hanc illustrem noui testamenti iustitiam tot modis leuigatam & ornatam repudiauerint? Quid igitur hi habent quod diuino Spiritui eos arguenti respondeant, cùm nihil ab auctore salutis nostræ prætermissum sit, quod ad communem omnium causam conduceret? Certè nihil aliud, quàm vt ipsi cum perditis hominibus errorem suum serò deplorantes, illa Prophetę verba repetãt: Trãsijt messis

Margin notes: August. (beside line 2); Simile. (beside "esse dignitatem eleuare"); Hier. 8. (beside "rem suum serò deplorantes")

messis, finita est æstas, & nos saluati non sumus. Quæ vero alia messis hoc in loco accipienda est, nisi donorũ cælestium abundantia, quæ Christi meritis in mundum ad hominum salutem inuecta est? Quam qui socordia sua neglexerunt, has Prophetæ voces, dãnationis & negligentiæ suæ indices, nequicquam postea fundent. Qualis ergo erit illorum anxietas & perturbatio, cùm in extremo illo atque horrendo examine apertè videant, se facilè tantam gloriam adipisci potuisse, quam turpissimæ voluptatis aut vilissimi lucri pretio amiserunt, & in acerbissima illa ac numquam finienda supplicia se ipsos præcipitarunt. Quid igitur miseri tunc facient? quo se vertent? quid consilij capient? cuius opem implorabunt, cùm omnes illis aditus salutis & misericordiæ interclusi sint? O nos, inquient, miseros! ò infelices, qui tantam salutis occasionem vltro oblatam, & numquam iterum redituram amisimus! Hac igitur ratione Spiritus sanctus mundum arguet de iustitia. Christus enim Dominus, constituta iam in mundo iustitia, & salutis nostræ opere cõsummato, ad Patrem abijt: nec Saluatorem rursus exspectare licet, quem iam venisse & redijsse confitemur. Hæc sunt igitur officia quæ Spiritus sanctus per Apostolos in mundo editurus est. Nunc quid in ipsis Apostolorum, cæterorumque piorum pectoribus moliatur, videamus. Sequitur enim:

II.

Multa habeo vobis dicere, sed non potestis portare modò. Cùm autem venerit ille Spiritus veritatis, docebit vos omnem veritatem. En primus Spiritus sancti fructus: quòd videlicet ea quæ propter mentis vestræ imbecillitatem, aut doctrinæ obscuritatem, capere modò non potestis, ille, qui omnium est artifex, omnem habens scientiam, opportuno tempore vobis tradet. Ex quo facilè aduersus hæreticorum temeritatẽ colligimus, multa alia fuisse quæ ex Spiritus sancti traditione Apostoli didicerũt, quæ nondum à Christo Domino fuerant propalata: quandoquidem post hæc verba nihil ferè apud Euangelistas traditum ab eo inuenimus: quod quidem ipse testatus est, cùm in hoc ipso sermone ait: Iam non multa loquar vobiscum, &c. Supererant ergo alia quæ portare tunc discipuli minus poterant; quæ tamen posteà Spiritus sancti magisterio discere, & nobis tradere deberent. Sed hæreticos missos facientes, ad ea quæ profectui nostro deseruiunt, orationem conuertamus. Sequitur enim:

Cùm autem venerit ille Spiritus veritatis, docebit vos omnem veritatem. Anteà illum vocauerat paracletum, quod (vt vidistis) consolatorem significat: qui videlicet mærentem animum consolationis suæ visitatione lætificat: modò autem Spiritum veritatis appellat, qui mentem erudiat, & veritatis luce perfundat.

Nihil

Nihil ergo est in interno homine nostro, quod cælestis huius beneficij expers sit: quando & voluntas nostra spirituali lætitia, & intellectus veritatis splendore complentur. Vt igitur lætitia illa propter continuas huius vitæ calamitates indigemus, ne doloribus victi, per immodicam tristitiam aut impatientiam concidamus: ita veritatis luce egemus, ne tetris spiritualis huius Aegypti tenebris oppressi, in varios errores & præcipitia incidamus. Constat enim, illo communi naturæ lapsu omnes interni hominis vires labefactatas, & ab illa integritate in qua primùm conditæ fuerant, deiectas. Voluntas enim imbecilla, liberum arbitrium infirmũ, cogitandi vis instabilis & vaga, irascendi verò crudelis & atrox, cõcupiscendi autem in affectibus suis effrenata, & habenarum impatiens relicta est. Sicut igitur omnes hæ animæ nostræ vires læsæ & sauciatæ fuerũt: ita princeps earũ ratio & intellectus ab hac cõmuni strage non omnino immunis fuit, sed tetris etiã tenebris obscurata, & ad veritatis lucem non minus caligans, quàm ad clarissimum solis splẽdorem noctua. Huius ergo cæcitatis depellendæ gratia, diuini Spiritus luce (qui veritas prima est) egebamus, qui tenebras nostras discuteret, caliginem ab animo pelleret, & veritatis suę luce omnia interiora nostra collustraret, sine cuius ope & magisterio ad veram sapientiam pertingere nemo poterit. Quam quidẽ sententiam (quo magis miremini) gentiles Philosophi Aristoteles & Plato assecuti sunt, quos cæteri Philosophi duo mundi lumina appellant. Aristoteles namque initio Metaphysicæ Dei munus esse sapientiam testatur; sine cuius numine mortalibus contingere non possit: causamque reddit, quòd humana natura varijs curis, affectibus & necessitatibus obnoxia sit: ideoque tot modis distracta atque impedita, sese totam sapientiæ studio tradere non potest; quod ad eam assequendam necessarium erat: ideò sine diuini numinis auxilio neminem illam consequi posse ait. Plato autem veram sapientiam in diuini numinis participatione atque illustratione positam esse, longa oratione declarat. Primùm enim ad sententiam suam explicandam discrimen inter oculos cæterosque sensus corporis assignat. Cæteri namque sensus sola egent obiecti præsentia, vt officio suo fungi possint. Fauces enim admoto cibo, eius saporem dijudicant: aures editam vocem protinus audiunt: tactus autem proximum ignem cęteraque corpora, siue calida siue frigida, siue dura siue mollia, vbi primùm tetigerit, sentit. At oculis hoc ipsum minimè sufficit. Quamuis enim corpora quæ videri possunt, oculis obiecta sint, nisi tamẽ externum solis aut lucernę lumen adsit, nihil omnino cernere possunt. Sicut ergo corporeũ lumen oculis corporis, ita diuinum lumen mẽtis oculis, hoc est, intellectui nostro, vbi

Aristot.

Plato lib. de Repu.

vbi ad rerum cælestiū contemplationem veramque sapientiam nititur, necessarium esse Plato sentit. Nisi enim Dei luce extrinsecus adueniente illuminetur, salutarē ac veram sapientiam consequi non poterit. Hæc illi quamuis Ethnici Philosophi: quę magis ex Christianorum, quàm ex Philosophorum schola videntur esse deprompta. Quæ ideo retuli, vt vel ipsorum testimonio intelligatis, fratres, quantum mens nostra hoc Spiritu veritatis indigeat, quò ad veram sapientiam aspirare queat.

Sed dicetis forsitan: Quonam modo tu mihi tenebrosum esse ais intellectum, qui tam multas variarum rerum disciplinas adinuenit, tam multa de cælorū & astrorū motu, ac de tota rerum natura disseruit, totque ad humanæ vitæ vsum artes excogitauit: vt ea quæ arte & hominis ingenio constant, cum naturalium rerū multitudine ac varietate penè certare videātur? Fateor hæc ita se habere. Et quidem est hæc maxima humanæ vitæ miseria: quòd cùm homo tam multa sciat quæ parum ad veram salutem referunt, seipsum tamen nesciat; neque quò illi eundum, & quà sit eundem, hoc est, neque vitæ suæ finem, neque iter quo ad illū itur, nisi alieno magisterio doctus agnoscat. Illud igitur hoc in loco aduertendum est, inter ea quæ intellectu comprehendimus, alia esse quæ ad solam cognitionem (in quibus nulli affectus dominantur) pertinent: alia, quæ ad mores, ac rectæ vitæ institutionem spectant: in quibus turbulenti cupiditatum motus nobis obsistunt. Vbi igitur cupiditas dominatur, ingens caligo mentis oculis obfunditur: quandoquidem cupiditas velut quędam Babylonis fornax non modò variorum desideriorum flammas, sed atrum etiam densissimumque fumi ex se vaporem exhalat, quo mentis nostræ serenam lucem & splendorem obscurat. Hinc tot vulgi errores & prauæ opiniones, hinc corrupta hominum iudicia, hinc tam falsa rerum omnium pretia, hinc tam multa ementita rerum nomina, quibus virtutibus vitiorum, contraque vitijs virtutum nomina indiderunt. Hinc malum bonum, & bonū malum; dulce amarum, & amarum dulce; lucem tenebras, & tenebras lucem appellant. Ex his autem corruptissimis iudicijs quales rerum electiones esse poterunt? Nisi igitur Spiritus ille cælestis, qui nostros animos effinxit, eosdem suæ lucis radijs accendat, in tenebris & caligine versabimur: neque vera, recta, simpliciaque videre poterimus: sed inanibus quibusdam visis pulsi & agitati, & vmbris atq; imaginibus elusi, pro veris & solidis bonis vanissima simulacra virtutis & honestatis amplexabimur. Mentis enim nostræ lux Spiritus ille diuinus est, in quo solo tota veritatis ipsius claritas, omnisque beatæ vitæ ratio consistit. Vt igitur abscessu Solis necesse est oculis caliginē offundi, rerumq; aspectū adimi; ita

diuinæ lucis absentia mentes nostræ tetris tenebris obruuntur, aspectumque veritatis amittunt. Mortifera igitur suis capitibus intenta tela non vident, vmbras autem extimescunt: puras & liquidas voluptates aspernantur, noxias & pestilentes adsciscunt: opes sempiternas negligunt, in falsis coaceruandis omne vitæ studium consumunt: verissimæ gloriæ dignitas quanta sit, ne suspicione quidem attingunt, temerariæ & insanæ multitudinis omnes rumusculos aucupantur. Vis enim diræ ac furibundæ cupiditatis precipitem post se & intellectum, & liberũ infirmi hominis arbitrium adeò potenter allicit, vt voluntas nostra eò feratur, quò affectus rapit: & intellectus sic in cupiditatis naturam degeneret, vt rationes etiam inueniat, quibus id quod iniustè cupiditas appetit, iustissimum esse decernat. Vbi enim tot olim Pharisæorum errores, quos Dominus in Euangelio sæpe recenset, nisi in cupiditatis, hoc est, auaritiæ & voluptatis officina conflati sunt? Hinc illa Prophetæ querela: Caupones tui miscent vino aquam: qui videlicet austeritatem & acrimoniam cælestis doctrinæ carnalium interpretationum aqua diluebant. Vnde igitur hæc tanta peruersitas, nisi ab hoc eodem cupiditatis fonte manauit? Huius ergo rei gratia, fidelis quisq; hoc cælesti præceptore & veritatis magistro indiget, ne in tot pestilentissimos errores seductricis cupiditatis fallacia dilabatur.

Esaiæ 1.

Ad stabilitatem quoque & firmitatem perceptæ veritatis, cęlestis huius magistri auctoritas necessaria est; ne (vt Apostolus ait) circumferamur omni vento doctrinæ, sed illam magis stabilitatẽ sectemur, quam nobis Ecclesiasticus commendat cùm ait: Esto firmus in via Domini, & in veritate sensus tui & scientia. Cùm autem sensum nostrum nominat, nõ humanum sensum intelligit, sed quem spiritu suo nobis Deus contulit: de quo idem Apostolus ait: Nos autem sensum Christi habemus. Idem quoque rursus admonet dum ait: Noli esse humilis in sapientia tua, ne humiliatus in stultitiam seducaris. Est enim stabilis & prædicanda humilitas: est rursum leuis & accusanda, quę populari auctoritate & opinione ducta, rectũ animi sensum deponit, & leuis vulgi iudiciũ sequitur. Quæ res quantum moribus nostris & rectæ vitæ institutioni noceat, eleganter Seneca docet his verbis: Nulla res nos maioribus malis implicat, quàm quòd ad rumorem componimur: optima rati ea quæ magno assensu recepta sunt, quorũque exempla multa sunt: nec ad rationem, sed ad similitudinem viuimus. Versatque nos & præcipitat traditus per manus error, alienisque perimus exemplis. Sanabimur, si modò separemur à cœtu. Nunc verò stat contra rationem defensor mali sui populus. Cùm de beata vita agitur, non est quòd mihi illud discessionum more respondeas: Hæc pars maior

Ephes. 4.
Eccles. 5.
1.Cor. 2.
Seneca de Vita beata.

maior esse videtur. Ideò enim peior est. Non tam bene cum rebus humanis geritur, vt meliora pluribus placeant. Argumentum pessimi turba est. Quæramus quid optimum factu sit, non quid vsitatissimum: & quid nos in possessione felicitatis æternæ constituat, non quid vulgo, veritatis pessimo interpreti, probatum sit. Vulgus autem tam chlamydatos, quàm coronatos voco. Non enim colorem vestium, quibus prætexta corpora sunt, aspicio: oculis de homine non credo. Habeo melius certiusque lumen, quo à falsis vera dijudicem. Animi bonum animus inueniat. Hactenus Seneca. Cæterùm ad huius tanti Philosophi consilium amplectendum, vulgique auctoritatem contemnendam, naturæ nostræ vis minus sufficit, nisi diuini spiritus auctoritate fulciatur: qua aduersus mundanæ auctoritatis torrentem (in quo tot sceptra, tot fasces, tot seculi sapientes numerantur) ineluctabili eius veritate fulti consistere valeamus: quomodo Caleph & Iosue aduersus sexcenta hominum millia, huic ipsi veritati firmiter adhærentes, sese opposuerunt: quodque mirabilius est, solus Noë aduersus totius orbis consensum iustitiam colere & retinere potuit. Quæ enim alia vis aduersus totius generis humani sententiam, nisi cælestis auctoritas stare immota potuisset? Hunc igitur veritatis spiritum assiduis precibus & lacrymis petamus, fratres, vt eius virtute roborati, eam in pietatis & iustitiæ proposito constantiam retineamus, quam nec mundi potentia infringere, nec manes inferorum euertere, nec vllæ carnis nostræ illecebræ labefactare, nec vlla denique terrenæ prudentiæ argumenta deducere à mente possint: vt ita demum ad finem vsque vitæ perseuerantem in Dei famulatu animum conseruantes, cælestem illam coronam, quæ fideliter perseuerantibus à Domino promissa est, ipso donante percipere mereamur.

Ego sum Possessor istius libri
Adalbertus Josephus
Dluzniowski

IN EADEM DOMINICA QVARTA POST PASCHA, CONCIO TERTIA: IN qua, quibus potiſſimùm virtutibus ad Spiritus ſancti aduentum præparari debeamus, exponitur. Ad quod ſententia verbis Thematis comprehenſa paulo latiùs declaratur.

THEM. *Expedit vobis, vt ego vadam. Si enim non abiero, Paracletus non veniet ad vos.* Ioan. 16.

N omnibus ferè lectionibus quæ his Dominicis diebus qui inter reſurrectionem Domini aſcenſionemque fluxerunt, aduertere, fratres chariſſimi, potuiſtis, mentionem ferè vbique de Spiritus ſancti aduentu fieri. Vt autem intelligamus, quo conſilio hoc ab Eccleſia factitatum ſit, annotandum prius eſt, commune eſſe omnibus cauſis efficientibus, nihil niſi in materia apta atque præparata efficere poſſe. Hinc medici à noxijs humoribus ægrotantium corpora purgaturi, quibuſdam priùs potionibus humores ipſos exagitant, & velut à ſedibus ſuis auellere ſtudent; fruſtra cætera, niſi hoc antè preceſſerit, tentaturi. Quamuis autem naturæ conditor in operibus gratiæ his legibus aſtrictus minimè teneatur (facilè enim in oculis eius eſt,
Eccle. 11. vt Eccleſiaſticus ait, ſubitò honeſtare pauperem, & ex lapidibus
Matt. 3. ſuſcitare filios Abrahæ) ferè tamen hoc ipſo ordine non modò naturam vniuerſam, ſed Eccleſiam quoque ſuam adminiſtrat: vtpote qui ſuauiter omnia in numero, pondere, & menſura diſ-
Sap. 11. ponat. Hinc Prophetarum chorum ante Chriſtum Dominum præmiſit, qui eius aduentum hominibus prænunciantes, eos ad illum dignè excipiendum præpararent. Inſtante verò iam aduentu ſuo, præcurſorem ſanctiſſimum ab ipſis materni vteri
Matth. 3 viſceribus Spiritu ſancto plenum deſtinauit, qui (vt Zacharias
Luc. 2. pater eius cecinit) præiret ante Dominum parare vias eius. Ipſe verò Dominus à præcurſore nunciatus, velut quidam Spiritus ſancti præcurſor extitit, qui & paſſionis ſuæ ſacrificio eius aduentum promeruit, & clariſſimis doctrinæ inſtitutis ad eius gratiam percipiendam homines præparauit. Inter præcipua enim Chriſti officia hoc in primis numeratur, quòd diſcipulorum ſuorum corda ad Spiritum ſanctum excipiendum aptauerit. Ioannes igitur præcurſor Chriſti: Chriſtus verò præcurſor fuit Spiritus ſancti. Quòd ſi ex dignitate Ioãnis Chriſtum prę- nun-

nuntiantis, Christi dignitatem agnoscimus: qualis erit Spiritus sancti dignitas, qui ipsum Christum Dominum totius sanctitatis autorem, habuit præcursorem?

Hoc igitur animaduertens Ecclesia, singulis anni temporibus nititur nos ad diuina mysteria cõuenientibus initijs preparare. Ad natalẽ enim Domini diem quatuor antè hebdomadibus, toto videlicet Dominici aduentus tempore, nos præuenit, quo ad festum illum ita præparemur, vt cùm in mũdo nascitur Christus, in mentibus quoque nostris misericorditer renasci dignetur. Ante eius verò resurrectionẽ quadraginta diebus, toto videlicet Quadragesimæ tempore, ieiunijs, orationibus, sacrisque Concionibus pectora nostra purgare contẽdit, vt resurgente Domino, nos quoque cum illo pariter resurgamus: hoc est, vt nostra quoque cum illo resurgat vita, pietas, atque iustitia. Ad sacratissimum verò festum Pẽtecostes (quod modò instat) quo Spiritus sanctus in discipulorum corda delapsus, eos sui similes, hoc est, spirituales fecit atq; diuinos (ad quod omnia alia Christi beneficia atq; mysteria destinantur) quinquaginta diebus præparat nos, vt cũ discipulis ipsis aduentũ huius diuini spiritus expectãtes, ac desiderãtes, assiduisq; votis & precibus eius opẽ flagitantes, cum illis tandem eodem dono potiri mereamur. Hoc est igitur hisce diebus Ecclesiæ propositum atque consilium. Vt hoc autem piè & religiosè præstare possimus, cæleste opem sacratissimæ Virginis intercessione suppliciter imploremus.

AVE MARIA.

QVONIAM in hodierna sancti Euangelij lectione (vt dicere cœpimus) discipulos suos Dominus ad Spiritus sancti (quẽ toties promiserat) aduentum præparare studet, de eius primùm donis & officijs, deque animi nostri præparatione ad ea dona percipienda disserit. Quia verò hæc sacra lectio multis maximisque mysterijs referta est, neque omnibus explicandis aut facultas nostra, aut temporis angustia sufficit, duas solùm insignes eius sententias explicare aggrediar. Primùm enim qua ratione Spiritus sanctus, veritatis spiritus esse dicatur, excutiã. Deinde cur is, nisi abeunte Christo, ad discipulos venire non debebat. Prius tamen quàm hæc ipsa tractare incipiam, lectionis Euangelicæ textũ quàm breuissimè percurram. Ait igitur Dominus:

Vado ad eum qui me misit, & nemo ex vobis interrogat me, quò vadis? Sed quia hæc locutus sum vobis, tristitia impleuit cor vestrum. Sed ego veritatem dico vobis: Expedit vobis, vt ego vadam. Si enim non abiero, Paracletus non veniet ad vos: si autem abiero, mittam eum ad vos. & cætera quæ sequuntur vsque ad finem.

I.

Iam nunc quod promisimus exequi incipiamus. Et primùm

quidem qua ratione spiritus sanctus veritatis spiritus esse dicatur, expendamus, hoc est, qua ratione clarissimus hic veritatis doctor ab alijs veritatis doctoribus distinguatur. Ad hoc igitur respondemus, quòd quamuis sapientes homines docere possint veritatem, & eam quidem veritatem, quæ ad pietatis & iustitiæ cultum spectat: lõgè tamen aliter spiritus sanctus, atque eruditi etiam homines, veritatem docet. Isti enim intellectum solùm erudiunt, voluntate ieiuna & arida permanente. Præuolat enim intellectus, & sequitur tardus aut nullus affectus. At diuini huius spiritus doctrina æternum patris verbum imitatur: quod quidem mira & ineffabili fecunditate spirat amorem. Quo fit, vt non modò intellectum illuminet, sed voluntatem etiam afficiat, & incendat, & in eum affectum rapiat, quem traditæ veritatis cognitio postulat. Hinc summus virtutis amor, quòd eam hic spiritus pulcherrimã depingat: summũ verò peccati odium
Dan. 13. quòd illud maximè deforme ac detestabile esse doceat. Quid enim in causa fuit, vt sancta illa femina Susanna, morte & extrema infamia ante oculos posita, nullo modo ad peccatum potuerit induci, nisi quia cælestis hic spiritus ita mentem illius ad detestabilem sceleris deformitatem agnoscendam illuminauerat, & ita in eius odium accenderat, vt mortis suppliciũ longè vilius habuerit, quàm peccati deformitate maculari? Libet hoc in loco, fratres, carnalis hominis personam sustinere, & cum hac sancta femina sic agere: Animaduerte, quæso, mulier, nisi horum senum voluntati consentias, mortem tibi iam iam imminere, quam Philosophi omnium terribilium extremum esse dicunt: & quidem non quoduis mortis genus, sed atrocissimum: omnium; quippe manibus lapidanda es. Id quidem (inquiet illa) non ignoro. Vide etiam nominis & famæ tuæ dedecus, quòd videlicet ab omnibus adultera iudicanda es, quæ anteà pudicitiæ nomine apud omnes celebrabaris: qui tunc admirari incipient, quòd tamdiu sub sanctitatis imagine inclusas domi libidines occultaueris. Et id quidem (dicet illa) probè teneo. Considera etiam dilectissimi viri tui publicum dedecus, & filiorum tuorum ignominiam: quos infamiæ tuæ hæredes relinques: qui tanquam adulteræ matris filij omnium contumelijs expositi erunt. Et id quoque (inquiet) satis compertum habeo. Quid tibi ego rursus familiæ tuæ labem, quid dolorem patris, quid matris, quæ te genuit, non vnius diei, sed totius vitæ lacrymas commemorem, quorum miserabilem canitiem immatura mors & infamia tua deducet cum mœrore ad inferos? Nihil horum (respondere illa poterit) me latet: & quidem ista omnia quæ retulisti, animum meũ vehementer cruciant. Neque enim fortitudo lapidum fortitudo mea, neque caro mea ænea est. Verumta-

rum tamen aduerſus iſta omnia,vnam peccati deformitatẽ oppono, cuius tantum apud me odium ac deteſtatio eſt, vt omnia iſta quę retuliſti mala,& ſiqua ſunt grauiora, ſubire parata ſim potius quàm tantũ in Deum nefas admittam. Sic,fratres, ſancta hæc femina peccatum deteſtabatur: quæ à Spiritu ſancto erudita, eius malitiam ac deformitatẽ agnouerat, parique odio proſequebatur. Quid ad hæc nos miſeri dicemus,qui leuiſſimis de cauſis ad quæuis lethalia crimina patranda inducimur? Quibus verò lacrymis, quibus lamentis hanc peccãdi facilitatẽ proſequemur? Hæc enim res coniecturam facit,nondum hanc diuini ſpiritus lucem cordibus noſtris illuxiſſe. Quod cuius periculi ſit,vobis cogitandũ relinquo. Hoc igitur modo ſpiritus ſanctus afficit, quos erudit. Quod alia huius loci verſio non obſcurè indicat, quæ pro eo quod nos legimus, *Docebit vos omnem veritatem*, habet: Ducet vos in omnẽ veritatem; non enim docere contentus (quod minus eſſe videbatur) mentem etiam interno motu ſuo ducit in hoc ipſum quod docet. Hac ergo ratione cæleſtis hic veritatis Magiſter docere pios homines ſolet.

Cæterum quam is veritatem ſiue doctrinam doceat,ſequentia Domini verba inſinuare videntur: *Non enim* (inquit) *loquetur à ſemetipſo: ſed quæcumque audiet, loquetur; & quæ ventura ſunt, annunciabit vobis.* Hunc locũ veteres quidem interpretes ad diuinarum perſonarum proceſſionem non incommodè referunt: recentiores tamen,qui nimium litteræ adhærent, ſic exponunt, vt dicant, ſpiritum quidem ſanctum non aliam doctrinam aliáue dogmata,quàm quæ Chriſtus Dominus docuit, hominibus traditurum: ſed eandem ipſam magnificis ſignis & miraculis confirmaturum. Hoc enim Dominus ſignificat, cùm ait, *De meo accipiet* (hoc eſt, de doctrina mea) *& annunciabit vobis.* Hoc autem ſpiritus ſancti officium in maximam Chriſti Domini claritatem & gloriam redundabat: quando quæ is inter homines agens docuit, ſpiritus ſanctus, hoc eſt, omnipotens Deus,rata, firma, ſtabilia & diuina eſſe Apoſtolorum teſtimonio, & mirandis operibus comprobabit. Idemque ſpiritus diuinitatem & gloriam Chriſti eorundem Apoſtolorum opera mirificè illuſtrabit. Quod enim aliud Apoſtolorum munus fuit, quàm hanc gloriam prædicare? & portare nomen eius coram gentibus & regibus & filijs Iſraël? Quid aliud omnes Pauli epiſtolæ,quàm Chriſti gratiam,benignitatem, humanitatem,ſanctitatem, & immenſam erga genus hominum charitatem (quæ ſupereminet omnem ſcientiam) & imperueſtigabiles eius opes atque diuitias ſpirant?

II.

Hactenus priorem quam pollíciti ſumus ſententiam de ſpi-

ritus ſancti magiſterio explicauimus. Nunc alteram quam verbis Thematis cõprehendimus (quę maiorem parit difficultatem) tractare aggrediamur. Ait namque Dominus: *Expedit vobis vt ego vadam: ſi enim non abiero, paracletus non veniet ad vos.* Cur quæſo, Domine, non veniat ſpiritus hic te præſente? Quid præſentia tua Spiritus ſancti præſentiam impedire poteſt? Si enim puritas & innocentia homines ad hunc ſpiritum excipiendum præparat, quid magis ad hanc ipſam puritatem & innocentiam conſequendã iuuare poterit, quàm doctrina tua, præſentia tua, & cuſtodia tua? Ad hanc autem quæſtionem vno ferè conſenſu ſancti patres reſpondent; hoc nimirum diuino conſilio ſtatutum ac decretum fuiſſe, vt non eſſent duo ſimul in hoc mundo cõſolatores, alter viſibilis, alter inuiſibilis: ſed vt viſibilis ſubtraheretur, quo inuiſibilis mitteretur: vt hac ratione pij omnes intelligerent, quàm magnũ voluptates, & conſolationes ſeculi, & lauta vita ad cæleſtis huius ſpiritus conſolationes percipiendas impedimentum præſtarent: quãdo illa viſibilis conſolatio, quæ
Prima ratio. ex ſanctiſſimæ humanitatis Chriſti conſortio manabat, pleniorem diuini ſpiritus fructum (qua ratione, infrà declarabimus) impediebat. In ea ſiquidem hærentes ac defixi ſemper diſcipulorum oculi, nihil aliud quærebant, quia illud ſolum ſibi ſufficere
Matt. 17. credebant. Itaque ſicut Petrus in monte gloriam Domini contemplatus aiebat, Domine bonum eſt nos hîc eſſe, nihil aliud expetens quàm quod tunc oculis vſurpabat: ita diſcipuli, pulcherrima illa Domini Saluatoris præſentia contenti, nihil aliud ſibi eſſe optandum putabant. Ideoque ab hoc lacte depellendi erant, quo ſolidiori diuinitatis eius cibo alerentur. Sacræ enim humanitatis contemplatio hoc nomine potiſſimùm commendatur: quòd per eam mens noſtra ad diuinitatis cognitionem aſſurgat. Nullibi enim magis quàm in ea diuinæ bonitatis, charitatis, miſericordiæ, & iuſtitiæ ſplendor elucet. Diſcipuli verò adhuc rudes, ſola præſentis Domini ſpecie contenti, vlterius minimè procedebant. Hac igitur de cauſa Saluator ait, *Expedit vobis vt ego vadam.* Hoc eſt, expedit, vt forma ſerui veſtris ſubtrahatur aſpectibus, vt amor diuinitatis altius veſtris infigatur mentibus.

Secunda ratio. His etiam adde, quòd ad illos potiſſimùm Spiritus ſanctus venire ſolet, qui omni humano auxilio deſtituti, ſpem omnem ſuam in ſola eius miſericordia poſuerunt, qui ab vno illo pendent, quique illius opem & auxilium ſemper implorant. De
Pſal. 10. his enim dicitur: Tibi derelictus eſt pauper, orphano tu eris adiutor. Pauperes verò atque orphanos appellat eos qui omni humano præſidio deſtituti ſunt, quales pueri eſſe ſolent parentibus orbati. Hinc ſæpe idem ſanctus Propheta hanc orbitatem

& ſo-

& solitudinem suam Domino repræsentat, quo eum ad misericordiam flectat. Erue (inquit) à framea Deus animam meam: & de manu canis vnicam meã. Pro quo semper D. Hieronymus ex Hebr. vertit, solitariam meam, hoc est, omni humana ope destitutam, ab omnibus derelictam, tibique vni reseruatam.

Hanc autem solitudinem numquam discipuli præsente Domino Saluatore experirentur: nec se tales ante conspectum Domini præsentarent, cùm sub tali custode ac parente securi & intrepidi vitam agerent, sicut ipse ad patrem ait, Cùm essem cum eis, ego seruabam eos. Hoc ipsum tamen eo abscedente cumulatissimè præstiterunt. Tunc enim cùm se magistro (cui omnis eorum salus & fiducia innitebatur) orbatos vidissent, seque orphanos in medio nationis prauæ ac peruersæ relictos esse intellexissent, neque quicquam omnino præsidij & spei, nisi in solo Spiritus sancti aduẽtu repositum haberent, toto mentis affectu ad illius opem confugientes, dies noctesque vnanimiter in orationibus cum Maria matre Iesu, sanctisque mulieribus tanto maiori studio perseuerebant, quanto se magis omni humano auxilio destitutos esse intelligebant: quæ quidem maxima ad Spiritus sancti dona percipienda præparatio fuit. Quocirca magno diuinæ prouidentiæ consilio factum est, vt Christus Dominus ab eis discederet, quò maiori donorum plenitudine Spiritus sanctus in eos descenderet. Ioan. 17.

Hoc autem exemplum illos potissimùm consolatur, qui varijs calamitatibus, morbis, & inopia premuntur: præsertim cùm hæc incommoda æquo animo ferunt. His enim finitima certè paracleti spiritus consolatio est, qui per Salomonem præcipit: Date siceram mœrẽtibus, & vinum his qui amaro sunt animo. Bibant, & obliuiscantur egestatis suæ, & dolorum non recordentur amplius. Apertè enim his verbis vinum illud, quod lætificat cor hominis, non voluptate dissolutis, non diem in ludis & fabulis traducentibus; sed ijs qui amaro sunt animo, propinare Dominus iubet: Bibant (inquit) & obliuiscantur egestatis suæ, & laborum non recordentur amplius. Dulcedinis enim & suauitatis huius magnitudo laborum omnium sensum ac memoriam delet. Quàm magnum verò est hoc diuinæ miserationis indicium, quòd illa suauitas, illa iucunditas, illa serenitas in qua nihil inquinatum incurrit, animæ laboranti gratiam suæ visitationis impendat, & omnia mentis eius claustra penetrans, eius labijs quoddam suæ dulcedinis imprimat osculum, atque ineffabili suauitate sua blandiatur mœrenti, cunctantem alliciat, animet desperantem? Hanc autem diuinæ consolationis dulcedinem Daniel Propheta sese propter Deum affligens expertus est, cui ab Angelo dicitur: Noli timere Daniel, quia ex Prou. 31. Prou. 31. Dan. 10.

die primo quo posuisti cor tuũ vt te affligeres in conspectu Dei tui, exaudita sunt verba tua. Præmiserat enim paulo antè Daniel dicens: In diebus illis ego Daniel lugebam trium hebdomadarum diebus, Panem desiderabilem non comedi, & caro & vinum non introierunt in os meum. Hos ergo qui ita lugent, qui ita à se carnis abdicant oblectaměta, spiritus hic diuinus visitat, reficit, consolatur, mirisque delicijs recreat, quibuscum nullæ huius mundi deliciæ comparari possunt. Quid enim putida caro & sanguis ad spiritus sancti delicias?

Nunc ad vos, fratres. Si hæc tam sancta consolatio, quam humanitatis Christi præsentia pariebat, quòd aliquid haberet corporeũ atque visibile, nonnihil impedimenti præstabat ad diuinas Paracleti spiritus consolationes recipiendas; quid, quæso, faciet densissima illa nebula, aterque fumus terrenarũ consolationum, mentis oculos perstringens? Quanto hæc maiorẽ diuino spiritui obicẽ ponet? Rectè enim D. Bernardus: Præoccupatum secularibus desiderijs animum delectatio sancta declinat, nec misceri poterunt vana veris, æterna caducis, spiritualia carnalibus, summa imis, vt pariter sapias quę sursum sunt, & quæ super terram. D. quoque Gregor. Tanto quisque (ait) à superno amore deiungitur, quanto inferius delectatur. Idemque: Seculares, inquit, mentes quantum se foris per desideria dilatant, tantum ad receptionem diuini spiritus sinum cordis angustant.

Bernard. super Cãtica, ser. 77.

Gregor. in Mor.

III.

Quisquis igitur cælestis huius Paracleti delicijs frui desiderat, omnibus carnis & vitæ huius delicijs renunciare contendat. Qui verò contrà faciũt, omnem hanc Paracleti spiritus consolationem (quamdiu sic permanent) à se repellunt. Quis enim medicum in domum sani & valentis, aut quis chirurgum ad integrum & nullo vulnere sauciatum mittat? Multò ergo minus Deus cælestem hunc consolatorem in animam terrenis consolationibus affluentem destinabit.

Cant. 3.

Ideo sponsa in Cant. Sponsum in lecto quæsiuit, & non inuenit, quia videlicet qui in lecto terrenarum deliciarum quiescentes, diuini spiritus delicias quærunt, inuenire nequaquam poterunt. Delicata est enim (ait Bernardus) diuina consolatio, & non datur admittentibus alienam. Quid autem mirum, si non datur quod non quæritur, cùm Dominus dicat: Quærite & inuenietis? At qui carnalibus delicijs afluunt, spirituales minimè quærunt. Cuius rei causam esse sancti Patres definiunt, quód quemadmodum piscibus in aqua commorantibus terrestris habitatio molesta est; ita hominibus carnis delicijs & voluptatibus assuetis, omnia spiritualia studia atque exercitia (quibus diuina consolatio quæritur) insipida & ingrata sunt: vtpote

Matth. 7.

Simile

vtpote qui palatum animæ prauis vitiorum humoribus corruptum gestent, Spiritualibus enim spiritualia maximè aptantur: animalis autem homo non percipit ea quæ sunt spiritus Dei.

Quo circa spiritualem vitam amplecti contendat, quisquis amœnissima hac paradiso deliciarum frui optat. Congrua enim ad aliquam formam recipiendam præparatio est, ipsius formæ introducendæ anticipata quædam similitudo. Lignũ enim per calorem ignis ad ipsius ignis formam præparatur; quo fit, vt calor ad calorem preparet, imperfectus videlicet ad perfectiorem. Vnde liquet, spirituales viros esse debere, qui diuini spiritus delicijs circumfluere debent. Simile

Quod nulli cumulatiùs præstant, quàm qui illa Petri Apostoli verba factis exprimere conantur, quibus ait: Obsecro vos tamquam aduenas & peregrinos abstinere à carnalibus desiderijs, quæ militant aduersus animam. Hoc enim peregrini ac præcipuè exulis proprium est, vt quamdiu extra patriam peregrinatur (in qua vxorem, parentes, liberos, agros, & domicilium habet) totus ibi cogitatione & amore sit, nihilque frequentius quàm patriam corde & ore versare soleat, de nulla re libentiùs audire, nihilque magis desiderare, quàm vt exilio & peregrinatione finita, lares proprios patriamque reuisat. Qui igitur se hoc modo tamquam exules & peregrini in hac vita gerunt, qui se non habere hîc ciuitatem manentem, sed futuram inquirere intelligunt, qui radices non in terra, sed in cælo fixas habent, qui tamquam aduenæ & peregrini velut in transitu terrena omnia quasi protinus relicturi, contemplantur; hos, inquam, spiritus ille cælestis velut legitimos filios agnoscit, eosque cælestibus disciplinis informandos, spiritualibusque delicijs nutriendos suscipit. 1. Pet. 2.

Harum verò deliciarum magnitudinem ipsę quoque cælestes virtutes in sponsa contemplantes, vehementer admiratæ quærunt: Quæ est ista quæ ascendit de deserto delicijs affluens, innixa super dilectũ suũ? In deserto nihil nisi tristis solitudo est, nihilque ibi reperitur quod intuentium oculis aliqua pulchritudinis specie blandiatur. Qua similitudine eius animæ status designatur, quæ nihil ex hoc mundo quærit, nihil appetit, nihil immodica & anxia solicitudine curat, nihilque nisi Deum aut propter Deum diligit. In hoc autẽ deserto erat Paulus cùm diceret: Vsque ad hãc horam esurimus, & sitimus, & nudi sumus, & colaphis cædimur, & instabiles sumus: hoc est, incertis vagamur sedibus. Et quoniam in hoc deserto erat, tot meruit affluere delicijs, vt verè dicere posset: Sicut abundant passiones Christi in nobis, ita & per Christum abundat & consolatio nostra. Quo magis ergo propter Deum quisque fuerit afflictus, hoc 1. Cor. 4. 2. Cor. 1.

maiore

maiores ab hoc spiritu paracleto consolationes percipiet. Sicut
Simile. enim quo quisque pauperum grauiùs ægrotat, hoc magis illi hospitalium medicamenta debentur: ita quo magis pij homines propter Deum affliĉtantur, hoc ad spirituales delicias magis
August. idonei fiũt. Hinc D. Augustinus, Quàm magna (inquit) multitudo dulcedinis tuæ, Domine, quam mirabiliter inspiras cordibus amatorum tuorum! quàm mira suauitas amoris tui, qua perfruuntur illi qui nihil præter te diligunt, nihil quærunt, nihil etiam cogitare concupiscunt! Quicumque verò aliud diligunt, aliud quærunt, quod non propter Deum quærunt, frustra hac
Idem. diuini amoris dulcedine frui cupiunt. Duo enim amores (ait idem) alter bonus, alter malus; alter dulcis, alter amarus, non se simul in eodem capiunt pectore. Quamobrem illi qui terrenarum rerum amore in terram defixi sunt, hoc cælesti beneficio frui minimè possunt.

Simile. Habet enim anima nostra, quemadmodum & luna, suam eclipsim. Eclipsis enim lunæ est, cùm terræ globus, sole in aduersa regione consistente, medius inter vtrumque sidus opponitur, qui mole sua impedimento est, quo minus solis splendor lunam perfundere & illustrare valeat. Simili ergo ratione mens nostra suã patitur eclipsim, cùm tota in terrenarũ rerum amore defixa, aditũ superni solis radijs obstruit, ne illã rectà petere, & illuminare valeat. Quoties igitur ad terrena immoderato amore conuertimur, toties à diuinæ lucis splendoribus auertimur.

Quid autem illos commemorem, qui non ad horam tantùm, sed perpetuam, vt ita dicam, patiuntur eclipsim, qui videlicet terrenis rebus perpetuò incubantes, numquam mentem ad diuina conuertunt? Hi planè in tenebris Aegypti commorantes, nullamque penè spiritualium rerum cognitionem habentes, per tenebras ad tenebras pergunt, videlicet per interiores tenebras mentis ad exteriores perpetuæ obscuritatis. Quicumque igitur diuinæ lucis radijs perfrui volumus, ab huius seculi amore animum auocantes, Deum semper intueamur, diuina mente & cogitatione versemus, laboresque honestatis gratia susceptos non horreamus.

Quæ cùm ita sint, quàm longè, quæso, ab huius diuini spitus consolationibus atque delicijs absunt, qui non modò terrenis curis, sed terrenis etiam voluptatibus se totos addixerunt? In eos enim temporũ mores incidimus, vt Christianorũ plurimi, Epicuri magis quàm Christi dogmata sequẽtes, omnes suas viuendi rationes ad voluptatem composuerint, carni seruientes, carnem fouentes, carnemque omni deliciarũ genere oblectantes. Quorsum ergo ad hos venire debeat consolator, qui carnis cõsolationibus oppleti sunt? Quid, quæso, cõtumeliosius in Chri-

in Christianum hominem cadere potest (qui aliam vitam, alias opes atque delicias profitetur) quàm huiusmodi vitæ institutio, quæ tota ad voluptatem composita est? Quanto aliter Seneca, quamuis gentilis, Maior, inquit, sum, & ad maiora natus, quàm vt sim mancipiũ corporis mei. Itaque, frater si cælestia cupis, cõtemne terrestria: si hoc vino cupis inebriari, ebrietate seculi relinque: si vis bibere calicẽ Domini, proijce calicẽ dæmoniorum: denique si infundi cupis, effundere debes. Stetit oleum viduæ, vbi vasa vacua non inuenit: cuius tamen vena numquã obstructa est, quãdiu vasa reperit vacua. Quis enim in vas felle plenum liquorẽ mellis ineffundat? At voluptas mundi quid aliud quàm fel aspidum est? Cuius amaritudo si modò minimè sentitur, erit tamen vbi vim & amaritudinem suã ostendat. Hoc enim illa Salomonis verba significant, Suauis est homini panis mendacij, sed postea replebitur os eius calculo. Panem verò mendacij voluptatẽ seculi appellat, quæ sub dulcedinis specie sempiternam postea amaritudinẽ parit. Has ergo, fratres, voluptates & seculi blãdimenta, tamquam panẽ mendacij, & venena aspidum declinemus, malesuadæ carnis cupiditatibus repugnemus, crucem Domini viriliter amplectamur, eiusq; vestigijs insistamus, qui omnia carnis blandimẽta, velut lethalia venena, & à se repulit, & nobis repellenda monstrauit. Sic enim fiet, vt fluxa & celeriter interitura bona repudiantes, pro carnalibus spirituales, pro terrenis cælestes, & pro temporarijs æternas delicias percipere mereamini, donante Domino Iesu Christo, qui cum patre & spiritu sancto regnat in secula seculorum, Amen.

Seneca in Epistol.

Prou. 20.

DOMINICA QVINTA POST PASCHA, CONCIO PRIMA: IN QVA prior lectionis Euangelicæ pars explanatur.

THEMA. *Amen dico vobis, si quid petieritis patrem in nomine meo, dabit vobis.*

SI rectè meministis, fratres charissimi, omnes ferè sancti Euangelij lectiones quæ hoc paschali tempore Dominicis diebus propositæ ab Ecclesia sunt, magnopere sacri huius temporis rationi conueniunt. Est enim tempus hoc spirituali lætitiæ consecratum: quod illa vox Alleluia lætitiæ spiritualis index (quæ toties inter diuinas laudes repetitur) facilè declarat. Lectiones porrò Euangelicæ non terrorem aliquem, sed ineffabilem

bilem Christi charitatem, & Paracleti spiritus dona & solatia continent: quibus Dominus discipulorum suorum mœrorem (qui illis ex suo discessu acciderat) lenire curabat. Hodierna verò sancti Euangelij lectio non illos modò, sed nos omnes ita consolatur, vt vix in ea vllum verbum sit, quod non ingentem nobis fiduciæ, lætitiæ, & consolationis materiam præbeat. Ait enim primùm Dominus:

Amen amen dico vobis, si quid petieritis Patrem in nomine meo, dabit vobis. Quid his verbis dulcius? quid opulentius? quid mirabilius? Si enim Rex aliquis summa liberalitate erga familiarē aliquem
3. Reg. 9. amicum vti vellet, quid illi amplius præstare potuisset: Hoc autem Dominum vni Salomoni præstitisse legimus: cui post magnificentissimam illam templi fabricam, post tam multarum pecudum sacrificia, iussit, vt quicquid vellet, ab ipso postularet.
4. Reg. 2. Helias verò ex hoc seculo migraturus, dilectissimo discipulo ait: Postula quod vis, vt dem tibi. Hoc igitur quod tam raró inter homines cōtingit, in præsenti lectione non vni alicui amico, non dilectissimis discipulis solùm, sed omnibus in commune fidelibus Dominus exhibet, cùm ait: *Amen amen dico vobis, si quid petieritis Patrem in nomine meo, dabit vobis.*

Quia verò hæc tam magnifica promissio communem hominum fidem superare videbatur, apposuit duplicem asseuerationis notam: qua & promissionis suæ certitudinem ostenderet, & fidei nostræ imbecillitatem roboraret. Perinde enim est ac si diceret: Quamuis hoc fidei vestræ incredibile, & paruitati vestræ magnum videatur, verè tamen ita est: quia non hoc humanæ angustiæ donum, sed diuinæ, hoc est, immensæ liberalitatis beneficium est. Quantum ergo hac Dominica promissione fiducia nostra roboratur? quantum etiam socordia reprehenditur, qui adeò paratam & promptam Domini miseri-
Chrysol. cordiam repudiamus? Vt enim D. Chrysologus ait: Petentis negligentia reprehenditur, vbi de dantis misericordia non dubitatur. Danda tamen, fratres, opera est, vt cùm petimus, aliquid petamus. Ait enim Dominus, *Si quid petieritis.* Vt enim
August. D. Augustinus ait, Nō petit aliquid, qui fugitiuos honores, aut perituras diuitias, cæteraque terrena & interitura bona petit: quæ non vera & expressa bona, sed bonorum vmbras & simu-
Plato. lacra esse, Plato quoque testatus est. Certè spiritualibus rebus
Sap. 7. collata, nihil sunt: quemadmodum Sapiens ille docuit, qui diuitias in comparatione sapientiæ nihil esse dixit. Aliquid ergo, hoc est, vera, solida, & sempiterna bona, quæ Deo digna sint, petere debemus. Dedecore enim & ignominia magnum principem afficit, qui exigua ab eo munuscula petit. Donum enim non tam exiguitati postulantis, quàm dantis magnificen-

tiæ respondere debet. Quod quidem Alexandrum cuidam ab eo munera petenti, respondisse ferunt. Cùm enim is cuidam donum aliquod ab eo petenti, ciuitatem donasset, & ille munus hoc conditioni suæ minus conuenire dixisset, ille contrà: Ego, inquit, non quod te accipere dignum sit, sed quid me dare deceat, attendo. Si igitur hanc sibi dignitatem vilis humuncio arrogabat, quid immensam illam amplitudinem facere par est, cuius sunt omnia quæ in cælo & in terra sunt, quæque vt multa donet, donando tamen nihil amittit? Cùm ergo aliquid ab illo petimus, non paruitatem nostram, sed illius amplitudinem, maiestatem, liberalitatem, & opes immensas cogitare debemus, vt conuenientia eius dignitati dona postulemus. Seneca li. de benef.

Si quid (inquit) *petieritis Patrem.* En aliud fiduciæ atque solatij plenissimum verbū: quòd videlicet non Deum, non Dominum, sed patrem appellat eum à quo petere iubet: nec patrem meum dicit, sed in commune patrem. Meminerat enim se paulo pòst dicturum, Ascēdo ad patrem meum & patrem vestrum, Deum meum & Deum vestrum. Qui enim illi pater erat ab æterno per naturam, patrem se nobis misericorditer exhibuit in tempore per gratiam. Quod quidem beneficium vnigeniti sui non solùm consensu, sed etiam merito collatum homini est. Ad ius enim adoptionis, legitimæ prolis consensus accedere per leges debet. At vnigenitus Dei filius non modò consensum præbuit, sed id etiā à patre precibus impetrauit, & clarissimis virtutum officijs promeruit. Hinc Augustinus: Multos (inquit) filios Dei fecit vnicus filius Dei: emit sibi fratres suo sanguine, probauit reprobatus, redemit venditus, viuificauit occisus. Quod ergo maius diuinæ bonitatis argumentum? quod clarius diuinę charitatis indicium? quod firmius spei nostræ robur & firmamentum? quò sublimius humanæ naturæ dignitas attolli debuit, quàm vt rerum omnium Dominum appellare patrem posset? Quanti, quæso, dignitatem hanc Ioannes Euangelista æstimabat, cùm diceret: Videte qualem charitatem dedit nobis pater, vt filij Dei nominemur & simus? Satis erat nominari, adiecit & esse; ne hunc honoris titulum vera & solida dignitate vacuum arbitraremur. Alienū quippe à diuina largitate & veritate est, dignitatis nomina sine vera dignitate conferre. Reges enim & Pōtifices (quorū exiguæ opes & tenues facultates sunt) honorifica sæpe nomina sine vllis opibus vel dignitatibus tribuunt: sic enim annulares Episcopos, sic Comitum vel Ducum illustres quidem, sed inanes titulos conferunt; at Dei veritas & magnificentia non inania & fucata, sed solida & vera dignitatum nomina imponit. Sic Abraham multarū gentium patrem & vocauit, & fecit: sic Ioanni Baptistæ nō modò gratiæ nomen indidit, 1. Ioan. 3. Dissimil. Gen. 17. Luc. 1.

indidit, sed etiam gratiam contulit, quando illum in materni adhuc vteri angustijs inclusum spiritu sancto repleuit. Sic Ecclesiæ suæ principem, qui Simon antea vocabatur, Cephas
Hieron. Syriaca lingua (vt D. Hieronymus testatur, quod Petrum siue petram sonat) appellauit, quia illum re & nomine solidum Ecclesiæ fundamentum instituere decreuerat. Quæ cùm ita sint, si Deus omnipotēs patris sibi nomen vindicauit, nobisque filiorum nomina imposuit; consequēs profectò est, vt se patrē amore, patrē beneficijs, patrē singulari cura & prouidentia, patrem denique omnibus paternæ charitatis officijs exhibeat. Quid autem hac dignitate sublimius? quid vel ad diuitias opulentius, vel ad tutelam firmius, vel ad vitæ iucunditatem gratius, vel ad decus & gloriam magnificentius? Quid trepidare, quid metuere, cur angi aut solicitus esse vel in media morte debeat, qui talem iuxta se vigilem, custodē, & vindicē libertatis habet? Quid enim illi deesse ad salutem poterit, qui de Deo patre gloriatur? Nouit necessitates tuas, qui nihil non nouit: potest mederi calamitatibus tuis qui nihil non potest. Volet autem. Quare? Certè quia pater est. Vbi igitur hæc tria in summo illo rectore & parente habes, nempe scire posse, atq; velle; quid amplius ad felicitatem tuam requiris? Fuit quædam insignis femina, quæ hac cælesti philosophia erudita, Deum tamquam patrem filiali (vt ita dicam) affectu venerabatur, quæ in omnibus rebus dubijs & afflictis hoc vno verbo se mirificè consolabatur: Patrem habeo, qui omnia scit, & omnia potest, & paterna charitate quæ mea sunt, curat: cur igitur sub parentis huius tutela constituta aut trepida-
Psal. 93. re, aut angi debeam? Itaque cum Propheta dicam, Ego quidem mendicus sum & pauper, Dominus sollicitus est mei. Hoc est igitur, fratres, non verbis solùm, sed rebus ipsis de patris huius dignitate & nomine gloriari.

I.

Sequitur deinde aliud, quod non minorem nobis spem atque solatium affert. *Siquid* (inquit) *petieritis in nomine meo*. Huius verbi occasione ingentem Christianæ religionis thesaurum ostendere, & latum meritorum Christi pelagus ingredi cogimur. Hoc enim verbo tacitæ cuidam quæstioni, quæ non raro ab hominibus proponi solet, respondemus. Dicet enim fortasse aliquis: Vnde mihi (qui humi repo, qui putredo, qui cinis, & vermis sum) tanta gloria, vt filij Dei nomine & dignitate gaudeam, & quæcumque ab illo petiero, impetrare debeam? Terret namque me non solùm conditionis vilitas, sed multo magis morum indignitas, & extrema meritorū egestas. Quibus ergo meritis ad hanc tantam gratiam aspirare potero? Huic igitur tacitæ quæstioni Dominus respōdet, cùm se medium offert, cùm nominis

sui

ſui ſanctitatem, cùm meritorũ ſuorum magnitudinem, & immenſam erga ſe patris charitatẽ nobis ob oculos ponit. Si enim Moyſes ſæuientis iram Domini toties meritis & precibus ſuis auertit, quid vnigeniti filij Dei preces & merita non efficiẽt? Si impleuit Dominus omnia quæ pollicitus fuerat Abrahæ, propter inſignem eius fidem & obedientiã, quid non vnigeniti eius pietas & merita infinita conſequentur? Quæ ergo comparatio hominũ ad Deum & hominem? ſeruorũ Dei ad filiũ Dei? ac eorum poſtremò qui peccatis adſtricti erant, ad ipſum puritatis & innocentiæ fontem? Quamuis enim ſancti iſti viri, cæterique ſimiles in vita ſe excellenter geſſerint, interdum tamẽ lapſi ſunt (nullus enim eorum fuit, qui perpetuũ vitæ curſum ſine aliqua prolapſione conficeret.) At Agnus hic immaculatus non modò nullius peccati contagio pollutus eſt, ſed nos omnes puritatis & innocentię ſuæ merito ab omni ſcelerum pollutione mundauit. Quanto ergo gratior aduocati huius interceſſio, & meritorum eius ante cõſpectum patris oblatio, & ſuauiſſimi nominis eius obteſtatio futura eſt? Si enim excellens animi puritas & ſanctitas eſt Deo gratiſſima, in Chriſto eluxit ſummæ ſanctitatis exemplum. Si charitas in homines apud benigniſſimum illum generis humani parentem plurimũ valet, adeò nos dilexit Chriſtus, vt acerbiſſimæ morti ſeipſum pro hominum ſalute libẽter offerret. Si preces ſanctorum hominũ Deum flectunt, hic ſummus Sacerdos & Pontifex noſter omnem vitam (quam infinitis laboribus expoſuit) in precibus cõſumpſit: atque ita patris opem cum valido clamore & lacrymis implorauit, & exauditus eſt pro ſua reuerentia, hoc eſt, propter ſuam ſingularem in Deum pietatem. Si poſtremò ſacrificium aliquod Deo gratum fuit, pacemque nobis impetrare potuit, huic vni ſacrificio tributũ eſt, vt perpetuò Deum generi humano conciliaret.

Hoc eſt igitur, fratres, ſummum ſpei noſtræ fulcimentum, hæc maxima Chriſtiani hominis felicitas, & hac potiſſimùm ratione (vt cætera ſileantur) longè meliori conditione ſumus, qui ſub gratia, quàm qui ſub lege olim militarunt. Illi enim vt Deum ſceleribus infenſum placarent, pecudum ſanguine & ſacrificijs Deo litabant (impoſſibile autẽ eſt, vt Apoſtolus ait, ſanguine taurorũ aut hircorum auferri peccata) nos verò agni immaculati atque incõtaminati, hoc eſt, vnigeniti filij Dei ſacrificium habemus, qui eſt propitiatio pro peccatis noſtris. Illi cùm maximè Deum ſibi placare vellent, nullos alios patronos & aduocatos quàm veteris teſtamenti patres habebant: nos verò vnicum Dei filium, nos æterni patris verbum, nos immaculatum Dei Agnũ, nos eius ſanguinẽ pro nobis in cruce profuſum, nobiſque teſtamento legatum habemus, quem in cunctis precibus

Heb. 10.

nostris æterno patri offeramus, ne in conspectu eius vacui, sed gratissimis pleni muneribus appareamus. Per illum ergo pater æternus nos sibi reconciliat, per illum peccata condonat, per illum regni sui hæredes instituit, per illum sceleribus nostris propitiatur, per illum denique (vt vno verbo concludã) omnia quæ primi parentis vitio collapsa fuerant, cumulatissimè reparãtur.

Licet itaque iam nobis hoc modo cum Deo agere: Cur, quæso, Domine, cùm in hanc primùm lucẽ editus & susceptus fui, omnibus iustitiæ & gratiæ tuæ ornamentis (quibus me ab origine mundi ditaueras) nudatus sum? Si dixeris me primi parentis crimine, & illum donis tuis, & me quoque in illo tamquam ramum in stipite spoliatum: rectè sanè: sed ego tibi tamẽ pro isto mero homine Deum & hominem offero: pro eius inobedientia aliam grauissimam obedientiam: pro eius superbia qua vilis homo ad diuinitatis gloriã aspirauit, aliam contrà humilitatẽ qua summus & verus Deus sese ad seruilem hominis formam abiecit. Quanto ergo maius est quod ego tibi offero, quàm quod ille tibi sustulit? Ergo redde mihi per secũdum hominem, quod per priorem amisi: redde mihi per cęlestem, quod per terrenum
Rom. 5 abstulisti. Verè enim non sicut delictum, ita & donum: vbi enim abundauit delictum, superabundauit & gratia. Quid ex hoc igitur consequi necesse est? Nimirum, vt quemadmodum
2. Reg. 9. Dauid Rex omnes Saulis opes quas is amiserat, Miphiboseth Ionathæ filio, propter summam quam erga eius patrem amicitiam habuit, restitui præcepit: ita planè cælestis pater propter immensam qua Christum prosequitur, dilectionem, filijs eius, quos in cruce parturiuit, quod primi parentis vitio amiserunt, restitui iubet. Felices ergo nos, qui talem aduocatum taleque sacrificium habemus, quod singulis momentis ante Patris æterni conspectum offerre possumus.

Nec enim minus hodie hæc illi oblatio grata est, quàm cùm in Caluariæ monte oblata fuit; nec minus pretiosus ille sanguis modò apud illũ rubet, quàm cùm in cruce effusus est: cũ apud æternam illam sapientiam vt futura non succedunt, ita nec prę- terita transeunt: sed eius æternitati omnia præsentia sunt. Huius ergo tanti Redemptoris meritis nixi, patrem adire, & illius opem implorare debemus. Ad Christi verò gloriam pertinet, quòd nobis aliquid propter eius merita donari petimus, cùm &
Eccles. 3. filij & membra eius simus. Verissimè enim scriptum est: Deus honorauit patrem in filijs: quando videlicet propter parentum merita, in filios licet immeritos beneficia confert: qui ideò misericordiam facere dicitur in millia ijs qui se diligunt. Sic enim
Deut. 2. terræ filiorum Ammon & Moab pepercit, & ne vestigium quidem pedis ex ea populo suo donare voluit, quòd eam filijs Lot

(qui

(qui vir iustus & gratus Deo fuerat) tradidisset. Si igitur filijs Lot, quàmuis idolorum cultoribus, post quadringentos & eo amplius annos hic à Deo honos est habitus; quid nos qui Christi filij & membra sumus, propter infinita eius merita à Deo patre sperare debemus?

Quid igitur ex hac Christiana Philosophia colligimus, fratres? Illud nimirum; vt quotiescumque Deum orare, & ab eo aliquid impetrare volumus, hunc aduocatùm nostrum, illiusque merita, labores, sudores, lachrymas, vigilias, ieiunia, vincula, sputa, alapas, flagella, spineam coronam, crucem & clauos ante illius conspectum proponamus (quæ omnia innocentissimus Agnus non pro se, sed pro nobis pertulit) & harum virtutum atque laborũ meritis ea quæ poscimus donari nobis deprecemur. Numquam igitur os ad orandum aperire, numquam oculos in cælum tollere debemus, quin aduocatum hunc Deo gratissimum nobiscum circumferamus,

Edixit Ioseph fratribus suis in Aegypto, ne coram se sine amantissimo fratre Beniamin apparerent: Alioqui non videbitis (inquit) faciem meam, nisi fratrem vestrum minimum adduxeritis vobiscum. Quod cùm illi diligentissimè curassent; maximam apud illum gratiã inierunt, eoque humanissimo vsi sunt, multisque affecti beneficijs ab eo discesserunt. Hoc ergo nobis à Deo dictum putemus: vt sine hoc nostro Beniamin, hoc est, æterni patris dilectissimo filio, ante illius conspectum apparere non audeamus. Sine illo enim clausa & interdicta omnia, per illum verò latissimus diuinarum miserationum campus nobis patefiet. Sed occurram tamen hoc in loco necesse est his qui hanc meam confessionem arripient, quò negligentiam & socordiam suam tueantur: qui Dominicæ passionis fiducia, sine bonorum operum studio, salutem sibi pollicentur: qui supra dorsum Christi nequitiarum suarum fundamenta fabricant, sanguinisque eius meritis nituntur, vt in sceleribus suis persistant. Fateor enim infinita esse merita Christi, fateor vel vnam pretiosi sanguinis eius stillam omnibus omniũ seculorũ sceleribus purgãdis satis superque esse. Non tamen is sanat inuitos, non ipsius placitis obsistentes, non oblatam lucẽ repudiantes, sed eos qui vulneris sui remedium non aspernantur, & præcepta medici seruare contendunt. Factus est enim Christus (vt Apostolus ait) omnibus obediẽtibus sibi causa salutis æternæ. Obedientibus, inquit; nõ inertibus, aut rebellibus, & imperiũ eius detrectãtibus. Vt hoc autẽ apertius fiat, illud obseruare oportet, quòd quemadmodũ corporis mẽbra capiti coniuncta esse debent, quò virtutis eius influxũ participent: ita Christo capiti iunctos nos esse oportet, quò meritorũ eius influxũ atque virtutẽ percipere

Genes. 48. Heb. 8.

valeamus. Vt enim primi parentis labes in omnes eius posteros deriuata est (quòd omnes illi eiusdem sanguinis communione copulantur) ita quisquis particeps Christi esse cupit, spirituali vinculo illi vnitus & copulatus esse debet.

Sed instabit fortè aliquis, & dicet: Fides vnit nos Christo, quam nos integram & inconcussam ad mortem vsque retinebimus. Rectè sanè: sed ego quoque vobis occurram, nec longè ab hoc loco testes citabo. Subdidit enim Dominus: *Ipse enim pater amat vos.* Quare? *Quia vos* (inquit) *me amastis, & credidistis quia à Deo exiui.* Videtis ergo quomodo primo loco amorem, deinde fidem adiecit? Fides ergo, fateor, nos Christo (quamuis imperfectè) iungit, sed ea tunc homini salutem tribuit, cùm amori sociata est, cùm per charitatem operatur, cùm fecunda & bonis operibus adiuncta est, ac postremò cùm virtutibus illis copulatur, ad quas nos eius lumē atque doctrina vocat: quamuis multi sint qui ad eius voces obsurdescāt, eiusque lumini rebelles sint. Fides enim cùm Christum nobis proponit tamquam libertatis nostræ vindicem, salutis auctorem, aduocatū, mediatorem, pontificem futurorum bonorum, sacerdotem simul & sacrificium, in quo habemus salutem & redemptionē per sanguinem crucis eius; spem nostram in illum excitat, quæ tali fundamento nixa, nihil non sibi pollicetur ab eo qui proprio filio suo non pepercit, sed pro nobis omnibus tradidit illum. Cùm verò eadem fides Deum nobis obijcit velut summum & infinitum bonum, pulcherrimamque illius speciem, & innumera eius beneficia ob oculos ponit, ad eius nos dilectionem prouocat. Si enim (vt Philosophi aiunt) bonū intellectu apprehensum voluntatem in illius amorem excitat, multò magis immensum illud & supernaturale bonum, quod fides voluntati proponit, ad illud amore prosequendum inuitabit: quamuis improbi homines nimio terrenarum rerum amore illaqueati, huic fidei dictamini resi-
Rom. 2. stere non rarò soleant. Rursum cùm eadem fides Domini voce instructa asserit, non auditores legis, sed factores iustos apud Deum haberi: &, si velimus ad vitam ingredi, seruāda esse mandata: Deumque vnicuique, pro eo ac eius opera merentur, siue præmiū siue suppliciū reddere, ad diuinorū mandatorum obedientiā nos hortatur, cui vni iustitię coronam in cælo repositam
Simile esse docet. Scit enim non satis esse ægro ad salutem, si peritum
August. medicum audiat, nisi præceptis eius obediat. Alioqui (vt D. Augustinus ait) ipse se interimit, qui præcepta medici seruare contemnit. Hæ sunt igitur tres præcipuæ virtutes, ad quas nos fidei lumen atque doctrina mouet, nisi vitio nostro impediatur:
Rom. 1. quod (prô dolor) in illis non rarò euenit, qui (vt Apostolus ait) veritatem Dei in iniustitia detinent: qui videlicet illam quasi compe-

compedibus vinctam tenent, neque eam quò ipsa vi suatendere appetit, progredi sinunt. Quicumque igitur hanc fidem viuam atque vigentem habent, hi nimirum arctissimo pietatis vinculo Christo Capiti, vt viua membra, coniuncti sunt. Quocirca minimè dubitandum est, illos meritorum Christi ita esse participes, quemadmodum primæ illius trasgressionis participes sunt, quicumque carnalis affinitatis vinculo primo illi parenti copulantur. Sed iam ex hoc loco digressi, ad sequentia veniamus. Subdit enim Dominus.

II.

Vsque modò non petistis quicquam in nomine meo: petite & accipietis, vt gaudium vestrum sit plenum. Nondum Apostoli à spiritu sancto edocti erant, quāta esset promissionis supra positæ vis, nempe, *Si quid petieritis patrē in nomine meo* (id est, propter merita mea) *dabit vobis*: quoniam futuræ passionis Christi meritum, & infinitam summi illius sacrificij virtutem nondum plenè assecuti fuerant, donec cælestis ille Magister in eos effusus est, qui erat Christum clarificaturus, & salutis per eum allatæ magnitudinem explicaturus. Ideoque nondum in precibus suis huic solidissimæ petræ innitebantur. Ad hoc igitur nunc eos Dominus hortatur, cùm ait: *Petite & accipietis, vt gaudium vestrum sit plenum.* Hoc est, vt ex perceptorum bonorum magnitudine, quæ per orationem impetrabitis, plenum gaudium consequamini. Hic locus etiam non minus quàm præcedens piorum mentes magnoperè consolatur: quare paulo mihi diligentiùs excutiendus est: Paschali quippe tempori (quod spirituali lætitiæ dicatum est) hoc argumenti genus maximè conuenit.

Gaudium igitur Apostolus inter spiritus sancti fructus numerat cùm ait: Fructus autem spiritus, charitas, gaudiū, pax, &c. Galat. 5.
Idemque Dei regnum in hac vita tribus potissimùm rebus definit, nempe iustitia, pace, & gaudio in spiritu sancto. Ad huiusmodi verò gaudiū nos idē frequēter hortatur, cùm ad Corinth. 2. Cor. vl.
ait: Gaudete, perfecti estote, &c. Et adhuc instantiùs ad Philip- Philip. 6.
pēses: Gaudete (inquit) in Domino semper: iterum dico gaudete. Ad idemque nos Dominus hortatur, cùm ideò petere iubet, vt gaudiū nostrum plenū sit. Quid igitur est hoc gaudiū? Certè futuri gaudij primitiæ, & velut quædam venturæ felicitatis prælibatio. Quo fit, vt cùm spes præmij animum acuat ad laborē; consequens sit, vt hæc ipsa cælestis præmij degustatio maximum nobis ad omnia virtutum studia, iustitiæque labores incitamentū sit: imò verò commune quoddam instrumentum quo spiritus ille cælestis piorum mentes ad omnia viturum officia incendit. Medici enim varijs ad corporum salutem vtuntur Dissimil.
medicamentis; modò enim amara pharmaca propinant, modò

venam ſcindunt, modò ferrum adhibent, modò ignem. Denique ſunt mille herbarum ſpecies, quibus ad ſuum munus vti ſolent. At cæleſtis ille medicus (qui cùm ſit vnus, inſtar omnium & ſupra omnia eſt) exigua dilectionis & ſpiritualis gaudij (quo dilectionem ſequitur) guttula piorum mentibus infuſa, mirabiles in eis effectus operatur, maximasque vires ad ſuſcipiendos pro iuſtitia labores ſubminiſtrat. Vnde quemadmodum is cunctorum animantium naturas ordinesque conſeruat (dum in ijs rebus quæ vel ad ſpeciei, vel ad ſingulorum animantium vitam & conſeruationem pertinent, quandam veluti eſcam voluptatis appoſuit, qua illectæ, deſtinata ſibi munera ſine vlla intermiſſione obeunt) ſic idem, dum piorum mentes mira quadam diuini ſpiritus dulcedine atque ſuauitate reficit, ad omnia illos pietatis & iuſtitiæ officia incredibili alacritate atque deuotione

Pſal. 88. incitat. Quā rem illa Prophetæ verba inſinuant: Beatus populus qui ſcit iubilationem. Cur beatus? Subdit cauſam: Domine in lumine vultus tui ambulabũt (te videlicet illis monſtrāte viam) & in nomine tuo exultabũt (hoc eſt, miras ex te voluptates haurient) & in iuſtitia tua (hoc eſt, in bonitate & miſericordia tua) exaltabuntur, noua videlicet quotidie virtutum incremeta capientes. Quæ omnia ſuauiſſimus ille cordis iubilus parit. Vbi enim nouam hanc ſpiritus lætitiam guſtauerunt, nihil in vita eſt adeò pretioſum, quod non facilè contemnant: nihil adeò

Pſal. 36. difficile, quod non alacriter aggrediantur. Non enim falſo aut paruo affectu dictum eſt, Melius eſt modicum iuſto, ſuper di-

Matt 26. Gregor. in Hom. uitias peccatorum multas. Hæc eſt enim (vt D. Gregorius ait) pretioſa illa Euangelij margarita, qua inuenta, prudens negotiator vendidit omnia quæ habuit, & comparauit eam: quia (vt idem ait) qui cæleſtis vitæ dulcedinem, in quantum poſſibilitas admittit, perfectè cognouerit; ea quæ in terris amauerat, libenter deſerit. In comparatione eius vileſcunt omnia, deſerit habita, congregata diſpergit, inardeſcit in cæleſtibus, nihil in terrenis libet, deforme conſpicitur quicquid de terrenæ rei placebat ſpecie: quia ſola pretioſæ margaritæ claritas fulget in mente. Hæc eadem dulcedo facit, vt non ſolùm omnia quæcunque in mundo habentur, pretioſa contemnamus, ſed vt ardua etiam & difficilia propter eius amorem qui nos hac tanta dulcedine re-

Simile. creat, aggrediamur. Sicut enim vrſi aluearia inuadentes, fauorum dulcedine allecti, facilè apum aculeos & vulnera patiuntur: ſic ſancti viri hac cæleſti dulcedine deguſtata, nihil ſibi non aggrediendum aut ferendum propter illum putant, qui ſe illis tam dulcem atque amabilem exhibet.

Hæc eadem dulcedo legitimum caſtumque Domini timorem ingenerat: ideoque eam Vates regius à Domino poſtula-

bat

bat dicens: Lætetur cor meum, vt timeat nomen tuum. Qui Psal. 85.
enim sic à Deo lætificatur, vt illi maximè inseruire desideret: ita
vehementer illum vel leuissima in re offendere metuit, à quo
tam dulci & amabili pabulo recreatur.

Eadem quoque preces nostras efficaces & gratissimas Deo efficit, sicut idem ait, Delectare in Domino, & dabit tibi petitiones cordis tui. Libenter enim Dominus eas preces audit, quæ non à languido & segni corde, sed ab alacri & deuoto proficiscuntur. Denique ea est quæ nos diuinorum mandatorum viam celeri cursu contēdere facit, sicut idem ait: Viam mandatorum tuorum cucurri, cum dilatasti cor meum. Cor autem nostrum vt tristitia contrahitur; ita contrà gaudio & lætitia dilatatur. Ideoque hanc lætitiā scelere amissam, restitui sibi idem sanctus Vates optabat, quo inoffenso pede per hāc salutarem viam incederet. Vnde ait: Redde mihi lætitiā salutaris tui, & spiritu principali confirma me. Hanc item magno & ardenti desiderio D. Augustinus à Domino petebat his verbis: Solum refugiū & vnica spes miserorum, cui nunquam sine spe misericordiæ supplicatur, præsta mihi hanc gratiam, vt quoties de te cogito, de te loquor, de te scribo, de te lego, de te confero, quoties tui reminiscor, tibi assisto, laudes, preces, & sacrificium offero, toties obortis lachrymis in conspectu tuo copiosè & dulciter fleam: ita vt efficiantur mihi lachrymæ meæ panes die ac nocte.

Psal. 36. Psal. 118. Psal. 50. August. Psal. 41.

Quòd si à me rursum quæratis, quo in loco dulcedine ista pij homines potissimùm perfruantur, ad hoc idem dominus de piis hominibus loquens, per Esaiam respondet; Lætificabo eos in domo orationis meæ. Ibi enim cùm preces & laudes Domino offerunt, & diuina eloquia meditātur, hoc cælesti pabulo maximè reficiuntur. Cuius rei si causam quæritis, causa est, quia (vt ab Aristotele dictum est) Nihil est amanti dulcius, quàm de ea re quam vehemēter amat, tractare, loqui, & cogitare. Cùm ergo pij homines ardentissimo Deum amore complectantur; consequens est, vt dulcissimum menti eorum pabulum sit, cum Deo loqui, cum eo versari, deque ipso agere, & cogitare: quod maximè in oratione fit. Vnde vel hoc argumento intelligatis, fratres, quàm varia & multiplex sit orationis virtus, quæ non solùm vim habet impetrandi, sed hac etiam suauissima lætitia mentes hominum reficit: quæ illos ad omnia virtutum officia vehementer incitat & impellit.

Esai. 56. Aristot.

Sed cùm orationem dico, fratres, non ieiunam & sterilem, & bonorum operum studio vacantem intelligo; scitis enim scriptum esse, Qui obturat aurē suam ne audiat legem, oratio eius erit execrabilis. Et illud, Vt quid (ait Saluator) vocatis me, Domine, & non facitis quæ dico? At inquis: Inopia rerum premor,

Prou. 28. Luc. 6.

nec facultas suppetit, qua alios iuuare, & bonis operibus insistere queam. Si non habes quid alijs tribuas, corpus tamen habes, quod macerare, & hostiam Deo viuam offerre possis. Si rursum ais, te corporis etiã imbecillitate aut iugi morbo impediri, quo minus id præstare queas, animã habes varijs cupiditatibus obnoxiam: in quibus compescendis & moderandis maxima Christianæ iustitiæ portio sita est. Sic enim quidam ex sanctis illis Anachoritis adolescenti cuidam seipsum accusanti, & de se grauiter quereñti, quòd neque ieiunijs corpus atterere, neq; eleëmosynis propter inopiam proximos iuuare posset, respondit: Si nihil horum tibi licet, da operam ne te cupiditates tuæ in flagitium aliquod inducant: & hoc tibi satis erit ad salutem.

Rursus etiam cùm orationem commendo, non vagam illam, & instabili mentis agitatione dissolutam, sed attentam, sed humilem, sed piam, sed adipe & pinguedine deuotionis refertam
Esai 29. exigo: ne si aliter fiat, illud Esaiæ possit nobis Dominus improperare: Populus hic labiis me honorat, cor autem eorum longè est à me. Quid igitur? Orabo spiritu, orabo & mente. Spiritus
1 Cor. 14. enim est Deus: & eos qui adorant eum, in spiritu & veritate
Ioan. 4 oportet adorare. Est enim oratio eleuatio mentis in Deum: quare si mentem ad Deum eleuare negligis, non magis oras, quàm psittacus, dum sacra verba doctus repetit, quæ non intelligit. Quocirca (vt quidam ex sanctis Patribus ait) cùm oramus, aut psallimus, danda nobis opera est, ne auicularum more cantillemus: sic enim orat, qui attendere negligit quod
Tertul. orat: Denique (vt Tertullianus ait) à tali spiritu proficisci debet oratio, qualis spiritus ille est ad quem mittitur. Hanc autem vagam mentis instabilitatem vitare non poterit, nisi qui puritati cordis diligenter intenderit. Hanc verò puritatem nemo assequetur, nisi qui externos quoque sensus, oculos scilicet & aures, studiosè custodierit: ne per has animæ fenestras variæ rerum imagines subeant, quæ oranti sese coram exhibeant, & à cælestium rerum cogitatione auocent. Celebris ille inter Aegyptios Monachus Siluanus ab oratione egressus, oculos claudere solebat, & hortuli sui olera rigans, ita oculos demisso habitu regebat, vt solam quam rigabat humum, non aliud cerneret. Rogatus cur id faceret; Ne (inquit) mens mea variarum rerum conspectu à cogitationis suæ intentione abstrahatur. Hoc igitur exemplum, fratres, imitemur, quicumque puritati cordis inuigilamus, vt per eam, puram quoque orationem Domino offerre, & ab eo spiritualia & cælestia gaudia & hîc & in futuro sæculo percipere mereamur.

IN

IN EADEM DOMINICA QVINTA POST PASCHA, CONCIO SECVNDA, in qua lectio Euangelica explanatur.

THEMA. *Petite, & accipietis, vt gaudium vestrum sit plenum.* Ioan. 16.

NTER omnes humani cordis affectus (qui multi ac varij esse perhibentur) principem locum sui amorem tenere Philosophi testantur. Ex eo enim cæteri animorum motus & affectus, variaque desideria velut à suo fonte deriuantur. Vnde nequaquam aberrauerit, qui illum arboris trunco, cæteros verò affectus ramis ab eo procedentibus comparauerit. Hic autem affectus nobis à naturæ auctore Deo ad tutelam & conseruationem nostram datus est. Vnde Stoici Philosophi (Seneca referente) res omnes huic amori, velut cuidam pædagogo, ab ipso Deo commendatas esse aiunt. Hic verò affectus facit vt homo qui nondum diuino spiritu afflatus est, omnibus in rebus omnibusque negotijs seipsum, hoc est, suam vtilitatem, voluptatem, & gloriam auidissimè quærat, & sine hac spe vix se loco mouere velit. Qua quidem esca frequenter Dominus ad se homines trahere solet: sic tamẽ trahit, vt qui carne cœperint, spiritu consummentur: vt cùm Apostolo dicere possint: Et si cognouimus Christum secundum carnem, sed nunc iam non nouimus. Si quis igitur vestrûm, fratres, se ipsum vehementer amans, quæ sibi in virtutis & honestatis studio spes & vtilitas sit proposita, scire velit, vt multa ac penè innumera virtutis priuilegia prætereamus; hoc ipsum nos cælestis magister in hodierna sancti Euangelij lectione docet, quæ sic habet:

Amor. | Seneca in Epist. | 2. Cor. 5.

Amen amen dico vobis, si quid petieritis Patrem in nomine meo, dabit vobis. Hanc autem adeò amplam & magnificam promissionem, maiestateque sua dignam, multis in locis repetit atque confirmat; sed illic maximè vbi ait: Si manseritis in me, & verba mea in vobis manserint, quodcumque volueritis, petetis, & fiet vobis. Quid, quæso, maius vel auaritia hominum desiderare, vel diuina magnificentia polliceri debuit, quàm vt voluntatem nostram omnium diuinarũ diuitiarum mensuram faceret: nec alijs finibus, quàm desiderijs nostris miserationes suas circumscriberet? Quodcumque (inquit) volueritis, petetis, & fiet vobis. Declarat hoc illa Iosue oratio, quæ solem trium horarum spatio à cursu suo retardauit. Qua in re immensa Dei nostri

Ioan. 16.

 bonitas

bonitas atque benignitas erga pios declaratur: quando naturæ leges, quas ipse ad mūdi statum conseruandum stabiliuit, & irreuocabili atque perpetuo tenore decurrere voluit, in eorum gratiam reuocat & infringit. Quæ res vsque adeò nihil diuinæ
Bernard. gloriæ detrahit, vt eam vehemēter illustret. Hinc D. Bernardus: Nihil (inquit) est quod omnipotentiam verbi clariorem reddat, quàm quod omnipotentes quodammodo facit sperantes in se.
Philip. 4. Hinc illa Pauli vox, Omnia possum in eo qui me confortat. Ex quibus verbis intelligimus, non ad vnam aliquam rem, sed ad
Simile. omnia piorum hominum precationem valere. Si ergo tanti eos lapillos facimus quorum alij ad venena depellēda, alij ad sistendum sanguinis fluxum, alij denique ad aliorum morborum remedia valent; quanti hunc pretiosissimum lapillum æstimare debemus, qui ad omnia valet, quique malorum omniū siue corporis siue animæ salutare remediū est? Hinc D. Chrysostomus,
Chrysost. li. de oratione. Nequaquā (inquit) aberrarit à vero, si quis affirmet, deprecationem esse causam omnis virtutis & iustitiæ; neque quicquam eorum quæ conferunt ad pietatem, venire posse in animum, cui non adsit deprecatio & obsecratio. Quid quòd non solùm omnia quæ extra Deū sunt, sed ipsum etiam Deum quodammodo in potestate sua pij hominis precatio habet? Ipsa enim est quæ vincit inuincibilem, quæ ligat omnipotentem, qui illum à seueritate ad gratiam traducit, & ex leone in mitissimū agnū transformat. Quoties enim oratione sua Moyses iram Domini indignantis auertit, ac penè cruentum iam è manibus eius gla-
Hiere. 7. dium arripuit? Ad Hieremiam verò ait: Tu ergo noli orare pro populo hoc, & ne assumas laudem & orationē pro eis, & nō obsistas mihi. Quid ais Domine? Quis tibi obsistere potest? quis brachium tuum auertere? Verissimè enim dictū est: Domine, in voluntate tua cuncta sunt posita, & non est qui possit resistere maiestati tuæ. At potest hoc pia & humilis oratio, cuius virtuti & meritis Dominus cedit, quamque propter infinitam misericordiā suam hoc honore donauit, vt numquam ab eo vacua, numquam inanis recedat. Is enim est cui numquam sine spe misericordiæ supplicatur. Hæ sunt igitur opes, hic locupletissimus & indeficiens thesaurus, qui pijs in hac etiam vita propositus est. Quis sit autem qui ad alteram reseruatur, in huius Concionis calce explicabimus. Hunc porrò thesaurum tanti Regius Propheta (quamuis Regijs opibus circumflueret) faciebat, vt eius promissione mortales cunctos ad rerū omniū contemptum inuitaret, sic enim ait: Filij hominum, vsquequo graui corde? vt
Psal. 4. quid diligitis vanitatem, & quæritis mendaciū? Appellat autem omnia huius vitæ bona vanitatem & mendacium: vanitatem, quòd ea nihil solidi & expressi boni contineant: mendacium

verò,

verò, quòd falsa quadam felicitatis imagine quietem & trâquillitatem animi polliceantur: quam constat numquã alicui præstitisse. Sed quæ tu illis, Propheta, bona proponis, quo terrena hæc fastidire facias? Certè eadẽ ipsa quibus me Dominus in hac vita felicem quodammodo reddidit. Scitote (ait) quia mirificauit Dominus sanctum suum: hoc est, miris donis ac beneficijs mirabilem fecit. Quæ sunt autem ista bona? Dominus, inquit, exaudiet me, cùm clamauero ad eum. Quid enim maius aut mirabilius, aut etiam optabilius, quàm ita fauentem & propitium habere rerum omnium cõditorem & moderatorẽ Deum, vt eius aures ad omnia vota & preces meas apertas & paratas semper habeã, vt exaudiat me, votisque meis respondeat, quoties clamauero ad eum? Quid igitur hoc, nisi quædam diuinæ potestatis participatio est? Hoc est igitur, fratres, præmium quod piorum hominum precibus à Domino constitutum est.

Non tamen has tam multas opes quæuis præstat oratio, sed illa maximè, quæ fide munita, charitate incensa, pijs desiderijs incitata, bonis operibus adiuta, atque humilitatis præsidio subnecta, potenter ad superiora sustollitur. Non enim Dominus ad multiloquium mente & deuotione vacuum, sed ad multam fidem, magnam charitatem, & anxia petentium desideria solet attendere. Paucis quidem verbis, sed magno affectu Anna orauit, & oratione sua sanctissimum à Domino filium Samuelem impetrauit. Ideoque non mirum, si non exaudimur orantes, qui adeò frigidè & languidè orare solemus. Quomodo enim à Deo exaudietur, qui seipsum, dum orat, non audit; nec quid dicat, aut cui dicat, & cum quo loquatur, attendit? Danda igitur nobis est opera, vt orantes cum Propheta verè dicere possimus, Clamaui in toto corde, exaudi me, Domine.

1. Reg. 1.

Psal. 118.

Illud etiam aduertendum est, vt cùm aliquid petimus, in Christi nomine petamus. Hoc est enim quod ait: *Si quid petieritis Patrem in nomine meo:* hoc est, propter merita mea, & ad nominis mei laudẽ. Christus enim Dominus non modò sacerdos noster est, semper viuens ad interpellãdum pro nobis, sed etiam sacrificium & salutaris victima est, quam pro impetranda salute offerimus. Ipse enim est propitiatio pro peccatis nostris: ipse Pontifex summus, qui non alieno eget expiari sanguine, quia proprio refulget perfusus cruore: ipse hostia sancta, beneplacẽs, & perfecta, in odorẽ suauitatis oblata: ipse Agnus sine macula, qui coram tondentibus se obmutuit, qui alapis cæsus, sputis illitus, opprobrijs affectus, os suum non aperuit. In huius ergo nomine salutẽ petere debemus: quod facit Ecclesia, quæ in omnium petitionum suarum fine hanc apponit clausulam: Per Dominum nostrum Iesum Christum filium tuum. Scit enim nihil

nihil esse apud summum illum misericordiæ parentem aut gratius aut efficacius, quàm dulcissimi huius nominis obtestatio atque interpellatio.

Cæterùm vt clariorem huius rei intelligentiam habeamus, ex qua præcipuè impetrandi fiducia nascitur, quid Christus Dominus superno Patri obtulerit, quidque ab eo vicissim receperit, paucis indicare tentabo. Illud igitur sciendum est, nulla neque hominum neque Angelorum cogitatione plenè comprehendi posse, quantum sacrificium mortis Christi, & summa illa vsque ad crucem obedientia æterno patri grata fuerit. Mitto enim atrocissimum illud crucis suppliciū, tot iniurijs, tot opprobrijs, totque irrisionibus exacerbatū. Mitto illam animi promptitudinem, obediētiam, humilitatē, & charitatem, qua per spiritum sanctum semetipsum obtulit immaculatū Deo. Inter hæc enim illius personæ dignitas infiniti meriti pondus his laboribus adiungit. Deum quippe passum, mortuū, atque sepultum Catholica fides confitetur. Quantus ergo diuinæ maiestatis honor & gloria extitit, quòd verus Deus propter veri Dei gloriā & obediētiam seipsum ad mortem in peregrina illa natura demiserit? Non valde magnum est Pontificis summi pedes à plebeis hominibus, aut etiam à nobilibus reuerenter exosculari: sed illud (*Simile.*) verè maximum est, eosdem pedes ab aliquo clarissimo Imperatore & orbis Monarcha simili osculo & reuerētia excipi. Sic igitur, quamuis æterno patri sanctorū hominum pietas & religio grata sit, in immensum tamen eius religio & obedientia, qui Deus simul & homo erat, extitit gratior, vbi propter eius gloriam se ita ad eius pedes proiecit, vt fieret, quod idem ipse ait, opprobrium hominum & abiectio plebis.

Quemadmodum autem nulla mens huius sacrificij dignitatem, meritum & gratiam comprehendere potest: sic vicissim, quo præmio pater æternus hanc tantam vnigeniti sui reuerentiam atque obedientiam affecerit, nulla neque humanæ neque angelicæ mentis cogitatio assequi potest. Tria tamen sunt, quæ is in filij sui gratiam atque huius tanti operis præmium facere decreuit. Primùm enim in nullū vnquam filiorū Adæ gratiam & supernaturalia dona se esse collaturum statuit, quæ propter filij sui merita, siue ante passionem præuisa, siue post illam ex- (Apoc. 13.) hibita, non conferret. Ideoque Ioannes in Apocal. Christū Dominum appellat Agnum occisum ab origine mundi; quoniam ob futuram eius mortē pater cælestis varia in omne genus hominum ante eius aduentum beneficia contulit. Quin & primam gratiam qua homines iustificantur, quamque nemo mereri potest, ipse nobis promeruit. Quo fit, vt omnes qui à peccato ad gratiam vocantur, propter illius gratiam & merita vocentur.

centur. In cuius rei signum, inter ea quæ ad impij iustificationem requiruntur, fides in Christū cumprimis numeratur, qua profitemur atque testamur, nos ob eius merita & gratiā à Deo patre vocari & iustificari. Nec solùm hæc prima gratia, sed cæteræ deinde, quæ ad finem vsque vitæ pios prosequuntur, atque adeò ipsa Dei electio & prędestinatio ob illius nobis gratiā contingit, Apostolo testāte, qui ait: Prędestinatos omnes ante mundi constitutionē per ipsum electos fuisse, vt essent sancti & immaculati coram ipso, eosdemque omni benedictione spirituali per ipsum fuisse donatos. Deinde hoc etiam illi cōcessit, vt nullus mortalium veniam & gratiam suppliciter ab eo propter eius merita peteret (si tamen debitè & religiosè peteret) quam non protinus impetraret, etiā si innumeris peccatorum debitis obstrictus esset. Hoc est enim quod in præsenti lectione Saluator ait: *Amen, amen dico vobis: si quid petieritis patrē in nomine meo, dabit vobis.* Tertiò denique hoc etiam in filij gratiam statuit, vt quicumque diuinis muneribus ac beneficijs affecti essent, vnigenito filio suo pro perceptis beneficijs gratias agerent: quando in eius gratiam talia eis munera concessa sint. Hoc est enim quod Apostolus significauit cùm dixit: In nomine Iesu omne genu flecti debere, cælestium, terrestrium & infernorum. Quoniam quicumque fideles siue in cælo beantur, siue in terra iustificantur, siue igne purgatorio expiantur, illius beneficio salutem & vitam consequuntur: Ideoque eam ipsi acceptam ferre debent. Itaque quod idem Apostolus ait, Christum Dominum à Deo patre vniuersorum hæredem constitutum fuisse; huc etiam referendum est, vt laus omnis, & omnis grati animi significatio atque dilectio, quæ æterno patri tamquam bonorum omnium fonti meritissimo iure debetur, filio eius velut legitimo paternæ gloriæ hæredi tribuatur. Bona quippe omnia quæ in nos cælestis pater confert, Christus Dominus obedientia sua promeruit. Vnde etiā colligere licet, quale quantumque fuerit illius summi sacrificij præmium, quod sempiternis beneficijs in genus hominum collatis afficitur: quibus beatissima Christi anima mirabiliter exhilaratur, cùm tam multiplicem grani illius quod in terram cecidit, fructum cernat, & in singulis his beneficijs patrem quodammodo dicētem audiat: Quicquid in gratiam hominum facio, propter perfectissimam obedientiam tuam, fili dilectissime, facio, nec vnquam facere desistam. Sed quid miramur hæc à patre in filij sui gratiā fieri, qui Abrahæ obedientiam (qua is vnico filio nō pepercit) innumerabiliū filiorū propagatione remunerarit? Hæc igitur, fratres, ideò à me exposita sunt, vt vestrā in oratione fiduciam alerē: quæ tam firmo ac solido meritorū Christi nititur fundamento. Hac igitur de causa discipu-

Ephes. 1.
Philip. 2.
Heb. 1.

discipulos suos Dominus monet, vt per hoc sanctissimũ nomen à patre petant, quicquid impetrare velint. Vnde ait: *Vsque modò non petiistis quicquam in nomine meo; petite, & accipietis.* Nondum plenè discipuli omnes Christi Domini dignitatem & gratiam agnoscebant, donec celestis Spiritus magisterio edocti sunt: ideo nihil mirum, si in eius nomine non peterent, cuius nondum plenè gratiam & merita cognouerant. Quam eorum ignorantiam rectè Dominus insinuauit, cùm subdit:

Hæc in prouerbiis locutus sum vobis. Non enim prouerbia, siue ænigmata erant quæ Dominus locutus fuerat, sed rudibus tamen prouerbia & ænigmata sunt, quæ apud sapientes clara putantur. Hinc de rudibus seculi hominibus Saluator ait: His autem qui foris sunt, omnia in parabolis fiunt: nõ quòd ea quę dicuntur, parabolica, id est, obscura sint, sed quòd ipsi pectus habeant cæcitatis & ignorãtię velo contectum. Quę res facit, vt ea quæ dicuntur, quamuis meridiana luce clariora sint, parabolæ ipsis videantur. Hinc Regius vates Psalmo 48. de huius mundi atque diuitiarũ contẽptu tractaturus, se in parabolis, vel (vt alij verterũt) ænigmatibus locuturum profitetur: non quòd in eius sententijs obscuritas aliqua insit, sed quòd carnalibus hominibus, & in terram tota mente defixis, omnis de rebus spiritualibus commentatio velut parabolæ & ænigmata sit. Quod planè quotidiana exempla monstrant. An non quicquid quotidie in Cõcionibus de extremo iudicio, de morte, de supplicijs improborum, de præmijs bonorum, de diuinis beneficijs, de Christi Domini passione & acerbissima nece prædicamus, apud multos velut parabolæ & ænigmata sunt: Hæc ipsa enim quotidie audientes, nihilo magis aut afficiuntur, aut metu concutiũtur, aut à flagitijs auocantur, quàm si nihil prorsus intelligerent. Quid enim horum est, quod non satis superque esset, vt homines ab improbitate ad officium reuocarẽtur? Persuasum habebat Plato, neminem in scelerata vita diu persistere posse, qui firmè Deum crederet humanarum rerum prouidentiam gerere, & bonorum atque malorum delectum habere. Omnem autem hominum prauitatem, ex huius veritatis ignoratione manare putabat. Quid ais Plato? En tibi innumeros in Ecclesia fideles exhibebimus, qui hæc ipsa & multò etiam maiora credant, & quotidie etiam audiant (ne causari obliuionem possint) qui tamen in sceleribus suis obstinato animo tota penè vita perdurãt. Cur hoc? Nimirum, quoniam hæc ipsa quæ audiunt, illis veluti parabolæ sunt. Aliter enim quid non facerent, qui gehennæ supplicia, qui ardentem ignem, qui lacerantem vermem, qui horrendas tenebras, æternamque illam noctem, & torquentium malleos sibi ante oculos ponerent? Cùm quidam homines in Vitis Pa-

Marc. 4.

Plato.

trum

trum sanctissimi cuiusdam Anachoritæ ieiunia, solitudinem, admirabilemque vitæ asperitatem demirati, ab eo quærerent, quonam modo tot ferre labores in illa solitudine posset: ille contra, Vnus (inquit) gehennę dies, omnes totius vitæ meæ superat labores. Rectè sanè vir sanctus supplicium hoc pro dignitate æstimare sciebat.

Theodoretus quoque in historia religiosa memorat, vidisse se quendam ex his Patribus, Thaleleum nomine, ob hunc ipsum gehennæ metum arctissimo domicilio inclusum: cuius ille fabricā & pœnitentiæ laborem his verbis describit: Cùm is duas rotas construxisset, quæ duorum cubitorum habebant diametrum, asseribus non intra se compactis, sed disiunctis ac separatis, ambas rotas coniunxit. Deinde cùm intus sedisset, & cuneis & clauis disiunctas illas confixisset tabulas, sub dio rotā appendit, tribus alijs altis lignis in terram defixis, & superioribus eorum initijs alijs lignis commissis, & in eorum medio duplici illa rota alligata, & in sublime elata. Huius autem spatium quod est interius, habet quidem cubitorum duorum altitudinem, cubiti verò latitudinem. In eo sedens vel potius suspensus, annis iam fuit decem perpetuis. Cùm autem corpus habeat maximum, neque sedens quidem potest collum erigere, sed semper sedet incuruatus, genibus habens affixam faciem. Ad eum cùm venissem, inueni quidem eum ex Euangelijs colligentem vtilitatem. Eum autem interrogaui, cupiens scire causam illius nouæ vitæ & instituti: Ille autem Græca lingua vsus (erat enim Cilix genere) Ego (inquit) multis peccatis obnoxius, & credens supplicijs quorum minæ sunt intentatæ, hoc vitæ genus excogitaui: hoc agens, vt castigetur corpus pœnis mediocribus, vt eripiar à magnitudine earum quæ expectantur. Sunt enim illæ grauiores, non solùm quantitate, sed etiam ipsa qualitate: sunt enim inuoluntariæ. Quod autem ab inuito fit, id est valde molestum. Quod autem est voluntarium, etiā si sit laboriosum, minorem affert dolorem; sponte enim suscipitur. Si his ergo (inquit) paruis molestijs minuero ea quæ expectantur, hinc magnū lucrum referam. His auditis, eius ingenij solertiam valde sum admiratus. Hactenus Theodoreti verba; quæ quantam nobis timoris materiam inijcere debeant, quoniam ego verbis consequi non possum, vobis cogitandum relinquo.

Cùm ergo Dominus se in prouerbijs ad discipulos locutum fuisse dixisset, subiecit protinus: *Venit hora, quando iam non in prouerbiis loquar vobis, sed palam de patre meo annunciabo vobis.* Quod perinde est ac si diceret: Modò adhuc animales estis, ideoque minus idonei ad spiritualia mysteria percipiēda, quæ nemo nisi spiritualis vir penetrare potest. Cùm ergo spiritus ille cælestis

in vos

in vos delapſus fuerit, ipſe vos ſpirituales efficiet, & luce ſua complebit, qua omnibus ignorantiæ tenebris depulſis, puram & liquidam diuinorum myſteriorum veritatem & dignitatẽ cernere valeatis. Quo quidem tempore in nomine meo petetis. Quia enim præcipuum ſpiritus ſancti munus eſt, claritatem meam hominibus oſtendere, vbi vos eius magiſterio eruditi, hanc meam gloriam & gratiam apud patrem ignoraueritis, non dubium quin in nomine meo petituri ſitis, vt qui probè teneatis quàm bonam cauſam habeatis, cùm ab eo gratiã cæleſtemque hæreditatem in nomine meo petitis.

Et non dico vobis, quia ego rogabo patrem de vobis. Ipſe enim pater amat vos, quia vos me amaſtis, & credidiſtis, &c. His verbis quanta fuerit Dominicę redemptionis & reconciliationis gratia, apertè monſtratur. Aliud enim reconciliationis genus eſt, cùm is qui reus agebatur, per ſe gratiam & veniam conſequitur: aliud verò, cùm (exempli gratia) iratus ſeruo Dominus ad præſtantis alicuius amici preces errata condonat, quemadmodũ Dauid parricidæ Abſoloni ad preces Ioab veniam conceſſit, quem tamen ante conſpectum ſuum venire prohibuit. Sic etiam Dominus

Iob 24. amicis Iob ſe veniam daturum pollicitus eſt, ſi ad illum victimas deferrent, vt ipſo pro illis orante & ſacrificium offerente, errorum ſuorum veniam impetrarent. Faciem (inquit) eius ſuſcipiam, ne vobis ſtultitia imputetur. Itaque ad ſanctum virum mittuntur, vt per illum impetrarent, quod per ſe minus potuiſſent. At Chriſtus Dominus longè alia ratione diuinam nobis amicitiam conciliauit. Non enim eatenus amicos Dei fecit, vt alio pro nobis aduocante, erratis noſtris pater cæleſtis ignoſceret, neque tamen nobis ſui adeundi copiam faceret; ſed vtrumque nobis præſtitit, vt & ipſe tamquam amantiſſimus patris filius pro nobis intercederet, & nos ipſi quoque per illum filij & amici Dei effecti, illum adire, & pro nobis ipſis intercedere poſſemus. Filius enim Dei filios, dilectus dilectos, & ſacerdotes, hoc eſt, deprecatores inſtituit, vt iã officij noſtri ſit, & pro nobis ipſis, & pro alijs etiã preces & victimas patri offerre. Subiecitque cauſam: *Ipſe enim pater amat vos, quia vos me amaſtis & credidiſtis.* Quo ex loco intelligimus, tantum eſſe amorem quo pater diligit filium, vt quiſquis filium dilexerit, hoc ipſo diligatur à patre. Quod quidem Saluator alibi explicuit, cùm dixit: Si quis diligit me, diligetur à patre meo. Et rurſum: Si quis diligit me, ſermonem meum ſeruabit, & pater meus diliget eum, &c.

Auguſt. Quæ quidem verba, vt D. Auguſtinus annotauit, non ita accipienda ſunt, vt intelligamus poſſe nos ſolius naturæ viribus Chriſtum ita diligere, vt à patre diligi mereamur. Diſplicentes enim, ait idem, (hoc eſt, cùm ingrati eſſemus) amati ſumus, vt eſſet

esset in nobis vnde placeremus. Amat ergo nos pater, quia nos amamus filium, cùm tamen à patre acceperimus, vt & patrem & filium amaremus. Hactenus de Euangelica lectione; nunc ad proposita Thematis verba veniamus.

Tractatio Thematis.

PETITE *& accipietis, vt gaudiũ vestrum sit plenũ.* D. Thomas hunc Ioannis locũ explanans, dupliciter verba hæc intelligi posse ait, vel vt gaudium illud fructus sit orationis nostræ, cùm de impetrata gratia quam petimus, gaudemus; vel vt plenum gaudium sit, quod à Deo precibus nostris impetrare contendimus, dum cælestis regni gloriã postulamus. Hoc igitur secundo modo gaudium accipiamus, vt quicũque se nimium diligunt, quale sit eis post hanc vitam propositum à Deo laborum suorum præmium, intelligere vtcũque possint. Sic enim fiet, vt nihil eis difficile, nihil asperum propter illud adipiscendũ arbitrentur.

Cæterùm vt gaudij huius magnitudinem aliqua saltem ex parte intelligere possimus, eius causas breuiter expendamus. Ad hoc autem, sanctissimi alicuius viri animam ab ergastulo corporis egredientem, & cælestia regna penetrantem (qualis Pauli primi eremitæ fuit, quem sanctus Antonius inter Angelorum cateruas niueo candore fulgentem in sublime conscendere vidit) nobis ante oculos proponamus. Et quamuis talis anima vbi à corpore soluta est, immẽsam illam diuinæ pulchritudinis speciem reuelata facie contempletur (in quo beatitudinis nostræ summa consistit) docẽdi tamen gratia ab inferioribus ad summam hanc beatitudinem veluti per gradus paulatim ascendentes, huius gaudij causas inspiciamus.

Principiò igitur, quale illud gaudium erit, cùm hæc anima sanctissima corpore soluta (quæ adeò inopẽ & laboriosam in eo vitam duxit) supernã illam ciuitatem ingrediatur, de qua Ioannes in Apocalypsi ait: Ipsa autẽ ciuitas aurũ mundũ simile vitro mũdo; cùm muros illos ex lapidibus pretiosis, portasque ex singulis margaritis mirificè fabrefactas, cùm fluuium illum aquæ viuę splendidũ tamquã crystallũ procedentẽ à sede Dei & Agni, cùm magnifica illa palatia, quæ mensura nulla cõprehendi possunt, cùm mansiones multas in domo superni Patris varijs meritorum gradibus destinatas, ac postremò cùm ex eo loco sub se cælorum orbes, solem, lunam, cæteraque astra mundum illuminantia atque regentia videat? Verùm hoc gaudium ex illius loci splendore consurgit, cuius amœnitatem & pulchritudinem nulla mentis humanæ cogitatio comprehendere potest. Apoc. 21.

Quid verò, cùm tot sanctorum ordines varijs meritorũ atque virtutum gradibus distinctos, cùm Virginum candorem, Con-

feſſorum puritatem, Anachoritarum ſanctitatem, Pontificum autoritatem, victrices ſanctorũ martyrum acies, ſanctiſſimum Prophetarum & Apoſtolorũ ſenatũ, qui fidem Eccleſiæ, doctrinis & virtutum ſuarum exemplis, atque adeò ſanguine ſuo fundauerunt, contempletur? Quid cùm viginti quatuor illos ſeniores, coronis aureis redimitos, ante diuinæ maieſtatis thronum aſſidentes videat? quid cùm turbam illam magnam, quæ à ne-
Apoc. 7. mine denumerari poterat, quã ſe vidiſſe Ioannes in Apocalypſi teſtatur, ex omnibus gentibus & tribubus, & populis, & linguis, ſtantes ante thronum, & in conſpectu agni, amictos ſtolis albis, & victrices palmas in manibus geſtantes, quibus de communi generis humani hoſte ſe inclyta trophæa reportaſſe teſtantur, intuebitur? Quale igitur gaudium erit, cùm omnes hi Sanctorum ordines de noui ciuis gloria & ingreſſu in eam ciuitatem gaudentes, illi obuiam procedant, ipſumque fraterna charitate complectantur, atque de eius noua gloria gratulentur, nec minus de ea quàm de ſua collætentur?

Iam verò, quale gaudium erit poſt animarũ ſanctarum ordines, tot Angelorum myriades, tot beatorum ſpirituum agmina, in nouẽ digeſta choros intueri? in quibus ſunt Angeli, Archangeli, Virtutes, Dominationes, Principatus, Poteſtates, Throni, Cherubini, & Seraphini, quorum quàm varia ſunt nomina, tam varia ſunt officia, & merita virtutum, & coronæ meritorum. Sed inter hos tamen maximè mirabiles ſunt Cherubini & Seraphini, qui incircumſcriptum illud lumen, atque immẽſam Domini ſui pulchritudinem contemplantes, flagrantiſſimo ipſius amore ardent, celeſtemque curiam in communis Domini amorem inflammant. Quorum quò maior eſt dignitas, eò eſt multitudo numeroſior. Quòd ſi vehemens nos admiratio tenet, cùm ingentem exercitum ducentorum aut trecentorum millium hominum fulgentibus armis inſtructum cernimus; quale erit innumerabilem militiæ cæleſtis exercitum videre, Imperatoris ſui gloriæ militantem, de quo Daniel ait: Millia millium miniſtrabant ei, & decies centena millia milliũ aſſiſtebant ei? Quo genere loquendi innumerabilem eſſe Angelorũ exercitũ ſignificare voluit. Quod etiam quidam ex amicis Iob intellexit, cùm ait: Numquid eſt numerus militum eius? Quale ergo erit vaſtiſſima illa atque immenſa cælorum ſpatia innumerabilibus ſanctorum ſpirituum, & beatarum mentium agminibus compleri, & inter eas ſedem & dignitatem habere, deque omnium eorũ gloria perinde atque de ſua lætari? Iam verò ſupra omnes Angelorum choros, ſupra Cherubinos & Seraphinos occurret beatiſſima illa miſericordiæ mater, peccatorum aduocata, cælorum Regina, & Angelorũ domina, ineffabili claritatis gloria ad dexte-

ad dexterā filij sedens,quæ inæstimabili decore suo totam ciuitatem Dei lætificat. Supra hoc autem gaudiū, maius adhuc erit, sacratissimam Christi humanitatē, syderibus cunctis atque solē ipso splendidiorē,ad dexteram Patris sedentem,& rosea in eius corpore stigmata vulnerum contemplari, per quæ ipsi nouæ regenerationis gratia,delictorum venia,Dei amicitia,ius hæreditatis æternæ, & diuini Spiritus charismata donata sunt: per quæ ipsis ad tātam felicitatem aditus patefactus est. Quo igitur hæc felix anima gaudio perfundetur, cùm sacratissima illa stigmata amplecti,exosculari,& adorare concessum erit?

Sed nondum hic gaudiorum finis;superest aliud longè maius atque illustrius,in quo votorum nostrorum summa,desideriorum finis, & felicitatis humanæ portus constitutus est; nempe non iam per speculū & in ænigmate,sed facie ad faciem videre immensam illam pulchritudinem, summum illum rerum omnium conditorem & moderatorem,ex quo omnia oriuntur,per quem omnia conseruantur, ad quem omnia diriguntur; illum, inquam,qui appendit tribus digitis molē terræ, ante cuius conspectum velut momentum statêræ est orbis terrarum, & quasi gutta roris antelucani qui descendit in terram, illud postremò primum ens & vltimum bonum,in quo est omne verum,omne pulchrum, omne perfectum,omne bonū, à quo omnia pulchra & bona velut ab immēso & impermeabili Oceano deriuantur. Itaque cùm beati hominis anima ad hoc summæ felicitatis fastigium peruenerit, nihil amplius desiderabit, nihil quæret. Ibi enim volubilis & inquieta desideriorum nostrorum rota conquiescet. Ibi intellectus noster in fæcūdissima illa veritate multiplices rerum veritates intuebitur,nec amplius aliquid scire desiderabit. Ibi humana voluntas in illo bonorum omnium atque deliciarum pelago requiescet, vbi summum illud & vniuersale bonum,in quo sunt omnia bona, fuerit amplexata. Quale ergo gaudium erit, hoc altissimæ diuinitatis speculum retecta facie contemplari, vnum cum illo per amorem fieri, & in vastissima illa diuinitatis abysso totam immergi? Quid verò cùm summus ille rerum omnium Dominus læto vultu & grata voce fidelem seruum in illam lucem ingredientem, & post longa huius vitæ exilia in illam patriam remeantem excipiat, & his verbis dulciter & amanter alloquatur? Euge serue bone & fidelis, Matt. 25. quia in pauca fuisti fidelis, supra multa te constituam, intra in gaudium Domini tui.

Quid verò, cùm iusti viri anima tantam adepta gloriam, certissimè sciat eam fore sempiternam,nec se ab illa felicitate & gaudio vllis aduersantis satanæ machinis, aut vlla temporum diuturnitate casuram? Cæterùm, cùm reuelante atque docente

Spiritu intelligat, quæ in ſeculo pericula beneficio eius euaſerit, quas tentationes vicerit, quos hoſtis antiqui laqueos idem Spiritus præciderit (in quibus capiendus fuiſſet, niſi illos ipſe anteuertiſſet) quas tunc gratias præſidi & cuſtodi ſuo aget! qua animi gratitudine illa Dauidis carmina concinet! Niſi quia Dominus erat in nobis, dicat nunc Iſraël; niſi quia Dominus erat in nobis. Cùm exurgerent homines in nos, fortè viuos deglutiſſent nos: & cætera quæ ſequuntur.

Pſal. 123.

Sed inter has tamen gaudiorum cauſas illa minimè reticenda eſt, cùm felix anima oculos ad ima deflectens, tartarorum locum atque damnatorum pœnas, clamores, fletus, ſtridorem dentium, atque horrenda ſupplicia cernat, quæ diuinæ miſerationis gratia euaſit, inter quos fortè videat multos ætatis, conditionis, atque fortunarum & ſtudiorum ſuorum comites; cum quibus familiariter vixit, & cum quibus etiam perire potuit. Quas ergo tunc gratias liberatori ſuo aget, cuius beneficio ab illa perditorum hominum colluuione, ab illa ſumma & æterna miſeria liberatum, atque ex damnatorum & dæmonum ſorte, in ſanctorum Angelorum & beatarum animarum ſortem ſe cooptatum videat?

Quo ergo mentis ardore, quo dilectionis igne aduerſus tantorum bonorum largitorem exardeſcet? quibus illum laudibus proſequetur? quàm inſatiabili deſiderio gloriam eius prædicare geſtiet? Ruſumque cùm oculos ad anteactæ vitæ curſum deflectat, intelligatque per pias preces & lachrymas, per varia virtutum officia, per humilitatem cordis, per laborum patientiam, per charitatis & miſericordiæ opera ſe ad hanc tantam felicitatem perueniſſe: quàm felices lachrymas, quàm beatos præteritæ vitę labores exiſtimabit, per quos illi ad tantam gloriam iter patefactum eſt! Quàm vellet (ſi id quidem fieri poſſet) millies vitam & ſanguinem in Domini ſui obſequium profudiſſe, vt hac ſaltem ratione tantorum bonorum auctori gratificari poſſet! Sed quia hoc non poteſt, hoc vnum ſolatium habet, infatigabili atque inſatiabili deſiderio illius gloriam prædicare, illius laudes decantare, in illius ſe amorem toto pectore, tota mente, totiſque viribus pleniſſimè effundere, & ſummum illud diuinę dilectionis præceptum (quod in hac vita non omnino impleri poteſt) in illa perfectiſſimè adimplere.

Hoc eſt igitur, fratres, perpetuum ciuitatis huius munus & officium; hæc felicitas & iucunditas, in qua plena charitas, perfecta puritas, & innocentia perpetuò vigebunt. O ſedes illas beatiſſimas, diuinaque domicilia, in quibus homines pietate præſtantes locati, nec vitijs infici, nec deformitate maculari, nec tormentis inuidiæ conuelli poterũt: ſed expertes omnium malorum

lorum, æternisque præsidijs & ornamentis magnificẽtissimè redundantes, gloria immortali circumfluent. Saluete ciues cælestes, qui ab hac ærumnosa vita in illam æternam domum excessistis: in qua diuinis opibus exculti, summisq; bonis affluentes, æternis gaudijs triumphatis. Vos soli demum estis beatissimi iudicandi, quorum vita est omni bonorum copia cumulata, quorum laus emori non potest, quorum nomen nulla vnquam obscurabit obliuio. Vestrum decus atque nomen summus ipse Deus qui vos sibi adoptauit, amplectitur, à quo lucem accipientes, & in illius naturam quodammodo conuersi, diuinæ formæ pulchritudinem estis illius beneficio consecuti. Quis hanc gloriam animo perspiciens, non optet quamprimùm ab hac turba & colluuione discedere, & in cælum continuo migrare? Quanta enim tandem voluptas erit, inter angelos numerari, piorum animorum cœtibus interesse, laudibus diuinis extolli, atque postremò (quod caput est) summo illi cæli dominatori nutu omnia regenti, purasque mẽtes immensa luce collustranti, & summis æternisque laudibus cumulanti, perpetuò copulari? Sed de gloria illa, atque diuinis pręmijs, pijs hominibus à Deo cõstitutis, ineptum erit fortasse plura disserere. Nec enim oculis cerni, nec auribus accipi, nec mente & cogitatione comprehendi in hac vita possunt. Superat enim, atque longissimo quidem interuallo superat eorum magnitudo omnem humanarum cogitationũ intelligentiam & facultatẽ. Hæc igitur verbis exprimere non possumus: at eorũ cupiditate incendi & incitari possumus. Hæ sunt, fratres, præcipuæ pleni huius gaudij causæ, quod nos Saluator in hodierna sancti Euangelij lectione petere iubet. Finem ergo iungamus principio; in quo, si meministis, eos qui vehementer sui ipsorũ amore flagrant, appellauimus. Si igitur tales nisi proposita alicuius insignis emolumenti spe ad agendum non mouentur, duo hic maxima illis emolumenta, alterum ad hãc vitam, alterum ad futuram exhibemus. In hac enim vita petitionũ suarũ exauditionem proponimus (ad pios quippe illa Domini promissio pertinet: *Amen, amen dico vobis: si quid petieritis patrem in nomine meo, dabit vobis*) in futura verò hoc plenum & summum gaudium (quod hactenus vobis exposuimus) illos manet. Quę igitur tanta hominum tarditas atque socordia erit, quæ hac tanta mercede proposita nõ excitetur? non ad eam peruenire desideret? nõ eius amore cõtabescat? non omnia quæ in mũdo pretiosa putãtur, propter eam contemnere, omniaque ardua atque difficilia aggredi velit? Si enim (inquit Augustinus) quotidie nos oporteret tormenta perferre, si ipsum gehennæ ignem longo tẽpore tolerare, vt Christũ in gloria videre possemus, & sanctorũ eius numero sociari; nonne dignũ esset pati

August. in Meditat.

omne quod triste est, vt tanti boni, tantæq; gloriæ participes haberemur? O stulta mortalium auaritia, quæ res futiles & interituras tanto studio & ardore terra mariq́ue conquiris, quanto maiori studio & contentione hæc tanta bona per tela, per ignes quęrere deberes? Huc huc, fratres dilectissimi, studia vestra conuertite, has opes thesaurizate, & in cælesti gazophylacio recondere satagite; vbi neque ærugo & tinea demolitur, neque fures effodiunt & furantur. Hæc nos spes vigilátes perpetuò comitetur, hæc dormientes à somno excitet, hæc ad omnes virtutis labores exuscitet. Hac igitur spe & cogitatione erecti, cunctis huius vitæ voluptatibus renunciemus, crucem Domini (quæ regia in cælum via est) amplectamur; qua & dux noster, cæteriq́ue eius sectatores ingressi sunt; vt illorum tenentes viam, illorum tandem mereamur percipere coronam & gloriam.

FERIA SECVNDA IN ROGATIONIBVS, CONCIO PRIMA: IN QVA primùm de humanæ naturæ lapsu & miseria agitur: deinde verò de orationis necessitate & virtute, qua huic miseriæ subuenitur.

THEMA. *Petite, & accipietis; quærite, & inuenietis; pulsate, & aperietur vobis.* Lucæ 11.

IAM primùm ex Ecclesiasticis historijs satis constat, fratres charissimi, his sacris diebus quos Rogationū appellamus, calamitates insolitas, quibus olim Ecclesia afflicta fuit, initium causamq; attulisse; quo tempore homines humanis auxilijs destituti, totum studium suum ad rogandum Dominum contulerunt; vt eius ope impendentia mala & pericula propulsarent. Quia verò Ecclesia nouis quotidie malis vrgetur; ideò illud idem institutum, idemq́ue orádi munus hodie quoq; apud nos retineri voluit; vt quando mala quotidie non desunt, malorum quoq; medicamenta & remedia non deessent. Quod verò aliud præsentius malorum remedium, quàm diuinum auxiliū? Quo verò studio hoc auxilium, nisi pijs actionibus & orationibus impetratur? Oratio enim velut legatio quædam est, quæ à terris ad cælum transmissa, cuncta mala nostra cælesti medico denuntiat, vt periclitantibus opem ferat: quandoquidem ipse eam piè
Psal. 49. petentibus pollicitus est, cùm ait: Inuoca me in die tribulationis; eruā te, & honorificabis me. Hoc ergo velut chirographum

secum

secum deferens oratio, veritatis atque misericordiæ suæ Dominum commonefacit, & sic tandem voti compos ab eo digreditur. Scit enim scriptum esse, Iacta super Dominum curam Psal. 74.
tuam, & ipse te enutriet. Hoc ipsum autem hodierna sancti Euangelij lectio cumulatissimè docet: in ea nãque omnis orandi ratio & disciplina cælesti magisterio tradita cõtinetur. Cùm enim (sicut S. Euangelista Lucas ait) Dominus orationi more Luc. 11.
solito vacaret, quidam ex discipulis orationis eius exemplo permotus, Domine, ait, doce nos orare, sicut docuit Ioannes discipulos suos. Quam eius petitionem Dominus adeò libenter excepit, vt exactissimè totam illi nobisque omnibus orandi rationem tradiderit: dum & quid orandum, & quomodo orandum, hoc est, qua fide & perseuerantia orandum sit, cumulatissimẽ docuit. Quia enim Oseas Propheta verba nobiscum Osea 14.
afferre præcipit, quibus diuinam opem imploremus; quæ ad hoc aptissima verba essent, ipse per se docere dignatus est. Nulla enim commodiora verba (quæque magis & misericordiam Domini prouocarent, & fidem atque dilectionem nostram erga illum excitarent) excogitari potuerunt, quàm quæ is nobis in oratione sua dictauit.

Neque his contentus, veritus ne si ilicò non exaudiremur, ab hoc ipso precandi studio cessaremus, magnis nos argumentis ad orationis perseuerantiam inuitauit: certissimum diuinæ gratiæ præsidium in ea perseuerantibus promittens. Ait igitur: *Quis vestrum habebit amicum, & ibit ad illum media nocte dicens; Amice, commoda mihi tres panes*, & cætera quæ sequuntur vsque in finem.

AVE MARIA.

Pars Prior.

PETITE *& accipietis, &c.* Si quis, fratres charissimi, diligenter sacras vtriusq; testamenti litteras euoluerit, animaduertet planè, vix quicquam instantius & frequentius nobis à Domino, quàm precationis studium commendari. Cuius rei innumera penè loca (nisi vestras aures obtundere vererer) in medium afferre possem. Quocirca quicumque salutis animæ suæ studiosi sunt, illud maximè curare & amplecti debẽt, quod illis maximè oracula diuina commendant: quodque cælestis magister in hodierna sancti Euangelij lectione adeò perseueranter atque instanter nos facere suadet. Cùm autem multa sint quæ nos ad hoc officium impellere possint (quorum nonnulla in præsenti Concione referemus) tum nihil magis vrget, quàm summa illa generis humani clades & miseria; quæ à peccato orta, naturam vniuersam infecit: quæque hæreditario iure

 ad posteros

ad posteros transmissa non solùm mortis, sed malorũ omnium atque ruinarum seminariũ est. Hinc enim homines natura fragiles, ingenio hebetes, consilio improuidi, viribus imbecilles, affectibus præcipites, curis anxij, cupiditatibus furentes, & omnibus denique molestijs, casibus, iniurijs, & morbis obnoxij, vitam degimus calamitosam & miserandam.

Rom. 7. Sed inter hæc mala omnia, præcipuum est, carnis aduersus spiritum rebellio: quã Apostolus exposuit cùm ait: Sentio aliam legem in membris meis repugnantem legi mẽtis meæ, & captiuum me ducentem in legem peccati. Quam rem vt apertiùs intelligatis, sciendum est, hominem initio conditionis suæ, originalis iustitiæ beneficio, sicut in cætera animantia, ita in omnes animi sui affectus & motus (qui ad animantium naturam proximè accedunt) despotico (vt appellant) principatu imperium accepisse. Quo fiebat, vt qua nunc facilitate volũtas nostra corporis membra sine vlla tergiuersatione, quocunque voluerit, impellit; ita tunc omnes animi motus plenissima potestate sub imperio suo contineret. Hanc autem facultatem miser homo simul cum originali iustitia per peccatũ amisit. Quo factũ est, vt omnes hi ferini motus iustitiæ fræno amisso, tãquam indomitæ feræ, vinculis solutæ, cõtra spiritum insurgãt, & rebellibus aduersus illum cupiditatibus pugnent. Qui quamuis ad peccati consensum cogere nequeant, vehementer tamen mentem nostram perturbant, & ad peccati consensum solicitant. Quamuis enim spiritus noster ex natura sua ad spiritualia bona, vtpote sibi cognata & similia, semper aspiret: sensus tamen & affectus vehementiori quodam impetu ad sensibilia & terrena bona nos rapiunt: quorum & præsens conspectus, & assiduus fructus, & voluptas quæ ex eorũ vsu percipitur, vehementer eos ad se alli-
Rom. 7. ciunt. Ex quo quidem impulsu illud sequitur, quod Apostolus ex carnalium hominum persona queritur: Non quod volo bonum, hoc ago: sed quod nolo malum, illud facio. Qua quidem seruitute quid miserabilius? Quid enim indignius, quàm hominem adeò acriter ad malum (quod summam illi perniciem affert) incitari: adeoq; lentè & languidè ad bonum (in quo salus eius sita est) commoueri? Hunc autem duplicem animæ nostræ
Simile. motum, nullo commodiori exemplo, quàm duplici orbium cælestium motu explicare potero. Quilibet enim ex eis duplici motu circumagitur: proprio videlicet, qui ab occidente tendit in oriẽtem, & communi (qui etiam motus raptus siue diurnus appellatur) quem diuersa ratione ab oriente in occidentem ferri quotidie videmus. Et ille quidem proprius adeò tardus est, vt vnius anni, nonnũquam verò duorum, interdum etiam duodecim annorũ, aut etiam plurium spatio conficiat orbem suum.

At motus

At motus hic diurnus qui à primo mobili procedit,& cælis omnibus cõmunis est,tanta celeritate voluitur, vt quatuor & viginti horis cursum suũ absoluat. Ad hunc modũ cùm duplicem animæ nostrę portionem esse constet,alterã quidẽ spiritualem, quę hominis propria est; alteram verò animalẽ, quæ illi cum cæteris animantibus communis est;ea miser homo post naturæ lapsum cõditione est relictus, vt spiritualis illa atq; diuina portio, hominisq; propria (quæ natura ipsa spiritualia atque diuina appetit) tardissimo atque lentissimo in ea motu feratur; inferior verò illa (quę nobis cum cæteris animantibus cõmunis est) flagrãtissimo ad voluptaria & terrena bona, tamquam sibi cognata & familiaria, rapiatur, impetuq; suo spiritualem portionem secum trahat atque prosternat. Quamuis enim hæc potior nostri pars libera sit, & ad peccati consensum cogi non possit; tanto tamen amore atque naturæ fœdere huic inferiori conglutinata est, vt cùm illam cupiditate aliqua flagrantem viderit, illi ferè annuat, & prauæ cupiditati consensum præbeat. Ardens enim amor facit, ne germanam substantiam, arctissimoque naturæ vinculo sibi copulatam, concupitæ rei desiderio rumpi & cruciari patiatur. Hinc etiã fit, vt homo qui totus antea spiritualis & cælestis erat, totus modò (vbi diuina gratia destituitur) carnalis & terrenus effectus, sola sapiat terrena atque carnalia. Quam rem D. Gregorius breuissima simul & verissima sententia complexus est, dicens: Homo, qui si non peccasset, etiam carne spiritualis futurus erat, factus est peccando, etiam mẽte carnalis. Dum enim mens ipsa varias nocendi vias, variasque carnis oblectamenta rationis acumine & ingenio perquirit, an nõ & ipsa carnalis, imo & carnis mancipium effecta est? Quid autem malorum ex hac tanta miseria non sequatur? Si enim (vt Saluator ait) lumen quod in te est, tenebræ sunt; ipsæ tenebræ quantæ erunt? hoc est, si mens ipsa, quæ vitæ dux atque magistra est, quæ actionum nostrarum lumẽ est, quæque nos ad spiritualia atque diuina perducere debebat, eadem ipsa est quæ ministrat libidini, quæ seruit flagitio, quæ ipsius denique cupiditatis effrenatę mancipiũ est: quid iam nobis sperare liceat, nisi vt quod ex carne natum est, caro sit, carnalia quęrat, carnalia curet, & sola quæ carnis sunt, sapiat? Quomodo autem caro & sanguis regnum Dei possidebunt? aut quomodo ad incorruptionem corruptela perueniet?

Mor. li. 5.

Matt. 6.

1 Cor. 15.

Iam verò corporis vulnera, hoc est, mala corporis, quæ ex peccato illo orta sunt, quæque nos quotidie tot modis vexant, quis enumerare queat? quis morborum vim & varietatem? quis inopinatos casus? quis maris atque terræ pericula? quis bella? quis captiuitates & exilia? quis denique hominum in homines iniurias, insidias, & maleficia oratione consequi possit? Adde si

libet,nuptiarum molestias, vitæ solicitudines, fori lites & contentiones, & reliqua mala, quibus vita florens in summa laborum omnium contentione versatur. Iam verò quàm multis laboribus, quàm multis periculis & negotijs, vel paruũ victum (qui auiculis etiam & cæteris animantibus vbique sine labore suppetit, quemque nobis ante peccatum sine vllo labore nostro copiosè terra subministrabat) plerique hominum comparant! Nahum 3. Plures (ait Propheta) fecisti negotiationes tuas, quàm stellæ sunt cæli. Quò autem tota hæc cura, nisi ad vnius ventris obsequium conferri solet? Sic enim scriptum est: Omnis labor hominis in os eius. (Eccles. 6.) Hæc autem omnia tum corporis, tum animæ mala, fratres (vt hoc obiter admoneamus) vnius peccati merito non in eum solum hominem qui Dei pręceptum præuaricatus est, sed in vniuersum genus hominum qui sunt, fuerunt, & erũt, hoc est, in ramos omnes qui ab illo stipite propagantur, iustissima Dei sententia immissa sunt. Ea namque sempiternæ illius maiestatis bonitas, dignitas, & sublimitas est, vt illam vel vnica transgressione offendere, tanta tamque latè patẽte animaduersione debuerit plecti. Quo indicio qui lethalis peccati grauitatem ac deformitatẽ (quod tam facilè multi hominum admittunt) non cognoscit, & morte peius illud odit, non video quo argumento id intelligere queat. Quamuis non ignorem maius adhuc esse huius tanti mali tantęque deformitatis indiciũ, quod non alio sacrificio quàm vnigeniti sui sanguine voluerit Pater æternus expiari. Hoc velut in transitu dictum sit, quod alioqui longissima oratione erat explicandum.

I.

Verùm vt ad id cuius gratia hæc à nobis inducta sunt, redeamus; quærẽdum est, quod Pater ille misericordiarum (qui postquàm iratus fuerit, misericordiæ recordatur) quod, inquam, remedium post vnigeniti sui aduentum his tantis malis adhibuerit. Et quidem Philosophi, qui se nihil nescire profitebantur, cùm horum malorum causam & originem ignorarent, eamque non culpæ supplicia, sed naturæ conditionem esse crederent, ipsumque naturæ auctorem in necessarijs non deficere prædicarent; vnam Rationem esse dixerunt, qua sibi homo omnibus in rebus consuleret, quæque sola instar omniũ esset. Qui enim diuinam gratiam non agnoscebant, nihil nisi vnam Rationẽ habuerunt, quam his tantis malis consultricem opponerent. Itaque quicquid cætera animantia naturæ instinctu & beneficio ad vitæ vsum comparabant, ea quidem omnia atque plura etiam hominem sola rationis ope consequi, atque ideò etiam cuncta sibi huius virtute & facultate subijcere posse credebant. Hinc illud Poëtæ de rationis humanæ vi atque dignitate disserentis:

Hic

Hic ratione potens validissima quæque subegit,
Alipedes tygrides, iracundosq́; leones.
Et quamuis diro sint corpora plena veneno
Serpentum, tamen hunc metuunt: huic maxima cedit
Oceani moles, oris balæna supini.

Neque his solùm quæ ad corporalis vitæ vsum, sed ijs etiam quæ ad rectæ vitæ institutionem necessaria essent, vnius rationis præsidium satis esse arbitrabantur: vtpote qui naturam solam sibi ipsis ad bene beateque viuendum sufficere existimarent: quam non modò ad virtutem doctricem, sed etiam adiutricem esse prædicabant. Hinc Cicero naturam optimam vitæ ducem appellat: Multis enim (inquit) signis ea declarat quid velit, quid quærat atque desideret. Obsurdescimus tamen nescio quomodo, nec ea quæ ab ea monemur, audimus. Rursumque alibi: A natura (inquit) ipsa desciscimus, vt nobis optimam naturã inuidisse videamur. Idem quoque prædicat illa nobilis historici sententia: Falsò queritur de natura sua genus humanum, quòd imbecilla, atque æui breuis, forte potius quàm virtute regatur. Nam contrà reputando, nec maius aliud, neque præstantius inuenies, magisque naturæ industriam hominum, quàm vim aut tẽpus deesse. Hinc illæ voces, naturæ vim atque solertiam attollentes: Quid ratione melius? quid ingenio admirabilius? quid humana indole præstantius? quid in tota hac rerum pulchritudine, quam intuemur oculis, mente diuinius? quid est denique in toto mũdo quod ad naturam diuinã propius accedat? Ex hac autem Philosophorum schola Pelagiani prodierunt. Fuerunt enim (vt D. Hieronymus ait) Philosophi hæreticorũ Patriarchæ. Hi namq; Pelagiani eãdem doctrinã reuelatæ gratiæ tẽpore tueri non dubitarunt, nempè solã hominis mentem atque naturam ad omnia virtutis ornamenta, atque adeò ad æterna præmia consequenda sufficere definientes. En quibus præsidijs ruentẽ, atque adeò in imo iacentem hominis naturam Philosophi erigi atque fulciri posse prædicabant. Mirum profectò est, seculi sapientes ita desipuisse, vt tãtum vni rationi tribuerẽt. Ea nãque præterquã quòd per se infirma atque imbecilla est, frequenter etiam multum ex acumine & splẽdore suo amittit, quoties varijs affectibus & cupiditatibus, velut atris quibusdam nebulis ita obscuratur, vt magis illis quàm veritati pareat: dum magis nititur rationes excogitare, quibus id quod amica caro concupiscit, licere sibi persuadeat, quàm vt puram & liquidam veritatem amplectatur. Vbi enim cupiditas in homine dominatur, ingens caligo mẽtis oculis offunditur, & animus frangitur atque debilitatur, vt vel nequeat verum aspicere, vel quod quasi per caliginẽ videt, atq; rectũ esse statuit, exequi nolit. Vnde est

Cicero in Tuscul.

Cicero in Lælio.

Salust. in Iugurt.

Hieron.

de est illud Poëtæ: Video meliora proboque, Deteriora sequor.

Iam verò, quàm infirmum in ratione præsidium ad cætera corporis mala depellenda positum sit, illud satis argumento est, quòd innumera sese quotidie discrimina offerunt: quibus si Dei præsidio destitutus sis, sola tibi rationis ope consulere nequeas. Quod vt clariùs appareat, volo vobis non ex hoc aut illo angulo, sed ex omnibus mundi ætatibus viros in omni genere laudis præstãtes (in quos opes suas omnes natura effudisse videtur) eorumque casus, & ruinas, & vitæ exitus ante oculos ponere: vt horum exemplo appareat, quid cæteri inferioris notæ homines, qui velut in turba latent, de se sibi sine singulari Dei præsidio polliceri aut sperare possint, cùm talium virorũ ruinas & casus miserabiles videant. Quæro igitur à vobis, quid inter homines Iulio Cæsare, Pompeio, Annibale, Alexandro Magno potẽtius, aut M. Tullio facundius & eloquẽtius? Atque vt ex sacris litteris aliquid referam, quid Salomone sapientius? quid Achitophele prudẽtius; cuius erat consilium, quasi si quis consuleret Deum? Hi namque inter omnes homines clarissimi & pręstantissimi in suo quisque genere extiterũt. Quid igitur de his referam, quantum vnicuique horum vel ad virtutẽ vel ad vitam hæc tanta vis ac indoles præstiterunt? Iulius Cæsar, qui primus Romanorum Imperatoribus Cęsaris nomen dedit, post quinq; tantùm menses quibus imperio in pace potitus est (quod infinitis propè laboribus fuerat assecutus) sex & viginti vulneribus cõfossus, miserabiliter corruit. Pompeius Magnus, qui adolescẽtulus adhuc, propter rerum gestarum gloriam triumphũ Romæ promeruit, abscisso capite, miserandum victori hosti spectaculum præbuit. Annibal Romanorum terror & victor hausto veneno ipse sibi mortem consciuit. Alexãder verò Magnus orbis domitor ac dominus, eodem veneno, non sponte suscepto, sed ab inimicis porrecto, immatura morte sublatus esse memoratur. Salomon idola gentium in senectute (ô immane nefas) coluit, & aras atque templa illis erexit. Achitophel rebus suis prudenter constitutis, adeò sibi stultè cõsuluit, vt laqueo sibi vitam eriperet. M. Tullius qui toties eloquentiam ad sui defensionẽ mirè valere prædicauerat, adeò eius præsidio vitam tueri nõ potuit, vt eadem ei vitam ademerit. Quis igitur his tantis exemplis nõ apertè humanæ infirmitatis abyssum videat, quando quod in ea clarissimum ac penè summum extitit, adeò miserandis casibus & ruinis obnoxium fuit? Quis ergo iam sibi suis viribus tutò fidere audeat, cùm tam magnos illustresque conatus frustra susceptos esse animaduertat? Quis aut naturæ aut fortunæ præsidijs ita munitus & instructus sit, vt nihil sibi vltrà formidandum esse putet; qui ijs exemplis videat, nec præstantissimis viris naturæ indolem

dolem, nec felicissimis fortunas suas, nec sapientissimis prudentiam suã tantũ tribuisse, vt ab omni periculo & casu immunes essent? Hoc enim argumento ipse quoque Salomon humanæ vitæ miseriam significare voluit, cùm ait: Vidi sub sole nec velocium esse cursum, nec fortium bellum, nec sapientium panem, nec doctorum diuitias; nec artificũ gratiam, sed tempus casumque in omnibus. Quæ verba nõ ideò dixit, vt diuinæ prouidentiæ curã à rebus humanis excluderet, sed vt ostẽderet, nulla esse tam firma præsidia, quæ non sint infinitis humanę vitæ miseriis & casibus obnoxia. Quid verò aliud Esaias Propheta significare voluit, cùm ait: Omnis caro fœnum, & omnis gloria eius quasi flos agri? Gloriam enim carnis appellat, quicquid inter homines præstantissimum & summum est. Quod adeò est infirmum, vt rei omnium maximè fragili, nempe flori & fœno, comparauerit; quod quidem modò floret atque viget, paulo pòst verò marcescit, & in sterquilinium mittitur. Eccles. 9. Esai. 40.

Pars posterior.

II.

VERVM hi omnes infidelitatis suæ tenebris oppressi, non viderunt Dei quidem proprium esse sua tantùm virtute niti: homines autem, vt non sua tantùm opera, sed diuina formati sunt; ita nõ sua, sed diuina vi, quod ad naturæ suæ perfectionem attinet, cõsequi posse. Hinc D. Augustinus: Vt sit (inquit) homo aliquid, conuertat se ad illum à quo creatus est: recedendo enim frigescit; accedendo feruescit; recedendo tenebrescit; accedendo clarescit: à quo enim habet vt sit, ab illo habet vt bene sit. Ergo qui vult simul esse cum Deo, nõ ab illo recedat, sed ad illum accedat. Hactenus Augustinus. Ex cuius verbis intelligimus, non aliunde vitæ extremum petendum esse, quàm vnde vitæ principium duximus. Itaque mentis nostræ velut sol quidam & lux diuinus Spiritus est: à quo & veritatis cognitio, & pietatis atque iustitiæ cultus deriuantur. Vt igitur abscessu solis necesse est oculis caliginem offundi, rerumque aspectum adimi; ita diuini huius spiritus absentia mentes nostræ tetris tenebris obruuntur, aspectumque veritatis amittunt. Quid igitur in tantis malis faciendum? cuius ope nitendum, quando ipsa per se humana ratio, quamuis sese acriùs intendat, subuenire homini non possit? Huic igitur quæstioni respondemus, malorũ quidem omniũ atque molestiarũ causam esse, quòd à Deo bonorũ omnium fonte recessimus. Quod quidẽ D. Augustinus breui oratione indicat, dicẽs: Quem tu Domine imples, subleuas; & quia tui plenus non sum, oneri mihi sum. Hinc etiã D. Bernardus & mala nostra, & malorum remediũ designat his verbis: Nullum August. super Psal. 70. August. lib. 10. Confess. Bernard.

onus

onus importabilius mihi me ipso, factus sum mihi super talen-
Matt.11. tum plumbi grauis. Sed audiam tamen vocem solatij: Venite ad me omnes qui laboratis & onerati estis, & ego reficiam vos. Hoc igitur vnicum in tantis malis homini perfugium relictum est, fratres, nempe pietas & misericordia Seruatoris, qui nos ad se adeo dulciter & amanter inuitat, & opem ipsam adeũtibus pollicetur. Ipsum autem adeunt, qui diabolum, ac diaboli opera deserentes, & omnem à se sui fiduciam repellẽtes, in illo spem omnem salutis reponunt, illum intuentur, illum suspiciunt, ab illo
August. super Ioã. pendent, illiq; vocanti parent, & cum B. Augustino dicunt: Vocasti nos Domine, vocamus te; ecce audiuimus vocantem, audi te inuocãtes. Perduc quò promisisti, perfice quod inchoasti; noli deserere munera tua, noli deserere agrum tuum; germina tua intrent in horreum tuum. Hæc ille. Ad hoc ipsum autem non solùm oracula diuina, sed ipsa nos quoque à Deo condita natura interno quodam afflatu & instinctu impellit; quæ in afflictis atque desperatis casibus (in quibus nulla humani præsidij spes affulget) oculos in cælum tollere, & ad auxilium inde postulandum adhortatur. Cùm autẽ hic affectus ab authore naturæ (qui nihil frustra facit) cunctis hominibus ingeneratus sit, consequẽs est, vt qui nos ad se clamare incitat, nobis etiam (nisi scelera nostra obsistant) adesse, & opem suam impartiri velit. Hoc igitur
Psal. 17. affectu & impulsu actus Propheta, ad hoc velut asylũ se confugisse memorat his verbis: Circumdederunt me dolores mortis, torrentes iniquitatis conturbauerũt me. In tribulatione mea ad Dominum clamaui, &c. Hoc est, cùm ita vndique periculis vallatus essem, vt nullam mihi opem omnia rationis humanæ consilia pollicerentur, tunc in tribulatione mea inuocaui Dominum, & ad Deum meum clamaui, & exaudiuit, &c. Quoties
Psal. 106. verò idem Vates sanctus hanc sententiam repetit; Et clamauerunt ad Dominum cùm tribularentur, & de necessitatibus
Ibidem. eorum liberauit eos? Quid verò illud, Ascendũt vsque ad cælos, descendunt vsque ad abyssos? &c. Et, Turbati sunt, & moti sunt sicut ebrius, & omnis sapientia eorum deuorata est. Hoc est, cùm homo inter vndas aduersantis seculi positus, nullo se humano consilio explicare posset: cumque ad hoc ipsum humana ratio, velut in ebrijs, extincta esset, ac penè sepulta: tunc, quando nulla spes salutis reliqua erat, clamauerunt ad Dominum cùm tribularentur, & de necessitatibus eorum liberauit eos. Videtis ergo quomodo quæ ratio præstare nullo modo potest, præstet oratio? Cùm autem innumera huius rei exempla vbique suppetant, vnum tamen ex tam multis in medium afferam, quod
Theodor. Theodoretus in historia religiosa, beatissimi anachoritæ Iuliani vitam describens, memorat his verbis: Aliquando autem ado-
lescens

lescens quidam nobili loco natus, sed molliter educatus, maiorem autem ostendens promptitudinem & animi alacritatem quam vires ferre possent, supplex petijt à sene, vt esset illi viæ comes eunti in solitudinem, non eius quidem quam omnes obibant quotidie, sed longissimæ, & qua sæpè erat octo & decem diebus peregrinādum. Is autem erat celeberrimus ille Asterius, Cùm autem diuinus senex prohiberet iuuenem: & aridam, aquaq́ue carentem diceret esse solitudinem, instabat adolescens, obsecrans vt hoc ei donum concederet. Victus autem precibus, cessit senex: ille verò sequebatur primò quidem alacriter: cùm autem primus, & secundus, & tertius dies præterijssent, & à radijs solis vehementer exureretur (erat enim æstas, vrgente autem æstate est vtique flamma solis ardentior) siti perpetuò laborabat. Et primùm quidem eum morbum aperire pudebat, memoria repetens ea quæ sibi prædicta fuerant à magistro. Tandem victus, & planè omninò deficiens, orauit senem vt sui misereretur. Is autem cùm quæ ei prædixerat, reuocasset in memoriam, iussit eum reuerti. Cùm autem diceret adolescens, nec se scire viam quæ ducit ad antrum, nec si sciret, ire posse, cùm sint vires siti consumptæ: misertus homo diuinus casus adolescentis, & ignoscens imbecillitati corporis, genibus flexis orauit Dominum, & calidis lachrymis solum irrigauit, & viam salutis petijt adolescenti. Qui autem facit voluntatem eorum qui ipsum timent, & eorum exaudit orationem, stillas lachrymarum quæ puluerem attigerant, effecit fontem aquarum, qui vsque hodie permanet: & sic fluento repletum adolescentem, iussit abire protinus. Hactenus Theodoretus: qui satis hoc exemplo ostendit, quantum in desperatis casibus remedij in pijs sanctorum precibus & lachrymis positum sit. Hinc in Ecclesiastico legimus: Respiciens eram ad adiutorium hominum; & non erat: Memoratus sum misericordiæ tuæ Domine, quoniam eruis sustinentes te, & liberas eos de manibus gentium. Hoc est igitur, fratres, post communem illum generis humani lapsum, præcipuum salutis nostræ subsidium, quod in sola Domini gratia & misericordia constitutum est, quam humili atque fidenti precatione consequimur. Precatio enim ad ea omnia quibus humana eget natura, commune remedium est. Latissimè enim inter virtutes omnes eius vtilitas patet. Cæteræ namque virtutes aut merendi, aut satisfaciendi vim potissimùm habent: quorum illud ad gratiam & gloriam, hoc ad pœnarum remissionem pertinet. Atque hi duo sunt præcipui virtutum fructus. Precatio autem non solum merendi & satisfaciendi (quod aliarum virtutum est) sed etiam impetrandi vim habet: quod illius proprium est.

Eccles. 51.

Expt.

Impetrare autẽ non solùm gratiam respicit, sed etiam quicquid diuina miseratio donare potest. Itaq; sancti viri per orationem non modò gratiam & pænarũ remissionem consecuti sunt; sed alius sapientiam, alius sospitatem, alius diuturniorem vitam; alius aduersus immanes hostes victoriam, alius orbitatis remedium, alius lumen oculorum amissum, alius mortuorum resurrectionẽ, alius miraculorum operationem, alius denique liberationem ab instantibus malis. Itaque cùm effectus aliarum virtutum in arcto constituti ad diuinæ gratiæ incremẽtum, aut satisfaciendi vim referantur, oratio non ad hæc modò, sed ad omnia valet: eaque nobis per diuinam prouidentiam in amissæ felicitatis & naufragij nostri remedium data est. Non igitur sola ratio (vt Philosophi docuerunt) sed oratio cõmune atque præcipuum malorum nostrorum medicamentum est. Vnde sancti viri omnes, quoties varijs calamitatum angustijs premerentur, ad hanc veluti sacram anchorã fidenter confugiebant: qua non modò sibi salutem impetrabant, sed impendẽtem quoque iram
Amos 7. Domini ab alijs depellebant. Sic Amos cùm locustarũ examina, quæ agricolarum labores & sata omnia depascerent, à Deo propter peccata immissa videret, ad ipsum Dominum supplici oratione conuersus: Domine Deus, ait, propitius esto obsecro: quis suscitabit Iacob, quia paruulus est? Quod perinde est ac si diceret: O Domine, cùm Israëlis opes vsq; adeò tenues sint, cùm numero & robore tam paruus sit: qualem existimas futurum post tantam hanc cladem, quã mihi ostendisti? Quare propitius esto illi obsecro, & placare eis. Qua Prophetæ oratione flexus ad misericordiam Dominus; Non erit (inquit) dicit Dominus. Rursumque vocabat Dominus iudicium ad ignem, hoc est, ad longè grauiora supplicia; similique rursus Propheta oratione vsus, Domine Deus, ait, quiesce obsecro; quis suscitabit Iacob, quia paruulus est? Misertus est Dominus super hoc: Sed & istud non erit, dicit Dominus Deus. Videtis igitur quanta sit orationis vis, quæ euaginatum iam diuini furoris gladium ita reuocare, & tam facilè ab eo pacem potuerit impetrare? Tantum enim Dominus piorum sanctitati tribuit, vt eorum precibus remittat puniendi seueritatem; & hominibus quibus erat infen-
Psal. 98. sus, propitius fiat. Vnde scriptum est: Moses & Aaron in Sacerdotibus eius, Samuël inter eos qui inuocant nomen eius. Inuo-
Psal. 105. cabant Dominum, & ipse exaudiebat eos. Item alibi, Statuerat perdere eos, nisi Moses electus eius stetisset in confractione in conspectu eius. Pro quo alij verterunt: Stetisset in muri ruina, vt reprimeret impetum eius. Est autẽ eo in loco similitudo deprompta à viris fortibus, & amore patriæ vehementer incensis: qui, cùm murus tormentis hostium atque machinis deijcitur,

sese in ea parte quæ ruinis maximè strata est, pro muro opponunt, ad hostiū impetū suis corporibus excipiendū, vt cum certo vitæ periculo perniciē à patria depellāt. Non aliter enim se gessit Moses; nam cùm Iudæorū propugnaculū, quod in fidei religione consistebat, eorundē rebellione disiectum esset, nihilque impediret quo minus ira diuina in homines omni firmo præsidio nudatos inuaderet, eosque ad internecionem deleret: Moses studio communis salutis inflāmatus, sese diuinæ iustitiæ telis obiecit & exposuit; nec recusauit, quin supplicio suo omnium impietatem dilueret. Sic igitur fusis cum ardentissima suorum charitate precibus, numinis ipsius impetum repressit.

II.

Quę hactenus dicta sunt, fratres, ad orationem pertinēt, quatenus ea vim habet impetrandi: quod propriam & singularem eius laudem continet. Habet autem alias insignes commoditates, quas partim in sequenti Concione, partim aliàs, aspirante Domino, explicabimus. Circa ea verò quæ dicta sunt, occurret aliquis forsan, multosque dicet à Deo multa postulasse, quæ tamen nō impetrauerint. His autem omnibus Iacobus Apostolus respōdet, dicēs: Petitis, & non accipitis, eo quòd malè petatis, vt in concupiscentijs vestris insumatis. Quod fit, cùm ea petimus quæ non ad salutem animæ, sed ad cupiditatū nostrarū fomenta magis pertinent: quæ cælestis Pater clementer negat, ne nobis delinquēdi materiam præbeat. Sic enim carnis parētes filijs nocitura petentibus piè negant, quæ crudeliter concessissent. Qua de re sic D. Augustinus ait: Si Deum propterea inuocas, vt veniat ad te pecunia, vt veniat ad te hæreditas, vt veniat ad te secularis dignitas, illa inuocas quæ vis, vt veniant ad te; sed Deum tibi adiutorem ponis cupiditatum, non exauditorem desideriorum. Deus bonus est, si det quod vis. Quid si malè vis? Nonne erit tibi magis non dando misericors? Aeger multa petit à medico, non dat medicus. Non exaudiet ad voluntatem, vt exaudiat ad salutem. Ergo medicum tuum pone Deum: pete ab eo salutem, & salus tua ipse erit. Hactenus ille.

Iacob 4.
August. super Psal. 58.
Simile.

Deinde etiam quicumque vtiliter orare volunt, illud Apostoli ante oculos habere debent: Discedat ab iniquitate omnis qui inuocat nomen Domini. Iniquitas enim nubes illa est, de qua per Hieremiam Dominus ait, Opposuisti nubem tibi, ne transiret oratio. Hinc regius Propheta, Iniquitatem (inquit) si aspexi in corde meo, non exaudiet Dominus. Et in prouerbijs Dominus, Quia vocaui (inquit) & renuistis, extendi manus meas, & non fuit qui aspiceret, &c. Contra eos autem qui scelerate viuentes orāt, D. Chrysostomus ait: Qui orat, & peccat, non orat Deum, sed illudit eum. Item Augustinus: Qua fronte

Thren. 3.
Psal. 65.
Prou. 1.
Chrysost. super Matth.
August. in serm.

postulas quod promisit Deus, cùm non facis quod iussit Deus, Prius audi monitiones, & sic exige promissiones. Idemque de opere Monachorũ: Citius (inquit) auditur vna oratio obedientis, quàm decem millia contemnentis. Negari tamen non potest, eam esse diuinæ misericordiæ magnitudinem, vt interdum etiam improborum preces exaudiat. Verùm hoc rarum est, illud verò perpetuum quod Salomon ait: Longè est Dominus ab impijs, & vota iustorum exaudiet.

Idem.

Nec satis est à peccatis abstinere, nisi etiam bonis operibus ac præcipuè misericordiæ oleo & castigatione carnis preces nostras adiuuemus & communiamus. Hinc Cassianus; Magna, inquit, voce clamat ad Dominum, qui quamuis lingua taceat, bonis tamen operibus perseueranter clamat. Idemque rursus: Ipsius est oratio perfecta, cuius & causa clamat, & lingua, & actus, & sermo, & vita, & cogitatio. Sed cùm omnia bona opera magnam orationi ad impetrandum vim & efficatiam adiungant, ieiunium tamen & corporis afflictio ad hoc plurimùm iuuant. Cuius rei duo vobis commodissima exempla hoc in loco referre volo. Cùm sanctus ille Iulianus (cuius suprà mentionem feci) à fidelibus rogaretur, vt Catholicam fidem aduersus Arrianum quendam dialecticis & rhetoricis litteris instructissimum defenderet, ne venenata eius eloquentia sincera rudis populi fides perfidiæ veneno inficeretur; ille (vt Theodoretus in eius vita refert) Estote (inquit) bono animo, & Deo nobiscum supplicate, orationi corporis afflictionem adiungentes. His Deum sic rogantibus, vno die ante diem festum ac celebrem, quo verba erat facturus, falsi defensor & hostis veritatis, diuinitus immissam accepit plagam: & cùm vno tantùm die ægrotasset, excessit è viuis: illam (vt est probabile) vocẽ audiens: Stulte hac nocte repetent à te animam tuam; quæ autem parasti retia, ijs tu implicaberis, & non alij. Hactenus Theodoreti verba. Non grauabor autem commodissimum aliud exemplum quod Seuerus Sulpetius in vita sancti Martini refert, huic adiungere. Cùm sanctus (inquit) Martinus Valentinianum maiorem, qui tunc rerum potiebatur, propter Ecclesiæ causam interpellare cogeretur, iussit illum Imperator Arriana vxore suadente, palatij foribus arceri. Itaque Martinus vbi semel atque iterum superbum principem adire frustra tentasset, recurrit ad consueta orationis & fidei præsidia, cilicio obuoluitur, cinere conspergitur, cibo potuque abstinet, orationes diebus noctibusque perpetuat: Septimo verò die astitit ei Angelus, iubet eum ad palatium ire securum, regias fores quamlibet clausas sponte reserandas, Imperatoris spiritum superbũ molliendum. Igitur istiusmodi præsentis Angeli cõfirmatus alloquio, postero die

Cassian.

Seue. Sul.

die vſque ad Regem nemine prohibente peruenit. Qui cùm venientem eminus videret, infrendens cur fuiſſet admiſſus, nequaquam aſſurgere eſt dignatus aſtanti, donec regiam ſellam ignis operiret, ipſumque Regem ea parte corporis, qua ſedebat, adflaret incendiũ: ita ſolio ſuo ſuperbus excutitur, & Martino inuitus aſſurgit, multumque complexus, quem ſpernere antè decreuerat, virtutem ſe ſenſiſſe diuinam emendatior fatebatur: nec expectatis Martini precibus, prius omnia præſtitit, quàm rogaretur: colloquio illum atque conuiuio frequenter adſciuit; poſtremò abeunti multa munera obtulit, quæ vir beatus (vt ſemper ſuæ paupertatis cuſtos) cuncta reiecit. Hactenus verba Sulpitij. Ex quibus intelligimus, fratres, verum eſſe quod quidam ex Patribus ait: Sola ea oratio pingueſcit, quam macies corporis paſcit.

Supra hæc autem omnia perſeuerantia in petendo opus eſt: quam præcipuè Dominus in hodierna ſancti Euangelij lectione importuni amici exemplo nobis commendauit: quòd ea videlicet numquam vacua recedat. Hinc D. Auguſtinus: Nec August.
die (inquit) vaces, neque nocte; ſed cùm ſomnus ab oculis tuis ceciderit, tunc ſenſus tuus in oratione vigilet. Huius autem perſeuerantiæ memorabile apud D. Hieronymum extat documentum. Hieron.
Sic enim ad Euſtochium virginem Chriſti ſcribit: Quamquam Apoſtolus nos ſemper iubeat orare, diuiſas tamen orãdi horas habere debemus; tertiam, ſextam, & nonam, diluculum quoque & veſperũ, nemo eſt qui neſciat. Nec cibi ſumantur ſine oratione præmiſſa; neque de menſa recedatur, niſi prius referatur Creatori gratia. Noctibus bis terque ſurgendum, reuoluenda ea quæ de ſcripturis memoriter retinemus: egredientes de cubili armet oratio, regredientes de platea oratio occurrat, antequàm ſeſſio: neque prius corpuſculum requieſcat, quàm anima paſcatur. Ad omnem actum, ad omnem inceſſum manus pingat crucem. His verbis D. Hieronymus orationis perſeuerantiam commendat: quam exemplo ſuo confirmat, cum ſic in oratione perſeueraret, vt de ſe ipſo in eadem Epiſtola dicat: Memini me clamantem, diem crebrò iunxiſſe cum nocte, nec prius à pectoris ceſſaſſe verberibus, quàm rediret Domino imperante tranquillitas. Hoc igitur exemplo commoti, fratres, ſi non integros dies & noctes in oratione conſumimus, frequenter tamen diebus & noctibus in hoc officio perſeueremus, inſtemus, petamus, quæramus, pulſemus, certi de diuinæ veritatis promiſſione, quòd petentes accipiemus, quærentes inueniemus, atque pulſantes apertam cæleſtis regni ianuam de Domini miſeratione inueniemus.

IN EISDEM ROGATIONIBVS CONCIO SECVNDA: IN QVA DE EIVSdem orationis laudibus & mirandis virtutibus disseritur.

THEMA. *Petite, & accipietis; quærite, & inuenietis; pulsate, & aperietur vobis.* Lucæ 11.

LECTIO sancti Euangelij, fratres dilectissimi, quam modò audistis, orationis officium & orandi perseuerantiam præcipuè commẽdat: ad quam nos cælestis magister proposita impetrandi fiducia adhortari dignatus est. Cùm enim ex discipulis eius quidam orandi doctrinam ab eo postulassent, ipse non id solùm quod exigebatur, sed multò plura præstitit, dum & orãdi modum, & orationis perseuerantiam nos docuit, &, quod nobis magis erat necessarium, impetrandi fiduciam contulit. Hac enim illecti homines, libenter serunt vbi amplam messem se collecturos sperant: hoc est, libenter & alacriter dona petunt, quæ se impetraturos confidunt. Hanc autem fiduciam Dominus, proposito importuni cuiusdam amici exemplo, fulcit & confirmat his verbis:

Luc. 11. *Quis vestrum habebit amicum, & ibit ad illum media nocte, & dicet illi: Amice, accommoda mihi tres panes, quoniam amicus meus venit de via ad me, & non habeo quid ponam ante illum*, & cætera quæ sequuntur vsque ad finem.

AVE MARIA.

PETITE *& accipietis &c.* Vidistis, fratres, qua instantia, quibusque exemplis, ac promissis nos cælestis magister ad orationis studium atque perseuerantiam adhortatus sit; vtpote Luc. 18. qui rectè meminerat se alibi dixisse, oportere semper orare, & non deficere. Ad quam etiam perseuerantiam non semel nos 1. Thess. 5. Apostolus inuitat, cùm alibi quidem ait: Sine intermissione 1. Tim. 2. orate, in omnibus gratias agite. alibi autem; Volo viros orare 1. Cor. 14. in omni loco, leuantes puras manus. alibi verò cùm spiritualibus nos armis aduersus omnes diaboli assultus instruit, omni tempore orare in spiritu iubet. Nequaquam autem cælestis magister, aut eius Apostolus tantopere nos ad hoc officium adhortarentur, nisi hoc ad salutem nostram maximè vtile, maximeque necessariũ esse iudicarent. Quamuis autẽ satis nos sola hæc Euangelica & Apostolica exhortatio ad hoc studium impellere debuisset, tamen quia tarditas nostra nisi magnis pro-

positis præmijs & emolumentis ad laborem minimè excitatur, quæ emolumenta sint piè orantibus constituta, in præsenti Concione explicare tentabo: si prius tamen salutaris huius instituti, quo nunc Ecclesia his tribus Rogationumdiebus vtitur, originem & causam breuiter aperuero. Temporibus igitur beati Mamerti Archiepiscopi Viennensis apud Viennam contigerunt incendia crebra, terræ motus assidui, nocturni sonitus; populosis hominum conuentibus feræ siluestres se ingerebant, in tantum, vt pauidi cerui per angusta portarum ad fori loca penetrarent. Tracta sunt hæc vsque ad noctem vigiliarum Dominicæ resurrectionis, in qua cùm sperarent homines hæc finem esse habitura, ædes publica, quam præcelsa in ciuitatis vertice sublimitas in immensum extulerat, flammis terribilibus conflagrare crepusculo cœpit. Interpellatur sollennitas pleno timoribus populo, Ecclesia vacuatur. Perstitit autem inuictus Antistes festiuis altaribus, & calore fidei succensus, flumine lachrymarum permissam ignibus potestatem compescuit; & tunc concepit animo quicquid hodie Psalmis ac precibus mundus inclamat.

Hæc ergo ciuitatis illius calamitas huic probatissimæ Ecclesiæ cõsuetudini initium dedit. Sublata verò calamitate, easdem preces Ecclesia per vniuersum orbem retineri sanxit; partim vt vetera Dei flagella propter hominum scelera immissa, ad memoriam reuocaremus, similiaque peccatis nostris irrogari posse formidaremus, qui nihilo fortè minora quàm illi peccamus: partim vt eisdem precibus aduersus assiduas clades, quibus quotidie infestamur, nos ipsos muniremus: partim etiã propter multas alias vtilitates, quæ nobis (vt dixi) ex assiduo precandi studio obueniunt: ex quibus nonnullas in hodierna Concione referemus, quæ plurimùm vos ad hoc officium allicere possint.

Prima igitur maximeque insignis eius vtilitas est, quòd hominem diuinarum rerum commercio, & assidua consuetudine ita paulatim à terrenis ad spiritualia atque diuina eleuat, vt ipsum quodammodo spiritualem atque diuinum efficiat, vel ipso Apostolo testante, qui ait: *Qui adhæret Domino, vnus spiritus est.* Sicut enim ferrum igni admotum, ignis naturam induit: ita mens quæ Deo iugiter adhæret, in diuinos mores quodammodo trãsit. Hinc D. Chrysostomus, Bonũ est (inquit) semper cum Deo colloqui per orationem. Nam si boni viri occursus meliorem reddit illum quem conuenerit: quanto magis colloquium quod dies noctesque cum Deo fit? Hactenus ille. Neque hoc profectò mirum videri debet. Si enim fera animantia, quæ cum hominibus diu versantur, feritate deposita mansuescunt, & mores quodammodo induunt hominum (vrsus enim, ferum

[Margin: 1. — Simile. — Chrysost. — Simile.]

animal, ſaltat & obtemperat voci nutuique regentis: id quod etiam leones & alia quoque animalia faciũt) quid mirum, ſi qui aſſiduè cũ Deo verſantur, mores exprimant diuinos, præſertim cùm homo Dei capax ſit, & ad hoc ipſum diuina ope iuuetur?

Simile. Præterea ſicut ij qui pretioſa vnguenta & ſuaueolentia aſſiduè tractant, eorum quoque fragrãtiam, cùm ab illorũ etiam attrectatione & contactu receſſere, referunt: ita qui cum Deo aſſiduè verſantur, qui illius ſpeciem & pulchritudinem intuẽtur, qui virtutum eius contemplatione paſcũtur, ab illo ſtabilitatem, ab illo charitatem, ab illo ſuauitatem, & animi quietem, & omnia deniq; bona trahunt. Hinc D. Auguſtinus illa Domini apud Eſaiam verba explanãs, Qui portamini à meo vtero, qui geſtamini à mea vulua; ſic ait: Firmitas noſtra quamdiu tu es, tũc eſt vera firmitas: quia verò à te auerſi ſumus, peruerſi ſumus; reuertamur igitur, vt non euertamur. Porrò autẽ ſi ſtabilitas noſtra in charitate Chriſti eſt, à qua nihil nos valeat ſeparare: vnde magis charitas accendi poteſt, quàm ſi ad Deum, qui ignis conſumẽs eſſe dicitur, accedamus? Hinc ſponſa in Canticis ſe amore liquefactam eſſe teſtatur, vbi præſentem dilectiſſimi ſponſi ſui vocem audiuit. Ideoque non immeritò, quæ ſic Deo vnita erat, Soli & Lunæ comparetur. Pulchra (inquit) vt Luna, electa vt Sol. Quid hoc eſt, inquit Ambroſius? an non erat in terra aliquid, cui pulchritudo ſponſæ comparari poſſet? Minimè, inquit. Quia cum nulla re terrena comparari poteſt, qui familiari Dei conſuetudine fruitur. Diuinus enim quodammodo ſit neceſſe eſt, qui aſſiduè cum Deo verſatur: ideoque non mirum, ſi diuinis rebus atque cæleſtibus ſponſa ſimilis eſſe dicatur.

Auguſt. Eſai. 46. Cant. 5. Cant. 6. Ambroſ.

Iam verò quies & vera animi tranquillitas, vbi niſi in Deo inueniri poteſt? Præclarè quidem D. Auguſtinus humanorũ errorum cauſam non in ijs rebus poſitam eſſe ait, quas ardenter quærimus, ſed quòd extra locum ſuum eas quærimus. Requieſcite (inquit) in Deo, & quieti eritis. Non eſt enim requies vbi quæritis eam: quærite quod quæritis, ſed non vbi quæritis, quia non eſt ibi. Cuius ſententiæ veritatem idem vir ſanctus ſuo periculo doctus agnouit: qui vbi diu fruſtra per creaturas vagatus, quietem animi quæſiuit, nec inuenit, in originem tandem ſuam recurrens, eam deprehendit: à quo enim accepit vt eſſet, accepit etiam vt felix & quietus eſſet. Idem etiam luxurioſo filio euenit, qui inedia & fame ſua eruditus, ad paternam domum, vnde prodierat, ſatiandus redijt; ſatiandus, inquam, illo cibo de quo ſcriptum eſt, Qui edunt me, adhuc eſurient; & qui bibunt me, adhuc ſitient. Qua in re diſcrimen ingens inter corporeum & ſpiritualem cibum animaduertere licet. Corporeus enim cibus cùm immodicus eſt, ſatietatem & faſti-

Eccli. 24. Diſsimil.

fastidium affert: spiritualis autem, quo frequentior & copiosior fuerit, eo acriorē famem, ac maius sui desideriũ excitat. Quod si quæras quis sit hic cibus, audi eundem Augustinum breuiter August. hoc definientē: Societas Christi, esca Christiani. Hanc ergo societatē appetamus, fratres, vt quantum per terrenas occupationes licuerit, numquam ab hoc felici contubernio recedamus: vt lucis ac virtutis eius participes efficiamur, à cuius felici contubernio & societate non diuellimur. Quid enim minus ab hoc pietatis studio sperare possumus? Hinc D. Chrysostomus: Quid Chrys. lib. (inquit) possit inueniri sanctius his qui cũ Deo cōmercium ha- 2. de Ora. bent? quid porrò iustius? quid sapiētius? Etenim si qui cum sapientibus viris colloqui solent, propter assiduam cōsuetudinem breui sic transmutantur, vt illorum prudentiam referant: quid dicere conuenit de his qui cum Deo colloquia miscent, ei sua vota deferentes? Quanta sapientia, quanta virtute, quanta pru- Simile. dentia, quanta bonitate, quanta sobrietate, quanta morum æquitate replet illos obsecratio? Proinde nequaquam aberrarit à vero, si quis affirmet deprecationem esse causam omnis virtutis & iustitiæ. Hactenus Chrysostomus. Hoc igitur præstat Simile. homini diuinæ societatis communio. Si enim Sol hic qui oculis cernitur, atram nubem radijs suis complexus fuerit, aut in irim pulcherrimã transformat, aut aureo eam fulgore splendescere facit; quid mirum, si pulcherrimus quoque ille iustitiæ Sol, quam sibi adhærentem atque præsentem animam complectitur, diuinis splendoribus collucere faciat? An non hoc insi- Psal. 33. nuare Propheta voluit, cùm ait, Accedite ad eum & illuminamini, & facies vestræ non confundentur? Hoc est, nequaquam vobis frustra cedet, ad splendidissimum diuini fulgoris radium accessisse. Hanc igitur nobis gratiam & lucem præstat oratio, quæ non solùm omnibus vitæ huius miseriis remedium adhibet, sed ipsum etiam hominem supra communem hominum naturam euectum, diuinæ claritatis participem efficit.

I.

Adde huic aliã nō vulgarē orationis vtilitatē, quã D. Bernard. II. exprimit his verbis: Orando bibitur vinũ illud spirituale lætifi- Bernard. cans cor hominis: vinum scilicet Spiritus sancti, quod inebriat mentē, & carnaliũ voluptatũ infundit obliuionē. Quibus verbis ostēdit orationis comitē esse spirituale gaudiũ, quod Apost. Rom 14. inter spiritus sancti fructus enumerat. Quod quidē apertè Dominus per Esaiã testatur, cũ de pijs hominibus loquens ait: Ad- Esai. 56. ducã eos in montē sanctũ meũ, & lætificabo eos in domo orationis meæ. Huius autē spiritualis gaudij vis & magnitudo neq; vlla oratione exprimi, neque à carnali mente concipi potest. Est enim manna absconditum, quod nemo scit, nisi qui accipit. Apoc. 2.

Ea tamen eius vis atque potentia est, vt quam mentem impleuerit, terrena omnia præ eius amore fastidire, & pro nihilo ducere faciat. Vt enim qui ex abiecta humilique fortuna ad regni solium euectus esset, vilem supellectilem quam anteà pretiosam charamque habebat, præ regij apparatus splendore & magnificentia pro nihilo haberet, seque ipsum rideret quòd olim res adeò viles tanti faceret: ita qui numquam in vita sua cælestium deliciarum dulcedinem degustauit, nec nisi porcorum siliquas, hoc est, carnales voluptates agnouit, eas solũ magnas, & amore suo dignas arbitratur. At si is fortè à Spiritu sancto in benedictionibus dulcedinis præuentus, & torrente diuinæ voluptatis potatus fuerit, opulentissima etiam mundi bona ita contemnit, vt ne cogitatione quidem & aspectu suo digna putet. Hoc autem Sapiens ille sibi contigisse testatur, cùm ait: Optaui, & datus est mihi sensus; inuocaui, & venit in me spiritus sapientiæ, & præposui illam regnis & sedibus, & diuitias nihil esse duxi in comparatione illius: & cætera quæ sequuntur. Quibus verbis apertè docet, regna, imperia, argentum, aurum, lapides pretiosos, ac postremò salutem quouis thesauro præstantiorem, & corporis speciem siue pulchritudinem (hoc est, omnia quæ inter homines præclara & eximia putantur) comparatione sapientiæ (qua cælestia & diuina gustantur) arenam, lutum, ac postremò nihil esse. Quamobrẽ? Quia venerunt (inquit) mihi omnia bona pariter cum illa. Dignitas ergo atque sublimitas bonorum quæ secum suauis hæc sapientia affert, tanta est, vt præ illa, omnia ista quæ superius enumeraui, nihil esse putentur. Quis hoc fratres credat, nisi id aliquando diuinæ gratiæ beneficio fuerit expertus? Sed hoc ipsum tamen ita esse, multorum principum & illustrium virorum exempla testantur, qui ingentes opes, principatus, & regna etiam contempserunt, vt se totos huius diuinæ sapientiæ studio sine vllo rerum terrenarum impedimento addicerent. Quocirca rectè admodum gaudium hoc atque dulcedo spiritus (quæ indiuidua sapientiæ comes est) magneti cõparatur. Vt enim magnes occulta quadam virtute ferrum, suapte natura graue & ponderosum, & ad ima deuergens, in sublime attollit, & in aëre suspendit: ita spirituale hoc gaudium (quod cælestium bonorum prælibatio quædam est) cor hominis (quod sponte sua ad ima deuoluitur, dum immoderato amore terrenis rebus incubat) mira quadam & incognita vi sic supra altitudines terræ eleuat, vt terrena omnia fastidiat, & pro nihilo ducat. In cuius rei fidem sæpe sanctorum virorum corpora, dum contemplationis studio mente in cælum raperentur, à terra pariter cum mente ipsa eleuabantur. Hoc enim cùm de alijs multis, tum de magno illo Antonio

Sap. 7.

Simile.

tonio Anachorita, & B. Patre nostro Dominico, atque D. Thoma Aquinate, multisque alijs scriptum inuenimus. Quo quidem argumento intelligimus, non esse mirũ, si spiritualis huius gaudij vis humana corda à terrenarum rerum amore abducta, ad cælestia atque diuina rapiat: quãdoquidem longè maius est, graue corpus à terra eleuari, quàm abiectissimarũ rerum amorem in cælestiũ atque sublimium dilectionẽ commutari. Huius autem gaudij proprium est, omnem interni hominis languorem, & acediam, & lentitudinem excutere, ipsumque ad omnia spiritualis vitæ officia expeditum & alacrem reddere. Hoc enim verę deuotionis proprium & singulare est, qua nunquam spirituale gaudium destituitur, imò verò deuotio ipsa interdum sine hoc sensibili (vt ita dicam) gaudio est, cùm tamẽ gaudium hoc numquam expers deuotionis sit. Ex hoc autẽ gaudio mira quædam maximeque suspicienda vtilitas oritur: nempe quòd sub disciplina Dei ita hominem constituit, vt ipsum habeat vitæ suæ magistrum, præsidem, atque doctorem. Hoc autem qua ratione fiat, breuiter explicabo. Cælestis magister ita se cum pijs ac sanctis hominibus gerere solet, vt sæpe hoc spirituali gaudio eorum mentes miro modo exhilaret atque reficiat. Quæ quidem res cunctis mundi opibus atque delicijs multis partibus pretiosior est. Sæpe tamen Dominus salutari quadam dispensatione hanc visitationis suæ gratiam illis subtrahit: vel quòd eos hac ratione probare velit; vel quòd hac illos paterna animaduersione plectat, quando ipsi negligentius se in pietatis & iustitiæ studio gesserunt. Cùm hi ergo ad solitum orationis officium recurrunt, in quo hac spirituali lætitia recreari solent, nec vllum eius vestigium inueniunt, sed quocumque mentis aciem verterint, omnia obscura, sterilia atque arida deprehendunt; hanc pœnam delictis suis irrogari à iustissimo iudice credunt. Quemadmodum enim cùm monachus aliquis, iubẽte monasterij prȩfecto, solita in prandio portione priuatur, & solo pane & aqua victitare iubetur, protinus ille deliquisse se aliqua in re credit, vt qui sic à recto iudice puniatur: ita cùm pij hominis mens solita cælestis gaudij refectione à Deo in oratione priuatur, delictis suis hanc pœnam imputans, sollicitus inquirere incipit, qua in re deliquerit, quid fecerit, quid dixerit, quid cogitauerit, cum quibus versatus fuerit, quomodo se in spirituali vita gesserit; vt intelligat, cuius delicti gratia à iustissimo iudice Deo pœna hæc sibi fuerit inflicta, totoque studio aduersus hoc delictum armatur, ne iterum simili inedia & pœna crucietur. Itaque euenit illi quod Sauli Regi, qui cùm initio regni sui Dominum consuluisset, nec vllum ab eo responsum tulisset, delictum aliquod huius diuini silentij causam esse credens 1. Reg. 14.

credens,capitali supplicio eum punire decreuit,cuius demerito responsum illi Dominus denegasset, etiam si is Ionathas filius eius esset. Hac ergo ratione pius homo sic intra se rationem inire solet. Quæro, cuius delicti causa me Dominus hac solita visitationis suæ gratia priuauerit, vt dignũ de eo supplicium sumat. Fortasse hoc euenit, aut quia licentius locutus fui, aut quoniam effusius cum alijs risi, aut quia me intemperantius in prandio gessi, aut quia pluribus negotijs quàm facultas mea ferebat, implicatus fui, aut quia cor meum negligenter custodiui, dum illud à spiritualium rerum intentione abstraxi,& per inanes cogitationes vagari permisi. Quicquid igitur huius ariditatis meæ causa fuit, pereat, de medio tollatur, supplicio afficiatur: hoc est, dabo diligenter operam, ne iterum committam quod mihi diuinæ derelictionis & spiritualis ariditatis causa extitit. Sic igitur cælestis magister tacendo loquitur, & qua in re pius homo deliquerit, attendere facit, dum salutari hac dispensatione visitat hominem diluculò, ac deinde probat illum. Hoc autem in magnam piorum vtilitatem cedere manifestum est. Hac enim ratione miro quodam modo sub illa disciplina Domini constituuntur, sub qua regius Propheta se esse gloriabatur, cùm diceret: Et disciplina tua correxit me in finem,& disciplina tua ipsa me docebit. Huius enim disciplinæ seueritate castigati, non solùm errata sua (quæ fortassis oculta erant) deprehendunt, sed diligenter etiam corrigunt, atque ita indies in virtutis studio & amore proficiunt.

Psal. 17.

II.

III. Adde ijs etiam aliam non pœnitendã commoditatem, quòd hæc ipsa spiritualium rerum familiaris consuetudo, earum nobis admirabilem pulchritudinem & dignitatem ante oculos ponit: atque ita nos ab adulterino terrenarũ rerum amore abductos, ad spiritualium & inuisibilium amorem rapit. Homo enim qui spirituali & corporali natura constat, inter cælum & terram, hoc est, inter spiritualia & corporalia bona quodammodo positus, à rerum corporalium, quæ illi vicinæ sunt, & oculis cernuntur, pulchritudine vehementer trahitur: à spiritualibus verò (quæ nisi mente peruidentur) non item; nisi cùm ad earum considerationem aciem mentis intendit: tunc enim mirabilem earum splendorẽ purgatis oculis aspiciẽs, in earum amorem rapitur. Vt hoc autem apertiùs intelligatis, non inutilem quęstionẽ vobis proponere volo. Quid in causa esse putatis quòd cùm humana voluntas sic ab auctore naturæ instituta sit, vt nihil velle & amplecti possit, nisi quod vel bonum sit, vel boni imaginem referat; nihilque contrà fugere, nisi quod malum sit, vel mali speciem repræsentet; bona autem & mala quæ pijs & improbis

probis à Deo constituta sunt, infinitis propè partibus huius vitæ siue bonis siue malis potiora sint (hæc enim æterna, illa verò temporaria sunt) quid, inquam, in causa est, vt homines adeò sitienter huius vitæ bona per omnes etiam flammas persequantur, similique studio & ardore eius mala fugiant, æterna autem siue bona siue mala negligant, & pro nihilo ducant: cùm tamen ea in immensum maiora esse indubitata fide credant? Huius igitur tãtæ peruersitatis cùm multæ sint causæ, illa mihi præcipua videtur, quòd huius vitæ siue bona siue mala & oculis cernimus, & manibus contrectamus: quod nobis circa spiritualia & cælestia minimè contingit, quæ longè à carnalibus sensibus posita sunt. Constat autem rerum præsentiam vehementer sensus nostros perstringere atque mouere, quod cùm longè absunt, minimè faciunt. Hanc igitur singularem vtilitatem (vt diximus) nobis spiritualium rerum consideratio & commentatio præstat, quòd res absentes & procul à conspectu nostro positas, præsentes quodammodo facit, easque menti nostræ inspiciendas affigit, earumque dignitatem & æternitatem rimatur. Si enim Oratorum proprium est, res aliquando ex omnibus circumstantijs ita verbis describere, vt orator non dixisse, sed pinxisse, auditor non audisse, sed spectasse videatur: multò magis attenta & sedula æternarum rerum contemplatio eas velut præsentes menti nostræ quasi spectandas proponit: quo quidem spectaculo animus noster vehementer erga illas afficitur. Cuius rei argumentum est, quòd viri sancti harum rerum magnitudinem contemplantes, tanta nonnumquã admiratione & stupore complebantur, vt omnem prorsus sentiendi vim amitterent, & à se ipsis alieni fierent. Quicumque igitur huic studio dediti sunt, hi planè diuinarum rerum pondus & dignitatem considerantes, terrena bona tanquam ludicra, puerilia, & inania, præ illarum studio & amore, pro nihilo ducũt, nullumque quamlibet maximum laborem recusant, vt vel superna illa bona assequi, vel sempiterna mala vitare queant. Vnde in vitis Patrum legimus, monachũ quẽdam, cui cellæ solitudo molesta erat, tædiumque illi frequenter pariebat, à quodã ex senioribus huius rei causam quæsiuisse: Cui senior, Causa est (inquit) fili, quia nondum corporum resurrectionem, inferorumque supplicia vidisti. Si enim ea videre posses, etsi cella tua vermibus scateret, qui totum corpus tuum exederent, nusquam vel pedem ab ea proferre velles. Hæc porrò quæ sanctus hic senex dicebat, videri quidem in hac vita non possunt, animo tamen velut præsentia ante oculos quotidie reuocari possunt, vt in nobis agant dum studiosè cogitantur, quod agerent si viderentur. Quid autem harum aut similium rerum consideratio in piorum mentibus efficiat, declarant

declarant planè verba illa quæ de filijs Iſraël in fine libri Ioſue
Ioſu. 24 ſcribuntur, quæ ſic habent: Seruiuitque Iſraël Domino cunctis diebus Ioſue & ſeniorum, qui longo vixerant tempore poſt Ioſue, & qui nouerant omnia opera Domini quę fecerat in Iſraël.
Iudic. 2. Sequiturque deinde: Omnis autem illa generatio congregata eſt ad patres ſuos: & ſurrexerunt alij qui non nouerant Dominum, & opera quæ fecerat cum Iſraël: feceruntque filij Iſraël malum in conſpectu Domini, & ſeruierunt Baalim, & dimiſerunt Dominum, &c. Itaque quamdiu beneficiorum & mirabilium Domini memoria recens erat, tamdiu filij Iſraël in officio permanſerunt: vbi autem ab ea exciderunt, protinus à liberatore ſuo ad idola defecerunt. Cùm ergo tantam hæc commentatio vtilitatem pariat, danda nobis opera eſt, fratres, vt quæ corporis oculis cernere non poſſumus, mentis oculis videamus: ne terrenarum rerum præſenti pulchritudine, carnaliũ hominum
Prou 31. more decipiamur. Fallax enim gratia & vana eſt pulchritudo, rerum videlicet ſecularium: quæ quamuis vanæ ſint, nihil ſolidi & expreſſi continentes, fallaci tamen ſpecie ſtultorum animos alliciunt atque dementant.

II.

IIII. His autem ſingularem aliam vtilitatem adijcimus, quæ huius diei maximè propria eſt: in quo orationis ſtudium hoc præcipuè nomine Eccleſia commẽdat, quòd ea malorum omnium (quibus in hac miſera & ærumnoſa vita peccatis noſtris exigentibus circũſedemur) maximum remedium ſit. Quid verò nos ad hoc iuuare magis poterit, quàm diuinam opem aſſiduè implorare? Deo adhærere? ad illum frequenter mentis oculos attollere? & ab illo, quatenus fieri poſſit, numquã animo & cogitatio-
Luc. 10. ne diuelli? Hoc enim vnum illud eſt quod ipſe Dominus Marthæ ſororem accuſanti, neceſſarium eſſe dixit: quod planè (vt D. Auguſtinus ait) non aliud eſt, quàm vniri Deo, & eius pedibus more ſanctæ illius feminæ aſſidentem, ab eius ore pendere, eius doctrina imbui, & in omnibus quæ ad ſalutem pertinẽt, ab eo non ſolùm iuuari, ſed etiam erudiri. Sic enim Moſes de ipſo
Deut. 33. ait: Omnes ſancti in manu eius ſunt, & qui appropinquant pedibus eius, accipient de doctrina illius. Quo nomine regius
Pſal. 72. Vates ait: Mihi autem adhærere Deo bonum eſt. Adhæremus autem illi non corpore, ſed animo; non pedibus, ſed affectibus; non membrorum coniunctione, ſed pia diuinorum operum meditatione. Tales enim Dominus ita erudit, vt ipſi doctrinam eius interiori cordis aure percipientes, cum eodem Propheta di-
Pſal. 84. cant: Audiam quid loquatur in me Dominus Deus, quoniam loquetur pacem in plebem ſuam, & ſuper ſanctos ſuos; & in eos qui conuertuntur ad cor. Ad cor autem conuertuntur, qui ab

externis

externis rebus animum abducentes, illum ad interiora transferunt: in quibus prius quidem se, deinde Deum agnoscunt, & venerantur, qui nullibi propius quàm intus in corde nostro (vbi regnum eius est) inuenitur. Super hos ergo pacem loquitur, qui pacificè cursum vitæ dirigit, & omnes ab eis bellorum atque curarum tumultus & incommoda depellit. Hanc enim Dominus vicem de se cogitantibus sibique adhærentibus rependere solet: vt ipse res eorum vigilantibus oculis aspiciat, qui illum attentis oculis semper intuentur. Hinc ipse ad beatam Catharinam Senensem dixisse legitur: Filia, cogita de me, & ego vicissim de te cogitabo, tuique curam geram. Quibus verbis erudita virgo, omne suum studium ad hanc præcipuè curam contulit, sibique persuasit, nihil illi ad salutem siue corporis siue animæ defuturum: quando Angelorum ac mundi Dominum rerum suarum curatorem hoc studio nacta esset. Cùm ergo vtilitatis tantum in hac pia commentatione positum sit, benigna Dominus dispensatione vitam nostram multis agitari periculis ac ærumnis permittit: quas nullo humano consilio, nullaque nostra opera vitare possimus, vt ipsæ nos calamitates nostræ erudirent, & ad eum ire compellerent. Sicut enim pater Simile. qui filium à se ac domo sua diuelli non vult, patrimonij eius portionem apud se retinet, quo (inopia constrictus) à patre non discedat: ita sanè cælestis Pater nobiscum agit, dum & inopia & varijs necessitatibus vrgeri nos patitur, vt ipsa nos miseria nostra à salutis nostræ præside ac vindice longiùs abire non sinat. Scit quippe frequentissimè euenire quod ipse per Prophetam dixit: Vitam manus tuæ inuenisti, propterea non rogasti. Esai. 57. Vbi enim homo bonis omnibus affluit, nullaque sibi re egere videtur, stimulis & monitoribus caret, quibus ad Dei memoriam excitetur. Vix enim illius multi homines meminerunt, nisi cùm inopia & angustijs constricti, eius opem implorare coguntur. Quod præcauens sanctus Propheta, pergenti ad promissam terram Hebræorum populo ait: Obserua & caue ne Deut. 8. quando obliuiscaris Domini Dei tui, & negligas mandata eius: ne postquam comederis, & satiatus fueris, domos pulchras ædificaueris, & habitaueris in eis, habuerisque armenta boum, & ouium greges, argenti & auri, cunctarumque rerum copiam, eleuetur cor tuum, & non reminiscaris Domini Dei tui, qui eduxit te de terra Aegypti. Quæ quidem cautio non tam cautio quàm vaticinium fuit: ita enim euenit vt ille tanto antè prænunciauerat: Incrassatus enim dilectus & impinguatus, dereliquit Deum factorem suum, & recessit à Deo salutari suo. Deut. 32. Cui enim hoc aut mirum aut incredibile iudicetur, qui videat & magnum illum Angelum, & primum generis humani parentem

rentem, prosperitatis suæ pondere ad ima deiectos? Hæc igitur tanta miseriarum nostrarum abyssus vi sua miseros homines ad
Gregor. Deum quodammodo ire compellit. Vnde est illud Gregorij: Ideò premuntur iusti in Ecclesia, vt pressi clament, clamantes exaudiantur, exauditi glorificent Deum.

V. Habet etiam insignem aliam vtilitatem oratio, quòd non modo impetrandi, sed etiam aliarum more virtutum promerendi vim habet: vt si minus fortè quod petis assequaris (quia id fortè tibi non expedit) meritum tamen orandi non amittas. Quod quidem immensam Dei nostri bonitatem maximè declarat, qui genus obsequij computat, eius opem & misericordiam postulasse. A quo tam longè homines absunt, vt criminis loco ducant, vehementiùs ab eis aliquid efflagitasse. Vnde Ioannem II. Lusitaniæ regem clarissimum cuidam importunissima oratione quidpiā ab eo postulanti dixisse ferunt: Numquam me nisi modò Regem esse pœnituit. Illo verò causam sciscitante; Quoniam (inquit) iam te in singulare certamen prouocassem quòd adeò fueris importunus. Hæc quidem Re-
Luc. 11. ges terræ. At Rex ille cælestis, Et ille (inquit) si perseuerauerit pulsans, dico vobis, & si non dabit ei surgens, eo quòd amicus eius sit, propter improbitatem tamen eius surget, & dabit ei quotquot habet necessarios. Itaque tantum abest, vt fastidiat hominum preces, vt meriti & obsequij loco ducat, postulasse. Id autem vsque adeò verum est, vt Propheta regius gratificari aliqua in re Domino cupiens, hoc præcipuè inuenerit, quo illi
Psal. 115. aliqua ratione inseruire posset. Quid (inquit) retribuam Domino pro omnibus quæ retribuit mihi? Calicem salutaris accipiam, & nomen Domini inuocabo. Itaque dum vir sanctus quærit quid pro tantis beneficijs Domino retribuat, non inuenit aliud, nisi vt iterum petat, & pro veterum beneficiorum gratitudine noua postulet. Quis autem ex regibus terræ obsequij & beneficij loco ducat, beneficia ab eo postulare? Ea tamen Dei nostri bonitas est, eaque ad dandum propensio, vt gratissimum illi obsequium præstet, quisquis oratione sua illi dādi materiam præbeat. Quo fit, vt numquam pij hominis oratio sterilis & infructuosa sit. Si enim non impetrat quod petit (quia fortè non expedit) gratum tamen Deo obsequium præbet: si compos voti non est, expers certè meriti non est.

IN EISDEM ROGATIONIBVS CONCIO TERTIA: IN QVA PRIMVM de huius vitæ miserijs, & earum causa; deinde de miseriarum remedio (quod præcipuè in orationis præsidio positum est) differitur.

THEMA. *Petite, & accipietis; quærite, & inuenietis; pulsate, & aperietur vobis.* Lucæ 11.

EMINEM vestrum, fratres dilectissimi, ignorare arbitror, veteres Ecclesiæ calamitates his Rogationibus, quibus nunc omnes vacamus, occasionem dedisse. Quamuis autem similes malorum turbines atque procellæ ætate nostra diuina nos protegente clementia desint, quia tamen ipsa vita quam viuimus communis peccati merito, innumeris penè miserijs tum corporis tum animi obnoxia est, quorum remedium in assiduo precationis studio diuina prouidentia constitutum esse voluit: ideò Ecclesia idem institutum, eádemque orationis instantiam hoc etiam tempore permanere voluit. Ad hoc ipsum autem hodierna sancti Euangelij lectio, quæ de orationis vi, & mirabili ad impetrandum efficientia differit, opportunè admodum nobis proponitur. Quam quidem Saluator commodissimo importuni amici exemplo commendat: vt certa impetrandi fiducia concepta, alacriores ad precandi studium, & orationis perseuerantiam efficiamur. Ait igitur Dominus:

Quis vestrûm habebit amicum, & ibit ad illum media nocte, & dicet ei: Amice, accommoda mihi tres panes, quoniã amicus meus venit de via ad me, & non habeo quid ponam ante illum: & reliqua vsq; in finem.

AVE MARIA.

QVAM grauis & acerba sit huius vitæ conditio, fratres dilectissimi, nemo sanè poterit vel explicando consequi, vel enumerando percensere. Qua quidem de re multæ extant clarissimorum virorum querimoniæ atq; sententiæ. Seneca in primis adeò miseram vitam hominum credebat, vt non dubitauerit dicere: Nemo vitam acciperet, si daretur scientibus. Insignis ille Philosophus Anaxagoras lõgioris vitæ tædio fatigatus, mortem sibi diuturna inedia cõsciscere voluit. Quod intelligẽs Pericles Atheniensis, qui multa eius consilio præclara in Repub. gesserat, accurrit ad illũ, rogãs, vt si viuere sibi nollet, viueret saltem Pericli. Qua ex re colligimus illustrem hunc Philosophum nequa-

nequaquam (vt ait Seneca) vitam vltrò oblatam accepturum, quando eam quoque à se tam longo cruciatu ablegare, & eius à se iugum excutere volebat. Thracibus in more fuisse positum ferunt, natales hominum dies tanquam laborum initia plangere; in funere autem, tamquam in eorum fine atque termino, lætum diem agere, atque gaudere. Silenus senex à Mida Rege captus, rogatus ab eo, quid esset homini optimum: diu silentium tenuit. Tandem adactus dicere, respondit, Optimum esse nunquam nasci: proximum, quàm ocyssimè aboleri: atque hoc pretio libertatem nactus est. Verùm hoc minus fortasse in Ethnico homine mirandum est, qui nihil de futura vita, nihil de diuina gratia & præsidijs, quæ confugientibus ad Dominum promissa sunt, nouerat. Maiorem verò admirationem com-

Iob 10. mouet, quod sanctissimus Iob ait: Quare de vulua eduxisti me? qui vtinam consumptus essem, ne oculus me videret: fuissem quasi non essem, de vtero translatus ad tumulum. Quamuis autem hæc sententia cum superiori cohærere videatur, alia tamen beati Iob intentio fuit. Hoc enim vir sanctus aiebat, non quòd vitæ suæ authori esset ingratus, sed quòd humano more loquens, multiplices humanæ vitæ miserias hac ratione voluerit explicare. Quia verò earum cognitio non modò ad orationis studium (de quo in præsenti Concione agimus) sed ad veram etiam cordis humilitatem, & humanę glorię contem-

Seneca ptionem plurimum adiumenti adfert; quid hac de re Seneca dixerit, vobis ante oculos ponam. Is igitur primùm de fortunæ in omnes licentia & potestate his verbis queritur: In regnum fortunæ, & quidem durum atque inuictum peruenimus, illius arbitrio digna atque indigna passuri: corporibus nostris impotenter, contumeliosè, crudeliter abutetur: alios ignibus peruret, vel in pœnam admotis, vel incertis: alios nudos mari iactabit, & luctatos cum fluctibus, ne in arenam quidem aut littus explodet, sed in alicuius ventrem immensæ belluæ detrudet. Alios morborum varijs generibus emaceratos, diu inter vitam mortemque detinebit: vt varia, & libidinosa, mancipiorumque suorum negligens domina, & pœnis & muneribus errabit. Quid opus est partes deflere? Tota vita flebilis est. Vrgebunt noua incommoda, priusquàm veteribus satisfeceris. Et mox: Quid est homo? quodlibet quassum vas, & quodlibet fragile iactatu: non tempestate vt dissiperis est opus. Quid est homo? Imbecillimum corpus, & fragile, nudum, suapte natura inerme, alienæ opis indigens, ad omnem fortunæ contumeliam proiectum: cùm bene lacertos exercuit, cuiuslibet feræ pabulum, cuiuslibet victima; ex infirmis fluidisque contextum, ac lineamentis exterioribus nitidum; frigoris, æstus, & laboris impatiens: ipso

rursus

rursus situ & otio iturum in tabem, & semper alimẽta metuens sua: quorum modò inopia laborat, modò copia rumpitur, anxiæ solicitæque tutelæ, precarij spiritus, & malè inhærentis. Miramur in hoc mortem vnius, qua singulis opus est. Nũquid enim vt concidat, res magni momenti est? Odor illi, saporque & lassitudo, & vigilia, & humor, & cibus, & sine quibus viuere non potest, mortifera sunt. Quocumque se mouet, infirmitatis suę statim conscium, non omne cælum ferens, aquarum nouitatibus, flatuque non familiaris auræ, & tenuissimis causis atque offensionibus morbidum, putre, cassum, à fletu vitam auspicatum. Hactenus verba Senecæ, quæ breui licet oratione, abundè satis humanæ vitæ miseriam explicant.

Si quis autem inquirat, cur amator hominũ Deus tot ærumnis eorum vitam voluerit exagitari, multas sanè consilij huius causas deprehendet: inter quas non postrema illa est, quòd hac ratione hominum insolentiam atque superbiam reprimere, & ad humilitatis studium voluerit incitare. Est enim humiliatio (vt D. Bernardus ait) ad humilitatem via. Quis enim mentis compos, vbi se in hanc tantam miseriarum abyssum coniectum videat, superbire, intumescere, ac in sublime attolli audeat? Hoc enim consilio diuina æquitas sæuiens simul ac parcens, & hominis superbiam tot miseriarum inflictione puniuit, & materiam ei iterum sese efferendi abstulit: quorum illud diuinæ seueritatis, hoc paternæ prouidẽtiæ beneficium fuit. Sicut enim qui aues domi nutriunt, cùm aliquandò eas auolare contigerit, vbi eas iterum ceperint, pennis nudant, vel alas præscindunt, ne earum adminiculo fretæ, iterum aufugiant: ita Dominus cùm hominem conditum cælestibus donis (quæ initio conditionis suæ multa & præclara acceperat) elatum vidisset, meritò illum donis suis spoliauit, & velut implumem reliquit, ne diuinorum beneficiorum pennis sese iterum in sublime attolleret. Quid enim aliud merebatur, qui ita cælestibus donis abusus fuit, vt inde materiam sumeret sese efferendi, vnde conditorem diligendi arripere debuisset? Quid autem dementius, quàm in hoc statu miseriarum plenissimo (in quo tam multa intra se homo videt quæ illum deijciunt) adhuc inflari & intumescere? Intolerabilior profectò hæc nouissima superbia est, quàm prior illa fuit. Hoc enim primum inter tria mala numeratur, quæ Sapiens ille se odio habere prædicabat: nempe pauperem superbum; diuitem mendacem; senem fatuum & insensatum. Minus enim mirandum fuit, quòd primus homo in diuitijs paradisi constitutus, eleuauerit cor suum in decore suo, quàm quòd modò idem faciat, cùm ad tantam inopiam sit redactus. Vehementer enim indignum est, eum in tam dissimili statu eundem

Bernard.

Simile.

Eccle. 25.

animum retinere. Piæ igitur humilitatis amator Dominus hoc tanto miseriarum pondere humani cordis elationem comprimere, & ad humilitatis studium erudire voluit.

Quod igitur in tãtis malis (quibus vndique vita nostra vexatur) remedium diuina prouidentia reliquit? Illud certè quod
Tob. 5. sanctus Tobias filio proposuit dicens: Memor esto, fili, quòd pauperem vitam gerimus: sed multa bona habebimus, si timuerimus Dominum. Hîc enim vir sanctus breui sermone mala omnia quæ recensuimus, comprehendit: quorum summum maximumque remedium in timore & vera in Deum pietate collocauit. Hoc igitur primum maximumque malorum nostrorum leuamen est. Proximum verò est, quod S. Rex Iosaphat grauissimis aduẽtantium hostium cinctus periculis osten-
2. Par. 20. dit, de quo sic scriptum legimus: Iosaphat autem timore perterritus, totum spiritum suum contulit ad rogandum Dominum. Sic enim dixit: Cùm ignoremus Domine quid facere debeamus, hoc solum habemus, vt oculos nostros dirigamus ad te. Ex quibus verbis duo malorum nostrorum remedia sanctus Rex spiritu sancto suggerente monstrauit: nempe viuam in Deo spem, & orationis vocem; qua eius misericordiam imploramus. Hæc autem spes quid aliud agit, quàm quòd eandem ad se misericordiam cui innititur, aduocat? Oratio verò hac salutari spe instructa, & ab ea ipsa vbi vera salus quęrenda sit edocta, hanc eandem misericordiam assiduis vocibus implorat. Duæ itaque virtutes istę germana inter se charitate coniunctæ, mutuas sibi operas præstãt. Ideò non mirum est, toties in Psalmis harum duarum virtutum officia simul coniungi, & vtrique diuinæ miserationis munus applicari. Sic enim Propheta
Psal. 145. regius ait: Auditam fac mihi mane misericordiam tuam; hoc est, fac quæso Domine, vt quotidie misericordiæ tuæ præsidium atque solatium in anima mea sentiam. Quo nomine hoc petis? Quia, inquit, in te speraui. Sequitur deinde: Notam fac mihi viam in qua ambulem. Quare? Quia ad te leuaui animam meam. Videtis hîc fratres has præcipuè pro se rationes Prophetam adducere quòd spem omnem salutis in misericordia diuina collocauerit, & quòd ad Deum mentem suam supplici oratione leuauerit?

Gen. 3. Mulieri quidem post communem naturæ lapsum iuxta lxx. editionem dictum est: Ad virum tuum erit conuersio tua. Vt ergo mulieris protectio in viri vmbra & auxilio; ita fidelis animæ præsidium atque solatium in Christi sponsi sui tutela atque prouidentia positum est. Hic enim est verus ille Noë, de quo (vbi primùm natus est) Pater eius dixit: Iste cõsolabitur nos ab operibus manuum nostrarũ, & à terra cui maledixit Dominus.

Cùm

Cùm Aegyptij, qui in septem vbertatis annis bonis omnibus circumfluebant, ad summam inopiam redacti essent, in sola Iosephi misericordia salutis suæ spem collocantes, ad illum dixerunt: Salus nostra in manu tua est: tantummodo respiciat nos dominus noster, & læti seruiemus Regi. Quod illis ergo Ioseph, hoc nobis Christus est, cuius ille typum gerebat: in cuius ope & misericordia, in hac diuinæ gratiæ ac bonorum omnium sterilitate (quæ post priorem illam vbertatem subsecuta est) salus nostra, spesque omnes & præsidia vitæ posita sunt. Sunt humiles quædam arbores, vt vitis atque hedera, quæ cùm per se attolli nequeant, aliarum adminiculo in altum se subrigunt. Ad quod clauiculis quibusdam naturæ beneficio collatis iuuantur, quibus vicinas vlmos prendunt, atque ita in sublimia feruntur. Ad hunc ergo modum homines post communem illum naturæ lapsum, ad ima depressi, instar vitis aut hederæ, humi repunt, nisi Christi ope fulciantur. Vitis igitur homo, vlmus autem Christus est: cui homines adhærentes illius adminiculo ad supera tendunt. Clauiculi autem precationes assiduæ sunt, quibus illius opem implorant, & mentem in Deum eleuant, vt illi adhærentes, cum ipso pariter cælum petant. In hac igitur vnius mediatoris Dei & hominum gratia & misericordia salus nostra sita est. Hæ sunt opes nostræ, hæ spirituales diuitiæ, hæc paupertatis nostræ remedia, hæc certa salutis præsidia, ad quæ non in omnibus modò calamitatibus (quas hæc ærumnosa vita parit) sed in omnibus etiam tentationibus, quibus nos aut fallax mundus, aut malesuada caro, aut hostis antiquus impetit, confugere debemus, cum Propheta dicentes: Cùm angustiaretur in me anima mea, Domini recordatus sum, vt veniat ad te oratio mea ad templum sanctum tuum.

Gen. 47.

Simile.

Ionæ 2.

Miro autem modo ipse orantis animus reficitur, cùm causam suam Domino supplici & fidenti oratione commendauit. Vbi enim vir prudens in quouis arduo negotio id præstitit quod res ipsa flagitabat, gaudet vtique quod egregiè munere suo functus sit. Quid autem commodius in quouis graui casu fieri potest, quàm suppliciter se malorum omnium medico, & communi parenti commendasse? Hoc enim regius Propheta se facere profitebatur, cùm ait: Effundo in conspectu eius orationem meam, & tribulationem meam ante ipsum pronuntio. Hoc est, cùm periculis & calamitatibus (quas nullo humano consilio euadere possum) me vndique cinctum video, hoc in primis curo, hoc vno labentem animum meum reficio, quòd in sinum tuum Domine omnem meam solicitudinem proijcio, quòd tibi pectus meum aperio, quod vulnera mea tibi denudo: quod vbi feci, tibique causam meam commisi,

Psal. 141.

placido & tranquillo animo sum, quando quod officij mei erat,
1. Reg. 1. præstiti. In quem sensum verba illa quæ de Samuelis matre legimus, accipienda esse videntur: quòd videlicet finita oratione (qua filium anxiè à Domino postulabat) vultus eius non sint in diuersa mutati: quæ quidem non ad solam eius fiduciam referenda sunt, sed ad quietem & tranquillitatem fluctuantis animi, quæ post eam orationem consecuta est. Hoc ipsum enim quod res nostras suppliciter Deo commisimus, quòd illi æstus animi nostri deteximus, tacita quadam lætitia mentes nostras
Bernard. afficit & consolatur. Propter quod non immeritò D. Bernardus ait: Non frustra aliquid de Deo quæritur, etiam cùm non inue-
Psal. 68. nitur quod quæritur. Propter hoc enim dictum est: Quærite Deum, & viuet anima vestra. Quòd si Deum quærere vita est, quid igitur inuenire?

Quæ cùm ita sint; sequitur certè; misericorditer nobiscum Deum agere, cùm varijs calamitatibus agitari nos patitur: quoties enim hoc facit, toties nobis orandi causas & incitamenta ministrat. Quòd si his stimulis incitati, ad illum confugimus, & illius opem imploramus, iam vtique misericordiæ eius compotes facti sumus, & ita facti, vt frequenter maius Dei beneficium sit, precandi nobis spiritum dedisse, quàm id ipsum quod petimus cõcessisse. Neque enim exiguum munus illud est quod
Zach. 12. fidelibus Dominus per Zachariam pollicetur, cùm ait: Effundam super domum Dauid, & super omnes habitantes in Hierusalem, spiritum gratiæ & precum. Spiritus enim orandi, quo cætera Dei dona petimus, non potest inter maxima eius dona
Simile. non computari. Quod enim piscatoribus rete & sagena qua pisces prendunt, hoc pijs hominibus oratio est, qua Dei opem & misericordiam consequuntur.

I.

Cæterùm adeò latè precationis virtus patet, vt non modò ad calamitatum & malorum omnium remedium (quod hactenus persecuti sumus) sed ad omnia quæ ad salutem nostram pertinent, efficacissimum sit adiumentum. Quam eius variam multiplicemque virtutem D. Chrysostomus intelligens, eamque fidelibus notam esse cupiẽs, duobus de ea editis libellis, eius laudes & vtilitates exponit, in quibus eam rebus omnibus quæ ad corporis vitam tuendam necessaria sunt, verissimè & elegantissimè comparat. Itaque cùm hoc ipsum institutum mihi hodie propositum sit; nihil vobis gratius futurum puto, quàm si eadem vobis proponam quæ hic tantus vir in eadem causa protulit. Ex eius ergo verbis colligimus, id esse animæ nostræ orationem, quod corporibus neruos, quod piscibus aquam, quod arborum radicibus humorem, quod ciuitati murũ, ac postremò quod

quod huic visibili mundo solem. Eius autem docendi gratia de hisce rebus verba subijciam. Primùm enim sic ait: Iam verò si quis dicat animæ neruos esse deprecationem, mea quidem sententia videbitur verum dicere; nimirum quemadmodum corpus neruis cohæret, currit, viuit, stat, & compactum est, adeò, vt si neruos incideris, vniuersam corporis harmoniam dissolueris: itidem animæ per sanctas preces sibi constant, & compinguntur, ac pietatis cursum facilè peragunt. Quòd si te ipsum destitueris precatione, perinde feceris, ac si piscem ex aquis extraxeris. Vt enim pisci vita est aqua, ita tibi deprecatio. Addit deinde non minùs homines orationis suffragio indigere, quàm arbores aquarum humore. Neque enim (inquit) arbores valent fructus producere, nisi bibant humorem radicibus: neque nos pretiosis pietatis fructibus poterimus esse grauidi, nisi precibus irrigemur. Deinde vrbium muro orationem comparat his verbis: Quemadmodum ciuitas quæ muris cincta nō est, facilè venit in potestatem hostiū, propterea quòd prorsus absit id quo fuerat hostium incursus arcendus: sic & animam non munitam precibus, diabolus facilè in suam redigit ditionem, nec multo negotio omni genere scelerum implet. Nam primùm quidem ad animam precibus communitā non audet propiùs accedere; metuens robur ac fortitudinem, quam illi deprecatio subministrauit, magis vegetans animum, quàm cibus vegetet corpora. Hactenus ille. Qui ne his quidem similitudinibus rerum inferiorum contentus, soli etiam comparat his verbis: Quemadmodum sol lucem præbet corpori, sic animæ lumē est precatio. Proinde si cæco damnosum est, non intueri solem; quanto grauius damnum est homini Christiano, si non assiduè deprecetur, neque Christi lucem orando in animum suum inducat?

Deinde idem vir diuinus precationis efficaciam exponit his verbis: Quas spirituales opes, quæ bona ab illo bonorum omnium fonte non haurient, qui iugiter illi assident? Quem enim fugit, quòd solis, lunæ, stellarumque lumen, quòd cæli temperiem, ac variam alimentorum copiam, quòd opes, quòd vitam, denique quòd alia innumera bona cuncta ex æquo mortalibus largitur Deus, iustis pariter atque impijs, videlicet ob immensam suam humanitatem qua afficitur erga nos? Porrò si nec rogantes nec postulantes, tanta quotidie misericordia prosequitur ac refocillat; quantis bonis probabile est fruituros eos qui per omnem vitam precibus & obsecrationibus vacarunt? Quo minus mirandum est, Apostolum Paulum, qui adeò probè orationis virtutem nouerat, eius à discipulis suffragium postulasse. Orationi (inquit) instate, vigilantes in ea in gratiarum actione; orantes simul & pro me, vt detur mihi sermo in Ephes. 6.

apertione oris mei, ad liberè proloquendum mysterium Euangelij. Quid ais? Tantam nobis fiduciam deprecatio præbet, vt pro Paulo non vereamur orare? Quis miles ausit pro magno duce interpellare Cæsarem? Quamquam sanè nullus dux tam charus est Cæsari, quàm Paulus Deo: attamen ad tantam dignitatem nos prouehit deprecatio, vt audeamus pro Paulo supplicare Deo. Sic & Petrus ille magnus, ille cælo splendidior carcerem effugit, maximè quidem ob propriam virtutem, & communem hominum salutem, sed tamen interim Ecclesiæ deprecatio occlusas carceris fores velociter aperuit. Nec enim temerè
Act. 12. addidit Lucas: Deprecatio autem fiebat assidua totius Ecclesiæ pro Petro: verùm vt nos disceremus, quantam vim in cælis obtineat deprecatio, videlicet vt Paulum ac Petrum à periculis liberaret, columnas Ecclesiæ, Principes Apostolorum, claros in cælo, murum orbis terrarum, commune præsidium totius terræ
Chry. vbi suprà. ac maris. Hactenus Chrysostomus.

Orandi verò tempora idem vir sanctus describit his verbis: Quapropter oportet, & stratis relictis, diuino cultu præuenire Solis exortum & cùm ad mensam accedimus, & cùm nos ad nocturnam quietem recipimus. Quin potius oportet singulis horis vnam precationem offerre Deo, vt orandi cursus diei cursum æquet. Cæterùm hiberno tempore decet etiam noctis maximam partem precibus impendere, ac flexis genibus multo cum tremore instare deprecationi; hoc ipso nos beatos existimantes, quòd Dei cultui vacamus. Dic mihi qua fronte Solem intueberis, nisi prius adoraueris qui lumen illud dulcissimum oculis tuis immittit? Quo pacto fruêris mensa, nisi prius adoraueris eum qui tibi tantum bonorum largitur ac suppeditat? Qua spe trades teipsum nocturno tempori, qualibus cum insomnijs putas tibi rem fore, nisi teipsum præmunieris orando, sed incustoditus ad somnum accesseris? Hactenus Chrysostomus.

II.

Hæc igitur viri sancti animaduertentes, intellexerunt planè præcipuum Christiani hominis munus esse, ad Deũ toto corde conuerti, illum aspicere, ab illo pendere, illi fidere, illius opem
Luc. 18. semper implorare. Quæ omnia vnico verbo Saluator cõplexus est, cùm oportere semper orare, & nõ deficere admonuit. Cuius rei gratia innumerabiles olim viri initio nascentis Ecclesiæ in desertas & incultas eremi solitudines secedebant: vt negotiosarum turbis vrbium derelictis, & ab omnibus terrenis curis vacui, vnum Deum semper aspicerent, vnum colerẽt, & in vno eo mentis oculos defixos semper haberent, & iugis illi laudis & orationis sacrificium immolarẽt. Hoc autem fuisse precipuum Monacho-

Monachorum illorum officium, apertè Ioãnes Clim. docet: qui Io.Clim.
Monachi officiũ atque definitionẽ præscribens ait: Monachus est, qui ad solũ Deum acie mentis intentus, ipsum semper orat, in omni loco, tẽpore, & re. Cuius rei cùm infinita penè exẽpla afferre possem, vno aut altero contentus ero. Theodoretus in historia religiosa, in qua multorum sui temporis clarissimorum Monachorum mores, certamina, ac pręcipuè studium orationis describit, de Zebitæ viri sanctissimi oratione sic ait: Superabat autem, vt dixerunt, omnes sui temporis homines assiduitate orationis. In ea enim diu noctuque versans, non solùm non satiabatur, sed etiam desiderium efficiebat vehementius. Quin etiam cum ijs qui ad ipsum veniebant paucis differens, non poterat in animum inducere, vt cogitationem à cælis deduceret, sed statim ab illis liberatus, & nec tantillum quidem ab ijs quæ diuina sunt, separatus, offerebat rursus deprecationem. Huius verò discipulus Polychronius adeò magistrum moribus referebat, vt qui hunc & illum viderent, vnam in duobus corporibus animam se videre arbitrarentur. Est enim similiter diuino incensus desiderio, & est terrenis omnibus superior; & corpori alligatus mentem habet alatã, & quæ fertur in sublime, aërem-que traijcit & ætherem, & cælis fit sublimior, & perpetuò diuinam visionem apprehendit contẽplatione, nec potest illinc vmquam detrahere. Quin etiam cum ijs qui adueniunt colloquens, superna mente peragrat. Eius autem per totam noctem vigiliam & stationem hinc didici. Cùm eum viderem simul & cum senio conflictantem, & cum imbecillitate, & nullam omnino habentem curam corporis, sæpius precatus ei persuasi, vt duos assumeret qui simul habitarent, & aliquam consolationem ab eis acciperet. Quoniam autem petijt viros virtute claros, qui per se in alio degebant monasterio, illis quoque viris admirandis persuasi, vt diuini hominis curam omnibus præponerent. Ij autem cùm paruo tempore cum eo habitassent, conati sunt fugere, pernoctem illam non ferentes stationem. Cùm autem virum diuinum obsecrarem, vt imbecillitate corporis metiretur laborem, Non solùm (inquit) eos non cogo stare mecum assiduè, sed etiam sæpè præcipio vt decumbant. Illi autem, Et quomodo possemus, aiebant, eo qui in laboribus consenuit stante, & imbecillitatem corporis despiciente, decumbere, cùm simus sani, & in media positi ætate? Sed venerandi quidem mihi capitis nocturnos labores sic didici. Hactenus Theodoretus. Quid hîc nos dicemus, fratres, qui vix ad Deum mentem attollimus? qui dies noctesque sine vlla eius memoria transigimus? qui nec beneficijs prouocati benefactorem laudamus; nec calamitatibus constricti, opem eius imploramus?

qui ad solam hanc vitam nati esse videmur? quibus vix Deus in animo, vix in ore est? apud quos diuina omnia perpetua quadam obliuione sepulta sunt? quid, inquam, in diuino iudicio (quod cuique instat) respondere poterimus, cùm videamus homines eiusdem qua nos naturæ atque substātię, integras noctes diebus, idque stando, iungentes, cùm nos vix vnam aliquam horam huic officio impendamus? Nemo verò negligentiæ suæ excusationem prætexat, studium hoc ad solos Monachos pertinere prædicans. Sacra virgo Cæcilia quamuis auratis desuper vestibus tegeretur, cilicio tamen virginea membra premens, non diebus nec noctibus à colloquijs diuinis & oratione cessabat. Quid verò regium Prophetam memorem, qui infirmitatis humanæ conscius, inter regiæ dignitatis curas atque tumultus, vix vnquam à Dei conspectu mentis aciem dimouebat? Cuius quidem officij necessitatem aptissima idem similitudine expressit, cùm ait: Expandi manus meas ad te, anima mea sicut terra sine aqua tibi. Terra enim sine aqua, cùm natura ipsa frigida & sicca sit, ad omnem frugum & herbarum propagationem ineptissima est. Cuius rei gratia terras quas perpetua sterilitate damnare volumus, sale seminamus, qui eiusdem cùm terra naturæ est. Talis igitur animæ nostræ facies est; vbi diuini spiritus rore ac cælestis gratiæ pluuia destituitur. Quid enim aliud Apostolus significare voluit, cùm ait: Non sumus sufficientes cogitare aliquid ex nobis tanquam ex nobis, sed sufficientia nostra ex Deo est? Quisquis igitur hac cælesti doctrina imbutus, humanæ naturæ imbecillitatem agnoscit; quid, quæso, aliud agere debet, quàm cælestem opem assiduis ac propè continuis vocibus implorare?

Psal. 145.

1. Cor. 3.

II.

His igitur atque alijs modis (quos recensere longum est) oratio adiuuat infirmitatem nostram. Sed quia nihil in vita magnum est, quod non sit multis difficultatibus impeditum; idem etiam in hac parte contingit: quod à nobis propter vtilitatem audientium paucis expediendum est. Hæc autem difficultas à dæmonis malitia frequenter oritur: qui virtutem orationis valde formidans, varijs eam modis impedire conatur. Hinc in vitis sanctorum Patrum legimus, beatum Macarium, dum in conuentu fratrum oraret, vidisse in spiritu dæmonem sub Aethiopis imagine inter orantes Monachos obambulantem, eosque varijs imaginibus infestantem, & ab orationis officio retrahentem. Est & aliud quod nonnullos etiam in hac parte acriùs torquere solet, nempe quòd ipse Dominus suspensos diu teneat orantes, nec statim præstet quod ab eo petitur: propter quod multi se ab eo nec exaudiri, nec respici arbitrantur.

Huic

Huic autem siue quæstioni, siue querelæ Dominus in hodierna sancti Euangelij lectione respondet, in qua orationis perseuerantiæ impetrandi efficaciam tribuit, cùm ait: *Et ille si perseuerauerit pulsans; dico vobis quòd si non dabit ei surgens eo quòd amicus eius sit; propter improbitatem tamen eius surget, & dabit ei quotquot habet necessarios.* Videtis hîc, fratres, eximiam perseuerantiæ virtutem, quando illi præcipuè impetrandi vis & efficacia tribuitur? Hoc ipsum & Iacobus Apostolus in epistola quæ hodie Iacob. 5.
lecta est, non obscurè significauit, cùm assiduam, hoc est, perseuerantem iusti orationem multum apud Deum valere dixit. Moyses ille insignis Dei amicus cùm quadraginta diebus & noctibus ieiunus permansisset, vt legem Domini mereretur accipere; totidem rursus diebus ieiunauit, vt veniam præuaricatori populo (qui vitulũ conflatilem adorauerat) impetraret. Sic enim ipse ait: Et procidi ante Dominum sicut priùs, quadra- Deut. 9.
ginta diebus ac noctibus, panem non comedens, & aquam non bibens, propter omnia peccata vestra, quæ gessistis contra Dominum, & eum ad iracundiam prouocastis. Timui enim indignationem & iram illius, qua aduersum vos concitatus delere vos voluit. Totidem verò diebus ieiunijs & orationibus sanctissimus Leo Pontifex Maximus vacauit, cùm fidei causam Leo Papa.
aduersus Eutychetis blasphemiam, multorum fauore atq; perfidia defensam, edita insigni quadam epistola tueri vellet. Nam hic Leo (vt in eius vita scribitur) suis diffisus viribus, priusquàm Epist. 10.
epistolã illam aliquò destinasset, altari B. Petri vtcumque scriptam imposuit; se verò per quadraginta dies tum ieiuniis, tum precibus exercens, hoc vnum ab Apostolorũ principe votis flagrantibus contendit, vt si quid fortè corrigendum haberet epistola, quæ causam fidei longè difficillimam tractabat, id omne suis ille manibus correctum aboleret. Nec fefellit sanctam precatoris expectationem etiam rarus euentus. Tersam enim & elaboratam epistolam dies reddidit quadragesimus, addita simul reuelatione certissima, successum ab Apostolo ei tribuendum esse, cuius pia dignatio & fida dilectio ne in persona quidem imparis tepescit hæredis. Quibus exemplis illud etiam liquet, preces nostras corporis afflictione & ieiunijs esse iuuandas, quo id quod à Domini misericordia petimus, impetrare valeamus. Sic enim Daniel Propheta orauit, qui de se ipso ait: Dan. 10.
In diebus illis ego Daniel lugebam trium hebdomadarum diebus, panem desiderabilem non comedi, & caro & vinum non introierunt in os meum: sed neque vnguento vnctus sum, donec complerentur trium hebdomadarum dies. Quibus exactis, Angelus Domini mirabili quadam specie illi apparens, dixit: Noli metuere Daniel; quia ex die primo quo posuisti cor

tuum ad intelligendum, vt affligeres te in conspectu Dei tui, exaudita sunt verba tua. Videris hîc corporis afflictionem orationis perseuerãtiæ coniunctam, ad diuinam lucem impetrandam efficacissimam fuisse. Quam quidem perseuerantiã idem
Dan. 6. S. Daniel adeò tenaciter retinere semper studuit, vt in apertum mortis discrimen incidere, quàm solitas preces, quas quotidie Domino fundebat, intercidere maluerit.

Cùm autem multa sint quæ nos ad hanc orationis perseuerantiam excitare possint, hoc tamen impetrandi fiducia potissimum perficit. Sicut enim qui arat, spe fructus percipiendi ad arandum ducitur: ita quisquis orat, impetrandi fiducia ad orationis perseuerantiam maximè incitatur. Hanc autem fiduciam miro modo postrema Euangelicæ lectionis verba alunt
Luc. 11. atque confimant, Sic enim Saluator ait: Quis vestrûm patrem petit panem, numquid lapidem dabit illi? aut piscem, numquid pro pisce serpentem dabit illi? aut si petierit ouum, numquid porriget illi scorpionem? Si ergo vos cùm sitis mali, nostis bona data dare filijs vestris, quantò magis pater vester cælestis dabit spiritum bonum petentibus se? Quid his verbis dulcius? quid amantius? quid ad fiduciam in Deum nutriendam atque erigendam efficacius? His enim verbis Dominus affectum erga nos plusquam paternum ostendit, vtpote qui parentibus carnis se superiorem in hac collatione atque argumenta-
Matt. 23. tione monstrauerit. Meminerat enim se alibi dixisse: Patrem nolite vocare super terram: vnus est enim pater vester qui est in cælo. Quibus verbis se parentibus carnis amoris affectu, cura atque paterna prouidentia longè superiorem esse monstrauit. Quæ cùm ita sint, quis plena fiducia ad huius patris opem non confugiat? quis non secunda omnia de huius amantissimi patris prouidentia sibi polliceatur?

Hac igitur fiducia, fratres, hac perseuerantia, hac corporis afflictione sancti omnes in orationibus suis perseuerabant, ideoque cùm se illi Domino perseuerantes exhiberent in petendo, Dominus se illis misericordem ac fidelem exhibebat, quicquid ab ipso peterent tribuendo. Quod quia ij non faciunt, qui si illico non exaudiuntur, ab oratione desistunt; nihil mirum, si minus impetrant, quod sine hac orationis instantia petũt. Hanc igitur in orando perseuerantiam retineamus, fratres, precesque nostras ieiuniorum labore fouere & adiuuare contendamus, certa fiducia de Domini benignitate & veritate concepta non defuturam nobis promissam eius gratiam, si constantem in precibus tenuerimus perseuerantiam.

Verùm vt oratio, fratres, has omnes vtilitates quas hactenus retulimus, consequi possit, suos habere comites debet; sine

quibus infrugifera & inanis futura est: quorum primus mentis attentio est, sine qua vix orationis nomen retinet. Hinc D. Isidorus: Quid prodest strepitus labiorum, vbi cor est mutum? Sicut enim vox sine modulatione est quasi vox porcorum, sic oratio sine deuotione est quasi mugitus boum. Hęc ille. D. item Eusebius Emiss. de huiusmodi oratione sic ait: Quomodo erit Deus in medio tui, si tecum ipse non fuerit? Si deest ille qui poscit, quomodo aderit ille qui poscitur? Quomodo suscitabitur iudex, si dormitauerit aduocatus? opus est itaque, vt quod postulat vocis sonus, obtineat sedulitatis affectus. Hæc ille. Ad hoc autem magna cura opus est, vt vagas mentis nostræ cogitationes, variasque rerum imagines quæ sese oranti offerunt, studiosè repellamus. Qua de re sic D. Gregorius ait: Vt Abraham sacrificium offerens, volucres non euasit, quas studiosè abigebat: sic nos cùm in ara cordis holocaustum Deo offerimus, importunæ se cogitationes immiscent, quas studiosè abigere oportet. Hæc ille. Hæc autem mentis attentio tantò erit ad impetrandum efficacior, quanto ardentiori diuinorum donorum desiderio fuerit adiuta. Qua de re sic idem D. Gregorius: Tantò quisque minus clamat, quantò minus desiderat: & tantò maiorem vocem in aure Spiritus exprimit, quantò se in eius desiderium pleniùs fundit.

Isidor.

Euseb. Emiss.

Gregor.

Gregor.

Huic autem attentioni illa cordis humilitas, quæ in publicano Euangelij fuit, copulanda est: hanc verò retinebit quisquis diuinæ maiestatis celsitudinem, & conditionis suæ vilitatem studiosè fuerit contemplatus. Vtrumque autem D. Bernardus nobis ante oculos ponit his verbis: Millia millium ministrabant ei, & decies centena millia assistebant ei. Quanta ergo cum reuerentia, quanto timore, quanta illûc humilitate debet accedere à palude sua procedens & repens ranûcula! Hæc ille. Hi igitur duo orationis comites ad deuotionis & charitatis ignem excitandum, plurimum iuuant; ad impetrandum tamen, perseuerantiæ virtus nobis in hodierna S. Euangelij lectione importuni amici exemplo maximè commendatur. Ad hanc verò primùm quidem spectat, ne protinus cùm exaudiri non videmur, ab orationis officio desistamus. Frequenter enim hoc diuina dispensatio non contra nos, sed pro nobis facit. Qua de re sic D. Gregorius ait: Omnipotens Deus quid nobis profuturum sit, sciens, dissimulat exaudire dolentium vocem, vt augeat vtilitatem, vt vita per pœnam purgetur, & quietis tranquillitas, quæ hîc inueniri non valet, alibi quæratur. Hæc ille. Idemque alio in loco: Sæpe (inquit) vox nostra eò perficitur, quò differtur: & cùm superficie tenus petitio negligitur, vota nostra altiùs in cogitationum radice solidantur, sicut & semina

Bernard. in Serm.

Gregor.

semina messium gelu pressa solidantur, & quoad superficiem tardius exeunt, eo ad frugem vberiorem consurgunt. Deinde etiam diu multumque in orationis officio perseuerandum est; non solùm vt quod petimus, impetremus, sed etiam vt in ea diutius immorantes, adipe & pinguedine deuotionis repleamur. Mira fuit Saræ iunioris Tobiæ vxoris in oratione perseuerantia, quæ acerbo conuicio ab ancilla sua extimulata tribus diebus ac tribus noctibus, sine cibo & potu, in oratione perseuerauit. Non tamen ego à vobis hanc tantam virtutem exigo, sed illud tantùm, vt quantum quisque spatij pro status sui conditione potuerit, tantum huic officio concedat. Grauiter enim
Gregor. D. Gregorius queritur, quòd cùm multi tota die terreno iudici assistere valeant, in oratione coram Domino etiam vnius horæ momento lassantur. Illud verò perseuerantiæ huius maximè proprium est, vt, quantum humanæ fragilitati permittitur, omni tempore & omni loco mentem ad Deum eleuemus; eiusque præsentiam, quæ cælum & terram implet, nobis ante ocu-
Io. Clim. Serm. 4. los proponamus. Qua de re Ioannes Climachus memorabile exemplum quorundam Monachorum, apud quos fuerat hospitatus, commemorat his verbis: Quoddam singulare virtutis illorum genus referre placet. Nam ne ad mensam quidem sedentes, à spirituali opere cessabant. Cæterùm signo quodam nutuque incognito occultè semetipsos orationis admonebant. Neq; verò ad mensam solùm residentes hoc eos facere animaduerteres; verùm & cùm sibi obuiarent, aut cùm simul conuenirent, id faciebant. Demus igitur operam, fratres, vt hos virtutum comites orationi nostrę adiungamus, quibus ea suffulta, non dubium, quin vt fidelis nuncius vota nostra ante communis Domini conspectum perducat, ab eoque ad nos regressa, gratiæ & misericordiæ eius dona reportet: quibus adiuti, ad sempiternæ felicitatis gloriam, ipso nobis manum porrigente, peruenire mereamur.

BREVIS

BREVIS LIBELLVS, QVI VARIAS SENTENTIAS DE ORATIONIS, MEDITATIONIS, & Contemplationis laudibus, officio atque ratione continet: eodem F. Ludouico Granatensi Authore & collectore.

AD LECTOREM.

VM hisce diebus, amice lector, qui Ascensionis Dominicæ festum præcurrunt, de Orationis officio atque virtute agendum sit (ad quod nos & Euangelica lectio & Rogationum nomen adigere videntur) non ingratam rem me studioso Concionatori facturum putaui, si ea quæ de hac virtute partim scriptis sanctorum patrum legendis annotaueram; partim ipse cogitando animaduerteram, illi in hoc veluti fasciculo collecta traderem, præsertim cum Dominicæ præcedentis Euangelica lectio (cuius initium est, Amen amen dico vobis, si quid petieritis Patrem in nomine meo, dabit vobis) idem nos argumentum tractare compellat. Ita enim fiet, vt de hac virtute hisce diebus, & sæpe alias dicturus (quotidiana quippe esse debet admonitio, cuius rei quotidianus est vsus) copiosam ad dicendum materiam habeat. Cum autem Meditatio, & Contemplatio Orationi finitima sint (est enim Oratio eleuatio mentis in Deum, quod tum Meditationi, tum etiam Contemplationi conuenit; ideóque promiscua huius argumenti tractatio esse debeat) de ijs etiam virtutibus simili ordine atque ratione tractare constitui. Quia verò his tribus virtutibus tria quædam connexa sunt, nempe animi præparatio ad orandum, deuotio, & deuotionis comes gaudium in Spiritu sancto: de his quoque tribus in hoc loco tractandum fuit, ne res trunca & imperfecta maneret. In sententijs autem nostris congerendis neque ordinis rationem habuimus, sed vt quidquid se cogitanti offerebat, annotauimus: neque vllum etiam sermonis cultum adhibuimus: sed eo modo quo hæc in scriniolis nostris cum alijs locis communibus iampridem delitescebant, in lucem proferre voluimus.

Nemo verò existimet me fideles omnes ad hæc pia Meditationis & Contemplationis studia adigere velle. Sed cùm Sapientibus, & insipientibus, perfectis & imperfectis debitores simus; magna pars eorum quæ hic scribimus, ad perfectioris vitæ studiosos pertinent: ideóque documēta hæc non modo Concionatoribus, qui eodem debito obstricti sunt; sed ijs etiam qui spiritualium virorum confessiones audiunt, aut eos priuatis colloquijs instruunt (quod nouitiorum Monachorum magistri facere solent) vtilitatis aliquid, nisi me fallit animus, allatura sunt.

Non erit autem studioso Concionatori difficile ex ijs sententijs (quamuis variè, citraque vllum ordinem congesta sint) sermonem suum concinnare. Omnis enim de Orationis virtute tractatio bipartita esse debet. Prior enim pars Orationis laudes, & multiplices fructus exponit; quo auditorum animos ad eius amorem alliciat: posterior verè orandi modum, & virtutes eas quibus Oratio fulciri atque iuuari debet, explicare solet. Sunt autem eæ, mentis attentio, feruor spiritus, fides, charitas, humilitas, longanimitas, perseuerantia, misericordia, ieiunium, innocentia vitæ, & bonorum operum studium. His enim virtutibus suffulta Oratio, nihil non impetrat à Deo, quod modò ad salutem hominis pertineat. Hanc ergo precor operam nostram studiosus Concionator boni consulat. Hoc enim vno laboris mei præmio contentus ero.

DE MVL-

DE MVLTIPLICI ORATIONIS FRVCTV,

deque orandi modo, ac de virtutibus quibus oratio fulcienda & adiuuanda est.

Gregor

VISQVIS pro alijs intercedere nititur, sibi potius ex charitate suffragatur: & pro se tantò citius exaudiri meretur, quantò deuotius pro alijs intercedit. Gregorius in Moral.

Conditoris auribus illa maximè oratio commendatur, qua pro inimicis quoque intercedere nitimur. Idem in Moralibus.

Qui rebus temporalibus occupantur, tūc bene exteriora disponunt, cùm solicitè ad interiora recurrunt. Idem in Moral.

Sancti quò ardentius Deo inhærent, ab ipso accipiunt, vt ab ipso petant quod eum facere velle nouerunt: Sic sitim & aquam habent ab eodem. Idem vbi suprà.

Sæpe Deus eius precem in perturbatione deserit, qui præcepta eius in tranquillitate contemnit. Sanctos etiam in afflictione adiutores non habet, qui habere socios in hilaritate contemnit. Gregorius vbi supra lib. 5. c. 30.

Talem se mens, cùm cessat ab oratione, exhibere festinet, qualis apparere in ipsa oratione exoptat. Vnde dicitur, Ne iteres verbum in oratione, id est, cùm mala defleueris, ne iterū facias quod iterum plangas. Idem sup. lib. 10. c. 16.

Diffidit mens se accipere posse in oratione quod appetit, quæ reminiscitur nolle se adhuc facere quod diuinitùs audiuit. Dignum est enim, vt ab eius beneficijs sit extraneus, cuius iussionibus non vult esse subiectus. Idem vbi suprà, c. 17.

Cùm se mens ad orationem erexerit, earum rerum imagines reuerberata patitur, quibus anteà otiosa libenter premebatur. Idem vbi suprà.

Apud iudicem misericordē sæpe tristitia quæ orantem aggrauat, ipsa subtilius orat pro nobis. Ideò dicit: Cùm te consumptum putaueris, orieris vt Lucifer. Gregorius, vbi suprà, c. 15.

Super illud ex Iob, Leuabis ad Deum faciem tuam, sic Greg. Cùm reatu culpæ deprimimur, leuare ad Deum faciem cordis nostri veremur. Cùm verò lamentis culpa diluitur, & sic perpetrata planguntur, vt plangenda non perpetrentur; magna menti fiducia nascitur, & ad conspicienda supernæ retributionis gaudia,

gaudia, mens nostra leuatur. Gregorius, vbi sup. lib. 16. c. 10.

Gregorius super illud Ioannis: Si cor nostrum non reprehenderit nos, fiduciam habemus, &c. sic ait: Si quod præcipit, facimus, quod petimus obtinebimus: debet enim oratio fulciri operatione, & oratione operatio. Mor. 18. c. 3.

Eò magis sancti exaudiuntur ad meritum, quò citiùs non exaudiuntur ad votum. Ex dilatione enim crescit desiderium. Gregorius. 20. Mor. c. 25.

Quoniam in medio laqueorum positi sumus, facilè à cælesti desiderio frigescimus. Quapropter assiduo indigemus munimento, vt expergefacti ad Deum nostrum verum & summum bonum, cùm diffluimus, recurramus. Augustinus, in Manuali. Augus.

Qui didicerunt à Domino Iesu Christo mites esse & humiles corde, plus cogitando & orando proficiunt, quàm legendo & audiendo. Idem in Epistol.

Nullum credimus ad salutem nisi Deo inuitante venire: nullum inuitatum salutem suam nisi auxiliante Deo operari: nullum nisi orantem auxilium promereri. Idem de Eccles. dogm.

Orationibus mundamur, lectionibus instruimur: vtrumque bonum est si licet: si non liceat, melius est orare quàm legere: quia in lectione cognoscimus quod facere debemus, in oratione eadem accipimus quæ postulamus. Idem.

Spiritus gratiæ facit, vt habeamus fidem; fides orando impetrat, quod lex imperat. Idem.

Scio quia malè mihi est præter te Domine, non solùm extra me, sed etiam in me ipso: & omnis copia quæ Deus meus non est, egestas mihi est. Ibidem lib. 14.

Conferamus nos ad te, & bene nobis erit de te: malum est nobis de nobis: quia dimisimus te, demisisti nos nobis. Idem de verbis Domini, serm. 4.

Oratio tua locutio est ad Deum: quando legis, Deus tibi loquitur; quando oras, cum Deo loqueris. Idem super Psal. 75.

Tunc porrò in toto corde clamatur, quando aliunde non cogitatur; tales orationes veræ sunt multis, crebræ paucis. Idem super Psal. 118.

Dicuntur fratres in Aegypto crebras quidem orationes habere, sed eas breuissimas tamen, & raptim quodammodo iaculatas, ne illa vigilanter erecta (quæ oranti plurimum necessaria est) per productiores moras euanescat, atque hebetetur intentio. Idem ad Probam.

Fideliter supplicans Deo pro necessitatibus huius vitæ, & misericorditer auditur, & misericorditer non auditur. Quid enim infirmo sit vtilius, magis nouit medicus quàm ægrotus. Idem in lib. senten. Prosperi.

Oratio

Oratio oranti est subsidium, Deo sacrificium, dæmonibus autem est flagellum. Idem in Serm.

Multum precari, est Deum quem precamur, diuturna & pia cordis exercitatione pulsare: nam plerumque hoc negotium plus gemitibus quàm sermonibus agitur: plus fletu quàm affatu. Idem ad Dioscor.

Oratio Deum vngit, sed lachryma pungit: hæc lenit, illa cogit. Idem in Serm.

Orationis puræ magna est virtus, & velut fidelis nuntius, mandatum peragit; & penetrat quò caro non peruenit. Idem super Psalm. 65.

Oratio refectio est ieiuniorum: duritiam cordis emollit, austeritatem temperat, ieiunium dulcificat: Sicut enim sine potu non est plena refectio, sic & ieiunium sine refectione orationis, non potest animam perfectè nutrire. Idem in Serm.

Cùm aliquid aliquando tardiùs dat Deus, commendat dona, non negat. Desiderata diu, dulcius obtinentur; citò autem data vilescunt. Idem de verbo Dom. c. 1.

Augustinus super illud, Quodcumque petieritis, &c. sic ait: Malè vsurus eo quod vult accipere, Deo potiùs miserante non accipit. Proinde si hæc ab illo petuntur vnde homo læditur exauditus, magis metuendum est, ne quod posset non dare propitius, det iratus.

Non tu accipiendo proficis, & Deus in dando deficit: quantumlibet capaces fauces, capacem ventrem afferas, fons vincit sitientem. Idem de verb. Apoc. c. 16.

Ieiunio passiones corporis, oratione pestes sanandæ sunt mentis. Hieron. super Marc.

Quoties pro centum animabus psallimus, vel missa canitur, tantum prodest cuilibet, quantum si pro qualibet caneretur. Idem in Epistolis.

Lectionem frequenter interrumpat oratio, & animam iugiter adhærentem Deo grata vicissitudo sanctæ operationis accendat. Idem ad Demetriadem.

Orationi lectio, lectioni succedat oratio. Breue videbitur tempus, quod tantis operum varietatibus occupatur. Idem ad Lætam.

Hieronymus de orationis suæ perseuerantia sic ait: Memini me clamantē diem crebrò iūxisse cū nocte, nec prius à pectoris cessasse verberibus, quàm rediret, Domino imperāte, tranquillitas. Ipsam quoq; cellulā meā quasi cogitationū mearū consciam pertimescebā: & mihimet iratus & rigidus, solus deserta penetrabā. Sicubi cōcaua valliū, aspera montiū, rupiū prærupta cernebam, ibi meæ orationis locus, ibi illud miserrimæ carnis erga-

stulum

ſtulum deponebã: & (vt ipſe mihi teſtis eſt Dominus) poſt multas lachrymas, poſt cælo inhęrentes oculos, nonnũquam videbar mihi agminibus intereſſe Angelorum, & lętus gaudenſque cantabam: Poſt te in odorem vnguentorũ tuorũ curremus. Ibidem.

Si pro te rogas tãtùm, pro te ſolus rogabis: ſi autẽ pro omnibus rogas, omnes pro te rogabunt. Ambroſ. in Hexam. lib. 1. Ambroſ.

Multi minimi dum congregantur vnanimes, ſunt magni: & multorum preces impoſſibile eſt contemni. Idem libro de pœnitentia.

Orando bibitur vinum ſpirituale, lætificans cor hominis; vinum ſcilicet Spiritus ſancti, quod inebriat mẽtem, & carnalium voluptatum infundit obliuionẽ, humectãs interiora arẽtis conſcientiæ, eſcas bonorum actuum digerit, & deducit per quædam animæ membra, fidem roborans, ſpem confortans, vegetans ordinanſque charitatem, & impinguans mores. Bernard. in Epiſt. Bernard.

Licet omni hora & omni loco oculi Domini nos ſpeculentur, maximè tamen in oratione: licet enim ſemper videamur, ſed tunc etiã præſentamus nos, & oſtendimus, quaſi facie ad faciem cum Domino colloquentes. Bernardus in Epiſt.

Timida oratio cælum non penetrat, quia reſtinguit animum timor immoderatus, vt omninò non dico aſcendere, ſed procedere nequeat. Tepida verò in aſcẽſu lãgueſcit & deficit, eo quòd non habeat vigorem. Temeraria aſcendit quidem, ſed reſilit: reſiſtitur enim ei, nec tantùm non obtinet gratiam, ſed meretur offenſam. Quæ verò fidelis, & humilis, & feruens oratio fuerit, cælum ſine dubio penetrabit: vnde certum eſt, quòd vacua redire non poſſit. Idem in ſerm.

Scienti legem & non facienti, peccatum eſt illi. Propterea ſciens quia in oratione datur bona voluntas, cùm videris quæ agenda ſunt, vt cõualeſcas ad agendũ quæ videris, aſcende tu ad orationem, ora inſtanter, ora perſeueranter. Idem ibidem.

Deſpiciuntur orationes leues, diffidentes, inutiles, ſeculi curis anxiæ, & rerum corporalium deſiderijs implicatæ, bonorum operum fructibus infecundæ. Hilar.

Oratio eſt in terreſtri corpore incorporea operatio, aſpectus immotus animi in fide Deum aſpiciens: ordo rationalis animæ ad Deum, cui ſe ſtudio ſubdit: conſiſtentia animæ ante Deum: allocutio diuinas aures pulſans: ſuauis clamor in ſenſu cordis: negatio omnium (dum agitur) corporalium actionũ: reſtrictio ſenſuum: obliuio ſui & omnis creaturæ: portus vago ſpiritui: præſentatio ſui corã iudice: diiudicatio ſui ad mortẽ æternam: diffidentia ſuarũ actionũ: præuentio ante aduentũ: id eſt, iudicium ante diuinum iudicium: verum animæ ſpeculum: luminare ſplendidiſſimum: lux inuiſibilis ad actionem inuiſibilem: Simon Caſsia.

vmbra æstuantem refrigerans: iactatio sui in Deum, nihil volendo, nisi quod illi fuerit gratum. Simon Cassianus.

Beda. Multum iuuat orationis puritatem, si omni loco vel tempore nos ab actibus temperemus illicitis: si semper ab otiosis sermocinationibus auditum pariter castigemus & linguam. Quæcumque enim sæpius agere, loqui, vel audire solemus, eadẽ necesse est sæpius ad animum, quasi suã propriamque recurrant ad sedem: & sicut volutabra sues palustria, columbæ limpida solent frequentare fluenta: ita cogitationes immundæ impuram mentem perturbant, castam verò spirituales sanctificant. Beda de templo Salomonis.

Isidor. Non conciliat Deum multiplex orationis sermo, sed purissima sinceraque cordis intentio. Isidorus.

Cassiod. Oratio serenat cor, abstrahit à terrenis, mundat à vitijs, subleuat ad cælestia, reddit capaces & dignos ad accipienda bona spiritualia. Cassiodorus.

Hugo. Oratio est piæ mentis & humilis ad Deum conuersio, fide, spe, & charitate subnixa. Hugo.

Cassiã. Deus in adiutorium meum intende, Domine ad adiuuandum me festina, &c. Huius versiculi oratio in aduersis vt eruamur, in prosperis vt seruemur, ne extollamur, incessabili iucunditate fundenda est. Huius igitur versiculi meditatio in tuo pectore indirupta voluatur. Hunc in opere quolibet siue ministerio, siue in itinere constitutus, decantare non desinas: hunc & dormiens, & reficiens, & in vltimis naturæ necessitatibus meditare. Ioan. Cassianus in collat. 10 Isaac cap. 10.

Oratio posita est, per quam ira Dei suspenditur, venia procuratur, pœna refugitur, & præmiorum largitas impetratur: Cum Deo loquitur, cum iudice fabulatur, præsentem sibi facit quem videre non præualet: ad penetrandum iudicium precator admittitur, & nullus inde respuitur, nisi qui in ea tepidus inuenitur. Idem super Psalm.

Virtutem sanctæ orationis intende: quia tanto se credit celeriùs audiendam, quanto de imis penetralibus clamat ad Dominum. Idem super Psalm. 101.

Saluianus Aures eius in preces eorũ. Per id quod dicitur, diuinas aures in precibus semper esse iustorũ, non audientia tantùm Dei, sed quædã quasi obediẽtia demonstratur. Semper enim audit, semper exaudit, illicò audita cõcedit: Quàm beati essemus, si quàm promptam erga nos Dei obediẽtiam legimus, tam promptè ipsi Dominum audire vellemus! Saluianus contra gentes.

Dionys. Deus quidem omnibus adest, atque ipsi non adsunt omnia. Adsumus autem ei, vbi ipsum castissimis precibus, animoque purgato, atque ad diuinam coniunctionem idoneo, inuocamus.

Itaque

Itaque nos ipsos ad celsiorem diuinorum contuitum orationibus in primis comparamus. Dionys. de diuin. nom. cap. 3.

Qui in fratrum medio consistit, non tantum ex Psalmorum modulatione, quantum ex oratione lucrari potest. Nam sæpè ex alternis vocibus & modulationibus ne virtutē intellectumque Psalmi consequi possimus, impedimur. Ioan. Climacus. Climac.

Noli tristari aut mœrore vllo affici, si dum oras subtilissimè inimicus irrepit, animique intentionem clam vt fur auertit: sed bono animo esto, dum semper lubricā reuocas mentem. Angelis enim solùm datum est, huiusmodi nō patere furibus. Idem.

Sta in orationis prece tremens, nec aliter quàm reus iudici assistens, vt & interiori & exteriori habitu fauorem iusti iudicis concilies: neque enim patitur animam viduam despicere sibi anxiè astantem. Idem de luctu, Grad. 7.

Conuenit ijs qui nondum veram cordis orationem possederunt, corporeæ exercitatio orationis. Videlicet manuum extensio, tunsio pectoris, gemituum singultuumque perturbatio, sincerus atque iugis in cælum conspectus, perpetua genuum curuatio: quæ omnia dum nonnumquam propter præsentes facere non possumus, tunc maximè nos oppugnant dæmones. Idem Grad. 15.

Is qui dum orat, Deo se assistere intimo cordis affectu existimat, vt columna perstabit immobilis. Idem Grad. 18.

Probat quidem aurum fornax, sed studium & charitatem in Deum Monachorum, probat orationis intentissimæ qualitas. Idem ibidem. Simile.

Dei amator Monachus mox vt sonus tubæ increpuerit ad orationem vocans, lætus & hilaris dicit, Euge, euge: negligens verò, Væ mihi, væ mihi. Mensæ præparatio gulę deditos arguit: orationis autē exercitatio Dei amatores probat. Prior ille dum instructam conspicit mensam, gestit lętitia, sequens autem mœstior fit. Somnus multus obliuionis est opifex, vigiliæ verò memoriam emundant. Diuitias agricolæ ex area & torculari colligunt; Monachi verò suas opes & scientiam vespertinis maximè nocturnisque orationibus, & animi exercitationibus congregant. Idem Grad. 19. Simile. Simile.

Sicuti fures cùm arma regia in loco aliquo posita viderint, non illuc facilè ascendunt: ita & qui corde orationē coniunxit, non facilè ab intellectualibus latronibus violari poterit. Idem in Compend. supr. Simile.

Oratio secundum qualitatem quidem suam coniunctio atque vnio est hominum & Dei: secundum actionem verò constantia mundi, reconciliatio Dei, lacrymarū mater, earumque item filia, peccatorum propitiatio, tentationum pons, tribulationum

interpositus paries, bellorum confractio, Angelorum opus, incorporearum omnium virtutum cibus, futura lætitia, infinita operatio, virtutum fons, gratiarum ministra, profectus inuisibilis, nutrimentum animæ, mentis illuminatio, desperationis amputatio, fidei demonstratio, tristitiæ solutio, Monachorum diuitiæ, solitariorum thesaurus, iræ imminutio, speculum profectus, mensurarum indicium, status insinuatio, futurorum reuelatio, flentibus clementiæ significatio. Oratio eis qui rectè orant, curia & iudicium, & tribunal Domini ante futurum tribunal est. Exurgentes audiamus sacram hanc virtutum reginam, excelsa ad nos voce clamantem ac dicentem: Venite ad me omnes qui laboratis & onerati estis, & ego vos reficiam. Tollite iugum meum super vos, & inuenietis requiem animabus vestris, plagisque vestris medicinam: iugum enim meum suaue est, & peccata sanat maxima. Idem Grad. 28.

Simile. Si vnquam visibili iudici obnoxius fuisti, non tibi alia forma iam opus erit, quam imitari debeas dum orationi insistis. Quòd si neque reus ipse adstitisti, nec alios examinari perspexisti, vel ex infirmorum precibus quas medicis dum secandi vel vrendi sunt fundunt, huiusmodi aliquid addisce. Ibidem.

Cùm in orationis verbo vel dulcedine perfundi, vel compungi te sentis, in ipso persiste: tunc quippe custos noster nobiscum orat. Ibidem.

Etiam si totam virtutum scalam conscendisti, tamen pro remissione peccatorum ora, audiens de peccatoribus clamantem Paulum: Quorum primus ego sum. Idem ibidem.

Orationis quidem initium est, fluctus animo aduenientes solo & tacito mentis imperio ex ipsis initijs fugare. Medium verò, cùm in ijs quæ dicuntur vel cogitantur, mens tota est: finis autem, raptus ad Dominum. Idem ibidem.

Si te semper exerceas, vt mens tua nunquam longiùs vagetur, etiam in ipsa mensæ appositione prope te erit. Sin autem effrenè & liberè vagari patiaris, numquam tecum permanere poterit. Ibidem.

Nihil est aliud oratio, nisi mundi visibilis atque inuisibilis alienatio. Quid enim mihi est in cælo? nihil. Et à te quid volui super terram? nihil, nisi tibi semper in oratione absque vlla distractione adhærere. Nonnullis quidem opes in desiderio sunt, alijs gloria, quibusdam mortalium quarumlibet rerum acquisitio; mihi autem adhærere Deo bonum est. Ibidem.

Simile. Non sic is qui condemnandus est, pœnæ suæ sententiam metuit, vt qui orationis curam sollertiùs habet, cùm ad illam assistit, trepidat. Ibidem.

Præpara te per sempiternam animæ orationem ad assisten-

dum precibus tuis, & citò proficies. Idem ibidem.

Charitatem quidem militis ad imperatorem suum ,indicat bellum: Monachi verò charitas ad Deum , maximè quo tēpore orationi astat,deprehenditur. Statum tuum oratio tua manifestabit tibi. Hāc enim Monachi esse speculum, Monachi rectissimè tradunt. Qui quodlibet opus incipit,& orationis tēpore aduueniente adhuc in illo moratur,à dæmonibus illuditur: intētio namque furibus est,horam per horam nobis furari . Ibidem .

Ea quæ pluribus precibus atque temporibus laboribusque acquiruntur ; solida sunt atque durabilia . Idem ibidem.

Dirum quidem est, aquam ex sitientis ore diripere : sed longè est dirius,animam summo affectu compunctionis orantem, priusquàm perfectè consummatur oratio, se ipsam priuare iucundissimo isto nimiumque desiderabili statu. Noli ab oratione desilire , quoad videas ignem & aquam diuina dispensatione cessauisse:neque enim huiusmodi tēpus remissioni peccatorum aptissimum fortasse in omni vita tua inuenies . Qui orationis gustum cepit,vno sępe verbo incautiùs emisso,inquinauit mentem,atque in oratione assistens, quem cupiebat, nequaquam,vt solebat, inuenit . Ibidem.

Idem ignis consumens , & lux illuminans dicitur . Vnde & quidam ab oratione exeuntes,veluti ex fornace ignis egrediuntur , sordis cuiusdam atque materiæ leuamen sentientes . Alij verò velut à luce illustrati , atque duplici humilitatis & exultationis amicti veste inde procedunt. Qui verò absque his duobus affectibus ab oratione exeunt , corpore , non spiritu (vt Iudaicè dixerim) orant. Ibidem .

Qui baculum orationis iugiter tenet, non offendet: sed & si offendere eum contigerit, non penitus cadet. Quippe oratio piè Deo vim infert. Ibidem .

Non possumus verbis discere aspicere: natura enim id sequitur . Neque orationis pulchritudinem per alterius doctrinam addiscere poterimus. Ipsa enim in seipsa Deū habet magistrum: qui docet hominem scientiam, datque orationem oranti, & benedicit iustorum annos. Idem ibidem.

Tu non audis orationem tuam , & Deum vis audire precem tuam ? Flecto,inquit,genua : curuasti quidem genua intus,sed mens tua foris vagabatur : corpus tuum intus in Ecclesia , sed animus tuus foris : os quidem loquebatur , sed mens vsuras cogitabat . Chrysostomus in serm. Chrysost.

Sicut nec miles sine armis est aliquid , nec arma sine milite: sic nec oratio sine ieiunio , nec ieiunium sine oratione. Idem super Matth.

Ignis non ita extergit æruginem , vt nocturnæ preces pecca-

torum nostrorum sordes expurgant. Idem.

Coram Domino orat, qui animam suam vndequaq; colligit, & nihil commune habet cum terra, sed intra seipsum migrat, & omnem humanam cogitationem ex anima eijcit. Idem.

Vbi oratio & gratiarum actio est, sancti spiritus gratia accedit, & fugantur dæmones, & omnis contraria potentia aufugit atque discedit. Idem.

Oratione acquiritur conuersatio Dei: seiungitur autem à Deo qui non se coniunxerit ei. Qui verò separatur à Deo, illum necesse est aduersario coniungi. Idem.

Oratio custodia est temperantiæ, virginitatis sigillum, iræ castigatio, superbiæ moderatio, animæ memoris iniuriarum expiatio, inuidiæ demolitio, pacis confirmatio. Idem.

Pro se orare necessitas cogit, pro alijs autem charitas fraternitatis hortatur. Dulcior autem ante Deum est oratio, non quam necessitas transmittit, sed quam charitas fraternitatis commendat. Idem sup. Matth.

Orans nihil nouum faciat quod aspiciant homines, nec voce clamet, nec manus expandat, nec oculos tollat, vt notabilis fiat. Ibidem.

Fuit Iacobus tãta vitæ sanctitate conspicuus, vt episcopatum primus Hierosolymorũ acciperet. Aiunt genua eius obduruisse callo, & tantam in eo fuisse carnis incuriam, vt adhuc viuẽtis omnia ferè membra morerentur, atque assiduitate orationis, iugique ad pauimentum prostratione corporis, frontem quoque eius callo similiter obductam, vt nihil etiam ipsa à cameli genibus discreparet. Samuel pro Saule tam diu orans, nõ est exauditus: neq; etiam pro sorore sua Moyses. Et apud Ezechielem, Si tres viri isti Moyses, Daniel, & Iob, &c. Habent vim orationes sanctorum, sed tunc sanè, cùm nos pariter pœnitendo postulamus. Idem sup. Matth. hom. 5. oper. perf.

Eadem de re animaduersa à Collectore.

Exod. 17. Moyses oraturus in monte, virgam Dei habet in manu sua; per quam crux Christi designatur; vt intelligas omnes nostras orationes crucifixi Domini Iesu meritis fulciendas ac iuuandas esse. Quorsum enim orationi virga adhibetur, nisi vt meritum illius virgæ quæ de radice Iesse egressa est, innuatur? Id autem quotidie facit Ecclesia, cùm in calce orationum suarum addit: Per Dominum nostrum Iesum Christum, &c.

Apoc. 7. appellantur orationes sanctorum odoramenta. Quare? Quia suauissimè ante Dominum redolent. Cur ita? Quia cùm Deus infinita & immensa bonitas sit, maximè ipsius naturæ consentaneũ est, de hominibus bene mereri, seque illis communicare,

municare. Gaudet autē huiusmodi opportunitate benefaciendi oblata. Est autem maxima opportunitas benefaciendi, cum creatura se per orationem suo creatori subijcit.

Quemadmodum piscis extra aquam positus, & arbor extra genitale solum posita læditur, quia hæc naturalia harum rerum loca sunt: ita planè cor hominis diuinæ contemplationi assuetum, vbi oculos à Deo deflexerit, malè habet, quia extra suum locum ac veluti centrum est.

Quisquis orationem suam fiducia fulcire velit, circumducat oculos per admiranda diuinæ prouidentiæ opera, quibus Deus in seruandis alendisque animantibus vtitur. Videat, quæ apes, quæ formicæ, qui aranei, quæ vulpes, qui lupi, cùm improba eos exagitat fames, cæteraque animantia faciunt, vt cibum sibi parent, vt vitam suam tueantur, vt pullos suos nutriãt: deprehenderetque non solùm ea facere quæ vix humana ratio excogitare potuisset; sed frequēter etiam quæ supra rationem posita sunt, attingere: nam & tempestates imminentes, & serenitates, & pluuias, & stragem hominum futuram, & aëris temporisque mutationes præsentiunt, sibique opportunè prospiciunt. Si ergo tanta cura Deus brutis animantibus necessaria prouidet, quæ illi gratiam nec habere, nec referre possunt, quo nam modo nobilissimæ creaturæ quæ ad vitæ vsum necessaria sunt denegabit, quæ illius beneficijs grata esse potest, & propter quam cætera omnia condita sunt?

Deo quatenus Deus & actus purus est, conuenit à nullo aliquid posse recipere, & ipsum omnibus dare. Creaturę verò quatenus creatura & indiga est, conuenit recipere. Ideò sicut creatoris proprium munus est, omnibus semper dare: ita creaturæ esse deberet, ab illo semper petere. Cùm enim creatura petit, tunc vel maximè suum officium facit, quemadmodum cùm Deus dat, suo munere fungitur. Sed ille tamen semper hoc facit, eiusque hoc perpetuum munus est, cùm nos tamē in nostro officio frequenter deficiamus.

Vita Christiana est sicut arbor inuersa, quæ videlicet in cælo radices iaciens, è cælo pendet, & in terra germinat. Vnde sicut tota olitoris cura in fodiendis irrigandisque plantarum radicibus versatur, quibus è visceribus terræ succus in alimentum arboris trahitur: ita maxima piorum cura in eo esse debet, vt cogitationum & affectuum suorum radices in cælo figant, vt inde cælestis gratiæ succum trahant, quo virtutum germina in terra proferant. Hoc autem Propheta præstabat, cùm diceret, Leuaui oculos meos in montes, vnde veniet auxilium mihi. Et rursum: Ad te leuaui oculos meos, qui habitas in cælis. Hoc autem quid aliud est, quàm radices virtutum cælestibus vndis irrigare?

Simile. Psal. 120. Psal. 122.

Simile. Denique ſicut mũdus hic naturalis à cælo pendet: ita etiam ſupernaturalis (qui eſt Eccleſia, & anima etiam fidelis) à ſupernaturali mundo (hoc eſt Deo) ſpiritum & virtutem haurit.

Orationis præcipua cura eſſe debet, vt præceptis Dominicis obſequamur magis, quàm vt ſpirituali dulcedine oblectemur. Pſal. 25. Hinc Propheta: Vnam petij à Domino, hanc requiram, vt inhabitem in domo Domini, &c. Quorſum hoc? Nimirum, vt videam voluntatem Domini: hoc eſt, vt audiendis ibi meditandiſque diuinis legibus, intelligam voluntatem eius, quam videlicet ſtudioſſimè exequar.

Simile. Qui excutere è ſilice ignem vult, non contentus ſemel percuſſiſſe, iterum atque iterum percutit, donec tandem ſcintillam excutiat: ita quiſquis Dominum precatur, etiam ſi ilicò ad votum non exaudiatur, perſeueret tamen: quoniam ſi perſeuerauerit pulſans, voti tandem compos fiet.

Gallina quæ cõtinuò ouis incubat, & calore ſuo fouet, in pullos breui temporis ſpatio transformat. Quæ autem frequenter oua deſerit, vix pullos educit. Quo exemplo diſcimus, quantum perſeuerantia in acquiſitione virtutis & ſapientiæ iuuet; quantumque huius ſtudij & laboris frequens intermiſſio noceat.

Ezech. 22. Quando caſtigare populum Dominus vult, deprecatores è medio tollit, vt ſine vllo impedimento eius cenſura ſæuiat in peccantes. Vnde eſt illud: Quæſiui de eis virum qui interponeret ſepem, & ſtaret oppoſitus pro terra ne diſſiparẽ eam, & non inueni, & effudi ſuper eos indignationem meam. Rurſumque Hieremiæ ait, Tu ergo noli orare pro populo hoc, & ne aſſumas laudem & orationem pro eis, & non obſiſtas mihi: non enim exaudiam te. Contrà verò cùm precatores adhibet, miſericordiam Pſal. 65. præſtat, iuxta illud: Benedictus Deus, qui nõ amouit orationem meam & miſericordiam ſuam à me. Quo in loco Auguſtinus ait: Quamdiu Deus non tollit à te orationem tuam, non amouebit à te miſericordiam ſuam.

Danda opera eſt, vt frequenter mentem ad Deum per breues orationes, & pios amoris affectus eleuemus, etiamſi nullum ex hac re fructum percipere videamur: ſæpè enim anima proficit, Simile. & ſe proficere neſcit. Sicut enim plantę quotidie creſcũt, quamuis id non appareat; & vmbræ linea in horologio ſolari continuè ſicut ipſe ſol mouetur, nec tamen moueri cernitur: ita virtutes & gratia inuiſibiliter in nobis hiſce actibus & motibus Simile. creſcunt. Et quamuis hoc meritum exiguum ſit, tamen ſicut hirundines exiguis luti particulis, quas ſecum baiulant, nidũ paulatim conſtruunt grãdiorem: ita piorum mẽtes huiuſmodi licet paruis incremẽtis ad iuſtam gratiæ magnitudinem excreſcunt.

Imbecillitatis noſtræ magnitudo declarat, quantum diuina

ope &

ope & orationis continuo studio egeamus, quo Dei opem imploremus. Omnia enim quæ infirma sunt, alieno subsidio egēt, quo fulciantur. Aegrotus qui vix pedibus consistere valet, assidua eget alimonia, qua nutantia membra sustentet. Cæcus qui per iter difficile graditur, continuo eget ductore, qui eum in via dirigat. Arbor in arido plantata solo, frequentibus eget aquis, quibus irrigetur, vt fructum proferat. Sordidus locus fœtores ex se putidos noxiosque exhalans, bonis odoribus implēdus est, ne noceat. Vlcus ardore suo finitimam carnem incendens, frigidis assiduè liquoribus refrigerandum est. Hæc autem mala omnia nobis propter peccatum obuenerunt. Nos enim infirmi, nos cæci, nos in arido mundi huius solo plantati, nos fomitem intra nos peccati gestantes, noxios variarum cupiditatum fœtores exhalamus; nos denique vlcere pessimo à plāta pedis vsque ad verticem deformati sumus: ideoque frequentissimis remedijs & medicamentis indigemus. Præsentissima verò remedia sunt, sacra lectio, oratio, meditatio, ieiunia, silentium, occasionum peccandi fuga, sensuum diligens custodia, & frequēs sacramentorum vsus. Hæc enim omnia miro modo imbecillitatem nostram adiuuant: sine quorum præsidio vita nostra inter innumera huius vitæ offendicula periclitatur. Si enim qui ista sæpe remedia frequentant, non omninò periculo vacant; in quo periculo erunt, qui ab his prorsus alieni sunt? Similium inductio.

Petite & accipietis. Magnam nobis in orando fiduciā præbet, non solùm immensa Dei nostri bonitas, sed horū etiam verborum veritas. Quis princeps vmquā seruo suo præcepit, vt ab eo aliquid peteret, quod non impetraret? Nec enim summa illa veritas & charitas sibi ipsi contraria est. Quorsum autem attinebat vt Deus iuberet petere, nisi vellet etiam donare? Simile.

Non omnis qui dicit mihi Domine, Domine, intrabit in regnum cælorum, sed qui facit voluntatem, &c. Orationis enim præcipuum munus est, auxilium petere, quo diuinam legem atque voluntatem possis implere. Vnde est illud, Qui conseruat legem, multiplicat orationem. Non sufficit ergo orare, si malè viuas: cùm finis orationis, diuinæ legis adimpletio sit. Quorsum enim medicamēta sine salute? arma sine victoria? studium sine scientia? & nauigatio, nisi perueniatur in portum? Matt. 7. Eccles. 35. Simile.

Quod, quæso, dum oramus, spei nostræ atque exauditionis maius argumentum est? Alius fortasse merita propria, & vitæ integritatem; alius percepta Dei beneficia, que sanctis olim Patribus magnam impetrandi fiduciam præbebant: alius immensam Dei misericordiam & veritatem prædicabit, quæ ad se humiliter confugientibus opem promisit. Inter hæc autem spei nostræ præsidia, verè maximum est, quòd cælestis pater

dilectissimum filium suum velut pignus & obsidem misericordiæ & exauditionis suę nobis cōtulit: vt per eius gratiam & merita misericordiam inueniamus in auxilio opportuno. Si enim omnipotens Dei bonitas misericordiæ suæ pignus aliquod dare voluisset; quod, quæso, aliud pretiosius & firmius dare potuisset?
Rom. 8. Hoc autē Apostolus significauit cùm ait: Qui proprio suo filio nō pepercit, sed pro nobis omnibus tradidit illū: quomodo non cum illo omnia nobis donauit? Quicquid enim donare amplius potest, incomparabiliter minus est, quàm quod antè dedit.

Miro modo bonitatem & liberalitatem Dei commendat, quod obsequij loco exigit, vt illum oremus eiusque misericor-
Psal. 49. diam imploremus. Vnde est illud: Nō accipiam de domo tua vi-
Psal. 115. tulos, &c. Inuoca me in die tribulationis. Item illud, Dirupisti vincula mea, tibi sacrificabo hostiam laudis, & nomen Domini inuocabo. Rectè quidem propter dirupta vincula, promittit sacrificium laudis. Hoc enim tali beneficio debebatur. Sed quorsum illud, Nomen Domini inuocabo? Quia nimirum intelligebat Dominum nostris commoditatibus vt suis laudibus delectari: ideoque laudibus eius orationem quoque illi gratissimam iungit. Qui enim Dominum laudat, verbis eius prædicat misericordiam: qui verò eius nomen inuocat, non solùm verbis, sed rebus etiam eandem commendat. Neque enim misericordiam ab eo peteret, nisi misericordem crederet. Ideóque non minus illum colit qui orat, quàm qui laudat: vtrumque enim ad religionis officium pertinet.

Manna incalescente sole liquefiebat, nec amplius inueniri aut colligi poterat, nisi diluculò colligeretur. Vnde Sap. 16. legimus: Quod ab igne non poterat exterminari, statim ab exiguo radio Solis calefactū, tabescebat: vt omnibus notum esset, quoniam oportet præuenire solem ad benedictionem tuam, & ad orientem lucem te ibi adorare. Quibus verbis matutinum tempus maximè opportunum ad precandi munus esse declaratur.

Qui conseruat legem, multiplicat orationem. Eccles. 35. Quare? Quia propriæ fragilitatis conscius, scit se non posse legem sine gratia seruare: ideoque continuis illam à Domino precibus flagitat.

Matutinum tempus & vespertinum, lex attribuebat precationibus, sacrisque faciēdis. Matutinum verò in primis accommodatum est, quòd ea hora magis vacui sumus à cæteris curis.
Psal. 5. Hinc Vates regius, Manè (inquit) astabo tibi, & videbo. Pro quo D. Hieron. ex Hebr. vertit, Manè astabo tibi, & contemplabor. Alius autem vertit, Manè instituam ad te orationem meam, & suspiciam. Hoc est, sublatis ad cælum oculis expectabo, dum
Psal. 62. mihi perdito & afflicto opem aliquam feras. Hinc etiam illud:
Deus,

Deus, Deus meus, ad te de luce vigilo. Et paulo pòst: In matutinis Domine meditabor in te, &c. Itẽ, pro eo quod nos legimus, Præueni in maturitate & clamaui, &c. alij ex Hebræo verterunt, Præueni diluculum, & clamaui, quia in verba tua superſperaui. Præuenerunt oculi mei vigilias, vt meditarer eloquia tua. Huc pertinet & illud: Exurge gloria mea, exurge Pſalterium & cithara: exurgam diluculo, vel (vt alij verterũt) excitabo auroram; hoc eſt, non expectabo vt illa me excitet, ſed ego illam morantem peruigil in oratione excitabo. Pſal. 118. Pſal. 56.

Optimus orationis & fiduciæ comes puritas & innocentia vitæ eſt. Propter hoc enim Dauid ſe à Domino exauditum, & ex maximis periculis ereptũ teſtatur, cùm in Pſal. 17. ait: Quia cuſtodiui vias Domini, nec impiè geſſi à Deo meo. Quia omnia iudicia eius in cõſpectu meo, & iuſtitias eius nõ repuli à me, &c. Ex quibus verbis colligit deinde quod ſequitur: Cum ſancto ſanctus eris, & cum viro innocente innocens eris, &c. & cum peruerſo peruerteris. Hoc eſt, ita te cum hominibus geres, quomodo ipſi ſe gerunt erga te. Quam quidem ſententiam ſacræ litteræ frequentiſſimè ſonant. Hinc Azarias Propheta ſub Aſa Rege populo ex victoria redeunti ſpiritu Domini actus ait: Dominus vobiſcum, quia fuiſtis cum illo. Si quæſieritis Dominum, inuenietis eum; ſi autẽ dereliqueritis eum, derelinquet vos. 2. Paral. 14. Item Oſeæ 4. Oblita es legis Dei tui, obliuiſcar & ego filiorum tuorum.

Quas gratias agere Domino debeat is cuius oratio exaudita eſt, declarat exemplo ſuo Propheta, qui ob hoc pios omnes ad hoc officiũ vehemẽti oratione conuocat, dicens. Venite, audite, & narrabo vobis, omnes qui timetis Dominũ, quanta fecit animæ meæ: Ad ipſum ore meo clamaui. &c. Quàm longè autem aberat ab inanis gloriæ periculo, cùm hanc gratiam prædicaret! Pſal. 65.

Matutinum tempus vel nocturnum precandi officio maximè accommodatum eſſe declarant illa Prophetæ verba: Media nocte ſurgebam ad confitendum tibi, &c. Hinc Hieremias: Conſurge (inquit) in nocte, in principio vigiliarum, & effunde ſicut aquam cor tuum ante Dominum. In cuius rei typũ manna quod ſpiritualem dulcedinem orationis comitem deſignat, media nocte cadere incipiebat: ideoque ſeruis Domini præcipitur, In noctibus extollite manus veſtras in ſancta, & benedicite Dominum. Huius verò ſtudij gratia D. Franciſcus deuotum Monachum cicadam noctis appellabat. Noctis autem nomine vel nocturnum vel matutinum tempus intelligunt. Hoc enim poſtremum ſanctus Dauid huic operi ſe deſtinaſſe teſtatur cùm ait: Sic memor fui tui ſuper ſtratum meum: in matutinis meditabor in te, &c. Pſal. 118. Thren. 2. Num. 11. Pſal. 15. Pſal 62.

Gemitus & lacrymas piorum eſſe Deo gratiſſimas, declarant
Cant. 2. illa verba Cant. Vox turturis audita eſt in terra noſtra. Turturem autem gemitum habere pro cantu notum eſt. Hinc pro eo
Pſal. 73. quod nos legimus, Ne tradas beſtijs animas confitẽtes tibi: alij ex Hebræo verterunt, Ne tradas beſtijs animam turturis tuæ.
Pſal. 16. Vnde Propheta orat: Auribus percipe lacrymas meas. Idem quoque efficit oratio magno affectu effuſa. Vnde eſt illa vox,
Pſal. 118. Clamaui in toto corde, exaudi me Domine. Extat huius rei memorabile exemplum ac miraculum ingens, quod Auguſtinus refert 22. De ciuitate Dei cap. 8. Vbi pijs hominibus pro cuiuſdam ægroti in magno periculo conſtituti ſanitate magno affectu & lacrymis orantibus, idem Auguſtinus cum eis orabat dicens: Domine, quas preces exaudis, ſi has nõ exaudis? Horum ergo precibus ſalus ægroto reddita eſt. Vide locum. Extat aliud apud Palladium in fine hiſtoriç Sanctorũ, vbi Lectorem quemdam vi orationis & lacrymarum falſum crimen ſibi à violata virgine obiectum, mirabili ratione memorat diluiſſe. Quid hic Annæ matris Samuelis; quid Saræ vxoris Tobiæ orationem referam? Sed horum exemplorum nuſquam non magna copia.

Pſal. 95. Pro eo quod nos legimus, Sanctimonia & magnificentia in ſ. e. Hieron. vertit, Fortitudo & exultatio in ſanctuario eius. Sanctuarium orationis locus eſt: orationis autem feruidæ comites ſunt fortitudo ad labores propter Deum ſubeundos, & exultatio in Spiritu ſancto: quç duo munera pondus totum vitç ſpiritualis inuicto robore ſuſtentant.

Pſal. 55. Vbi lectio noſtra habet, In quacumque die inuocauero te, exaudi me; alij hanc ſententiam præteriti temporis verbo efferunt hoc modo: In die qua inuocaui te, exaudiſti me: multiplicaſti in anima mea fortitudinem. Quibus verbis orationis virtus & potentia oſtenditur, quæ vix ad Dominum effuſa eſt, quando (etiam ſi non impetret quod petit) prçſenti tamen quadam virtute mentem roborat & confirmat: hoc eſt enim multiplicare in anima virtutem ſiue fortitudinem: Deus enim eſt cui numquam ſine ſpe miſericordiæ ſupplicatur.

Pſal. 144. Maximum ſanè precantium ſolatium verba illa eſſe debent, Propè eſt Dominus omnibus inuocantibus eum, o. i. e. i. v. Voluntatem timẽtium ſe facit, & deprecationẽ eorum ex. et. ſ. ſ. e.
Deut. 14. Et illa item, Non eſt alia natio tam grandis, quæ habeat Deos appropinquãtes ſibi, ſicut Deus noſter adeſt cunctis obſecrationibus noſtris. Et illa item: Si manſeritis in me, & verba mea in
Ioan. 15. vobis manſerint, quodcumque v. p. & ſ. v. Quid verò illa? Om-
Luc. 11. nis qui petit accipit, & qui quærit inuenit, &c.

Diligenter obſeruanda ſunt nouiſſima verba, & veluti extremum vale, quo dulciſſimum illud epithalamium, hoc eſt, nuptiale

nuptiale carmen finitur. Sponsus namque valedicẽs sponsæ, ait: Quæ habitas in hortis, amici auscultãt te, fac me audire vocem tuam. Quàm multa hortorum nomine intelligere licet? Nam triumphantem Ecclesiam, & militantẽ, & singulares Ecclesias, & piorum conuentus, ac Monachorum cætus, & sacras litteras, & doctrinam simul & exempla sanctorum, hortorum vel horti nomine non incommodè accipimus. Singuli verò iusti velut huius horti arbores sunt: quandoquidem de vnoquoque eorum dicitur; Et erit tamquam lignum quod plantatum est secus decursus, &c. In his igitur hortis pia mens deambulare solet, ac illorum fructibus pasci & oblectari. Ab hac igitur hortorum habitatrice vocem sponsus exigit, eam videlicet de qua antea dixerat, Sonet vox tua in auribus meis. Est autem hæc vox humilis confessionis, orationis, laudis & gratiarum actionis: omnes namque hæ voces Deo gratissimæ sunt. Vt autem attentiùs ac deuotiùs hæc spõsæ vox resonet, addit non modò se, sed amicos etiam, hoc est, sanctos Angelos, salutis nostrę custodes, simul cum eo auscultare: qui libenter assistunt orantibus, eorumque preces quasi thus quoddam suauissimum Deo offerunt. Hanc autem admonitionem extremo loco adiunxit, vt firmiùs memoriæ sponsæ hæreret: quod iugiter faciendum esse in Euangelio docet, cùm ait, Quoniam oportet semper orare, & non deficere. Ex quibus verbis, summam Dei ergo nos bonitatem & benignitatem agnoscere licet: qui pro maximo obsequio illud à nobis exigit, vt ab ipso misericordiam & clarissima dona sine intermissione petamus. Hæc igitur discedentis sponsi postrema admonitio fuit.

Cant. 6. Psal. 1. Cant. 2. Luc. 18.

Enos cœpisse dicitur inuocare nomen domini, vbi initio nascentis mundi omnes variarum artium inuentores numerantur. Enos tamen velut orationis inuentor inducitur: quasi ante illud tempus munus hoc parum apud multos visitatum fuisset. Itaque huic scriptura tribuit, quòd fuerit orationis inuentor: atque vt Ahrabam pater credentium, ita hic orantium pater dici meritò debet: cuius institutum innumerabiles posteà Monachi & Anachoritæ sectati sunt: quorum omne opus erat cum mirabili inedia & solitudine coniuncta oratio, quæ his duabus alis instructa in cælum euolabat.

Gen. 4.

Sicut exaltantur cæli à terra, sic (ait Dominus) exaltatæ sunt viæ meæ à vijs vestris, &c. Quis vmquam hominum meriti & obsequij loco duxit, quòd mendicus aliquis eleemosynam & munera ab eo peteret? Satis enim ad liberalitatis laudem est, si quod ab homine petitur, gratis donet. Ea tamen bonitas & misericordia Dei nostri est, vt obsequij loco ducat, quòd ab eo gratiam & misericordiam petas. Hoc enim insinuare illa Prophetę

Esai. 55. Psal. 115.

Psal. 115. verba videntur, Quid retribuam Domino, &c. Calicem salutaris accipiam, & nomen Domini inuocabo. Hinc Theologi orationem non modò impetrandi, sed etiam promerendi vim habere decernunt.

Magna sæpe contẽtione & perseuerãtia in oratione opus est, & more Iacob tota nocte cum Deo luctandum, nec ab hac pia lucta cessandum, donec optatam à Deo benedictionis gratiam consequamur. Denique eiusdem Patriarchæ verba vsurpare licebit, & suppliciter ac fidẽter ad Dominum dicere: Non dimittam te, nisi benedixeris mihi. Itaque non semper ad precationis officium tamquam ad cæleste epulum atque delicias, sed tamquam ad luctam & certamen accedendum est, in quo, & cum Deo magnis clamorũ desiderijs, & cũ ariditate cordis & variarum curarum & cogitationum agminibus decertandum est.

Gen. 32.

Gen. 50. Quemadmodum fratres Ioseph, qui sibi malè conscij erant, post mortem patris, veniã à fratre defuncti patris nomine petebant dicẽtes: Oramus vt seruo Dei patri tuo dimittas iniquitatem hanc: ita nos, quos conscientiæ reatus accusat, veniam à cælesti patre propter Christi merita petere debemus. Sicut autem illa oratio tãtum apud Ioseph valuit, vt illi etiam lacrymas excuteret: ita hæc oratio quæ Christi meritis innititur, Deo patri gratissima, & ad impetrandum potentissima est.

Deut. 14. Pisces qui pinnulas & squãmas habent, mundi esse per legem decernuntur. Pinnulis quidem subsiliunt in aëra, & quodammodo volant; squammis verò ceu quadam lorica corpora sua contegunt. Quicunque ergo inter homines pinnulis orationis sese ad sublimia attollunt, & squammis, velut quadam lorica ex virtutibus contexta, mẽtem suam muniunt, verè mundi esse iudicantur. Vtrumque ergo ad perfectam animæ puritatem requiritur, vt mentem videlicet eleuemus in Deum, & virtutibus diligenter studeamus. Non enim omnis qui dicit mihi, Domine, Domine, &c.

Exod. 32. Cùm populus vitulũ fabricauit, iratus Dominus ait ad Moysem: Dimitte me, vt irascatur furor meus, &c. Quæ verba maximam viri iusti laudem, maximamq; deuotæ orationis continẽt commẽdationem. Quid enim aut potentius, aut gloriosius, quàm omnipotentem tenere, & quodammodo ligare, & sęuientem illius iram vi orationis reprimere? Qui enim ait, Dimitte me, teneri se viri iusti virtute & oratione confitetur.

Num. 22. Quid est, quòd Balach Rex Moabitarum cùm exercitum ad pugnam instruere contra filios Israël deberet, hac omissa cura, ad Balaam mittit, vt imprecatoria oratione se ab illis defenderet? Huic quæstioni sic Origenes respondet: Quoniam Moabitarum Rex audierat populum hunc orationibus vincere, & aduersus

aduersus hostes non gladio, sed ore pugnare; ideò ipse simili armorum genere aduersus eum dimicare volebat. Vt autem scias tale aliquid cogitasse Regem, ex scripturæ verbis intellige, quæ ego à magistro quodam qui ex Hebræis crediderat, exposita didici. Scriptũ est ergo: Et dixit Moab ad seniores Madian: Nunc ablinget Synagoga hæc omnes qui in circuitu nostro sunt, sicut ablingit vitulus herbam campi. Cur, ait, tali vsus est exemplo? Ob hoc sine dubio, quia vitulus ore abrumpit herbam ex agris, & lingua tamquam falce quæcumque inuenerit secat. Ita ergo & populus hic quasi vitulus lingua & labijs pugnat, & arma habet in verbis ac precibus. Hactenus verba Origenis.

MEDITATIO, SIVE CONsideratio, contraque Dei obliuio.

STVDE, quæso, & quotidie creatoris tui verba meditare: disce cor Dei in verbis Dei, vt ad æterna suspires vt mens tua ad cælestia gaudia maioribus desiderijs accendatur: tanto enim tunc maior ei erit requies, quanto modò ab amore conditoris, sui requies nulla fuerit. Gregor. in Mor. Gregor.

Quanto magis homo mala sua intelligit, tantò amplius suspirat & gemit. Meditatio siquidem parit scientiam, scientia compunctionem, compunctio deuotionem, deuotio commendat orationem. August. in Medit. August.

Non putrefit cor, si leuetur ad Deum. Frumentum tuum si haberes in inferioribus, ne putresceret, leuares illud ad superiora. Frumento tuo quæris mutare locum, & cor permittis in terra putrescere? frumentum leuares ad superiora, cor leua in cælum. Et vnde, inquis, possum? qui funes, quæ machinæ, quæ scalæ opus sunt? Gradus affectus est, iter tutum voluntas tua est; amando ascendis, negligendo descendis; stans in terra in cœlo es, si Deum diligis. Idem super Psalm. 8.

Vigilias times, & ieiuniũ, manuumque laborẽ; sed hæc leuia sunt meditanti flãmas perpetuas. Recordatio deinde tenebrarum exteriorum facit non horrere solitudinẽ. Si futurã cogitas de verbis otiosis discussionẽ, nõ valde displicebit silentium. Fletus æternus & stridor ille dentium ante cordis oculos reductus, pares tibi reddet & mattam & culcitram. Bernardus in Epist. Bernard.

Primũ ipsum fontẽ suũ, id est, mentẽ, de qua oritur, cõsideratio purificat; deinde regit affectus, dirigit actus, corrigit excessus, cõponit mores, vitã honestat & ordinat, postremò diuinarum pariter & humanarũ rerũ scientiã cõfert. Idem de Consid.

Redi ad cor tuum, & subtiliter discute teipsum: Considera Hugo.

vnde

vnde venis, quò tendis, quomodò viuis, quid agis, quid admittis, quantùm quotidie proficis, vel quantum deficis, quibus cogitationibus magis incursaris, quibus affectibus frequentiùs tangeris. Hugo lib. 3. de anima.

Tria sunt genera meditationum: vnum in creaturis; vnum in scripturis; vnum in moribus. Primum surgit ex admiratione, secundum ex lectione, tertium ex circumspectione. Admiratio generat quæstionē, quæstio inuestigationē, inuestigatio inuentionem. Lectio ad cognoscendam veritatē materiam ministrat, meditatio coaptat, oratio subleuat, operatio componit, & contemplatio in ipsa exultat. Idem in Meditationibus suis.

Cogitatio vaga incessu semper huc & illuc diuertit: sed meditatio destinata promotione semper in vlteriora tendit: contēplatio autem est libera mentis perspicacia in sapientiæ speculo cū admiratione suspensa. Meditationis est perscrutari occulta, contemplationis est admirari perspicua. Idē in lib. de arca myst.

Sicut nullum est momētum quo homo non vtatur vel fruatur Dei bonitate & misericordia: sic nullum debet esse momentum quo eum præsentem non habeat in memoria. Omne tempus in quo de Deo non cogitas, hoc te computa perdidisse. Idem lib. 1. de claust. animæ.

Isidor. Omnis profectus ex lectione & meditatione procedit: quæ enim nescimus, ex lectione discimus, meditatione conseruamus. Isidorus de summo bono.

Climac. Quidam dum lacrymas profundunt, in illo ipso beato tempore, ne nihil omnino cogitent, sibi ipsis vim faciunt. Improbè id quidem; non enim intelligunt lacrymas absque cogitatione & intentione animi profusas, brutæ, non rationabilis naturæ esse proprias. Ioannes Climac. de luctu, cap. 7.

Cùm in lectulo cubas, sit tibi ipse iacentis habitus figura in sepulcheo clausi, minusque dormies. Ipsa quoque mēsæ delibatio lamentandæ sortis vermium illorum te admoneat, minusque delicias requires. Sed ipso aquæ potu, flammæ illius sitim ne obliuiscaris, atq; ita vim naturæ omninò facies. Memoria æterni ignis tecū singulis noctibus dormiat, tecumq; euigilet: neq; vmquā psalmodiæ tēpore dominabitur tibi negligētia. Ibidem.

Memoria mortis semper tecum quiescat, tecumque simul euigilet, solaque semper ruminanda oratio Iesu. Nullum enim adiutorium in somno his præstantius aut efficacius inuenies. Idem Grad. 15.

Est è spiritibus vnus qui præcursor dicitur; qui nos ex somno surgentes, protinus excipit, primumque nostrum cogitatum inquinare nititur. Da Domino primitias diei. Erit enim tota eius qui prius illam occupauerit. Idem Grad. 27.

Videmus

Videmus planè corporis oculos cùm in fumo remorantur, lacrymas effundere; ſi verò potiantur aëre purgato, & florentibus pratis, & hortis virentibus, & fontibus inter amœna fluentibus, & ſaniores eſſe, multoque maiori aciei fulgore rutilare. Talis profectò eſt & mentis oculus: ſi in pratis ſpiritualis paſcatur eloquij, erit totus ſine dubio purus atque lucidus, & acutiùs cuncta perluſtrans: ſi verò in fumum ſecularium negotiorum fuerit ingreſſus, ad innumera prorſus mala lacrymabitur atque flebit. Chryſoſtomus ſuper Matthæum homil. 2. oper. perf. Simile Chryſoſt.

Miſiſti (inquit) iram tuam, & deuorauit eos terra. Hoc ad verbum de Aegyptijs in mari ſubmerſis intelligitur. Quod tamen ad terrenos homines Origenes transfert his verbis: Impios quidem hodie deuorat terra. An non tibi videtur terra deuorare illum qui ſemper terrenos habet actus, qui de terra loquitur, de terra litigat, terram deſiderat, & omnem ſpem ſuam poſuit in terra? qui ad cælum non reſpicit, qui futura non cogitat, qui iudicium Dei non metuit, nec beata eius promiſſa deſiderat, ſed ſemper de preſentibus cogitat? Talem cùm videris, dicito quia deuorauit eum terra. Hæc Origenes. Origen.

Eſt animorũ ingeniorũque noſtrorum naturale quaſi quoddam pabulũ, conſideratio contẽplatioque naturæ: doctoque homini & erudito, cogitare eſt viuere. Cicero lib. 4. Acad. quæſt. Cicero

Vt cùm in ſole ambulamus, etiam ſi aliam ob cauſam ambulemus, fit natura tamen vt coloremur: ſic cùm doctorum libros ſtudioſius legimus, ſentimus orationem noſtram quaſi colorari. Idem libro 2. de Oratore. Simile.

Quod autem lectio, idem etiam ac multo magis præſtat aſſidua eorum quæ legimus conſideratio.

Animaduerſa eadem de re à Collectore.

Non ſine magna admiratione cernimus pullos omnes matres ſuas quocumque perrexerint ſequi, nec ab earum latere diuelli. Quod videre eſt in agnis, hædis, & equarũ gallinarumque pullis, &c. Si ergo Deus multò magis pater noſter eſt, qui ſolus animam creauit, corpus verò (matre dormiẽte) mirabiliter in vtero formauit, quomodo non illi ſemper adhæreſcimus? quomodo tamdiu ab illo animo & cogitatione ſeparamur?

Præcipuum ſerui Dei ſtudium eſſe debet, vt (quatenus fieri poſſit) nunquam à Dei præſentia oculos auertat. Quod ſanctus ille rex præcipuè intendere curabat, cùm diceret: Quæſiui vultum tuum, vultum tuum Domine requiram. Et, Meditatio cordis mei in conſpectu tuo ſemper. Et, Proponebam Dominum in conſpectu meo ſemper. Hac ratione charitatis feruor & deuotio meditationum igniculis coaleſcit: & homo ſemper Pſal. 26. Pſal. 18. Pſal. 15.

ad omnem diaboli incursum munitus atque paratus est.

Sicut Pharaonis intentio erat, vt filij Israël aut semper in Aegypto manerent, aut certè non procul ab Aegypto recederent: ita contrà voluntas Dei nostri est, vel vt semper in eo per actualem amorem & memoriam maneamus, vel certè non

Ezech. 1. procul ab hoc studio recedamus: vt facilè vnde digressi sumus, redire possimus. Sic sacra illa Ezechielis animalia ibant, & reuertebantur in similitudinem fulguris coruscantis: hoc est maxima celeritate à studio piæ actionis, ad diuinæ contemplationis exercitium reuertebantur.

Simile. Sicut fulua cera ad solis radios diu exposita candida fit, & quò diutius sub sole manet, eò fit candidior: ita anima nostra radijs iustitiæ solis exposita (quod quidem fit per eleuationem

Eccles. 2. mentis in Deū) purior indies efficitur. Hinc Ecclesiasticus ait: Qui timent Deum, præparabūt corda sua, & in conspectu eius animas suas sanctificabunt.

Beneficiorum ac operum Domini consideratio magnoperè homines in officio continet. Hæc enim meditatio efficit vt neque præterita illi prętereāt, neque futura absint, cùm vtraque ante mentis oculos tamquam præsentia ponat. Itaque ad illam pertinet quod in Esdra legimus. Reuoca diem præteritum, metire ventum, & ignem pondera. Quę omnia meditatio efficit, quæ præterita Dei beneficia in memoriam reducit, quæ vitæ nostræ breuitatem (quæ instar venti est) metitur, & intolerandum gehennæ ignem assidua cogitatione ponderat. Harum verò rerum consideratio mentes nostras magnoperè ad virtutem acuit.

Si quis hoc tecum pactum iniret, vt quamdiu ipse te beneficiis prosequeretur, tu illius memorem animum gereres: an non libenter hanc conditionem acciperes? At Deus perpetuò tibi benefacit, cùm te in esse conseruat, & necessaria vitæ subministrat. In ipso quippe viuimus, mouemur, & sumus. Cur ergo

Act. 17. non semper illum in mente habeas? immo verò cur illius perpetuò obliuisceris, sine quo nō esses? Quo enim temporis momento à te oculos diuelleret, in nihilum protinus redires. Sicut

Simile. enim hominis imago qui faciem suam in speculo conspicit, protinus aboletur, vbi is sese ab eo auertit: ita si rerum conseruator Dominus respicere nos desineret, in nihilum prorsus, vnde facti sumus, rediremus. Quocirca sicut Deus tibi semper adest, ita tu operā dare debes, vt illi semper animo præsens sis.

Quemadmodum ad naturalem vitam degendam non sola sufficit ratio, sed affectus etiam necessariò dati sunt, quibus salutaria appeteremus, & noxia fugeremus: ita ad spiritualem vitam degendam non sufficit lumen intellectus, quod à fide & doctrina

doctrina proficiſcitur, niſi adſit etiam charitas, cæteriq́ue ſpirituales affectus, qui vi ſua nos ad ſpiritualia & diuina quodammodo impellant. Hos autem affectus oratio & diuinarum rerum meditatio mouere ſolet: quæ pro rerū varietate quas animo voluit, modò amoris, modò timoris, modò ſpiritualis lætitiæ motus in anima excitat.

Orationis & meditationis aſſiduæ vtilitas hoc argumento colligi poteſt: Inter ſpiritus & carnis affectus hoc diſcrimē eſt, quòd carnales affectus valde diuturni ſunt; & imis frequenter medullis infixi hærent, vt diuitiarum aut honoris cupiditas, turpis amor, inueteratū odium: quod vix à ſe multi hominum excutere perfectè poſſunt. At ſpirituales affectus in carnalibus præſertim hominibus (qui frequenter ſacris concionibus excitantur) parum durabiles ſunt: vix dum enim finita concionē velut fumus euaneſcunt. Quare neceſſe eſt vt eos quotidiano orationis & meditationis ſtudio inſtauremus, quo diuturniores & ſtabiliores ſint. Ab his namque vita ſpiritualis miro modo iuuatur; quandoquidem hoc in nobis affectus ſint, quod in auibus alæ, quódque in cæteris animantibus pedes. Hinc illud Auguſt. Pondus meum, amor meus: quocumque feror, amore feror. In cuius rei typum ſacerdotes quotidie in altari Domini ligna ſubijcere præcipiebantur, quo ignis ille perpetuus eſſet. Quamobrem ad hoc ſtudium cōcionatores populum frequenter adhortari debent: ſi quos dicendo affectus excitauerunt, ſtabiles eſſe velint; ne de illis dicatur, Qui congregauit merces, miſit eas in ſacculum pertuſum. Aggæi. 1.

Præcipuum piorum ſtudium eſſe debet, opera Dei, quæ continuè à diuina prouidentia geruntur bonis tuendis & improbis vlciſcendis, meditari. Hoc Propheta præſtabat cùm ait, Et meditabor in omnibus operibus tuis, & in adinuētionibus tuis exercebor. Rurſumq́ue: Memor fui operum Domini, quia memor ero ab initio mirabilium tuorum. Et iterum, Iuſtus perijt, quia nō eſt qui recogitet in corde ſuo: & viri miſericordię colligūtur, &c. Quid verò aliud ſunt Threni Hieremiæ, niſi conſiderationes & grauiſſimæ ſententię, quas is ex illa Hieroſolymitana vaſtatione eliciebat: vbi de diuina ſeueritate, de malitia peccati, de obduratione hominū, de negligētia paſtorū, de odio Dei aduerſus impium & impietatem eius mirificè philoſophatur? Hoc exemplū Chriſtianus homo ſequi deberet, ne in magno huius mūdi velut theatro (in quo tā multa quotidie opera à diuina prouidentia fiunt) tamquā lapis ſuper lapidem ſedeat. Pſal. 76. Eſai. 12.

Sicut calor in aqua non ab aquæ natura, ſed vel à ſole vel ab igne eſt (quo fit vt ab igne vel ſolis ardore ſeparata, naturæ ſuæ protinus reddatur) ita planè deuotio (vt Diuus Thom. ait) ex

diuinarum rerum meditatione & cõtemplatione procedit: quibus ſublatis, feruor ille deuotionis paulatim repeſcit. Quare qui feruorem hunc perpetuum eſſe cupit, à Deo (qui ignis conſumens eſt) recedere non debet. Si verò recedat, non magis mirum eſt, ſi is feruor ſpiritus immutatur, quàm aquæ calor, vbi ab ignis conſortio ſeparatur.

Cùm duplices in anima potentiæ ſint, cognitiuæ videlicet & affectiuæ: cognitiuæ quidem ſunt veluti animæ fores, affectiuæ autem velut centrum, & interior animæ fundus. Quo fit, vt neque bonarum neque malarum rerum cognitio hominem aut meliorem aut deteriorẽ reddat: amor autem & affectio vtrumque habet. Quamobrem danda nobis opera eſt, vt in meditatione noſtra amoris & deuotionis ignis exardeſcat: quo ipſe animæ noſtræ fundus, cæleſti luce atque calore compleatur. Vt enim ſpeculatiua & nuda malarum rerum cognitio non perinde nocet, ita neque bonarũ multum iuuat, quamuis ſua etiam vtilitate non careat.

Ariſtoteles in Meteoris mundum hunc inferiorem ſuperiori coniunctum eſſe oportere teſtatur, quo videlicet cæleſtes influxus, aſtrorumq; virtutes huic inferiori communicari poſſint. Ad hunc ergo modum danda nobis opera eſt, vt ſpiritus noſter ſpiritui diuino per cõtinuum amorem & contemplationem coniungatur, vt hoc modo ſpirituales influxus diuinæque lucis radij ad eum pertingere poſſint, quibus mens noſtra fecundata, fructus proferat æternæ vitæ. Præterea, ſicut corpus animæ, rami arboris trunco, & ſolares radij ſoli vniti eſſe debent, vt ab illis virtutem trahant: ita vir pius conari toto ſtudio debet, vt non modò per habitualem charitatem, ſed etiam per actualem eleuationem mentis in Deum illi vniatur, vt eius lucem & ſplendorem continuo diuinæ mentis influxu partici-
Pſal. 33. pet. Ad hoc autem nos Propheta vocat, cùm ait, Accedite ad eum & illuminamini, &c.

Res omnes tunc optimè in ſuo eſſe conſeruantur, cùm ijs cauſis vniuntur, à quibus exiſtendi initium acceperunt. Hinc piſcis gaudet in aqua, planta immobilis manet in terra, pulli ſiue auium ſiue ferarum lateribus ſemper matrum hærent, ipſaſque, quocumque ierint, ſequuntur. Si igitur mens hominis à Deo eſt, illi vniatur, illi hæreat, & in illo ſemper manere ſatagat, vt ab eo perficiatur in eſſe, à quo exiſtendi initium accepit. Hoc ſancti Anachoritæ potiſſimùm præſtiterunt, qui turbis vrbium derelictis, ſquallentis eremi incultas ſolitudines petierunt, vt nulla re terrena impediri poſſent, quo minus dies noctéſque vnum Deum aſpicerent, & in vno eo intentos ſemper oculos mentis haberent.

Niſi

Nisi quòd lex tua meditatio mea est, &c. Iuuat ergo diuinæ legis meditatio ad laborum patientiam. Qua de re vide Ambrosium super Beati immaculati. Psal. 118.

Officium viri iusti esse describitur, meditari in lege Domini die ac nocte. Psal. 1. Ad hoc nos studium vehementer Salomon in Prouerbijs hortatur his memorabilibus verbis: Conserua fili mi præcepta patris tui, & ne dimittas legē matris tuæ: liga eam in corde tuo iugiter, & circunda gutturi tuo. Prou. 6. Cùm ambulaueris, gradiantur tecum; cùm dormieris, custodiant te; & euigilans loquere cum eis: quia mandatum lucerna est, & lex lux, & via vitæ, increpatio disciplinæ. Similem sententiam atque commendationem non minus certè notandam Deuteronom. 6. & 11. leges, Eruntque verba mea hæc, &c.

Hac de causa existimo piam & religiosam mentem toties in Canticis Sponsam appellari: quia quemadmodum sponsa, dum adhuc recentis coniugij amore feruet, nihil agit, nihil cogitat, nihil nisi sponsum suū loquitur, & vix ab eo mentis oculos diuellit: ita planè spiritualis Christi sponsa erga illum affecta esse debet, vt videlicet rerum omnium atque sui ipsius quodammodo oblita, in illum per continuā cogitationem & amorem transeat. Itaque sicut poma diu multumque sacchar o aut melle decocta, vix proprij saporis aliquid retinēt, sed solius sacchari dulcorem referūt: sic nimirū talis anima diuinarū rerum studio & contemplationi addicta esse deberet, vt vix in ea (quantum humanæ fragilitati concedi potest) veteris hominis pristinique saporis quicquā resideret, sed solius Christi imaginē ita referret, vt iam cum apostolo dicere possit, Viuo ego, iam non ego: viuit verò in me Christus. Simile. Galat. 2. Hoc est autem verum holocaustū fieri, & beatorū in hoc mortali corpore vitam imitari, qui iam in Deum quodammodo transierunt, in quibus quod mortale erat, à vita absorptū est. Hoc autem modo videtur mihi ille vixisse de quo scriptum est: Cum Deo ambulauit, & fecit omnia quæ præcepit ei Deus; & non apparuit, quia tulit illum Deus. Genes. 6.

Improborum hominum est, diuina omnia obliuisci. Hi enim habitare dicuntur in terra obliuionis. Hinc illud Salomonis: Prou. 28. Viri mali non cogitant iudicium: qui autem inquirunt Dominum, animaduertunt omnia. Ex hac autem obliuione tot vitiorum monstra oriuntur. Vnde est illud: Non est Deus in conspectu eius, inquinatæ sunt viæ illius in omni tempore. Psal. 6.

Quòd meditatio diuinæ legis non solùm pariat sapientiam, sed etiam promereatur, declarant illa Ecclesiastici verba: Cogitatum tuū habe in præceptis Altissimi, & in mandatis eius maximè assiduus esto: & ipse dabit tibi cor, & concupiscentia sapientiæ dabitur tibi. Eccles. 6. Dare autem cor, est, diuinæ legis ac diui-

norum operum intelligentiam præbere, qua improbi carent, iuxta illud: Nescierunt, nec intellexerunt: in tenebris ambulāt. Item, Factus est Ephraim quasi columba seducta, non habens cor: quę videlicet apposita esca seducitur, nec positū ante oculos laqueum animaduertit.

Psal. 81.
Oseæ 7.

Eccles. 14. Meditationis & sapientiæ studium describit Eccles. cap. 14. vbi ait: Beatus vir qui in sapientia morabitur, & qui in iustitia sua meditabitur, & in sensu suo cogitabit circumspectionem Dei: Qui excogitat vias illius in corde suo, & in absconsis suis intelligens: Vadēs post illam, quasi inuestigator, & cætera quæ sequuntur. In quibus hoc inuestigatoris nomen suam emphasim habet. Designat enim studium animi cupidè & solicitè pretiosum aliquid inquirentis, nec vllo modo, nisi re inuenta quiescentis. Hoc enim studio charitas & sapientia quærenda est.

Studium scripturarum ac diuinæ legis meditationem commendat Eccle. 39. his verbis: Sapientiam omnium antiquorum exquirit sapiens, & in Prophetis vacabit. Occulta parabolarum exquiret, & in absconditis parabolarum conuersabitur. Mirè autem verbo conuersandi, studium, animum, cogitationes, & mores spiritualis viri descripsit; quando is videlicet nihil aliud versat ac voluit, quàm diuinæ legis meditationem: cuius omnis conuersatio cum Apostolis & Prophetis est, & omnis enarratio in pręceptis altissimi. Ad quod etiam pertinet quod mox sequitur, Cor suum tradet ad vigilādum diluculo ad Dominum qui fecit illum: & in cōspectu altissimi deprecabitur. Huius autem
Eccles. 14. studij fructum declarat protinus cùm ait: Si enim Dominus magnus voluerit, spiritu sapientiæ adimplebit illum: & ipse tāquam imbres mittet eloquia sapientiæ, &c.

Considerationis defectum multorum malorum causam esse
Psal. 27. declarant illa Prophetæ verba, Quoniā non intellexerūt opera Domini, & in opera manuum eius destrues illos, & non ædifi-
Hiere. 12. cabis eos. Cui simile est & illud Hieremiæ: Desolatione desolatā est omnis terra, eo quòd nullus sit qui recogitet corde. Item
Hiere. 5. illud, Audi popule stulte, qui non habes cor: quod videlicet opera Domini contempletur. Sed qua de causa amisit cor? Ni-
Oseæ 4. Isai. 5. mirum quia, vt in Osea scriptum est, Fornicatio & vinum & ebrietas auferunt cor. Vnde est & illud: Cithara, & lyra, & vinū in conuiuiis vestris, & opus Domini non respicitis, nec opera manuum eius consideratis.

Psal. 66. Meditationis tempus, materia, & scopus describitur Psal. 66. Ait enim Propheta: Cogitaui dies antiquos, & annos æternos in mente habui: & meditatus sum nocte cum corde meo: & exercitabar, & scopebam spiritum meum. Quæ Hieronymus sic vertit: Recogitabam dies antiquos, annos seculorum;

Recordabar Psalmorum meorum in nocte: cum corde meo loquebar, & scopebam spiritum meum. Huc enim omnis oratio & meditatio nostra tendere debet, vt cordis puritatem & innocentiam consequamur.

De mysticis illis animalibus Ezechiel ait, quòd facies eorum & pennæ desuper extentæ essent. Facies, quæ præcipua corporis nostri pars, magísque conspicua est, operis nostri intentionem; pennæ verò mentis eleuationem designant. Hoc ergo in sanctis viris præcipuum esse debet, quòd omnis eorum intentio, omnis cogitatio ab infimis rebus abducta, ad cælestia feratur: ita vt in operibus suis nihil aliud quàm placere Deo intendant: in cogitationibus verò nihil aliud iuuet eos cogitare nisi Deum. Ezech. 1.

Ex alis quas mystica illa Ezechelis animalia habebant, duabus volabant, & duabus corpora sua tegebant. Quid hoc nobis innuit? Sunt qui cogitationũ suarũ pennis ita ad sublimia eleuentur, vt moralis vitæ virtutes (quibus in conuictu hominum vtendum est) penè obliuiscãtur. Sciant ergo tales ita cogitationum sanctarum studium partiri debere, vt aliæ ad cælestia cõtemplanda, aliæ ad mores castè integréq. formandos referãtur: quò videlicet ita cęlestibus rebus, quibus Deo vacant, intẽdant, vt curam sui, & vitæ moderationem non abijciant, sed simili studio & ardore amplectantur.

Diuinorum operum considerationem commendat Moses Deutro. 4. his verbis: Ne obliuiscaris verborum quæ viderunt oculi tui, & ne excidant de corde tuo omnibus diebus vitæ tuę. Docebis ea filios ac nepotes tuos. Et infrà: Et recordaberis cuncti itineris per quod adduxit te Dominus Deus tuus quadraginta annis. Quo verbo sanctus vir perceptorum in eo itinere beneficiorum memoriam & assiduam meditationẽ commendat.

Affectus & propensiones animæ à Philosophis rerum gerendarum stimuli, ac veluti calcaria esse perhibẽtur. Vnde non animalia modò, quę ratione carent, sed plerique etiam hominum affectuum impetum sequuntur. Sunt autem duplices affectus, alij qui ex corrupta natura vel cupiditate, alij qui à charitate & gratia oriuntur. Cæterùm in statu naturæ integræ illi deerant, isti aderant: modò verò in natura lapsa isti desunt, illi insunt. Vt amissos igitur eos (sine quibus spiritualis vita constare non potest) reuocemus, necessaria est primùm gratia quæ naturam sanet; deinde pia consideratio, quæ rerum diuinarum dignitate ante mentis oculos posita, torpentes excitet affectus, & ad diuina erigat.

Vita actiua, & contemplatiua.

Gregor.

MARTHAE cura non reprehenditur, Mariæ verò etiam laudatur: quia magna sunt actiuæ vitæ merita, sed contemplatiuæ potiora. Vnde nec auferri vmquam Mariæ pars dicitur: quia actiuæ vitæ opera cum corpore transeunt: contemplatiuæ autẽ gaudia melius ex fine conualescunt. Gregorius in Mor.

Cùm contemplationis arcem aliqui tenere desiderant, prius se in campo per exercitium operis probent: vt solicitè sciant, si nulla iam mala proximis irrogant, si irrogata à proximis æquanimiter portant, si obiectis bonis temporalibus nequaquã mens lætitia soluitur, si subtractis non nimio mærore sauciatur: ac deinde perpendant, si cùm ad semetipsos introrsus redeunt, in eo quòd spiritualia rimantur, nequaquam secum rerum corporalium vmbras trahunt, vel fortasse tractas manu discretionis abigunt. Gregorius 6. Moralium.

Contemplatio nos quasi ab hoc mundo mortuos sepelit: quia à terrenis desiderijs susceptos in intimis abscondit. Gregorius Moralium, lib. 6. cap. 24.

Non est perfectus prædicator, qui vel propter contemplationis studia operanda negligit, vel propter operationis instantiam contemplanda postponit. Ideò Dominus die operatur miracula, nocte pernoctat in oratione: docens prædicatores, vt quieti contemplantes sorbeãt, quod erga proximos occupati refundãt. Gregorius vbi suprà cap. 25.

Quidam in ipsa vacatione laboris grauiùs laborant: quia tantò deteriores cordis tumultus tolerant, quantò eis licentiùs ad cogitationes vacat. Gregorius vbi suprà.

Gregorius super illud Ezechielis 1. Similitudo manus hominis subtus pennas eorum erat; sic ait: Quid per pennas animalium, nisi contẽplationes possumus sentire sanctorũ, quibus ad summa transuolant, & terrena deserentes sese cælestibus librãt? Quid per manus, nisi operationes accipimus? Quia cùm in proximi amore se dilatant, bona quæ præualẽt, etiam corporaliter administrant: sed manus eorum sub pennis sunt, quia actionis suæ opera virtute contemplationis vincunt.

Super illud Iob: Elegit suspendium, &c. Suspendium animæ elegit, & mortem ossium: quia dum mentis intentio ad alta se subleuat, omnem in se fortitudinem vitæ exterioris necat. Gregorius vbi suprà libro 8. cap. 18.

Contemplationem non perdit, qui eam dum perdit, inquirit,

rit. Gregorius libro 10. Moralium, capite 19.

Quidam sancti temporalia interdum gubernant, sed vacant intrinsecus, cùm exterius occupantur: & per amorem Deum intus solùm desiderant; per timorē autem humiliter explent suum munus: cedunt Deo quem diligunt, hinc diligunt, hinc seruiunt: extrà perstrepūt occupationes, intus in amore pacatissima quies tenetur. Sicut enim vigor mētis frenat motus carnis: sic tumultus occupationis bene regit amor quietis. Possunt enim quieto animo exteriora ministrari, si peruerso non appetuntur: ideò sancti interdum tenent quod fugiunt, exercent quod vitant. Gregorius 18. Moralium, cap. 29.

Sancti etiam si terrenis deseruire cogantur, studiosè ad cordis secreta refugiunt: & legem quasi in monte percipiunt, dum in contemplationis vertice diuinam voluntatem perscrutantur. Vnde est illud, In monte saluum te fac, &c. Quare Moses ingressus tabernaculum, Dominum cōsulebat: Ibi Dominus consulitur, & quod agendum est publicè, intus silenter auditur. Gregorius 2. Moralium, cap. 23.

Prius purgemus lugendo quod fecimus, & posteà contemplemur gaudendo quod quæramus: Purgata enim mens superno lumine illustratur, per quod in gaudio securitatis absorbetur. Ibi mens superno rore aspergitur, contemplaturque se non sufficere ad id ad quod rapta est: & veritatem sentiendo videt, quod non videt quantum sit: tantò enim ei magis appropinquat, quantò existimat se longius esse: quam nisi conspiceret, nequaquam eam se conspicere non posse sentiret. Gregorius libro 24. Moralium, cap. 6.

Ad Dei visionem tendimus, si eum in his quę fecit miramur: atque ideò per exteriora ad interiora perducimur. Gregorius 26. Moralium, cap. 8. Ibi multa de hac re.

In ipsis ijsdem Deum inuenit anima, per quæ eum reliquit: per ea reuocatur, per quæ cecidit. Ibi enim surgimus, vbi cecideramus. Gregorius vbi suprà. Ibidem etiam multa de hac re.

Volitanti ad te animæ multa sunt quæ obstrepunt: iussu tuo Domine, conticescant mihi omnia. Ipsa sibi anima mea sileat, omnia pertranseat, omnia quæ creata sunt, transcendat à se, & perueniat ad te, atque in te solo creatore omnium, oculos fidei figat: tibi inhiet, tibi intendat, te mediretur, te contempletur, te sibi ante oculos ponat, te sub corde reuoluat verum & summum bonum, & gaudium sine fine mansurum. Multæ denique sunt contemplationes, quibus anima deuota tibi mirabiliter pascitur; sed in nulla earum ita delectatur & requiescit anima mea, sicut in te, & quando te solum cogitat, & contemplatur. Augustinus in Meditationibus. August.

Spiritualis homo omnia iudicat,quia super omnia est,quando cum Deo est. Cum illo est autem, quando purissimè intelligit,& tota charitate quod intelligit, diligit. Idem de verb. relig.

Ex tribus illis vitæ generibus, scilicet otioso, actuoso, & ex vtroq. composito, quamuis salua fide quisq. possit in quolibet eorum vitā ducere,& ad sempiterna præmia peruenire;interest tamen quid amore teneat veritatis, quid officio charitatis impendat. Neque sic esse debet vnusquisque otiosus, vt in eodem otio vtilitatem non cogitet proximi: neq; sic actuosus,vt contemplationem non requirat Dei. Idem de ciuitate Dei.

Otium sanctum quærit charitas veritatis,negotium iustum suscipit necessitas charitatis: quam sarcinam si nullus imponit, percipiendæ ac intuendæ vacandum est veritati. Idem ibidem.

Ambros. Anima nostra sicut aquila alta petat,super nubes volet,renouatis splēdescat exuuijs,cęlo volatus suos inferat,vbi in laqueos incidere non possit. Ambrosius.

Bernard. Contemplationis species quatuor sunt. Prima & maxima contemplatio est, admiratio diuinæ maiestatis: hæc requirit cor purgatum, vt à vitiis liberum, atque exoneratum peccatis, facilè ad superna leuetur: interdum quoque per aliquas morulas stupore & extasi suspensum teneat admirantem. Secunda autem necessaria est huic:est enim intuens iudicia Dei: quo sanè pauido aspectu dum vehementiùs concutit intuentem, fugat vitia, fundat virtutes, initiat sapientiam, humilitatem seruat: Virtutum siquidem bonum quoddam & stabile fundamentum est humilitas; nempe si nutat illa, virtutum non nisi ruina est. Tertia contemplatio occupatur vel potius otiatur circa memoriam beneficiorum, & ne dimittat ingratum, solicitat amantem ad amorem benefactoris. De talibus dicit Psal. 144. Propheta: Memoriam abundantiæ suauitatis tuæ eructabunt, & iustitia tua exultabunt. Quarta quæ retrò sunt obliuiscens, in sola requiescit expectatione promissorum: quæ cùm sit meditatio æternitatis (siquidem quæ promittuntur æterna sunt) longanimitati animi & perseuerantiæ dat vigorem. Puto iam facile est quatuor nostra hæc illis quatuor Apostoli assignare: dum longitudinem comprehendit meditatio promissorum; latitudinem,recordatio beneficiorum; sublimitatem,contemplatio maiestatis; profundum,inspectio iudiciorum. Bernardus de consideratione.

Si quem fortè nostrûm aliqua hora sic rapi, & sic abscondi contigerit, vt minimè auocet aut perturbet, vel sensus egens, vel cura pungens, vel culpa mordens, vel certè (ea quæ difficilius amouentur) irruentia imaginationum corporearum phantas-

phantaſmata; poterit quidem hic (cùm ad nos redierit) gloriari & dicere: Introduxit me Rex in cubiculum ſuum. Idem ſuper Cant. Cant.6.

Aliter ſanè afficitur mens fructificans verbo, aliter fruens verbo: illic ſolicitat neceſſitas proximi, hîc inuitat ſuauitas verbi: & quidem læta in prole mater, ſed in amplexibus ſponſa lætior: chara pignora filiorum, ſed oſcula plus delectant. Idem ſuper Cant.

Bonum acquirit gradum qui bene miniſtrauerit proximo; fortè meliorem, qui bene vacauerit Deo: optimum autem, qui perfectus eſt in vtroque. Idem in ſerm.

Optimam partem elegit ſibi Maria: licet non minoris fortaſſe meriti ſit apud Deum humilis conuerſatio Marthæ: ſed de electione Maria laudatur; quoniam illa quidem omnino quãtum ad nos ſpectat, nobis eligenda: hæc verò ſi iniungitur, patienter eſt toleranda. Idem ibidem.

Abſit vt qui Deo vacat, ad tumultuoſam aſpiret fratrum officialium vitam. Ibidem.

Noli nimis inſiſtere oculis contemplationis: quia meliora ſunt vbera prędicationis: Nam etſi Rachel formoſior, Lia tamẽ fecundior eſt. Idem ſuper Cant. ſerm. 9.

Bono opere peracto, ſecurius & facilius in contemplatione dormitur. Idem.

Actiua vita mundanis bene vtitur; contemplatiua mundo renuncians, ſoli Deo viuere delectatur. Iſidorus de ſum. bono. Iſidor.

Super Pſalm. Fac cum ſeruo tuo, &c. Iuſtum eſt vt iugiter rogetur; qui ſi non petatur, offenditur. Caſſiodorus. Caſſiod.

Qui diligenter inſpicere velit quid antiqui propter amorem ſapientiæ pertulerint, quàm memoranda poſteris virtutis ſuæ monumenta reliquerint, quamlibet ſuam diligentiam inferiorem eſſe videbit. Alij calcabant honores, alij proiecerunt diuitias, alij acceptis iniurijs gaudebant, alij pœnas ſpreuerunt, alij contubernia hominum deſerentes, vltimos receſſus & ſecreta eremi penetrantes, ſe ſoli philoſophiæ dedicabant; vt quantum mente & intelligentia à cæteris differrent, ipſa locorum diſtantia demonſtraret: ne vna teneret habitatio, quos non eadem ſociabat intentio. Cuidam Philoſopho referebat quidam dicens: Nunquid non vides quomodo te derident homines? Et ille: Ipſi me, inquit, derident, & eos aſini. Cogita, ſi potes, quanti æſtimauerit laudari ab ijs à quibus nec vituperari timuit? Quid ergo nos propter diuinorum contemplationem facere par eſt? Hugo de ſancto Victore. lib. 3. Didaſc. Hugo.

Abs te ipſo atque ab omnibus purè abſcedendo, ad diuinæ caliginis Dionyſ.

caliginis radium, sublatis omnibus, & absolutus ex omnibus euolabis. Dionysius de myst. cap. 1.

Moyses Exodi 19. primùm vt mundetur, admonetur: deinde vt separetur ab immundis; deinde clangores audit: inde segregatur à turbis: & ita contendit ad summitatem mõtis, vbi non Deum videt, sed locum in quo stetit. Idem ibidem.

Creata omnia linquens contemplatur, ingreditur ignorationis mysticam caliginem: eò quòd nihil cognoscit, supra sensum mentemque cognoscens. Idem ibidem.

Simile. Ad hanc lucidam caliginem admitti oramus, vbi non videre & non scire, est veraciter videre & scire, & eum qui est super omnia, ex omnium ablatione celebrare: sicut imago pulchra in ligno aut lapide formata, per ablationem fit. Idẽ ibidem. c. 2.

Quantò ad altiora contendimus, tantò ipso contuitu intelligibilium verba contrahi necesse est: sicut contrà descendente, pro quantitate descensus ad congruam latitudinem oratio extenditur: post ascensum autem oratio obmutescit. Idem vbi suprà. cap. 3.

Nazian. Gregorius Nazianzenus contemplatiuæ vitæ amore ductus, se Episcopi munus refugisse in Apologetico suo 1. docet his verbis: Cùm tranquillæ vitæ, atque ab hominũ frequentia semotæ, amore flagrarem, non tuli me imperiosè cogi, atque in medios tumultus contrudi, ab hacque vita perinde atque ab asylo quodam per vim auelli. Nihil enim mihi fortunatius eo homine esse videbatur, qui clausis compressisque corporis sensibus, atque extra carnem mundumque positus, in seque collectus (nec nisi summa necessitate impellente, quidquam humanarum rerum attingens, atque secum in se & cum Deo colloquens) superiorem rebus in aspectum cadentibus vitam agit, diuinasque species & imagines puras semper, nec vllis terrenis & errabundis formis permixtas, in seipso circumfert, ac Dei rerumque diuinarum purum omnino speculũ est, indiesque efficitur; lucique lucem, obscuriori videlicet clariorem adiungit, ac iam futuri æui bono fruitur, & cum Angelis versatur, & licet adhuc in terris agens, terram deserit, atque à spiritu in cælo collocatur. Si quis vestrum hoc amore correptus tenetur, quid dicam intelligit, atque affectui ei, in quem tum incidi, facilè ignoscet.

Cicero Omnia aliorum causa sunt generata: vt fructus atque fruges, quas terra gignit, animantium causa: animantes autem hominum; vt equum vehendi causa, arandi bouem; venandi & custodiendi canem: ipse autem homo ortus est ad mundum contemplandum & imitandum. Cicero 1. de natura Deorum.

Vt ad cursum equus, ad arandum bos, ad indagandum canis: sic homo ad duas res, intelligendum & agendum, natus est, tamquam

tamquam mortalis Deus. Idem 2. de finibus.

Cùm animus cognitis perceptisq; virtutibus, à corporis obsequio indulgentiaque discesserit, voluptatemque sicut labem aliquam decoris oppresserit, omnemque mortis dolorisq; timorem effugerit; quid eo dici aut cogitari poterit beatius? Idemque cùm cælum, terras, maria, rerumque omnium naturam perspexerit, eaque vnde generata, quò recurrant, quando, quomodo obitura, quid in his mortale & caducum, quid diuinum & æternum sit, viderit; ipsumque ea moderantem & regentem penè prehenderit; seseque non vnis circundatum mœnibus, popularem alicuius definiti loci, sed ciuem totius mundi, quasi vnius orbis agnouerit: in hac illa magnificentia rerum, atque in hoc conspectu & cognitione naturæ, Dij immortales, quàm se ipse noscet (quod Apollo præcepit Pythius) quàm contemnet! quàm despiciet! quàm pro nihilo putabit ea quæ vulgo dicuntur amplissima! Idem 1. de legibus.

Vide etiam multa, & ea quidem præclara, apud Senecam in Collectaneis nostris, in verbo, Contemplatio naturæ.

Præter ea quæ ex sanctorum Patrum dictis hactenus recensuimus, hæc etiam addere mihi visum fuit.

Qui diuinarũ rerum contemplationi addicti & quasi consecrati sunt, externis occupationibus (nisi cùm charitatis aut obedientiæ necessitas vrget) velut sale vti debent, cuius modica portio cibos condit, magna verò insipidos reddit. Immodicis enim occupationibus obruitur animus, & à statu suo depellitur. Vnde Dominus: Martha, Martha, solicita es, &c.

Sunt in artibus summa quædam ac difficilia, quæ nisi maxima cura & attentione perfici non possunt. At in vsu virtutum magnum quiddam & arduum est, mentem ab omnibus terrenis curis abductam in Deum attollere: quem solum intellectus nostri apex attingit: quò cùm peruenerit, mutato nomine, non tam intellectus, quàm intelligentia nuncupatur. Ad hunc autem altissimum ascensum cùm alia mũlta, tum præcipuè duplex ieiuniũ, corporis videlicet & animę exigitur. Corporis quidẽ, vt omnes animę vires in Deum ferantur, ne aliæ in palatio, aliæ in culina versentur. Animæ verò ieiunium est, vt non modò à terrenis affectibus, sed à corporearum rerum imaginibus ieiuna, purum Deum pura mente contempletur. Ad quod præstandum necesse est vt orationis tempore homo magna cura & studio terrena omnia transcendat, vt vacua mente ad diuinarum

rerum

rerum contemplationem assurgat. Minora astra ab aspectu solis & splendorem & virtutē accipiunt: sic homo dū Deum aspicit, lucem ab eo & gratiam recipit. Tunc verò Deum aspicere dicitur, cùm intellectum & voluntatem ipsam eleuat, & quasi ante illum expandit. Hæ namque duæ animæ nostræ vires ad Deum vsq; pertingunt, & ab eo illustrantur.

Intra sanctuarium Domini erat quidem in medio candelabrum, à sinistris verò mensa cum panibus, à dextris autem altare aureum, in quo thus adolebatur. Et quidem per candelabrum rectè fidei lucernam intelligimus: cui duplicia adiacent opera: altera quæ ad actiuam, altera quæ ad contemplatiuam vitam pertinent: quæ non incommodè per hanc mensam & altare aureum designantur. Mensa enim propositionis panum eos rectè figurat, qui frangūt esurienti panem suum, & actiuæ vitæ operibus vacant: altare autem aureum eos designat, qui orationi & rerum cælestium contemplationi se totos addixerunt. Sicut enim altare hoc nulli vsui, nisi ad solum thuris suffitum deseruiebat: ita sunt sanctorum multi, qui ab omni rerum humanarum commercio separati, soli rerum diuinarum contemplationi perpetuò vacant: quales sancti Anachoritæ olim fuerunt, qui in solitudine degentes, cęlestem in terris vitam agebant. Quisquis ergo se ita à mundo separauit, & cælestibus rebus addixit, altare aureum est, quod est ante oculos Domini.

Prouer. 5. De studio sapientiæ atque diuinæ contemplationis arbitror accipienda illa Salomonis verba: Lætare cum muliere adolescentiæ tuæ: cerua charissima & gratissimus hinnulus (videlicet Spiritus sancti gaudium quod à sapientia proficiscitur) vbera eius inebriēt te omni tempore, & in amicitia eius delectare iugiter. Vbera verò hęc fructus illi sunt, ad quos eadem nos sa-
Eccle. 24. pientia inuitat, cùm ait: Transite ad me omnes qui concupiscitis me, & à generationibus meis adimplemini. Mulierem autem adolescentiæ appellati hoc in loco sapientiam, satis indicat idem Salomon Prouer. 7. cùm ait: Dic sapientiæ, soror mea es, & prudentiam voca amicam tuam. Et Sapien. 8. dicitur, Hanc amaui, & exquisiui eam à iuuentute mea, & quæsiui sponsam mihi assumere, & amator factus sum formæ illius. Et mox: Proposui ergo hanc adducere mihi ad conuiuendum, sciens quoniam communicabit mecum de bonis suis, & erit allocutio cogitationis & tædij mei: hoc est, me in huius ærumnosæ vitæ miserijs consolabitur, & omne ab animo meo fastidium atque tædium discutiet.

Hoc maximè cuique piorum propositū esse debet, vt quantum per huius vitæ occupationes licuerit, se totum diuinis

laudibus, cælestiumque rerum contemplationi addicat, illamq. Dauidis vocem toto corde vsurpet: Vnam petij à Domino, hãc requiram, vt inhabitem in domo Domini omnibus diebus vitę meæ: Vt videam voluntatem Domini, vel (vt Hieron. ex Heb. vertit) vt videam pulchritudinem Domini, & attendam ad templum eius. Veræ autem contemplationis munus est, diuinæ pulchritudinis specie animum pascere & oblectare. Idem quoque præ se fert illa vox, Benedicam Dominũ in omni tempore, &c. Et, Repleatur os meum laude. Et, Proponebam Dominum in conspectu meo semper. Et, Quomodo dilexi, &c. tota die meditatio mea est. Ideoque viri iusti officium esse describitur, meditari in lege Domini die ac nocte.

Psal. 26
Psal. 33.
Psal. 70.
Psal. 15.
Psal. 118.
Psalm. 1.

Qua animi submissione & pudore se fidelis anima erga spõsum Christum gerere debeat, quando dulciter cum illo agit, & ad eius vocatur amplexus, insinuat sponsus ipse Cantic. 4. cùm ait: Sicut fragmen mali punici genæ tuæ, &c. Genarũ namq. lenis rubor, pudoris & submissionis indicium est: quo nomine sponsa commendatur, quòd hoc pudore suffusa sese illi submittat. Meritò autem humilis, verecunda & (vt ita dicam) rubore perfusa, coram sponso assistit Ecclesia, quando admirabilem sponsi dignationem, beneficiaque innumera & maxima erga se contemplatur, cùm tamen ipsa non habeat vnde illi vicẽ reddere, aut gratias persoluere dignas valeat.

Rachel decora nitet facie, Lia verò lippis est oculis: vt intelligamus, animæ puritatem, contemplatiuam vitam sectantibus propriam & familiarem esse. Quo nomine à vero Iacob, videlicet animarum sponso Christo, magnoperè diliguntur. Lia verò, id est, actiuorum vita, lippitudine laborat oculorum, quã ex hominum consuetudine terrenarumq; rerum commercio cõtrahit. Sicut enim (Aristotele autore) altissimarũ rerũ contemplatio intellectus aciem nobilitat & acuit; ita inferiorum rerum consideratio deiicit ac hebetat. Vnde Mathematici lunæ maculam, quæ in ea conspicitur, ex terrarum confinio illi contingere testantur. Quo minus mirandum est, si actiuorum facies, oculorum lippitudine aliquo modo suffundatur, quæ proximorum charitate ducta, terrenis sæpè negotijs implicatur, & cum seculi hominibus agit.

Multa vi precum, multisque rationibus vix filij Israël patri persuadere potuerunt, vt à se amantissimum filium Beniamin dimitteret, vt cum illis in Aegyptum empturus frumenta pergeret. Quid enim non fecit pius senex, quò à dilectissimi filij complexu non diuelleretur? At Beniamin diuinæ contemplationis quietem & delicias repræsentat, vtpote de quo scriptum sit, Beniamin amantissimus Domini habitabit confidenter in eo, quasi

Deut. 33.

eo quasi in thalamo tota die morabitur, & inter humeros illius requiescet. His enim verbis, diuinæ contemplationis munus declaratur. Cùm ergo pater adeò ægrè hunc à se filium dimittit, hoc planè docet, vt quisquis diuinarum rerũ contẽplationi addictus est, quiduis potiùs patiatur, quàm à diuinæ contemplationis studio (nisi vrgente proximi necessitate, vel maiorũ obedientia) diuelli. Quod quidem (vt alios omittam) B. Franciscus exemplo suo docuit, qui ab hoc officio ad animarum lucra captanda, nisi deuota oratione præuia, & magno habito consilio, accedere noluit, ne ab huius Beniamin complexu separaretur. Palladius verò memorat, quendam ex sanctis Anachoritis, cùm ad Episcopi munus obeundum à populo peteretur, alteram aurem sibi abscidisse, ne sic mutilus ordinaretur. Cumque adhuc populus ex ordinatoris iussu fugientem sequeretur, cõuersus ad illum iurauit, se (si adhuc instarẽt) linguam etiam abscissurum. Hoc autem vir sanctus diuini Spiritus impulsu (quod aliàs non licebat) fecisse credendus est. Id autem fecit, non ob hoc solùm quòd Episcopi munus formidaret, sed ne dilectæ solitudinis contemplatione & quiete careret.

Quibus virtutum gradibus ad contemplationis arcem, & diuinas illuminationes perueniatur, initio statim mundi in quatuor dierum operibus (vt Hugo de S. Victore ait) quodámodo adumbratum fuit. Primo namque die fit lux, qua homo à Deo illuminatus, viam veritatis agnoscit. Secundo fit firmamentum: per quod firmissimum non peccandi propositum intelligimus: quod quidem magna Christianæ vitæ portio est. Tertio, congregantur aquæ in locum vnum: cùm fluxi & vagi motus animæ nostræ, rationis atque timoris Domini imperio coërcentur.
Rom. 8. Ait enim Apostolus: Si secundũ carnem vixeritis, moriemini: si autem spiritu facta carnis mortificaueritis, viuetis. Hic autem tertius dies officium continet mortificationis. Post quem deinceps quarto die creatur sol: quo mens diuinis illuminationibus irradiata, inuisibilia contemplatur. Ad hunc autem diem sine aliorum antecessione velle peruenire, perinde est atque id quod aiunt, per saltum ad sacros ordines promoueri. Accedite (inquit
Psal. 33. Propheta) ad eum, & illuminamini. Sic Moses in montẽ ascendens, & cum Deo versans, ab eo didicit quemadmodum illi tabernaculum fabricare deberet. Ad hunc ergo modum mens quę terrena despiciens ad Deum eleuatur, ab eo discit qua ratione seipsam dignum Deo tabernaculum præparet.

PRAE.

PRÆPARATIO ANIMI AD ORATIONEM ET RERVM CAELESTIVM contemplationem.

NTENTIONI animæ ſi exterior euagatio clauditur, interior ſeceſſus aperitur. Nam quò extra ſe ſpargi propter diſciplinam mens non poteſt, eò ſupra ſe intendere per profectum poteſt: quia & in altum creſcere arbor cogitur, quæ per ramos diſtendi probibetur. Gregor. in Moral. Gregor. ſimile.

Mens mutabilitatis ſuæ pondere ad aliud ſemper impellitur, quàm eſt: & niſi in ſtatu ſuo arcta cuſtodiæ diſciplina teneatur, ſemper in deteriora dilabitur. Gregor. vbi ſuprà.

Gregor. ſuper illud Iob, Per ſomnium in viſione, &c. ſic ait: Iob, 33. Dei ſecreta nō cognoſcim⁹, ſi vigilemus in deſideriis terrenis. Vnde Moyſes in interiori deſerto Deū videt, & in montē ducitur, vt cum Deo loquatur. 23. Mor. c. 29. Lege hoc aureum cap.

Ad ipſum Deum cogitandū, ſicut dignū eſt ab homine cogitari Deū, quanta impediūt, veluti interpellantia, de neceſſitate corruptionis humanę? quāta reuocant? quanta à ſublimi intentione detorquent? quanta interpellant? Quæ turba phantaſmatum? qui populi ſuggeſtionū? Totū hoc in corde humano, tanquā de vermibus huius corruptionis ſcatet. Aug. ſup. Pſal. 102. Auguſt.

Attende & vide quanta aguntur in corde humano, & quemadmodū ipſæ plerumq. orationes impediantur vanis cogitationibus, ita vt vix ſtet cor ad Deū ſuum. Vult ſe tenere vt ſtet, & quodāmodo fugit à ſe, nec inuenit cancellos, quibus ſe includat, aut obices quibus retineat auolationes ſuas, & vagos quoſdā motus, & ſtet iocūdari à Deo ſuo. Vix eſt vt occurrat ſtabilis oratio inter multas orationes. Diceret vnuſquiſq. ſibi cōtingere, & alteri non contingere, niſi inueniremus in ſcripturis Dei, Dauid orantē quodā in loco, & dicentē: Quoniā inueni Domine cor meū, vt orarē ad te. Inuenire ſe dixit cor ſuū, quaſi ſoleret ab eo fugere, & ille ſequi quaſi fugitiuum, & nō poſſe comprehendere, & clamare ad Dominū: Quoniam cor meum dereliquit me. Itaq;, fratres mei, attēdentes quod hic ait: Suauis es tu & mitis; videor mihi videre ad hoc dixiſſe mitem Deum, quia patitur iſta noſtra, & expectat tamen à nobis orationem, vt perficiat nos: & quando illi eam dederimus, accipit gratè, & exaudit: nec meminit tantas quas inconditè fundimus, & accipit vnam quam vix inuenimus. Auguſt. ſuper Pſal. 85. 2. Reg. 7.

Si enim Angeli te adorantes & laudantes tremunt, mira exultatione repleti: ego peccator dum tibi aſſiſto, laudes dico,

sacrificium offero, cur nõ corde paueo? vultu palleo? labris tremo? toto corpore inhorresco? subq́ue obortis lacrymis coram te indesinenter lugeo? Volo, sed non valeo, quia nequeo quod desidero. Hinc enim mecum vehementer admiror, dum te nimis terribilem oculis fidei cerno. Sed quis hoc sine ope gratiæ tuæ? Vniuersa enim salus nostra, magna misericordia tua. Miserum me, quomodo sic insẽsata facta est anima mea, vt nõ terreatur terrore nimio, dum stat ante Deum & suas illi laudes decantat? Miserum me, quomodo sic indurujt cor meum, vt oculi mei nõ indesinẽter producant flumina lachrymarum, dum seruus sermocinatur coram Domino suo, homo cum Deo, creatura cum Creatore; qui factus est ex limo, cum eo qui omnia fecit ex nihilo? Augustinus in Meditationibus.

Bernard. Iuge silentium, & ab omni strepitu secularium perpetua quies, cogit cælestia meditari. Bernardus in Epist.

Intentiones, cogitationes, voluntates, affectiones, & omnia interiora mea, venite ascẽdamus in montẽ vbi Dominus videt vel videtur. Curæ, solicitudines, anxietates, pœnæ, seruitutes, expectate me hîc cum asino corpore isto, donec ego cum puero, ratione scilicet & intelligentia, vsque illuc properãtes, reuertamur ad vos: reuertemur enim, & heu reuertemur quàm citò. Idem de amore Dei.

Viscus contemplationis est amor possessionum, affectus cognationis, cupiditas honoris, & voluptas carnis: quibus anima inuiscatur & irretitur, vt non pennis contemplationis per plateas supernæ Sion discurrere possit. Idem in Meditationibus.

Eadem de re animaduersa à Collectore.

Esaiæ 58. Et vocaberis (inquit) sabbathũ delicatum. Hæc dies sabbathi ad vacandum Deo, ac diuina meditãda instituta est. Dictu autem mirum est, quàm arduum ac difficile pijs etiam hominibus sit, mentem à terrenis ad cælestia perfectè eleuare. Non enim à peccatis solùm vel leuissimis (quę feruorem charitatis tepefaciunt) sed à multis etiam alijs, quæ quamuis peccata non sint, mentem tamen distrahunt, & ab interna illa vacatione vel auocant vel impediunt, abstinendum est. Ideò non mirum, si sabbathũ delicatum Dominus à nobis exigat: quòd videlicet delicatè, hoc est, non segniter aut oscitanter, sed magna cura & attentione quod in eo præcipitur, agendum sit.

Quanta puritate & studio niti deceat eum qui se totum diuinæ pulchritudinis contemplationi addixit, hoc argumento vtcumque intelligi potest. Constat res omnes quæ in mundo sunt, in duas veluti sphęras diuidi: alteram rerum spiritualium, alteram corporalium. Et in corporalibus quidem materia prima est

ma eſt infimum, homo verò ſupremum; in ſpiritualibus autem homo eſt infimum, & altiſſima Intelligentia, quæ infra Deum eſt, ſupremum. Homo enim velut in vmbra infimæ Intelligentiæ conditus eſſe dicitur. Ceterùm quo ſuprema illa Intelligentia ſublimior, & Deo propior eſt, eo clariùs diuinam ſpeciem contemplatur: quò verò diſtantior, eo & obſcuriùs. Quo fit, vt anima rationalis, quæ in hoc ordine infima eſt, corporis & peccati pondere depreſſa, diuina etiam gratia ſuffulta, difficulter ſe ad hanc tantam lucem attollere poſſit. Corpus enim quod corrumpitur, aggrauat animam: quemadmodũ aggrauaretur aquila, ſi maſſam plumbeam pedibus ligatam circumferre volando cogeretur. Quam ob cauſam Ariſtoteles ſapientiã, hoc eſt, diuinarum rerum cognitionem, dixit eſſe diuinam poſſeſſionem: quoniã (vt ipſe ait) natura hominis multipliciter ſerua, & infinitis penè curis & neceſſitatibus obnoxia, non poteſt ſe totã ſapiẽtiæ ſtudio tradere: quod ad eã cõſequendã neceſſariũ eſt. Ex quo patet, quãta cura & ſtudio puritati cordis incũbere debeat, qui in hoc pulcherrimo ſtadio exerceri cupit, vt virtute, induſtria, & diuina gratia ſuppleat, quod infirma natura nõ præſtat. Simile. Ariſtot.

Moſes ſolus aſcendit in montem cum Deo locuturus: & nec homo neque beſtia ad hunc locum accedere permittitur. Ac deinde, quo maior adhuc ſolitudo eſſet, ſolitudini caligo additur, quæ corporea cuncta à conſpectu orantis auferret. Similique ratione ſacerdos ſanctuarium ingrediens, fumo turis locum tenebris obducere iubetur, vt cũ Deo locuturus nihil aliud quàm Deum cogitaret. His autem rebus admonemur, tantam eſſe debere ſpiritualem ſolitudinem orantis, vt non ſolùm ab omni extraneo affectu, ſed ab omni etiam peregrino phantaſmate alienus ſit. Hoc enim eſt ſilentium illud, quod fit in cælo, cùm arcana Dei ſancti contemplãtur. De quo Diuus Auguſt. in Meditat. Sileant, inquit, animæ meæ omnia, ſileat anima mea ſibiipſi. Hinc ille ſomnus, quem amãtiſſimus Sponſus in ſponſa ſua cupit non interturbari, cùm ait, Adiuro vos, filiæ Hieruſalem, per capreas ceruoſque camporum, ne ſuſcitetis, neque euigilare faciatis dilectam, donec ipſa velit. Sicut enim parentes ægrotante filio, ſi ſomnum fortè ſalutarem carpit, obſeruare ſtudioſè ſolent, ne aliquo domeſticorũ ſtrepitu ſomnus ille intercidatur: ita cæleſtis ſponſus, anima in illo dulciter quieſcente & obdormiente, diligenter curat, ne ſalutaris iſte ac vitalis ſomnus intercipiatur. Quid autem tali ſponſo dulcius? quid amantius? qui tali ſtudio, talique adiuratione ſaluti & incolumitati ſuorum proſpicit? Auguſtin. Cant. 2. Simile.

Quid eſt quod in oratione cor noſtrum tam multis imaginibus & cogitationibus infeſtatur? Tres huius rei præcipuæ cauſę

mihi esse videtur. Prima est instabilitas imaginationis nostræ, quæ (sicut appetitus ipse) per peccatum ita grauiter læsa fuit. Quo fit, vt frequentissimè eius imperio reluctetur, & vix vbi iubetur stare, diu hęreat. Quo quidem morbo (sicut in alijs naturæ ægritudinibus) quidam grauiùs, quidam verò leuiùs laborant. Altera causa est, assidua terrenarum rerũ meditatio atq. tractatio: facilè quippe homo ad assueta rapitur. Sic videmus catellos, cũ in aliã domum ab ea in qua nutriti sunt, trãsferuntur, protinus ad priorem regredi. Cui malo assidua lectione & meditatione scripturarũ sanctarũ subueniendum est, vt omnis videlicet enarratio nostra sit in pręceptis Altissimi. Tertia verò causa est, charitatis & dulcedinis diuinæ (quæ charitatis comes est) siue imperfectio, siue defectus. Scitũ enim est illud Poëtæ: Trahit sua quemque voluptas. Natura quippe (vt Aristot. ait) maximè appetit delectabilia, & fugit tristia. Quo fit, vt glutinũ cogitationis, delectatio sit cordis: quæ facit, vt homo immobilis hæreat ijs quæ diligit, & in quibus vehementer oblectatur.

Simile.

Profunda intellectus speculatio circa philosophicas discinas, deuotionis affectũ magis impedit, quàm quæuis corporalis exercitatio. Hæc enim si non multũ aut laboris aut attẽtionis exigat, nõ impedit, quo minus & intellectum & affectum pius homo eleuare possit in Deum. Vnde monachi in Aegypto (vt Cassianus ait) operãtes manibus suis ab oratione nõ cessabant. Cæterùm philosophica speculatio totam intellectus nostri vim ad se trahit, & quodãmodo ebibit. Intellectu autẽ ita occupato, affectus non habet à quo in Deum dirigatur, & excitetur; atq. ita mẽs sterilis & ieiuna manet, dum intellectus circa alia peregrinatur. Et hoc forsitã in causa est, vt simplices & rudes viri feminæq. deuotiores interdũ quàm aliqui viri docti reperiantur, vt D. Thom. ait: quod quidem non litterarum, sed hominis vitio tribuendum esse, idem sanctus Doctor asserit.

Cassiã.

NB

Vt commodius, ita & facilius est, quotidie Deo vacare, & se intra se colligere, quàm rarò id facere. Cithara quæ assiduè artificis manu pulsatur, minimo negotio ad hoc ipsum paratur; quæ verò diu siluit, vix longo spatio ad hoc instruitur: sic igitur qui assiduè orat, facilè puram mẽtem in Deum leuat: qui verò hoc diu distulit, varijs terrenarum rerũ (quibus assueuit) imaginibus infestatur, & ab interna vacatione & silentio auocatur. Itaque cùm in cælum mentẽ attollere nititur, in ipso conatu à terrenis curis & cogitationibus ad terram trahitur. Hinc Sponsa domo egressa, per plateas sponsum quærens, à vigilibus ciuitatis percutitur, laceratur, & spoliatur. Similes enim iniurias intra se anima patitur, cùm internæ solitudinis & silentij domo egressa, & negotijs secularibus implicata, sponsum quæ-

Simile.

Cant. 5.

rere

tere, & ad cælestia nititur aduolare. Animum feriatum & vacantem ad rerum diuinarum contemplationem requiri declarant illa Domini verba: Vacate & videte quoniam ego sum Deus. Vnde scriptum est: Sapientiam scribe in tempore vacuitatis. Et, Qui minoratur actu, perficiet sapientiam. Ecclef. 38. Ibidem.

Pro eo quod nos legimus, Respexit in orationẽ humilium: Hieron. vertit, Respexit in orationem vacui, hoc est, egeni, & omni humana ope destituti: Idem autem alibi significauit cùm ait: Erue à framea Deus animam meam, & de manu canis vnicam meam. Pro quo idem vertit, Solitariam meam: quod eũdem sensum reddit. Significat enim se omnibus præsidiis nudatum, solius Dei ope niti. Possumus etiam vacui nomine eos intelligere, qui mundas preces ab omni affectuum, & cogitationũ, & imaginum terrenarum fece purgatas Deo offerunt. Hæc enim vel præcipua præparatio animi ad orandum est. Psal. 101. Psal. 21.

Properantem Mosem ad videndum rubum, Dominus qui in eo erat, cõpescuit dicens, Solue calceamenta de pedibus tuis: locus enim in quo stas, terra sancta est. Quicumq; ergo Deum adire cupis, quicquid terrenũ & mortale est, seponere primùm debes. Hoc sibi dictũ putet quisquis Dominũ oraturus accedit: quẽ idẽ ipse Moses cunctis obsecrationibus nostris præsentem esse ait. Magna ergo animi puritate ad hoc officiũ accedendum est, & illud implendum: Tu autem cùm oraueris, intra in cubiculum tuum, & clauso mentis tuæ ostio (ne quid in eam terrenum eo tempore ingrediatur) ora Patrem tuum in abscondito. Quid spiritui nostro cum terrena substantia? Cur non potius spiritualia & quærit & sapit? Verùm corpus quod corrumpitur aggrauat animã: & terrena inhabitatio, &c. Necessitates multæ corporis detinent nos. Viscus quidã praui desiderij & delectationis terrenæ mentem nostram ad cælestia aspirantem retrahere nititur. Referuntur autem à D. Bernardo quatuor velut compedes animæ nostræ: nempe necessitas, vanitas, curiositas, & voluptas. Singula quæque horum vt cordis nostri puritatem inficiunt, ita ascensum in cælum impediunt. Exod. 3. Deut. 4. Matth. 6. Sapien. 9. Bernard.

Præcepit Dominus in lege post Nadab & Abiu incendiũ, vt vinum & omne quod inebriare posset, non biberẽt sacerdotes, quoties illis ad altaris ministerium accedendum esset. Quo intelligimus, magna nos præparatione, sobrietate, ac religione parari debere, quoties ad orãdum Dominum, & vitulos labiorum confitentium nomini eius, hoc est, spirituales hostias offerẽdas accedimus. Propter hoc enim dictũ est, Psallite sapienter. Magnum est, hominem cũ Deo colloqui: maius, erga diuina affici, & eorum gustu delectari: maximũ verò, quòd à Deo petieris, impetrare: quæ tria ad orationis virtutem pertinent. Leuit. 10. Psal. 46.

DEVOTIO, DEVOTIONIS ADIVMENTA ET IMPEDIMENTA, &c.

Gregor. NVMQVEMQVE electum suum diuina gratia tunc magis erudiēdo custodit, cùm eum quasi percutiens deserit. Gregor. in Moral.

Luc. 8. dicitur cuidam sanato. Redi in domum tuam: cùm ille vellet sequi Dominum: vt ex dilati amoris desiderio meritum retributionis augeret. In abscōdendo enim maiestatis suæ gloriam, amoris sui vim Dominus per æstum desiderij auget. Gregor. in Mor. lib. 16. cap. 13.

August. Si habet animus vnde delectetur exteriùs, sine deliciis manet interiùs. August. super Ioannem.

Bernard. Vbi crapulam ructantis inter pocula senserit Christus, vina sua dulciora super mel & fauum mēti propinare non dignatur. Vbi curiosa ciborum diuersitas, vbi diuitis supellectilis discolor varietas oculos pariter pascit & ventrem, cælestis panis ieiunam deserit mentem. Bernard. in Epist.

Cassia. Tria sunt quæ vagam mentem stabilem faciunt, vigiliæ, meditatio, & oratio: quarum assiduitas & iugis intentio confert animæ stabilem firmitatem. Ioan. Cassianus.

Climac. Quoties anima seipsam prodiderit, caloremque illum amabilem ac beatissimum amiserit, inquirat diligenter qua ex causa id sibi contigerit, ac aduersus illam bellum omne ac studium summis viribus resumat: neque enim poterit per aliam portam illum reuocare, nisi per quam egressus est. Ioan. Climacus.

Quoties anima nihil etiam curantibus vel studiosè operantibus nobis in lacrymas vi secretæ compunctionis excitata in solo fletu requieuerit, curramus sollicitè. Dominus enim non vocatus aduenit, spongiamq. diuini mœroris & refrigerij, piarumque lachrymarum aquas nobis clemens porrigit, quibus deleantur scelera chirographi nostri. Serua eam vt pupillam oculi tui, donec spōtè abeat. Longè enim maior est huiusmodi compunctionis vis, quàm eius quam studio nostro & labore quæsiuimus. Idem de luct. cap. 7.

Quidam honesti huius boni probatus operarius ista mihi de se narrauit. Cùm, inquit, sæpiùs studiosè instituerem aduersus inanem gloriam, siue iracundiam, siue ventris saturitatem, omnino bellum gerere, luctus ratio succlamās mihi intrinsecus attestabatur: Noli inani gloria efferri, nam recedam abs te. Similiter quoque in aliis perturbationibus dicebat: Cui ego, numquam aiebam, tibi ero inobediens, donec me Christo Domino sistas. Idem ibidem.

Abſcondit ſeipſam infantis mater: quem ſi ſe viderit anxiè inquirere, gaudio afficitur: ſicq; illum inſtruit ſibi adhærere iugiter, affectumque ſui altiùs infanti imprimit, eumque ad ſe amandum ardentiùs inuitat. Ibidem. Simile.

Verbum vnum nonnunquam diſſoluit luctum: mirum verò ſi vnum quoque verbum rurſus illum reuocare, poſtquàm auolauerit, poſſit. Ibidem.

Animaduerſa eadem de re à Collectore.

Vnguentum quod curandis vulneribus adhibetur, diu iiſdem hærere debet, quo ſanitatem afferre poſſit. Cùm ergo vnguentum animæ vulnera ſanans, & ſuauiſſimo odore carnis noſtræ fœtorem conſumens, deuotio ſit quę ex oratione atq; meditatione procedit, diutiùs orationi inſtandum, & in ea perſeuerandum eſt, vt ſpiritualis ſanitatis & virtutis eius participes reddamur. Simile.

Quod ſaluatum fuerit de Iuda, mittet radicem deorſum, & faciet fructum ſurſum. Hoc autē ſpiritualiter efficit Dominus, cùm aliquando charitatis feruorem nobis ſubtrahit, aliquando verò auget: modò nos deſerere videtur, modò rurſum viſitat, ſicut ſcriptum eſt, Viſitas eum diluculò, & ſubitò probas illum. Altero enim nobis diffidere, altero illi fidere docemur: & altero quidem in humilitate radicamur, altero verò in charitate adoleſcimus: vtrumq; enim ad ſpiritualem vitæ profectum maximè neceſſarium eſt. 4. Reg. 19.

Anima mea ſicut terra ſine aqua tibi. Aqua deuotio eſt, quæ in terram cordis noſtri effuſa, omnes virtutum plantas rigat. Eius enim munus eſt ad omnia Dei obſequia & virtutum officia alacrem hominem reddere. Quare quemadmodum horto arboribus conſito, prima cura eſt, ad eas irrigandas puteum fodere, aut aliunde aquam deriuare, ne labor omnis irritus ſit: ita quiſquis virtutum plantas excolere ardenti deſiderio cupit: deuotionis quoque exercitia colere debet, quibus virtutum plantas alat atque ſuſtentet. Pſal. 142.

Ioſeph ad fratres ſuos quaſi ad alienos duriùs loquebatur, cùm tamen eos fraterno cōplecteretur amore. Hoc ipſum Dominus cū pijs hominibus agere ſolet. Aliquādo enim illis ſe velut mulieri Samaritanæ exhibet, dum non rogatus vltrò ipſe rogat, & inuitat, & viſitationis ſuæ gratiam vel non petentibus offert. Aliquando verò ita ſe cum illis gerit, quemadmodū cum muliere Cananæa, cui poſt multas lacrymas & preces tandem præſtitit quod popoſcit. Geneſ. 42.

Omni cuſtodia ſeruandum eſſe cor noſtrum Salomon docet. Quare? Nimirū quia de corde exeunt cogitationes malæ, Prouer. 4.

homicidia, &c. Rursumque à corde vita procedit. Quale enim cor, talia sunt & verba, & opera quæ à corde proficiscuntur.

Quapropter quisquis vitã suam rectè instituere velit, non contentus externis virtutibus, magnam quoque, imò primam cordis sui curam habeat. Si enim hepar calido humore exæstuans, flammas in faciem manusque diffundit: non admodum refert externa hæc membra aquis refrigerare, nisi ipsum caloris fontem extinguas. Si terra in qua virgulta plãtare vis, sentibus atque dumis plena est, parum prodest spinarum ramos abscindere, si earum radices protinus germinaturæ in terra defixæ manent. At verò medicina cordis nostri deuotio est: quæ propter ea vnguentum appellatur, quoniam eius vulneribus medetur. Deuotio enim cupiditatum nostrarum incendium temperat, vires carnis debilitat, robur & fortitudinem tribuit, sancta desideria acuit, intellectum illuminat, spiritualem lætitiã auget, qua dilatatum cor, diuinorum mãdatorum celeriter viam currit. De his verò qui externa solùm opera sine vlla interna pietate sectantur, Hieremias ait: Prope es tu ori eorum, & longè à renibus eorũ. Et rursum, Et dilexerũt eum in ore suo, & lingua sua mentiti sunt ei, cor autẽ eorũ non erat rectum cum eo, &c.

Simile. Hier. 12. Psal. 77.

Qui deuotioni studet, non modò cùm ad orandum aut meditandum accedit, sed multo antè in omnibus temporibus atque negotijs eam captare debet. Id autem fit, cùm vbiq. mentem ad Deum eleuamus, & puritati cordis diligẽter studemus. Hoc autem præstabat sancta illa mulier de qua scriptũ est, Facta est quasi nauis institoris, de longè portans panem suum. Panis enim quo anima in spirituali vita alitur, deuotio est: quã de longè trahimus, cùm nõ modò orationis tempore, sed multo antè, hoc est, in omni tempore atque negotio illam studiosè quærimus. Huius verò studij neglectus, præcipua spiritualis ariditatis causa esse solet.

Prou. 31.

Quòd frequenter Dominus consolationis atque dulcedinis suæ præsentiam piis hominibus subtrahat, quidque illis hoc tempore faciendum sit, longa oratione Sponsa Cant. 3. describit his verbis: In lectulo meo per noctes quæsiui quem diligit anima mea: quæsiui illum & non inueni, &c. Lectulus, quietis & deliciarum locus est: in quo loco sponsa quærit Sponsum, cùm in intimo cordis sui otio atque silentio (vbi eius delicijs & amplexibus frui solet) illũ quærit. Et quærit per noctes, quãdo videlicet clausis ad omnes curas & cogitationes terrenas mentis oculis, ad illum toto corde atque conatu amplectendum solito more se erigit. Sed nec sic tamen illum inuenit, quem aliâs in hoc lecto inuenire solita fuit. Quid igitur hoc tempore fidelis anima agere debet? Subdit protinus, Surgam, videlicet

amoris impatiens, & circumibo ciuitatem, &c. Nō enim inerti otio dissolui hoc tempore debet: sed excusso omni torpore atq. dormitantia, alacri animo excitare se ad omnia virtutis opera & consueta exercitia debet; & cum Propheta dicere, Si dedero somnum oculis meis, &c. donec inueniam locum Domino. Psal. 131.

Quin etiam ad illum clamet clamore grandi in toto corde suo, illa sponsæ verba repetens, Reuertere, reuertere, dilecte mi: similis esto capreæ hinnulóque ceruorum super montes Bethel. Conduplicatio verbi, affectus & desiderij vim ostendit: quod tamen magis similitudo sequens declarat: quando illum ea celeritate & cursu ad se regredi postulat, qua hinnulus ceruorum super montes Bethel. Sed neque his clamoribus contenta, per vicos & plateas ciuitatis sponsum quærit. Qui tamen sæpe internæ consolationis spiritualisque lætitiæ ad tempus gratiam subtrahit, quòd velit aliquando proximorum necessitatibus sponsam suam deseruire, & à pio charitatis otio ad necessarium eiusdem negotium transire. Quod tamen prudenter & cautè faciendum est, ne sub hoc obtētu interna contēplationis exercitia prorsus deserantur. Sed danda opera est, vt quemadmodum sancta illa Ezechielis animalia ibant & reuertebantur in similitudinem fulguris coruscantis: ita nos promptissimo & celeri animo ad vtraque munera, interna scilicet & externa, progrediamur & regrediamur: non laboris interni solatium in externis operibus requirentes, sed solum Spōsi obsequium vtrobique cantantes. Ezech. 1. Vigiles quoque, qui custodiunt ciuitatem, hoc tempore consulendi & interrogandi sunt: hoc est, pastores & doctores Ecclesię consulendi erunt, cùm hæc mentis ariditas & sterilitas vel diuturna fuerit, vel nocitura videbitur. Nullum enim lapidem non mouere debemus, cùm cælestis hic Sponsus abest, vt iterum ad nos reuertatur. Videmus enim inferiora huius mundi corpora in deliquio solis (quod breui tempore durat) detrimentum pati. Simile. Quocirca mirum non est, si detrimentum patiatur anima, quando consolationis suæ radios ab ea Sol iustitiæ Christus Dominus diutiùs subtraxit. Cùm verò pia mens hæc omnia diuino amore saucia lustrauerit, nihilque intentatum reliquerit, tandem se illi cælestis Sponsus fruendum præbet: quem illa inuentum tanto arctioris amoris complexu stringit, quāto illū cum maiori mœrore amisit, maioriq. labore amissum quęsiuit. Ideoque ait, Tenui illum, nec dimittam, donec introducam in domum matris meæ, &c. Cant. 3. quæ domus, cælestis illa Hierusalem est, quæ est mater nostra. Ait ergo se daturam operā vt numquam illum amplius (quoad eius fieri possit) amittat, donec quod gustauit internum, fiat illi in cælesti cubiculo æternum.

Cant. 4. Singularem prouidentiam, quam horti sui, hoc est, Ecclesiæ suæ cęlestis Sponsus gerit, illa verba declarant, Surge Aquilo, & veni Auster: perfla hortũ meum, & fluent aromata illius. His enim verbis ostendit se dare operam, vt ventus Aquilo frigoris & inertiæ autor, à piorum hominum cordibus abigatur, & ea perflet auster à meridie spirans; qui vi sua eadem & diuini amoris calore incendat, & blando deuotionis imbre molliat: quo sanctorum desideriorum aromata charitatis igne resoluta, fluere incipiant. Est enim deuotio, sanctorum desideriorum nutrix atque ministra.

Posteà quàm Sponsa pulsanti & vocanti spõso pessulum ostij subtraxit, & fores aperuit; illum iam declinasse ait, nec nisi magno deinde labore quæsiuit & inuenit. Quid igitur est, quòd patefactum adytũ, quod tam blandis antea vocibus Spõsus exquisierat, modò respuat, & aufugiat? Nimirum hac pœna plectuntur, qui vocãti sponso excusationis verba respondent, qualia sponsa paulo antè responderat, dicens: Expoliaui me tunica mea, quomodo induar illa? &c. Ad puniendam ergo præteritam hanc tarditatem, qua Sponso diu pulsanti aperire neglex imus: ille meritò, cùm aperire voluimus, subtrahit se. Non enim potest iustiùs ista sponsę tarditas puniri, quàm vt vicissim Spõsus eam cogat præstolari: vt sicut volente introire Sponso, non statim ipsa consensit neque occurrit; sic vicissim sponsa volente copulari Sponso, ipsumq; ad se introducere, nõ statim eius obtẽperet desiderio. Et quomodo illa inutiles protraxit moras, ne Sponsum statim reciperet: sic ipse iustis rationibus non statim se ostendat quæsitus, vt cogatur illum iam quærere cum dolore & labore, qui se prius ante ianuam vltrò videbatur offerre. Altera quoq; ratio huius dispẽsationis esse videtur, ne Sponsi pręsentia nimis vilesceret, si tam facilè absq; omni molestia inquisitionis passim acquiri posset & teneri.

Cant. 5. Quòd sæpè Dominus sine vllo piorum demerito spiritualis visitationis & consolationis gratiam ad tempus subtrahat, quo vel maius sui desideriũ excitet, vel pluris hanc gratiam ęstimari faciat (vilescũt enim frequenter & sordent quæ possunt semper haberi, & in promptu inueniri) vel hoc argumento declaratur; quòd vbi sponsa pessulum ostij sui sustulit, & ostium aperuit, & Spõsum vocauit, ac diligenter quæsiuit, minimè tamẽ inuenit.

Cant. 5. Sic enim ait: Quæsiui illum, & non inueni: vocaui, & non respondit mihi. Hęc consideratio, piorum mœrorem temperare debet: cùm se ita destitutos vident. Quamuis tutius est, vt de se semper humiliter sentientes, negligentia sua se hoc donũ amisisse credant: sed ita credant, ne nimio mœrore absorbeantur: cùm hoc dispensatione diuina, non humana negligentia interdum

dum contingat: vt ita inter spem metumq; suspensi, & à nimio mœrore, & malè tuta securitate immunes sint.

Magnum spiritualis ariditatis ac desolationis nostræ in sanctarum scripturarum lectione ac meditatione remedium positum est, Apostolo testante, qui scripta omnia diuina ad eruditionem & cõsolationem nostram destinata esse confirmat. Hoc Rom. 15. autem nobis (vt quidã ex Patribus ait) sanctus Patriarcha Isaac Gene. 24. repræsentauit: qui post mortem matris ad vesperam profectus est ad meditãdum in agrum, vbi inuenit Rebeccã, quæ illũ miro modo consolata est. Quoties mihi, Iesu bone, dies vergit in vesperam, quoties paruæ alicui consolationi intolerabilis dolor quasi nocturna caligo succedit, vertuntur in fastidium omnia, oneri sunt cũcta quæ video. Si quis loquitur, vix audio, vix sentio, & in modum silicis cor obduratur, hæret lingua, oculorum vena siccatur. Quid tunc? Ex eo certè ad meditandum in agrũ, sacrum reuoluo codicem. Tunc subitò mihi occurrẽs Rebecca, hoc est, tua gratia, Iesu bone, sua luce meas tenebras discutit, pellit fastidium, duritiam frangit. Mox suspiriis cedunt lachrymæ, & lachrymas cæleste gaudium comitatur. Infelices, quos cùm tristia quæque perturbant, non hunc agrum ingrediuntur vt gaudeant. Hæc Ailredus.

GAVDIVM SPIRITVALE, SIVE Spiritualis dulcedo atque suauitas.

DVLCE est esse in rebus humanis, sed ei qui adhuc de cælestibus gaudia nulla gustauit: quia quanto minus æterna intelligit, tanto delectabilius in temporalibus requiescit. Gregorius super Ezechielem. Gregor.

Si quis iam cordis ore gustauerit quæ sit illa dulcedo cælestium præmiorum, qui illi hymnidici chori Angelorum, quæ incomprehensibilis visio Trinitatis: huic quanto dulce fit quod intus videt, tãto in amaritudinem vertitur quod foris sustinet. Gregorius vbi suprà.

Qui cælestis vitæ dulcedinem, in quantum possibilitas admittit, perfectè cognouerit, ea quæ in terris amauerat, libenter cuncta derelinquit. In comparatione eius vilescunt omnia, deserit habita, congregata dispergit, inardescit in cælestibus animus, nihil in terrenis libet, deforme conspicitur quicquid de terrenę rei placebat specie: quia sola pretiosæ margaritæ claritas fulget in mente.

Super illud Iob 4. Ad me dictum est verbũ absconditum, &c.

D. Gre-

D.Gregor. ait: Diuina aſpiratio, humanam mentem tangendo ſubleuat; & temporales cogitationes deprimens, æternis hāc deſiderijs inflammat. Dicitur autem abſconditum: quia non poteſt ſciri, niſi à quo poteſt haberi. Sicut enim Paracletus inuiſibilis eſt, ita omnem quem repleuerit, ad deſiderāda inuiſibilia accendit. Seculares autem mentes quātum ſe foris per deſideria dilatant, tantum ad receptionem illius ſinum cordis anguſtant. Lib. 5. Mor. c. 19. Vide locum.

Super illud Iob 4. Cùm ſpiritus tranſiret, &c. Gregor. ait: Cùm mens internam dulcedinem deguſtat, amore æſtuat; videtque ſe videre non poſſe quod ardenter diligit: nec tamen ardenter diligeret, niſi aliquatenus videret. Nō ergo ſtat, ſed trāſit ſpiritus: quia ſupernā lucem nobis inhiantibus contemplatio aperit, ſed mox infirmantibus abſcondit. Vbi ſuprà, cap. 23.

Qui ſuperna deguſtat, inferiora tolerat: quia plenè intus conſpicit, quanti æſtimet quod foris agit. Vbi ſuprà, cap. 26.

Cuncta quæ foris eminēt, occultis iuſti obtutibus per deſpectum iacent. Nā ſupra ſe interius rapti, in alto animum figūt; atque dum extra carnem fieri mente decertant, ipſa penè quæ patiuntur ignorant. Nam velut in magni montis vertice ſiti, ſubiecta ſibi intus vident, quæ per carnalem gloriam foris tument. Vbi ſuprà, cap. 22. Simil.

Vt homo & gratiæ dona habeat, & infirmitatem ſuam agnoſcat, viſitas eum diluculo, & ſubitò probas illum. Sic Helias cælum aperit, & Iezabel fugit: ſic Paulus paradiſum intrat, & carne tentatur. Gregor. vbi ſuprà, cap. 20.

Quia animus non vult conſiderare præmia quæ reſtant, grauia æſtimat eſſe, quæ tolerat. At ſi deguſtat gaudium quod intus permanet, leue fit protinus omne quod intus dolet. Gregor. vbi ſuprà, lib. 10. cap. 19.

Aliquando iuſti viri anima ad inuſitatā dulcedinem interni ſaporis admittitur, ac raptim ardenti ſpiritu afflata renouatur: tantoq. magis inhiat, quanto magis quædam guſtat. Grego. 23. Moral. cap. 21. Vide locum.

Gregor. ſuper illud ex Pſalm. 88. Beatus populus qui ſcit iubilationem. Non dicit, qui loquitur; ſed, qui ſcit. Sciri enim poteſt, exprimi non poteſt: ſentitur enim per illam, quod vltra ſenſum eſt. 24. Moral. cap. 6.

Tenet anima tranſeuntia amore, ipſa tempore tranſiens: at poſtquam ſupernæ lucis radios contigit, admiratione ſummorum tranſeuntia deſpicit, nec iam illi, niſi quæ æterna ſunt, libent. Greg. 27. Moral. cap. 12.

Dulcis cibus, qui de ſupernis accipitur, vocatur Māna. Quid eſt hoc? Cùm enim anima ab infima cogitatione ſuſpenditur,

ea quæ de supernis conspicit insolita miratur:sicq; appetit contempta,contemnit appetita. Gregor.27. Moral.cap.17.

Electorum mens iam terrena desideria subiicit; iam cuncta quæ cōsiderat, præterire transcendit: iam ab exteriorum delectatione suspenditur,& quæ sint bona inuisibilia rimatur: atq. hæc agens plerumque in dulcedinem supernæ contemplationis rapitur,& ardenti desiderio interesse spiritualibus Angelorum ministeriis conatur:gustu incircūscripti luminis pascitur,& vltra se euecta,ad semetipsam relabi dedignatur.Gre.lib.8.Mor.

Dulciores sunt lachrymæ orantium, quàm gaudia theatrorum. Augustinus super Psal.127. August.

Quamquam autem hæc infima habeant suas delectationes, suosque amores,non tamen tali modo delectant,sicut tu Deus noster. In te enim delectatur iustus,quia amor tui suauis est,& quietus. Nam pectora quæ possides, dulcedine,& suauitate,& tanquillitate reples. Et cōtrà amor seculi & carnis anxius est & perturbatus:animas certè quas ingreditur,quietas esse non patitur. Semper enim suspicionibus & perturbationibus,variisq; timoribus solicitat eas. Tu itaq; es delectatio rectorum:& meritò. Quies enim valida est apud te, & inperturbabilis vita. Qui intrat in te,bone Domine,intrat in gaudium Domini sui, & non timebit amplius:sed habebit se optimè in optimo. Augustinus in Meditationibus.

Ecce video lumen cęli,oculis mentis meæ desuper interlucet radius à facie luminis,& lætificat omnia ossa mea. O si perficeretur in me! Auge quæso luminis auctor, auge quæso quod interlucet in me. Dilatetur obsecro,dilatetur ex me. Quid est hoc quod sentio? Quis est ignis qui calefacit cor meū? Quæ est lux quæ irradiat cor meū? O ignis qui semper ardes,& numquā extingeris,accēde me. O lux,quæ semper luces,& numquam obfuscaris,illumina me. O vtinam arderē ex te! Ignis sancte,quā dulciter ardes,quàm secretè luces, quàm desideranter aduris! Augustinus in Meditationibus.

Cętera creatura vilescat,vt Creator in corde dulcescat. Idem in Sermonibus.

Est gaudiū quod non datur impijs,sed iis qui te gratis colūt, Dñe,quorum gaudium tu ipse es:& ipsa est beata vita gaudere ad te,de te,propter te:ipsa est, & non altera. Idē in Confession.

Nulla caro exultat in Deo,quæ viuit in vitiis.

Inebriantur ab vbertate domus tuæ, & torrente voluptatis Psal.35 tuæ potabis eos. Quale vinum est,vnde inebriari laudabile est! quale vinū est,quod nō turbat,sed dirigit mentē! quale vinum est,quod perpetuò facit sanum, nō inebriando facit insanum? Inebriabuntur. Vnde? Ab vbertate domus tuæ. Et torrente voluptatis

luptatis tuæ potabis eos. Vnde? Quia apud te fons est vitæ. Ipse fons vitæ ambulabat in terra: ipse dicebat, Qui sitit, veniat ad me.

Bernard. Stans in domo solitudinis quasi onager solitarius, & habitaculum habens in terra salsuginis, & attrahens ventum amoris mei, os meum aperio ad te Domine, & attraho spiritũ: & nonnũquam, Domine, quasi clausis oculis ad te inhianti mittis mihi in os cordis, quod non licet mihi scire quid sit. Saporem quidem sentio, dulcedinem adeò confortantem, vt si perficeretur in me, nihil vltrà quærerem. Bernardus de amore Dei.

Gustato spiritu, necesse est desipere carnem: affectanti cælestia, terrena non sapiunt: æternis inhianti, fastidio sunt transitoria, Idem in Epist.

Præoccupatum secularibus desideriis animũ, delectatio sancta declinat: nec misceri poterunt vana veris, æterna caducis, spiritualia carnalibus, summa imis: vt pariter sapias quæ sursum sunt, & quæ super terram, Idem serm. 77.

Cui Christus incipit dulcescere, necesse est amarescere mũdum. Idem in sermonibus.

Cæsarius. Verum gaudium non possidetur, nisi pax & iustitia teneatur. Prima enim est, & quasi radix iustitia; secunda pax; tertia gaudium. De iustitia nascitur pax, de pace gaudium generatur. Cæsarius in admonit. 2.

Autor de spiritu. Anima prius sanatur, sanata introducitur, introducta reficitur. Autor de spiritu & anima.

Euseb. Emiss. Habet hanc vim dulcedo cælestium pulchritudinũ, vt quanto intensiùs quæritur, tanto intensiùs desideretur. Ingerunt de cupiditate appetitum, & non faciunt de satietate fastidium. Eus. Emiss. hom. de B. Maximo Episcopo.

Clim. Qui superna gustauit, facilè terrena contẽnet: qui verò sine gustu illorũ est, terrenis possessionibus lætatur. Clim. Grad. 16.

Si ad supernam gratiam festinamus accurrere, supremam gloriam degustare studeamus: qui enim illam degustauerit, terrenam omnem protinus contemnet. Miror enim si quis absque illius gustu hanc possit aspernari. Idem Gradu 21.

Cicero Onus non est appellandum, quod cum lætitia feras ac voluptate. Cicero 5 Act. in Verrem.

Oportet vt ipsa mens se vitijs exutã cognoscat, cõiunctamq; cũm diuina mente se sentiat: ex quo insatiabili gaudio compleatur. Idem lib. 5. Tuscul.

Animaduersa eadem de re à Collectore.

Quisquis diuinis consolationibus donisq. cælestibus potiri optat, terrenas procul à se consolationes pellat: vt quoniam esse sine delectatione animus non potest, cùm carnalibus destitui-

tur,

tur, spirituales quærat. Vehementiùs enim nos aliquando necessitas, quàm sperata vtilitas aut cupiditas ad aliquid agendum vel aggrediendum impellit. Cortesius ille qui nouam Hispaniã inuenit, & in ditionem Hispanorũ redegit, sedecim naues, quibus ad hæc littora applicuit, perforatis clanculum earũ carinis submergi fecit: vt milites omni spe fugiendi sublata, ferro iter aperirent, & locum in quo manerent, armis occuparent. Id ni fecisset, nunquam ita facilè eam prouinciam subegisset. Sic sæpe nos ærumnę ad Deum ire compellunt. Quocirca mirum nõ est, si multę nobiles viduę (quę ob immaturam virorũ mortem omni terreno solatio destitutæ sunt) se totas necessitate cogente rerum spiritualium studio tradãt, quo spirituales delicias pro terrenis, quas amiserunt, in vero felicitatis fonte inueniãt; quibus enutritæ, placidam ac tranquillam vitam agant. Simile.

Sub vmbra illius quem desideraueram, sedi: & fructus eius dulcis gutturi meo. Duo his verbis priuilegia singulari laude dignissima prædicantur: quibus pios homines Dominus ornare atq. iuuare solet. Alterũ est paterna cura & prouidẽtia, qua sub vmbra alarũ suarũ illos protegit, & in abscõdito faciei suæ tuetur à conturbatione hominum, & à contradictione linguarũ: alterũ est mirabilis quædã dulcedo, qua ipsos lactat, & secũ mirabili amoris & suauitatis glutino copulat. Hoc est enim quod ait: Fructus eius dulcis gutturi meo. Hæc autẽ dulcedo ita illos Deo vnit, vt vix eius à se pręsentiam abdicare possint. Itaq. cùm carnales homines vix mentẽ ad Deũ eleuare queãt, hi eò deuenerũt, vt vix ab eo mentem diuellere possint. Quod de B. Clara Herpius memorat. Quid enim mirum si hoc in amore Dei inueniatur, quod in carnali amore passim deprehenditur? Neque enim ex natura sua minus potens est gratia, quàm cupiditas & corrupta natura: nec minus efficax boni natura quàm mali. Cant. 2. Dissimile.

Cor meum & caro mea exultauerunt in Deũ viuum. Quomodo caro in Deo exultare potest? Hac nimirum ratione: Lux illa cælestis quæ nouo quodam splendore piorum mentes frequenter illuminat, ab intellectu protinus descendit in voluntatem, illamque diuino amore incendit: voluntas verò partẽ animæ concupiscibilem sibi coniunctam lætitia afficit. Hæc autem vis quoniã carni coniuncta est, carnem quoq; ipsam mirabili quadam ratione exhilarat. Sicut enim primus orbis cęlestis secundum mouet, & secundus tertium, atq; alios: ita hoc in loco vis intelligendi mouet voluntatem, voluntas appetitum, appetitus verò carnem, propter magnam harum inter se virium cõ iunctionem. Aliter autẽ quomodo verum esset quod Salomon ait: Animus gaudens ætatem floridam facit, spiritus tristis exiccat ossa? Psal. 83. Simile. Prou. 17.

Quanta

Quanta ſit ſpiritualis lætitia & gaudium ſpiritus, declarant illa verba Sap.8. Intrans in domum meam conquieſcam cum illa. Non enim habet amaritudinem conuictus illius, nec tædium conuerſatio illius, ſed lætitiā & gaudiū. Hinc illud Prophetæ, Quàm magna multitudo dulcedinis tuæ, Dñe, q.a.t.t. Et illud, Omnia oſſa mea dicent, Domine, quis ſimilis tui? Et illud item Eccleſ.40. Vinum & muſica lætificant cor, & ſuper vtrumq. dilectio ſapientiæ. Hinc toties in Cant. ſpirituales deliciæ vino, hoc eſt, omnibus mundi voluptatibus anteferuntur.

Pſal. 30. Pſal. 34.

Pro eo quod nos legimus Pſal.35. Quemadmodum multiplicaſti miſericordiam tuam Deus! Hieronym. ex Heb. vertit: Quàm ſpecioſa miſericordia tua Deus! & filij Adam in vmbra alarum tuarum ſperabunt. Inebriabuntur de pinguedine domus tuæ, & torrente deliciarum tuarum potabis eos. Quibus verbis diuinæ dulcedinis magnitudo maximè inſinuatur.

Spiritualis lætitia illis potiſſimùm impēditur, qui variis pro Chriſto moleſtiis & incommodis afficiuntur. Vnde eſt illud, Date ſiceram mœrentibus, &c. Item illud, Gaudete, ait, in lætitia, qui in triſtitia fuiſtis, &c. Ideoque Propheta iure ſuo quodāmodo petit: Lætifica nos pro diebus quibus nos humiliaſti, pro annis quibus vidimus mala. Et Apoſtolus, Sicut, inquit, abundant paſſiones Chriſti in nobis, &c. 2.Cor.1.

Prou. 31.

Siquis veram ſalutem & lætitiam quærit, fruſtra eam alibi quàm in iuſtitia quærit. Sic enim legimus, Vox exultationis & ſalutis in tabernaculis iuſtorum. In tabernaculis enim Aegyptiorum nulla domus abſque luctu eſt. Contritio enim & infelicitas in viis eorum.

Pſal. 117. Pſal. 13.

Quamdiu homo diuinæ dulcedinis expers eſt, vacillat nutatque in obſeruatione legum diuinarum: vbi verò particeps eius factus eſt, ibi cum Propheta clamat: Hæreditate acquiſiui teſt.t.i.æ. quia exultatio cordis mei ſunt. Ideoque non mirum eſt, ſi alibi idem Propheta exultationem hanc tamquam virtutis & religionis adiutricem poſtulat, dicēs: Lætetur cor meum, vt timeat nomen tuum. Verè enim dictum eſt, Delectatio perficit opus. Ideoque opera omnia quæ naturæ author ab animātibus effici voluit, velut quadam voluptatis eſca condiuit. Omnem quippe naturalem operationem ſequitur delectatio.

Pſal. 118. Pſal. 85.

Nihil aut maius, aut pretioſius, aut optabilius, quàm à Deo diligi. Quid enim deeſſe illi ad ſalutem poterit, qui ab omnipotente Deo diligitur? Quod cùm ita ſit, nihil amanti animę optabilius, quàm diuini erga ſe amoris indicia experiri: ideoq; nihil mirum, ſi inter omnia ſponſæ vota ac deſideria illud primum ſit: Oſculetur me oſculo oris ſui: oſculum enim certiſſimum amoris indicium eſt. Cùm ſint autē multa huius amoris indicia

Cant. 1.

indicia, non postremum est, præueniri à Deo in benedictionibus dulcedinis, & gaudij spiritualis. Gaudium enim amoris comes esse dicitur. Quare quisquis in Deo & cũ Deo gaudet, magnum diuinæ erga se dilectionis argumẽtum habet. Græcè autem legitur: Osculetur me osculis, siue, ab osculis oris sui. Non enim vnũ tantùm osculũ, sed crebra & quotidiana oscula petit: quibus magis ac magis in amorem Sponsi exardescat. Hoc enim inter spirituales atque carnales delicias distat; quòd hæ cùm multiplicãtur fastidium; illæ verò esuriem atque sitim pariunt. Vnde est illud: Qui edunt me, adhuc esurient, &c. Dissimil.

Trahe me post te: curremus in odorem vnguentorũ tuorum. Cant. 1. Vnguenta enim odorifera Sponsi, sunt innumera beneficia eius, viscera misericordiç eius, & suauissima vbera consolationis eius. His autem cælestibus donis Saluator vehemẽti quodam amoris æstu trahit nos post se, & ita trahit, vt currere nos faciat. Quod quidẽ regius Propheta apertius designauit cùm ait: Viam mandatorũ tuorũ cucurri, cùm dilatasti cor meũ. Psal. 118. Nec hoc sanè mirũ est: quoniam (vt D. Bernardus ait) latitudo eius dilectio eius est. Duæ autẽ hoc in loco insignes hæreses paucis verbis confutãtur. Quod enim sponsa dicit; Trahe, diuinæ gratiæ necessitatem confitetur, contra Pelagianos: quod verò ait, Curremus, libertatem arbitrij nostri insinuat, aduersus Lutheranos. Deus enim operatur, nos cooperamur: ille trahit, nos ipso trahente & excitante currimus. Quare nemo ita sibi fidat, vt sua se opera atque virtute tãtùm speret prçstare posse quod debet: nemoque rursus ita onus totum in solam Dei gratiam proijciat; vt quæ suarum partium sunt, obliuiscatur.

Deum electis suis prægustationem quandam, & veluti arram futuræ felicitatis in hac peregrinatione tribuere (quo auidiùs ad illa summa bona ferantur quorum iam odorem perceperunt) sponsa in Canticis insinuat, cùm se introductam à Rege in cellaria sua, siue in cellam vinariam memorat. Cant. 1. Nam & introducendi verbum, & cella vinaria, aliquid supra communem hominum captum, imò supra hunc mundum designat: supra quem vinorum omnium, hoc est, amorum ac deliciarum omnium apotheca plenissima est. Qui autem huc peruenerunt, cùm primitias spiritus acceperint, continuè ingemiscunt, habitationem quæ de cælo est, superindui cupientes. Hi sunt autem qui mortem habent in desiderio, & vitam in patientia. Ex his autem colligere licet, quanta sit illa dulcedo, quæ æternæ dulcedinis prçgustationem quandam continet, cui omnis mundi dulcedo comparata, amaritudo est amarissima. Vnde mox sequitur: Exultabimus & lætabimur in te, memores vberum tuorum super vinum. Hoc est, super omnia quæ in hoc mundo delectare

possunt. Cuncta enim hæc à diuinæ consolationis vberibus longè superantur.

Ad Beniamin Moses in benedictionibus ait: Amantissimus Domini habitabit confidenter in eo, quasi in thalamo tota die morabitur, & inter humeros illius requiescet. Deuter. 33. Super hoc autem loco Richardus ait: Per Beniamin, qui filius dexteræ interpretatur, dulcedo contemplationis exprimitur. Quid autem putas, quòd tota die in thalamo moram facit, quòd ibi iugiter requiescit, adeò vt nec ad horam saltem exire velit? Illud autem scimus, quòd in thalamo sponsus & sponsa soleant simul commorari, amoris obsequijs in alterutrū occupari, mutuis amplexibus confoueri. Mirandæ ergo pulchritudinis prærogatiua, quæcumque sit illa Beniamin dilecta, cuius contubernium nūquam fastidire valet, & à cuius amplexibus nec ad horam abesse vult. Dixi (inquit) Sapiētiæ soror mea es; & prudentiam vocaui amicam meam. Propter castam autem simul & ardentissimam dilectionem, amicam simul nominat & sororem. Intrans (inquit) in domum meam conquiescam cum illa. Non enim habet amaritudinem conuersatio illius, nec tædium conuictus illius, sed lætitiam & gaudium: & in amicitia ipsius dilectio bona. Vnum igitur scio; quia quisquis huiusmodi amicę desiderio flagrat, quanto eam familiariùs nouit, tanto eam amplius amat: & quo frequentius eius fruitur amplexibus, eo vehementius eius exæstuat desiderio.

Sap. 8.

Simile. Quemadmodum cùm quis vocatum puerum, & ad se venire recusantem, ostenso aliquo pomo, aut re aliqua, quæ nitore ac decore suo oculos eius alliciat, trahere ad se solet: ita Dominus quos Ecclesiæ suæ vocibus aut internis etiam inspirationibus ad se non trahit, ostensa & exhibita suauitatis suæ dulcedine, ad se conuertit. Verè enim à Poëta dictum est: Trahit sua quemque voluptas. Hi sunt autem quos Dominus præuenit in benedictionibus dulcedinis.

Simile Sol huic visibili mundo salutaris atque vtilis est, non solùm cùm ad nos accedit, sed etiam cùm hiemis tempore recedit. Hoc enim tempus ad faciendam sementem, illud ad fruges fructusque maturandos aptissimum est. Ad hunc ergo modum verus iustitiæ Sol Christus, & cùm per visitationis & spiritualis consolationis gratiam quasi præsens adest, & cùm per eius subtractionem quodammodo abest, semper pijs hominibus & vtilis & salutaris est: illo enim tempore charitatem, hoc autem humilitatem in eis nutrit.

AD LECTOREM.

VM libellus hic, amice Lector, ad calcem ferè perductus esset, duæ insignes virtutes, nempe ieiuniũ & eleemosyna, grauiter me neglecti officij mei accusarunt, quòd eas ab orationis complexu in hoc libello secreuissem; præsertim cùm nõ magno negotio ea quæ de his duabus virtutibus iamdudùm in scriniolis condita erant, his adiungere potuissem. Ieiunium quippe se orationis contubernalem, & comitem esse dixit. Vt enim animi, ita & corporis præparatio ad orandum necessaria est: quorum illud compressa mentis euagatione, hoc ieiunio & abstinentia fit. Corpus enim ciborum pondere grauatum, ægrè admodum se ad sublimia atque diuina attollit. Onere quippe ciborum ad terram deprimitur, somno mergitur, & futili lætitia, atq; inani loquacitate soluitur. Quocirca sicut nerui citharæ prius tẽperandi sunt, quò suauẽ, dum pulsantur, concẽtum efficiant: ita & corpus & animus hisce, quas suprà diximus, virtutibus aptandi sunt: vt oratio ipsa suauẽ apud diuinas aures vocem emittat. Ieiunus accipiter celeriùs volat, auidiúsq; prædã inuadit: sic etiam mens nostra ieiuno corpore velociùs atque liberiùs in sublimia fertur. Hac de causa in litteris sanctis ieiunium frequẽtèr cum oratione copulatur. Sic Anna vidua sanctissima ex Euãgelio, ieiunijs & obsecrationibus die ac nocte in templo vacare memoratur. Daniel vir desideriorũ ieiuniis & orationibus diuinorum mysteriorũ intelligentiam consecutus est. Moyses quadraginta dierũ ieiunio & oratione præuaricatori populo veniam impetrauit. Sancta virgo Cęcilia biduanis ac triduanis ieiunijs suam Domino pudicitiã precibus commendabat. Iam verò in sanctis illis Anachoritis, qui ab hominum frequẽtia semoti, cęlestem in terris vitam meditabãtur, quid aliud vel legimus vel miramur, quàm continuam orationis perseuerantiàm cum incredibili ciborum abstinentia coniunctam? Denique hæ duæ virtutes ita sibi cohærent, vt altera alteram iuuet, & altera alterius ope indigeat. Vt enim D. Bernardus ait, oratio virtutem impetrat ieiunandi, ieiunium verò gratiam promeretur orandi. Hinc D. Augustinus: Quemadmodum sine potu non est plena refectio: sic & ieiuniũ sine refectione orationis non potest animam perfectè nutrire. Hinc etiam D. Chrysostomus: Sicut nec miles sine armis est aliquid, nec arma sine milite: sic nec oratio sine ieiunio, nec ieiunium sine oratione.

Simile. Dissimile. Bernard. August. Chrysost.

Simili ratione misericordia & eleemosyna cõquesta est, quòd eam ab his duabus sororibus suis disiunxerim: quibus eam Raphael Angelus copulauit, cùm Tobiæ dixit: Bona est oratio

Tob. 12.

cum ieiunio & eleëmosyna, magis quàm thesauros auri recondere: quoniam eleëmosyna à morte liberat, & ipsa est quæ purgat peccata, & facit inuenire vitam æternam. Eadem etiam misericordia quam opem Domini oratio petit, assequitur; cùm veritas ipsa dicat, Beati misericordes, quoniam ipsi misericordiam consequentur. Cùm verò idem Dominus præcipiat, ne ante eius conspectum vacui appareamus, eadem præstat, vt misericordiæ operibus suffulti, ad illum accedentes, eius gratiam promereamur. Iam verò ieiunium ita misericordiæ patrocinio eget, vt sancti Patres tale esse sine charitate, & charitatis comite misericordia ieiunium prædicent, qualis sine oleo lucerna est. Hinc Petrus Chrysol. Misericordia (inquit) & pietas ieiunij sunt alæ, per quas tollitur & portatur in cælum: sine quibus iacet & volutatur in terra. Ieiunium sine misericordia simulachrum famis est, non imago sanctitatis.

Matt. 5.

Petrus Chrysol.

Cùm ergo hæ duę virtutes germana charitate & ipsæ inter se, & cum oratione coniunctæ sint, boni consulet studiosus Concionator, si informem hâc veluti siluam illi ante oculos proposuero, vt ex hoc veluti promptuario atque penu eligere possit, quæ hisce de rebus sibi dicenda videbuntur. Quod quidem eo libentius fecimus, quòd ętatis nostræ hæretici (qui se totos ventris obsequio & inertiæ dediderunt) ieiuniorum laborem, & bonorum operum studium à se, & à perditis hominibus (qui eorum perfidiam sectantur) penitus ablegarint. Quorum quàm sit detestabilis & execrandus error (vt nihil aliud in præsentia dicam) sanctissimorum Patrum dicta, & grauissimæ sententiæ quæ mox sequentur, apertissimè declarant. Vale.

ABSTINENTIA, IEIVNIVM.

Gregor.

DMONENDI sunt abstinentes; vt nouerint, quia tunc placentem Deo abstinentiam offerunt, cùm ea, quæ sibi de alimentis subtrahunt, indigentibus largiuntur. Gregorius.

Cùm corpus in refectionis delectatione resoluitur, cor ad inane gaudium relaxatur. Idem.

Per Simonem qui signantur, nisi abstinentes: qui foris carnem affligunt, interius tamen fructum abstinentiæ non acquirunt. Crucem igitur Domini Simon in angaria portat, quia cùm ad bonum opus sine bona voluntate ducitur, rem bonam sine fructu operatur. Simon ergo crucem portat, sed in cruce non moritur: quia abstinentes exterius per abstinentiam corpus affligunt, sed interius per desiderium mundo viuunt. Gregorius super Euang.

Solus

Solus in illicitis non cadit, qui se aliquando & à licitis cautè restringit. Idem lib. 5. Moralium.

Abstinentia, quæ edendi horam non præuenit; vt fecit Ionathas in fauo mellis: non lautiora quærit edere, vt Israëlitæ in deserto: non accuratiùs parare, vt filij Heli in Silo: non ad superfluitatem, vt Sodomitæ: non vile quodlibet, vt Esau edulium in fame concupiuit. Gregorius, vbi suprà.

Magnus discretionis labor est, exactori & aliquid impendere, & aliquid denegare: & non dando gulam restringere, & dando naturam nutrire. Gregorius, libro 30. Moralium.

Cogitandum summoperè est, vt qui se illicita meminit commisisse, à quibusdã etiam licitis studeat abstinere: quatenus per hoc conditori suo satisfaciat, vt qui commisit prohibita, sibimetipsi abscindere debeat & concessa: & se reprehendat in minimis, quem meminit in maximis deliquisse. Gregor. hom. 35. super Euang.

Sic voluptas plerumque sub necessitate se palliat, vt vix eam perfectus quisque discernat. Nam dum solui debitum necessitas petit, voluptas expleri desiderium suggerit: & tantò gula securiùs in præceps ruit, quantò sub honesto nomine necessitatis explendæ se contegit. Gregorius libro 30. Moralium.

Est alia malitia diei, quę vtinam sufficiat ei. Reficimus enim quotidianas ruinas corporis edendo & bibendo. Nunc autem suauis est mihi necessitas, & aduersus istam suauitatem pugno, & ne capiar, quotidianum bellum gero. Et mox: Hoc autem me docuisti, Domine, vt quemadmodum medicamenta, sic alimenta sumpturus accedam. Sed dum ad quietem satietatis ex indigentiæ molestia transeo, in ipso transitu mihi insidiatur laqueus concupiscentiæ. Et cùm salus sit causa edendi & bibendi, adiungit sese tamquam pedissequa periculosa iucunditas, & plerumque præire conatur, vt eius causa fiat, quod salutis causa me facere vel dico vel volo. Nec idẽ modus vtriusque est. Nã quod saluti satis est, delectationi parum est. Et sæpe incertũ fit, vtrum adhuc necessaria corporis cura subsidium petat, an voluptuaria cupiditas fallaci ministerio se petat. Ad hoc incertum hilarescit infelix anima, & in eo præparat excusationis patrocinium, gaudens non apparere quid satis sit moderationi valetudinis: vt obtentu salutis obumbret negotium voluptatis. His tentationibus quotidie conor resistere, & inuoco dexteram tuam ad salutem meam, & ad te refero æstus meos: quia consilium mihi de hac re nondum stat. Ebrietas longè est à me, misereberis ne propinquet mihi. Crapula autem nonnunquam surrepit seruo tuo, misereberis vt longè fiat à me. Nemo enim potest esse continens, nisi tu des. Non ego immunditiam obsonij timeo, sed immun-

Augusti.

Simile.

immunditiā cupiditatis. Ideoque & populus in eremo, non quia carnes desiderauit, sed quia eicæ desiderio aduersus Dominum murmurauit, meruit improbari. In his ergo tentationibus positus, certo quotidie aduersus concupiscentiam manducandi & bibendi. Non enim est quòd semel præscindere, & non vlterius attingere decernam, sicut de concubitu potui. Itaque freni gutturis tēperata relaxatione & constrictione tenendi sunt. Et quis est, Domine, qui non rapiatur aliquantulum extra meras necessitatis? Quisquis ille est, magnus profectò est, magnificet nomen tuū. Ego autem non sum, quia peccator homo sum. Sed & ego magnifico nomen tuum, & interpellat te pro peccatis meis qui vicit seculum, numerans me inter infirma membra corporis sui: quia & imperfectum meum viderunt oculi tui, & in libro tuo omnes scribentur. Augustinus in Confessionibus.

Fieri potest, vt sine aliquo vitio crapulæ vel voracitatis pretiosissimo cibo sapiens vtatur; insipiens autē fœdissima gulæ flamma in cibum vilissimum inardescat. Augustinus de doct. Christ.

Simile. Sicut æger ad medicinam, sic ad sumendas dapes debet quisque accedere; nequaquam scilicet in illis voluptatem appetens, sed necessitati succurrens. Idem de conflictu virt.

Ieiunium purgat mentem, subleuat sensum, carnem spiritui subijcit, cor facit contritum & humiliatum, concupiscentię nebulas dispergit, libidinum ardores extinguit, castitatis verò lumen accendit. Idem in sermonibus de ieiunio.

Hieron. Nihil scias conferre Christianis adolescentibus, vt esum olerum. Ardorque corporis frigidioribus epulis temperandus est. Hieronymus in Epistolis.

Nonnulli vitam pudicam appetentes, in medio itinere corruunt, dum solam abstinentiam carnis seruant, & leguminibus onerant stomachum. Idem ibidem.

Ante annos robustæ ætatis periculosa est teneris abstinentia grauis. Idem ad Lætam.

Quid prodest tenuari corpus abstinētia, si animus intumescit superbia? Quid virtutis habet, vinum non bibere, & ira & odio inebriari? Idem ad Geruntiam.

Pulchrè dicitur apud Græcos, Pinguis venter tenuem non gignit mentem. Sint tibi simplicia, non superstitiosa ieiunia. Quid enim prodest oleo non vesci, & molestias quasdam, difficultatesque ciborū quęrere? Caricas, piper, nuces, &c. ac deniq; totas hortorum culturas vexare? Nouum genus aucupij, famam abstinētiæ in delicijs quærimus. Idem in Epist. ad Nepotianum.

Indorum Brachmanes, & Aegyptiorum gymnosophistæ in polenta, & oriza, & pomis solummodò victitabant, vt animum transferrent ad sapientiam. Si ergo tanti illi vitrum comparabant,

bant, cur non maioris nos pretiosissimum æstimemus margaritum? Idem ad Lætam.

Cibus puellæ olusculum sit, & similia, raroque pisciculi. Sic comedat, vt semper esuriat, vt statim post cibum possit legere & orare. Displicent autem mihi in teneris maximè immoderata ieiunia. Experimento enim didici, asellum in via, cùm lassus fuerit, diuerticula quærere. Idem ibidem. Simile

Parcus cibus & venter semper esuriens triduanis ieiunijs præfertur: & melius est quotidie parum quàm semel satis sumere. Pluuia illa optima est, quæ sensim descendit in terram: Simile. subitus & nimius imber in præceps arua subuertit. Quando ergo comedis, cogita quòd tibi orandum, & ilico legendum sit. Idem ad Furiam.

Cum per omnem annum Asella iugi ieiunio pasceretur, biduo triduoque sic permanens: tum verò in Quadragesima nauigij sui vela tendebat, omnes penè hebdomadas vultu lætante coniungens. Et quod impossibile forsitan est hominibus ad credendum, Deo autem possibile, ita ad quinquagenariam peruenit ætatem, vt non doleret stomachus, non viscerum cruciaretur iniuria, non sicca humus, in qua cubabat, iacentia membra conficeret, non sacco asperata cutis fœtorem situmque contraheret: sed sana corpore, animo sanior, solitudinem putaret delicias, & in vrbe turbida eremum inueniret Monachorum. In genibus durities camelorum præ orandi frequentia occalluisse reperta est. Nec citus nec tardus incessus: sermo silens, & silētium loquens. Idem de laudibus Asellæ virginis nobilissimæ.

Si quid in me potest esse consilij, si experto creditur, sponsa Christi vinum fugiat pro veneno. Vinum & adolescentia duplex incendium voluptatis. Quid oleum flammæ adijcimus? quid ardenti corpusculo fomenta ignium ministramus? Paulus Timotheo vinum permittit, sed modicum. Meminerat enim se dixisse, Vinum in quo est luxuria. Et, Bonum est homini vinum non bibere, & carnem non manducare. Noë vinum bibit, & inebriatus est. Et vt intelligas in omnibus scripturæ sacramentum (margaritum quippe est sermo Dei, & ex omni parte perforari potest) post ebrietatem nudatio femorum consecuta est, libido iuncta luxuriæ. Prius enim venter extenditur, & sic cætera membra concitantur. Lot amicus Dei in monte saluatus, & de tot millibus populi solus iustus inuentus, inebriatur à filiabus suis: quæ etiam, deficiente hominum genere, nihil mali credebant virum iustum nisi ebrium esse facturum. Inde nascuntur Moabitæ & Amonitæ, qui vsque ad quartam decimam generationem non ingrediuntur in Ecclesiam Dei. Heliæ fatigato, & sedenti in itinere, Dominus panē & aquam solùm, non

carnes aut vinũ obtulit. Abacuc Danieli prandium portat, sed, vt arbitror, rusticanum: ideoque & desideriorum vir appellatus est: quia panem desideriorum non comedit, & vinum concupiscentiæ non bibit. Idem ad Eustoch. de virg. seruanda.

Exceptis diebus festiuis, vix oleum in cibo Paula capiebat: vt ex hoc vno æstimetur, quid de vino, & ouis, & piscibus, cæterisque iudicaret. In quibus sumẽdis quidam se abstinentissimos putant: & si his ventrem ingurgitauerint, tutam pudicitiam suspicantur. Idem in Epitaph. Paulæ.

Quid memorem clementiam & sedulitatem in ægrotantes, quos miris obsequijs & ministerijs confouebat? Cumque alijs languentibus largè præberet omnia, & esum quoque exhiberet carnium; si quando ipsa ægrotasset, sibi non indulgebat; & in eo inæqualis videbatur, quòd in alijs clementiam, in se duritiam exercebat. Mense Iulio, feruentissimis æstibus, incidit in ardorem febris: & post desperationem cùm Dei misericordia respirasset, & medici persuaderent ob refectionẽ corporis vino opus esse tenui & parco, ne aquam bibens in hydropesim verteretur, & ego clàm rogarem beatum Papam Epiphanium, vt eam moneret, imo compelleret vinum bibere: illa, vt erat prudens & sollertis ingenij, statim sensit insidias, & subridẽs, meum esse quod ille diceret, intimauit. Quid plura? Cùm beatus Pontifex post multa hortamenta exijsset foras, quærenti mihi quid egisset, respondit: Tantum profeci, vt seni homini penè persuaserit, ne vinum bibam. Hæc refero, non quòd probem (dicente Scriptura, Supra te onus ne leuaueris) sed quo mentis eius ardorem significem. Idem ibidem.

Galenus vel doctissimus Galeni interpres ait, eos quorum vita & ars sagina est, nec viuere posse diu, nec sanos esse: animasque ita nimio sanguine & adipibus quasi luto inuolutas, nihil tenue, nihil cæleste, sed semper de carnalibus eructare, & ventris ingluuiem cogitare. Hieronymus in Epist.

Simile — Non sanat oculum quod calcaneo adhibetur: ieiunio passiones corporis, oratione pestes sanandæ sunt mentis. Idem super Marcum.

Bernard. — Obseruandus est sumendi cibi modus & tempus, quantitas & qualitas: fugienda quoque sunt superflua & adulterina condimenta. Obseruandus est modus, vt non effundat qui comedit animam suam super omnem cibum. Tempus, ne ante horam. Qualitas, quibus vtitur communitas fraternitatis, excepta causa manifestæ infirmitatis. Bernardus in Epistolis.

Si gula sola peccauit, sola quoque ieiunet, & sufficit: si verò peccauerunt & cætera membra, quare non ieiunent & ipsa? Ieiunet ergo oculus, qui deprædatus est animam: ieiunet auris,

ieiunet

ieiunet lingua, ieiunet manus, ieiunet etiam anima ipsa à propria scilicet voluntate. Idem in sermonibus.

Ista charitas destruit charitatem, hæc discretio discretionem confundit: talis misericordia crudelitate plena est, qua etiam ita corpori seruitur, vt anima iuguletur. Quæ etenim charitas est, carnem diligere, & negligere spiritum? quæ discretio, totum dare corpori, & animæ nihil? qualis misericordia, ancillam reficere, & dominã interficere? Nemo pro huiusmodi misericordia speret se consequi misericordiam. Idem in Apologia.

Durius tractandum quidem est corpus, ne rebellet, ne insolescat: sic tamen, vt seruire sufficiat, quia ad seruiendum spiritui datum est. Neque sic habendum est, tanquam propter illud viuamus, sed tanquam sine quo viuere non possimus. Idem in Epistolis.

Surge, præcingere, tolle otium, exere vires, moue brachia, cõplosas explica manus, exercitare in aliquo: & statim senties, sola te appetere quæ famẽ tollant, non fauces demulceãt. Reddet enim sapores cibis exercitium, quos tulit inertia. Multa quæ respuis otiosus, post laborem sumes vel desiderio. Idem ibidem.

Abstinebo à vino, quia in vino luxuria est: aut si infirmus sum, medico vtar, iuxta consilium Apostoli. Abstinebo & à carnibus, ne dum mihi nimis carnem nutriunt, simul & carnis nutriant vitia. Panem etiam ipsum cum mensura studebo sumere, ne onerato ventre, stare ad orandum tædeat. Idem super Cant.

Oratio virtutem impetrat ieiunandi, & ieiunium gratiã promeretur orandi. Ieiunium orationem roborat, oratio ieiunium sanctificat, & Deo repræsentat. Idem in sermonibus.

Quid nobis ieiunium proderit, si relinquatur in terra? Sub- Isidor.
leuetur penna quadam orationis. Idem ibidem.

Ieiunia cum operibus bonis Deo acceptabilia sunt. Qui à cibis abstinent, & praua agunt, dæmones imitantur, quibus esca non est, & nequitia semper adest. Isidor. de summo bono.

Hoc est perfectum & rationabile ieiunium, quando noster homo exterior ieiunat, interior orat: faciliùs enim per ieiunium oratio penetrat cælum. Idem ibidem.

Spernitur ieiunium, quod in vesperum repletione ciborum reficitur. Spernitur ieiunium, quod in vesperum delicijs compensatur. Tota enim die epulas in cogitatione ruminat, qui ad replendam gulam vespere cibi delicias præparat. Idem.

Corporis debilitas nimia vires animæ frangit, mentisque ieiunium facit arescere, nec valet quicquam boni per imbecillitatem perficere. Idem.

Ligna multa magnam extollunt flammam, abundantiæ au- Ex vit. pat
tem escarum nutriunt desideria mala.

Euſ. Emiſ. Erit magnus coram Domino, vinum & ſiceram non bibet. Abſtinentiæ merita, & iter arduum militiæ ſpiritualis humano generi inſinuare curauit. Sciuit quòd non ſufficeret eligentis gratia, niſi inuigilaret collaborantis induſtria: ſanctificatus eſt, & nondum tamen de ſola Dei electione ſecurus, ſed nihilominus agonibus ieiuniorum, & laboribus abſtinentiæ atque iuſtitiæ, diuina in ſe vota ſeruare contendit. Euſ. Emiſ. hom. de ſancto Ioanne Baptiſta.

Chryſoſt. Condimẽtorum ſenſus ad palatum terminatur, deinceps verò indifferens eſt quod ingeritur: omnia ex æquo ad fœtorem vſque alterante natura perueniunt. Chryſoſtomus.

Petrus Rauen. Eſt quidem ieiunium vitiorum mors, vita virtutum. Eſt ieiunium pax corporis, membrorum decus, & ornamẽtum vitæ. Eſt ieiunium robur mentium, vigor animarũ. Eſt ieiunium caſtitatis murus, pudicitiæ propugnaculum, ciuitas ſanctitatis. Eſt ieiuniũ ſchola meritorum, Eccleſiaſticæ viæ viaticũ ſalutare. Eſt ieiuniũ inuictus Chriſtianæ militiæ principatus. Sed in his virtutibus ieiuniũ tunc vincit, tunc viget, tũc triumphat, cùm duce miſericordia pugnat. Miſericordia & pietas, ieiunij ſunt alæ: per quas tollitur & portatur ad cælum: ſine quibus iacet & volutatur in terra. Ieiunium ſine miſericordia ſimulacrum famis eſt, non imago ſanctitatis. Sine pietate ieiunium occaſio eſt auaritiæ, non eſt propoſitum parcitatis: quia parcitas iſta quantum ſiccatur in corpore, tantũ tumeſcit in ſacculo. Qui non ieiunat pauperi, Deo fingit: qui ieiunans prandium ſuũ non erogat, ſed reponit, cupiditati probatur ieiunare, non Chriſto. Ieiunantes ergo, fratres, prandium noſtrum ponamus in manu pauperis, quod venter nobis fuerat perditurus. Petrus Chryſologus in ſermone de ieiunio & eleemoſyna.

Hugo. Solent Dijs templa conſtrui, altaria erigi, miniſtri ad ſeruiendum ordinari, immolari pecudes, thura concremari. Deo ſiquidem ventri templum eſt coquina, altare, menſa, miniſtri coqui, immolatæ pecudes, coctæ carnes, fumus incenſorum, odor ſaporum. Hugo in clauſtro.

Innoc. Initium vitæ hominis, aqua & panis: guloſis autem non ſufficiunt fructus arborum, non genera leguminum, non radices herbarum, non piſces maris, non beſtiæ terræ, non aues cæli: ſed quæruntur pigmenta, parantur aromata, & nutriuntur altilia, capiuntur obeſa. Quæ ſtudioſè coquuntur arte coquorum, quæ lautè parantur officio miniſtrorum: alius contundit & colat, alius confundit & conficit: ſubſtantiam conuertit in accidens, naturam mutat in artem, vt ſaturitas in eſuriem. Innoc. de vilitate conditionis humanæ.

Ioan. Caſsiã. Pulchrè abbas Macharius cuidam percũctanti, cur fame ab hora

hora tertia pulsaretur, qui in cœnobio hebdomadis integris refectionem sæpe contemnens, non sensisset esuriem: respondit: Quia hic nullus est ieiunij tui testis, qui te suis laudibus nutriat aut sustentet. Ibi autem digitus hominum, & xenodochiæ refectio saginabat. In Collat. Serapion.

Sæpe si obseruemus, ridiculũ quid dæmones contra nos moliri inueniemus: saturatos enim nos pungunt (id est instigant ad lacrymas) ieiunãtes autem indurãt, vt spurijs lacrymis decepti, voluptati perturbationũ parenti nos dedamus: quibus non obediendum, sed contrarium potius faciendum est. Climacus. Ioan. Clim.

Maledicta in seculo atque iniurię multa sæpè dissidia fecerũt; ita & in religiosis congregationibus gulæ illecebrę ruinam omnem, & negligentiam, atque contemptum operantur. Hanc tu rabidã dominã si subigere volueris, omni in loco placidissimam quietem acquirere valebis. Illa verò si tibi dominetur, extra monumentum omni in loco periclitaberis. Idem.

Mens ieiunantis cum sobrietate orat: intemperantis autem impletur immundis imaginibus. Qui ventri dum obsequitur, fornicationis spiritũ vincere vult; is ei similis est, qui oleo incendium extinguere nititur. Si affligatur venter, humiliabitur cor: si autem ille foueatur, superbit cogitatio. Affige ventrem, & omnino frænabitur lingua: quippe multitudine escarum hæc neruos accipit. Idem ibidem.

Cùm ad mensam epulis instructã discumbis, procedat in medium iudicij mortisq; memoria. Vix enim vel parum concupiscentiæ obsistes. Dum calicem bibis, memento item aceti fellisque Domini tui: prorsusque aut continebis, aut cetè per gemitum sensu humiliore eris. Noli errare. Nunquam à Pharaone liberaberis, neque supernum Pascha celebrabis, nisi amaritudines comederis. Amaritudines sunt ieiunij violentia & afflictio. Azyma verò, sensus minimè inflatus. Idem ibidem.

Ieiunium est naturæ violẽtia, circuncisio suauitatis faucium, incẽtiuorum omnium abscissio, malarum cogitationum amputatio, insomniorum liberatio, orationis mũditia, insigne lumen animæ, mentis custodia, obcæcationis solutio, compunctionis ianua, suspirium humile, læta contritio, loquacitatis abdicatio, quietis occasio, obedientiæ custos, somni alleuiatio, sanitas corporis, tranquillitatis author, peccatorum remissio, paradisi porta & deliciæ. Idem ibidem.

Cùm venissem aliquando in castellum quoddam siue ciuitatem, sederemque ad mensam iuuenis adhuc, duobus simul vitijs oppugnari me sensi: gulæ concupiscẽtia, atque inani gloria. Metuens tamen insanissimæ gulæ progeniem, inani gloriæ magis me superandum dedi. Idem Gradu. 29.

Apud

Apud eos quidem qui in mundo ſunt, radix malorum omnium eſt auaritia: apud Monachos verò gulæ concupiſcentia. Idem ibidem.

Simile. Sicut ſtercoris copia multitudinem vermium gignit, ita multitudo ciborum, lapſuum & malarum cogitationum atque ſomniorum operatur multitudinem. Idem de compendioſa ſuprà dict. om. recap.

Simile. Sicuti is qui aduerſum leonem pugnat, ſi ab eo oculum aliorſum deflectat, confeſtim perit: ita & qui contra carnem ſuam pugnat, ſi hanc per quietem nimium fouerit. Idem ibidem.

Menſa neglecta mater eſt confidentiæ, & per feneſtram charitatis ventris ſæpè ingluuies ingreditur. Clim. Grad. 9.

Gaſtrimargia eſt ſimulatio ventris: cùm enim ſatiatus fuerit, indigere ſe clamat; & cùm diſtentus atque diſruptus, vociferatur eſuriem. Gaſtrimargia eſt ſaporum variorũq́ue liquaminum opifex, ſuauitatum fons. Gaſtrimargia eſt oculorũ ſeductio, mo-

Diſsimil. dica ſuſcipiens, & vniuerſa ſimul abſorbere ſuggerens. Eſcarum ſatietas fornicationis eſt mater, afflictio autem ventris charitatem parit. Qui leonẽ blanda demulcet manu, nonnunquam illum ita manſuefacit: qui verò corpus obſequijs fouet, ipſum amplius efferauit. Mox vt aduenit hoſpes, in charitate totus ex gulæ concupiſcentia mouetur, detrimentumq́ue ſuum conſolationem fratris exiſtimat: in aduentu quorũdam vinũ bibere ſtatuit, & dum virtutem abſtinentiæ ſibi videtur occulere, vitij ſeruus efficitur. Aduerſus gaſtrimargiam ſæpè inanis gloria inimicitias gerit, & ſuper infelici Monacho quaſi venali mãcipio, inuicem pugnant. Idem Gradu. 14.

Simile. Laxi & molliti vtres capaciores fiunt: ſin autem negligantur, minus capient. Qui ventrem ingurgitat, dilatauit inteſtina: qui verò aduerſus hunc pugnat, contraxit ac reſtrinxit illa. His autem reſtrictis, nihil eſt opus pluribus cibis, tuncq́ue iam naturaliter ieiunantes efficimur. Idem ibidem.

Neque illud te lateat, quòd plerumque dæmon ſtomacho inſidet noſtro, facitq́ue vt homo numquam ſatietur, etiam ſi vniuerſam comederit Aegyptum, totumq́ue Nilum biberit. Poſt cibum gulę iniquus ſpiritus abſcedit, fornicationiſq́ue nobis ſpiritũ immittit, illiq́ue quid fecerit, nuntians: Apprehende (inquit) illum, occupa, atque perturba. Nam ventre diſtento, non multum in deijciendo laborabis: qui cùm venerit, continuò ſubridet, ſomnoq́ue deuinctis noſtris manibus & pedibus, omnia quæcũque voluerit facit, atque animam noſtram corpusq́ue contaminat phantaſijs, inquinationibus, obſceniq́ue liquoris egeſtionibus. Et eſt ſanè mirandum ſpectaculum, videre incorpoream mentem fœda corporis colluuione maculari atque

obſcurari,

obſcurari, eandemq́ue rurſus per carnis huius lutum emundari, atque in tenuiſſimam naturæ ſuæ redire ſubſtantiam. Idem ibidem.

Princeps eſt dæmonum qui cecidit Lucifer, & princeps vitiorum concupiſcentiæ gulæ. Cùm ad menſam epulis inſtructam diſcumbis, procedat in medium iudicij mortisq́ue memoria. Vix enim vel parum concupiſcentiæ obſiſtes. Dum calicem bibis, memento item aceti felliſq́ue Domini tui, prorſusq́ue aut cõtinebis, aut certè per gemitum ſenſu humiliore eris. Noli errare. Numquam à Pharaone liberaberis, neque ſupernum Paſcha celebrabis, niſi amaritudines comederis. Amaritudines ſunt, ieiunij violentia & afflictio; azyma verò, ſenſus minimè inflatus. Idem ibidem.

Interrogemus vt alios, ita & hunc, imò verò præ alijs omninibus hunc noſtrorum hoſtium pręceptorem, vitiorum ianuam, ruinam Adam, Eſau perniciem, interitum Iſraëlitarum, Noë turpitudinem, Gomorrhæorum proditorem, Lot crimen, filiorum Heli exterminationem, inquinationum ducem, vnde gignatur? quinam ſint eius nati? quis item ſit à quo conteratur, & à quo in finem perimatur? Dic nobis ô mortalium omnium nimium violenta Domina (quæ omnes auro inexplebilitatis emiſti) vnde tibi introitum in nobis paras? quidue poſt ingreſſum tuum parare conſueuiſti? & quis nam ſit exitus ex nobis tuus? quonam ſcilicet modo abs te liberamur? Illa verò agitata contumelijs, nobis ita tyrannicè cruenta feroxq́ue reſpondebit: Quid me maledictis inceſſitis, qui mihi eſtis obnoxij? aut quomodo ſeparari à me ſtudetis, quæ naturæ connexa ſum? Stirpium verò mearum nomina quomodo quæritis addiſcere? Dinumerabo eas, & ſuper arenam multiplicabuntur. Primogenitorum tamen meorum, eorum qui chariſſimi ſunt, appellationes audite. Filius primogenitus meus fornicationis incentor eſt. Secundus ab illo eſt obdurationis auctor. Somnus eſt tertius. Mare cogitationum, inquinationum fluctus, profundumq́ue ſecretarum atque ignotarum immunditiarum ex me prodeunt. Filiæ verò meæ ſunt deſidia, loquacitas, confidẽtia, ſcurrilitas riſum mouens, contradictio, ceruicis duritia, tarditas ad audiendum, inſenſibilitas, captiuitas, elatio atque tumor, temeritas, mundi amor. Cui ſuccedunt oratio immunda, fluctuſq́ue cogitationum: nonnunquam verò calamitates quoque præter omnem ſpem & expectationem, quas deſperatio ſequitur, omnibus acerbior & grauior. Oppugnat quidem me, ſed non ſuperat, peccatorum memoria: inimicitias per omnia contra me gerit mortis intenta cogitatio. Nihil verò in hominibus eſt, quod me perfectè deſtruat. Qui paracletum poſſidet, interpellet

cum

eum aduersum me, illeque exoratus, non me permittet operari vitiosè. Qui verò nullum illius gustum susceperunt, dulcedinis ac suauitatis meæ rapiuntur illecebris. Idem ibidem.

Philo. Continentiæ proprium est sanitas & robur; incontinentiæ autem imbecillitas & ægritudo morti vicina.

Epictet. In conuiuijs memento duos tibi hospites esse nutriendos, corpus, inquam, & animam: & quidquid in corpus contuleris, id statim effundi: quod autem in animam, perpetuò seruari.

Anach. Anacharsis dixit: Primum quidem poculum quod infunditur, sanitatis est, alterum voluptatis, tertium iniuriæ, vltimum insaniæ.

Sueton. Nemo minus metuendus, quàm qui de solo victu cogitat.

Cicero. Vt bona valetudo iucũdior est ijs qui è graui morbo recreati sunt, quàm qui nunquam ægro corpore fuerunt: sic omnia desiderata magis quàm assiduè percepta delectant. Cicero post reditum ad Quirites.

Animaduersa eadem de re à Collectore.

Extractus à Tobia piscis à flumine in siccum cœpit palpitare, qui intra aquam positus, ipsum penè deuoraturus fuisset. Idem autem euenit carni nostræ, cùm vel delicijs fruitur, vel macie & inedia attenuatur: illic enim furit & impugnat spiritum, hîc verò victa atque prostrata iacet.

In omnibus penè rebus quæ animũ oblectant, quamdiu res ipsæ perseuerant, perseuerat item & oblectationis causa. Plãtasti pomarium, ædificasti domum, parasti splendidam vestem: hæc ipsa delectant non modò cùm fiunt, sed etiam vbi facta sunt. At tactus & gustus delectationes tamdiu perseuerant, quamdiu obiectũ hoc supra sensum manet: quo discedente, protinus abeũt. Talis autem est edendi bibendique voluptas, ceteræque similes: vt rectissimè sentire videantur, qui huiusmodi voluptates somniantium voluptatibus similes esse dicant: aut ijs etiam quas in scena homines percipiunt, vbi Regis aut Pontificis personam gerunt, quibus nihil breuius esse potest. Quæ ergo insania est, propter adeò breues & momentaneas voluptates & animam inquinare, & patrimoniũ prodigere, & famam obscurare, & ipsam corporis firmitatem frangere & eneruare?

Prou. 20. Luxuriosa res vinum, & tumultuosa ebrietas: quicumque in his delectatur, non erit sapiens. Item, Qui diligit epulas, in egestate erit: qui amat vinum & pinguia, non ditabitur. Quo in loco studiũ magis & animus quàm res ipsa notatur, cùm dicitur, Qui diligit epulas: &, Qui amat vinũ & pinguia, &, Quicumq; his delectatur. Itaque in his delectari, hęc immodicè diligere, est à virtutis & sapientiæ studijs cura carnis auocari.

Quàm

Quàm sit ingrata Deo ingluuies, latè declaratur Num. 11. vbi populus carnium desiderio flagrans, bis à Domino percussus est. Cùm enim cœperunt propter hoc aduersus Dominum murmurare, ignis ab eo egressus, deuorauit extremam partem castrorum. Posteà verò vbi se inexplebili auiditate carnibus ab ipso etiam Deo immissis, ingurgitare cœperunt, rursus furor Domini concitatus, percussit eum plaga magna nimis. Ex quo loco discimus, cupiditatis immoderantiam erga illa etiam quæ concessa sunt, multorũ sæpè malorum causam esse. Hæc enim cupiditas populum adegit, vt aduersus Deum rebellaret, & beneficium liberationis ab Aegypto, & quotidiani victus à cælo demissi parui penderet, & honestum itineris laborem muliebri infirmitate detrectaret. Ex quo discimus id quod Augustinus ait, sæpe Dominum iratum petentibus concedere quod propitius negauisset. Carnes enim desiderantibus concessit: sed adhuc escæ eorum erant in ore ipsorum, & ira Dei ascendit super eos, &c. Quia verò horum malorum omnium concupiscentia illa origo fuit, ideò congruum loco nomen impositum est, Sepulchra concupiscentiæ: ibi enim sepelierunt populum qui desiderauerat.

Dæmon dormire dicitur in locis humentibus, hoc est, in eorum mentibus qui sese voluptatibus & ventris obsequio dediderunt. Quid enim spirituale aut diuinum cogitare poterunt, qui toto pectore in terram defixi, ventrem suum sibi Deum statuerunt, cui omnia vitæ studia destinarunt?

Sobrietatem ac modestiam in mensa retinẽdam monet Eccles. 37. his verbis: Noli auidus esse in omni epulatione, & non te effundas super omnem escam. In multis enim escis erit infirmitas, & auiditas appropinquat ad choleram. Propter crapulam multi obierunt: qui autẽ abstinens est, adijciet ad vitam. Eadem de re multa inuenies eiusdẽ Eccles. 31. capite, vbi ait: Vtere quasi homo frugi his quæ tibi apponuntur, vt non cùm manducas multum, odio habearis. Cessa prior causa disciplinæ. &c. Denique ait: Vigilia, & cholera, & tortura viro infrunito: somnus sanitatis in homine parco: & cætera quæ sequuntur. His omnibus sententijs Ecclesiasticus nobis & parsimoniam commendat, & modum in cibo potuque sumendo præscribit.

A cæterorum vitiorum congressu induciæ nobis sæpe dantur. Nam & auaritiæ & luxuriæ æstus sæpe conquiescunt, sed cum edendi auiditate quotidie nobis pugnandum est, cùm parcè ac temperanter nobis quotidie cibus sumendus sit. Vt enim Cassianus ait, semper nobis eduiij & escarum ingenitus ac naturalis viget affectus, quamuis amputare superfluos eius appetitus ac desideria festinemus, iuxta illud: Et carnis curam ne

fecceritis

feceritis in deſiderijs. Hoc enim quidam ex Patribus ſub hoc problematis colore figurans, eleganter expreſſit: Multis (inquit) creditoribus pater meus me reliquit obnoxium, cæteris ad integrum ſoluens, ab omni conuentionis eorum moleſtia liberatus ſum, vni ſatisfacere quotidie ſoluendo non poſſum.

Si quis ſanctorum Anachoritarum & Monachorum vitas, quas Theodoretus, Palladius, D. Hieronymus, & Caſſianus, cæterique Patres ſcripſerunt, attentè conſideret, non poterit ſatis admirari, cùm tam incredibilem in illis carnis macerationem animaduertit. Non ſolùm enim inedia, ſed ferreis etiam ponderibus, & catenis, & aſperrimo vitæ cultu corpus atterebant. Cùm enim ſatis eſſe arbitremur, carnem ita caſtigare, vt in ſeruitutem ſpiritus redigatur: iſti tamen longè vlteriùs progreſſi ſunt: non enim illam caſtigare, ſed penè conterere, & ad nihilum redigere videbantur. Vt enim alia infinita exempla præteream, Euſebius Monachus (vt in vita D. Martiani Theodoretus memorat) 120. libras ferri corpori ſuo impoſitas geſtabat. Mortuo autem magiſtro Martiano, 80. eius ſibi adiecit: beato verò Agapeto condiſcipulo ſuo mortuo 50. quibus ille onuſtus incedebat, ſibi addidit. De beato autem Sabino mirabile ibidem abſtinentiæ genus memoratur. Miſcebat quippe farinæ aquam in menſis vnius cibum, vt corruptus alimenti huius & odor & ſapor non tam ipſum reficeret, quàm cruciaret. Erit autem operæ pretium huius tanti rei cauſas indagare: cùm par ſit credere, omnia hæc ſingulari quodam Spiritus ſancti impulſu, non humano conſilio facta fuiſſe. His enim indagatis, ſingulares abſtinentiæ fructus agnoſcemus, quam infelices ætatis noſtræ hæretici exſibilare, atque ab Eccleſia eliminare contendunt. Huius ergo rei ſex præcipuè cauſæ (vt alias prætermittam) mihi fuiſſe videntur. Quæ omnes à perfectæ charitatis natura originem ducunt.

Primùm enim hoc ad pleniſſimam pro præteritæ vitæ delictis ſatisfactionem agebant. Vt enim charitatis eſt, Deo placere velle, & in eius obſequio delectari: ita contrà de commiſſis aduerſus illum mœrere, & illatæ iniuriæ corporis (quod illis offenſionum cauſa fuit) cruciatibus velle ſatisfacere. Quod quidem tantò vehementiùs cupiebant, quantò Deum ardentiùs diligebant. Hinc tot rationes excogitatæ, quibus corpus non ſolùm inedia, ſed etiã catenis, & ferreis ponderibus, & ſolis æſtu atque hiemis rigore cruciarent, ſemetipſos acriter in hoc ſæculo iudicantes, ne in altero à Domino iudicarentur. Hoc autem affectu atque conſilio quidam ex ſanctis illis Anachoritis varijs laboribus atque ieiunijs carnem ſuam macerabat. A quo cùm quidã quæſiſſet, cur adeò acriter corpus ſuum penè occideret,

iuftè (inquit fanctus vir) hoc facio; quia illud me prius occidit.

Secundò verò hac eadem ratione non modò pro veteribus peccatis fatisfaciebant, fed ad futura etiam vitanda incredibili virtute & fortitudine armabãtur: ad quod eos eadem in Deum charitas incitabat. Scitum enim eft illud Prophetæ: Qui diligitis Dominum, odite malum. Psal. 96. Eiufdem quippe charitatis eft, Deum fummo amore diligere, & peccatum fummo odio profequi. Nemo autem peccatum odit, quin peccati radicem & feminarium fimili odio profequatur. Medicus enim fimili cura Simile. ac ftudio & contra morbũ & contra morbi caufas pugnat. Præcipua verò malorum noftrorum caufa caro noftra, hoc eft, immoderatus eius amor eft. Ea nãque inter tres præcipuos animæ noftræ hoftes numeratur: quoniam & per fe fpiritum noftrum impugnat, & alijs hoftibus materiam atque aditũ in illum præbere folet. Tunc verò aduerfus fpiritum pugnat, cùm blanda & mollia, & voluptuofa, tanta auiditate & ardore concupifcit, vt diuinas leges propter hæc ipfa bona fruenda violare nos faciat. Hac ergo ratione innumerabilium penè malorum caufa exiftit. Quocirca viri fancti hoc ipfum probè intelligentes, non hoc folum curabant, ne his eius defiderijs fatisfacerent, fed vlterius etiam progreffi, ipfam multis modis affligere & macerare nitebantur: vt fic tandem multo longiùs ab eius indulgentia & obfequio abeffent. Simile. Vt enim hi qui cum hofte luctantur, non fatis habent, fi ita fe in certamine gerant, ne ab eo in terrã deijciantur; fed in hoc etiam nituntur, vt ipfum deijciant atque profternant, quo longiùs à periculo abfint: ita hi cum carne fua, hoc eft, cum domeftico & familiari hofte decertantes, non contenti eò vfque in eius maceratione proceffiffe, vt ab illa minimè profternerentur, in hoc etiam neruos omnes intendebant, vt illam admirabili aufteritate macerarent, quò ab eius fupplantatione tutiores effent. Simile quiddam Philofophum quendã D. Hieronymus multique alij auctores feciffe memorãt: qui cùm intelligeret, pecuniã quæ illi hæreditate obuenerat, curarũ atque malorũ fibi materiam fubminiftrare, ingentem auri maffam in mare proiecit, dicens, Abite in profundum malæ cupiditates: ego vos mergam, ne ipfe mergar à vobis. Ad hunc ergo modum fancti illi Patres cum corpore fuo fe geffiffe videntur, &c.

Quia verò ad plenam iuftitiam fpectat, non modò à malo declinare, fed etiam bonum facere, hoc eft, auctori fuo gratiffima obfequia & iuftitiæ facrificia exhibere, ad hoc ipfum hæc abftinentiæ virtus charitate imperante atque extimulante mirificè illos iuuabat. Vera enim eft illa D. Gregorij fententia, Gregor. Amor Dei nunquam eft otiofus; operatur enim magna, fi eft, &c. Magna verò & Deo grata funt, quæ maximè ardua funt

(qualis fuit Abrahæ obedientia, & sanctorum Martyrum, atq; B. Iob patientia) ad quæ incredibili quodā ardore aspirat charitas, quæ maximè Deo placere desiderat. Quod exemplo suo (vt alios prætercam) B. Pater Dominicus docuit, qui ardore martyrij succensus, omnes corporis sui articulos membratim abscindi, & oculis ostēdi, & ipsos deinde oculos effodi, & truncum corpus in sanguine suo volutari vehementissimè cupiebat. Cùm igitur hæc sit diuini amoris natura; quid mirum si sancti illi Anachoritæ, ardētissima charitate succensi, cùm martyriorum occasiones deessent, hos corporum suorum cruciatus elegerint: vt per eos tantò magis illi placerent, quem flagrantissimo amore diligebant, quantò grauiores propter illum labores perferebant. Magnum enim veri amoris indicium & argumentum, alacris propter eum quem diligas, laborum atque dolorum tolerantia est. Alia quoque huius singularis abstinentiæ causa fuit: quoniam ad contemplationis & charitatis studium (cui illi penitus addicti erant) non satis est à peccatis abstinere, sed omnibus etiam curis & negotijs secularibus renunciandum est. Curarum enim & negotiorum multitudo mentem distrahit ac deprimit, & à diuinæ pulchritudinis intuitu
Luc. 10. auocat. Martha quippe sollicita est, & turbatur erga plurima. Hac ergo de causa sancti illi omnes curarum & negotiorum occasiones amputauerunt, dum paucissimis eisdemque obuijs rebus contenti, cætera omnia tanquam curarum & negotiorū seminaria à se repudiarunt. Quod etiam alia ratione cōfirmatur. Cùm enim perfectio atque professio Euangelicæ vitæ in hoc præcipuè sita sit (vt quando homo ex corpore & spiritu, velut media quædam inter Angelum & pecudem creatura constet) necesse est vt quisquis ad huiusmodi perfectionem aspirat, nobiliorem sui partem in vitę institutione sequatur, & Angelorum quàm pecudum similior fieri studeat. Vita autē Angelorum est, terrenis omnibus curis & voluptatibus (quibus nō egent) neglectis, diuinorum contemplationi semper intendere: nec ab hoc studio vllius mundanæ rei cura auocari. Huc igitur sancti peruenire (quatenus fieri posset) omni ratione contendebant. Et ne corporis cupiditatibus ab hoc studio vllo modo retraherentur, non contenti superflua corporis resecasse, ne-
Simile. cessaria frequenter illi subtrahebant: quemadmodū ij faciunt qui curua in rectum flectere volentes, ea in contrariam partem vrgent; vt hac ratione illa ad rectitudinem perducant.

His autem causis aliam quoque addere licet, quæ illorum temporum propria extitisse videtur. His enim laboribus sanctissimi illi viri se ad martyrum agones perferendos illo tempore parabant: ne si aliquando fidei vel iustitiæ & religionis gratia

gratia aut exiliũ, aut alij labores & incommoda ſubeũda eſſent, hæc ipſa velut inſueta horrentes, in agone deficerent. Cuius rei exemplum nobis Portia Catonis filia, & Bruti vxor exhibet: quę poſteaquam ſenſit conſpiratum eſſe de Cæſare interficiendo, ea nocte quæ præceſſit diẽ in quo Cęſar occiſus eſt, egreſſo cubiculum Bruto, cultellum tonſorium velut vnguium reſecandorum gratia popoſcit: eoq; quaſi fortè de manibus elapſo, ſcipſam grauiter vulnerauit. Mox Brutus clamore ancillarũ in cubiculũ reuocatus, obiurgare eam cœpit, quòd tonſoris præripuiſſet officium. Hîc illa clam marito, Non hoc (inquit) temerè feci: nam experiri volui, ſi quod conſtitutum eſt, parum ceſſerit ex ſententia, quàm æquo animo me ferro ſim peremptura. Hoc planè à Chriſtiana religione alienum eſt, quod tamen exempli gratia induximus. Si enim hæc femina viri ſui amantiſſima, his ſe præludijs ad mortem præparabat; quid mirum, ſi ſancti illi patres, qui pro iuſtitia ad mortem vſque certare parati erant, his ſe ſpontaneis laborum rudimentis in pace exercerent, quos in vero certamine non iam vt tyrones, ſed vt veterani milites non perhorreſcerent? His etiam adde, quòd eadem vitæ aſperitas ad ſolitariam vitam degendam (quam illi tamquam innocentiæ cuſtodem atque miniſtrã maximè ſectabantur) vehementer eos adiuuaret. Ad hanc autem vitam Hieremias Propheta inuitat his verbis: Bonum eſt viro cùm portauerit iugum Thren. 3. ab adoleſcentia ſua: ſedebit ſolitarius, & tacebit. Quod quidem ipſe Propheta, vt omnes peccandi occaſiones declinaret, ſe quoque captare fatebatur, cùm ad Dominum diceret: Sedebam ſolus, quia comminatione repleſti me. Hoc autem vitæ genus fa- Hier. 15. cilè ſequi poterit, quiſquis vili cibo eoque obuio contentus, corpus alere ſtudet, non oblectare. Itaque Ioannes Baptiſta, qui tam vili ac parabili cultu victuque contentus erat, poterat planè in deſerto vitam agere; qui ſi aliud voluiſſet, neceſſariò turbam & frequentiam hominum quærere debuiſſet.

Inſigne exemplum tum orationis, tum etiam abſtinentiæ (quæ orationis comes eſt) refertur in vita B. Doſithei diſcipuli B. Dorothei, quod hoc in loco propter vtilitatem legentium attexere libuit: in quo mira etiam propriæ voluntatis abnegatio atque abdicatio apparet. Sic igitur de eo ſcriptum inueni: Vixit B. Doſitheus circiter annos quinque, & ſub obedientiæ mortuus eſt iugo. Dedit autẽ operam, vt omnibus in rebus ſeſe voluntati magiſtri ſui ſubderet. Quãdo verò lãgueſcere & ægrotare cœpit, ac ſanguinẽ ſpuere (tabifico enim morbo extinctus eſt) audiuit à quodam, oua ſorbilia multum cõferre ac prodeſſe his qui ſanguinem excreãt. Ait ergo magiſtro ſuo B. Doſitheus, Pater, vellem tibi dicere de re quadam, quam mihi admodum

profuturam audiui. Sed nollem mihi eam concederes, neque impartires omnino, quoniam me admodum huiuſce rei cogitatio infeſtat. Ait illi Dorotheus, Dic mihi, Doſithee, dic mihi, quæſo, quænam ſit res illa? Ait Doſitheus: Sponde mihi non daturum illam, quandoquidem (vt dixi) illius rei cogitatio me infeſtat. Cui Dorotheus, Probè (inquit) faciam vt dicis. Quid nam vis? Audiui (inquit ille) à quibuſdam, quòd oua ſorbilia multū his qui ſanguinem expuunt, conferant. Sed te per Deum obſecro, cùm non tu præueneris vt dares mihi, noli amplius exhibere propter animi mei cogitationem. Ait illi B. Dorotheus: Quoniam non vis, non dabo tibi, ne affligaris. Studebat autem Dorotheus exhibere illi pro ouis alia quædam vtilia, atque illi morbo ſalutaria, quandoquidem ipſe dixerat turbari ſe in ouorum cogitatione. Ecce cùm in tam lethiferi morbi eſſet agitatione, conabatur tamen, & virili certamine pugnabat, propriam abrumpere voluntatem. Habebat enim Dei ſui iugem memoriam. Nam ei totum ſe mancipauerat dedideratque iugiter dicendo: Domine Ieſu Chriſte, miſerere mei. Interdùm verò, Fili Dei, aiebat, adiuua me. Huiuſcemodi quidem orationem ſemper ore ſuo voluebat. Cùm verò ita languidus eſſet & imbecillis, vt vlteriùs progredi penitus nequiret: dicebat B. Dorotheus: Doſithee meditare, ac contemplare, & curæ tibi ſit oratio; caue ne illam remittas. Ille autem reſpondebat: Bene, pater; ora pro me. Rurſus cùm ſubingraueſceret morbus, ait illi Dorotheus: Quid eſt Doſithee? Quomodo ſe habet oratio? Adhuc perſtatne, an ceſſat? Cui ille: Etiam pater, ſed tuis precibus. Vbi verò magis ac magis ingraueſcere cœpit morbus & imbecillitas, ita vt in ſindone geſtaretur; ait illi: Quomodo oratio Doſithee? Tunc ille ait, Ignoſce mihi pater, iam amplius incumbere illi nequeo. Ait illi Dorotheus: Igitur dimitte eam, & ab oratione ceſſa. Veruntamen Dei memoria nunquam abſcedat abs te. Cogita illum ſemper adeſſe, teque illius conſpectui ſemper aſſiſtere. Hoc autem exemplum & cætera quæ de viris ſanctiſſimis paulo antè commemoraui, non tam ad imitationem, quàm ad diuinæ virtutis & gratiæ admirationem ſcripta ſunt. Ad hæc enim ſanctiſſimos illos viros Spiritus ſanctus excitabat, vt hoc exemplo nobis & gratiæ ſuæ potentiam commendaret, quæ multò plus etiam, quàm quod diuinis legibus decernitur, præſtare poteſt; & negligentium ſocordiam damnaret, qui ne tantis quidem diuinæ gratiæ opibus adiuti, diuinis præceptis obſequi volunt.

MISE-

VNC plena cordis nostri compassio est, cùm mala inopiæ pro proximo suscipere non metuimus, vt illum à passione liberemus. Plus est aliquando compati ex corde, quàm dare; quia quisquis indigenti perfectè compatitur, minus æstimat omne quod dat, & rem quamlibet plerumque dat, qui non compatitur. Gregorius libro 20. Moralium. Gregor.

Tantò quisque perfectior est, quantò perfectiùs sentit dolores alienos. Gregorius 19. Moralium.

Sic mens per compassionem doleat, vt & larga manus affectum doloris ostendat. Gregorius in homilijs.

Qui indigenti proximo exteriorem substantiam præbet, sed vitam suam à nequitia non custodit, rem suam Deo tribuit, & se peccato. Hoc quod minus est, obtulit authori, & hoc quod maius est, seruauit iniquitati. Gregorius 19. Moralium.

Ille perfectè tribuit, qui cum eo quod afflicto porrigit, afflicti quoque animum in se sumit, vt prius in se dolentis passionem transferat, & tunc contra dolorem illius per ministerium concurrat. Gregorius vbi suprà.

Gregorius super illud Iob. 27. Diues cùm dormierit, nihil secum auferet; sic ait: Tolleret tunc res secum, si ad petentis vocem sibi tulisset: nam terrena seruando, amittimus; largiendo, seruamus. Diu cum rebus nostris durare non possumus: agendum ergo, vt res perituras in non perituram faciamus transire mercedem. Moralium 18. cap. 10.

Diues epulo serò oculos aperuit, compulsus in damnatione cognoscere quid perdidit, quando Lazarum non agnouit. Iustè autem qui de abundantia peccauit, æstuanti crematur inopia: guttam aquæ petijt, qui micas panis negauit. Gregorius Moralium 18. cap. 10.

Cùm suppetunt temporalia, celeriùs dantis manus dationem inuenit, quàm animus dolorem. Ille ergo perfectè tribuit, qui cùm pecuniam afflicto porrigit, eius in se animum sumit. Gregorius 20. Moralium cap. 27.

Tunc plena est cordis compassio, cùm inopiam pro proximo suscipere non metuimus, vt illum liberemus. Quare Christus nequaquam nobis vim suæ dilectionis ostenderet, si hoc quod à nobis tulit, non ad tēpus ipse sustineret. Gregorius vbi suprà.

Qui exteriora largitur, rem extra se positam tribuit: qui autem fletum aut compassionem, aliquid sui ipsius dat. Gregorius vbi suprà.

Gregorius super illud Iob. 31. Si comedi buccellā; sic ait: Pie-

tati se præiudicium facere existimat, si solus comederet, quod Dominus omnium communiter creasset. 21.Moral.c.12.

Quidam prius pauperem contumelijs afficiunt, quàm dent eleemosynam. Videtur ergo quòd illatæ iniuriæ satisfactionem soluunt, dum dona largiuntur. Gregor.21.Moral.c.13.

Gregor. super illud Lucæ 16. Vt cùm defeceritis, recipiant vos, &c. sic ait: Ergo patronis potius munera offerimus, quàm egenis largiamur. 21.Moral.c.14.

Cùm pauperes conspicimus, quanta nobis desint interiora pensemus, quatenus sese cogitatio nostra super inopes non eleuet, cùm videt quòd quantò interius, tantò verius pauperes sumus. Gregor 21.Moral. c. 14.

Gregor. super illud Iob.31. Si despexi prætereuntem, &c. sic ait: Nempe quia apud piam mentem plus natura valet, quàm notitia. Qui enim indiget, eo ipso quo est homo, ei nō est ignotus, 21.Moral.c.14.

Gregor. Hom.27. in Euangelia super his verbis, Et fructus vester maneat, sic ait: Omne quod secundum pręsens seculum laboramus, vix vsq; ad mortem sufficit. Mors namq; interueniēs fructum nostri laboris abscindit. Quod verò pro æterna vita agitur, etiam post mortem seruatur. Et tunc apparere incipit, cùm laborum carnalium fructus cœperit nō videri. Ibi ergo illa retributio inchoat, vbi ista terminatur. Tales fructus operemur qui maneant, tales fructus operemur, qui (cùm mors cuncta interimat) ipsi exordium à morte sumant. Nam quod à

Psal. 126. morte incipiat fructus Dei, testatur Propheta, qui dicit: Cùm dederit dilectis suis somnum, hæc est hæreditas Domini. Omnis qui dormit in morte, perdit hęreditatem terrenam: sed cùm dederit dilectis suis somnum, hæc est hæreditas Domini: quia electi Dei postquam peruenerint ad mortem, tunc inueniunt hæreditatem. Gregor. vbi suprà.

Terrena omnia seruando amittimus, largiendo seruamus. Idem.

August. Memento quid purpurato diuiti contigerit: qui non ideò damnatus est, quod aliena tulerit, sed quod egenti pauperi sua non tribuerit: & in inferno positus ad petenda minima peruenit, qui hîc parua negauit. August. De conflictu vit.

Qui dat eleemosynam vt careat tædio interpellantis, non vt reficiat viscera indigentis, & rem & meritum perdit. Idem super Psalmos.

Ante Dei oculos nūquam est vacua manus à munere, si arca cordis plena est bona voluntate. Idem super Ioan. in Homil.

Hieron. Non memini me legisse mala morte mortuum, qui libenter opera charitatis exercuit. Habet enim multos intercessores: & impossi-

impoſſibile eſt multorũ preces nõ exaudiri. Hieron.ad Nepot.

Sanctus Exuperius, Tholoſanæ vrbis Epiſcopus, eſuriens paſcit alios, & ore pallente ieiunijs, fame torquetur aliena; omnemque ſubſtantiam Chriſti viſceribus erogauit. Nihil illo ditius, qui corpus Domini caniſtro vimineo, ſanguinem portat vitro: qui auaritiam eiecit à templo, & cathedras vendentium euertit. Idem in Epiſt.ad Ruſt.monach.

Velimus nolimus ſeneſcimus. Paret ſibi viaticum quod longo itineri neceſſarium eſt. Secum portet quod inuitus dimiſſurus eſt; imò præmittat in cælum: quod ſi negauerit, terra ſumptura eſt. Idem ad Furiam.

Beata Paula pauperes omnes ac debiles curioſiſſimè tota vrbe perquirens, damnum putabat, ſi quiſquam eorum cibo ſuſtentaretur alieno. Spoliabat filios, & inter obiurgantes propinquos, maiorem ſe eis hæreditatem Chriſti miſericordiam dimittere loquebatur. Et mox: Fateor errorem meum, cùm in largiendo eſſet profuſior, arguebam, illud proferens de Apoſtolo, non vt aliis refrigerium, nobis autem tribulatio. Et, Qui habet duas tunicas, &c. Illa contrà teſtem inuocabat Deum, ſe hoc habere voti, vt mẽdicans moreretur, vt vnum numum filię non demitteret, & in funere ſuo aliena ſindone inuolueretur. Nolebat in his lapidibus pecuniam effundere, qui cum terra ac ſeculo tranſituri ſunt: ſed in viuis lapidibus, de quibus in Apocalypſi ciuitas magni Regis extruitur: quos in ſaphirũ, & ſmaragdum, & iaſpidem eſſe vertendos Scriptura commemorat. Idem in Epitaphio Paulæ. 2.Cor.8. Luc.3.

Miſericordia non de meritis iudicare conſueuit, ſed neceſſitatibus ſubuenire; iuuare pauperem, nõ examinare iuſtitiam. Ambroſ. in Epiſt. Ambroſ.

Affectus dantis, collatorem aut diuitem aut pauperem facit, & pretium rebus imponit. Idem de offic.

Aurum Eccleſia habet, non vt ſeruet, ſed vt eroget, & ſubueniat etiam neceſſitatibus. Idem ibidem.

Neceſſitates aliorum quantum poſſumus iuuemus, & plus interdum quàm poſſumus. Nihil tam ſecundum naturam eſt, quàm iuuare conſortem naturæ. Idem de offic.

Si non poteſt alteri ſubueniri, niſi alter lædatur, commodius eſt neutrum iuuari, quàm grauari alterum. Idem ibidem.

Non minoris eſt criminis, habenti tollere, quàm cùm poſſis & habes, indigentibus denegare. Eſurientium panis eſt, quem tu detines: nudorum indumentum, quod tu includis: miſerorum redẽptio & abſolutio pecunia, quam tu in terra fodis: tantorum ſcias te inuadere bona, quanti poſſis præſtare, & nolis. Non ſunt bona hominis quæ ſecũ ferre nõ poteſt. Sola miſeri-

cordia comes eſt defunctorum. Idem in quodam ſermone.

Pſal. 75. Super illud, Dormierunt ſomnum, &c. Hoc eſt dicere: Nihil inuenerunt in operibus ſuis diuites, qui nihil pauperibus contulerunt. Nullius iuuerunt inopiam, nihil ad vtilitatem ſuam proficientes reperire potuerunt. Idem.

Bernard. O vanitas vanitatum, ſed non vanior quàm inſanior! Fulget Eccleſia in parietibus, & eget in pauperibus: ſuos lapides auro induit, & ſuos filios nudos deſerit: de ſumptibus egenorum ſeruitur oculis diuitum. Bernardus in apologia.

Petrus Rauen. O inſignem paupertatis excellentiam! hæc Dei perſona fit: Deus in paupere abſconditur, & pauper quidem porrigit manum, Deus autem ſuſcipit quod offertur. Chryſologus.

Eleemoſyna non æſtimatur ex menſura largitionis, ſed ex animi liberalitate. Idem.

Obturatis auribus diuitis, nihil eſſet vox vnius clamantis. Vnde Dominus ad aperiendum cor eius, totum corpus Lazari vlceribus cooperuit, vt tot eſſent ora clamantia, quot vlcera exiſtentia. Idem in ſerm. de diuite & Lazaro.

Super illud Matthæi: Eſuriui, &c. In regno cæli coram omnibus Angelis, in conuentu reſurgentium, quòd Abel paſſus ſit, quòd mundum conſeruauit Noë, quòd Abraham fidem ſeruauit, quòd Moyſes legẽ tulit, quòd Petrus crucem Ieſu primus aſcendit, Deus tacet; & clamat ſolùm, quòd pauper comedit, dicens: Eſuriui, &c. Qui enim miſericors eſt, miſericordia dignus eſt. Idem in quodam ſermone.

Fratres, eſurit ieiunium, ieiunium ſitit, quod non pietatis cibo paſcitur, quod potu miſericordię nõ rigatur. Alget ieiunium, ieiunium deficit, quod non eleemoſynæ vellus tegit; quod non miſerationis operit veſtimentum. Fratres, quod eſt terris

Simile. ver, hoc miſericordiam ſcimus eſſe ieiunio. Sicut verni flatus tota faciunt germina florere camporum: ita miſericordia tota ieiunij ſemina producit in florem, in cæleſtem meſſem totam

Simile. ieiunij facit fructificare virtutem. Quod oleum lucernæ eſt, hoc ieiunio pietas: ſicut lucernæ lumen olei pinguedo ſuccendit, & moderato paſtu facit illud ad totius noctis ſolatium perlucere: ſic pietas facit ſplendere ieiunium, & ad totam radiare continentiæ claritatem. Quod diei ſol eſt, hoc eleemoſyna no-

Simile. ſcitur eſſe ieiunio. Sicut iubar ſolis clariorem perficit diem, & totam nubium diſpergit obſcuritatem: ſic eleemoſyna ieiunij ſanctificat ſanctitatem: totamque cupiditatis mortem lumine pietatis excludit. Ac ne multis immorer, quod eſt anima corpori, ieiunio largitas hoc habetur. Sicut enim mortificatur corpus, cùm à corpore anima recedit: ita mors eſt ieiunij largitatis abſceſſus. Idem de ieiunio & eleemoſyna.

Manus

Manus pauperis, Abrahæ ſinus eſt: vbi quidquid pauper acceperit, mox reponit. Theſaurus cæli eſt manus pauperis: quod ſuſcipit, ne in terra pereat, reponit in cælum. Theſaurizate vobis (inquit) theſauros in cælo. Manus pauperis eſt gazophylacium Chriſti; quia quicquid pauper accipit, Chriſtus acceptat. Da ergo homo pauperi terram, vt accipias cælum: da numum, vt accipias regnum: da micam, vt accipias totum: da pauperi, vt des tibi: quia quicquid pauperi dederis, tu habebis: quod pauperi non dederis, habebit alter. Clamat Deus: Miſericordiam volo. Qui quod vult Deus, Deo negat; à Deo ſibi quod deſiderat, vult negari. Miſericordiam volo. Homo, petit Deus, ſed tibi, non ſibi. Miſericordiam volo. Humanam miſericordiam petit, vt largiatur diuinam. Eſt in cælis miſericordia, ad quam per terrenas miſericordias peruenitur. Domine (inquit) in cælo miſericordia tua. Dicturus cauſam in iudicio Dei, patronam tibi miſericordiam, per quam liberari poſſis, aſſume. Qui de patrocinio miſericordiæ certus eſt, de venia ſit ſecurus, de abſolutione non dubitet: Beati (inquit) miſericordes: quia ipſi miſericordiã conſequẽtur. Gratis miſericordiam ſperat ibi, qui hîc non fecerit miſericordiam. Qui facit miſericordiam, currit ad præmium: qui non facit miſericordiam, decurrit ad pœnam. Idem ibidem

Oſeæ 6.

Pſal. 34.

Matt. 5.

Nulli paruus eſt cenſus, cui magnus eſt animus; nec de rei familiaris menſura pendet modus pietatis. Maiora quidem ſunt impendia diuitum, & minora mediocrium: ſed nec diſcrepat fructus operum, vbi non deeſt affectus operantium. Leo Papa in apparit. Domini. — Leo Papa

Semper illi quod largiatur occurrit, cui bene velle non deficit. Idem ibidem.

Miſericordiæ virtus tanta eſt, vt ſine illa cæteræ, etſi ſint, prodeſſe non poſſint. Quamuis enim aliquis fidelis ſit & caſtus, & ſobrius, & alijs maioribus ornatus inſignibus, ſi miſericors tamen non eſt, miſericordiam non meretur. Idem in Serm. de apparit. Domini.

Compaſſio ex virtute eſt, quando propter Deum alienis doloribus compatimur: cùm ſcilicet iuſtitiam premi, vel innocentiam affligi videmus. Compaſſio ex vitio culpabilis eſt: compaſſio ex natura irreprehenſibilis eſt: compaſſio ex virtute laudabilis eſt. Prima reprehenditur, tertia laudatur; ſecunda nec culpam habet, quia ex natura eſt; nec præmium, quia ex virtute non eſt. Hugo de 3. volunt. Chriſti. — Hugo.

Differunt miſericordia & miſeratio, ſicut fons & riuulus. Miſericordia enim quaſi fons eſt affectus: miſeratio quaſi riuulus affectus. Idem.

Euseb. Emiss. Conclude eleemosynam in sinu pauperis, & ipsa exorabit pro te: orationibus autem & eleëmosynis purgantur peccata. Per vtramque ergo rem, sed maximè per eleemosynam, Dei misericordia requirenda est. Oportet itaque vt sibi res vtraque consentiat: illa rogat, hæc impetrat: illa quodammodo iudicis audientiam deprecatur, hæc gratiam promeretur: illa ostium pulsat, hæc aperit: illa prodit desiderium, hæc desiderij procurat effectum: illa supplicat, sed supplicantem ista commendat. Deinde Tabithæ exemplum profert, & amplificat. Eus. Emis. in hom. de initio Quadrag.

Charitas prona sit ad misericordiam, non insultans peccantibus, sed condolens: facilis enim est lapsus ad vitia, & fragilitas cōditionis humanę quicquid cernit in alio, hoc in se debet pertimescere: cumq́ue alius fuerit pro errore correptus, illius emēdatio nostra sit cautio. Idem in hom. 8. de Pascha.

Cassiod. Oleum pietatis, & miserationis vnguentum, quantò copiosius in fraternas necessitates effunditur, tantò donis potioribus augmentatur, Alludit ad viduæ oleum, quod effusione augebatur. Cassiod. in Epist.

Marcus. Magna vis est eleemosynæ: siquidem nutritores suos multa cum fiducia in regnum cælorum introducit. Nota est enim ianitoribus cæli, qui thalami fores custodiunt: nec nota solùm, sed etiam venerabilis: & à quibuscumq; se honoratam cognouerit, illos cōfidenter introducet. Nam si Deum in terram deduxit & hominem fieri persuasit, multò magis hominem in cęlum adducere poterit. Marcus.

Penes nos situm est, vt Deus misereatur nostri: ipse nobis hanc gratiam condonauit. Nempe si offeramus ei quæ misericordia & benignitate eius indigna non sint, miserebitur nostri: si verò nos nulla nostri misericordia tangamur, quis nobis parcet? Miserere proximi, & misericordiam à Deo consequêris. Non ita laudandus est qui magnum aliquem suscipit, vt qui miserum & ærumnosum. Et qui colit hominem præstantem & clarum, sæpe ad ostentationem coram hominibus id facit: qui verò abiectum & desperatum curat, propter solū Dei præceptum id agit. Idem.

Misericordia expers est omnis sceleris, omnia reddit pura. Hæc & ieiunio & cubitu super humū (quamuis molestioribus magisq́ue laboriosis) melior est, vtpote vtilior: hæc animam colorat, subtilem, pulchram & formosam efficit. Idem.

Anima sine misericordia sterilis est. Hoc illud est, quo Deo similes nos euadere licet; misereri, inquam, & condolere. Hoc nisi habeamus, priuati sumus omnibus. Christus non dixit, si ieiunetis, similes eritis patri vestro: nec si castitatem tueamini.

Quid

Quid igitur? Estote misericordes, sicut pater vester cælestis misericors est. Et, Misericordiam, inquit, volo, nō sacrificium. Luc. 6. Oseæ 6.

Nisi essent pauperes, non tam multa peccata abolerentur. Pauperes nobis vulnerum nostrorum medici sunt. Remedia nobis porrigunt manus suæ. Non adeò medicus extēdens manus, & imponens pharmaca, sanationem efficit, quàm pauper manus extendens, & quæ porrigimus, accipiens, abstersio est malorum nostrorum. Idem.

Cæcus misericordiam consecutus ad regnum cælorum deducere nouit: & quamuis ad parietes offendens, & incidens in foueas, ducem se præstat ascensionis in cælum. Idem.

Quid frustra laboras, ô diues, res pauperum in thesauris tuis recondens? Cur indignaris petentibus illis, tanquam de tuo expendas? Bona paterna petunt, non tua: quæ tibi commissa sunt ipsorum gratia, nō tecum nata. Da quæ accepisti, & vsum eorū tibi concessum in lucro ponas. Satis est tibi, quòd dare, non accipere destinatus sis. Idem.

Sacerdotes antiquo ritu inungebantur oleo, vt & sacerdotiū à misericordia inchoaret. Reges etiam vngebātur oleo. Omniū enim, inquit, misereri debes, cùm possis omnia. Nempe hoc ipsum misereri proprium est principatus. Cogita quòd mundus per misericordiam constitutus sit, & imitare Dominum. Misericordia hominis in proximum suum, Domini autem in omnes homines extenditur. Idem.

Facilè posset Deus neminem facere pauperem: sed ita beneficentiæ ansam adimeret, nec amplius vellet aliquis condolere. Nunc verò alij aliorum gratia vel diuites vel egeni sunt, vt locus & materia beneficentiæ suppetat. Idem.

Omne quod nostrum est, tunc magis nostrum est, si sit nobis commune cum fratribus. Chrys. in serm. Chrysost.

Non benefacit, qui benefacit: sed beneficium ipse accipit potius quàm dat. Maiora enim accipit quàm largiatur: quoniā Deo mutuum dat, non hominibus. Auget opes, non minuit. Minuit autem, si nihil elargiatur. Idem.

Qui parcè seminat, parcè & metet. Qua igitur, quæso, ratione parcis ac retines? Si terram fertilem coleres, non tantùm illam seminādo propria horrea vacuares, verùm etiam mutuares aliunde quod sereres. In cælo verò operans, atque ibi fructum requirens, vbi nulla aëris inæqualitas, corruptio nulla vētorum est, sed plurimo vbiq; cum fœnore semina cuncta proueniunt, cunctaris atque dissimulas, nec intelligis quia possumus & parcendo perdere, & spargendo colligere. Idem super Matth. hom. 5. oper. perf. Simile.

Talem te famulis tuis præbe, qualem tibi Deum optas; audiemur Philon.

diemur enim à Deo, sicut nos audimus: & aspiciemur ab ipso, vt nos aspicimus. Offeramus igitur misericordiam pro misericordia, vt pro simili simile adipiscamur. Philon.

Quintil. *Nihil ingeniosius vera pietate est.*
Ouid. *Regia (crede mihi) res est succurrere lapsis.*
Adilon. *Miseratio comes est calamitatis.*

Cicero Homines ad Deum nulla re propius accedunt, quàm salutem hominibus dando. Cicero pro Ligario.

Nihil est tam regium, tam liberale, tamque munificum, quàm opem ferre supplicibus, excitare afflictos, dare salutem, liberare periculis homines. Idem 1. de Oratore.

Animaduersa eadem de re à Collectore.

August. Miratur iure D. Augustinus quòd filij huius seculi longè plura & grauiora pro perituris huius seculi rebus patiantur, quàm nos propter Deum nostrum, qui nos cùm nondũ essemus condidit, & cùm perditi essemus, redemit. Considera quid agricolæ, quid opifices, quid nautæ, quid milites in bello exigui lucelli gratia patiantur: quantumque diuitiarum nobiles viri inanissimi honoris obtentu profundant. Nos verò vix obolum petenti pauperi propter Christum damus, vixque vno aüt altero die carnem inedia maceramus.

Contra auaros & immisericordes in pauperes illud meritò iactari potest, quòd cùm eis velut in altera libræ lance proponatur Deus, gratia, gloria, remissio peccatorum, regnum cælorum, cæteraque similia benignitatis præmia: in altera verò parua pecunia indigentibus eroganda, plus isti ad hoc lucellum, quàm ad pretiosissima illa bona afficiantur: quòd certè indignissimum est.

Prou. 16. Omnia propter seipsum operatus est Dominus, impiũ quoque ad diem malum. Varijs autem in locis Dominus alias atque alias virtutes suas declarat. In cælo namque bonitatem, in inferno iustitiam, in terra verò misericordiam potissimùm exer-
Esai. 18. cet atque ostendit. Vnde scriptum est: Misericordia Domini plena est terra. Quisquis ergo miser es, ne spondeas animum, néve ad illum accedere verearis, quando illi declarandæ misericordiæ suæ materiam tribuis, ad quam is declarandam hunc medium mundi globum condidit.

Prou. 11. Anima quæ benedicit, impinguabitur; & quæ inebriat, ipsa
Matt. 5. quoque inebriabitur. Hoc illud est quod Dominus ait: Beati misericordes, quoniam ipsi misericordiam consequentur. Hinc consequens est & illud: Benefacit animæ suæ vir misericors.
Prou. 11. Hinc etiam & illud: Alij diuidunt propria, & ditiores fiunt: alij
Ibidem. rapiunt non sua, & semper in egestate sunt. Item: Qui obturat

aures

aures suas ad clamorem pauperis, ipse clamabit, & non exaudietur. Contrà verò de eleemosyna & misericordia sequitur: Munus absconditum extinguit iras, & donum in sinu, indignationem maximam. Fructus autem eleemosynæ colligitur ex illis verbis: Qui dat pauperi, non indigebit; qui autem despicit deprecantem, sustinebit penuriam. Item: Ignem ardentem extinguit aqua, & eleemosyna resistit peccatis, & Deus prospector est eius qui reddit gratiam: meminit in posterum, & in tempore casus sui, inueniet firmamentum. Quia enim ipse periclitanti opem tulit, idem à Domino beneficium sortietur. Si enim grati & humani hominis officium est rependere beneficia, & par pari referre, & illum laborantem iuuare, à quo fueris ipse dum laborares, adiutus: quid ille bonitatis & misericordiæ fons faciet, qui ait: Quod vni ex minimis meis fecistis, mihi fecistis? Cæterùm de huius virtutis commendatione multa Eccles. 4. leges. Inter quæ illud maximè notandum est quod ait: In iudicando esto pupillis misericors vt pater, & pro viro matri eorum: & eris tu velut filius altissimi, & miserebitur tui magis quàm mater. Cur velut filius altissimi? Nempe quia ipse in scripturis pater orphanorum, & iudex viduarum nũcupatur. Quamobrem quisquis hunc erga pupillos affectum ac animum gerit, cælestem patrem moribus exprimit. Omnis misericordia faciet vnicuique locum secundum meritum operum suorum. In quibus verbis meriti nomen expressum vides, aduersus Lutheranos.

Ibidem

Prou. 28.

Eccles. 3.

Matt. 9.

Psal. 67.

Eccles. 29.

Misericordiam esse defunctorum comitem (vt D. Ambrosius ait) confirmant illa Eccles. verba 17. Eleemosyna viri quasi sacculus cum ipso: gratiam hominis quasi pupillam conseruabit, & retribuit illis retributionem, vnicuique in caput ipsorum. Pro quo alius vertit: Tandem verò exurgit, & suum singulis dat pretium, suamque cuique in caput suũ vicem regerit. Item apud eundem: Fratres in adiutorium in tempore tribulationis: & super eos misericordia liberabit. Eccles. 40.

De virtute & laudibus eleemosynæ multa scitu digna inuenies Eccles. 29. Propter mandatum (inquit) assume pauperem, &c. quæ sequũtur. In his autẽ verbis illud animaduertere oportet, non tam misericordiæ naturalis affectum, aut alienæ calamitatis leuamentum, quàm diuinorum mandatorum obedientiam in eleemosyna spectandam esse: quamuis hic quoque affectus laudandus sit, vtpote qui nos ad liberalitatis virtutem extimulet. In hoc enim ab autore naturæ datus est. Amor enim Dei erga homines, quos ipse condidit, hunc nobis misericordiæ affectum impressit, quò laborantibus proximis opem ferremus, vt quod ab eo conditum est, mutuis auxilijs seruaretur.

Adeò cum virtute liberalitas & misericordia cõiuncta sunt, vt viros virtutis studiosos & iustos Isaiæ 57. viros misericordiæ appellet. Ait enim: Iustus perit, & nõ est qui recogitet in corde suo, & viri misericordiæ colliguntur, quia nõ est qui intelligat. Hinc super illo verbo, Scitote quoniam mirificauit Dominus sanctum suum, Glossa quædam ait, vocabulum Hæbreũ quod Latinus interpres, Græcum secutus, Sãctum transtulit, ijs propriè conuenire, qui sunt animo benefico & liberali. Adeò enim liberalitas & beneficentia sanctitati cõiuncta sunt, vt sanctum hominem, beneficũ appellet: Hinc de viro sancto dicitur: Tota die miseretur & cõmodat. Quibus verbis significatur, hoc esse præcipuum, & quasi cõtinuum eius officium, de omnibus hominibus semper bene mereri. In quo Dei mores potissimùm imitatur, qui nunquã à benefaciendo quiescit; ad cuius imitationẽ Saluator nos hortatur, cùm ait: Estote misericordes, sicut & pater vester misericors est. Officia charitatis cùm erga omnes, tum maximè erga domesticos fidei exercenda esse, exemplo suo Dauid ostẽdit cùm ait: Sanctis qui in terra sunt eius m. o.v.m.i.e. Pro quo alius vertit: Erga sanctos, qui sunt in terra, & præclaros, omnis voluntas mea in eis. Quia enim ante dixerat, bonorum suorum Deum non indigere, ideò studium benefaciendi conuertit in sanctos eius: vt hac saltem ratione ipsum Dominũ (dum seruos eius beneficijs prosequitur) promereri posset: quando nihil in illum bonorum suorum conferre valet. Hinc dicimus ea beneficia quæ in pios homines conferimus non tam in homines, quàm in Deum ipsum conferri. Hoc enim modo officia nostra puriora & Deo gratiora sunt, vtpote quę ab omni humano respectu & intuitu aliena sunt. Quę bona & in præsenti & in futura vita illos maneant, qui pauperum curam gerunt, latè persequitur Propheta in eo Psalmo cuius initium est: Beatus qui intelligit super egenum & pauperem. Vbi aduerte omnia optandi verba quæ deinde sequuntur in versione Hieronymi, futura esse indicatiui modi. Sic enim is vertit: Dominus custodiet eũ, viuificabit eum, & beatus erit in terra, & non tradet eum animę inimicorum suorum. Dominus confortabit eum in lecto infirmitatis: totum stratum eius vertisti in ægrotatione sua. Quo in loco Dominum contemplare vicem boni operis misericordi viro reddentem: vt quoniã ipse Christum in paupere ægrotantem recreauit & fouit; ipse quoque à Domino in ægritudine sua similem beneficij vicissitudinem recipiat.

Lucæ 6.

Psal. 15.

Psal. 40.

Esse viri iusti maximè proprium, vti misericordia, illud argumento est, quòd viros iustos Esai. 57. viros misericordiæ appellat. D. item Hieron. pro eo quod nos legimus, Confiteantur

tibi, Domine, omnia opera tua,& sancti tui benedicāt tibi;ex Hebræo vertit, Et misericordes tui benedicant tibi. Huc pertinet & illud: Nouit iustus animas iumentorum suorum, viscera autem impiorum crudelia. Item illud: Mutuabitur peccator, & non soluet: iustus autem miserebitur, & retribuet. Et infrà: Tota die miseretur & commodat,&c. Psal. 144. Prou. 12. Psal. 36.

Cùm in extrema illa cœna Saluator discipulis, & in illis, omnibus nobis dixit: Accipite & comedite, hoc est enim corpus meum, quod pro vobis tradetur; perinde est ac si dixisset: Huc vsq; peruenit charitas mea erga vos, vt quoniam sine corporis mei cibo salus & vita vestra constare non poterat, ipsum vobis & corpus & sanguinem in æternæ vitæ pabulum tradiderim. Nunc contrà vos expendite, quid vicissim mihi pro hoc tanto munere præstare debeatis. Quātus ergo pudor est, nec frustum quidem panis pauperi Christo, qui in mēbris suis esurit, velle porrigere, qui pro te alendo seipsum dedit? Quāto verò maior, si consideremus quæ homines propter inanem mundi gloriam faciunt, qui tam parùm liberales in Christū sunt? Hunc locum elegantissima similitudine copiosè persequitur Cyprianus in sermone De eleemosyna, in quo aduersus ingratitudinē fidelium indignatur, quòd cùm tam multa improbi homines propter persequentem & cruciantem diabolum faciant, leuia ipsi onera, propter redimentem & saluantem Dominum subire recusent. Quid enim propter diaboli obsequium homines non & faciunt & patiuntur? Quid enim vel difficilius, vel atrocius, quā quod Propheta dixit: Immolauerūt filios suos & filias suas dæmonijs? Et effuderunt sanguinem innocentem, &c. Nescias igitur quid magis mirari debeas; an talia propter honorem dæmonis fecisse, an tam leuia incommoda propter veri Dei gloriam subire nolle? Matth. 26. Cyprian.

Hospitalitatis illustria exempla extant Genes. 18. & 19. in Abraham & Lot; cuius etiam meminit Apostolus ad Hebr. dicens: Hospitalitatis autem & beneficentiæ nolite obliuisci: per hanc enim quidam placuerunt Deo, Angelis hospitio receptis. Sed in Abraham alacritas officij conspicitur, cùm ad hospitum obsequium & ipse festinauerit, cæterosque in huiusmodi ministerio, vxorem videlicet ac puerum, festinare præceperit. In Lot verò vehemens pietatis ardor & studium cernitur, quòd recusantes Angelos compulit in domum, & ne vlla eis fieret iniuria, filiarum suarum pudori iniuriam inferri patiebatur.

Cùm Aaron inaures aureas ad execrandi vituli fabricam à populo petijt, promptissimè & has, & annulos, & dextralia, &c. tribuit. Hoc enim modo quidam verba illa interpretantur, Spoliauerat quippe illum Aaron, & inter hostes nudum consti- Exod. 32.

constituerat. At cùm Christus in paupere frustum panis petit, sæpe indignè repellitur, & interdum contumelijs afficitur. Quà quidem ex re apparet, quàm liberales, imò verò prodigi homines ad diaboli mundique obsequia sint, quãque ad subueniendum pauperi Christo tenaces & inhumani. Ad illud, in quauis etiam fortuna semper diuites: ad hoc autem semper pauperes & indigentes. Quo quid esse vel indignius vel lamentabilius

3. Reg. 6. potest? Fecit Salomon in ingressu oraculi ostiola de lignis oliuarum. An non pulchrius ex lignis sethim, aut cedrorum, quàm oliuarum in hoc tanto opere ostia oraculi fierent? Num hac ratione insinuare cælestis spiritus voluit, aditum ad orationis officium esse opera misericordiæ? Deum enim in oratione misericordem inueniet, quem homines in paupertate sua misericordem experti fuerint. Contrà verò de immisericordibus dicitur:

Prou. 21. Qui obturat auras suas ne audiat pauperem, ipse clamabit, & non exaudietur. Non vult enim Dominus quemquam in conspectu suo vacuum apparere.

Quicunque mendicorum voces molestè ferunt, & illis vel improbitatem, vel otium exprobrant, similes esse videntur Nabal Carmelo, qui audita humili seruorum Dauidis prece,

1. Reg. 25. respondit: Quis est Dauid? & quis est filius Isai? Hodie increuerunt serui, qui fugiunt dominos suos. Tollam ergo panes meos, & aquas meas, & carnes pecorum quæ occidi tonsoribus meis, & dabo viris quos nescio vnde sint? Hanc autem inhumanitatem Dominus improuisa morte mulctauit: transactis enim decem diebus, percussit eum Dominus, & mortuus est. Vnde etiam colligimus, eos qui in Christi pauperes auari, in se verò atque voluptates suas profusi sunt, Nabalis huius discipulos & sectatores esse: qui cùm adeò inhumanus fuerit in Dauid, in domo sua conuiuium celebrabat, quasi conuiuium

Amos 6. Regis. De his verò sanctus Propheta conqueritur, cùm ait: Bibentes vinum in phialis, & optimo vnguento delibuti, nihil patiebantur super contritione Ioseph.

Explicit libellus De ratione orandi, ac de virtutibus quæ orationi adiunctæ sunt.

IN FESTO ASCENSIONIS DOMINI, CONCIO PRIMA: IN QVA post narratam Dominicæ Ascensionis historiam, duo potissimùm explicantur. Primùm, qua hodie lætitia propter Christi Domini gloriã, & quo mœrore propter eius abscessum affici debeamus, exponitur: ac deinde, quid nobis facto opus sit, quo ad illius consortium peruenire valeamus.

THEMA. *Dominus quidem Iesus postquam locutus est eis, assumptus est in cœlum, sedet à dextris Dei.* Marci vltimo.

NTER faustos & lætos dies quos agere humana ambitio consueuit, maximè insignis est, cùm post cruentam & periculosam pugnam de subactis hostibus victoriam reportauit: si ea præsertim victoria est cui triumphus meritò decernẽdus sit. Hoc enim die homines à summo rerum discrimine ad summam gloriam & felicitatem euehuntur. In bello namque non solùm de vita, sed frequenter etiam de opibus, de gloria, de imperio, de libertate dimicatur: hæc enim omnia victi plerumque amittunt, eademque victores adipiscuntur. Duplici ergo nomine lætantur: & quòd ingentia pericula euaserint, & quòd spolia ampla cum magna gloria consecuti sint. Ideoque victorię huius diem super omnes faustissimum & felicissimum prædicant. Quod Esaias apertè designauit, qui redemptionis humanæ lætitiam, & redẽptorum gaudium huic lætitiæ comparauit, cùm ait: Lætabuntur coram te, sicut qui lætantur in messe: sicut exultãt victores capta præda, quãdo diuidunt spolia. Hac ratione licebit vtcumque, fratres, huius diei lætitiam & gloriam æstimare. Hodie namque triumphalẽ Christi diem, imò verò inter omnes eius triumphos vltimum & clarissimum celebramus. Primùm enim de morte triumphauit, cùm deuicta morte rediuiuus in hanc lucẽ surrexit. Triumphauit etiam de inferorum regno, cuius portas æreas confregit: vnde pios omnes (hoc est nobilissimã sanctorũ prædam) secum abduxit. Vtrumq; autem hunc triumphum per Oseam Dominus designauit vis verbis: Ero mors tua, ò mors: morsus tuus ero, inferne. Triumphauit quoque de sempiterno generis humani hoste,

Esai. 9.

Oseæ 13.

hoste, quem adamantinis catenis constrinxit, ne seduceret amplius gentes; cuius ipse triumphum instare paulò antè prædixerat his verbis: Nunc iudicium est mundi, nunc princeps huius mundi eiicietur foras. Quartò denique triumphauit de peccato latissimè in mundo dominante: quod quidem in ligno crucifixit: à cuius tyrannide non solùm immunis ipse extitit, sed multos etiam mortalium (qui innocentissimè vixerunt) potenter liberauit. Deerat autē, vt post omnes hos inclytos triumphos, de cælesti etiam regno triumpharet: cuius erant à mundi surgentis initio fores humano generi interclusæ. In cuius rei typum Dominus post illum primorum hominum lapsum, posuit Cherubin ad ostium paradisi, & gladium flammeum atque versatilem ad custodiendam viam ligni vitæ. Hanc autem adeò vigilem, firmamque custodiam (quæ ferro & igne aditu homines prohibebat) Saluator sustulit. Ignem namque preciosissima lateris sui vnda extinxit: aciem verò gladij, vulneribus in corpore suo exceptis hebetauit: atque ita demum custodia illa sublata, & via mortalibus ad immortalitatem patefacta est: per quam hodie non solùm ipse, sed omnis etiam captiuorum turba cum illo pariter ingressa est, & beatarum mentium choris sociata.

Joan. 12. / Genes. 3.

Apoc. 6. Hos autem nobiles triumphos Ioannes in Apocal. describit his verbis: Vidi, & ecce equus albus, & qui sedebat super eum, habebat arcum, & data est ei corona, & exiuit vincens, vt vinceret. Equus quidem albus purissima & immaculata humanitas Christi est: cui velut equo Dei Verbum insidebat. Corona verò, regię potestatis ac diuinitatis eius insigne est, qui in veste & in femore suo scriptum gestat, Rex regum, & Dominus dominantium. Arcus autem est, diuini spiritus vis, cuius sagittæ sunt acutæ, quæ in corda inimicorum regis iaciuntur, non solùm ad feriendos inimicos; sed ad eosdem etiam charitatis vulnere sauciandos. Hac autē vi & potestate, supera & infera omnia sibi Christus Dominus subiugauit, magnificeque triumphās, inclyta de hostibus trophęa reportauit. Ex his ergo triumphis clarissimum & postremum hodie celebramus, ad quem cæteri omnes destinabantur. Ideò enim de peccato, morte, diabolo, inferorum regno triumphauit, vt nihil esset quod iter nobis in cælum intercluderet. Ex quo planè colligimus, in hoc die non modò triumphum Christi, sed nostrum etiam celebrari: quandoquidem per illum nobis via in beatas illas mansiones patefacta est; & mortis diritas, quæ nos omnes importuno dominatu oppresserat, superata. Quocirca exigit à nobis huius diei sollennitas, vt quo affectu erga huius tanti beneficij auctorem affici debeamus, & quid nobis facto opus sit, vt ad illius mereca-

mereamur peruenire consortium, explicemus. Quod vt dignè præstare possimus, cælestem opem, sacratissimæ Virginis interuentu, suppliciter imploremus.

AVE MARIA.

INTER omnes Euangelicæ historiæ scriptores, Lucas Euangelista præcipuam curam adhibuit, vt Dominicæ Ascensionis historiam paulo fusiùs explicaret. Nam & in fine Euangelij sui, & initio statim Actuum Apostolicorum peculiarē de ea mentionē facit. In calce autem Euangelij memorat, Dominum Saluatorem multa cum discipulis suis de passionis & resurrectionis suæ mysterio egisse, quibus ex scripturarū auctoritate ostendit oportere Christum pati, & resurgere à mortuis tertia die, & prædicari in nomine eius pœnitentiam & remissionem peccatorum in omnes gentes, incipientibus ab Hierosolyma. Vos autem, inquit, testes estis horum: & ego mittam promissum Patris mei in vos: vos autē sedete in ciuitate, quoadusq; induamini virtute ex alto. Post hæc autem ait S. Euangelista, Dominum discipulos suos extra ciuitatem in montem Oliueti adduxisse, vnde erat in cælum ascensurus, ibiq; extremum vale orationis officio clausisse. Manibus quippe illis sanctissimis in sublime porrectis, benedicebat illis, hoc est, bona illis precabatur, & pro eis preces ad patrem fundebat. Et factum est (ait Euangelista) dum benediceret illis, recessit ab eis, & ferebatur in cælum. Quæ autem illic ante discessum dilectissimi magistri intercesserint colloquia, quæ salutationes, qui amplexus, quę pietatis ac deuotionis lacrymę, quàm longum vale, quis verbis cōsequi possit? Licet tamē piis Christi amatoribus, partim ex mutua discipulorum & magistri charitate, partim ex hoc dilectissimi magistri abscessu, hæc ipsa conijcere. Certè piū discipulorū erga magistrum abeūtem affectum D. Bernardus describit his verbis: Quid putatis, fratres, quantus dolor & timor irruperit Apostolica pectora, cùm Dominum viderunt à se tolli, & attolli in aëra, nō scalis adiutū, non subleuatum funibus, etsi angelico comitatum obsequio, non tamen fultum auxilio, sed gradientem in multitudine fortitudinis suæ? Dolor ergo nimius erat; quia videbant illum (propter quem omnia reliquerant) à suis sensibus & aspectibus tolli, vt non possent ablato sponso filij sponsi non lugere: timor verò, quia orphani relinquebantur in medio Iudæorum, nondum confirmati virtute ex alto. Bernard. in Serm.

Sed non est hoc loco silentio prætereundum insigne quoddam miraculum, quod D. Hieronymi Scholiastes in Epitaphio Paulæ scribit in hoc monte contigisse. Sic enim ait: Montem Oliueti torrens Cedron interfluit, eumque diuidit ab Hiero-

solyma, vbi vltima vestigia Domini humo impressa, adhuc ætate D. Hieronymi monstrabantur, vt ipse litteris prodidit, non absque memorabili miraculo. Etenim cùm terra eadem quotidie ibi à credentibus hauriretur, nihilominus sancta vestigia continuò pristinum statum recipiebant. Addit & aliud miraculum Hieronymus: nempe cùm in eo loco conderetur Ecclesia, summum illius cacumen non potuisse contegi, nec concamerari, sed semper ab ima terra ad summū cælum iter patuisse, quo Dominicum corpus ascenderat in cælum. Hoc ergo tam diuturno stupendoque miraculo hæc tanta sollennitas debuit illustrari. Nunc verò, fratres, terram paulisper deserentes, post Saluatorem nostrum in cælum conscendamus: qui multiplici sanctarum animarū & angelorum exercitu stipatus, vbi ad cæli fores ab origine mundi ad illud vsque tempus humano generi clausas peruenit, cælestes virtutes quæ illum comitabantur (vt
Dionys. S. Dionys. ait) illa Prophetæ verba dicere cœperunt: Attollite portas, principes, vestras, & eleuamini portæ æternales, & introibit rex gloriæ. Illæ contrà, regis gloriam non ignorātes, sed
Psal. 23. tamen eius virtutem admirātes, vicissim quærūt: Quis est iste rex gloriæ, cui sic portæ ab exordio mūdi humano generi clausæ, nec alicui mortalium hactenus patefactæ, aperiendæ sunt? illæ contrà respondent: Dominus fortis & potens, Dominus potēs in prœlio. Qui videlicet inermis & nudus crucis suæ baculo caput serpentis antiqui contriuit, ferreas inferorū seras cōfregit, spolia inde sanctorum eripuit, & diaboli regnum euertit. Iam verò cùm Dominum sanguineis vulneribus rubentem cernerent, & in tam humili infirmaque natura tantam mirarentur potentiam & gloriam, stupefactæ rursum quærūt: Quis
Isaiæ 63. est iste qui venit de Edom, tinctis vestibus de Bosra? hoc est, sanguineo amictu rubens, & purpureis vulneribus splendens. Meminit autem Edom, hoc est, terræ Idumæorum, quam incolebant filii Esau; & Bosra, quæ erat præcipua Moabitarum ciuitas. Quia enim duo isti populi infensissimi erāt filiis Israël & acerbissimas cum eo inimicitias gerebant, propria eorum nomina pro appellatiuis Propheta posuit (quod in litteris sanctis non infrequens est) vt sit sensus: Quis est iste qui ex terra inimicorum venit, sanguineo colore perfusus? Quis est iste adeò formosus in stola sua, gradiens in multitudine fortitudinis suæ? Interrogantibus autem Angelis respondet Dominus: Ego qui loquor iustitiam, qui sententiam dico iustissimam pro humano genere aduersus accusatorem diabolū. Ego, inquam, qui loquor iustitiam: cuius videlicet summum studium fuit, extinctam in mundo iustitiam & sanctitatem renouare: cuius singulare officium est, aduersus generis humani hostes (pecca-
tum

eum videlicet, & peccati authorem diabolum) propter salutem hominum dimicare. Quos quidē hostes calcaui in furore meo, & conculcaui in ira mea. Indignatio enim mea auxiliata est mihi. Hoc est, tanta in pectore meo aduersus peccatum & diabolū (qui homines à Deo separabant) indignatio & ira æstuauit, vt quoniam hos generis humani hostes sine sanguinis mei profusione profligare non poteram, libenter vitam & sanguinem fuderim, vt illos euerterem, & homines Deo reconciliarē. Et ideò aspersus est sanguis eorum super vestimēta mea, & omnia indumenta mea inquinaui: quia videlicet omnia generis humani scelera in me diluenda suscepi.

Cæterùm parta iam de hostibus victoria, omnis illa deformitas quæ in Saluatoris nostri corpore aduersus communem hostem in cruce dimicantis videbatur, plenissimè adempta, & in summum decorem commutata est. Vtrumq; autem Zacharias Propheta describit, qui diuina reuelatione vidisse se ait Iesum, Sacerdotem magnum, sordidis indutum vestibus, & Satanam illi aduersantem, mortemq; illi machinantem, & regnum illius euertere cupientem. Quem tamen Dominus increpatum fugauit & repulit: & ad Angelos conuersus ait: Auferte ab eo vestimēta sordida. Et dixit ad Iesum: Ecce abstuli à te iniquitatem tuam (quam videlicet charitatis studio tuam fecisti, & in te diluēdam suscepisti) & indui te mutatoriis, hoc est, splendidissimis gloriæ & immortalitatis ornamentis. Et dixit: Ponite cidarim mundam super caput eius. Quid autem cidaris est, nisi singularis illa gloria, quæ sacræ illi humanitati hodie contigit, cùm ad dexteram patris cum tanta supernæ curiæ lætitia & cōmuni omnium cęlitum gratulatione & gaudio collocata est? Si enim in illa incommutabili æterni patris substantia vlla cadere posset noua lætitia, hodie certè cecidisset: quæ tamen ibi non defuit, sed noua non fuit, quoniā ab æterno semper illi præsens & noua extitit. Suscipitur ergo ab amantissimo patre amātissimus filius obedientiæ opere consummato, & ad dexteram eius pro eo ac ipse meritus erat, collocatur. Quatenus enim Deus est, in eadem sede est cum patre: quatenus tamen homo est, secundo loco sedet proximus patri.

Zacha. 3.

Cæterùm vbi à discipulorum oculis Christi Domini præsententia sublata est, eos Euāgelista memorat ibidem Dominū suppliciter adorasse, & cum gaudio magno in Hierusalem regressos fuisse: quare, quæso, cum gaudio magno, cùm magis de discessu magistri merere quàm gaudere debuissent? Si enim antea prædicente Domino se ad patrem ire, tanta tristitia affecti sunt, vt eis Dominus diceret: Quia hæc locutus sum vobis, tristitia impleuit cor vestrum: quomodo nunc eo discedente,

Ioan. 16.

gaudio complentur, cùm discessum prædicēte, tristitia impleti fuerint? Plus enim doloris perpessio, quàm prædictio torquere animum solet. Responsio in promptu est: Quia nimirum, quamuis non sine multis deuotionis & amoris lacrymis à dilectissimi magistri complexu discesserint, his tamen lacrymis magnum gaudium adiunctum fuit, quando hoc tam stupendo ascensionis miraculo in fide diuinitatis eius plenissimè confirmati sunt: cùm illū non solùm à mortuis resurrexisse, sed etiam corpore in cælum cōscendisse, quod nulli hactenus mortalium contigit, apertè viderunt. Ideoque adorasse hoc in loco ascendentem referuntur: quod genus venerationis vni Deo tribuitur. Quod si ita est, quāta, quæso, erat illis causa gaudēdi, cùm certissimè scirent Deum omnipotentem esse, qui eis ineffabilia bona pollicitus erat, qui eis tantam charitatis & beneuolentiæ gratiam exhibuerat, & quo familiarissimè, tamquam benignissimo patre, suauissimo præceptore, & fidissimo amico vsi fuerant? Si enim amicorum omnia sunt communia, ergo quicquid siue in cælo, siue in terra summus ille & omnipotens amicus habebat, ad illos etiam pertinebat, & in illo rerum omnium compotes effecti erāt. An nō igitur illis erat summa causa gaudendi? Quamuis enim magistri abscessus tristitia eos afficeret, tanta tamen erat in hac fide & bonorum communione lætitia, vt hanc tristitiam vel penitus aboleret, vel magna ex parte leuaret.

I.

Audistis, fratres, Dominicæ Ascensionis historiā; nunc consequēs esse videtur, vt quid nos in hac sacra sollennitate sentire, quídve facere par sit, explicemus. Ecclesiæ namq; festa non ad solam Christi Domini & sanctorū gloriam, sed ad nostram etiam vtilitatem instituta sunt: vt illarū mysterijs & piè affici, & ad iustitiæ studium excitari valeamus.

Principio igitur huius beneficij ratio exigit, vt cū Apostolis nos quoq; simul & gaudere, & mœrore affici debeamus. Nihil enim impedit, quo minus eadem de re, quamuis non eadem ratione, gaudere simul & dolere possimus. Atque vt de gaudio primùm dicamus, quæ ratio Apostolica pectora ad gaudiū impulit, eadem nos quoque (hoc est, omnia Christi membra) ad idem gaudium excitare debet. Quis enim à gloria capitis viuentia membra excludēda putet? Gloria ergo eius, nostra gloria est. Quo nomine Leo Papa nos ad hoc spirituale gaudium hortatur his verbis: Quoniam Christi ascensio nostra est prouectio, & quò præcessit gloria capitis, eò spes vocatur & corporis: dignis, dilectissimi, exultemus gaudiis, & pia gratiarum actione lætemur. Hodie enim non solùm paradisi possessores

Leo Papa

firmati

firmati sumus, sed etiam cælorum in Christo superna penetrauimus, amplius adepti per ineffabilem Christi gratiam, quàm per diaboli amiseramus inuidiam. Nam quos virulentus inimicus prima habitaculi felicitate deiecit, hos sibi incorporatos Dei filius ad Patris dexteram collocauit, & secum in cælestibus consedere fecit. Hactenus ille. Qua ex re colligere licet, omnia Domini Saluatoris opera, siue quę ante passionem, siue quę post passionem gessit, salutaria nobis fuisse. Vt enim nobis incarnatus & passus est: ita nobis etiam resurrexit, & in cælum ascendit. Mortuus est enim propter peccata nostra, resurrexit propter iustificationem nostram: ascendit autem in cælum, vt appareret vultui Dei pro nobis, & cælestis hæreditatis possessionem pro nobis acciperet: à qua totum genus hominũ communis peccati merito exulabat. Erant olim Iudæi omnes qui in regno Assueri degebant, proscripti, & ad mortem damnati, agente id Aman atrocissimo eorum hoste. Res tamẽ, Deo prospiciẽte, adeò in diuersum cecidit, vt Aman crucis supplicio afficeretur, & Mardochæus Iudæus pro eo princeps palatij constitueretur, ac totum proinde Iudæorum genus ab impendente morte liberaretur. Quo tempore tanta illos lætitia inuasit, vt nouus quidam sol, nouaque lux oriri illis visa sit: cùm & perniciosissimum hostem suũ patibulo (vt erat meritus) affixum, & Mardochæum generis sui consortem in demortui loco apud Regem exaltatum viderent. Hoc exemplo, fratres, poteritis vtcumque, quanta sit nobis hodierno die causa lætitiæ, intelligere: in quo acerbissimum generis humani hostem diabolum Christi morte destructum atque deiectum, Christum autem Dominum generis nostri principẽ in cælesti palatio super omnes Angelorum choros exaltatum, & ad Patris dexteram collocatum videmus. Qua igitur hodie lætitia exultare atq; triumphare debemus, qui naturæ nostræ consortem, qui fratrem nostrum, os nostrum, & carnem nostram, ad Patris dexterã sublatum confitemur, vt patrocinio suo nostram apud illum causam agat! Hac enim ratione discipulos Dominus de abscessu suo mærentes cõsolatus est, cùm hoc ad eorum gloriam & vtilitatẽ pertinere docuisset. Si quo minus, inquit, dixissem vobis; quia vado parare vobis locum. Et si abiero & præparauero vobis locum, iterum veniam, & accipiam vos ad meipsum, vt vbi ego sum, & vos sitis. Sed dicetis forsitã: Qua ratione Christus Dominus in cælo residens, hanc nobis felicissimam sedem præparat? Responsio in promptu est: Quia nimirum id in cælo agit, vt nos qui in terra degimus, virtutum atq; bonorum operum meritis domum nobis in cælo fabricemus, hoc est, vt sic vitam instituamus, sic iter in cælum dirigamus, vt eò tandem perue-

Esther. 7.

Ioan. 14.

nire possimus. Hoc autem facit, dum Spiritum sanctum in nos è cælo demittit, qui viæ huius certissimus dux, comes, & adiutor est: quēadmodum Regius Propheta testatur, cùm ait: Spiritus tuus bonus deducet me in terram rectam. Hunc ergo Spiritum, cùm in cælum pergeret, se ad nos missurum non semel pollicitus est: quod quidem donum mortis suæ sacrificio nobis promeruit. Quod tamē non statim à morte donauit, sed posteaquàm in cælum sublatus est, & se Patris æterni conspectui præsentauit: vt facilè appareret, illius opera hoc tantum in nos donum fuisse collatum. Quod quidem Petrus Apostolus testatur his verbis: Dextera Dei exaltatus, & Spiritus sancti promissione accepta à Patre, effudit hoc donū quod vos videtis. Hoc est, Spiritum sanctum è cælo demisit, qui repleat orbem terrarum, mundiq; sterilitatem & impietatē in summam iustitiæ & pietatis vbertatem vertat. Quam rem magna illa pluuia quæ precibus Eliæ in terram demissa est, appositissimè adumbrauit. Erat enim per id temporis summa in regione Iudæorum sterilitas, quòd super terram tribus annis, & sex mensibus pluuia defuisset. Quo tempore ascendit Elias in montem, vt oratione sua pluuiam quam idem siccauerat, reuocaret. Dum ergo humi pronus oraret, iubet seruo suo, vt contra mare oculos coniiciēs, quid videret, annunciaret. Tum ille: Video, inquit, paruam nubem quasi vestigium hominis. Hæc igitur nubecula Elia orante in eam magnitudinem excreuit, vt totam cæli faciem operiret, quæ postremò liquefacta, arentem & sterilem diuturna siccitate terram inebriauit, & maxima frugum ac fructuū omnium vbertate fecundauit. Sic igitur Saluator noster, qui dum inter homines ageret, exiguus & nouissimus virorum existimatus est: in cælum tamen sublatus, instar nubis huius, copiosam cælestium donorum pluuiam in terram demisit, quæ vberrimos pietatis & iustitiæ fructus è sterili & vacuo virtutibus mundo proferret. Quod quidem apertè regius Propheta significauit cùm dixit: Ascēdens in altū, captiuam duxit captiuitatem, dedit dona hominibus. Sic enim Apostolus hunc locū ex Hebr. vertit; cùm tamē ibidē paulo aliter habeatur. Sic enim legitur: Accepisti dona in hominibus. Apostolus autem litteræ sensum obscuriorem interpretatus est, cùm pro accipiendi verbo, dandi vsus est. Accepit enim Christus dona in homines, videlicet à Patre data, & in homines conferenda. De plenitudine quippe eius nos omnes accepimus, cui non ad mensurā spiritus datus est, sed ea plenitudine, vt velut ex quodam indeficienti thesauro haberet semper quod erogaret.

Psal. 142. — Act. 2. — 3. Reg. 18. — Ephes. 4. — Ioan. 1.

Dicitur etiam præparare nobis locū, quando perpetuò apud Patrē interpellat pro nobis, sicut Ioannes ait: Filioli hæc scribo vobis,

1. Ioan. 2.

vobis,vt non peccetis. Quòd si quis peccauerit, aduocatum habemus apud Patrem Iesum Christum iustum : qui est propitiatio pro peccatis nostris : non pro nostris autem tantùm, sed etiam pro totius mundi. Quòd si quæras,quonā modo is pro nobis aduocet : nimirum eo quo pro se miles quidā apud Imperatorem aduocauit ; qui cùm capitis reus apud illum ageretur,nudato pectore,vulnerum cicatrices(quæ multa in prœlijs sub illius imperio militans acceperat)ostendit: quibus citra vllam rationem sic causam suam Imperatori probauit, vt ab omni criminis reatu fuerit absolutus. Hac ergo ratione Christus Dominus non pro se, sed pro nobis aduocat, vulnera illa quæ propter Patris gloriam excepit, paternis oculis repræsentans: quæ quidem repræsentatio quauis longissima oratione efficacior est. Quid enim illis vulneribus,illis meritis,illis virtutibus, illi deniq; pretioso sanguini poterit denegari? Rectè enim Apostolus hunc sanguinem melius clamare quàm Abelis sanguinē testatur. Hic enim sanguis serui, ille filij:ille clamabat è terra, iste de cælo:ille clamans postulabat vindictam, iste veniam & misericordiam. Multo autem propensior est summus ille misericordiæ parens,ad misericordiam impertiendam,quàm ad expetēdam vindictam. Quid igitur ad impetrandam patris misericordiam efficacius,quàm huius sanguinis oblatio,qui nō minus modò ante conspectum patris recens est, quàm quo die effusus in cruce fuit? Elephantis in prœlio milites,ad eorū iram acuendam,sanguinem ostendunt:at superno illi patri ostensus Christi sanguis omnē ab eius animo excutit iram, & copiosam ab eo impetrat misericordiam. Quod quidem apertissima similitudine is in lege adumbrauit,qui Paschalis agni sanguine superum domus cuiusque limē, & vtrumq; postem à filijs Israël tingi præcepit : vt cùm ipse media nocte per Aegyptum transiēs,omnes Aegyptiorū filios natu maximos interficeret,Israëlitarū filiis, inspecto in superliminaribus domorum sanguine, parceret. Quorsum tibi,quæso, Domine, hoc signo opus erat, vt filios Israël ab Aegyptiis internosceres,qui vnū Noe iustū in tāta improborum turba(quibus vniuersus scatebat orbis)apertissimè cognouisti,& à cōmuni generis humani clade vindicasti? Sed hoc tamen symbolo indicare voluisti, pretiosum vnigeniti tui sanguinem esse verū illud propitiatoriū, quod furorē tuum sceleribus nostris debitū mitigat: cuius conspectu placaris,& vltorem violati fœderis tui gladium,in communi omniū cæde & vastitate grassantem, ab illis reuocas, qui se totos filij tui obsequio & dilectioni tradiderunt,& pretiosi sanguinis eius fide insigniti sunt. Videtis igitur, fratres, quanta nobis hodie cum Apostolis sit causa gaudendi.

Dissimil.

Exod. 10.

Sed nec pij etiam mœroris causa nobis hodie deest. In hac enim sacra sollẽnitate est cur lætari, & cur etiam mœrore affici debeamus: quod in omnibus mysteriis vitæ Domini Saluatoris ferè contingit. Huius enim rei gratia mysticus ille agnus, qui eius imaginem gerebat, cùm agrestibus, hoc est, amaris lactucis manducari præcipiebatur: vt intelligeremus, in omnibus Christi operibus recolendis, quamuis ea lætitia plenissima sint, amaritudinis tamen quidpiam ex scelerum nostrorum recordatione (quæ illi laborum omnium materiam præbuerunt) aspergi debere.

Exod. 12.

Sed ais: Quæ nobis hodie causa tristitiæ? Nimirum separatio atque discessus præceptoris charissimi & patris amantissimi: in quo vno omnia quæ desiderari poterant, dum apud nos versaretur, habebamus. At separatio à re vehementer amata animum sauciat: cùm amor ipse nihil aliud quàm duorum animorum cõiunctio atq; vnio sit: quam quidem vnionem benefaciendi studium, & cæterarum rerum omnium communio sequitur. Hac enim de causa præcipuè mors homines cruciat, quia corpus & animum naturali amicitiæ fœdere copulata separat. Hinc etiam in amicorum morte, quo tempore alterius amici dolor finitur, alterius incipit, quòd ab amico separetur. Quid hîc Dauidis & Ionathæ lacrymas commemorem, cùm alter ab altero separatus est? Quid sanctissimi Iacob Patriarchę vbi Beniamin natu minimum filium à se cum cęteris fratribus diuelli, & in Aegyptum ire passus est? Cùm ergo nulla amicitia cum Christi Domini amicitia sit comparanda; quomodo fidelis anima quæ illius amore flagrat, nõ mœrore affici debeat, cũ illum à se diuelli & separari cernit? Qualis, quæso, mundi imago esset, Solis præsentia destituta? Qualis tũc terra, quale cęlũ, quales rerum omnium facies existerent, nisi steriles, squallidæ & obscuræ? Quid verò nobis aliud Christus Dominus, quàm Sol iustitiæ est? Ipse namque ait: Quamdiu sum in mũdo, lux sum mundi. Hac ergo luce subtracta, & iustitię Sole occidente, an non ęquum est, vt qui in medijs mũdi tenebris relinquimur, Solis huius absentiam sentiamus?

En, fratres, quæ nobis sit in hac sollennitate ex discessu Domini Saluatoris causa tristitiæ. Itaq; non amplius faciem illam gratiarum omnium plenam in hoc seculo videre licebit: non amplius cælestem illam tubam mysteria diuina resonantẽ audire, non stupenda illa opera, clarissima diuinitatis eius argumenta, cernere. Quare dignum profectò est, vt orbitatis atque solitudinis huius sensu tacti, cum D. August. dicamus: Recessisti consolator meus, nec vale dixisti: Quid ergo dicam? quid faciam? quò vadam? vbi eum quæram? quem rogabo? quis an-

August. in medit.

nunciabit dilecto quia amore langueo? Defecit gaudiũ cordis mei, versus est in luctum risus meus. Respice, quæso, Domine, viduitatis & orbitatis meę lachrymas, quas tibi offero donec redeas. Eia, Domine, appare mihi, exhibe præsentiam tuã, & consolatus ero. Exhibe præsentiã tuam, & consecutus ero desiderium meũ. His verbis D. Augustinus Domini discessum lamẽtatur, qui apertè nobis exemplo suo declarat, quàm dulci mœrore piæ mentes in hac sacra die affici debeãt, cùm amantissimi parentis & benignissimi magistri sui præsentiam sibi subtrahi contemplantur.

II.

Diximus, fratres, quid hac die sentire, nunc quid agere debeamus, paucis explicãdum est. Quod quidẽ affectus ipsi siue mæroris, siue lętitiæ, quos exposuimus, facilè indicant. Si enim summa felicitas nostra in Christi Domini præsentia sita est, eaq́; nobis in hoc exilio est adempta; quid igitur consequens est, nisi vt omni studio eò peruenire contendamus vbi ille est: quo ab eius felicissimo conspectu & contubernio numquam amplius diuellamur? Qua autem via ad illum tendere debeamus, ipse & verbis patefacit & exemplis. Discipulis namque de hac via quærentibus respondit: Ego sum via, veritas, & vita: nemo venit ad Patrem, nisi per me. Si igitur hæc omnia nobis Christus est, dicamus ergo cũ Bernardo: Sequamur, Domine, te, per te, ad te. Sequamur te, quia via: per te, quia vita; ad te, quia veritas ad quam tendimus, & cuius visione beati erimus. Quia igitur via Christus est, & is per labores ad requiem, per patientiã ad gloriam, per certamina ad coronam peruenit; hac illum nos via sequamur, si consequi ipsum volumus. Ad quod nos idẽ in Apocal. præmio simul, ac exemplo suo proposito, inuitat his verbis: Qui vicerit, dabo ei sedere mecum in throno meo: sicut ego vici, & sedi cum patre meo in throno eius. Magna planè merces & votis omnibus expetenda, & per omnes etiam flammas (si ita res postulet) persequenda. Si quis autem quærat, cur vnigenitus Dei filius per hanc certaminum atque laborum viam ad paternæ gloriæ thronũ pergere voluerit; cùm multæ huius diuini consilij causæ sint, vna tamen quæ non postrema inter eas mihi esse videtur, paulò fusius à me explicãda est. Scire igitur oportet, hoc salutis nostræ autori propositũ fuisse, vt nõ verbis modò, sed multò magis exemplo suo Christianæ vitæ perfectionem demõstraret. Quia verò Christiana vita in charitate præcipuè sita est, consequens est, vt eiusdẽ vitæ perfectio in charitatis perfectione posita sit. Quãuis autem charitas per se ipsa suauis & iucunda sit, via tamen ad illã difficilis & ardua est; quoniam oportet prius omnia quæ charitati aduer-

Ioan. 14.

Bernard.

Apoc. 3.

aduersantur, ac pręcipuè immoderatum sui amorẽ expugnare, quò charitas in nobis ius suum retinere queat. Sũt autem duo præcipui charitatis gradus: quorum alter ad fideles omnes, alter ad perfectioris vitæ studiosos potissimùm pertinet. Ad priorem autem illum spectat, vt Deum super omnia quæ in cælo & in terra sunt, diligamus. Quem Regius Propheta à Domino pe-
Psal. 107. tebat, cùm diceret: Exaltare super cælos Deus, & super omnem terram gloria tua. Quid ais Propheta? An non diuina gloria, quamuis tu id nõ postules, supra cælum & terram exaltata est? Est planè, non abnuo: sed id tamẽ peto, vt intra pectus meum Dei gloria rebus omnibus quę in cęlo & in terra sunt, sic anteferatur, vt & vitã ipsam, & omnia quæ in vita mihi charissima sunt, promptissimo & libenti animo in eius obsequiũ offeram. Hoc autẽ quod vir diuinus à Deo postulabat, cumulatè se præstitisse ostendit, cùm Sauli regi ipsius vitam acerbissimo odio
1. Reg. 26. petenti, ex edito quodam monte respondit: Quam ob causam dominus meus persequitur seruũ suum? Quid feci, aut quod est malum in manu mea? Nũc ergo audi, oro, domine mi rex, verba serui tui. Si Dominus incitat te aduersum me, odoretur sacrificium. Hoc est, Si Dominus ipse vult vt ego mortis supplicium subeam, libenti animo me morti propter eius gloriam & obedientiam offeram, ipseque odorem capiat ex sacrificio mortis meæ. Vbi enim iustiùs collocare vitam & omnia mea potero, quàm in eius obsequio, qui mihi & vitã, & omnia contulit? Huic autem amori Dei super omnia amor sui aduersatur: ille enim Deũ rebus omnibus anteponit: hic verò res omnes Deo. Quocirca hic superandus est, vt ille regnet in nobis. Hunc verò amorẽ superare, satis constat quàm sit difficile atq; arduum. Hic igitur prior charitatis gradus, qui ad fideles omnes in commune spectat.

Est alter qui ad perfectiores viros præcipuè pertinet. Charitas enim vt cælestis habitus & forma est, ita mentem in cęlum, vnde ea in nos descendit, attollere nititur: idque eò magis, quò eadem flagrantior est. Quo nomine igni appositissimè compa-
Simile. ratur, sub cuius imagine in Apostolos effusa est. Vt enim ignis vi sua tanto impetu loca supera & excelsa petit, vt repagula omnia & ingentes etiam moles, quo sursum feratur, excutiat: ita mens charitatis igne flagrans, in eum toto impetu fertur, quem super omnia diligit. Vbi enim est thesaurus eius, ibi est & cor eius. Hoc est, ibi cogitatio, ibi desiderium, ibi gaudium, ibi intentio, ibi affectus, ibi spes omnes opesq; sitæ sunt. Hinc sancti viri in hac peregrinatione solo corpore constituti, cogitatione & auiditate in cęlo cõuersabantur. Hinc de seipso Pau-
Philip. 3. lus ait: Nostra conuersatio in cælis est. Ab hoc autem studio quantum

quantum nos carnalis cupiditas, & immoderatus amor sui auocat atq. repellit? Sicut enim cælestis amor mentem hominis attollit in cælum: ita carnalis hic pōdere atq. impetu suo ita deijcit atque veluti submergit in terra, vt nihil aliud cogitet, nihil quærat, nihil cupiat, nihil amet, nihil dies noctesque animo voluat ac verset, nisi quod ad cultum & oblectamentū corporis spectet, in eaque re semper tota mente & cogitatione defixus sit. Itaq; vt talpa sola terra alitur, neque aliud quàm terrā quærit: ita isti talpa cæciores bona sua omnia, opes omnes, atq; felicitatem in terra posuerunt. Cùm igitur tantum inter hunc amoris diuini gradum, & immodicum sui amorem dissidium atque pugnam esse constet; necesse verò sit alterum expugnare, vt alter ius suum tueri possit; hunc autem amorem superare, sit corruptæ naturæ bellum inferre, totamque eius vim atq; potentiam (qua in mundo, hoc est, in omnium ferè mortalium cordibus dominatur) euertere: quis non videt, quàm arduam difficilemq. prouinciam susceperint, qui ad hunc altissimū charitatis gradum peruenire desiderant? Mundus enim superandus, caro proterenda atque calcanda, opes contemnendæ, cupiditas comprimenda, honores seculi spernendi, voluptates carnis abdicandæ, sensuum oblectamenta reiicienda, salus, vita, patria, affines & contubernales qui nos ab hoc studio auocant, deserendi, quò mens nostra per continuū amorem Deo cōiuncta sit. Videtis ergo, fratres, non tam charitatem ipsam, quàm viam ad eam consequendā esse difficilem? Non erat difficile haustā aquam è cisterna Bethlehemitica ad Dauidem Regem afferre, si Philistæorum castra non obstitissent. At per medias hostium acies irrupisse, & obstantia quæque ferro deiecisse, id verò vt difficillimum, ita pulcherrimum fuit. Sic igitur quāuis charitas ipsa iucundissima sit, via tamen ad illā difficilis est. Charitas enim velut portus ad quem tendimus & fida littoris statio est: iter autem ad illam veluti nauigatio quædam est. In nauigatione autem labor, in portu verò quies & tranquillitas est. Nemo tamen, fratres, animum despondeat, credens hāc tantam charitatis perfectionem, tantamque laborum contemptionem qua ad eam peruenitur, ab omnibus exigi. Hoc enim non ideò diximus, vt ad eam fideles omnes adigeremus, sed vt viam ijs commonstraremus, qui ad Christianæ vitæ perfectionem adspirant.

Simile (margin, beside "terrā")

Simile (margin, beside "Charitas enim velut portus")

Vt igitur ad id quod paulo antè instituimus, redeamus, cùm hoc Saluatori nostro propositum fuisset, vt non modò necessariam piis omnibus charitatem, sed perfectam etiam charitatem in mundo constitueret: via autem ad charitatem (vt modò diximus) multis laboribus septa sit (cùm oporteat & amorē sui, & cupi-

& cupiditates omnes quæ ex eo oriũtur, subigere atq; frenare) debuit vtiq. perfectionis huius dux atque magister vitam non quidem placidam & iucundam, sed multis implicatam laboribus eligere. Quod quidem tantò magis fieri oportebat, quantò mundus huic vitæ instituto magis infensus & inimicus erat. Si is ergo mundum in deprauatissimos mores collapsum, deliciis perditum, & voluptatibus emollitum instauraturus veniebat, quomodo aliter aut venire, aut mori, nisi inter varios labores & certamina debuit? Hac ergo via Sanctus sanctorum ingressus, per labores ad requiem, per humilitatem ad regnum, per patientiam ad gloriam, ac postremò per mortis acerbitatem peruenit ad vitam. Pudeat ergo nos, fratres, pudeat alia via ingredi, quàm qua Rex noster ingressus est. Pudeat sub spinato capite membrum fieri delicatum. Pudeat, duce & imperatore nostro pedibus iter faciēte, gregarium militem phalerato equo, ipso præsente, vehi. An non satis præclarè cum seruo agitur, si eadem Domini sors illi contingat? Si ergo Angelorum & hominũ Rex, si Dei filius, si vniuersorum hæres, tot in vita pariter & morte labores, nõ vlla sua necessitate, sed sola nostri charitate ductus subire dignatus est: quomodo serui rebelles atque exules regni, edentes, ludentes, lætum semper diem agentes, ventrique tamquam muta pecora perpetuò seruientes, ac postremò in continuo otio vitam agentes, in regnum illud peruenient, in quod nisi per mortem & sanguinem vnigenitus Dei filius ingredi noluit? Num nobis aut alia lex ferenda, aut aliud Euãgelium prædicandũ, aut aliud nouum iter aperiendum est, quò in cælum contẽdamus quàm, id per quod Sanctus sanctorum, atque sancti omnes ingressi sunt? Numera (inquit Hieronymus ad Eustochiũ) omnes electos ab Abel iusto vsq; ad vltimũ, qui in fine mũdi nasciturus est, & omnes inuenies aduersa perpessos. Solus Salomon in deliciis fuit, & ideò fortasse corruit. Reiiciamus ergo, fratres, carnales delicias, cæteraq; mundi huius oblectamenta, quæ sunt (vt Lactantius ait) non tantùm fallacia; quia dubia: sed etiam insidiosa; quia dulcia. Amplectamur crucem Christi, vt per eam de triumphato seculo, & subacta carne trophæa referentes, ipsam Domino puram & immaculatam cum anima sua in æterna beatitudine coronandam offeramus.

Hieron.

Lactant. de opif.

IN

IN EODEM FESTO ASCENSIONIS DOMINI, CONCIO SECVNDA, IN QVA post narratã Dominicæ Aſcenſionis hiſtoriã, quo affectu & vitæ conuerſione Chriſtum Dominum in cælum aſcendentẽ ſequi debeamus, exponitur.

THEMA. *Quæ ſurſum ſunt quærite, vbi Chriſtus eſt in dextera Dei ſedens: quæ ſurſum ſunt ſapite, non quæ ſuper terram.* Ad Coloſ. 3.

ODIE Saluator noſter, dilectiſſimi, deuicto humani generis ſempiterno hoſte, triumphator aſcendit in cælum. Hodie aſcendens in altum, Epheſ. 4. captiuam duxit captiuitatem, dedit dona hominibus. Hodie obedientiæ opere ſibi à patre iniunctæ abſoluto, impleuit quod paulo antè diſcipulis dixerat: Exiui à Patre, & veni in mundum; iterum relinquo mundum & vado ad Patrem. Denique hodie myſticum Eccleſiæ ſuæ templum abſoluit, omnibusq; ſacramentorum & meritorum ſuorum theſauris mirificè ditatum & ornatum relinquens, ad propria cum immenſo totius cæleſtis curiæ gaudio remeauit. Cùm enim cælorum regnum omnium meritorũ ac laborum Chriſti finis eſſet; hoc vnum deeſſe videbatur, vt is huius regni poſſeſſionem ſuo & noſtro omnium nomine acciperet; quod hodierna die factũ eſt. Qui enim deſcẽdit, ipſe eſt & qui aſcendit ſuper omnes cælos, vt adimpleret omnia. Hac igitur ex re facilè quanta ſit huius diei ſollennitas, colligere licet. Vbi rex Salomon magnificentiſſimum illud templum ſeptem annorum ſpatio conſummaſſet, fauſtiſſimum illum diem iudicans, 3. Reg. 8. quo tanti operis moles perfecta fuerat, eius dedicationẽ cæſis ouium cẽtum & viginti millibus, atque boum viginti duobus millibus, cum maxima totius regni lætitia & frequentia celebrauit. Si ergo tanta lætitia terreni illius templi abſolutio celebrata eſt; quanta, quæſo, conſummatio myſtici tẽpli Dei (quod eſt Eccleſia) erit hodie recolenda! Illud enim vmbra, hoc veritas: illud materiale & corporeum, hoc ſpirituale & diuinum: illud ex mortuis lapidibus, hoc ex viuis exſtructum: illud diſſolubile (vtpote quòd à Chaldæis poſtea incenſum & euerſum eſt) hoc verò tabernaculum illud eſt quod numquam diſſoluetur, etiam ſi portæ inferi conſurgant aduerſus illud. Poſtremò illud à Salomone magnis impenſis ſeptem annorum ſpatio

extructum fuit, hoc ab vnigenito Dei filio annis tribus & triginta summis laboribus fabricatum. Quanto ergo maiori lętitia hæc dies quàm illa celebranda est? D. verò Eus. Emis. non minus felicem & faustum hunc diem, quàm natalem Domini esse ait, hoc est, diem quo in mundū ingressus est, & eum item quo est egressus è mundo. Sic enim ait: Scire debemus, charissimi, quod hodierna festiuitas non minor est illa in qua natalem Domini diem publico honore suscepimus. Ille enim natiuitatis dies Dominum ac Saluatorem nostrum terris dedit, hic cælo reddidit: in illo Dominus verè hominē se esse in incarnatione confessus est, in hoc verò se esse Deum in ascensione testatus est: in illo gratiam dignantissimæ humilitatis, in hoc fidem manifestissimæ diuinitatis asseruit: in illo virginalis templi, in hoc cælestis regni secreta patefecit: in illo die descendit redempturus nos, in hoc ascendit glorificaturus. Hactenus ille. Videtis ergo quanta inter hæc duo sollennia festa sit affinitas, in quibus Saluator noster aut ad nos venit è cælo, aut à nobis pergit in cælum? Ideoque in vtraque Angeli in terra hominibus apparent: illic natum esse mundi Saluatorem nuntiantes, hic verò venturum iterum asserentes. Si verò tāta Angelis cura est festa nostra celebrandi, quibus tamen eorū salus & gloria parta non est: quid nos facere conuenit, quorū gratia hæc omnia gesta sunt, quorumq́. saluti vniuersa hæc mysteria militāt? Quis igitur tanta erga se Dei beneficia tacitus pręterire valeat? Quis pro hoc tanto munere quamuis exiles & impares gratiarum actiones non rependat? Vt igitur in præsenti concione aliqua saltem ex parte huic officio respondeamus, cælestem opem beatissimæ Virginis interuentu suppliciter imploremus.

Eufeb. Emiss. homil. de Ascens.

AVE MARIA.

Pars Prior.

PRINCIPIO Dominicæ Ascensionis historiam, quam nobis hodie sanctus Euangelista Lucas proponit, exponamus: deinde quid à nobis ea iure suo exigat, Domino aspirante explicabimus. Ait igitur sanctus Lucas, Dominum Saluatorem quadraginta post resurrectionem suam diebus discipulis varijs modis seipsum conspiciendum atque tractandum præbuisse, eosq́ue multa de cælorum regno, quod illi mundo annunciare debebant, docuisse: quibus elapsis, hodierna die ipsis videntibus in cælum conscendisse. Si quis autem quęrat cur nō statim post resurrectionē in cælum ascenderit, multæ sunt causæ: sed illa præcipua, quòd toto hoc tempore variis argumentis discipulos in fide resurrectionis voluerit confirmare. Huius namq; mysterij fides totius Christianæ vitæ caput & fundamentum est.

est. Vnde sicut ij qui excelsam domū extruere parant, firmissima eius fundamēta iaciunt, quibus tāta moles sustineri queat: ita (quoniam resurrectionis nostræ fides totius pietatis atque virtutis fundamētum est) peritissimus artifex Christus firmissima eius fundamenta iacere cupiens, quadraginta dierum spatio hanc fidem præsentia sua stabiliendam curauit. Quo transacto, discipulos extra ciuitatem ad montem Oliueti perduxit, & multa cum illis ibi de apostolatus officio tractauit. Atq. illud in primis, vt nihil interim molirentur, donec induerentur virtute ex alto. Ideoque præcepit ne ab Hierosolymis discederēt, sed expectarent promissionem patris, quàm audistis, inquit, per os meum. Quia Ioannes quidem baptizauit aqua, vos autem baptizabimini Spiritu sancto, non post multos dies. Qui quidem spiritus non solùm vos ab omniū peccatorum sordibus purgabit, sed miro etiam modo cælestibus donis armabit: & ad labores omnes omniaq. certamina pro fide suscipienda, paratissimos & instructissimos reddet. Simile.

Quo tempore cùm rudes adhuc discipuli regnum Christi terrenum & carnale somniarent, ab eo quæsierunt: Domine, si in tempore hoc restitues regnum Israël? Hoc est, si ab eo exterarum gentium ac præcipuè Romanorum iugum excuties, illudque in eam amplitudinem & opulentiam attolles, qua olim sub Dauidis & Salomonis imperio floruit? Ex qua quidem interrogatione liquet, fratres, quantum apud nos terrenarum & corporearum rerum dignitas valeat, quādo ipsi etiam Apostoli proposito pulcherrimo & maximo diuini spiritus dono, de terreno ac temporali regno soliciti erant. Hinc plerosque hominum reperire licet, qui nihil ad se pertinere, nihilq; verè suum arbitrētur, nisi quod ad solius corporis cultum & commodum referatur. Quamuis enim homo ex spiritu & carne compositus sit, & spiritus ingenita sibi nobilitate ad spiritualia & inuisibilia bona tamquam sibi cognata & similia feratur, caro tamen, cui coniunctus est, illum ad se trahit, & ab ingenita sibi nobilitate degenerare compellit. Vt enim accensæ lucernæ flamma pro naturæ suæ conditione in supera tendit, materiæ tamē cui inhæret pondus, eam ad ima deiicit, ac detorquet: ita planè humanus spiritus vi sua ad spiritualia atque diuina tamquam sibi cognata & amica tendit: ponderosa tamen & terrena caro cui implicitus est, & amore summo copulatus, eum ad terram deflectit, terrenisque rebus seruire facit. Cùm ergo discipuli de terreni regni felicitate soliciti, hanc Domino quæstionem proposuissent, ille nihil aduersus eorum ruditatem, stupiditatémq. commotus, in spiritu lenitatis illos corripuit, dicens: Non est vestrum nosse tempora vel momenta, quæ pater posuit in sua Act. 1.

potestate, sed accipietis virtutem superuenientis Spiritus sancti in vos, & eritis mihi testes in Hierusalem, & in omni Iudæa & Samaria, & vsq; ad vltimum terræ. Nullum enim excipio, nullum à regni mei aditu excludo, non Barbarũ & Schytham, non Hyrcanũ aut Massagetam: omnes enim homines ad imaginem meam cõdidi, & pro omnibus sanguinem fudi: ideoque omnes ad beneficiorum meorum communionem inuito. Hoc munus vestrũ, hoc officium ad quod vos elegi: de hoc quærite, hoc in primis curate: mũdi verò gubernacula & imperia Deo procuranda relinquite. Cùm hęc igitur vltro citroque responsa data essent, cùm iam tempus appeteret vt Saluator eò rediret vnde in hunc mũdum venerat, sicut mirabili ordine atq; ratione in mundum venit de Spiritu sancto conceptus, & intacta virgine natus: ita non minus mirabili gloria & dignitate mundum reliquit, quãdo per medias aëris regiones humanis corporibus inuias & inaccessas, propria virtute ascẽdit. Ex illo igitur sacro oliuarum mõte tot Christi Domini mysteriis nobilitato, vidẽtibus discipulis eleuatus est, & nubes suscepit eum ab oculis eorum. Eleuatis autem manibus ferebatur in cælum, & be-
Bernard. nedicebat illis, fortassè (vt D. Bernard. ait) concussis illius singularis misericordiæ visceribus, cùm miseros suos, & pauperem scholam suam relinqueret in medio nationis prauæ atque peruersæ. Ex hoc igitur sacro monte Saluator præsentibus ac stupentibus discipulis in cælum sublatus est. Quæ autem lingua dicere, quis intellectus capere valeat, qua lætitia, quibus laudibus, quo iubilo Saluator noster tot Angelorũ sanctorumq; agminibus stipatus, in cęlestem illam Hierusalem hodierna die conscenderit? Si enim tanta populi frequentia, communique lætitia idem in terrena Hierusalem excipi voluit, quando in eam moriturus intrauit; qua lætitia in illa cælesti susceptus est, quam modò regnaturus ingreditur? Si tam ingenti pompa ac lætitia suscipitur in terra; quid in cælo? Si sic ab hominibus, quid ab Angelis? Si sic moriturus, quid regnaturus? Si sic dum procedit ad pugnam, quid quando peracta pugna cum triumpho redit atq; victoria? Prætereà si tot vocibus & canticis mili-
Lucæ. 2. tiæ cælestis exercitus in eius natiuitate cõcrepauit (quando infans in præsepio vagit, & frigore constrictus lacrymatur) quid eos fecisse credendũ est, quãdo abstersis iam lacrymis, finitisq; laboribus, superato dæmone, spoliato tartaro, redẽpto seculo,
1. Reg. 30. victor in cælum remeauit? Cùm Dauid superatis Amalechitis, & excussa ingenti præda, victor ex prœlio reuerteretur, & ingentem captiuorum turbam ante se velut triumphum agens duceret, milites qui cum eo ad pugnam processerant, faustis illi vocibus acclamantes dicebant: Hæc est præda Dauid. Ad

hunc

hunc modum Angeli ante Dominum hodie præcurrentes, & Simile.
captiuam secum captiuitatem ex hoste subacto referentem,
lætis vocibus acclamabant: Hæc est Dauidis nostri præda, hæc
spolia triumphati principis mundi, hæc insignia inclytæ victo-
riæ, hæ opes ex faucibus antiqui draconis ereptæ. Iam verò
cùm inter splendidas illas sanctorum cateruas, quæ liberato-
rem suum ponè sequebantur, latronem quoque simili splen-
dore fulgentem vidissent, tantæ mutationis nouitate stupefa-
cti, pretiosissimi sanguinis Christi virtutem apertissimè co-
gnouerunt: cuius admirabili vi factum est, vt sceleratus ho-
mo, qui vitam latrocinando consumpserat, inter sanctorum
Patriarcharum & Prophetarum choros regni cælestis hæredi-
tatem adire cernerent. Neque enim tantam eis admirationis
causam cætera sanctorum turba præbuit (quorum meritis glo-
ria illa iam pridem debita erat) quantum hæc noua latronis fe-
licitas attulit, qua in tanti Redemptoris amorem ineffabili
exultatione exarserunt: & sedes suas ab initio mundi dereli-
ctas, facilè esse eius meritis instaurādas intellexerunt. Hac igi-
tur exultatione, his laudibus, his supernarum virtutum accla-
mationibus sacra illa humanitas supra omnes Angelorum cho-
ros exaltatur, atque (vt Euseb. Emis. ait) limus carnis humanæ Euseb. Emiss.
qui Deum portauerat in terra, in supernas sedes Deo subdu-
cente portatur, & ad dexteram Patris collocatur: sicut scriptum
est, Dixit Dominus Domino meo, sede à dextris meis. Quæ-
rit autem D. Chrysost. quæ nam sit hæc natura cui dixit Deus,
Sede à dextris meis? Illa certè est quæ audiuit, Terra es, & in
terram ibis. Et homo, qui in tam humili loco tenebatur, vt
amplius descendere non posset, ad tam altam sedem eleuatur,
vt altiùs non possit ascendere. Itaque natura illa cuius causa
paradisus à Cherubin custodiebatur, hodie super Cherubin Genes. 3.
cum summo honore suscipitur: eademque illa natura cui di-
ctum est: Puluis es, & in puluerem reuerteris, hodie in cælum
processit, ibidem perpetuò regnatura. Cumque elementorum
omnium terra sit infimum, homo verò de limo terræ, hoc est,
de vilissima terræ portione formatus sit, modò supra naturæ
suæ conditionem sic euectus est, vt infra se videat quicquid à
Deo conditum est. Hoc igitur die Saluator qui se propter glo-
riam Patris infra omnia deiecerat, parem humilitati suæ glo-
riam recipiens, ad dexteram Patris collocatur, nosq; omnes vt
secum conuiuificauit & conresuscitauit, ita secum in cælesti-
bus consedere fecit. Cęlū itaque (vt D. August. ait) quod Deum August.
miserat in terram, hominem quoque iam portare didicit in cę-
lum. Illa igitur gloria quam Deo litteræ sacræ tribuunt, quòd
cùm is ad leges populo suo ferendas venisset, pedibus suis quasi

opus lapidis sapphirini strauerat,& quasi cælum cùm serenum est,humanæ naturæ, quæ serpentis more humi repebat, hodie tributa est: vt ipsa quoque sub pedibus suis cælum, solem, lunam,& sidera cæli videat. Sed ad historiam redeamus.

Cum ergo discipuli tantæ rei miraculo attoniti, & velut extra se positi,sacrum illud corpus per aëra ferri mirarētur, Ecce (ait Euangelista) duo viri astiterunt iuxta illos in vestibus albis,qui & dixerunt: Viri Galilæi, quid statis aspicientes in cælum? Hic Iesus qui assumptus est à vobis in cælum, sic veniet quemadmodum vidistis eum ascendentem in cælum. Hoc est, eadem maiestate & gloria qua nunc illum videtis ascendentem in cælum,videbitis redeuntem in mundum. Venit quippe semel mundum redempturus,iterum veniet eundem iudicaturus. Tunc tradidit nobis talenta, quibus dum abest negotiaremur;postea veniet vt creditorum talentorum rationem exigat: Talenta verò appellamus adiumenta ea quæ nobis ad pietatis & iustitiæ studium singulari eius munere collata sunt. Ea verò quinque numerantur; nempe Euangelica doctrina, clarissima virtutum Christi exempla, summa in nos beneficia impensa, merita eius admiranda, & nouæ legis sacramenta. Doctrinæ quippe suæ luce tenebras nostras illuminauit, virtutum verò suarum exemplis stimulos ad virtutem addidit, magnificentissimis autem beneficijs nos ad amorem accendit; meritis verò sacratissimæ passionis suæ paupertatem nostram ditauit: ac postremò sacramentorum suorum virtute & infirmitatem nostram roborat,& animarum vulnera sanat. De his ergo talentis rationem exiget, quomodo videlicet his negotiati simus, hoc est,quantum his tantis adiumentis in diuinarum legū studio & obedientia profecerimus. Quæ quidē adiumēta nō modò gentiles,sed ne Iudæi quidem habuerūt. Iudæi namq. veteris legis præsidio à d iustitiam instructi erāt: quæ tantū abest vt illis iustitiam donaret,vt etiam (Apostolo teste) prohibitionibus variis peccandi occasionem infirmis hominibus præberet. Gentiles verò Philosophi fidei lumine destituti,quid habebant,quo in iustitiæ studium & se & alios incitarent, cùm nihil de futura vita,de extremo iudicio,de supplicijs improborū,& piorum gloria fide cognitum & exploratum haberent? sine quarum rerum fide,spe, & amore,humana mēs ad virtutis & pietatis studium torpet & languet. Quicumque igitur in his tenebris degebant,excusatius peccabant:qui si non omnem,magnam certè pœnarum partem euadent. Habebunt enim quid in causa sua dicere possint, cùm horum talentorum adiumentis, quæ nobis Christi dono contigerunt, destituti sint. Quamobrem cæteræ quidem nationes in extremo illo seculorum omnium examine

examine habebũt, quo ſcelera ſua ſi non tueri, certè leuare aliqua ratione queant. Nos autem qui omnibus his præſidijs inſtructi ſumus, quid expoſtulanti iudici reſpondebimus? quam honeſtam ſocordiæ & negligẽtiæ noſtræ cauſam prætexemus, qui tot bene viuendi adiumenta fruſtra percepimus? Huius ergo nos periculi hodierna die (qua ſaluti noſtræ ſupremam ferè manum Saluator appoſuit) peropportunè admonent Angeli: ne ſegnes efficiamur, néue hanc tantam gratiam Dei fruſtra recipiamus: quãdo idem ipſe qui gratiam contulit, iterum venturus eſt, vt ex ea fructum repoſcat. Hac ergo ratione timoris materiam nobis in hoc lętiſſimo die Angeli miniſtrant: vt exultare cum tremore diſcamus, illudq́; nobis Eccleſ. conſilium ante oculos ponamus: In die bonorum non immemor ſis malorum. Eccleſ. 11.

Sed quamuis hodie ſatis magnam timendi cauſam habeamus, maior tamen nobis ex huius diei myſterio ſperandi quàm timẽdi cauſa ſubeſt. Vt enim quidam ex Patribus ait: In Chriſti Domini paſſione incenditur charitas, in reſurrectione confirmatur fides, in aſcenſione verò ſpes roboratur. Dũ enim caput noſtrum in cælos aſcendit, nos quoq; per illum & in illo ſimul aſcendimus, Apoſtolo teſtante, qui ait: Deus qui diues eſt in miſericordia, propter nimiam charitatem ſuam qua dilexit nos, cùm eſſemus mortui peccatis, cõuiuificauit nos in Chriſto (cuius gratia eſtis ſaluati) & conreſuſcitauit, & conſedere fecit in cæleſtibus in Chriſto. Quonammodo conſedere fecit? Quia nimirum quò proceſſit gloria capitis, eò ſpes vocatur & corporis, ipſo Domino teſtante qui ait: Vbi fuerit corpus, illic congregabuntur & aquilæ. Rurſumq́;: Volo pater, vt vbi ego ſum, illic ſit & miniſter meus. Quod perinde eſt, ac ſi diceret: Hãc prouinciam Dei filio dignã ſuſcepi: propter hãc è cęlis ad terrã deſcendi: propter hanc, vitam cum ſanguine fudi, vt hominem (quem diaboli inuidia expulerat è paradiſo) ego mecum conſedere faciam in cælo. Epheſ. 2. Matt. 24. Ioan. 2.

Huius autem feliciſſimæ ſpei duo nos habere firmiſſima pignora Tertullianus teſtatur his verbis: Quemadmodum Chriſtus nobis arrhabonem ſpiritus reliquit, ita & à nobis arrhabonem carnis accepit, & vexit in cælum pignus totius ſummæ illuc quandoque redigendæ. Hæc ille. Duos igitur habemus, fratres, ſpei noſtræ obſides; alterum quòd ſpiritus Dei miſſus eſt in terram; alterum quòd caro noſtra ſublata eſt in cælum. Si enim Spiritus ſanctus datur nobis in hac vita, quid mirum ſi detur in altera? Si datur peccatoribus, quid in gratia confirmatis? Denique ſi ipſe ad nos deſcendit in terram, quid mirum ſi nos ipſe deducat in cælum? Longè enim maius eſt, Regem hono- Tertul. Simile.

honoris gratia, venire in domum serui, quàm seruum ingredi palatium Regis. Alterum verò spei nostrę pignus est, quod hodie caro nostra in Christo Domino est in cælum delata, in qua tota generis humani natura huius dignitatis & glorię particeps effecta est. Si enim sublimis ille beatarum mentium locus naturæ nostræ portionem intra se iam admisit: quid prohibet vniuersam quoque naturā, si peccati expers sit, eodem peruenire?
Deut. 26. Olim Dominus, in lege frugū primitias sibi quotannis offerri præcipiebat, quo fideles exigua illa particula Deo consecrata, reliqua omnia se ab eo recepisse, atq; eius esse profiterentur. Si igitur cælum hodie naturæ humanę primitias accepit, reliquam deinceps eiusdem naturæ partem, si à vitiis purgata fuerit, in se
August. in medit. quoq; recipiet. Hinc Diuus Augustinus ait: Vbi caro mea regnat, ibi me regnare credo: vbi sanguis meus dominatur, ibi me gloriosum futurum spero: & si peccata mea prohibent, naturæ communio non repellit. Deniq; huius dignitatis Tertullianus
Tertul. se nobis velut fideiussorem exhibet, dicens: Securi estote caro & sanguis: vsurpastis & cælum & regnum Dei in Christo Iesu.

Pars posterior.

Ex his autem quæ à nobis hactenus dicta sunt, facilè liquere puto, fratres, quid nobis facto opus est, quamdiu in hoc seculo tamquam aduenæ & peregrini versamur. Si enim verissimè à Domino dictū est, Vbi est thesaurus tuus, ibi est & cor tuum; si thesaurus noster, spes nostra, hæreditas nostra, opes, & gloria & felicitas, ac omnia denique bona nostra in cęlo reposita sunt, totque huius rei obsides habemus: quid superest, nisi vt ibi etiam sit cor nostrum, hoc est, omnis cogitatio nostra, omnis amor & cura & desiderium nostrum? Vnde August. Ibi, inquit, spera, ibi ama, inde pete virtutem, ibi expecta mercedē, & omnis tua expectatio desursum sit. Si quis enim apud Indos agēs, in Hispania domicilium, parentes, fratres, amicos, & ingens patrimonium haberet; quî fieri posset, vt nō præcipua eius cura & cogitatio in Hispania defixa esset? Cùm ergo electi omnes in cælo domicilium ac sedem à constitutione mundi paratam habeant, cùm ibidem patrem Deum, conciues & amicos Angelos, fratres verò eiusdemque naturæ consortes sanctorum omnium choros, ac postremò opes suas omnes, & hæreditatem incontaminatam & immarcessibilem habeant; quomodo non ibidem etiam mente & cogitatione erunt, vbi se adeo felices futuros sperant? Hæc certè obliuio nequaquam in illius Prophetæ mentem cadebat, qui supernæ patriæ amore inflammatus,
Psal. 136. tus, bis eam verbis compellabat: Si oblitus fuero tui Hierusalem,

lem,

lem, obliuioni detur dextera mea. Adhæreat lingua faucibus meis, si non meminero tui. Si non proposuero Hierusalem in principio lætitiæ meæ: vel (vt alius interpres vertit) Si non faciam ascendere Hierusalem super caput lætitiæ meæ. hoc est, si præcipuum meum gaudium non posuero in recordatione Hierusalem, illius gloriam meditando, illius æternam pacem contemplando, ad illamq; spretis omnibus, toto affectu, studio, & cogitatione aspirando. Hinc D. August. in supernæ illius ciuitatis gaudia ore cordis inhians, illa verba fundebat: Mater Hierusalem ciuitas sancta Dei, charissima sponsa Christi: te amat cor meum, pulchritudinem tuam nimium desiderat mēs mea. O quàm decora, quàm gloriosa, quàm generosa tu es: tota pulchra es, & macula non est in te. Idémque paulo antè, Libet me, inquit, tuæ intēdere claritati, delectant me bona tua: quantò plus valeo mecum considerare, tantò plus amore langueo. Libet itaque, libet in te oculos cordis attollere, libet de te loqui, de te audire, de te scribere, de te conferre, de tua beatitudine & gloria quotidie legere, & lecta sæpius sub corde reuoluere, vt vel sic possim ab huius mortalis vitæ ardoribus & periculis sub tuæ vitalis auræ refrigerio transire, & transiens in sinu tuo fessum caput dormiturus vel paululum reclinare. Quis autem quantus sit huius piæ meditationis fructus, verbis consequi valeat? Constat enim mortales omnes curarum atque laborum requiem ante omnia cupere. Ad hanc enim omnes auidissimè currunt, quamuis contrarijs itineribus ad illam contendant. Vnica autem ad eam perueniendi via est, quam paucissimis verbis D. Augustinus exposuit, qui nos ad cælestiū bonorum cogitationem & amorem inuitans, hæc memorabilia verba subiecit: Ibi, inquit, sit mens, & hîc erit requies. Hoc est, si amor, si desiderium, si cura omnis & cogitatio nostra in cælestibus bonis fuerit collocata, omnia protinus terrena bona vilescent atque sordebunt. Amore verò terrenorum bonorum sublato, nihil erit cur quisquam pereuntibus mundi rebus turbari aut molestia affici debeat, dum ea amittit, quibus per amorem non inhæret. Qui enim amoris glutino rebus suis alligatus est, necesse est vt quicquid res ipsas pungit & lacerat, cor etiam, quod illis coniunctum est, simili modo sauciet & vulneret. Numquam enim sine dolore amittitur, quod cum amore possidetur. Ideò namq. patres filiorum mortem lugent, aliorum verò non lugēt; & mercatores rerum suarum iacturā acerbè ferunt, aliorum non ita ferunt: quoniā sua amāt, aliena nō amant. Amor enim dolorū omniū atq; perturbationū radix & origo est: radice autem inordinati amoris excisa, consequens est vt rami quoque ab eo pullulantes, arescant.

August. in medit.

Heb. 10. Hinc fidelibus qui ex Hebræis crediderunt, Apostolus ait : Iacturam bonorum vestrorum cum gaudio suscepistis, reputantes vos habere meliorem & permanentem substantiam. Isti igitur re ipsa experti sunt quod D. Aug. ait: nempe, Ibi sit mens, & hîc erit requies. Quia enim isti spes omnes & opes suas in cælo reconditas habebant, facile fuit contemnere quod præ cælestium bonorum dignitate vile sibi esse putabant. Si nos igitur hoc exemplo huius vitæ opes caducas, fragiles, insidiosas, & infinitis incommodis affectas, indignas amore nostro iudicantes, ad illa æterna, vera, solida, stabilia, & numquam interitura bona mentem nostram extulerimus, facilè caduca huius seculi bona (si bona tamen appellanda sint) contemnemus : atque ita demum fiet, vt nulla nos aduersitas, nulla calamitas, nihil vel lætum aut triste, animum nostrum frangere queat, aut de placido mentis statu deiicere; quandoquidem vbi amor non est, ibi nec lætitia, nec tristitia, nec vlla animi ægritudo habere locum potest. Videtis ergo, fratres, quàm ingens sit huius piæ cogitationis & studij fructus. Si ergo hæc præcipua hominis Christiani cura esse debet, si hoc à nobis potissimum Dominicæ ascensionis mysterium exigit, vt vbi thesaurus noster est, ibi sit & cor nostrum; quonam modo huic officio satisfaciũt qui omnes curas & cogitationes suas ad terram deiecerunt, dum nihil nisi terrena bona curant, illa sitiunt, illa solùm cogitant, illa terra mariq. studiosissimè conquirunt, in illis amorẽ, in illis spem, in illis felicitatem suam collocant, atq. illis tantũmodo & suam & aliorum felicitatem metiuntur; dum beatos putant qui his bonis affluunt; miseros, qui his destituti sunt. Dic mihi, quæso, ô homo, an nõ Christianus es? an non fides tua profitetur, non habere te hîc ciuitatem manentem, sed futuram inquirere? an non peregrinus es & aduena in terra, sicut omnes patres tui? an non in via ipsa, quamdiu viuis, positus es? imò & ipsum viuere iter facere est. Siue enim vigiles, siue dormias, siue edas, siue bibas, semper iter facis, semper itineris termino appropinquas. Quomodo ergo ita itineris per quod incedis, & finis ad quem tendis, & fidei quam profiteris, quæ tibi alteram vitam, alteram patriam, alteram felicitatẽ proponit, oblitus es? Quasi enim nihil esset tibi commune cum cælo, quasi hîc manentem ciuitatem haberes, quasi hic tanquam in patria, non tanquam in exilio degeres, quasi denique nihil spirituale, nihil diuinum esset intra te, ita terrenis bonis incubas, ita ea solùm iumentorum more sectaris, quæ in cęlo nihil habent quod sperare possint. Aduersum hos autem meritò Dominus in Psal. clamat: Fi-
Psalm. 4. lij hominum, vsquequò graui corde, &c. siue (vt D. Hieron. vertit) Filij viri, vsquequò inclyti mei ignominiosè diligitis vanitatem,

nitatem; & quæritis mendacium semper? Quod perinde est ac si diceret: Quousque tandem, ô nobiles creaturæ (id enim filij viri Hebræis significat) quousque, inquam, immemores ingenitæ nobilitatis vestræ, imaginis vestræ, professionis vestræ, redemptionis vestræ, ac patriæ denique vestræ, cælestium bonorũ obliti, vana atque terrena toto corde sectamini, & post vanitatem ambulantes, vani etiam effecti estis?

Deniq; hos ipsos meritò Angelorum verbis compellare possumus: Viri Galilæi, quid statis aspicientes in cælum? An nescitis vos Galilæos, id est, transmigrantes esse? qui à loco in locũ, id est, de regione vmbræ mortis, in regionem tenditis lucis & æternitatis? Ergo trãsmigrantes, siue viatores, quid hîc cũctamini? quam rem agitis? cur nõ ea paratis quibus in terra ad quã pergitis, frui possitis? Quæ insania est, tãto studio tam multa in hanc vitam crastina die finiendam congerere, & nihil ad eam præparare quæ nullo vmquam tempore finienda est? Si tam multa congeritis ad huius vitæ momentum, cur nihil ad æternitatem? Nimirum quia te Galilæum, hoc est, transmigrantem & peregrinum non agnoscis.

Agnosces tamen in ipso vitæ exitu, quando tibi ex hac vita in alteram migrandum erit: tunc enim facilè intelliges, te non huius mundi ciuem, sed peregrinum & viatorem fuisse, quãdo tibi (velis nolis) per mortem in alteram vitam accedendum erit. Quo tempore tibi cæterisq; continget quod D. Chrys. his verbis obseruatione dignissimis explicat: Moriens cunctos salutat, donec suæ mẽtis dominus est, donec sua lingua loqui potest: Valete, inquit, amici mei, & Deum pro me orate. Iter enim pergam extraneum, quod numquã ambulaui, in regionem longinquam, quam viuẽtium nemo vidit, in seculum alterum animarum, vnde nullus reuersus est, & in regiones metuendas, per quas nullus me comitabitur, & ad iudicẽ tremendũ, vbi nescio quid mihi continget. Si enim in hoc iudicio mihi bene cesserit, in æternum regnaturus sum; si malè, in æternum arsurus. Nũc tamen, fratres, in potestate nostra est, vt felix sit, quod æternum futurum est. Ex hoc enim vitæ nostræ momento æternitas pendet: vt hoc argumento appareat, quantum insaniant, qui propter momentaneam voluptatem, æternam felicitatem amittere non verentur. Chrysost.

II.

Cæterùm ad hanc felicitatem consequendam, non satis est cogitatione & affectu in eam tendere, nisi etiam quò fide pergis, conuersatione peruenias. Hoc est, si vitam instituas, vt ad illam rectà peruenire merearis. Hæc enim præcipua viri iusti cura est, qui ascensiones disponit in corde suo in valle lacryma-

rum:vbi procedēs de virtute in virtutem, videbit tandē Deum Deorum in Sion. Ad hoc autem primò sciendum est, naturam
Simile. cordis nostri quodammodo igneam esse. Sicut enim ignis vehementi impetu sursum fertur: ita cor hominis (quod ad altissimum & summum bonum conditum est) nullo modo in imo subsidere solet: ideoq. ad alta semper aspirat, dignitates ambit, honores conlectatur, omnibus præesse concupiscit, vt hac tandem ratione similis Deo fiat, qui in summo rerum omnium cardine positus est. Quo fit, vt hac potissimùm esca laqueum illi diabolus tetenderit, cùm ad noxium interdictæ arboris cibum inuitauit, promittens fore, si fructum eius ederet, vt similis Deo fieret. Qua verò ratione hominem illaqueauit, seipsum quoq; decepit: dum ad sedem Dei aspirans, similis Altissimo fieri concupiuit. Vterq. ergo dum ascendere cupit ad summum, ad imum deiectus est: quandoquidem homo extra paradisum pulsus, diabolus verò in tartarum deturbatus est. Cum ergo isti duo dum nituntur ascendere, corruerint, quia ascendere nescierunt, quæramus viam qua citra ruinæ periculum ascendere valeamus. Quæramus etiam viæ ducem, quem sine errore sequamur. Via non alia quàm Christus est, qui ait: Ego
Ioan. 4. sum via, veritas, & vita. Nemo venit ad Patrem, nisi per me. Ipse quoque viæ huius dux certissimus est, quem sequentes deuiare non possumus. Ipse enim salutis nostræ causa & efficiens & exemplaris esse dicitur: quia non solum meritis, sed etiam exemplis aditum nobis patefecit in cęlum. Qua autem via dux
Philip. 2. iste ascēderit, satis apertè Apostolus indicat, cùm ait: Humiliauit semetipsum Dominus noster Iesus Christus, factus obediēs vsque ad mortem, mortem autem crucis: propter quod Deus exaltauit illum, & dedit illi nomen quod est super omne nomē. En qua via, fratres, Saluator ascendit, perfectissimæ scilicet humilitatis; hac igitur nos illū sequamur. Homo enim ac dæmon ascendendo ad supera tendere voluerunt; Christus verò Dominus contraria via ingressus, vt ascenderet, descendit. Itaque primus huius descensionis gradus fuit è cælo in vterum Virginis, qui locus est proprius hominum: secundus ex vtero in stabulum, qui locus est iumentorū: tertius à præsepio in crucem, qui locus est flagitiosorum: quartus à sepulchro in limbum, qui damnatorum loco proximus est: quamuis eò ipse descenderit, non vt debitor, sed vt Redemptor. Vbi autem nihil fuit, quò vlterius descenderet, tunc demum super omnia exaltatus, & ad dexteram Patris euectus est. Atq. hac ratione, qua via nobis in cælum esset ascendendum, ostendit: nempe vt ad imum vsque locum per humilitatem descendamus, quò nos Deus exaltet in
Simile. tempore visitationis. Qua in re semina quæ iaciūtur in terrā,
imitari

imitari debemus, quæ radices primùm ad ima demittunt, ac deinde ad superiora se subrigunt, & quò sublimius attolluntur, eò profundius radices in terra iacientes, prius vtique descendunt, quàm ascendant. Quo exemplo monemur, vt per humilitatis viam ad celsitudinis gloriam contendamus. Qua nimirum contendebat sanctus ille Rex; qui quamuis Rex esset, non tamen regali luxu & potentia tumebat, sed humilibus consentiens, hisce verbis sese ante Dominũ deiiciebat: Domine, non est exaltatum cor meum, nec elati sunt oculi mei, nec ambulaui in magnis, nec in mirabilibus super me. Cur igitur, ô sancte Rex, ita humiliaris atque deiiceris? Nimirum quia agnosco quæ sit tuta & recta in cælum via: agnosco mores & ingenium Domini mei: scio quia excelsus Dominus, & humilia respicit, & alta à longè cognoscit: scio quia superbis resistit, humilibus autem dat gratiam: scio quia respicit orationes humilium, & non spernit preces eorum: scio quòd nisi efficiar sicut paruulus, non intrabo in regnum cælorum. Scio denique illud, Custodiens paruulos Dominus: ideo non ambulo in magnis, nec in mirabilibus super me. Hæc est igitur, fratres, certissima in cælum via, quã sacræ litteræ docent, qua dux noster processit Christus, qua ingressi sunt omnes electi, à qua diabolus & primus homo declinantes, in barathrum sunt præcipitati. Sciunt hoc Christiani, qui per humilitatem crucis Dominum in cælum ascendisse confitentur: qui tamen diabolum imitari malunt per superbiam in tartara corruẽtem, quàm Christum Dominum per humilitatem super cælos ascendentem. Sed dicet aliquis forsan: Quonam modo me humili ac demisso animo geram, & ad ima deiiciam, cuius mentem naturæ quodammodo igneæ esse dixisti, quæ ad supera loca atque sublimia more ignis semper aspirat? Ad hoc igitur, fratres, nulla commodior via est, quàm à Christo humilitatis magistro humilitatis spiritum assiduis precibus postulare, illique (quatenus liceat) perpetuò assidere: illum quocumque perrexerit comitari, illius facta, dicta, beneficia, & clarissima virtutum exempla sedulò meditari: hac enim ratione fiet, vt humilitatis exemplar semper ante oculos habentes, nos quoque humiles euadamus. Si enim, vt est ab Ecclesiastico dictum: Qui communicat superbo, induet superbiam: consequens etiam est, vt qui humili Christo communicauerit, humilitatem induat. Huius rei mira in Elia & Heliseo figura præcessit, quæ ab huius diei mysterio non abhorret. Cùm enim Eliam Dominus per turbinem eleuare vellet in cęlum, iussus est à pio magistro discipulus ante discessum postulare quod vellet. Is verò duplicem eius spiritum postulauit: hoc est, vt more primogenitorum hæres institueretur,

quibus

Psal. 130
Psal. 137.
Iacob. 4.
Psal. 102.
Matt. 18.
Psal. 114.
Psal. 230.
Eccles. 13.
4. Reg. 2.

quibus per legem duplex hæreditatis portio obtingebat. Amplam igitur diuini spiritus hæreditatem, & ingentes gratiæ cælestis opes sibi à dilectissimo magistro dari poscebat. Cui ille: Rem, inquit, difficilem postulasti: attamen si videris me quando tollar à te, erit quod petisti. Quid sibi vult hæc cōditio? quid ad hoc munus percipiendum attinet Eliam abeuntem videre, aut non videre? aut quid, quęso, exigit, cùm hoc ab illo exigit, in quo tantæ rei summam vir diuinus collocauit? Nimirū (quod reipsa postea declaratum est) id petebat, quod huiusmodi visionem necessariò antecedebat; videlicet inseparabilē discipuli atque magistri societatē & coniunctionē. Hoc magister petijt, hoc discipulus intellexit, & præstitit. Vnde Elia dicente, Sede hîc, quia Dominus misit me Hierico: Heliseus respondit, Viuit Dominus, & viuit anima tua, quia non derelinquam te. Rursumq; eodē repetēte, Sede hîc, quia Dominus misit me in Bethel: ille contrà, ne non semper magistrum videret, iterum respondit, Viuit Dominus, &c. Iterumq dicente, Sede hîc, quia Dominus misit me vsq. Iordanem: rursus ille respondit, Viuit Dominus, &c. Quo factum est, vt dum eius semper lateri indiuulsus adhæresceret, non potuerit illum à se discedentem non videre, atque ita abeuntem illum oculis & voce sequens, pallij eius quod abeunti ceciderat, & spiritus quem petierat, hæres effectus est. Quid igitur hoc symbolo innuere Spiritus sanctus voluit? Nimirum, vt si spiritus Christi in cælū ascendentis (vnde dona dat hominibus) participes & hæredes esse volumus, instar Helisei, eum quocumque ierit, sequamur, nec ab eo vmquam diuellamur. Hoc est, vt quando illum gressibus corporis sequi nō licet, cogitatione & affectu illum vbiq. sequamur, siue cùm nascitur, siue cùm pro nobis moritur, siue cùm à mortuis resurgit, siue cùm victor in cælum ascendit. Neque in his tantùm præcipuis eius itineribus, sed in omnibus etiam aliis, quibus ad hęc ipsa peruētum est: videlicet cùm in summa paupertate & humilitate pro nobis in stabulo nascitur, cùm octauo deinceps die fuso sanguine circunciditur, & cùm in templo à matre pijssima offertur, cùm exul proficiscitur in Aegyptū, cū inde in Iudæam septennio elapso reuertitur, cùm ieiunaturus pergit in desertum, cùm per vicos & ciuitates transit prædicās regnum Dei, & cùm ad passionem tamquam agnus mansuetus flagellandus, illudendus, conspuendus, crucifigendusq. ducitur: cùm postremò spoliato tartaro resurgit à mortuis, & victor in cælum ascēdit. In his ergo omnibus itineribus illum cogitatione & amore comitari semper studeamus, nec ab eo (quatenus fieri possit) oculos vnquam deflectamus. Quod quidē faciunt, quibus quotidiana vitæ Domini Saluatoris meditatio propo-

Ephes. 4.

sita

ſita eſt. Hæc enim eſt certiſſima via qua ſpiritus eius participes efficiamur. Quia enim humanitas Chriſti ſalutis noſtræ atque omnium gratiarum fons eſt: quò quis propius ad hunc gratiarum & vitæ fontem acceſſerit, hoc magis ab illo vitam & ſpiritum cæleſtem hauriet. Nam etſi ſacræ huius humanitatis fructus omnium ſit communis, illorum tamen peculiari ratione eſſe dicitur, qui ipſam ſtudioſiùs contemplantur, deuotius venerantur, eiuſque ſacra myſteria ſemper ante oculos ponunt. Quiſquis igitur Eliam noſtrum hac ratione comitabitur, is planè ſpiritus eius hæres efficietur: atq; ita demum veram cordis & corporis humilitatem conſequetur: qua humilis magiſtri veſtigia ſequens, nec ab eo vſquam deflectens, eò tandem perueniet, quò ille hac die ſublatus, & viam nobis ſuo oſtendit exemplo, & hæreditatem meritis comparauit.

IN EODEM FESTO ASCENSIONIS DOMINI CONCIO TERTIA, QVAE rationem explicat, qua Saluatoris noſtri ad Patrem aſcenſus, charitatem & ſpem in nobis potiſſimùm excitauerit, & quis deinde ſit charitatis huius & ſpei fructus oſtendit.

THEM. *Aſcendit pandens iter ante eos.* Mich. 2.

NTER omnia Domini Saluatoris feſta quæ religio Chriſtiana celebranda ſuſcepit, ſingulari quodam priuilegio ſacri huius diei ſollemnitas eminet. Eſt enim (vt Bernardus ait) conſummatio reliquarũ feſtiuitatum, & (vt ita dicam) felix clauſula totius itinerarij filij Dei. Quia verò hoc tam longum iter ſalutis noſtræ cauſa ſuſceptũ eſt, noſtra planè intereſt, non modò ſalutis noſtræ autorem & conſummatorem Ieſum glorificare, ſed etiam quid nobis hodie contulerit, intelligere. Nec enim minus hodie ſalutis noſtræ negotium egit cum in cælum aſcendit, quàm cùm in terris nobiſcum verſatus eſt. Quam rẽ hæc Prophetæ verba, quæ à me modò propoſita ſunt, breuiter indicant; Aſcendit pandens iter ante eos. Quibus verbis vates ſanctus oſtendit, Chriſtum Dominum aſcenſum nobis in cælum ſuo aſcenſu parauiſſe: quando is, & quò illum ſequamur, oſtendit, & ducem ſe nobis huius itineris exhibet: nec ſolùm ducem, ſed etiam adiutorem, vt poſtea latiùs aperiemus. Quod D. Auguſt. intelligens, ſeipſum ad hoc iter ingrediendum adhorta-

Bernard.

Auguſt.

hortabatur his verbis: Proficiſcamur, ô anima, ad ciuitatem in qua aſcripti ſumus, & ciues decreti: ad quã nobis fiducia latum

Idem. præbebit ingreſſum. Quænam fiducia? Illa nimirum, de qua idem ait: Vbi caro mea regnat, ibi me regnare credo. Vbi ſanguis meus dominatur, ibi me glorioſum futurum confido: & ſi peccata me excludunt, naturæ communio non repellit. De hoc igitur ineffabili diuinæ pietatis beneficio hodierna die dicturi, cæleſtem opem ſacratiſſimæ Virginis interuentu ſuppliciter imploremus.

AVE MARIA.

Simile. Principio ſciendum eſt, quòd quemadmodum duobus eget homo pedibus ad ambulandum, & aues quoque duabus alis ad volandum: ita ſpiritualis homo duobus ſiue pedibus ſiue alis indiget, quibus per iter ſalutis incedat, quibuſque ad omnia virtutis officia moueatur, ſpe ſcilicet & amore. Quam autem vim ad omnia quę agenda ſunt, hi duo affectus habeant, quotidiana

Simile. experimenta declarant. Videmus enim matres ad labores & officia omnia quæ ad filiorũ educationem neceſſaria ſunt, ſolo amore incitari: operarios verò & opifices, futuræ mercedis ſpe ad omnem operis laborem accingi. Spes enim ſic animũ ad res gerẽdas exacuit, vt maximorum laborum obliuiſci faciat, om-

Simile. nemque ſenſum à cogitatione doloris abducat. Agricolæ enim frugum expectatione labores continuos facilè perferũt: milites ſpe victorię incenſi, vulnera non perhorreſcunt: venatores nullos imbres nec frigora formidant: nemo deniq; ſperat aliquid, quem non ſpes illa ad omnes labores libenter excipiendos exſuſcitet. Cũ ergo inter labores & opera omnia quæ hominibus propoſita ſunt, maximum maximeq́ arduum iter in cælum ſit: duobus his pedibus atq; alis (hoc eſt, duobus his affectibus, ſpe ſcilicet & amore rerũ cæleſtiũ) indigemus, quibus ad illud contendere valeamus, ſine quorum adminiculo ſegnes & tardi ad omnia pietatis officia quæ ad hoc iter neceſſaria ſunt, inueniemur. Cæterùm cùm videamus homines terrenarum rerum inter quas degunt, amore captos, cæleſtia quæ minimè vident, faſtidire, & amorem omnem atque ſalutis ſpem in terrenis rebus collocare: qui fieri poterit, vt eos ab harum rerum amore abſtractos, ad inuiſibilium amorem traducamus? Ad hoc planè cùm multa alia, tum præcipuè Dominicæ redemptionis & ſalutis noſtræ opus miro modo iuuat; quod quidem vt ab infinito amore profectum eſt, ita noſtrum erga Deum amorem vehementer incendit, & ſpem in illum mirificè roborat. Hoc autem qua ratione fiat, deinceps aperiendum eſt.

Iam primùm conſtat, in communi illa generis humani clade (quæ primorum parentum vitio contigit) omnes homines à

gratia Dei & spe vitæ cælestis excidisse. Constat etiam, iustum iudicem Deum, si iure nobiscum agere voluisset, in illo nos miserando statu relinquere potuisse: cùm nemo esset qui vel iure vel potentia hoc ab eo exigere posset. Propter immensam tamē & infinitam bonitatis & misericordiæ suę magnitudinem, placuit ei, nos ab illo infelici statu erigere, & in pristinū dignitatis gradum restituere. Id autem opus vnigenito filio suo demandauit, vt qui potentiæ suæ magnitudine hominem condiderat, bonitatis magnitudine lapsum repararet. Quod is opus adeò feliciter absoluit, vt si omnia hominum vota & consilia in vnum coirent, nihil possent aut conuenientius aut prę[st]abilius optare. Quia enim Redemptor ipse Dei filius erat, qui nulla mensura spiritum acceperat, & redemptionis opus ipsi commissum excellentissimum erat (vtpote quo salus mundi continebatur) plenissimè atq perfectissimè illud absoluendum curauit. Quo factum est, vt omnia eius opera, dicta factaque vsque adeò nos ad rerum cælestium amorem & desiderium rapiant, vt ipse dicere meritò potuerit: Ignē veni mittere in terram; & quid volo nisi vt accendatur? Ea enim opera edidit, ea in nos beneficia contulit, ea propter nos perpeti dignatus est, talemq. se nobis omnibus in rebus exhibuit, vt in cunctis operibus suis carbones ignis congesserit supra caput nostrum: ita plusquam ferreus sit, quisquis hoc eius igne nō accēditur. Hoc enim igne sic sancti martyres incensi fuerunt, vt omnium tormentorum flammas & ignes, hoc cęlesti igne incēsi, facilè superarent. Eorum enim illa vox est: Propter te mortificamur tota die, æstimati sumus sicut oues occisionis. Sed in his omnibus superamus adhuc propter eum qui dilexit nos. Qui videlicet dilectione sua ita nostram erga se accendit, vt aquæ multæ non potuerint eam extinguere, nec vlla flumina operire. Hunc autem dilectionis affectum omnia Saluatoris nostri opera ita accendūt, vt non solùm quæ in hoc mundo inter homines agens operatus est, sed ea etiam quæ post passionē & resurrectionem suam cōsecuta sunt, idem efficiant. Quod in ascensionis eius mysterio cernere licet, in quo nihil minus nobis contulit in cælum ascēdens, quàm cùm in terra nobiscum versaretur.

Luc. 12.

Psal. 43.

Rom. 8.

Quod si aduersus hanc sententiam obiicias: Quæ ad nos vtilitas ex ascensu Christi emanare potuit, quę sit cum ea comparanda quā in terris agens præstare nobis potuisset? Quamdiu enim nobiscum versabatur, præterquam quod exemplis ac doctrina sua nos ad iustitiam erudiebat, poterat etiam & pati, & mereri, & pro sceleribus nostris satisfacere: quorum nihil in cælo potest, vbi non merendi sed recipiendi, non laborandi sed regnandi locus est. Qua ergo in re vtilis esse nobis potuit

ascensio

Simile. aſcenſio eius? Duo, fratres, cõmodiſſima tẽpora definiunt agricolæ: alterum ſerendi, alterũ metendi: alterũ ſpargendi ſemina; alterũ fructus percipiẽdi. Duo item habet imperator præcipua in bello tempora: alterũ debellãdi hoſtes, alterũ ſpolia colligendi: alterũ pugnandi, alterum occupandi quod expugnatum eſt. Quæro igitur à vobis, vtrum horũ temporum felicius, aut vtilius exiſtimabitis? Vtrumq; planè vtiliſſimum: ſed hoc tamen poſterius longè vtilius & optabilius. Illud enim ad hoc ceu ad finem ordinatur. Finis autem ijs quæ ad finem deſtinata ſunt, nobilior atq. pręſtantior eſt. Sementis enim tempus ad meſſem, belli autem ad victoriã, & ſpolia colligenda deſtinatur. Sic ergo ſalutis noſtrę auctor Dominus Ieſus in vita ac paſſione ſua velut agricola ſeminauit: ſed in reſurrectione & aſcenſione meſſuit: idémque tamquam bellator fortis in paſſione aduerſus principem huius mundi decertauit, & per mortem deſtruxit eum qui mortis habebat imperium: ſed in reſurrectione & aſcenſu ſuo cæleſtis regni interclusas peccati iure ſedes occupauit, & opes ſuas hominibus diſtribuit: dum aſcendens in altum, captiuam duxit captiuitatem, dedit dona hominibus: hoc eſt, victoriæ ſuę ſpolia atque opes hominibus impartitus eſt.

Ephes. 4. Cuius rei vel illud ſatis magno argumento eſt, quòd quãdiu nobiſcũ egit, cẽtum & viginti homines deſignauit, ſuper quos Spiritum ſanctum miſit: in cælis autem agẽs, vniuerſum mun-
Iudic. 16. dum ſub imperium ſuum ditionémq. ſubiunxit. Quod enim de Samſone dictum eſt, quòd illuſtriorẽ de hoſtibus victoriam moriens quàm viuens reportauerit, hoc de Saluatore noſtro, cuius ille figuram gerebat, dici multo iuſtiùs poteſt. Denique aſcendens in cælum adeò amplè atq. magnificè Spiritus ſancti dona largitus eſt, vt Apoſtoli manuũ impoſitione Spiritũ ſanctum hominibus darent. Quin & ipſi Apoſtoli poſt eius in cælum aſcenſum ea plenitudine ſpiritũ acceperunt, vt qui humano metu exanimati in paſſione Dominum partim negauerũt, partim relicto eo fugerũt: poſtea induti virtute ex alto, contra Reges & principes totamq. mundi potentiã infracto & inuicto animo decertarint, ipſiſq. repugnãtibus, & mille tormentorum machinis obſiſtẽtibus, fidem longè latéq. propagarint. Videtis ergo, fratres, quàm ſalutaris nobis fuerit Chriſti Domini aſcenſus in cælum! Sed quoniam hæc generatim & breuiter dicta ſunt, operæpretium erit eadẽ paulo fuſiùs & vberiùs explicare.

I.

Sciendum ergo eſt, variis modis Chriſtum Dominum ſalutem noſtram operatum fuiſſe: cuius rei gratia variis nominibus in litteris ſanctis appellatur. Tria verò præcipua eius nomina celebrantur, nempe Redemptoris, Regis, & Sacerdotis:

quia

quia his tribus officijs in ſalute noſtra procuranda potiſſimùm vſus eſt. Vt Redemptor enim, ſanguinis ſui pretio nos à diaboli captiuitate redemit. Iuſta enim ſuperni Iudicis ſententia, diabolo, tamquam eius carnifici, traditi eramus torquendi & excarnificandi. Vbi verò Chriſtus Dominus ſanguinis ſui ſacrificio pro ſceleribus noſtris ſatisfecit, ab hac protinus tyrannide redempti ſumus. Deinde etiam vt verus ac legitimus ſacerdos (cuius officium eſt orare, aduocare, & offerre dona Deo pro ſalute hominum) ſalutis noſtræ cauſam egit. Omnis enim ponti- Hebr.5.
fex (vt Apoſtolus ait) ex hominibus aſſumptus, pro hominibus conſtituitur in his quæ ſunt ad Deum, vt offerat dona & ſacrificia pro peccatis. Hoc autem munus Chriſtus Dominus cumu- Ibidem.
latiſſimè præſtitit, qui (vt idem Apoſtolus ait) cum clamore valido & lacrymis pro nobis orauit, & exauditus eſt pro reuerētia ſua. Poſtremò eandem ſalutem noſtram nō modò vt ſacerdos, ſed vt verus etiam Rex ſtabiliuit atque promouit. Ad Regis enim officium præcipuè pertinet, ſapienter ciues ſuos regere, atque in ſuum finem, hoc eſt, in beatitudinem dirigere. Quod quidem munus perfectiſſimè Chriſtus Dominus adminiſtrat, cùm nos & legibus ſuis regit, & ſpiritus ſui ductu ad vitam beatam & immortalē perducit. Cùm igitur hac triplici ratione ſalutem noſtrā Chriſtus Dominus procurauerit, triplexq; in hac re officium exercuerit, primum quidem officium inter nos agēs exercuit, dum nos meritis & ſanguinis ſui pretio à diaboli poteſtate redemit. At ſacerdotis & Regis officium non ſolùm cùm in terris vixit, ſed nunc etiam cùm in cœlo regnat, perpetuò exercet. Quæ duo eius officia paulo fuſiùs explicare libet.

Quòd igitur nunc ſacerdotis munus in cælum aſcendens Hebr.9.
exequatur, luculenter Apoſtolus in Epiſt. ad Hebr. declarat his verbis: Chriſtus aſſiſtens pontifex futurorum bonorum per amplius & perfectius tabernaculum non manu factum, nec per ſanguinem hircorum, ſed per proprium ſanguinem introiuit ſemel in ſancta, æterna redemptione inuenta, &c. Quibus verbis Apoſtolus non modò ſacerdotale Chriſti officium exponit: ſed etiam quàm multis miriſque modis Leuitici ſacerdotij dignitatem antecellat, longa oratione deſcribit. Primùm enim 1.
Leuiticus ſacerdos non aſcendebat in cælum, vbi Dei ſedes eſt, cum quo humanæ ſalutis negotia tractanda ſunt. At Chriſtus Dominus (vt idem Apoſtolus ait) non in manu facta ſancta in- Idem.
troiuit exemplaria verorum: ſed in ipſum cælum, vt appareat vultui Dei pro nobis. Præterea ſacerdotium illud cum ſacerdo- 2.
tis vita finiebatur; ideoque nouis quotidie ſucceſſoribus indigebat: hic autem (vt idem Apoſtolus ait) eo quòd maneat in Heb.7.

æternum, sempiternum habet sacerdotium, semper viuens ad
III. interpellandum pro nobis. Ad hæc, sacerdos ille terrena præcipuè dona (quæ in illa carnali lege promittebantur) à Deo impetrare contendebat: Christus verò qui pontifex esse dicitur futurorum bonorum, non tam præsentia, quæ fluxa & caduca sunt; quàm futura bona, quæ immortalia & æterna sunt, à Pa-
IIII. tre suo nobis quotidie impetrat. Adde etiam quod sacerdos ille non quidem suum sanguinem, sed hircorum aut arietum offerebat, qui mentem hominis peccato inquinatam mundare non potest, quamuis legales corporum sordes abluerentur pontifex noster non per sanguinem taurorum aut hircorum, sed per proprium sanguinem introiuit semel in sancta, æterna redemptione inuenta. Quæ res quantum nobis spei robur & firmitatem tribuat, idem Apostolus his memorabilibus verbis declarat: Si enim sanguis taurorum, aut hircorum, & cinis vitulæ aspersus inquinatos sanctificat ad emũdationem carnis: quantò magis sanguis Christi qui per Spiritum sanctum semetipsum obtulit immaculatum Deo, emundabit conscientias nostras ab operibus mortuis ad seruiendum Deo viuenti? Postre-
V. mò sacerdos ille semel tantum in anno sanctuarium cum sanguine ingrediebatur: nos etiam qui reuelatæ gratiæ tempore sacerdotio fungimur, quamuis quotidie sanctuarium Domini ingrediamur, & Missam quotidie celebremus; peracto tamen Missæ sacrificio, sacerdotalis officij ministerium terminamus. At Christus Dominus semel ingressus in sancta, ab ijs nũquam amplius egressus est, & Missam quam in illo sanctuario hodie cœpit, nunquam hactenus finiuit, nec nisi in extremo mundi die finiturus est. Est enim ea Missa cui extrema illa clausula minimè conuenit: Ite missa est. Quid enim vos Missam esse putatis, fratres? Missa est sacrificiorũ omnium quæ Deo offerri possunt, præstantissimum: quo videlicet Deo Patri sacram Filij eius humanitatem & mortem pro salute nostra offerimus. Hoc autẽ Christus Dominus perpetuò in cælis agit: qui & seipsum, & mortis suæ sacrificiũ ante Patris æterni conspectũ perpetuò
D.Tho. repræsentat. Hac enim ratione D. Thomas ait, illum sacerdotis & aduocati officio fungi; dum humanam naturam nostri causa susceptam, ante Patris æterni conspectum exhibet: quò nos Pater cælestis tamquam generis sui consortes, Christique filij sui fratres, pijs oculis intueri, & misereri dignetur. Quid autem huic tanto sacerdoti, quid huic gratissimo sacrificio, quid his meritis poterit denegari? Vt hac ratione intelligatis, fratres, qua fiducia, qua animi alacritate ac deuotione petitiones vestras ante communem hunc parentem proponere debeatis, qui talem apud eum aduocatum nacti estis: præsertim cùm
eius

eius aduocati merita, & quos nostri causa pertulit labores, ante cælestem Patrẽ offerre possitis: quos aduocatus noster non tam sibi (qui nulla re indigebat) quàm nobis thesaurizauit, nobisq; velut testamento reliquit.

Sed fortasse quisquam humano sensu diuina æstimare volens obijciat; exhausta iam esse tot beneficijs ac donis propter eum impensis sacerdotis huius merita, & fastidium quodammodo esse iam diuinis auribus ingeneratum, Christi nomine toties in petitionibus nostris ad impetrandum repetito. Huic autem infirmitati prospicere diuina misericordia volens, duos nobis misericordiæ suæ velut obsides præbuit cùm ait: Iurauit Dominus; & non pœnitebit eum; tu es sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedec. Primùm enim iusiurandum interposuit: deinde etiam non contentus iuramento fidem suam astrinxisse, addidit etiam asseuerandi vim cùm ait: Et non pœnitebit eũ. Quorsum enim hęc? Num in Deũ cadere potest vel mendaciũ vt indigeat iuramento, vel promissi pœnitentia, vt adiungat, Et non pœnitebit eum? Nullo modo: sed quia forsitan rudis aliquis (vt diximus) audiens has voces horis omnibus, & omnibus in locis, in omnibus orbis angulis in precationum fine à fidelibus pronunciari: Per Dominum nostrum Iesum Christum filium tuum, &c. fastidium quoddã diuinis auribus ingeneratum crederet; iusiurandũ interposuit, & hęc item verba subiecit: Et non pœnitebit eum. Homines namque promissorũ sæpe pœnitere solet, cùm aut vires, aut opes promissis implendis non suppetunt, vel promissus fauor promittentis opinionem & expectationẽ fallit. At cùm in Deo nihil horum cadat, cuius opibus nihil deesse, cuius sapientiam nihil fugere potest: nihil est cur illum promissorum suorum vnquam pœniteat. Quod si huius rei causam quæras, causa est sacerdotis simul & sacrificij dignitas infinita. Qua in re diligenter illa D. August. verba adnotanda sunt. Ait enim: Quatuor considerantur in omni sacrificio: cui offeratur, à quo offeratur, quid offeratur, pro quibus offeratur. Idem autem ipse vnus verusque mediator per sacrificiũ pacis reconcilians nos Deo, vnum cum illo manens cui offerebatur, vnum in se fecit pro quibus offerebatur, & vnus ipse fuit qui offerebat, & quod offerebatur. Hactenus ille. Ex cuius verbis facilè colligitur, quòd cùm Christus Dominus seipsum pro nobis in sacrificium offert, nõ tam pro alienis, quàm pro seipso (hoc est, pro corporis sui membris) sacrificium offerat. Quomodo ergo tale sacrificium repudiabitur, quod patri filius pro seipso offert? Quid igitur ex his consequitur? Nimirum, vt omnes tantorum bonorum autorem collaudemus, & nobis ipsis gratulemur, qui tam potentem

Psal. 109.

August.

Guertic⁹ in ser. aduocatum apud Patrem nacti sumus. O verè felices (vt Guerricus ait) quorum aduocatus ipse iudex est: pro quibus orat, qui pari honore cum eo quem orat, adorandus est.

II.

Lucæ 1. Esaiæ 9. Dani. 2. Vidistis hactenus, fratres, quonam modo Christus Dominus sacerdotis officio in cęlo fungatur: nunc quemadmodum Regis quoq. officium exerceat, videamus. Cùm enim Angelus Mariæ Christi regnum æternum esse dixerit, idemque Isaias, Daniel, cæteriq. Prophetæ vaticinentur: consequens est, vt nunc etiam in cælo residens, Regis officium administret; quandoquidem Rex æternus ab omnibus prædicatur. Scitis autē Regis nomen non dignitatis solùm, sed officij quoque esse: qui enim dignitatem solùm hoc nomine importari credunt, hi nō Reges, sed tyranni sunt existimandi. Declarauit hoc Antigonus Macedoniæ Rex: qui cùm filiū conspexisset, eos in quos habebat imperium, ferociùs tractantem atq. insolentiùs: An ignoras, inquit, fili, regnū nostrum esse splendidā seruitutem? Nihil dici potuit cordatius. Nam princeps non minus seruire cogitur populo, quàm populus principi, nisi quòd princeps id facit cū dignitate: alioqui re vera mutua seruitus est. Vtrumq. autē, dignitatē scilicet & officium Christi, Apostolus magnificè describit his verbis: Ipsum constituit Deus ad dexteram suam super omnem principatum, & potestatem, & dominationē, & omne nomen, quod nominatur non solum in hoc seculo, sed in futuro: & ipsum dedit caput supra omnem Ecclesiam, quæ est corpus eius, & plenitudo ipsius, qui omnia in omnibus adimpleuit. Magnificis quidē verbis Apostolus regiam Christi potestatē extulit: cuius tamen munus maximè explicuit, cùm caput eū appellauit. Caput enim (vt D. Thomas ait) duplici ratione corpus regit. Primùm enim sensuum ministerio (qui maximè in capite vigent) membra omnia regit exterius, dum & pedes & manus ceteráque membra in officijs suis dirigit. Deinde etiam interiori virtute corpus regit, cùm in eadem membra sensum & motum secretis neruorum meatibus per spiritus (qui animales à Medicis vocantur) instillat. Vtroque autem modo Christus Dominus Ecclesiæ suæ corpus gubernat. Exterius enim sanctissimis legibus, & sacramentorum ac doctrinæ ministris Ecclesiam informat: interius verò spiritualem sensum & motum in piorum animas diffundit; internis eos motibus ad iustitiā & pietatē excitans. Quod quidem facit, non solùm quatenus Deus, sed etiam quatenus homo est: hac enim ratione caput esse hominum prædicatur: aliàs enim & hominum & Angelorum caput existit. Sicut enim igni vnitum ferrum ita eius vim & naturam participat, vt simili etiam virtute & potestate vtat:

Apophth. (margin)
Ephes. 1. (margin)
Simile. (margin)

sic

ſic ſacra illa humanitas Deo vnita, & ab eo Deificata, diuinas actiones & facultates tamquam inſtrumentum Diuinitati cõiunctum obtinet. Nec minus appoſitum huius rei exemplum Simil. in fidibus pulſandis affertur. Muſicæ namq. peritus, dum fides manu verſat, mente prius concipit, quod deinceps manus pulſando exequitur. Quem quidem effectum non ſolùm arti quæ in artificis mente eſt, ſed manui etiam tamquam inſtrumento menti coniuncto tribuimus: atque ita & muſicum pulſare, & manum etiã dicimus. Cùm ergo ſacra Chriſti humanitas Dei Verbo vnita ſit, in eáque non aliud eſſe quàm diuinũ confiteamur: haud dubium, quin vbi eſſe diuinum eſt, ibi etiam diuinæ actiones inueniantur. Ideoque nihil mirum, ſi ipſa ſpiritum & gratiam ſuam (quod eſt diuinitatis proprium) in mentes hominum diffundat: quod planè capitis officium eſt.

Hoc idem ſub alia ſimilitudine, paulo tamen tectiùs Salomon indicauit, cùm ait: Oritur ſol, & occidit, & ad locum ſuum Eccleſ. 1. reuertitur: ibiq́ue renaſcens gyrat per meridiem, & flectitur ad aquilonem. Quid his verbis Salomonem, niſi Chriſti Domini itinera explicare voluiſſe credendum eſt? Quid enim neceſſe erat virum ſapientiſſimum ſacris litteris mandare, quæ rudiſſimo cuique in proſpectu ſunt? In alium ergo ſolem multò hoc viſibili illuſtriorẽ oculos conijciebat; nempe in Dominum Ieſum, quem meritò Solem iuſtitiæ appellamus. Sicut enim ſol hic, quem oculis vſurpamus, ſalus, & decor, & conſeruatio rerum omnium inferioris huius mundi eſt: ita Chriſtus Dominus Eccleſiæ ſuæ, hoc eſt, ſupernaturalis mundi excellentiori modo ſalus, vita, & felicitas eſt. Qui tamen hac vna potiſſimùm Diſſimil. ratione ab hoc ſole corporeo diſtat, quòd hic quidem dum nobis fit propior, nouam rebus omnibus ſpeciem & decorẽ affert (quod quidem vere nouo cernere licet: hoc enim tempore aduentu ſuo totius vniuerſi faciem renouat, quando virere campos, frondeſcere ſyluas, & florere arbores videmus) cæterùm abſceſſu ſuo hanc eandem ſpeciem ſecum aufert; dum omnia quæ illius acceſſu virebant, abſceſſu ſqualida, nuda, & deformia manent. At Sol iuſtitiæ Chriſtus Dominusquemadmodum aduẽtu ſuo omnia inſtaurauit (dum clariſſima in nos dona contulit) ita in receſſu, quando peracto ſalutis noſtræ opere in cælum remeauit, non minora hominibus dona largitus eſt. De hoc igitur iuſtitiæ Sole Salomon ait, quod oritur & occidit, & ad locum ſuum reuertitur, ibiq́. renaſcens gyrat per meridiem, & flectitur ad aquilonem: quæ omnia appoſitiſſimè Domino Saluatori conueniunt. Is enim in natiuitate ſua ortus eſt, in paſſione autem occidit: ad locum verò ſuum reuerſus eſt, cùm hodierna die in cælum aſcendit, ibiq́. renaſcitur cùm inde

donorum suorum radijs Ecclesiam visitat & illustrat, gyrat verò per meridiẽ (qui locus lucis & caloris est) cùm piorum mentes nouo lucis splendore collustrat: nec hoc contentus, flectitur etiam ad aquilonem (qui locus frigoris atque tenebrarum est) cùm homines etiam tenebris obcæcatos, & cælestium rerum amore algentes visitat, & lucis suæ radijs dormientes excitat: Ioan. 1. vtpote vera lux, quæ sine personarum acceptione illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum.

Videtis ergo, fratres, Saluatorem nostrum non solùm quo tempore nobiscum egit, sed etiam quo die in cælum ascendit, salutis nostræ causam pari studio & vberiori adhuc fructu per- Simil. egisse? Quemadmodum enim Sol (ne ab eadem similitudine recedamus) quò sublimius attollitur, hoc nos magis & lucis & caloris sui participes efficit: ita cùm Christus Dominus in altum sublatus est, maiora in nos dona contulit. Quid igitur superest, nisi vt hanc partẽ cum Apostolo concludamus? Sic enim Hebr 8. ait: Capitulum autem super ea quæ dicuntur, hoc est, summa eorum quæ hactenus dicta sunt, hæc est: Talem habemus pontificem, qui sedet ad dexteram maiestatis in excelsis, sanctorum minister, & tabernaculi veri quod fixit Deus, & non homo. Sanctorum nomine hoc in loco Apostolus vetus illud Dei tabernaculum significat, quod in summa olim religione habebatur. Vtroque verò nomine Christi Ecclesiam voluit intelligi, cùm dixit: Tabernaculi veri quod fixit Deus, & non homo: illud quippe vmbra, hoc veritas, id est, verũ Dei tabernaculum cum hominibus. Huius ergo veri tabernaculi, & sanctorum minister Christus Dominus esse dicitur. Quis autem ad huius ministerij verbum non obstupescat, vel potius non amore liquescat? Quis hæc duo adeò inter se distantia in vnum copulauit? nempe ad dexteram maiestatis sedere, & salutis humanę ministrum esse? Quis crederet ad eam dignitatis celsitudinẽ potuisse hominem peruenire, vt qui peccando diabolum sibi effecerat dominum, nunc Dei filium habeat salutis suæ ministrum? O verè felices & beati, qui sic vitam suam instituunt, vt tali mereantur vti salutis & iustitiæ ministro! Hanc enim tantam dignitatem non ad sceleratos & impios, sed ad sanctitatis studiosos pertinere, non obscurę Apostolus insinuauit, cùm illum sanctorum ministrum esse dixit. Hoc enim vno verbo temerarias & vanas improborum hominum spes deiecit: qui in sceleribus suis obstinato animo perdurantes, salutem sibi solis Christi meritis pollicentur.

III.

Peroratio Quid igitur ex his consequens est, nisi vt toto mentis ardore hunc salutis nostræ ministrum amplectamur, qui ab ipso conce-

conceptionis suæ articulo ita se iuuandis nobis addixit, vt nascens, viuens, moriens, resurgens, ac postremò in cælum ascendens, causam semper nostram egerit, & apud Patrem modò pro nobis semper interpellet? Cuius rei cùm Apostolus in Epistola ad Rom. meminisset, & Christum ad dexterā Patris sedentem pro nobis interpellare, & causam nostram agere dixisset; vsque adeò in eius amorem exarsit, vt in hæc verba amoris & obsequij plenissima proruperit: Quis nos separabit à charitate Christi? Tribulatio, an angustia, an fames? &c. Certus sum quòd nec mors, nec vita, &c. Rom. 8. Ibidem.

Hoc idem mysterium non minus spem nostram roborat, quàm amorem incendit. Qui enim talem apud Deum aduocatum habemus, spe firmissima erecti esse debemus, nec vllis diffidentiæ perturbationibus quati, quo minus ad ea quæ iustè petimus & optamus, illius nobis patrocinium affuturum credamus. Quàm securus ageret, qui in Romana curia negotium gerens, vel patrem, vel fratrem opibus & dignitate præstantem, & Pontifici maximo valde gratum haberet? Quàm lætus ergo vir pius agere vitam debet, qui cùm totus è cælo pēdeat, talem ibidem apud Patrem aduocatū habeat, qui & gratia & opibus & potentia principatus omnes & potestates antecellat, & proximum post Patrem locum in illa cælesti curia obtineat? Meritò ergo nos Apostolus & bene sperare, ac bono animo esse iubet his verbis: Habentes ergo Pontificem magnum, qui penetrauit cęlos, Iesum filiū Dei, adeamus cum fiducia ad thronum gratiæ eius, vt misericordiam consequamur, & gratiam inueniamus in auxilio opportuno, hoc est, quacumque in re cælesti ope indiguerimus. Simile. Hebr. 4.

Sed ne quis parum nos hisce duabus spei & charitatis alis profecisse existimet, scire oportet has duas virtutes felicitatis humanæ fontes esse. Scimus enim voce Domini instructi, regnum Dei (in quo felicitas nostra sita est) intra nos esse. Scimus item Paulo docente, regnum hoc iustitia, pace, & gaudio in Spiritu sancto contineri. Quid enim ei ad felicitatem deesse poterit, qui cum iustitia pacem & gaudium in spiritu sancto habet? At ex charitate (quæ virtutum omnium regina est, & imperandi ius in eas omnes habet) iustitia, hoc est, cæterarum omnium virtutum chorus prodit, Apostolo testante, qui ait: Charitas patiens est, benigna est, &c. At verò spes reliqua duo ex se germina fundit, nempe gaudium & pacem. Vnde Apostolus, Spe, inquit, gaudentes, in tribulatione patientes. Regius quoque Propheta: Et in velamento alarum tuarum exultabo: hoc est, cùm spem meam omnem in paterna cura & protectione tua posuissem, lætabar planè cùm talem me protectorem & Ioan. 14. 1. Cor. 13. Rom. 12. Psal. 62.

rerum mearum curatorem habere intelligerem. Si enim bonorũ adeptio lætitia afficit possidentẽ, cùm pius homo promissionis diuinæ verbis innixus, certiora esse quæ à Deo sperantur, quàm quæ ab hominibus possidentur, agnoscat: quomodo hoc tam certo salutis pignore lætari non debeat? Habet enim hoc viua spes (quæ videlicet charitate informata est) vt multo alacrior per eam sit animus in bonorum diuinorum spe, quàm in humanorum possessione: magisque futuris illis bonis confidat, quàm præsentibus delectetur: feliciorémque illum ex se reddat expectatio cælestium diuitiarum, quàm terrestrium fructus.

Philip. 4. Hæc eadem spes pacem quoque illam parit, quæ exuperat omnem sensum: quam non mundus, sed solus Christus potest dare. Est autem hęc pax, animi quies & tranquillitas nullis turbulentis motibus irrequieta, quamuis multis vndique periculis & incommodis cincta sit. Hac pace fruebatur Heliseus, qui ab exercitu Regis Syriæ obsessus, intrepidus atque alacer diuini prę-

4. Reg. 16. Psal. 45. sidij spe fretus, famulo trepidante perstabat. Hac etiam instructus Dauid, verba illa fiduciæ plenissima effudit: Deus noster refugium & virtus, adiutor in tribulationibus quæ inuenerunt nos nimis. Propterea non timebimus, dum turbabitur terra, & transferentur montes in cor maris. Quibus, quæso, verbis alijs imperterriti animi pacem & constantiam potuit significare? At certè mirum non est, quòd tam ingentes spiritus animo concepisset, qui præpotentem rerum omnium Dominum custodem ac defensorem nactus erat, aduersus quem omnis hominum & inferorum potentia àraneorum telis infirmior est.

Hac ergo fiducia pij homines animati, inter varios seculi fluctus & tentationum vndas quæ alios mergunt, ipsi in magna pace quietam & tranquillam vitam agũt, anchora videlicet spei

Dissimil. alligati atq. firmati. Imò verò anchora nulla spei huius firmitati par esse potest, quando videmus nautarum spem in anchoris positam vi maxima tempestatis excitata sæpe deludi: cùm

Rom. 5. spes tamen quæ diuina veritate nititur (autore Paulo) pudefacere neminẽ possit. Sciunt enim se potentissimum apud Patrem habere mediatorẽ; vt qui sit Deus cum Patre; & humanæ item salutis amantẽ, vt qui sit cũ hominibus homo. Sciunt præterea, omnia quæ in terris gerũtur, diuina prouidentia geri, & res omnes tam maiores quàm minores à Deo procurari, atq. hũc visibilem mundum ab inuisibili gubernari: ita vt nihil in terra fiat (peccata semper excipio) quod ab illa cælesti curia non pẽdeat. Sciunt etiam, ne vnũ quidẽ passerculum in laqueũ sine cælestis Patris cõsensu cadere, illumq. omnes piorum hominũ capillos numeratos habere. Deniq. sciunt cælũ & terram ruiturã, priusquàm ex diuinis promissionibus iota vnũ, aut vnus apex irritus

sit.

sit. His tam validis præsidijs confirmati, & Deo nixi, pacem illam quæ superat omnem sensum, in medijs laborũ & periculorum turbinibus retinent; adeò vt multi eorum inter ferrum & flammas, hymnos & laudes Deo canãt: quomodo Paulus & Silas flagellis cæsi, & in carcerẽ coniecti cecinerũt. Quo argumẽto magis atq. magis in ipsa spe, fide, & charitate confirmati, totos se diuinis obsequijs velut hostiam viuam tradunt, illũ vnum intuentur, illum toto corde diligunt, illi vni placere gestiunt, in illo omnes opes suas collocant, de illo dies noctésque cum incredibili mentis suauitate cogitant, ad illius gloriam seipsos & omnia sua referunt, ex illius manibus quæcumque in vita accidunt, siue secunda siue aduersa sint, eodem vultu animoq. accipiunt: ideoque illos nec præsentia torquent, quoniam à Deo sibi immitti putant; nec futura solicitant, quoniam in illo spem omnem salutis repositam habent: atque demum dulciter cum Propheta canunt: In pace in idipsum dormiam & requiescam. Quare? Quia tu Domine singulariter in spe constituisti me. Viua enim spes, pacis huius parens & altrix est. Act 16. Psal 4.

Hanc verò pacem improbi homines assequi nullo modo possunt: partim, quia fontem eius, spem viuam, intra se non habent; nec diuino numine, sed terrena prudentia viribusque suis nituntur: partim quia huius vitæ rebus immoderato amore alligati sunt, quæ cùm semper fluant & refluant, varijsq; incommodis agitentur, nec in eodem statu diu maneant, ipsi quoque cum rebus quas diligunt, variè afficiuntur, & perturbantur, & de omni statu mentis deijciuntur. Omnis enim cordis humani perturbatio ex commodorum aut incommodorum ratione oritur: cùm aut incommoda nobis inferuntur, aut commoda subtrahuntur. Cùm igitur in hac re suis tantum viribus & consilio, non diuino præsidio nitantur, quid tandem sub hac tam infirma prouidentia tutum & firmum illis esse queat? Quisquis enim sine Deo autore colligit, spargit: qui sine illo sapere studet, desipit: qui domum ædificare parat, destruit. Isti igitur qui sine vera pace viuunt, cum Cain in terra Naith, hoc est, in perpetua iactatione & fluctuatione versantur. Pij autem qui charitate & spe fulti, iustitiam & pacẽ, & gaudium in Spiritu sancto habent, regnum quoq. Dei intra se habent: quod illis Christus Dominus in cælo residens contulit, dum illorum spem & charitatem, quę regni huius fundamenta sunt, sacerdotali & regia potestate donauit: atque hoc modo in cælum profectus, iter pandit ante eos, quando qui caput nostrum erat, salutis viam secuturis membris ostendit, & spei atq; amoris pedes cõtulit, quibus per hoc iter salutis ingredi, & ad Regni sui consortium feliciter valeant peruenire.

DOMINICA POST ASCENSIONEM DOMINI, CONCIO PRIMA, IN qua post Euangelicæ lectionis enarrationem, de Spiritus sancti consolationibus, déque præparatione ad illum excipiendum agitur.

AVE MARIA.

N lectione sancti Euangelij discipulos suos Dominus ad futuros labores quos in Euangelij prædicatione passuri erant, eorundem laborum prædictione munit & armat. Scitum enim est, ad omnia vitæ huius incommoda perferēda, maximum vel solatium, vel remedium, eorundem malorum præcognitionem esse. Qui enim contra se bellum apparari sciunt, opportunè se fossis ac vallis, & omni genere armorum & militum muniunt; ne imparatos repentinus hostis aduētus aggrediatur. Hac autem potissimùm ratione Philosophi nos ad ferenda fortiter aduersa instruere atque armare solent. Qua de re sic ait Seneca: Composito animo nihil accidet: sic tamen componetur, si quid humanarum rerum varietas possit, cogitauerit antequam senserit: si & liberos, & coniugem, & patrimonium sic habuerit, tanquam non vtique semper habiturus. Nihil enim firmum infirmo, nihil fragili æternum: mortale enim est omne mortalium bonum. De his loquor bonis ad quæ concurritur. Nam illud verum bonum non moritur, certum est, sempiternumque, sapientia & virtus: hoc vnum contingit immortale mortalibus. Hactenus ille. Hoc igitur viri sapientis maximè proprium esse ducit, non præsentia tantùm, sed futura etiam prudenti iudicio prospicere, & rerum conditionem non ex insanæ multitudinis opinione, sed ex earundem natura metiri. Vnde idem ait: Hoc in primis curat sapiens, ne quid illi ex his quæ eueniunt, subitum sit. Quicquid enim fieri potest, quasi futurum prospiciendo, malorum omnium impetus mollier; qui ad præparatos expectantésque nihil afferunt noui: securis, & beata tantùm expectantibus, graues eueniunt. Morbus enim, captiuitas, ruina, ignis, nihil horum repentinum est. Sciebam in quàm tumultuosum me contubernium natura duxisset. Toties in vicinia mea conclamatum est, toties præter limen immaturas exequias fax cereusque præcessit. Sæpe altius ruentis ædificij fragor sonuit. Multos ex his quos forum, curia, sermo mecum contraxerat, nox abstulit, & vinctas ad so-

Simile.

Epist. 99.

Lib. 1. de tranquil. vitæ.

ad ſodalitium manus copulatas intercidit. Miror aliquando ad me pericula acceſſiſſe, quæ circa me ſemper errauerunt? Magna pars hominum eſt, quæ nauigatura de tempeſtate non cogitat. Numquam me in bona re mali pudebit autoris. Publius tragicis comicisque vehementior ingenijs, inter multa alia & hoc ait: Cuiuis poteſt accidere quod cuiquam poteſt. Hoc ſi quis in medullas dimiſerit, & omnia aliena mala, quorum ingens quotidie copia eſt, ſic aſpexerit, tanquam illis liberum ad ſe iter ſit, multò ante ſe armabit, quàm petatur. Serò animus ad periculorum patientiam poſt pericula inſtruitur. Non putaui hoc futurum, nunquam hoc euenturum crediidiſſem. Quare autem non? Quæ ſunt diuitiæ, quas non egeſtas, & fames, & mendicitas à tergo ſequatur? Quæ dignitas, cuius non prætextam & augurale, extrema contemptio? Quod regnum eſt, cui non parata ſit ruina, & proculcatio, & dominus, & carniſex? Nec magnis iſta interuallis diuiſa, ſed horæ momentum intereſt inter ſolium & aliena genua. Hæc Seneca: qui deinde cõmemoratis multorum principum virorum ac regum inſperatis caſibus (vt Pompeij, Seiani, Crœſi, Ptolomæi, Mithridatis & Iugurthæ) concludit his verbis: In tanta rerum ſurſum ac deorſum euntium verſatione, ſi non quicquid fieri poteſt, pro futuro habes, das in te vires rebus aduerſis, quas infregit quiſquis prior vidit. Hactenus ille. Cuius præſtantiſſimi Philoſophi conſilium pauci admodum ſequuntur: qui nequaquam rerum quas amant ſtabilitatem ex earum natura, ſed ex amore ac deſiderio ſuo ita metiuntur, vt quas æternas eſſe cupiunt, æternas etiam futuras arbitrentur. neque enim de illis ſtatuere aut credere audent, quod vbi crediderint, mœrorem ſibi & mœtum pariat. Ita fit, vt hac cæca cupiditate deluſi, dum quæ fragilia ſunt, ſtabilia putant, in illis amorem ſuum, in illis ſpem & felicitatem ponant, & quod vni tantùm Creatori tanquam vltimo fini & ſummo bono debitum eſt, fragili & infirmæ creaturæ tribuãt. Cuius rei grauiſſimas ſæpe pœnas pendere ſolent: nimirum vt amiſſa ea rè cui omnis eorum felicitas innitebatur, omnia eorum bona vno ſimul impetu concidant, & tunc diuinæ prouidentiæ vim omnia ſempiterna cura & imperio moderantis agnoſcant. Hac enim illos Dominus diſciplina erudit, vt nihil in hac vita firmum, nihil ſtabile & immotum eſſe credant, niſi quod illius cura & paterna prouidentia ſeruandum ſuſceperit. Quam quidem ſalutarem (quamuis acerbam) animaduerſionem à Deo ſanctus Propheta poſtulat cùm ait: Dexteram tuam Pſal.
ſic notam fac, & eruditos corde in ſapientia. Siue, vt alij verterunt, Et offeremus cor ſapientiæ: hoc eſt, Cùm potentiæ tuæ dexterã immiſſis plagis declaraueris, tunc qui nobis tuta omnia pollice-

pollicebamur, neque ea in tua potestate sita esse cogitabamus, malis nostris edocti, virtutis tuæ dexteram omnia gubernantem agnoscemus. Hoc igitur modo erudiri eos æquum est, qui ita sese gerunt, vt re ipsa Deũ res humanas negligere arbitrentur. Cæterùm vir pius & sapiens prudẽter humanarum rerum naturam, instabilitatem, fragilitatem, & conditionem considerat; & vt nihil illis tribuit quod non habent, ita non plus illas diligit, aut illis fidit, quàm eorum conditio postulat. Cur enim ego in vase vitreo ferream aut æream soliditatem requiram? Vitrum est, vt vitrum igitur illud æstimabo, nec illius magis stabilitati, quàm rei fragili & mille periculis obnoxiæ fidam. Vt igitur ad institutum redeamus, hoc consilio Dominus futuras piorum clades prænunciare solet, vt hac prædictione admoniti, seipsos spiritualibus armis ad futura certamina muniant. Sic Paulo in omnibus Ecclesiis prænunciari iubebat grauissimam persecutionem, quam Hierosolymis erat passurus. Vnde Agabus Propheta assũmpta Pauli zona, alligãs sibi pedes & manus, dixit: Hæc dicit Spiritus sanctus: Virum cuius est zona hæc, sic alligabunt Iudæi, & tradent in manus gentium. Beatus verò Laurentius cùm atrocissimis verberibus laceratus Dominum oraret vt spiritum suum acciperet, vocem è cælo sibi dicentem audiuit: Adhuc multa tibi desunt certamina. Hac igitur ratione Saluator in hodierna S. Euangelij lectione discipulis suis, quas in Euangelij prædicatione persecutiones passuri erant, apertè prænuntiat: vt animo & cogitatione eas præuidentes, atque ad eas multo antè parati, nihil sibi nouum, aut non antè præuisum accidisse mirarentur. Vnde ait:

Simile.

Actor. 21.

I.

Cùm venerit Paracletus, quem ego mittam vobis à Patre, Spiritum veritatis qui à Patre procedit, ille testimonium perhibebit de me, & vos testimonium perhibebitis, quia ab initio mecum estis. Ille enim insignium operum miraculis, quæ per vos patrabit, admirabilique sapientia, quam ore vestro loquetur (non enim vos eritis qui loquimini, sed spiritus Patris vestri qui loquetur in vobis) clarissimum de me testimonium feret, & vos quoque testimonium perhibebitis: vt qui à doctrinæ meæ initio mihi astitistis, & miranda opera mea vidistis. Hæc duo simul testimonia Apostoli post resurrectionem Domini ante principes sacerdotum protulerunt, cùm de doctrinæ suæ veritate requisiti, confidenter responderunt: Nos horum verborum testes sumus, & Spiritus sanctus, quem dedit Deus omnibus obedientibus sibi. Hac ergo ratione vos simul cum Spiritu sancto testimonium de me laturi estis. Sed quid hoc vestrum testimonium consequetur? Subdit protinus:

Hæc locutus sum vobis, vt non scandalizemini: hoc est, vt cùm vos futura mala adoriantur, de gradu virtutis & constantię minimè depellant, nec malorum ponderi succumbere faciant. Quæ verò mala secutura sint, protinus explicat, cùm subdit. *Absque synagogis facient vos*: hoc est, illam pœnarum omnium maximam, nempe excommunicationem, aduersum vos ferent, & tāquam publicam pestem atque perniciem ab hominum consortio eijcient, & aqua & igne penitus interdicent, vt in extrema solitudine atque inopia vitam perducatis. Quodque his grauius est, adeò vos diuinis pariter atque humanis rebus infestos esse credēt, vt is se gratissimum obsequium Deo exhibiturum arbitretur, qui vos omnium tormentorum genere cruciatos è medio sustulerit. Hoc autem Paulus de se, cæterisq́; condiscipulis apertè prædicat. Pro eo enim quod nos legimus, Tamquam purgamenta huius mundi facti sumus; alij verterūt lustramenta: hoc est, Tales nos mundus reputat, eamq́ue de nobis opinionem cōcepit, vt nulla alia re sua illis numina, nisi nostro sanguine atque exitio placari posse credant; & tunc Deos suos terræ hominibusq́ue propitios atque benignos futuros arbitrentur, cùm exitio & sanguine nostro illorum contra nos iram & furorem exsaturauerint. Huc vsque igitur vestri labores, huc vsque furentis mūdi insania peruentura est. Hæc aūt impia persuasio adeò tenaciter hominum pectora illis temporibus occupauit, vt hac de causa D. Augustinus libros de ciuitate Dei, & Saluinianus cōtra gētes, & ante hos ipsos D. Cyprianus aduersus Demetrianum, clarissima ediderint volumina, quibus peruersam hanc infidelium opinionem ex hominum mentibus euellere conati sunt: qui videlicet nouæ Christianorum religioni omnia quibus tūc mundus vrgebatur mala imputabant: quocirca necesse esse eam è mundo prorsus eliminari, quo mundus in pace ageret, cælestibusq́. beneficijs potiretur. Quo quid dementius aut execrabilius fingi potuit? 1. Cor. 4.

Sed vnde tantus furor, vnde hæc tanta rabies? *Quia* (inquit) *non nouerūt Patrem, neque me*. Quid ergo nosse poterant, qui te, Domine, Dei virtutem & Dei sapientiam ignorabant? Necesse igitur erat eos in tetris tenebris & caligine versari, qui duo hæc veritatis & sapientiæ lumina non videbant.

Sed cùm tota Apostolorum doctrina in virtutis & veritatis commendatione posita esset, veritas autem summa sit intellectus humani perfectio, virtutis autem decus & splendor apud barbaras etiam immanesq́ue nationes in pretio sit; quî fieri potuit, vt virtutis veritatisq́ue doctores tam acriter mundus fuerit insectatus? Ad hoc igitur respondemus, veritatem quidem intellectus humani lumen esse, quæ illum ab errorum & igno-

Simil. ignorantię tenebris vindicat. Sed quemadmodum lumen ſanis quidem oculis gratiſſimũ, luſcioſis verò & ęgris moleſtiſſimum eſt: ita planè ſanis mẽtibus, & ab omni turpitudinis cõtagio puris, nihil veritatis candore iucundius, nihil amabilius: impuris
Idem. autem & carnalium voluptatũ cœno immerſis, nihil acerbius, nihilq́ue execrabilius ea veritate quæ eas ſordes & impuritates execratur & damnat; quæq́. ſplendore ſuo earum deteſtabilem prauitatem detegit, & in lucem prodit. An non cùm multi alij tyranni tum vel maximè adultera Herodias id oſtendit, quæ tã
Mat. 14. immani odio aduerſus innocentiſſimum Ioannem, ſeueriſſima oratione eius adulteria accuſantẽ, exarſit, vt ſancti viri ſupplicium Herodis regno prætulerit? Virtútem quoque, fateor, impuri etiam homines admirantur & colũt, ſed vt quidam tamen dixit: Probitas laudatur & alget. Laudant igitur virtutem, quomodo iudicum & magiſtratuum ſeueritatem laudãt: quam tamen in rebus ſuis locũ habere nolũt. Cupiũt itaque, vt tu egregius virtutis cultor ſis, ſed tibi tamen, nõ illis: hoc eſt, vt illos ad virtutis tuę imitationem non adigas. Sic quidam licẽtiores monachi D. Benedicti virtutem admirantes, ipſum vt eis præeſſet, multa vi precum impulêre. Qui tamen cùm ab illo arctiùs ad virtutis & religionis ſtudium aſtringerentur, tanto aduerſus illum odio excanduerunt, vt venenato vino mortem illi machinari voluerint. Quæ cùm ita ſint, nõ mirum, ſi ſancti Apoſtoli qui tanta cura improbos homines ab impietate & iniuſtitia ad honeſtatis ſtudium traducere nitebantur, quiq́. virtutis lucem lippientibus oculis præferebant, adeò acerbum contra ſe impiorum odium & rabiem concitarent.

Quod ergo tantis malis, Domine, remedium adhibes? Quomodo dilectiſſimos amicos tuos tot calamitatibus expoſitos relinquis? Subdit protinus: *Sed hæc locutus ſum vobis, vt cùm venerit hora eorum, reminiſcamini quia ego dixi vobis.* Primum ergo laborum ſolatium & munimentũ eſt, hæc ipſa mala multò antè diſcipulis prænũtiaſſe, ne quicquam illis nouum & inopinatum accideret: qua de re ſatis antea dictũ eſt. Sed eſt hîc tamen aliud, quod longè maius ſolatium præbeat: nempe, quòd hac ipſa futurarum rerũ certiſſima prædictione pręceptoris ſui maieſtatem & diuinitatẽ agnoſcebãt, cuius eſt futura prænoſcere. Quid autem eos magis vel in media morte poſitos confirmare poterat, quàm quod ipſa laborum perpeſſione intelligebant ſe Deum habere adiutorẽ & protectorem? An nõ tunc cum Propheta clamare poterãt: Dominus illuminatio mea & ſalus mea: quem timebo? Dominus protector vitæ meæ: à quo trepida-
Pſal. 26. bo? Hoc igitur primum & quidem maximũ laborum ſolatium. Huic verò proximum fuit, Paracleti Spiritus mira conſolatio,

quæ

quæ piorum mentibus robur inuictum & inseparabile præstat. Hoc enim spirituales deliciæ à carnalibus distant, non solùm quòd istis vitia, illis virtutes aluntur; sed etiam quòd istæ dissoluunt, illæ roborant, istæ molles & effeminatos, illæ autem viriles & strenuos animos generant. Hoc est enim quod virtutes Angelicæ in Canticis de Ecclesia sub nomine Sunamitis, id est, pacificæ, insinuant, cùm aiunt: Quid videbis in Sunamite, nisi choros castrorum? Pro quo alij choreas verterunt. Quomodo verò chorus siue chorea & castra cohærent? Choreæ enim lætantium; castra verò pugnantium agmina sunt. Qua igitur ratione lusus cum certamine conuenit? Nimirum quia nulla res maiorem pijs fortitudinem & robur ad perferenda incommoda præstat, quàm gustata semel spiritus diuini suauitas: quæ tanta est; vt labor omnis & incommoda omnia propter ea meritò adeunda sint. Hæ namque duæ animæ nostræ vires, concupiscendi videlicet, in qua desiderium & oblectatio; & irascendi, in qua fortitudo sita est, ita natura sibi cohærēt atq. respondent, vt quò vehementius vis æstuat cupiditatis, eò acrius fortitudinis robur augeatur: vt vel quod concupiscimus, assequamur, vel quod assecuti iam sumus, aduersus inuadentes tueamur. Quocirca mirum non est, si maxima illa Paracleti Spiritus dulcedo atque suauitas tantum pijs mentibus robur adiungat: ea enim facit, vt nullum laborem nullaq́ue certamina recusent, quò hâc tantam suauitatem percipiant, qua ad diuina obsequia alacriores promptioresq́ue reddãtur. Hac autem fideles initio nascentis Ecclesiæ copiosissimè fruebantur. Sic enim in Actis Apostolorum legimus: Ecclesia ædificabatur, ambulans in timore Domini, & cõsolatione Spiritus sancti replebatur. Hac igitur pleni & roborati Apostoli, ibant gaudentes à conspectu concilij, quod digni habiti essent pro nomine Iesu contumeliam pati. Itaque tantum abfuit vt flagellis cæsi, vinculis constricti, contumelijs affecti frangerentur; vt flagella quidem gaudia, vincula libertatem, iniurias autem & contumelias decus & gloriam reputarent. Quod non obscurè S. Euangelista insinuauit, cùm Apostolos ait gauisos fuisse, quòd digni habiti essent pro nomine Iesu cõtumeliam pati. Magnum quidem est, in contumeliis, verberibus, & carcere gaudere: sed quantò maius est, summam dignitatem & gloriam in hoc sitam esse existimare? Itaq; Apostoli non ob hoc solùm gaudebant, quòd contumelijs pro nomine Iesu affecti essent; sed etiam, quòd ad eam dignitatis amplitudinē eos Dominus extulisset, vt digni essent qui pro eius gloria contumelijs afficerentur. Hanc igitur duplicem gaudij materiam S. Euangelista illis verbis innuere voluit, quæ illis Spiritus sancti beneficio collata est.

Dissimil.

Cant. 7.

Actor. 19.

Actor. 5.

Vnde

Vnde colligimus magno Dei consilio factum esse, vt prius quidem Paracletus aduenirет, qui Apostolorum pectora ad pugnam roborat, quàm aduersus eos mundus insurgeret. Prius enim vires præberi, deinde certamina subsequi: prius solatia spiritus donari, deinde pericula adire: prius armis spiritualibus instrui, deinde cum huius mundi principe dimicare debebant.
Luc. vlt. Vnde discedens ab illis Saluator ait: Sedete in ciuitate donec induamini virtute, hoc est, cælesti spiritu, ex alto. Hoc igitur duce quis nobis in certamine superior? hoc consolatore quæ vis dolorum nos deijcere queat? Licet enim hoc in loco simili vti
Rom. 8. argumento quo Paulus vtitur: Deus qui iustificat, qui est qui condemnet? Nos verò dicemus: Deus qui pios consolatur, quis ergo tristitia eos afficere valeat? Quid enim ab immensa illa maiestate proficisci potest, quod nō eius magnitudinem & po-
Iob. 12. tentiam referat? Sic enim S. Iob ait: Si destruxerit, nemo est qui ædificet: si incluserit hominem, nemo qui aperiat: si continuerit aquas, omnia siccabuntur: si emiserit eas, subuertent terram. Si ergo tantus hic Dominus hoc sibi munus pios consolādi delegit, quę vis dolorum Deo consolante illos poterit opprimere? Vtinam, fratres, huius diuini spiritus vel minima scintilla intra viscera nostra æstuaret: non dubium quin nulla mundi vis, nullus mœror, nulla dæmonum potentia, nullę carnis illecebræ mentē nostrā de gradu virtutis & constantiæ depellere possent. Hæc sunt igitur, fratres, solatia, quæ Apostolis Dominus & pijs omnibus ad ferendos propter iustitiam labores impartitur. Hactenus de Euangelica lectione: nunc ad id quod initio proposuimus, veniamus.

Tractatio thematis.

Philosophi qui de animalium motu & causis disputant, bonum cogitatione apprehensum, primā eius causam esse dicunt. Bonum enim aliquod externum oculos hominis primùm pulsat, sensus autem intellectui bonum illud repræsentat; intellectus verò voluntati: voluntas autem eius amore capta, per spiritus quos animales Physici vocant, membra corporis mouet, vt ad bonum illud apprehendendum proficiscantur. Ex qua rerum serie liquidò constat, externum illud bonum primam esse huius motus causam. Quod ergò in corporeo motu contingit, idem euenit in spirituali voluntatis motu, qui amor & desiderium est. Bonum siquidem voluntati ab intellectu propositum, eam ad illud amore prosequendum, & modis omnibus inquirendum ita prouocat, vt quò maius atque sublimius bonum illud fuerit, hòc ardentius in illius amorem voluntas rapiatur. Inter omnia porrò bona præstantissimum esse summum

mum bonũ constat: & quòd supra illud nihil aliud sit, & quòd omnia in se bona simul comprehendat; quodque tanto cætera omnia interuallo superet, vt ne boni quidem nomen coram illo retineant, quemadmodum Saluator ait: Nemo bonus, nisi solus Deus. Lu c.18. Cùm ergo tantam vim ad voluntatem nostram excitandam boni natura habeat, ac præcipuè maximum illud & summũ bonũ: Deus opt. max. qui vult omnes homines saluos 1.Tim. 2. fieri, hoc summũ bonũ in litteris sanctis vbiq; illis ostẽtat, quo amore & cupiditate eius illectos, ad pietatis & iustitiæ viam traducat: qua sola ad hoc summum bonum peruenitur. Hinc ad cunctorum fidelium parentem, & in illo ad omnes eius posteros ait: Noli timere Abraham: Ego protector tuus, & merces tua magna nimis. Genes. 15 Et per Hieremiam, Numquid, ait, solitudo factus sum Israëli, aut terra serotina? Hierem. 2 Quare ergo dixit populus meus: Recessimus, nequaquam vltrà veniemus ad te? Saluator verò in Euãgelio posita ob oculos cælestis præmij magnitudine, ad benignè faciendum nos hortatur his verbis, Date, & dabitur vobis. Mensuram bonam, & confertam, & coagitatã, Luc.6. & supereffluentem dabunt in sinum vestrum.

Sed ad hæc tam magnifica promissa multi nauseant, non quia parua, sed quia futura, & à conspectu sensuque hominum remota sunt. Animus quippe noster præsentibus & sensibilibus bonis maximè capitur; futura verò & spiritualia fastidit: quia qualia sunt, minimè percipit. Hac ergo de causa Spiritus ille diuinus quandam cælestium gaudiorum prægustationem, ac veluti primitias pijs in hoc etiam exilio largitur: quibus aliqua saltem ratione cælestis gaudij magnitudinẽ velut ex gutta Simile. percepta, fluminis magnitudinem agnoscant. Quemadmodum ergo qui pretiosa vina distrahere cupiunt, exemplar aliquod in exiguo vase videndum atque gustãdum emptoribus offerunt, quò sapore, odore, atque coloris eius splendore illecti, ad illud emendum alliciantur: ita planè infinita illa bonitas, quæ mortales cunctos sui participes efficere cupit, supernæ dulcedinis exigua quædam prægustamenta multis elargitur, quo ad summi huius boni plenitudinem consequendam acrius incitentur. Quemadmodum enim ex Cananæorum terra, quam Iudæis Num. 13. pollicitus fuerat, insignes quosdam fructus, ficus scilicet, vuas, & malogranata afferri voluit, vt eorũ pulchritudine & suauitate capti, nec itineris laborem, nec dimicandi pericula extimescerent: sic etiam futurę felicitatis prælibationem quandam pijs in hoc exilio præberi voluit: quam planè percepisse se in Cant. Sponsa gloriatur, cùm ait: Introduxit me Rex in cellam Cant. 2. vinariam; exultabimus, & lætabimur in te, memores vberum tuorum super vinum. Quo in loco vini nomine viuum illud

Matt.26. accipimus, quod se in regno suo cum Apostolis Dominus bibiturum pollicetur: quo videlicet cæli ciues ab vbertate domus Dei inebriantur. Verbo autem introducendi, aliquid supra externa omnia quæ humano sensu aut intellectu percipiuntur, tacitè insinuat: quòd supernæ felicitatis & lætitiæ imaginem, & veluti prælibationem quandam præ se ferat. Quam quidem
Cant 1. prægustationem sequitur quod deinde subdit: Exultabimus & lætabimur in te, memores vberum tuorum, hoc est, lacteæ & purissimæ dulcedinis tuæ, qua nos infantes adhuc in hoc exilio reficis: donec adolescamus omnes in virum perfectum, in mensuram ætatis plenitudinis Christi, vbi iam non lacte, sed solido beatarum mentium & inuisibili cibo nutriemur. Sed hæc tamē vbera tua, Domine, vino dulciora sunt, quæ etiam paulo superiùs dixit vnguentis optimis fragrare. Duabus enim rebus quæ gustatui & odoratui suauissima sunt, dulcissima vbera Sponsi prætulit, vt harum duarum rerum nomine omnes alias mundi delicias designaret: quas omnes longissimo interuallo hæc dulcedo superat. Quomodo enim omnia mundi oblectamēta non superent, quæ imaginem & prælibationem quandā referūt felicitatis æternę? Salomō verò nō rebus omnibus dulcissimis modò, sed omnibus etiā pretiosissimis has diuinæ Sapiētiæ delicias
Prouer.8. lōgè superiores esse ait: Melior est, inquit, sapientia cūctis pretiosissimis, & omne quod desiderari potest, ei non valet cōparari. In lib. verò Sapientiæ sigillatim omnia mundi bona, siue naturæ siue fortunę, numerātur: quę omnia incomparabiliter hoc
Sapien.7. munus cęleste superat: Prępofui, inquit, illam regnis & sedibus: & diuitias nihil esse duxi in cōparatione illius, &c. quæ sequuntur. Quo in loco videtis omnia quæ apud homines maximo in pretio habētur, nempe imperia, regna, sedes, diuitias, argentum, aurum, & lapides pretiosos, ac demum salutem & speciem (quæ duo pulcherrima naturæ bona putantur) in huius cælestis doni comparatione nihil esse. Sed quis tamen hoc seculi hominibus persuadere valeat? Reclamet autem quantum volet mundus, ego diuina oracula non solùm corruptissimo multitudinis iudicio; sed omnium seculorum, omniumque mundi sapientium iudicijs præferam.

Quòd si quæras, quisnam huius tantæ suauitatis autor existat, non dubium quin ille sit, qui propter hanc ipsam rem Pa-
Esai.51. racleti nomen habet. Quod eius officium Esaias describit his verbis: Consolabitur ergo Dominus Sion, & consolabitur omnes ruinas: & ponet desertum eius quasi delicias, & solitudinem eius quasi hortum Domini: hoc est, paradisum quandam voluptatis in huius mundi squalenti deserto plantabit, in qua delicijs suis cum filijs hominum perfruatur. Vnde sequitur:

Gaudium

Gaudium & lætitia inuenietur in ea, gratiarum actio & vox laudis. An non igitur lætabitur & gratias aget, qui ex arido deserto, in quo nihil lætum aut frugiferum erat, in amœnam paradisum voluptatis se repentè videt diuinæ gratiæ beneficio cõmutatũ? Et ne quisquam putaret Angelorum aut aliarum creaturarum ministerio has delicias parari, subdit protinus in persona sua Dominus: Ego, ego ipse consolabor vos. Non enim contentus semel dixisse, Ego; eandem protinus vocẽ repetit: quod planè non vulgarem quandam emphasim habet. Si enim omnipotens Deus hoc sibi munus pios consolandi delegit, qualis erit illa consolatio quæ à tali fonte proficiscitur? Quid enim ab immensa illa maiestate, quod non eius magnitudinem referat, oriri potest? Idem autem adhuc longè clarius alio in loco per eundem Prophetam his verbis pollicetur: Ad vbera portabimi- Esai.66.
ni, & super genua blandientur vobis. Quomodo si cui mater blandiatur, ita ego consolabor vos. Quibus verbis quid dulcius? quid blandius? quid amantius? Quas non molestias libenter pij perferent, quò hac plusquam materna Dei indulgentia perfruantur?

I I.

Quòd si à me quæratis, qua ratione hæc tam eximia diuini Spiritus dona percipere possitis: scitote eiusdem autoris esse & dona tribuere, & ad donorum suorum perceptionem animam præparare. Quare ille orandus est, vt nos sibi aptare, & ad dona sua percipienda præparare dignetur. Hinc Diuus Augustinus August.
Deum orat his verbis: Angusta est, Domine, domus animæ in medit.
meæ: quo venias ad eam, dilatetur abs te. Ruinosa est, refice eam: habet quæ offendant oculos tuos, fateor & scio. Sed quis mundabit eam, aut cui alteri præter te clamabo, Ab occultis meis munda me, Domine? Hac ergo primùm ratione dignum Spiritui sancto habitaculum præparatur, si ipsum assiduè precemur, vt mentes nostras casta sibi tabernacula præparare dignetur. Nec vlla nos diffidentia ab hoc instituto reuocare debet, cùm vocem veritatis nos his verbis confirmantem audiamus: Si vos cùm sitis mali, nostis bona data dare filijs vestris, Lucæ 11.
quantò magis Pater vester cælestis dabit Spiritum bonum petentibus se. Ex quibus verbis liquidò constat, assiduum precandi studium ad Spiritus sancti dona percipienda cùm primis iuuare.

Nemo tamen hoc solùm sufficere sibi putet, nisi manum etiam ad aratrum injiciat. Memorat Plutarchus hunc Laco- Plutar.
nibus fuisse morem, vt Fortunam (quam illi Deam faciebant) in Probl.
protensa manu inuocarent: quo significare volebant, preces & vota hominum studio & industria iuuanda esse, quo res illis

Salluſt.in Catil. benè verterent. Id quod inſignis ille hiſtoriæ ſcriptor Salluſtius teſtatur: qui non votis muliebribus auxilia Deorum parari, ſed vigilando, & bene agendo proſperè omnia cedere ait. Quæ ſententia quamuis ab Ethnico homine profecta, maximè tamen fidei noſtræ conſentanea eſt: quæ precibus quas Deo fundimus, pietatis & iuſtitiæ opera iungenda eſſe docet. Itaque non ſatis eſt, Spiritum ſanctum, vt ſedem intra te ſibi ſtatuat, inuocare, niſi mentem quoque tuam omni genere virtutum ornare

Simile. ſtudeas. Sicut enim omnibus membrorum atque ſenſuum organis inſtructus eſſe infans in materno vtero debet, quò in illū naturæ conditor animam infundat, quæ ſenſus ipſos perficit, & rationali vita afficit: ita cæleſtibus donis inſtructa eſſe ea mens debet, quæ domicilium intra ſe Spiritui ſancto parat. Quæ tamen dona nemo ſine eiuſdem Spiritus ope ſe aſſecuturū ſperet: quæ idem rurſus mentem ingreſſus perficit, & nouis auget incrementis. Quod quidem D. Auguſtinus (tractans illa verba Domini, Si diligitis me, mandata mea ſeruate, & ego rogabo

Ioan. 14. Patrem, & alium Paracletū dabit vobis) declarat his verbis: Hoc Dominus de Spiritu ſancto dicit, quem tamen niſi habeamus, nec Deum diligere poſſumus, nec eius mandata ſeruare. Quo modo ergo diligimus vt eum accipiamus; quem niſi habeamus, diligere non valemus? aut quomodo mandata ſeruabimus, vt eum accipiamus, quem niſi habeamus, mandata ſeruare non poſſumus? Præſertim cùm Apoſtolus dicat; Nemo dicit Dominus Ieſus, niſi in Spiritu ſancto. Et quis Dominum Ieſum, niſi qui eum diligit, dicit; ſi eo modo dicit quo Apoſtolus intelligi voluit? Ad hoc igitur idem Auguſtinus reſpondet, Spiritum quidem ſanctum habere, quiſquis Deum diligit, & habēdo mereri vt plus habeat, & plus habendo plus diligat. Quocirca iam diſcipuli Spiritum ſanctum habebant, quem Dominus promittebat, ſine quo eum Dominum non dicebant, nec tamen eum adhuc habebant, ſicut Dominus promittebat. Hactenus Auguſtinus.

Quid verò aliud admiranda illa tabernaculi teſtimonij fabrica tot coloribus & figuris, tantaq; rerum varietate contexta, niſi vel Eccleſiam Chriſti, vel fidelem animam (in qua cæleſtis Spiritus commoratur) ſignificat? Quam non terrenis coloribus aut picturis, ſed virtutum atque donorum cæleſtium ornamentis excultā eſſe oportet: quò dignum tanto hoſpite tabernaculū fiat. Neque enim diuini oculi auro, argento, ære, purpura, coccoque bis tincto, cæteriſque ſimilibus rebus oblectantur; ſed ijs virtutibus quæ per hæc ipſa intelliguntur. Quod enim piorum mentes tabernaculum Dei ſint, idem ipſe Dominus

Ioan. 15. teſtatur cùm ait: Si quis diligit me, ſermonem meūm ſeruabit,

bit, & Pater meus diliget eum, & ad eum veniemus,& mãſio-
nem apud eum faciemus. Apoſtolus quoq;, Templum (inquit) 1 Cor. 3.
Dei ſanctum eſt, quod eſtis vos. Quiſquis igitur ad hanc tan-
tam dignitatem aſpirat (omnes autem aſpirare debent) vt ille
qui ſedet ſuper Cherubim, ſedem quoque & tabernaculum in
ipſo deligat, atque manſionem faciat, in hoc totis viribus incũ-
bere debet, vt ornamẽta illa omnia intra ſe ſpiritualiter habeat,
quæ corporaliter Dominus in tabernaculo illo requirebat. Det
igitur operam, vt intra ſe aurum habeat diuinæ ſapientię, argẽ-
tum cæleſtis doctrinæ, æs inuictę fortitudinis, candelabrum lu-
centis prudentiæ: quod quidem in Auſtrali parte quæ Aquilo-
nem reſpicit, collocari præcipitur: vt eius luce pius homo collu-
ſtratus, omne malum quod ab Aquilone panditur, præuidere & Hiere. 1.
cauere opportunè queat.

Sed illud tamen magno ſtudio prouidendum, vt quemad-
modum in illo tabernaculo duo altaria, alterũ intra oraculum,
alterum extra illud conſtituta erant; in quorum altero thus ac-
cendebatur, in altero verò animalia in ſacrificio mactabantur:
ita in anima quoque noſtra eadem altaria in eoſdem vſus col-
locari debent. Et quidem in intima & ſumma eius parte (quæ
mentem complectitur) thus deuotæ orationis, igne dilectionis
accenſum Domino offeratur: in exterma verò & infima no-
ſtri parte (quæ carnem, carniſque affectus continet) aliud altare
ponendum eſt; in quo ferinos animæ noſtræ motus, hoc eſt,
taurum ſuperbiæ, hædum laſciuiæ, hircum luxuriæ, cæteroſque
ſimiles affectus in ſacrificiũ Domino mactemus. Neque enim
diuina illa mens pecudum ſtrage & ſanguine delectatur: dele-
ctatur autem vel maximè, quoties quis diuini timoris gladio
cupiditates omnes propriaſque voluntates quæ diuinæ volun-
tati aduerſantur, iugulat & amputat: quandoquidem diuinæ
voluntatis rectitudo cum humana obliquitate ſtare ſimul ne-
queat. Huiuſmodi namque ſacrificiũ longè magis Deo, quàm
taurorum aut hircorum gratũ eſt. Nemo igitur vnam tantùm
aram ad huius tabernaculi conſtitutionem ſufficere ſibi credat:
vtraque pari ſtudio & diligentia ſtatuenda eſt. Sunt enim qui
delicias orationis captantes, mortificationis amaritudinem re-
formidant: hi autem thus orationis Deo offerunt, myrrham
tamen mortificationis non offerunt. Quos videas frequenter
quidem orare, eoſdem tamen mores, hoc eſt, eundem iræ, am-
bitionis, & auaritiæ intra ſe morbum retinere. Quid iſti orent,
quid in oratione agant, quid à Domino petant, prorſus ignoro:
cùm vel hoc potiſſimum nomine orandi ſtudium commende-
tur, quòd vires à Domino & robur petat, quo carnem ſpiritui
ſubdere, ferinos eius motus comprimere, cupiditates omnes

resecare, & incompositos animæ effectus diuinæ legis præscriptioni subijcere possit. Quod quidem (vt alia prætereamus) D. Augustini exemplo discimus, qui cùm rebelles quosdã intra se motus animi sentiret, ardẽtissimis à Domino precibus remedium impetrare contendens aiebat: Tu, Domine, scis hæc de re ad te gemitum cordis mei, & flumen oculorum meorum.

August.

Exod.26. Porrò autem ante tabernaculi oraculum apponitur velum, quod ex quatuor coloribus contextum erat, nempe purpura, coccóque bis tincto, & bysso retorta, atq; hyacintho. Et in purpuræ quidem sanguineo colore patientiam, quæ totius vitæ & peregrinationis nostræ quasi baculus quidam est, intelligimus: quo in aduersis rebus (quibus hæc vita referta est) sustineamur. In cocco verò bis tincto, duplex charitas designatur: hoc enim mandatum habemus à Deo, vt qui diligit Deum, diligat & fratrem suum. Qui enim viderit fratrem suum necesse habere, & clauserit viscera sua ab eo, quomodo charitas Dei manet in illo? His autem iungitur byssus retorta. Byssi nitor castitatem candore suo significat: quæ tamen retorta esse debet, quia nemo illibatam diu castitatẽ sine carnis maceratione retinere poterit. Ridiculum enim est, inter varias carnis delicias atque fomenta, carnis puritatem & integritatem conseruare velle: ideoque non mirum, si mundus ardet libidinibus, quia quisque quantum potest, carnis indulget deliciis. Hinc Ioan. Climac. Qui, inquit, sine carnis maceratione carnis lasciuiam superare vult, similis est ei qui panem proiiciens, canem à se abigere nititur. Postremus color hyacinthinus, hoc est, cæruleus, siue cælestis est: quo admonemur, terrenis rebus despectis, cælestia cogitare, cælestia appetere, & ad cælestia gaudia toto studio festinare: quandoquidem non habemus hîc ciuitatem manentem, sed futuram inquirimus: ad quam nos Spiritus ille cælestis cui hisce rebus tabernaculum præparamus, auxilio atque ductu suo clementer perducere dignetur: qui viuit & regnat in secula seculorum

1.Ioan.4.

Ioã. Cli. Simile.

AMEN.

IN

IN EADEM DOMINICA POST ASCENSIONEM DOMINI CONCIO SEcunda: in qua post breuem Euangelicæ lectionis explanationem, sex spiritualis gaudij causæ numerantur: quo quidem gaudio Paracletus Spiritus piorum mentes afficit. Deinde verò de præparatione ad illum dignè in die Pentecostes recipiendum agitur.

THEMA. *Cùm venerit Paracletus, quem ego mittam vobis à Patre, &c.* Ioan. 15.

VIS sit humanarum rerum status, & miseranda conditio, fratres charissimi, paucis sapientissimus ille Salomon expressit, cùm ait: Risus dolore miscebitur, & extrema gaudij luctus occupabit. Quibus verbis insinuare voluit, nihil in hac vita stabile & immotum, nihil eodem cursu & perpetua felicitate decurrens: sed omnia quæ sub luna sunt, cum luna ipsa quoque mutari, & modò secundis, modò aduersis humanæ vitæ flatibus agitari. Itaque sicut in mari nunquam eadem semper aura nauigatur, nec anni tempora eodem semper modo fluunt (sunt enim variæ diei & noctis, hiemis & veris, serenitatis & imbrium vicissitudines) ita planè in vita hac secundis aduersa, & aduersis secunda, lætis tristia, tristibusque læta sibi succedunt, seque alternis vicibus consequuntur. Huius rei (vt alia prætereamus) exemplum in sacra præsentis Euangelij lectione videre licet: in qua Dominus ac Saluator noster & Paracletum Spiritum totius consolationis & lætitiæ fontem discipulis pollicetur: simulq; grauissimos labores, quos in dilatatione fidei passuri erant, prædicit: vt pro huius vitæ conditione risus dolore misceatur, & gaudia doloribus excipiantur. Ait igitur:

Prouer. 4.

Simile.

Cùm venerit Paracletus, quem ego mittam vobis à Patre. In his verbis apertè Spiritus sancti processionem à Patre simul & Filio esse docet: à quibus vt diuinitatem, ita quoque potentiam, sapientiam, & munus etiam nos sanctificandi, roborandi, & consolandi accipit. Hanc autem ineffabilem processionem & sanctificandi virtutem Ioannes in Apocal. sub mira quadam imagine Angelo monstrante contemplatus est. Is enim Ioanni ostendit

Apo. [illegible]

ostendit fluuium aquæ viuæ splendidum tamquam crystallum, procedentem à sede Dei & agni: cuius aquis arbor vitæ salutares proferens fructus irrigabatur. In eo enim quòd hunc fluuium à sede Dei & agni procedere ait, apertè Spiritus sancti emanationem à Patre & Filio esse demonstrat. In eo verò quòd Spiritum sanctum fluuium aquæ viuæ appellauit, splendidum tamquam crystallum, spiritus huius splendidissimam puritatem, & multiplicem virtutem appositissima aquæ similitudine designauit. Qui enim omnium est artifex, & omnem habet scientiam, modò quidem per ignem, modò per aquam (vt cæteras eius imagines præteream) significatur. Et quidem de igne, suo loco: nunc de aqua dicamus: aqua siquidem sordes abluit, terram fecundat, solis ardorem temperat, sitim sedat: quæ omnia appositissimè Spiritui sancto conueniunt. Is enim peccatorum nostrorum sordes lauat, fructus æternæ vitæ in nobis profert, cupiditatis ardorem temperat, & sitim terrenorum gaudiorum, cælestium exhibitione restinguit: atque hoc modo piorum mentes cælesti consolatione replens, fit eis in mœrore solatium, in labore refugium, & tutissimum in periculis & tentatione firmamentum. Quod planè regius Propheta magnifica oratione declarat, cùm primùm
Psal. 45. quidem piorum tribulationes exaggerans ait: Sonuerunt, & turbatæ sunt, siue intumuerunt aquæ eorum, conturbati sunt montes in fortitudine eius. Hoc est, tanta hostium vis contra fidelem populum excitata est, vt tempestuoso mari montes concutienti comparari posset. Deinde firmitatem eius ex diuinæ gratiæ præsidio exponit, cùm ait: Propterea non timebimus dum turbabitur terra, transferentur montes in cor maris. Magna certè fortitudo hæc atque constantia, & qua vix vlla maior in hac vita esse queat. Sed vnde, quæso, hæc tanta virtus & fortitudo? Subdit protinus: Fluminis impetus lætificat ciuitatem Dei: hoc est, spiritualis lætitiæ magnitudo (quæ impetus nomine designatur) hanc tantam nobis peperit fortitudinem atque constantiam. Itaque aduersus impetus hostium impetum Spiritus, aduersus mundi potentiam Dei potentiam, aduersus aquas calamitatum aquas consolationum opposuimus. Vtrumq; enim aquarum nomine intelligitur. Nam & ca-
Psal. 68. lamitatum procellas designant: sicut in Psalmo legimus: Saluum me fac Deus, quoniam intrauerunt aquæ vsque ad animã meam: & aquas item consolationum, quæ animum refrigerant, sicut in hoc versiculo: Fluminis impetus lætificat ciuitatem Dei. Huius ergo diuini Spiritus promissione Saluator ad futurorum laborum expectationem in præsenti Euangelio, vt paulò pòst explicabimus, suos armat.

Quem

Quem autem Spiritum Paracletum, eundem Spiritum veritatis appellat: vt qui non modò voluntatem hominis spirituali consolatione afficiat, sed intellectum etiam peccati tenebris obscuratum, luce suæ veritatis illustret. Hoc enim veritatis lumine in his densissimis Aegypti tenebris egebamus, ne nos tot errorum, corruptissimorumque iudiciorum tenebræ comprehenderent. Quamuis enim (vt D. Thom. ait) communis naturæ morbus non tam in intellectum, quàm in cæteras animæ vires desæuierit (quo factum est, vt multa vera solo naturali rationis lumine assequamur, nullum tamen Christianæ virtutis officium solis naturæ viribus proferre possimus) tamen corruptus affectus ipsum quoque frequentissimè corrumpit intellectũ, & plusquàm Cimmerias (quod aiunt) tenebras illi obfundit, & in varios errores conijcit; vt non quod natura rerum habet, sed quod cupiditas velit, de rebus plurimis statuat. Cùm enim voluntas nostra sic à summo illo totius sanctitatis & bonitatis autore instituta sit; vt nihil nisi quod bonũ est, aut boni speciem referat, velle possit: cùm in aliquod flagitium cupiditas impetu suo fertur, nec ab eo persequendo vllo modo reuocari vult: tandem contendit, vt hoc ipsum probet intellectus, quò in illud sub hac boni specie ferri valeat. Qua quidem in re tanta vis cupiditatis est, vt sępè etiam suspendium (quod malorum omnium summum esse videtur; quādo & corpori temporariam, & animæ æternam mortem infert) bonum esse illi persuadeat, qui laqueo sibi vitā eripit. Quo fit, vt, cùm corruptissimum esse vbique videamus humanum affectum, necesse sit corruptissimum quoque esse intellectum: atque ita non minus latè errorum, quam vitiorum campum patére. Quod si totus mundus (vt Ioannes ait) in maligno positus est, sequitur profectò, vt totus quoque in erroribus, mendacijs, & horrendis tenebris constitutus sit. Et quamuis in hoc etiam statu naturæ lapsæ signatũ sit super nos diuini vultus lumen (quando quædam veritatis & virtutum semina animis nostris cũ natura ipsa simul ingenerata sunt) turbidi tamen affectus, deprauataq́. hominum iudicia & exempla faciunt, vt veritas mendacio cedat, & virtus vitijs victa succumbat. Hinc factum est, vt cùm Cicero in Officijs virtutum omnium munera ex clarissimorum Philosophorum sententia luculentissimè filio suo descripserit: eundem tamen postea monuerit, vt non Philosophorum placita, (quamuis verissima) sed communes populi mores & consuetudinem in vita sequeretur. Quo nomine Lactantius Firmianus acerrimè aduersus illum inuehitur, vt qui aliter doceret esse viuendum, aliter viuere præcepisset: tanta vis est receptæ consuetudinis, deprauatorumque iudiciorum. Quam

D.Tho.
1.Ioan.5.
1.Ioan.5.
Cicero.
Lactans.
Genes.29.

Genes. 26 quidem rem Philistæi olim designarunt, qui quos puteos serui Abraham & Isaac in terra eorum effoderant, illi semper terra opplere, & subsilientes aquarum venas obturare nitebantur. Hoc igitur prauorum hominum dicta factaque, hoc etiam dæmonum astus atque malitia efficere contendit, vt interni luminis & sapientiæ venas, quæ nos ad beatam vitã iuuare possent, iacto terrenarum cupiditatum puluere obruant, & cupiditatibus ipsis seruire faciant. Quæ cùm ita sint, maximè ad institutionem vitæ nostræ diuinæ veritatis radius necessarius erat, ad quem in tantis tenebris confugeremus, in quem vnum intueremur, quo actiones nostras ad optatum finem dirigeremus, quique nobis esset itineris dux, vitæ magister, errorum depulsor, & veritatis ac pietatis certissimus doctor. Quocirca necesse est, fratres, vt qui sine vllo errore hoc iter vitæ conficere volumus, ad hunc assiduè ducẽ confugiamus, & cum Propheta clamemus: Emitte lucem tuam & veritatem tuam, &c. Et, Illumina oculos meos, ne vnquam, &c. Et, Deus meus illumina tenebras meas.

Psal. 42.

Psal. 12.
Psal. 17.

Hactenus quidẽ Saluator spiritualia munimenta discipulis, nobisque proposuit: nunc labores ipsos describit, ad quos ferendos spiritualia hæc arma cõtulit. Sequitur enim: *Hæc locutus sum vobis, vt non scandalizemini: absque synagogis facient vos: sed venit hora, vt omnis qui interficit vos, arbitretur se obsequium præstare Deo.* Hoc planè arbitrati sunt (vt alios prætercam) quadraginta illi viri, qui in Actis Apostolorum ad principem sacerdotũ dixisse feruntur: Deuotione deuouimus, nos non manducaturos nec bibituros, donec Paulum occidamus. Et quidem constat, nullos vnquam homines hominibus magis salutares, quàm Apostolos extitisse: qui illos ab horrendis tenebris ad lucem, à cultu lapidum & lignorum ad veri Dei cultum, à morte denique sempiterna ad immortalem vitam traducere summo studio nitebantur: eò tamen mundi insania processerat, vt quemadmodum phrenesis morbo laborantes (quorum omne rationis lumen extinctum est) in nullos magis, quàm in medicari & sanare volentes insaniunt: ita planè mundus in nullum genus hominum atrocius desæuiat, quàm in hos ipsos qui ipsum exitiali morbo laborãtem sanare volebant. Hoc enim vel maximũ inter mala corporis & animæ discrimen diligentissimè notandũ est, quòd mala corporis quò leuiora sunt, minus cũramus: quò verò grauiora, eò diligentius omni medicamentorum genere depellere contendimus. Contrà verò quisquis virtutis studio solicitè incumbẽs, in aliqua minora peccata (quæ leues animarum morbi sunt) incidit; & acriter dolet, & ea diligentissimè à se propulsare studet: qui autem hoc studio neglecto, totum se turpissimæ vitio-

Actor. 23.

Simile.

Dissimil. notãdum

vitiorũ seruituti addixit, quò grauiora crimina committit, eò minus sentit: quia omnem penè malorum sensum cum ipsa virtute amisit. Eodem enim ferè gradu & vitæ turpitudo, & mentis cæcitas decurrunt. Quare non valde mirandum est, si grauissima animæ vulnera minus sentiant. Quin etiam multi sunt, qui esse sub sentibus delicias computent, qui lætétur cùm malè fecerint, & exultent in rebus pessimis. Quò magis prouidendum est, fratres, ne peccata peccatis cumulantes, eò tãdem veniamus, vt omnem doloris interni sensum sic amittamus, vt mala nostra minimè sentiamus, & omnia spiritualia medicamenta repudiemus: ac sic tandem insanabiles efficiamur. Scriptum est enim: Peccator cùm venerit in profundũ malorum, contemnit. In hoc igitur miserando statu mundus erat: quare nihil mirum, si ita in eos qui sanare ipsum cupiebant, efferatus esset. Prou. 18.

In hoc ergo rerum statu, quod discipulis tuis, Domine, solatium præbes? Subdit protinus: *Hæc locutus sum vobis, vt cùm venerit hora, eorum reminiscamini quia ego dixi vobis.* Ego igitur qui potui futura mala prænunciare, potero etiam depellere: ego vobis vt malorum denunciator, ita & depulsor ero. Ecce enim ego vobiscum sum omnibus diebus, vsque ad consummationem seculi. Me ergo vos protegente, me spiritualibus armis pectus vestrum muniente, quæ vis humana deijcere, quæ calamitas aut persecutio premere & angustare queat? Constat enim deiectionem animi (vt D. Chrysostomus ait) non tam ex calamitatis pondere, quàm ex animi infirmitate oriri. Sicut enim frequenter in corporibus hoc accidere videmus, vt quædam multis & quidem grauissimis acceptis vulneribus celerem sanitatem recipiãt, quædam verò leuissima quadam punctura, aut etiam scalptura in mortem (propter fragilem eius corporis naturam & imbecillitatem) incidant: ita grauissimi etiam labores animum diuina virtute munitum, minimè deijciunt; cùm vel leuissimi, diuino præsidio & salutaribus armis destitutum, in desperationis & impatientiæ barathrum præcipitent. Quocirca omni studio curare debemus, fratres, vt his diuinis armis (quibus Apostolorũ pectora Dominus armauit) nos aduersus omnia mundi tela muniamus: alioqui vel leuissima mala (si inermes deprehenderint) de gradu virtutis & constantiæ facilè depellent. Hactenus de Euangelica lectione: nunc propositam in Themate sententiam paulo fusiùs excutiamus. Matth. 28. Chrysost. Simile.

Tractatio thematis.

Cùm venerit Paracletus, &c. Inter varia nomina quæ diuinæ litteræ

litteræ Spiritui sancto tribuunt, celeberrimum Paracleti nomen est; quod (vt sæpius audistis) consolatorem sonat: quòd videlicet hoc singulare eius officium sit. Cur autem is hoc officio erga pios vtatur, duplex potissimũ causa est. Primùm enim quod ex hac ipsa Euangelica lectione didicistis, multi pijs
2.Tim.3. hominibus labores in hac ærumnosa vita ferendi sunt. Non enim Apostoli solùm, sed omnes (vt Paulus ait) qui piè volunt
Sapien.3. viuere in Christo, tribulationem patientur. Nam sicut aurum in fornace probat eos Dominus, & quasi holocausti hostiam accipit eos. Missos in præsentia facio martyres. Quot improborum hominum persecutiones sancti etiam Confessores passi sunt! Diuus Chrysostomus bis in exilium pulsus, in ipso tandem multis exantlatis laboribus vita functus est. Diuus Gregorius Theologus ipse in exilium sponte sede sua relicta abijt, vt aduersariorum odijs & inuidiæ cederet. Alter Gregorius magni cognomento dignus, præter grauissimos (quos diu pertulit) morbos, vrbis obsidionem viuens, vita verò functus, scriptorum suorum incendium ab inimicis passus est. Athanasij verò exilia, latibula, variaque aduersus hæreticos & Imperatores certamina, quis explicare valeat? cùm interea hoc quoque referatur, quòd sex continuos annos in sicca cisterna sine Solis aspectu latitauerit, amico quodam ei necessaria subministrante. D. verò Hieronymus quoties de canibus vitam suam atque doctrinam lacerãtibus queritur? Vt enim alia prætermittam, & hæresis & stupri grauissima ei crimina impegerunt. Damasus verò summus Pontifex & familiaris eius amicus, causam de adulterio in publico consilio dixit. Quid alios
Psal.33. referam? Verissimè enim à Propheta dictum est: Multæ tribulationes iustorum, & ex omnibus ijs liberabit eos Dominus. Quæ cùm ita se habeant; æquum profectò erat, & diuinæ prouidentiæ maximè consentaneum, vt qui se propter Dei gloriam tot laboribus obiecerant, ab eodem Domino spiritualibus consolationibus fouerentur: ne laborum & calamitatum mole pressi, exanimatique deficerent. Quod quidem beneficium à Deo se Propheta percepisse gloriatur, cùm ait: Se-
Psal.93. cundum multitudinem dolorum meorum in corde meo consolationes tuæ lætificauerunt animam meam. Itemque Aposto-
2.Cor.1. lus: Sicut abundant passiones Christi in nobis; ita & per Christum consolatio nostra. Hæc igitur diuinæ huius consolationis prior causa est.

Vt alterum autem intelligamus, obseruandum est, quòd quemadmodum Philosophi in omni motu duos terminos statuunt, alterum à quo motus incipit, & alterum quò tendit: sic etiam in hoc spiritualis vitæ curriculo duos quoque terminos

statuimus:

ſtatuimus: alterum ad quem tendimus, qui charitatis perfectio eſt; alterum à quo incipimus, qui peccatorum fuga, carnaliumque voluptatum contemptus eſt. Hæc enim duo primùm à nobis pellenda ſunt, quo iuſtitiæ viam ingrediamur, menteſque noſtras ad cæleſtem illum ſpiritum excipiendum præparemus. Eſca enim malorum omnium carnalis voluptas eſſe dicitur: cui qui libellum repudij non dederit, fruſtra in peccatorum fuga & virtutum acquiſitione deſudat. Cæterùm, cùm ea ſit humani animi natura, vt ſine delectatione aliqua eſſe nequeat, nec fas ſit impuris illum voluptatibus irretiri: neceſſe profectò erat, ſpiritualibus eum delicijs foueri: quò illum diuina prouidentia (quæ non deficit in ijs quæ ad hominis ſalutem neceſſaria ſunt) à carnalibus & inconceſſis voluptatibus ablactaret. Hoc autem munus Spiritui ſancto ita tribuitur, vt hac de cauſa conſolatoris nomen acceperit: quod ideò inter eius nomina celeberrimum & frequentiſſimum eſt, quia hoc eius officium præſtantiſſimum & nobis maximè neceſſarium erat. Cùm enim (vt antè diximus) humana mens ſine oblectatione diu eſſe non poſſit, omnis autem fœda carnis voluptas à nobis, qui crucifixum Dominũ colimus, & crucem eius portare iubemur, repudianda ſit: niſi ſpiritualibus delicijs ſubinde recrearemur, carnales nunquam à nobis ſtirpitùs euellendas curaremus. Quocirca hoc nobis pręſtat ſanctus hic Paracletus, qui, vt eſt pignus & arrhabo hæreditatis noſtræ, ita eiuſdem hæreditatis primitias pijs hominibus in hoc etiã exilio deguſtandas tribuit: vt earum dulcedine capti, omnes mũdi voluptates, ceu venena mortifera melle illita, deteſtentur. Ea namq; harum deliciarum pręſtãtia, dignitas, puritas, & magnitudo eſt, vt omnia quæ in hoc mundo dulcia putantur, illis comparata, mera amaritudo exiſtimanda ſint.

I.

Sed quæret fortaſſe aliquis, qui nam ſint, præcipui ſpiritualis huius lætitiæ fontes, vnde hæc tanta ſolatia oriantur? Huic igitur primùm reſpondebimus, tres illas virtutum omnium principes, quas Theologicas appellamus, præcipuos huius lætitiæ fontes eſſe; cùm eas videlicet Spiritus ille cæleſtis excitare & afflare dignatur. Sicut enim flumina, quæ intra aluei ſui ripas leniter fluunt, inundare aliquando hibernis aucta imbribus ſolent (quo tempore finitima latè loca aquis inundantibus implent) ita hæ virtutes Spiritu ſancto operante, & ſinus earum interna quadam vi & luce complente, ſuas quoque habent velut inundationes, quibus mirificè piorum mentes recreant, atque reficiunt. Fidei namque lumen, quo cęleſtia atque diuina cognoſcimus, adeò nonnunquam diuini huius Spiritus Simile.

luce

luce colluſtratur atque perficitur, vt fidei myſteria pius homo non tam credere ſe, & quaſi per caliginem videre, quàm manibus penè contingere, & oculis ſe illa cernere arbitretur. Quod planè fit, cùm ſpiritus ſanctus per intellectus donum fidem ipſam explicat & illuſtrat, atque ita myſteriorum eius veritatem maximè conſpicuam efficit. Quod quidem cæleſte
Rom. 15. munus Apoſtolus nobis precabatur cùm diceret: Deus autem repleat vos omni gaudio & pace in credendo. Hoc enim diuino munere fit, vt quod alijs interdum nutandi & mœrendi occaſionem præbet, his inæſtimabile gaudium pariat. Quali Eunuchus ille Candacis reginæ affectus erat, qui huius fidei lumine percepto, ibat per viam ſuam gaudens; vt qui tantum in eâ theſaurum reperiſſet. Spes quoque ita nonnumquam exundat, vt non ſperare futura, ſed quaſi poſſidere ſe iam præſentia reputet: quod incredibile dictu eſt, quàm magna mentem lætitia cu-
Rom 12. mulet. De huiuſmodi enim ſpe Apoſtolus ait: Spe gaudentes. Quo enim hæc ſpes viuidior atque perfectior eſt, eo magis poſſeſſionis gaudio propinquior exiſtit: quo verò huic gaudio propior, eo ad oblectandum potentior. Quiſquis enim hoc modo ſperat, mira iam ſpei huius certitudine futura gaudia quodam-
Simile. modo manu prehendere & prælibare videtur. Charitatem verò quoties diuinus ſpiritus incendit & afflat! quos ab eo feruores, & incrementa ſuſcipit! Sicut enim ignis flatu excitatus in altum flammas emittit: ita frequenter charitas diuino Spiritu afflata, flammas ſuas effundere ſolet, quæ incredibili gaudio mẽtem exhilarant. Gaudium enim charitatis comes eſt, quod quidem maiora tunc incrementa capit, cùm ea hoc modo augetur & creſcit.

Præter hæc autem quæ dicta ſunt, oratio quoque (vt in ſuperiore concione diximus) miris interdum delicijs piorum
Ariſtot. animos reficit. Vt enim Ariſtoteles ait, ratioque ipſa manifeſtè dictat, nihil amãti aut deſideranti dulcius, quàm de re amata cogitare, loqui, & cum ea verſari: quod pij homines faciunt, quando in oratione cum Deo, quem ſuper omnia dili-
Auguſt. gunt, colloquuntur. Hinc Diuus Auguſtinus cum Domino loquens ait: Vbi mens mea, Domine, ad te ſuſpirat, & tuam ineffabilem pietatem meditatur, ipſa carnis ſarcina minus grauat, cogitationum tumultus ceſſat, pondus mortalitatis & miſeriarum more ſolito nõ hebetat, ſilent cuncta, tranquilla ſunt omnia, cor ardet, & animus gaudet. Hactenus ille. Habet igitur hæc pia cogitatio gaudia ſua atque delicias, ſine quibus numquam pij homines tam longo temporis ſpatio in ea perſeuerarent, niſi quodam internæ ſuauitatis glutino alligati, ibidem ſine vllo faſtidio detinerentur. Iam verò cùm aliquid à
Domi-

Domino instanter petimus, & post assiduas preces voti tandem cōpotes efficimur: quis exauditionis huius gaudium explicare queat? Hoc enim gaudio velut tripudiās, & extra se quodāmodo Propheta positus, continere se nō potuit, quin clamaret: Venite, audite, & narrabo vobis omnibus qui timetis Deum, quāta fecit animæ meæ. Quid porrò fecit? Ad ipsum, inquit, ore meo clamaui, & exultaui sub lingua mea. Hoc est: lætatus sum, quòd vilissimi huius vermiculi preces Dominus clemēter è cęlo exaudire, & me paternis oculis aspicere dignatus fuerit. Pius quidam homo vehementer ad iram naturæ impulsu incitabatur, in verbaque hunc turbidum animi motum præ se ferentia prorumpere solebat. Cumque maxima ob hoc tristitia afficeretur, continuisque apud Dominum precibus huius morbi remedium nequicquam (vt sibi quidem videbatur) postularet, tandem aliquando maximo propter hoc ipsum dolore perculsus, flagrantissimis precibus & intentissimis animi clamoribus huius mali victoriam à Domino postulauit. Qua oratione sic animo immutatum se postea deprehendit, vix vt aliquem iræ motum iniuriis etiam prouocatus præsentiret. Cumque hoc tā aperto indicio preces suas à Domino exauditas intellexisset, digitumque Dei hic adfuisse cognouisset, atque hinc suam indignitatem, inde verò immēsam illam maiestatem attenderet, incredibili quadam lætitia simul & admiratione rapiebatur: dum animo suo volueret, quonam modo tanta illa sublimitas, quæ supera & infera omnia moderatur, ad vilissimi vermiculi vota precesque conuersa, ipsum benignè respicere, ipsum exaudire, ipsius vota implere, & salutarem huic morbo medicinam facere voluerit. Huiusmodi ergo lætitiam, admirationi summæ coniunctam, exaudita oratio afferre solet. Hoc enim significasse Dominus videtur cùm ait: Petite, & accipietis, vt gaudiū vestrum sit plenum; quando videlicet preces vestras à Deo exauditas esse conijciatis.

Psal. 65. Ioan. 16.

His autem adde nouam aliam lætitiæ causam, quæ ex testimonio conscientiæ oriri solet, de qua Apostolus ait: Gloria nostra hæc est, testimonium conscientiæ nostræ. Quamuis enim nemo certò scire valeat, odio an amore dignus sit: potest tamen hac de re non quidem tenues, sed maximas interdum coniecturas habere: quandoquidem (vt Apostolus ait) ipse Spiritus testimonium perhibet spiritui nostro, quòd sumus filij Dei. Ea verò dignitatis huius amplitudo est, vt vel huiusmodi etiam cognitio, quæ pia formidine non caret, incomparabilem piorum mentibus lætitiam afferat. Rerum enim maximarum (vt Aristoteles ait) vel tenuis cognitio & certitudo maximam parit oblectationem. Quis enim pater euidenti cognitione nosse

2. Cor. 1. Eccles. 9. Rom. 8. Aristot.

potest,

Simile. poteſt, an proles ex vxore ſuſcepta, vera & legitima ſit? Hæc tamen ipſa cognitio, quæ tantum habet firmitatis, quantum ex vxoris pudicitia colligi poteſt, quem in parentum pectoribus amorem ingenerat? quas illis voluptates parit? quibus eos laboribus & periculis exponit, vt opes & amplum patrimonium filiis relinquant? Sic igitur cùm quis huiuſmodi conſcientiæ ſuæ teſtimonio filium ſe Dei, hæredemque cæleſtis patrimonij, & cohæredem Chriſti eſſe intelligit; qua lætitia exultabit? quo gaudio perfruetur, cùm hac ratione conijciat, ſe in eo ſtatu conſtitutum, vt quocumque tempore Dominus eius venerit, & pulſauerit ianuam, inueniat vigilantem? In hoc enim ſtatu Diuus Ambroſius poſitus, cùm iam morti vicinus eſſet, hæc verba, quæ in eo Diuus Auguſtinus maximè commendauit, protuliſſe fertur: Non ſic vixi, vt me vixiſſe pœniteat: nec mori timeo, quia bonum habemus Dominum. Quàm felix igitur qui ſic animo conſtitutus eſt, vt omni tempore hæc verba proferre valeat! Quid enim hoc aliud, quam inchoatam beatitudinem & felicitatem eſſe dicam? Hanc autem piorum lætitiam olim Dominus in lege lætiſſimo quodam feſto inſtituto adumbrari voluit. Erat enim lege ſancitum, vt ſeptimo menſe, quo tempore omnes fructus terræ conduntur (annum enim Hebræi ab initio Veris numerabant) omnes filij Iſraël ſimul iuncti arborum pomis, & frondibus, & omni denique lætitiæ ſignificatione dies illos celebrarent. Hoc priſcæ legis inſtitutum quis non videt ad animi lætitiam, ampliſſimis iuſtitiæ muneribus excitatam, pertinere? Neque enim annona, quæ corrumpi facilè poteſt, & ad corpus tantùm breuiſſimo temporis ſpatio ſuſtentandum condi ſolet, veram dat lætandi materiam: ſed vberrimi iuſtitiæ fructus ad æternitatem intima mente reconditi. Horum recordatione non ſeptem dies, vt olim, ſed perpetuum vitæ curſum numero ſeptenario deſignatum, in lætitia conficere decet: neque modò ſertis tantùm & frondibus, ſed choris & cantibus eſt tantæ lætitiæ cauſa celebranda.

Luc. 12. Ambroſ. Leuit. 23.

Poſtremò eſt & alia huius lætitiæ cauſa, quæ ex hac ipſa conſequitur: nempe, eum qui ita viuat, omnibus ſeruorum Dei priuilegijs & beneficijs gaudere. Sicut enim ſua ſunt nobilibus, ſua clericis, ſua monachis priuilegia & immunitates, quibus vel Regum, vel ſummorũ Pontificũ beneficio gaudent: ita ſerui quoq; ſummi illius Regis & Imperatoris ſua etiam habent admiranda priuilegia, quibus ſingulari Dei dono & beneficio potiuntur. Si quæras autem quænam ea ſint, facilius quidem aſtra cæli, quàm ea valeas numerare. Vix enim vlla pagina in ſacris litteris reperitur, quæ non miros piorũ fauores, & gratias, cæleſtia-

Simil.

cælestiaque præsidia resonare videatur. Ex quibus omnibus vnum tantùm hoc in loco referam, quod proposito nostro magis quadrat. Hoc autē est paterna cura & prouidentia, quā summus ille rerum Dominus gerit seruorum suorum: quæ illos vt pupillā oculi custodit, quæ misericordiæ suæ oculos super eos semper intentos habet, & aures suas in preces eorum, quæ Angelis suis præcipit, vt in manibus suis eos portent, ne offendant ad lapidem pedes eorum, quæ omnia eorū ossa atque adeò capillos omnes in numerato habet. Hæc enim paterna Dei cura, incredibile dictu est, quantam pijs omnibus lætitiam cum mira fiducia & securitate coniunctam afferat. Quam quidē lætitiam regius Propheta aduersus ignaros huius tantæ felicitatis homines his verbis insinuauit: Multi dicunt, quis ostendit nobis bona? Psal. 4. Hoc est, multi diuinarum rerum ignari, cùm tantas opes in iustitia & Dei cultu sitas esse prædicamus, à nobis requirunt vbi opes istæ sitæ sint: quandoquidē (quod ad externā speciem attinet) nihilo cæteris hominibus ditiores aut feliciores Dei serui appareant. His igitur Propheta respondet: Signatum est Ibidem. super nos lumen vultus tui Dñe: siue, vt D. Hieron. vertit, Leua super nos lumen vultus tui Dñe: hoc est, fauoris tui lucem effunde super nos Dñe, placidisq; nos misericordiæ tuæ oculis intuere. Hæc enim sola res summas mihi opes atque diuitias parat, tantaque lætitia cor meum oblectat, vt nulla certè huius mundi lætitia quamlibet maxima, cum interna hac cordis mei lætitia sit vllo modo comparāda. Itaq; alij terrenis opibus suis, hoc est, abundantia frumenti, vini, & olei, cæterarumq; rerum opulentia glorientur; ego autem in te vno bonorum omnium fonte gloriabor, & spe huius paternæ prouidentiæ tuæ confirmatus, securus in pace dormiam & requiescam. Videtis igitur quanta pax & lætitia hanc paternam Dei curam & prouidentiam consequatur?

His igitur rationibus, multisque alijs (quas recensere nimis longum esset) paracletus ille Spiritus piorum corda miris delicijs afficit, & ad omniū terrenarum voluptatū contemptionem inducit. Hi sunt igitur præcipui fontes, vnde cælestis ille Spiritus, qui (vt paulo antè diximus) fluuij nomine in Apocal. designatur, salutares spiritualium gaudiorum aquas educit: quibus Apo. vlt. piorum mentes nō modò rigat & oblectat, sed ad omnes etiam virtutum labores confirmat & armat. Quis igitur tam vecors, suique hostis erit, qui non huius tanti thesauri desiderio tangatur? qui non studiosissimè inquirat, quibus tandem rationibus hoc tantum bonum assequi valeat?

Si quis igitur hoc desiderio flagrat, primo loco mentis suæ domum ab omnibus peccatorum sordibus per veram animi

contritionem & confessionis sacramentum purgare studeat.
Sapien. 1. Scriptum est enim: In maleuolam animam non introibit sapiētia, nec habitabit in corpore subdito peccatis. Spiritus enim sanctus (qui est Spiritus disciplinæ) effugiet fictum, & auferet se à cogitationibus, quæ sunt sine intellectu, & corripietur à superueniente iniquitate: id est, superueniens iniquitas eum ab anima pellet. Mundissimo namque Domino munda debetur
Simile. habitatio. Quocirca hoc ante omnia totius apparatus huius fundamentum est. Sicut enim tenebras pelli primùm necesse est, quo lucis splendore aër illustretur: ita peccatorum tenebræ fugandæ prius ab anima sunt, quo diuini Spiritus luce & gratia compleatur. Quid verò post hoc secundo loco præstandum sit, Apostoli nos exemplo suo docent: qui (vt Lucas in Actis eorum memorat) his ipsis diebus quibus Spiritus sancti aduentū præstolabantur, erant perseuerantes in orationibus cum Maria matre Iesu, & mulieribus. O sacer conuentus! ô sancta congregatio! ô totius pietatis & synceritatis collegium! in quo nihil aliud quisque audire & cernere poterat, nisi lachrymas, suspiria, gemitus, & clamores, quibus cælos ipsos penetrare, & inde
Act. 1. igneas linguas, inde robur insuperabile, inde Spiritum sanctum cum donis suis ad terram deducere potuerūt. Quo in loco sanctus Euangelista non quomodocumque orasse, sed in orationibus eos perseuerasse ait: vt intelligeremus, assiduitatem & perseuerantiam orationis esse ad impetrandum efficacissimam. Quod quidem non obscurè Saluator indicauit, cùm de amico
Luc. 11. ad amici fores intempesta nocte pulsante ait: Et ille si perseuerauerit pulsans, dico vobis, quòd si non dabit ei surgens eo quòd amicus eius sit, propter improbitatem tamē eius surget, & dabit ei quæ necessaria sint. Hinc videmus sanctos illos Anachoritas, turbis vrbium derelictis, in deserta loca secessisse, quò ab omni humana consuetudine, terrenisque negotijs expediti, se totos orationis studio, ac diuinarum rerum contemplationi dederent. Arsenium illum, qui in Theodosij Magni aula non infimum dignitatis gradum tenuit, vbi in desertum secessit, à vespere sabbati vsque ad sequentis Dominici diei lucem, erectis in cælum manibus in oratione perseuerare solitum legimus. Isidorum verò alium ex ijsdē Patribus legimus nullum certum orationum aut hymnorū numerum præscriptum habuisse, propterea quòd dies noctesque in hoc studio infati-
Hier. ad Eustoch. gabili ardore insumeret. D. Hieronymus verò de sanctissimis quibusdam ætatis suæ fœminis mentionem facit, quas misericordiam Domini deprecantes sol sæpe deprehenderit. Ipse verò de se (cùm à Dæmone infestaretur) sic ait: Memini me clamantem, diem crebrò iunxisse cum nocte; nec priusà pecto-

ris cessasse verberibus, quàm rediret Domino imperante tranquillitas. Tales autem apud Deū oratores Beniamin ille amantissimus Domini designat: de quo Moyses in Patriarcharum benedictionibus ait: Amantissimus Domini habitabit confidenter in eo: quasi in thalamo tota die morabitur. Thalamus autem quietis & deliciarum locus est: à quo Beniamin noster, neque ad horam, nisi cum magno doloris sensu discedere vellet. Horum igitur continuos clamores quomodo Spiritus ille totius sanctitatis & pietatis parens contemnat? Quò diutius igitur & ardentius ad illum clamant, hoc magis & cordis sui sinum dilatant, & maioribus ab illo diuinæ gratiæ opibus cumulantur. O si hanc nobis mentem cælestis hic Spiritus immitteret, vt huius rei periculum facere vellemus? atque vt in ludo chartarum totas aliquando noctes maximo nostro malo insumimus, aliquam saltem noctem, vel bonam eius partem, in hoc studio consumeremus: non dubito, quin pius ille misericordiarum Pater clamoribus nostris excitatus, aliquam diuini illius ignis scintillam, quo Apostolorum pectora inflammauit, in nos quoque immitteret: qua percepta, omnes mundi opes atque diuitias vt fumum & puluerem repudiaremus. Vnde autem festorum insignium vigilias (quarum apud nos solū manet nomen) ortum habuisse creditis, nisi ex eo quòd fideles initio nascentis Ecclesiæ vigiles noctes in sanctorum martyrum celebratione & oratione ducebant? Quod quidem nos in solo natalis Domini festo nunc agimus: idem certè & in hoc sacro Pentecostes festo, alijsque similibus facturi. Orationes verò nostras ieiunijs, eleemosynis, laborum patientia, iniuriarum remissione, vigili sensuum custodia, & cupiditatum abdicatione adiuuare debemus: quò talibus præsidiis fultæ, cælos penetrare, atque inde cælestes opes & eximia Spiritus sancti dona nobis impetrare valeant: quibus tandē adiuti, ad felicitatis æternæ gloriam eodem aspirante peruenire mereamur. Amen.

Deut. 33.

Simile.

IN DIE SANCTO PENTECOSTES

CONCIO PRIMA: IN QVA HISTORIA aduentus Spiritus sancti, quam S. Lucas Actuū 2. describit, enarratur: ac deinde, ad quid potissimùm idem Spiritus sanctus venerit, & cur in specie flatus venerit, exponitur.

THE. *Factus est repentè de cælo sonus, tanquam aduenientis spiritus vehementis.* Act. 2.

VAMVIS sacratissima hujus diei sollemnitas, fratres charissimi, discipulorum Domini propria esse videatur (qui primitias hodie Spiritus perceperunt) nos tamen nullo modo ab eius participatione secludimur. Siquidem Spiritus sanctus qui hodierna die in illos descendit, sic planè descēdit, vt quamdiu seculum steterit, ipse quoque apud nos mansurus sit. Hoc est enim quod in fidei Symbolo quotidie profitemur, cùm sanctam Ecclesiam, & sanctorum communionem nos credere dicimus. Confitemur enim in mundo esse piorum & sanctorum hominum cœtum, in quibus Spiritus sanctus sedem sibi atque domicilium elegerit, cuius ductu atque appulsu rebus omnibus terrenis, tanquam inanibus & celeriter interituris, spretis atque contemptis spem omnem, amorem, & felicitatem suam in vno Deo positam & constitutam habeant: propter cuius gloriam & obedientiam non modò terrena ista contemnere, sed vitam etiam & sanguinem profundere parati sint. Hic igitur ignis, qui è cælis hodie effusus est, in mundo planè ad finem vsque mundi integer & inextinctus in mentibus multorum fidelium permanebit. Cuius rei typum gessit ignis ille qui supra Mosis sacrificium quod in deserto obtulit, è cælo descendit: qui deinceps appositis quotidie manu sacerdotum lignis, in sacro loco vsque ad captiuitatem Babylonicam adseruatus, post illā mirabili ratione restitutus est. Qua de re sic in 2. Machab. lib. scriptum legimus: Cùm in Persidem ducerentur patres nostri, sacerdotes qui tunc cultores Dei erant, acceptum ignem de altari occultè absconderunt in valle vbi erat puteus altus & siccus & in eo cōtutati sunt eum, ita vt omnibus ignotus esset locus. Cum autem præteriissent anni multi, & placuit Deo vt mitteretur Nehemias à Rege Persidis: nepotes sacerdotum illorū qui absconderant, misit ad requirendum ignem: & sicut

& ſicut narrauerunt nobis, non inuenerunt ignem, ſed aquam craſſam. Et iuſſit eos haurire, & afferre ſibi: & ſacrificia quæ impoſita erãt, iuſſit ſacerdos Nehemias aſpergi ipſa aqua, & ligna, & quæ erant ſuperpoſita. Vtque hoc factũ eſt, & tempus affuit quo ſol refulſit, qui prius erat in nubilo, accenſus eſt ignis magnus, ita vt omnes mirarẽtur. Hic igitur ignis è cælo demiſſus, & hoc nouo miraculo reſtitutus, quo omnia veteris legis ſacrificia incendebãtur, typum cæleſtis huius ignis tenet, qui hodie Apoſtolorũ pectora incendit. Sicut enim nullũ olim ſacrificium Deo gratũ erat, niſi hoc igne combureretur: ita nullum iuſtitię, aut pietatis, aut laudis ſacrificiũ acceptũ Deo eſt, niſi ab hoc diuini Spiritus igne virtutem trahat. Quidquid enim honeſtè feceris, niſi hoc diuini amoris igne conditũ fuerit, gratũ Deo non eſt. Sicut autẽ ignis ille qui ſemel è cælo deſcẽdit, quamdiu lex illa viguit, ſeruatus eſt: ſic etiam hic cæleſtis ignis, quamdiu lex noua durabit (durabit autem ad finem vſque mundi) nobiſcum permanſurus eſt, & in piorum mentibus habitaturus. Quocirca non temerè à nobis dictum eſt, hodiernæ ſolennitatis gratiam non ad Apoſtolos ſolùm, ſed ad nos quoque pertinere. De hac igitur tãta ſolennitate hodie dicturi, cæleſtem opem ſacratiſſimæ Virginis interuentu ſuppliciter imploremus.

AVE MARIA.

Libet, fratres chariſſimi, priuſquam de huius diei myſterio differere incipiam, ſacratiſſimæ ſolennitatis huius dignitatem ex eius præcipuè nomine indagare. Nomen habet Græcum Pentecoſten, quod quinquageſimum diem ſignificat: quo die Iudæi memoriam celebrabant ampliſſimi cuiuſdam beneficij, quod in illos Dominus quinquageſimo die, poſteaquam ab Aegypto egreſſi ſunt, contulerat. Deſcendens quippe in montem Sinai, iter illis ad felicitatem & immortalem vitam oſtendit; dum leges dedit, quibus & ritè Deum colere, & felicitatis eius participes effici poſſent. Quod quidem beneficium magnificis quidem verbis legiſlator ipſe Moyſes attollit cùm ait: Quæ eſt gens ſic inclyta, quæ habeat cærimonias, iuſtáque iudicia, & vniuerſam legem, quam ego proponam hodie coram oculis veſtris? Huius igitur tanti beneficij memoriam Iudæi hoc quinquageſimo die celebrabant, laudis & gratiarum actionis Domino ſacrificium offerentes, quòd ſoli inter omnes nationes delecti eſſent, quibus diuina eloquia crederentur; ſoli ſine vllo errore veri Dei notitiam & ritum colendi nacti eſſent. Hæc tamen lex quamuis meritò inter magna Dei beneficia numeranda eſſet, non tamen omnino perfecta, & numeris omnibus abſoluta erat: multa enim in ea meritò deſiderabantur. Atque illud in primis, quòd ea iter quidem oſtendebat in cælum:

Deut. 4.

lum: homini tamē per communem peccati morbum claudo & imbecillo, vires ad ingrediendum non suppeditabat. Peccati quidem fugam præcipiebat, sed peccati odium non præbebat. Præterea cùm multa quidem hominibus aliàs concessa prohiberet, prohibitione ipsa peccandi acuebat appetitum (qui ferè nititur in vetitum semper, cupitque negata) & legum quoque ac prohibitionum multitudine, plura infirmis hominibus per occasionem nō quidem datam, sed acceptam, offendicula præbebat. Vbi enim non est lex, nec præuaricatio: constituta verò lege, præuaricationis pariter occasio constituitur.

Hæc ergo quæ infirmis hominibus offendiculo esse poterāt, hodierna die Spiritus ille cælestis aduentu suo sustulit; dum fidelium mentibus illapsus, non modò splendidissimo lucis suæ fulgore eos illuminauit, sed etiam charitatis igne in amorem rerum diuinarum accendit, & afflatu suo ad omnia legis præcepta perfectissimè implenda vires contulit. Quod ita futurum
Hiere. 31. esse, multo antè Dominus per Hieremiam hoc memorabili vaticinio pollicitus fuerat. Ecce (inquit) dies veniēt, dicit Dominus, & feriam domui Israël & domui Iuda fœdus nouum: non secundum pactum quod pepigi cum patribus vestris, quando apprehendi manum eorum vt educerem eos de terra Aegypti: sed hoc erit pactum quod feriā cum domo Israël in diebus illis: Dabo legem meam in visceribus eorum, & in cordibus eorum scribam eam; & ero eis in Deum, & ipsi erunt mihi in populum. Cùm autem nouum fœdus & pactum siue nouam legem auditis, non solùm Euangelium atramēto & calamo scriptum, sed præcipuè Spiritum sanctum cogitatione complecti debetis. Hæc enim noua lex (vt D. Augustinus cæteriq; Patres docent) ipsa Spiritus sancti gratia, eiusq; diuina præsentia est.
D. Thom. Vt enim D. Thomas ait, vnaquæque res id esse dicitur, quod in ea præcipuum & maximū est. Præcipuum autem atque maximum in noua lege, & in quo tota eius vis cōsistit, est gratia Spiritus sancti: quæ & mentem nostram ad pietatem & iustitiam erudit, & ad eam studiosè colendam afflatu suo incitat & im-
August. pellit. Hinc D. Augustinus: Quid sunt, inquit, leges nouæ, nisi virtutes in cordibus fidelium? Hæ namque nos ad officia sua alacriter & suauiter exequenda mouent. Alacriter, inquā; quia,
Aristot. vt Aristoteles ait, Non est admodum difficile ea agere quæ vir iustus agit, sed difficile tamen est eo modo agere quo ille agit, hoc est, prompto & alacri animo.

Qua ex re vtriusque legis discrimina animaduersione quidem dignissima cognoscere licebit. Illa siquidem lex scripta fuit in tabulis lapideis, hæc verò in cordibus fidelium, in quibus habitat Spiritus sanctus. Illa solùm erudiebat & illuminabat intel-

intellectum: hæc verò & illuminat longè clariùs intellectum, & vehementer in amorem Dei inflammat affectum. Illa viam solùm ostendebat in cælum: hæc & viam ostendit, & vires atque animum ad ingrediendum addit. Illa pœnis ac terroribus homines in officio continebat: hæc amore magis ad pietatem & officium inuitat. Quocirca illa timoris lex, hæc amoris esse dicitur: illa seruorum, qui pœnarum metu à malo coërcentur: hæc verò filiorum, qui amore magis ad obedientiam incitantur. Vnde cùm Dominus legem illam ferret, tanto filios Israël tremore concussit, vt perterriti atque pauore perculsi ad Moysem dicerent: Loquere tu nobis & audiemus: non loquatur nobis Dominus, ne fortè moriamur. Quibus ille, Nolite, ait, timere: vt enim probaret vos, venit Deus, & vt terror illius esset in vobis, & non peccaretis. At hoc die fideles, amoris igne de cælo immisso, non timoris, sed amoris spiritu in nouam vitam informati & animati sunt. Vnde Apostolus: Nō accepistis, inquit, spiritum seruitutis iterum in timore, sed accepistis spiritum adoptionis filiorū Dei, in quo clamamus Abba pater. Hoc est, qui filiorum in pectore nostro amorem ingenerans, facit nos Deum toto affectu tanquam parentem & vnicum salutis autorem inuocare. Est & aliud discrimen, quod quidem ex impari vtriusque legislatoris dignitate nascitur: quod Ioannes Euangelista exposuit, cùm ait: Lex per Moysem data est, gratia & veritas per Iesum Christum facta est. Quò verò legislator dignior, hôc & lata lex præstantior atq. sublimior. His ita constitutis, facile est animaduertere, quanta sit huius diei solennitas, quantaque à nobis deuotione & alacritate celebranda. Si enim Iudæi olim ex omni natione quæ sub cælo est, Hierosolymam confluebant, vt pro latæ legis beneficio omnes in cōmune Dn̄o gratias agerent: quid nos facere par est, qui hoc eodem die pro lege Euangelium, pro littera spiritum, pro vmbris veritatē, pro ministratione damnationis, ministerium iustitiæ; pro spiritu timoris, adoptionem filiorum; pro lege denique Mosis, Christi gratiam percepimus? Quò ergo maius beneficium, hoc & solemnitas dignior, & charitas ardentior, & gratiarum actio debet esse deuotior. Hæc de sollennitatis dignitate præfati, eius nunc historiam, & historiæ mysterium, quantum nobis per diuinam gratiam licuerit, explicare incipiamus.

Exod. 20.

Rom. 8.

Ioan. 1.

I.

Saluator noster profecturus ad Patrem, cùm discipulos suos mœrore consternatos abscessu suo videret, multis eos & maximis rationibus cōsolatus est. Familiare enim Domino est, mœrorem ipsius causa susceptum, multis modis lenire & mitigare. Inter varia autem doloris huius leuamenta, illud præcipuum

& maximum fuit, quód pro ſe alium eis præceptorem & conſolatorem propediem miſſurus eſſet, qui eos in rebus gerendis erudiret, in afflictis conſolaretur, in dubijs confirmaret, in certaminibus cæleſti virtute armaret, qui eis documenta omnia, quibus ab ipſo antea inſtructi eſſent, ad memoriam reuocaret, qui in omnem veritatem duceret, qui ante reges & præſides ipſorum ore loqueretur, & locupletiſſimum de ſe teſtimonium ferret: qui denique, cum illis perpetuó, nunquam ab eorũ complexu auellendus, permaneret. His igitur tam magnificis promiſſis freti, non modò mœrorem ſuum leniebant, ſed mentem quoq; ſuam ad huius paracleti Spiritus expectationem excitabant. Hæc ante paſſionem omnia. Poſt reſurrectionem iterum
Luc. 24. eadem promiſſa renouauit, confirmauitque. Ego (inquit) mittam promiſſum Patris mei in vos: vos autem ſedete in ciuitate, donec induamini virtute ex alto. Et rurſum, Ioannes (inquit) baptizauit aqua, vos autem baptizabimini Spiritu ſancto non poſt multos hos dies. Et iterum, Accipietis virtutem ſuperuenientis Spiritus ſancti in vos: & eritis mihi teſtes, &c. Hac igitur tanta ſpe diſcipulorum animi erecti atque ſuſpenſi, vbi primùm Dominus ab illorum conſpectu in cælum ſublatus eſt, in cœnaculo montis Sion ſeſe omnes vno conſilio atq. vna mente condiderunt; ibique (vt Lucas Euangeliſta refert) cum Maria matre Ieſu, cæteriſque ſanctis feminis in precibus die noctéque perſeuerabant, hoc videlicet magnificentiſſimum Chriſti Domini promiſſum à Deo Patre poſtulantes. Orationis enim proprium munus & officium eſt, hunc Spiritum continuis clamoribus petere; præmiũ verò, quod ita poſtulaueris, impetrare. Hoc autem exemplo, fratres, multorum errori occurrere poteritis, qui dictare ſolent: Iam à Deo decretum eſt quæ tandem ſors mihi euentura ſit; neque irritum eſſe vllo modo poteſt, quod ille decreuit: volo igitur genio indulgere, & voluptuoſam vitam ſectari: nulla enim res diuina decreta immutare atque conuellere poterit. Si tu ergo hoc modo philoſopharis, ſimili ratione Apoſtoli quoque philoſophari potuerunt dicentes: Omnia Prophetarum oracula Spiritus ſancti aduentum prædixerunt; magiſter verò cæleſtis Chriſtus Dominus & ante paſſionem & poſt reſurrectionem ſuam nihil frequentius in ore habuit: cùm ergo Dei veritas concidere nullo modo poſſit, in nos vtique Spiritus ſanctus aduenitet, etiam ſi totos hos dies inerti ſomno & otio conſumamus. Verùm diſcipuli hoc modo philoſophati non ſunt, ſed vt tantæ expectationis dignitas poſtulabat, omnes in vnum collecti, dies noctéſque Dominicam promiſſionem continuis precibus vrgebant. Hoc enim perſeuerandi verbum, quo diuinæ hiſtoriæ ſcriptor vſus eſt, apertè
indicat,

indicat. Sciebant enim rerum omnium moderatorem Deum, vbi aliquid in rebus humanis fieri decernit, vias etiam & rationes simul definire, quibus id perfici & absolui possit. Decreuit autem in nouissimis diebus Spiritum sanctum in nos è cælo demittere: sed id tamen Apostolorum precibus, ac præcipuè meritis & intercessione Christi decreuit, sicut ipse ait: Ego rogabo Patrem, & alium Paracletum dabit vobis. Vtrumque igitur simul statuit, & quod esset in nos donũ collaturus, & qua ratione esset collaturus. Quamuis autẽ præcipua huius beneficij ratio Christi Domini merita & oratio fuerat, tamen hoc etiam quod Apostoli præstare poterant, quamlibet exiguũ esset, cum Christi meritis simul interuenire voluit. Hoc enim ferè diuinę prouidentię ordo exigit, vt quamuis ipse in opere salutis nostrę quod pręcipuum & summũ est, exequatur, nos tamen vult, vt id quod pro virili nostra possumus (quamuis exiguum & tantis eius beneficijs impar sit) exequamur. Aliter enim magnam ignauiæ atque socordiæ nostræ occasionem beneficijs suis præberet. Dum igitur hæc sacra concio his decẽ post ascensum Domini diebus in orationibus perseueraret, & promissum à Deo munus precibus vrgeret, decimo tandẽ die, cùm sacrum Pentecostes festũ Iudæis instaret, *Factus est repentè de cælo sonus, tamquã aduenientis spiritus vehementis, & repleuit totam domum vbi erant Apostoli sedentes: Et apparuerunt illis dispartitæ linguæ tanquam ignis: seditque supra singulos eorum. Et repleti sunt omnes Spiritu sancto, & cœperunt loqui varijs linguis, prout Spiritus sanctus dabat eloqui illis.* Eo namque claritatis splendore, eo mentis ardore, suauitate & admiratione completi sunt, eaq́; diuinorum mysteriorum cognitione illustrati, vt continere se non possent, quin vocibus & clamoribus immensam diuinæ bonitatis magnitudinem linguis omnibus prædicarent. Quid enim aliud facerent, qui tantam diuini Spiritus plenitudinem & lucem acceperant, quantam nulli antea Patriarchæ, nulli Prophetæ fuerant consecuti? Hic igitur cælestis ignis in eorum cordibus exæstuans, quomodo has flammas cohibere potuisset? Si aqua quæ natura grauis est, & deorsum naturali impetu fertur, vbi igni admota vehementẽ ignis calorem concepit, velut naturæ suæ oblita sursum nititur, nec intra vasis angustias continetur, sed foras erumpit: quid mirum, si Apostolica pectora, vbi hoc cęlesti igne exarserunt, in has laudis & confessionis voces erumperent? Poterat sanè quisque eorum illa Eliu verba meritò vsurpare, En venter meus quasi mustum absque spiraculo, quod lagunculas nouas disrumpit. Ideoque non mirum, si nonnulli eorum qui ad has voces confluxerant, cęteris ad rei magnitudinem & linguarum varietatem attonitis, irridentes dicerent, Musto pleni sunt isti.

Ioan. 18.

simile.

Iob. 32.

At Petrus in medium prosiliẽs, mysterij magnitudinẽ ex Prophetarum vaticinijs & testimonijs propalare cœpit. Nempe Deũ, qui præteritis tẽporibus parciùs Spiritũ suũ selectis quibusdam hominibus impartitus fuisset, nunc vnigeniti Filij sui meritis & sanguine placatũ, quasi diuitiarũ suarum prodigum, gratiarum omnium thesauros aperuisse, & has tantas opes in omnẽ carnẽ, hoc est, in omne genus hominum effudisse: quem-
Ioël. 2. admodum Ioëlis ore prænunciasset: Et erit (ait Dominus) in nouissimis diebus, effundam de Spiritu meo super omnẽ carnem. Non enim solùm Iudææ finibus hæ tantæ opes continendæ erant; sed ad omnem carnẽ, hoc est, ad omnes exterarũ gentium oras quam latissimè profundendæ. Quod idem Apostolus
Act. 2. paulo inferiùs exposuit, cùm ait: Vobis enim est repromissio, & filijs vestris, & omnibus qui longè sunt. Hoc est, qui à veri Dei cultu & religione alieni, dæmonum obsequio addicti sunt. Qui hoc cælesti Spiritu afflati, & diuinæ gratię opibus locupletati, lætissimos pietatis & iustitiæ fructus edent. Hæc igitur tanta gratiarum vbertas in omnẽ hodie carnẽ effusa esse dicitur: quoniam licet centũ viginti homines tantùm illam perceperint, hi tamen facultatem donandi eam cæteris acceperunt.

II.

Hactenus historia rei gestæ, quam simplicibus penè verbis beatus Euangelista Lucas exposuit: quæ tamẽ tot penè mysterijs quot verbis referta est. Nihil enim in ea otiosum, nihil mysterio & ratione vacans cõtinetur. Nam quòd Spiritus sanctus è cælo missus sit, quòd post ascensum Christi Domini in cælum in nos venerit, quòd in festo Pentecostes, quòd in specie spiritus vehementis, & ignis, variarumque linguarum apparere voluerit, quis mysterijs vacare credat, nisi qui omnium diuinarum rerum ignarus sit? Sed quoniam his omnibus rebus explicandis vnicus sermo satis esse non potest, quod inter hęc omnia veluti caput est, in præsenti concione tractabimus: nempe ad quid potissimùm Spiritus sanctus è cælo in nos delapsus sit. Cui quæstioni tam multa responderi possunt, quàm sunt multa beneficia, quæ nobis hoc vno beneficio conferuntur: quæ & maxima & innumera sunt. Præcipua tamen huius aduentus causa extitit, vt collapsam naturam hominis reformaret, animosque nostros à iustitiæ & pietatis cultu abhorrentes, ad iustitiam potenter incitaret. Quod vt rectiùs intelligatis, rudi crassáque (quod aiunt) Minerua hoc explicandum curabo. Sciendum ergo est, duo maximè nobis necessaria esse, quò per viam salutis & iustitiæ ingredi valeamus: nempe rerum gerendarum cognitionem, & voluntatis ad agẽdum propensionem. Hoc est, vt sciamus quonam modo iustitia colenda sit, deinde

vt ex animo eam colere velimus. Multi enim sciunt quo pacto viuendum sit, qui tamen cupiditatibus suis implicati, vehemẽter illud ipsum vitæ genus quod probant, detrectant atque refugiunt. Ex his autem duobus prius illud longè facilius est. Partim enim naturæ lumine, partim doctrina legis instructi, quid sequendum, quid fugiendum sit vtcumq; nouimus. Quis enim nesciat, periurium, mendacium, furtum, homicidium & adulterium detestanda esse? Contrà verò castitatem, humilitatem, charitatẽ, & omnes denique virtutes esse sectandas? Quid ergo hominibus ad pietatem & iustitiam deest? Nimirum certa & firma voluntas præstandi quod intelligas. Quàm multi enim sunt, qui cùm sciant virtutem & probitatem esse maximè expetendam, libidinum tamen & voluptatum amore deuincti eam deserunt? Quibus illud Poëtæ maximè conuenire videtur: Video meliora proboque, deteriora sequor. In hanc autem miseriam homo propter commune naturæ peccatum corruit. Vnde necessariò consecutum est, vt in via Dei claudicaret, qui cùm intellectu vtcumque agenda cognosceret, affectu tamen & voluntate ab illis longè abhorrebat. O quàm multi in hoc miserando statu degunt, qui cùm æternam vitam & salutem percupiant, & præceptorum diuinorum obedientiam ad hoc esse necessariam sciant, hanc tamen horrent atque fastidiunt: contraque quicquid animæ saluti nocet, sitienter appetunt! Itaque cùm Deus pudicam vitam, & fraternam charitatem, & sobrietatem, & iniuriarum patientiam, & lenitatem, & humilitatem, & terrenarum opum atque voluptatum contemptum, tãquam salutares animi cibos illis proponat: ipsi contrà hæc omnia detrectantes, libidinem, intemperantiam, superbiã, fastum, terrenas opes, & voluptates ardentissimo studio consectantur. His igitur omnibus degendæ vitæ ratio nota est; deest tamen firma præstandi voluntas, sine qua cognitio illa non admodum iuuat, & interdum etiam in maiorem damnationis cumulum cedit: quandoquidem eorum causam inexcusabilem coram superno iudice reddit. Huic igitur morbo (vt initio diximus) lata olim à Deo lex non succurrebat: quæ cùm diuinæ voluntatis & peccati cognitionem præberet, non tamen aut peccati odium, aut diuinæ legis amorem conferebat: ideóque salutem hominibus non dabat. In hoc igitur verè miserando statu mũdus ante Domini Saluatoris aduẽtũ agebat. Quid igitur? An in hac tanta infirmitate homines, quos ad imaginem tuam, Domine, condidisti, & felicitatis tuæ participes effici voluisti, perpetuò manebunt? Si nulli animantium prouidentiæ tuæ beneficia desunt, si vilissimis etiam vermiculis, cæterisque reptilibus ita consulis, vt quicquid ad fines suos consequendos Simile.

necessa-

necessarium sit, largè illis atque magnificè suppedites: quî fieri poterit, vt hominem deseras, propter quem omnia condidisti? Quomodo ijs opibus destitutus erit, quibus ad finem propter quem illum condidisti, niti & aspirare possit? Non est hoc prouidentiæ tuæ, quæ maxima cura, ea quæ maiora sunt, tuetur ac moderatur. Huic igitur tantæ necessitati sic diuina bonitas consuluit, vt vix quicquam homini felicius aut optabilius contingere potuisset. Cùm enim multis modis infirmitas nostra roborari, & inopia subleuari potuisset, hanc præcipuè sanandæ naturæ nostræ rationem delegit, vt ipse conditor noster fieret medicus & magister noster, qui omnia in omnibus adimpleret. Hoc enim prima lectionis Euangelicæ verba insinuant,
Ioan.14. quibus Saluator ait: Si quis diligit me, sermonem meum seruabit, & Pater meus diliget eum, & ad eum veniemus, & mansionem apud eum faciemus. Quid, quæso, hac dignitate sublimius? quid humanę naturę optabilius? Pensate, ait D. Gregor.
Gregor. fratres charissimi, quanta sit ista dignitas, habere in cordis hospitio aduentum Dei. Sicut igitur diuina bonitas multis rationibus humanum genus redimere potuisset, eam tamen delegit, quæ & nostræ miseriæ sanandæ, & diuinæ glorię amplificandæ commodissima esset: nempe vt opus hoc vnigenito suo demandaret: ita modò cùm multis alijs rationibus inopiæ atque infirmitati nostræ prouidere potuisset, hanc vnam destinauit, quæ erat omnium efficacissima & præstantissima: maioremque homini non modò salutem, sed etiam dignitatem afferret. Ad hoc igitur Spiritus sanctus missus est, vt quod veteri legi deerat, abundè suppleret, vt lapsæ naturę morbū sanaret, vt algentem hominis voluntatē igne suo incenderet, torpentem excitaret, iacentē erigeret, & in diuinæ legis studiū inflāmaret. Quo factū est, vt qui hoc diuino Spiritu plenius afflati fuêre, maiori deinceps ardore & cōtentione cælestia & inuisibilia bona quærerent, quàm terrena & visibilia antea quæsissent. Quod ita futurum esse longè antè Baruch Propheta vaticinatus fuerat his
Baruc.4. verbis: Sicut enim fuit sensus vester, vt erraretis à Deo; sic decies tantū cōuertentes, requiretis eum. Magna planè maximeque miranda sunt, quæ de huius diuini Spiritus virtute & officio in litteris sanctis prædicantur: sed hoc tamē summū vaticiniū paucissimis verbis ea omnia comprehendere videtur. Si quis enim paulo attentiùs cū animo suo reputauerit, quo studio & ardore seculi homines secularia bona, hoc est, opes, honores, voluptates, potentiam, regna & imperia consectentur; si Hannibales, Cæsares, Alexandros, cæterosque mundi principes ad memoriam reuocauerit, & quos ij labores & pericula imperandi cupiditate adierint, consideret, satis superq; esse arbitrabitur,

bitur, si quis eo studio & côtentione cælestia bona quærat, quo illi terrena quæsierũt. At multo maius mihi studiũ atque ardorem Vates sanctus pollicetur cùm ait, Decies tantum conuertentes requiretis Deum. Ea enim cælestis huius spiritus vis & potentia est, sicque interdum pectus, quod plenius obsederit, illuminat, roborat, instruit, & cælestiũ rerum amore incendit, vt omnes mundi amatores, omnes ambitiosos, auaros, voluptuarios, cæterosque terrenarũ rerum amore ebrios, studio & amore rerũ cælestium multis partibus superet. Cuius enim auari & ambitiosi ardor cum ardore Pauli? cuius studiũ cum illius studio? cuius labores cum illius laboribus conferendi sunt? Neque verò ego Paulum tantùm, sed Laurentios, Vincentios, & innumerabilem sanctorũ Martyrum exercitũ proferre possem, qui eodem spiritu acti, maiori desiderio mortis supplicium propter Christi fidem, quàm alij vitam & mundi gloriam appetebant. An non hoc facilè Diuus Ignatius ostendit, qui tanto martyrij ardore flagrabat, vt ad bestias damnatus, sic eas appellaret: O felices bestias, quæ præparantur mihi, quando venient? quando emittentur? quando eis licebit frui carnibus meis? Quas ego opto acriores fieri, ne fortè, vt in nonnullis fecerunt, timeant contingere corpus meum. Quin & si cunctabuntur, ego vim faciam, ego me ingeram. Quid hoc animo excelsius? Quid mirabilius? Vnde hæc tanta vis, nisi ab hoc Spiritu vehementi, qui hodie Apostolica pectora repleuit? Hac enim de causa in vehementis auræ specie venit, vt ipsa species, quæ sensibus obiecta erat, latentem eius vim & impetum, quo nos ad pietatis & iustitiæ amorem exsuscitat, indicaret. Proprium enim vehementis & concitatæ auræ est, ea in quæ incurrerit, potenter impellere. Sic videmus quo impetu & celeritate naues in mari Simile. moueantur, cùm vehemens aura spirare cœperit: qua tamẽ destitutæ, immobiles in medio mari iacent. Simili ergo impetu pigram hominis voluntatem, & ad pietatem & iustitiam corruptæ naturæ vitio desidem & inertem, inuisibili quadam sed poteñti tamẽ virtute Spiritus sanctus incitat & impellit. Quam rem Dominus appositissima similitudine explicuit, cùm ait: Simile. Spiritus vbi vult spirat, & vocem eius audis; sed nescis vnde ve- Ioan. 3. niat, aut quò vadat: Sic est omnis qui natus est ex spiritu. Hoc est, ventum quidem quamuis non cernamus, eius tamen vim & efficaciam intelligimus, cùm arborum fragorem & motum vento excitatum videmus, & ingentes interdum arbores, firmaque radice solidatas, eius vi conuulsas vel confractas intueamur. Eius igitur effectum apertè videmus, ipsum tamen non cernimus, sed intelligimus. Hoc est enim quod ait: Sed nescis vnde veniat, aut quò vadat: qua loquendi figura aëris naturam

ab

ab oculorum sensu remotam designauit: quamuis eius motus & impulsus apertissimè sentiatur. Hac autem similitudine Dominus præpotentem diuini spiritus virtutem, sed latentem tamen atque inuisibilem voluit indicare, cùm dixit: Sic est omnis qui natus est ex spiritu. Quis est autem qui natus est ex spiritu? Cedo mihi aliquem qui iuxta prioris natiuitatis naturam carnis cupiditatibus aliquando seruiuit; nunc verò percepta diuini Spiritus gratia, in nouam creaturam regeneratus, nō carni, sed spiritui; non voluntati propriæ, sed diuinæ; nō seculo, sed Deo seruire contendit. Hic sic diuinæ vocationis beneficio feliciter renatus, sentit quidē animum suum interius commutari, sentit se ad religionis studium & cælestium rerum amorem vehementer accendi, sentit se amare quæ oderat, odisse quæ amabat, desiderare quæ fastidiebat, fastidire quæ sitiebat, voluptatem capere in ijs quæ illi acerba erant, oneri verò & mœrori esse quæ illi antea voluptati erant. Hoc autem discimus quotidianis vocibus & exēplis eorū qui singulari Dei dono ab amore seculi ad Dei amorē & pietatis studium tota mente conuersi sunt. Alius enim dicit se olim quidem vitā omnem in chartarū ludo, cæterisque similibus contriuisse: modò verò vbi spiritualis dulcedinis guttulam degustauit, omnia ludorū genera morte peius odisse. Alius, qui dies noctesque pecuniæ congerendæ intentus erat, nunc se eximio Euangelicæ paupertatis studio flagrare ait: & qui prius aliena frequenter rapiebat, nunc pietatis amore sua etiam liberalissimè elargitur. Alius, qui impossibile esse credebat citra impurū carnis commerciū viuere, modò fatetur se multos iam annos non solùm impuro opere, sed ne verbo quidem aut cogitatione pudicitiæ candorem labe vlla maculasse. Alius, qui olim aut venandi, aut equos alendi studio sic deditus erat, vt aliud nihil cogitaret aut moliretur, vbi cæli atria cogitatione collustrare cœpit, ad hæc omnia tanquam vilissima & abiectissima nauseat. Alius fabulosorū librorū lectioni (qui impudentissimis mendaciis horrida bella & singularia certamina confingunt) perpetuo & indefesso studio vacabat; verū vbi delibata diuini Spiritus dulcedine resipuit, vehementi pudore afficitur, quòd talib* neniis ac nugamētis oblectari sustinuerit. Inuenies & virgines non paucas, quæ felicitatē suā in corporis & vestiu ornatu positā habebant: quæ vbi primū huius diuini Spiritus limina attigerunt, hæc omnia velut stercora & tamquam pannos menstruatæ detestantur. Erunt & aliæ, quæ ita in virorum & filiorum amore insaniebant, vt si quis illos vel leuis morbus attigisset, vix mentis compotes essent: quæ vbi diuini amoris suauitatem degustarunt, cæteros deinde creaturarum etiam coniunctissimarum amores ita moderatæ sunt, vt

ad

ad omnia quæ de rebus suis diuina prouidentia statuere voluisset, paratum semper & promptum animũ gestarent. Erunt rursus & alij, qui hæc ipsa quæ sigillatim enumerabimus, sibi ipsis accidisse dicant: qui hoc argumẽto conuicti, clamare cum Propheta cogantur: Hæc mutatio dexteræ Excelsi. Omnes igitur isti, vbi cælestium bonorum amænitatem, spiritu monstrante, experimento didicerunt, facilè præ horum dignitate & splendore cætera omnia pro nihilo ducunt. Hinc D. Gregorius Sancti, inquit, viri cùm iam æternis æstuant desiderijs, audire quæ sunt mũdi, deprimens pondus credunt. Valde namque insolens & intolerabile æstimant, quicquid non sonat illud quod intus amant. His autem interni hominis mutationibus Spiritus sanctus, qui nos ita afficit, testimonium quoque perhibet spiritui nostro, quòd sumus filij Dei: non quòd hoc quisquam in hac vita certò scire possit, sed quòd vehementes interdum ea de re coniecturas habeat. Quisquis igitur his aut similibus rationibus sic immutatus est, vt vix seipsum agnoscat, & se non esse qui ante erat miratur; is vtique (quod antè quærebamus) ex Spiritu natus est, quando prioris natiuitatis vetustate deposita, in nouam creaturam translatus est. Psal. 76. Gregor.

Ne verò quisquam hanc tantam animorum mutationẽ minoris faciat quàm par est, sciat ex D. Bernardi sententia, altius atque diuinius esse donum hoc, quàm operationem miraculorum. Is namq; in vita Malachię, viri sanctissimi, quam ipse litteris mandauit, vbi fœminam quandam sancti viri precibus à morte ad vitam fuisse reuocatam commemorasset, aliam deinde refert, quæ iracũdiæ & furoris morbo sic obnoxia erat, vt & fratribus & filijs etiam, cæterisque omnibus intolerabilis existeret. Itaque dolentes filij tum pro illa, tum pro se ipsis, trahunt illam ad præsentiam Malachiæ, lacrymabilem cum fletu querimoniam deponentes. Vir autem sanctus & periculum matris, & incommodum miserans filiorum, seorsum aduocat illam; fuerit ne confessa aliquãdo peccata sua, solicitè percunctatur. Respondit, Nequaqpam. Confitere, inquit. Paret: & ille iniungens pœnitentiam confitenti, oransque super eam, vt Dominus omnipotens det illi spiritum mansuetudinis, in nomine Domini Iesu, ne vltra irascatur, iubet. Tanta deinde mãsuetudo secuta est, vt pateret omnibus, nõ esse aliud, quàm admirabilem mutationẽ dexteræ Excelsi. Fertur adhuc hodie viuere, & tantæ esse patientiæ & lenitatis, vt quæ omnes exasperare solebat, nullis modò exasperari damnis, contumelijs, & afflictionibus queat. Si licet & me, iuxta Apostolum (ait Bernardus) abundare in sensu meo, accipiat quisque vt volet: ego istud superiori suscitatæ miraculo mortuæ sentio præferendũ, Bernard.

quòd

quod exterior quidē ibi, hîc verò interior reuixerit homo. Hactenus Bernardus. Satis quidem hoc exemplo, vt opinor, fratres, huius admirandæ mutationis vis & dignitas intelligi potest. Verùm quò res fiat dilucidior (nec enim mirū est, si minus capiamus quod Nicodemus olim magister in Israël ignorabat) aliud vobis huius admirandę mutationis locupletissimū exemplum proponam. Intuemini Apostolum Petrū in passione Domini ad vnius inermis puellæ vocem trepidantem, & Dominū pernegantem, ac paulo post ipso Domino præsente, cuius obsequio vitam suam paulo antè deuouerat, eiurantem, detestantem, & anathematizantem (hoc est, dira sibi supplicia imprecantem) quòd hominem illum non agnosceret. Quid hoc animo infirmius? quid imbecillius? At nunc eundem intueamur, vbi paucis pòst diebus hunc cælestem Spiritum hausit. Is igitur posteaquàm maximis quotidie vocibus crucifixi gloriam in omnium oculis prædicasset, in senatum Iudæorum adductus (quò Annas princeps sacerdotum, & Ioannes, & Alexander, & quotquot erant de genere sacerdotali confluxerant) & ab illis in cuius nominis virtute claudum quēdam sanasset interrogatus, hæc animosa inuiolabilis fidei verba respondit: Principes Act. 4. populi & seniores, si nos hodie dijudicamur in benefacto hominis infirmi, in quo iste saluus factus est, notum sit omnibus vobis & omni plebi Israël, quòd in nomine Domini nostri Iesu Christi Nazareni, quem vos crucifixistis, quem Deus suscitauit à mortuis, in hoc iste astat coram vobis sanus. Hic est lapis qui reprobatus est à vobis ædificantibus, qui factus est in caput anguli: & nō est in alio aliquo salus. Neq; enim aliud nomen est sub cælo datum hominibus, in quo oporteat nos saluos fieri. Quid, quæso, hac respōsione fortius? quid cōstantius? quid mirabilius? Quam enim circumstantiā prætermisit, quæ vel ad cognoscendum Christum, vel ad eius gloriam declarandā, vel ad Pontificum & Pharisæorum perfidiam & immanitatem accusandā pertineret? Quis te, ò beate piscator, sic mutauit? Vnde tibi tanta vis, tam noua fortitudo, tam insuperabilis cōstantia? quis pectus istud adeò muliebre & infirmū, vt mulieris infirmæ vocē paucis ante hac diebus expauesceret, sic armauit, vt totū Iudæorū senatum atque consilium insuperabili fortitudine pedibus protereres atq; calcares? Quis igitur hoc exemplo non facilè huius cælestis Spiritus vim & potestatē agnoscat? nō miretur? nō reuereatur? nō adoret? nō votis omnibus ad huius (vt ita dixerim) diuinitatis participationē adspirare contēdat? Quod autem de vno Petro dixi, idem de cæteris quoque discipulis dicere potuissem, qui tamen omnes in passione Domini scandalum passi sunt. Omnes enim relicto eo fugerunt, adeò, vt ado-

vt adolescens quidam sindone tectus, dum ab impijs compre-
henderetur, relicta sindone nudus profugerit ab eis, ac pudoris
& verecundiæ iactura salutē sibi hac turpi fugâ quæsierit. Quæ
omnia diligenter ab Euangelistis Spiritus sanctus describi vo-
luit, vt hac ratione tum discipuli ipsi, tum omnes nos, quid il-
lis Spiritus sancti gratia contulisset, intelligeremus. Simile e- Simile.
nim quidam facere solent, qui thesauris vel fisco Regum præ-
ficiūtur: qui priusquā munus illud obire incipiant, patrimonio-
rum suorū opes Regibus ipsis declarandas curant: vt qua in re
ex officij administratione ditiores euaserint, constare liquidò
possit. Sic igitur perspecta prior discipulorum imbecillitas, satis
apertè, quid à Spiritu sancto perceperint, ostendit.

Sed dicet aliquis forsitan: Rectè sanè. Verùm hoc tam præ-
clarū Spiritus donum Apostolis tātùm concessum est, qui pri-
mitias Spiritus acceperunt. Fateor quidem ita esse. Sed quem
tamen Dominus ab huius Spiritus participatione secernit? quē
à gratiæ suæ cōmunione secludit? Imò quàm multis nos mo-
dis ad illam vocat? Euntes, inquit, in mūdum vniuersum, præ- Matt. 16.
dicate Euangelium omni creaturæ. Quid est autem Euange-
lium, nisi oblata vltrò Spiritus sancti gratia? Rursumque apud
Ioannem Dominus, Si quis, inquit, sitit, veniat ad me, & bibat. Ioan. 7.
Hoc autem dicebat de Spiritu quem accepturi erant credentes
in eum. O vocem auream! ô vocem pietatis & misericordiæ
plenissimam, dignam, quæ cordis nostri auribus perpetuò inso-
naret, vt nos in desiderium & spem cælestis huius doni erigeret!
Quid verò illa Prophetæ inuitatio? Omnes sitientes venite ad Esa. 55.
aquas, & qui nō habetis argentū, properate, emite, & comedite.
Venite, emite absque argento, & absque vlla commutatione vi-
num & lac: hoc est, vinum dilectionis, & lac cælestis suauitatis.
Vinum, qui robustiores iā effecti estis; lac, qui adhuc tanquam
paruuli in Christo vbera sugitis. Sed quonam modo hæc inter
se duo cohærent, Venite, emite: cùm statim dicat, absque ar-
gento, & absque vlla commutatione? Quis enim emit, qui non
vel pecunia vel alicuius rei cōmutatione emat? An fortasse hoc
est quod Sponsa in Cant. ait? Si dederit homo omnē substantiā Cant. 8.
suam pro dilectione, quasi nihilum despiciet eam. Tanta nam-
que cælestis huius doni dignitas & magnitudo est, vt eius gra-
tia omnes mundi opes expensæ, omnes mundi labores exhausti
nihil prorsus esse dicantur. Vnde est illa vox: Neque compara- Sap. 7.
ui illi lapidem pretiosum: quoniam omne aurum in compara-
tione illius arena est exigua, & tamquā lutū æstimabitur argen-
tum in conspectu illius. Quid quòd hoc donum & emitur, &
gratis etiam donatur. Sicut enim interdum ita contingit, vt
alius sit qui seminet, alius qui metat: ita non mirum si in hac

etiā re alius sit qui emat,alius qui gratuitò accipiat. Verè enim Christus Dominus hoc tantum donum nobis sanguinis sui pretio emit: nos verò à Patre gratis propter illum accepimus. Hoc
Rom.3. est enim quod Apostolus insinuauit, cùm ait, nos gratis fuisse iustificatos per redemptionem quæ est in Christo Iesu. Gratis ergo sumus iustificati, sed magno tamen pretio empti: videlicet per redemptionem quæ est in Christo Iesu.

Sed iam receptui canentes, quid ex his quæ à nobis hactenus dicta sunt, domū referre debeamus, ne frustra concionem audisse videamur, paucis aperiendum est. Primum est igitur, vt immortales gratias huic diuino Spiritui agamus, qui hodie in Apostolica pectora descendit. Neque enim nos ab huius gratiæ communione excludimur, quandoquidem propter nos clarissimum illud donum in Apostolos effusum est. Cùm enim Deus Ecclesiæ suæ templum ex viuis lapidibus ædificare decreuisset, eius operis artifices creare debuit, qui huic operi instarent: nos autem opus illud & templum sumus, propter quod artifices quæsiti sunt. Hoc enim Apostolus apertè insinuauit,
1.Cor 3. cùm ad Corinth. scripsit: Omnia vestra sunt, siue Paulus, siue Apollo, siue Cephas, siue mundus, siue vita, siue mors, siue præsentia, siue futura, omnia vestra sunt, hoc est, ad vestrā salutem
Simil. instituta. Itaq; sicut nobilis pater, qui filij sui præceptorem, quò illum diligētius erudiat, magnis afficit muneribꝰ, nō modò præceptorem, sed ipsum quoque filium honorat: ita cùm Deus Apostolos hodierna die Spiritu suo repleuit, & illos vtique hoc ingenti beneficio sibi deuinxit, & nos quoque eiusdem beneficij debitores effecit: propter quorum salutem tam larga manu in eos effusus est. Vt omittam interim, quod hic idem Spiritus (vt initio diximus) perpetuò apud nos mansurus est, vt ipse nos inuisibili ductu, magisterio, & afflatu suo ad beatā & immortalem vitam perducat. Duos enim mundos in hoc vno mundo contemplari debetis; alterum naturalem, alterum supernaturalem: alterum cuius finis est esse naturæ, alterum cuius est esse gratiæ, hoc est, supernaturale atque diuinum esse. Sicut ergo naturæ conditor Deus, primusque motor & causa prima, perpetua prouidentia rebus omnibus quæ natura constant, præsens adest, easque ad fines suos generali concursu incessanter dirigit: ita idem Dominus, qui est etiam gratiæ & felicitatis author, in altero supernaturali mundo, hoc est, in Ecclesia simili modo se gerit, piorum mentibus occulto & inuisibili illapsu sese insinuans, eosque supernaturali virtute ad supernaturalem finem per pietatis & iustitiæ opera adducens. Deinde etiam illud sequitur, vt Seruatori quoque nostro simili studio atque affectu gratias agamus, cuius meritis & precibus hoc tam præ-

clarum

clarum munus in nos effusum est. Tertiò ex his etiam colligimus, toto cælo errare illos qui virtutis iter tanquam inaccessum atque asperum reformidant. Hi namque Spiritus sancti virtutem, vt nunquã experti sunt, ita planè nõ agnoscũt. Sine cuius præsidio fateor virtutis iter esse multò adhuc difficilius, quàm illi autumant. Eo tamen aspirante, esse adeò facile atq. suaue, vt Propheta meritò dixerit: In via testimoniorum tuorum delectatus sum; sicut in omnibus diuitiis. Quæ cùm ita sint, iure multorum ignauia atq. desidia accusanda est. Quæ enim maior ignauia, quàm tam ingens donum, tam magno pretio & labore partum, propter res nihili amittere? Tantum enim ponderis in dono & in doni pretio est, vt vtriusque magnitudo inter se certare quodammodo videatur. Si enim pretium cogitas, quid eo maius? Si donum respicis, quid eo diuinius? Ego tamẽ verè cæcus & amens, ne exiguum laborẽ subeã, vtrumq. repudio. Quid enim aliud à me Dominus requirit, quàm vt sitiam, quò bibam? petam, quò accipiam? quærã, quo inueniã? dilatẽque os meum, vt ipse impleat illud? Verissimè enim veritas ipsa dicit: Omnis qui petit, accipit: & qui quærit, inuenit: & pulsanti aperietur. De sanctis Apostolis superius diximus, quòd decẽ post ascensum Domini diebus erãt perseuerantes in orationibus cum Maria matre Iesu & mulieribus. Ego me tibi pro Deo vadẽ & sponsorem offero, eundem te Spiritum, quamuis non pari plenitudine, percepturum, si veteris vitæ pœnitentia compunctus, vigilanter in oratione persistas, si cum Apostolis instanter petas, quæras, atque pulses. Habes hac de re certissimos obsides, nempe illam Domini Saluatoris promissionẽ: Si vos (inquit) cùm sitis mali, nostis bona data dare filiis vestris; quantò magis Pater vester cęlestis dabit Spiritũ bonum petentibus se? Habes item Iacobi Apostoli testimonium dicentis: Si quis, inquit, indiget sapientia (quæ videlicet inter cætera Spiritus sancti dona principem locum tenet) postulet à Deo, qui dat omnibus affluenter. Sed quonam modo, inquis, postulabo? Ad hoc idem Apostolus respondet: Postulet autem in fide nihil hæsitans. Fides enim inter cæteras orationis conditiones cum primis necessaria est, si impetrare volumus quod postulamus.

Psal. 118.

Luc. 11.

Matth. 7.

Iaco. 1.

Sed quoniam de fide mentionem fecimus, perniciosissimum multorum errorem hodiernæ solennitatis argumento conuellere tentabo. Multi enim sunt, partim hæretici, partim etiam fideles, qui in sceleribus suis persistentes, de sola sibi fide blandiuntur, existimantes ea sola salutem sibi parare posse, & in ea totius Christianæ pietatis summam collocantes. Quæ quidem persuasio Satanæ opera in mundum inuecta, incredibile dictu est, quãtas animarum strages ediderit. Quam quidem senten-

tiam (vt nihil aliud in præsentia dicam) sola huius diei festi ratio conuellere atque infringere potest. Constat enim huc omnes Christi Domini conatus, huc preces, huc labores, huc incarnationem, passionem, mortē, vitam, resurrectionem, & in cælum ascensum destinata fuisse, vt Spiritus sanctus in nos è cælis demitteretur. At Spiritus sanctus (si eius naturam & essentiam consideres) amor est, quo se Pater & Filius infinito amore complectuntur. Vt enim Filius verbum, qui ab intellectu Patris procedit; ita Spiritus sanctus amor est, qui ab vtriusque voluntate, Patris videlicet & Filij, manat. Hoc igitur argumento, fratres, intelligite, charitatem quidem totius Christianæ religionis esse finem, quando Spiritus sanctus, qui Patris & Filij charitas est, omnium laborum Christi finis extitit: vt is videlicet qui essentialiter amor est, mentes nostras rerum cælestium amore inflammaret, & quemadmodum ineffabili amoris nexu Patrem & Filium iungit, ita fideles omnes mutuo inter se charitatis vinculo copularet. Vbi autem huiusmodi charitas regnat, ibi nec odium, nec inuidia, nec iniuria, nec rapina, nec contumelia, nec detractio, nec susurratio, nec scandalum, aut impudicus amor locum habent: sed pro his misericordia, benignitas, liberalitas, affabilitas, lenitas, suauitas dominantur. Hæc sunt igitur veræ charitatis officia, eademque indicia sunt, quibus de Spiritus sancti præsentia coniecturam apud se quisque facere poterit. Quocirca charitati semper studeamus, charitatem rebus omnibus anteferamus, charitatis ignem à Domino assiduis precibus postulemus: quam Apostolus Christianæ philosophiæ summam, & perfectionis vinculum esse definit. Est quidem necessaria, maximeque commendanda fides, sine qua charitas esse non potest, sed illa tamen vt operis fundamentum, hæc verò vt totius operis consummatio. Cuius tanta dignitas est, vt (quemadmodum idem Apostolus ait) fide & spe deficientibus, sola charitas in cælesti patria maneat. Quam Spiritus sanctus nobis hodie misericorditer cōcedere dignetur, qui cum Patre & Filio viuit & regnat in secula seculorum, Amen.

IN

IN EODEM FESTO PENTECOSTES CONCIO SECVNDA: IN QVA EXponitur, quo nam modo Spiritus sancti opera & singulari beneficio humanæ naturę morbus sanetur, & lapsus homo in pristinum dignitatis gradum restituatur.

THE. *Repleti sunt omnes Spiritu sancto.* Actuum 2.

PRAECEPTA sunt eorum qui dicẽdi rationem tradunt, vt ad extremam orationis partem quæ potentissima atq. optima in causa sunt reseruentur: vt quoniam extremum illud in auditorum animis infixum hæret, ex eo potissimùm de cæteris orationis partibus, ac de tota demum causa auditor pronunciaret. Hunc ordinem diuina sapientia in salute hominis procurãda secuta esse videtur, vtpote quæ Spiritus sancti aduentum, in quo salutis nostræ summa constituta erat, ad redẽptionis nostrę finem reseruauit. Hęc enim omnium Christi Domini operum atque laborum pulcherrima clausula extitit. Ad hoc enim Christus omnia opera sua destinauit, in hoc semper incubuit, hoc semper à Patre assiduis precibus impetrare studuit, ad hoc denique & sanguinem fudit, & crucis supplicium pertulit; vt huius tanti sacrificij merito hoc tam præclarum donum hunc cælestem ignẽ promereretur, de quo ipse ait: Ignem veni mittere in terrã, & quid volo, nisi vt accendatur? Hac autem ratione licebit, fratres, huius doni magnitudinem æstimare. Si enim qui vno verbo hanc vniuersi mundi machinã condidit, tot annos insumpsit, tot labores subijt, tam multa molitus est, quo nobis hoc donum impetraret: quale illud esse existimabimus, quod tot laboribus, talique pretio comparatũ fuit? Hinc etiam sacratissimæ sollennitatis huius dignitatem intelligere licet: ad quam non solùm tot Christi labores, sed omnia etiam nouæ legis sacramenta, omnia Christi mysteria, omnis eius doctrina atque promissa instituta sunt. Hæc enim omnia eò pertinent, vt hunc cælestem diuini Spiritus ignem animo concipiamus. De hoc igitur ineffabili mysterio nobis hodie agendum est: de quo ne ipsi quidem Apostoli dignum aliquid dicere potuissent, nisi ab eodem Spiritu linguas igneas accepissent. Optandum ergo erat de hoc mysterio dicturis, vt de eisdem linguis igneis aliquid nobis Dominus impartiret, quo de cælestis huius ignis natura, vi, & potestate, pro dignitate diceremus. Quis enim hãc

Luc. 12.

tantam dicendi prouinciam aggrediatur, nisi ille adsit qui mutis linguam, rudibus eloquentiã, imperitis sapientiam, timidis atque infirmis dicendi audaciam subministrat? Hanc igitur, fratres, dicendi audiendique facultatem sacratissimæ Virginis interuentu suppliciter imploremus.

AVE MARIA.

CONSTAT planè ex ijs quæ modò à nobis dicta sunt, omnes Christi labores in hoc fuisse destinatos, vt Spiritus sanctus in corda fidelium effunderetur: cuius ope & beneficio salus æterna hominibus contingeret. Vterq; igitur salutis nostræ author, vterq eius causa est, dissimili tamẽ ratione: Christus enim crucis supplicio Spiritum sanctũ nobis promeruit, Spiritus verò sanctus Christi merito fidelium cordibus infusus, salutẽ nostrã operatur, humanãq. naturã vitio primi parentis collapsam, donis suis renouat & instaurat. Vt igitur reparationis huius beneficiũ intelligere possimus, hominis quoque lapsum & ruinam paucis antea repetere necesse est. Ab hac igitur exordiũ capiẽtes, reparationis nostræ seriem, & præclarissima Spiritus sancti dona & beneficia in præsenti lectione explicare tẽtabimus. Vos dignas aures ad summum hoc & inuisibile Spiritus sancti officium percipiendum adhibere curate: vt argumẽti huius dignitati par studium atque discendi auiditas respondeat.

Principio igitur satis constat, Deum propter immensam & infinitam bonitatem suam in hoc hominem condidisse, vt illum felicitatis suæ (quæ in aperta summi boni visione consistit) participem efficeret. Hæc autem felicitas adeò naturalis & propria Dei est, vt nulli creaturæ quamlibet excellentissimæ, naturæ vi vllo modo conuenire possit. Cùm enim ea sit naturalis Dei beatitudo, nulli planè conuenire potest, quod diuinitatis propriũ est. Potest tamen præstare gratia, quod nõ habet natura. Quia verò omnia Dei opera sapientissimè instituta sunt, quoniam naturæ ratio exigit, vt finis & ea quæ ad finem diriguntur, eiusdem ordinis & rationis existant, necesse erat, vt quando finis hic supra omnem naturæ facultatem positus erat, vita quoque hominis ad hunc finem destinata, non tam humana quàm diuina esset. Hoc enim rationis ordo poscebat, vt qui ad diuinam beatitudinem cooptatus esset, vitam quoque non humanam (quæ carnis & sanguinis impetu ducitur) sed cælestem atque diuinam viueret. Ad hanc porrò vitam degendam diuina prouidentia instrumenta & auxilia præbuit, quibus se homo supra se attollens, hanc vitam duceret. Vt enim Diuus Basilius ait: Simul & condidit naturam, & largitus est gratiam, nec solam gratiam, sed originalem quoque iustitiam. Et à gratia quidem velut à perenni quodam fonte virtutes omnes &

Basilius.

Spiri-

Spiritus sancti dona manabant, quibus omnes animæ vires ad præclaras virtutum actiones instruebantur & ornabantur, homines que idonei ad hanc supernaturalem vitam degendã efficiebantur. Qua de causa habitus à Theologis appellantur, siue quia habiles nos expeditosque ad bene operandum reddunt, siue quia tanquam habitu quodam animæ nostræ vires vestiunt & ornant. Cæterùm originalis iustitia hoc præcipuè homini præstabat, vt quanquam is ex duabus dissimilibus naturis, altera spirituali, altera corporea, constaret; inferior tamen superiori ita subderetur, vt ne latũ quidem vnguem ab eius imperio & præscriptione recederet: atque ita portio hæc, quæ proximè ad beluarum naturam accedit, in rationalem spiritualemq; quodãmodo transiret.

Cùm igitur in hoc felicissimo statu ageret homo, inuidia operaque Diaboli supra se elatus, omnibus donis quibus in superbiã abusus fuit, spoliatus est, nudusque (vt se ipse posteà deprehendit) relictus. Quo factũ est, vt omnes animæ vires quæ cælestibus donis fultæ, ad cælestia aspirabant, ad ima deprimerentur, (Simile.) & à priori illa rectitudine deflecterent. Sicut enim pisces maris aqua marina conseruantur, à qua extracti palpitare atque deficere incipiunt: ita natura humana gratiæ atque iustitiæ beneficio, integra & pura seruabatur, qua per peccatũ destituta, corruptioni & exitio obnoxia facta est. Ea enim est peccati vis & malitia, vt ea omnia in quæ incubuerit, pessundet, vastet, atq; corrumpat. Quod ne cui mirũ aut incredibile videatur exemplũ non incommodum ad hoc explicandum afferam. (Simile.) Referunt non pœnitendæ authoritatis scriptores, Hypanim latissimũ flumen (de quo Virgilius in Georg. mentionem facit) dulci admodum aqua, & ad potandum commodissima esse, in quem tamen vbi fonticulus quidam amarus ex latere vicini montis influit, ingentem illam vim aquarum amaram & salsam, & ad potandũ insuauem reddit. Hic igitur fonticulus originalis illius labis mihi naturam referre videtur: quandoquidem vnius tantùm hominis lapsus totam generis humani massam infecit, & in quouis singulari homine corpus & animam, & omnes animæ vires dissipauit. Nihil igitur in tota hominis regione fuit, quod horrifica illius peccati tabes non inficeret, & de rectitudinis suæ statu deduceret. Sed præcipuè tamen duæ illæ principes animæ nostræ vires, quarũ cæteræ imperio parẽt, nempe intellectus & voluntas, duo grauissima vulnera acceperũt. Intellectus enim qui spiritualia atque diuina clarè contuebatur, caligare ad ea cœpit: voluntas verò quæ tota per amorem diuinis rebus intẽta erat, ad terrestria bona deflexit. Portio autem animæ inferior, quæ plenissimè superioris obsequio & volunta-

luntati obtemperabat, repudiato eius imperio, sola cœpit dominari, & superiores animæ vires ad explendas cupiditates suas vehemēti post se impetu trahere. Quo factū est, vt cùm hic appetitus noster ad naturam pecudum proximè accedat (vtpote nobis cum illis communis) hoc ipso dominãte & veluti clauum tenente, vita ipsa in pecudūm naturam moresque degeneraret, Psal. 48. atq. ita demum impleretur quod ait Propheta: Homo cùm in honore esset, nō intellexit, comparatus est iumentis insipientibus, & similis factus est illis. Qui enim in maximo honore à Deo constitutus, insolenter se extulit supra se, iusto Dei iudicio deiectus est infra se, vt fieret similis bestijs, qui elato animo ad diuinæ similitudinis gloriā aspirare ausus est. Cuius rei appositissimam nobis imaginē exhibet superbus ille Nabuchodo- Danie. 4. nosor Babyloniæ Rex, qui eò vsq. elatus fuit, vt diuinos sibi honores voluerit impendi, qui tamen, Deo iniuriā suam vindicãte, ita deiectus fuit, vt bestiarū similis fieret, qui Dei similitudinem vsurpare præsumpserat. Dum is enim in aula sua deambulans, superbiæq. spiritu inflatus, inanes de amplitudinis suæ maiestate cogitationes volueret, hac cælesti voce correptus est: Danie. 4. Tibi dicitur Nabuchodonosor, regnum tuū transibit à te, & ab hominibus eijcient te, & cum bestijs & feris erit habitatio tua; fœnū quasi bos comedes. Quo in loco interpretes aiunt, superbum hunc Regē sub hominis imagine atque figura cor bestiarū retinuisse. Sic enim dictū fuerat: Cor eius ab humano commutetur, & cor feræ detur ei, & septem tempora mutentur super eū. Quod ergo hîc in figura gestum est, in primo illo homine eiusque posteris impletum cernimus: quorū multi cùm hominis effigiem habitumq. retineant, more tamē pecudū viuūt. Simile. Quemadmodum enim pecudes omnibus in rebus nō ratione, qua carent, sed cupiditate & impetu feruntur: ita plerosque hominum videas pecudum ritu nō rationis iudicium, sed turbulentos animi motus & cupiditates in omni pœnè vita sequi, atque pro lege habere. Hoc autem quid aliud est, quàm more pecudū vitam instituere? Pecudum quoq. vnicum studium est, ea solùm quæ ad corporis vsum & voluptatē pertinēt, vbiq. captare, quandoquidem eorum natura adeò infima & abiecta est, vt supra hæc assurgere nullo modo possit. Ad hunc autē modū nō paucos homines videas, qui quamuis ad cælestia æternaque bona conditi sint, sic tamen ab hac insita nobilitate degenerarunt, vt pecudum more se totos carnalibus atq. terrenis bonis addixerint, quasi minimè ad eos pertinerēt quæ de futuræ vitæ felicitate prædicantur. Hi sunt, qui vocauerūt nomina sua in terris suis, qui recedentes à Deo in terra scripti sunt, qui deniq. vt de terra sunt, ita semper (v Ioan. ait) de terra loquuntur, hoc est,

qui

qui omnes curas & cogitationes suas, omniaque vitæ studia ad terrena bona contulerunt. Tales igitur homines quid aliud quã pecudes & iumenta sub imagine hominis existunt? qualis erat superbus ille Rex, qui sub hominis effigie ferinum animum gestabat. Videtis ergo, fratres, vnde & quò tandem ceciderit is qui in summo honore à Deo conditus, speciem & imaginem eius referebat? Modò verò comparatus est iumentis insipientibus, & similis factus est illis: imo verò & eisdem longè inferior effectus est: quia quod illa sine vllo suo vitio habent à natura, hic natura ipsa reluctante habet à culpa.

Sed numquid in æternũ proijciet Deus, aut in finem misericordiã suã abscindet? aut obliuiscetur misereri Deus? & continebit in ira sua misercordias suas? Hæc planè misericordia, quæ post euoluta septem tẽpora Nabuchodonosori amissum cũ regno sensum restituit, eadẽ septima hac mundi ætate, quã Christus Dominus aduentu suo decorauit, ad pristinã dignitatẽ & gloriã hominẽ reuocauit. Quẽadmodum enim ab illo Rege cor feræ sublatũ, & cor hominis datũ est: ita hodie diuinæ pietatis beneficio cor pecudis ab homine tollitur, & nouum cor Spiritu Dei plenũ donatur. Ad hoc enim hodie Spiritus sanctus in hominũ corda delapsus est, vt quę instar pecudũ erant, Deo superueniente diuina fierent, carnaliaque in spiritualia verterentur. Vnde sicut Deus olim in hominẽ de limo terræ formatum, spiraculũ vitę insufflauit, id est, Spiritum sanctũ (sicut Athanasius Athanas.
mysticè interpretatur) ita nũc cùm deformatũ vellet denuo reformare, eundẽ illi Spiritũ tribuit, vt eandẽ illam vitã quã amiserat, recuperaret, eandemq. Dei imaginẽ & similitudinem ad quam formatus fuerat, referret. Ad quod efficiendũ nihil excogitari poterat conueniẽtius, quàm vt idem ipse diuinus Spiritus in corda nostra effunderetur: cuius numine & afflatu tales efficeremur, qualis ipse est. Talẽ enim vnũquemq esse constat, qualem intra se spiritum gestat. Vnde quemadmodum spiritus Simile.
malus similes sibi facit quos inhabitat, nimirum superbos, rebelles, elatos, & in malis obstinatos, ac omni denique malitia, inuidia, & nequitia plenos: sic etiam qui à diuino illo Spiritu aguntur, illiusque vim & numen participant, illius etiam puritatem, benignitatem & innocentiam (quoad homini fas est) imitari contendunt. Hoc enim ipse quoque à nobis Dominus exigit cùm ait: Sancti eritis, quoniam ego sanctus sum. Qui Leuit. 11.
igitur ab hoc Spiritu tamquam filij Dei aguntur, iam nõ more pecudum, nec more item hominum (qui sola ratione fidei lumine destituta ducuntur) vitam degunt, sed diuinam sanctitatem & puritatem in suis moribus exprimere conantur. Hoc enim est quod Ioannes Euangelista de regeneratis in Christo Ioan. 1.

agens significauit, cùm dixit: Qui non ex sanguinibus, neque ex voluntate carnis, neq. ex voluntate viri, sed ex Deo nati sunt. Hausto enim spiritu & semine cælesti (quo fecunda & noua natiuitate in nouam vitam filij Dei regenerantur) non affectibus & cupiditatibus carnis & sanguinis, non volũtate viri (quæ quamuis ratione dirigatur, ad diuina tamen & supernaturalia non erigitur) sed huius diuini Spiritus ductu & consilio vitam suam dirigunt & moderantur, atque ita diuini quodammodo efficiuntur. Hoc est enim quod ait, Sed ex Deo nati sunt: atque ita Patris sui sanctitatem moribus referunt. Si enim verè Dñs dixit, Quod natum est ex Spiritu, Spiritus est: ita rectè quoque dici potest, Quod natum est ex Deo, Deus est. Sicut enim Iudam Dominus Diabolum nuncupauit, quoniam à Diabolo in præceps agebatur: ita Dij meritò nuncupantur, qui diuino Spiritu afflati, diuinos mores, quantũ possunt, in factis suis adumbrare conantur.

Ibidem.

I.

Sed quoniam paulo antè diximus, principes animæ nostræ vires, nempè intellectum & voluntatem (quarum cæteræ imperio subsunt) maximè læsas per peccatum fuisse: consequens est, vt de earum morbo simul & medicamento (quatenus ad huius diei mysterium attinet) paucis dilleramus. Cùm igitur ex his duabus animæ viribus intellectus summum locum teneat (cuius rei gratia illum Aristoteles primo cælorum orbi, à quo cæteri mouentur, comparat) si is erroribus & prauis opinionibus sit imbutus, nihil in actionibus nostris fieri ordine & ratione poterit. Is autem in plerisque hominum sic erat peccati morbo obscuratus, vt vix vlla quàm præsentia & visibilia in malorum aut bonorum numero poneret, & Iudæorum more, illa solùm fugienda, & hæc appetenda duceret, hisque solùm felicitatem infelicitatemque suam metiretur. Omnes enim homines duce natura flagrant beatæ vitæ desiderio. Beatam porrò vitam malorum omnium depulsione, & bonorum complexione definiunt. Bona autem ea numerant, quæ communis hominũ vita sitienter appetit, nempe diuitias, voluptates, honores, imperia, vires, pulchritudinem, & reliqua eiusmodi, quæ vel in corpore sita sunt, vel ad illius commodum & oblectationem maxima ex parte referũtur. Humi namq. strati, res terrenas admirantur, mentem ab oculorũ consuetudine auocare nõ possunt, nihil intueri queunt, quod nõ ad corporis obsequium pertineat, omniaque promissa diuina vitæ cõmodis & terrena felicitate metiuntur. Ad has ergo tenebras discutiendas egebat homo supernaturali quodam lumine, quo intelligeret, inferiora hæc siue bona siue mala, non tam vera bona & mala, quàm

Arist. Simile.

tenues

tenues quasdam bonorũ & malorum vmbras esse: ideoque neque illa magnoperè appetenda, neque hæc summo studio fugienda. Sola verò æterna & inuisibilia bona, & quæ nos ad ea ducunt, esse in pretio habenda; peccatũ verò (quod nos ab illis auocat) supra omnia detestandũ. Hoc autem lumẽ potissimùm nobis præstat Spiritus sanctus, de quo Saluator ait: Cùm venerit Spiritus ille veritatis, docebit vos omnẽ veritatẽ. Rursumq́; Ille vos docebit omnia, & suggeret vobis omnia quæcumque dixero vobis. Iterũq́ue, Vnctio docebit vos de omnibus. Docet autẽ, non per intervalla temporũ & longas annorũ moras, sed quemadmodũ Beda dicit, Nulla in discendo mora est, vbi Spiritus sanctus doctor est. Hinc Eus. Emiss. ait: Per Christũ redimimur, per Spiritũ verò sanctũ dono sapiẽtiæ spiritalis illuminamur, ædificamur, erudimur, instruimur, vt illã sancti Spiritus vocẽ audire possimus: Intellectũ tibi dabo, & instruam te in via hac qua gradieris. Hoc autẽ docendi munus Spiritui sancto potissimũ tribuitur, quoniam (vt Apostolus ait) Spiritus omnia scrutatur, etiã profunda Dei. Quis enim nouit ea quæ sunt hominis, nisi spiritus hominis qui est in ipso? Ita & quæ Dei sunt, nemo nouit, nisi Spirit⁹ Dei. Ad quẽ ergo quæ diuina sunt, docere, nisi ad Spiritũ Dei spectat? Ad hoc aũt efficiendũ, quatuor clarissimis donis suis intellectum hominis perficit & illuminat, nempe dono scientię, intellectus, consilij, & sapientię, ad quam cætera eius dona ordinantur. Hac igitur ratione intellectus nostri tenebras & obscuritatem ex peccato contractam discutit, pristinumq́ue illi splendorem ad diuina contuenda restituit. Ioan. 14. Beda. Eus. Emi. Psal. 31. 1. Cor. 2.

Voluntas tamen (cuius erat Deum diuinaq́; bona diligere) adeò grauiter sauciata, & ab officio suo deducta erat, vt cũ terrenarum rerum ardentissimo studio flagraret, in Dei amore vsq; adeò langueret, vt terrenum illi puluerem, hoc est, terrena omnia bona anteferret. Hanc ego inter omnes humanæ vitæ miserias maximam, maximeq́ue lamentabilem iudico: & quæ apertissimè humanę naturæ ruinam & morbum declaret. Cùm enim humani corporis membra magis caput suũ quàm seipsa diligant; quid, quæso, indignius, quàm vt homo Deum, qui totius mundi huius caput, principium & finis est, supra omnia non diligat? Præterea cùm voluntas naturali quadam propensione in ea quæ sunt honesta & pulchra feratur; quid indignius, quàm illum super omnia non amare, qui summus totius honestatis & pulchritudinis architectus est? Quid magis deplorandum, quàm quòd cùm cuticula muliebris vultus ficto interdũ medicamine decorata, & mendacio honestata, multos homines præ amoris magnitudine propè ad insaniam adegerit, immensa tamen illa diuinæ pulchritudinis species mentem tuam in sui

amorem

amorem minimè alliciat? Quid? An non monstri simile est, quòd cùm me vilissimum vermem supra omnia diligam, summum illud & infinitum bonum propter me contemnam? O verè deplorandam miseriam! O summũ humanæ naturæ morbum! quàm multa rerum discrimina homines terrenarũ rerum amore incensi subeunt? quibus se periculis & laboribus non obijciunt? quæ maria non emetiuntur? in quas se terrarum oras & ignota littora non conferunt: qui tamen grauissimum esse onus putant propter Dei amorem vel vnius diei inediam sustinere. Quas tragœdias non excitant, si quicquam vel de opibus eorum, vel de aura & opinione populari illis detrahatur? qui tamen Deum ipsum, inexhaustum bonorum omnium fontem, nouis quotidie sceleribus amittentes, nullo prorsus doloris sensu tanguntur. Quocirca hanc tantam affectuum nostrorum peruersitatem consideranti mihi, apparet planè internum hominem nostrum in quandam spiritualis paralysis ægritudinem peccati vitio incidisse. Simile. Euenit enim aliquando, vt homo sic hoc morbo corripiatur, vt altera corporis parte integra atque illæsa manente, altera vi morbi oppressa, omnis motus & sensus expers iaceat. Hinc fit, vt si eam quæ sana est, vel acicula leuiter pungas, acri doloris sensu afficiatur: morbida autem, si vel ferrum adhibeas & ignem, nihil sentiat. Idẽ igitur mihi interno homini nostro euenisse videtur. Cùm enim duplex sit eius portio, quarum altera spiritualia & diuina contuetur, altera verò terrena & ad corporis commodum pertinentia captat; sic tamen natura per peccatum deprauata & inuersa fuit, si eius suum altera eius pars retinuit, altera amisit, vt inferior hæc portio ea quæ ad corporis commodum pertinent, ardentissimo amore prosequatur: superior autẽ illa quæ spiritualia & diuina persequi debebat (quæ tantò flagrantiori studio amplectenda erant, quantò humanis diuina, terrenis cælestia, & caducis æterna præstant) nihili ea faciat, nec illorum iacturis quãlibet maximis perturbetur. Quis igitur hoc indicio non apertè videat internum hominem nostrum grauissimo paralysis morbo correptum; quãdo altera eius pars quæ terrena respicit, ita viuit & viget, altera verò, quæ diuina suspicere deberet, in plerisque hominum velut saxum quoddam immota maneat? Heu miseriam nũquam satis nec lacrymis quidem Hieremię deploratam! Quàm essemus felices, si res diuersa ratione procederet, si paralysis hæc non superiorem animæ partem, qua diuina suspicimus, sed inferiorem oppressisset: si videlicet ad terrena stupidos ac veluti mortuos, ad diuina verò acres ac vigentes sensus haberemus. Gal. 2. Quam quidem felicitatem sibi contigisse Paulus gloriatur, cùm se mundo mortuum, Deo autem

tem se viuere testatur. Quam eandem benedictio illa Iacobo Patriarchæ ab Angelo data adumbrasse videtur, qui carnis pede claudicante, spiritu sanus & incolumis erat. Gene. 32.

Hanc igitur tantam humanæ naturæ corruptelam miseratus naturæ conditor Dominus, multis antea seculis remedium crebris Prophetarum vaticinijs pollicitus est. Cuius rei extat locupletissimum Ezechielis testimonium, apud quem Dominus hodiernæ solennitatis mysterium his verbis apertissimè declarat: Effundam super vos aquam mundam, & mundabimini ab omnibus inquinamentis vestris, & dabo vobis cor nouum, & spiritum nouum ponam in medio vestri, & auferam cor lapideum de carne vestra, & dabo vobis cor carneum. Et Spiritum meum ponam in medio vestri, & faciam vt in præceptis meis ambuletis, & iudicia mea custodiatis, & operemini. Eadem penè verba repetit eiusdem Prophetæ cap. 11. Quid igitur his apertius? Imò quid promitti potuit illustrius? quid magnificentius? In his certè suauissimis verbis totius Euangelicæ philosophiæ summam Dominus complexus est. Tota enim ea hoc præcipuè docet, hoc ante omnia tradit, nempe lapsæ naturæ morbum, eiusdemque medicamentũ atque remedium: quod Christus Dominus passionis suæ sacrificio promereri, Spiritus verò sanctus vi atq. ope gratiæ suæ præstare debebat. Quæ omnia paucissimis his verbis cõprehensa sunt. Felices igitur, quibus hoc cæleste donũ contigit: felices, quorum corda sic emollita atq. commutata sunt: felices, qui superata atq. proculcata carne, spirituales atque diuini huius Spiritus illapsu effecti sunt. Hoc enim præcipuè diuinus hic Spiritus, mentem hominis inhabitans, operatur, vt quemadmodum Nabuchodonosor (de quo suprà mentionem fecimus) in humana effigie ferinum cor gestabat: ita contrà Spiritus sanctus sub humana forma diuinam mentem homini tribuat: qua diuinæ puritatis sanctitatem & innocentiam imitetur. Quod quidem apertè Paulus in persona sua expressit, cùm ait: Viuo ego, iam nõ ego, viuit verò in me Christus. Hoc erat autem præcipuum & summum medicamentum, quo humanæ naturæ morbus erat sanandus. Parum quidem medici hisce remedijs & fomentis tribuunt, quæ ægris corporibus exterius adhibentur. Salutis enim præcipuam spem in ijs ponunt, quæ in ipsa viscera immissa, noxios humores (è quibus tota vis morbi manat) foras egerũt. Lex autem hominibus olim data, sacrificia, & sacræ cærimoniæ velut externa quædam medicamenta ægris mentibus adhibita erant, quæ malum quod in imis visceribus conditum erat, non pellebant. At Spiritus sanctus adueniens, seseque cordibus nostris (in quibus tota morbi vis & peccati fomes hærebat) insinuans,

Ezech. 36.

Simile.

sinuans, & noxios peccatorum humores foras protrudit, & fomitis ardorẽ gratiæ suæ rore tẽperat, & verũ ad spiritualia omnia robur confert: atq. ita naturam peccati morbo ægram sanat.

Hæc est ergo solemnitas, fratres, quam hodie celebramus: in qua videlicet fidelis Dominus in verbis suis hanc hodie veridicam promissionem impleuit, quam ineffabili misericordia sua promisit, quãdo nobis hodierna die de cęlo corporea specie Spiritum suum misit, & in medio nostri posuit: cuius operatione & virtute spiritualem animæ nostræ paralysim sustulit, & lapideũ cor nostrum in carneum, hoc est, in tenerum, molle, atque tractabile commutauit: quò videlicet non minus spiritualibus commodis aut incõmodis, quã cor carneum carnalibus afficeretur, nec minus illud ad spiritualia, quàm hoc ad corporalia moueretur. Quod quidẽ infusæ charitatis munere & beneficio fit,
Rom. 5. quæ per Spiritũ sanctũ nobis donatur, sicut Apostolus ait. Hæc enim charitas facit, vt cor nostrũ, quod ad spiritualia atque diuina frigebat, ac penè stupidũ & veluti saxeum erat, ardentissimo erga illa amore afficiatur. Aliter enim, quonam modo carnis natura & mens carni immersa, in spiritualium rerum amorem assurgere, nisi hoc spiritu adiuta potuisset? Quo amore incensa protinus quem amiserat sensum, motumq. recuperat. Amoris enim est, cæteros quoq. affectus & motus animi amorem ipsum consequentes post se trahere, atq ita demum vitam nostram re-
August. ctè cõstituere, cuius recta constitutio (vt D. Augustinus ait) in amoris ordine sita est.

Quia verò anima nostra carni immersa, & in carnis quodãmodo naturam versa, ad spiritualia atque diuina bona affici per se minimè poterat, magno Dei munere factum est, vt Spiritus sanctus (qui Patris & Filij amor est, qui charitas est, qui igneus ille fluuius est, qui ab ore Dei procedit) in corda nostra effunderetur, cuius omnipotenti virtute mentes nostræ (quæ ad sola visibilia & corporea bona afficiebantur) in inuisibilium amo-
Simile. rem raperentur. Sicut enim ignis proprium est, quamcumque materiã corripuerit, in ignem vertere: ita Spiritus sanctus, qui, vt diximus, essentialiter Amor est, quas mentes occupauerit, in
Simile. sui amorem vehementer incendit. Quid autẽ mirum hoc pijs hominibus præstare Spiritum sanctũ erga diuina, quod aliquãdo spiritus nequã erga impura & carnalia opera efficit? In vita
Hieron. namque beati Hilarionis, quã D. Hieronymus scripsit, nobilis quædam virgo fuisse memoratur, quę Dęmonis opera & veneficijs dementata, in vilissimi cuiusdam famuli amorẽ sic exarsit, vt penè ad insaniam adigeretur. Si igitur potestates illę aduersæ, quæ hominis mentẽ & voluntatem attingere nequeunt, ita illam (Deo permittente) perturbare varijs imaginibus possunt,

sunt, vt in ea repentè deperéant quæ antea despiciebant: quid mirum, si omnipotēs ille Spiritus, qui ipsam hominis mentem contingere, in eáque sedem sibi deligere potest, eam diuinarū, hoc est, præstantissimarum & nobilissimarum rerum ardentissimo amore incendat? Vtinam nos impedimenta omnia submoueremus: vtinam sublatis vitiorum sordibus, nos illi aditū præberemus, & corda nostra casta illi & munda tabernacula aptaremus: ipse enim protinus in ea delapsus, cælestiū rerum amore mirabiliter inflammaret, & terrenarum nobis rerū, quarum anteà amore tenebamur, fastidium ingeneraret.

II.

Ex hac autem in Deum charitate, fraterna deinde charitas nascitur: quæ quo Deum amore diligit, eius quoque filios, hoc est, omnes homines perinde atque seipsum diligit. Quod initio nascentis Ecclesiæ huius Spiritus beneficio fidelibus contigit, de quibus Lucas ait: Multitudinis autem credentium erat cor vnum & anima vna. Omnes igitur fideles quāuis dissimillimis tum locis tum fortunis & officijs discreti sitis, in vnum tamen Ecclesiæ corpus hoc diuini Spiritus glutino compacti & copulati estis. Hoc est ergo verum Pentecostes festum, hoc felix & faustū pascha, quod fidelibus cūctis bene precari debetis, vt videlicet in eos Spiritus sanctus adueniens, sic eos charitate deuinciat, vt sine personarum acceptione eodem se omnes amore diligant, deque omnibus (quacumque illi fortuna sint, siue serui, siue liberi, siue nobiles, siue ignobiles, siue Reges & Principes, siue infimæ sortis homines) bene mereri, & in omnes charitatis officia tanquā in seipsos impartiri studeant. Proprium namque huius diuini Spiritus est, ad vnitatē omnia reuocare, cùm omnibus idem esse, nempe spirituale atq. diuinum tribuat, cuius participatione omnes vnum corpus, vnum cor, & anima vna efficiuntur. Ex hac autem spiritus vnitate ijdem affectus, eademq. studia & opera consequuntur. Ita fit, vt vno aliquo miseriā suam deflēte, cæteri defleant, gaudēte gaudeāt, dolente doleant, languente langueant, & in peccatum ruēte, cęteri compassionis affectu sibi ruere videantur. Quem quidem affectum illa Pauli verba exprimunt: Quis infirmatur, & ego non infirmor? quis scandalizatur, & ego non vror? Act. 4. 2. Cor. 11.

His igitur rationibus Spiritus ille cęlestis has duas principes animæ nostræ vires (quarum imperio aliæ subijciuntur) numine suo sanat atq. reformat. Quod quidē Esaias ita futurum vaticinatur, cùm Dominus sordes filiarum Sion se purgaturum promittat in spiritu iudicij & spiritu ardoris: spiritu namq. iudicij sic intellectum diuinæ lucis splendore instruit & illuminat, vt cælestia cōtueri, & pro dignitate illa ęstimare possit, quæ

antea

antea nihili faciebat: quo etiam omnes Diaboli fraudes intelligere, & pretiosum à vili, lucem à tenebris secernere sine errore valeat. Et quoniam innumera penè sunt, quæ iuxta iudicij huius leges atque præscripta nos viuere impediunt, ad spiritum iudicij, spiritū addidit ardoris, quò Dei amore voluntas incensa, omnia hæc impedimenta superare queat. Sic enim hæc diuina vis intellectum hominis illustrat, sic voluntatem impellit & accendit, sic omnia interiora eius penetrat, sic denique cæteras animæ vires afficit & immutat, vt iam nec intellectus iudicet, quod antè iudicabat; nec volūtas velit, quæ antè volebat: nec memoria recolat, quæ recolere antea solita erat; nec oculi videant, quod antè videbant: antea enim omnia tanquam voluptatis atque curiositatis irritamenta cernebant, modò omnibus in rebus Deum sibi videre videntur.

Quo minus mirandum est, fratres, si viri sancti, hoc Spiritu Dei pleni, adeò magna opera & communem hominū virtutem ac fidē superantia ederent, cùm hunc tam potentē intra se Spiritum haberent, qui eos ab omniū terrenarū rerū cupiditate & amore abductos, solo cælestium rerū amore & contemplatione pascebat. Hinc Socrates in Ecclesiastica historia, sanctum quēdam Abbatem fuisse memorat, qui cùm vilissimo pane victitaret, & ab eo quæreretur, cur eo semper pane vesceretur, qui adeò esset vilis & insuauis: Ne, inquit, vlla res sit quæ mihi præter Deum suauis & iucunda sit: in quo vno omnem felicitatem & iucūditatem meam collocaui. Quid ad hoc dicemus, fratres, qui tam longè ab hoc spiritu & mente distamus? Quis enim nostrum in rebus diuinis aut talē suauitatē, aut vllam omnino suauitatem percipit? Imo sunt quidā adeò carnalibus delicijs assueti, vt fabulas & somnia esse putent, quidquid nos de spiritualium deliciarum magnitudine prædicamus.

Socrates.

Sed fortè dices, non esse ad salutem necessarium hunc adeò vehementem & insignem spiritum habere, cùm non omnes ad perfectiorem vitam teneantur. Scio planè. Varij enim virtutis gradus, varijque Spiritus sancti effectus sunt. Nullus tamen adeò infimus est, vt non in eo necesse sit & Deum diligere supra omnia, & peccatum supra omnia detestari: hoc est, vt omnia prius vitæ discrimina subire, quàm lethale aliquod crimē admittere, verè & ex animo parati simus. Hanc enim cunctis fidelibus Dominus legem sanxit cùm dixit: Si quis venit ad me, & non odit patrem suum & matrē, & vxorem, & filios, & fratres, & sorores, adhuc autem & animam suam, non potest meus esse discipulus. Quid igitur? An ad hoc venit Christus, vt naturæ iura dissolueret, quæ ipse condidit? Nullo modo. Sed hoc tamen nobis insinuare voluit, tantum conditori & salutis

Luc 14.

nostræ

nostræ autori esse tribuendum, vt prius omnia alia naturæ iura, quàm ius illi debitum violandum sit: quod qui non facit, discipulus eius esse non potest. Ergo omnes lex vna constrictos tenet, quicumque discipuli Christi esse velint. Hoc autem præstare inter tot mundi laqueos, tot offendicula, tot hominũ contumelias & iniurias, totque in promptu positas ruinarum occasiones, non minorem aliquando virtutem & robur spiritus, quàm maximarum virtutum operatio requirit.

Cæterùm ne quis cùm hanc tantam animi constantiã à nobis requiri audit, animũ despondeat; ex ijs quæ hactenus dicta sunt, animum resumere, & in spem erigi facilè poterit. Si enim in hoc Spiritus sanctus datus est, vt lapideum cor à nobis auferens, nouum cor, nouam mentem, nouam vitam, nouũ lumen, nouum dilectionis ignem, nouumque spiritum & inuictũ robur nobis tribuat; quo carnis cupiditate compressa, diuinis legibus obtemperemus; quid mirum, si hoc cælesti spiritu hausto cælestem vitam ab omni carnis contagio immunem viuere valeamus? Si enim Deus pro nobis, & intra nos est, quæ nos vis de gradu virtutis & constantiæ depellere queat?

Sit ergo prima cura, fratres, vt hunc cælestem Spiritum hauriamus. Quem quidem hauriemus, si assiduè cum Propheta clamemus, Cor mundum crea in me Deus, & spiritum rectũ innoua in visceribus meis. Ne proijcias me à facie tua, & Spiritum sanctum tuum ne auferas à me. Redde mihi lætitiam salutaris tui, & spiritu principali cõfirma me. Ad hanc autẽ petitionem idem ipse Spiritus nos adiuuat (ne quicquam sit quod illi non debeamus) qui postulat pro nobis gemitibus inenarrabilibus: hoc est, nos ipsos hoc ardentissimo studio ad petendum incendit, cùm mirabili donorum suorum dignitate ante oculos posita, cupiditatem nostrã inflammat, sitim acuit, desiderium accendit, atq. ita demum gemitibus inenarrabilbus dona sua postulare facit. Hæc igitur postulatio quæ non iners, non segnis, non denique exanguis & arida est (quales plerçque multorum esse solent) numquam vacua redit, sed cælum conscendẽs, inde nobis spiritum trahit, clamans cum Propheta: Os meum aperui, & attraxi spiritum, quia mandata tua desiderabam. Hoc igitur affectu & studio petamus, clamemus, pulsemus, & quæramus, fratres, apud cælestem Patrem, qui Spiritum bonũ petentibus præbet: vt ipse nos deducat in terram rectam, hoc est, in terram viuentium, vnde mors exulat, dolor abest, cupiditas conquiescit, & sempiterna lętitia deliciarum atque bonorum omnium fructu cumulata perpetuò regnat.

Psal. 50.

Psal. 118.

IN EODEM FESTO PENTECOSTES CONCIO TERTIA: IN QVA primùm omnia quæ pijs hominibus ad ſalutem neceſſaria ſunt, ab vno Spiritu ſancto pleniſſimè donari declaratur. Secundo verò loco varijs quæſtionibus ad hoc argumenti genus pertinentibus reſpondetur.

THE. *Paracletus autem ſpiritus ſanctus, quem mittet pater in nomine meo, ille vos docebit omnia, & ſuggeret vobis omnia quæcunque dixero vobis.* Ioan. 14.

AMILIARE eſt iis qui ſe mutuo amore diligunt, cùm ab inuicem ſeparantur, munuſculis atque litteris vltrò citroq; datis, intermiſſam amicitiæ conſuetudinem reſarcire. Sic enim cùm alter coniugum peregrè profectus, in aliena regione diutius commoratur, dilectę vxori, eximioq; viri amore flagranti, non litteras modò, ſed quidquid in ea regione in pretio habetur, mittere ſolet: quò illius erga ſe fidem & amorem his mutuæ dilectionis obſidibus excitet & conſeruet. Hoc ipſum Eccleſiæ Sponſus Dominus Ieſus hodierno die præſtitit: qui quò dilectionis erga nos ſuæ fidem atque conſtantiam indicaret, neque eam diſceſſu ſuo à nobis extinctam, aut aliqua in re imminutam oſtenderet, Spiritum ſanctum è cæleſti illa regione in hanc noſtram demiſit: quo nihil erat in ea pretioſius atque ſublimius. Sed hac tamen in re (vt cætera taceantur) doni huius gratia maior eſt, quòd homines quidem amoris pignora & indicia, non amorem ad amicos mittere poſſunt: Chriſtus autem Dominus ipſum ad nos Amorem ſuum, eundemque donum præclariſſimum miſit. Vtrumq; enim, & amoris & ſummi doni ratio, in Spiritum ſanctum cadit. Qua quidem in re non modò vnigeniti Filij Dei, ſed etiam ſummi Patris charitatem in genus hominum agnoſcere licet: quando idem non modò Filium anteà, ſed Spiritum quoque ſuum ad nos hodie miſit. Sicut enim vterque à Patre procedit: ita vterque ex voluntate ſummi Patris ad nos è cælo miſſus eſt. In quo quidem pietatis officio cæleſtis Pater matris erga infantulos ſuos affectum nobis exhibuiſſe videtur: quæ cùm alterum ex vberibus filio ſugendum porrexerit, alterum deinde ſimili charitate præbet.

Sic igitur summus ille Pater, qui plusquam materna erga suos viscera gestat, vbi alterũ gratiarum omnium fontẽ, nempe Filiũ suũ, nobis propinauit; alterũ hodie exhibet, nempe Spiritũ sanctum. Hoc autem (vt D. Tho. interpretatur) magnifica illa Dñi verba significant: Et sumam ego de medulla cedri sublimis, & de vertice ramorũ eius tenerũ distringam, & plantabo super montẽ excelsum, & erumpet in germẽ, & faciet fructum. Cedrus sublimis cæleste Patrem; vertex autẽ cedri, vnigenitũ eius qui à Patre procedit; medulla verò intra cedrũ cõdita, Spiritum sanctum designat, qui intimus Patris & Filij Amor est. Vtrumq; igitur, verticẽ scilicet ac medullã, cælestis Pater in Ecclesiæ monte plantauit, cùm Filiũ & Spiritũ sanctum in nos è cælo demisit, vt eorũ ope atque virtute spiritualẽ atque diuinã vitã homines in terra degerẽt, spiritualesque ac diuinos bonorũ operũ fructus ederẽt. Qua in re totius beatissimæ Trinitatis solicitudinẽ & curã animaduertere licet; quę tota in salutis humanę procuratione occupata est. Pater enim seipsum nobis offert in felicitatis præmiũ: Filius in redemptionis pretiũ: Spiritus verò sanctus in hæreditatis pignus, & vitæ solatiũ atq; medicamentum. Qua de re sic D. Aug. ait: Deus misericordia motus, misit Filiũ suum, quo redimeret seruos: misit etiam Spiritũ sanctum, quo seruos adoptaret in filios. Filium dedit in pretiũ redemptionis: Spiritũ sanctũ in priuilegium amoris: se denique totum seruat in hæreditatẽ adoptionis. Sic ergo Deus vt piissimus & misericors, præ desiderio & amore hominis, nõ solùm sua, verùm etiam seipsum impendit, vt hominem recuperaret non tam sibi, quàm homini. Hæc ille. Vtinam nos, fratres, eo studio quæ ad salutem nostram pertinent, curaremus, quo beatissima illa Trinitas (quæ bonorum nostrorum non eget) ex sola bonitate eam iuuare atque promouere satagit. Vt igitur in præsenti concione de hoc summo diuinæ charitatis beneficio dignum aliquid dicere valeamus, cælestem opem sacratissimæ Virginis interuentu suppliciter imploremus.

[Margin: D. Tho. Opusc. de sacram. — Ezech. 17 — Augúst. in Man.]

AVE MARIA.

INTER varios veterũ Philosophorũ errores vix vllus perniciosior extitit, quã eorũ qui diuinã prouidentiã impiè (vt ait Plato) & nefariè sustulerunt. Sublata enim prouidẽtia, vbi nullus apud Deum est bonorum malorumque delectus, quid consequens est, nisi vt (quemadmodũ Apostolus ait) in omnem se homines operationẽ immunditiæ & auaritiæ tradant? Si igitur ita res habet (vt idẽ ait) comedamus & bibamus, cras enim moriemur. Quisquis igitur diuinã prouidentiã sustulit, virtutem omnẽ & omne officiũ è vita hominũ eliminauit. Esse autem hunc errorem apertissimum, clamant cælum, terra, mare, & om-

[Margin: Ephe. 4. — Esai. 22]

& omnia quæ cæli sinu continentur. Qui enim infinitam hanc pulcherrimarum rerum turbam in hominis obsequiũ cõdidit, naturamque vniuersam indefessa cura administrat, quomodo hominum curã abijciet, propter quos non solùm tam multa & admiranda semel molitus est, sed etiam perpetua administratione gubernat? Cui enim alteri pisces maris, cui volatilia cæli, cui bestiæ terræ, cui tot fruges, tot arborũ fructus, tot pratorum suauè olentes flores, tot frondosæ siluæ, tot aromatũ & pigmẽtorũ species, tot medicæ herbæ, reliquaq; multiplex, varia, atq; infinita naturæ supellex, nisi hominis obsequio & saluti seruit? Atque, vt terrena prætercam, in quem aliũ vsum destinatus est tantus ille fulgor Solis & Lunæ reliquorumq; errãtium siderum admirabilis in varia & multiplici conuersione cõstantia, dierũ & noctium vicissitudines, temporumque aptissimæ ad moderandã vitã varietates? Quid ipsius cælestis naturę tãti motus atque conuersiones admirabili inter se ratione cõcinentes, ad omniũ rerũ quæ ipsius cæli sinu continentur, statũ atque naturã conseruandã? Num parũ liquet omnia hæc ad humanę vitæ cõmoditates perpetuò deseruire? Lunæ quippe varię mutationes, Solisque ad nos accessus atque recessus, orbiumq; cælestiũ motus, quos ex imperio Domini variæ intelligẽtiæ orbibus ipsis præpositæ mouẽt, omnium quæ in terra marique gignũtur, causæ existunt. Quę cũ ita sint, quonã modo qui tã multa in humanę vitæ vsum excogitauit, & sempiterna cura moderatur, hominis prouidentiam abijciet, cui tam multa prouidit? Sed fortè dices: Fateor hæc omnia ad humani corporis curam & prouidentiã pertinere. Quid igitur? An tantã Deus vilissimæ partis nostræ curã geret, nobilissima nostri portione, nẽpe anima rationali, neglecta? Quis hoc mentis cõpos in animum inducere possit: vt videlicet indumẽti aliquis diligentissimã curã habeat, ipsum verò corpus omnino negligat, & vulnerari atque lacerari sinat? Quid verò aliud corpus nostrum quàm animæ
2. Pet. 1. quodãmodo indumentum, aut quemadmodũ Petrus Apostolus vocat, eius tabernaculũ est? Neq; enim domũ appellare voluit, quæ frequenter domino superstes existit; sed tabernaculũ, quod domino etiã permanẽte facilè commutatur. Si ergo tam multa & mirãda Deus in huius tabernaculi vsum molitus est; quid quæso propter huius tabernaculi dominũ faciet? Absurdissimũ enim esset, diuinã Sapientiã maiori studio infima quã summa curare. Si igitur totus hic inferior mundus humano corpori seruit, maius aliquid mundo ad salutem animæ procurandam destinandum erat. Quid verò maius mundo cogitari potest, quàm cõditor mundi? Hunc ergo animæ nostræ curam gerere, fateamur necesse est.

Hoc igitur summum diuinæ pietatis beneficium festis hodie laudibus celebramus, fratres, in quo videlicet Spiritus sanctus ad hoc tantum munus hominibus præstandum è cælo delapsus, & in Apostolica pectora effusus, hanc tantam benignitatem & gratiam visibili etiam signo declarare dignatus est. Quamuis autem ipse vnus idemque simplicissimus sit, creaturæ autem corporis vsibus deseruientes innumeræ: is tamen instar omnium, imò supra omnia est. Illas namque plures esse necesse fuit, quia imperfectæ erant, nec vna aliqua præstare omnia poterat: at hic qui summè perfectus est, qui vnus in se omnia continet, qui bonorum omnium fons inexhaustus est, vnus tantùm esse debuit: Sidera enim ideò multa sunt, quia cùm exiguo splendore fulgeant, multarum congerie quod cuique deerat refici & suppleri debuit. Sol autem ideò vnus est, quia cùm splendidissimus sit, aliorum siderum accessione non eget. Idem igitur de conditore nostro sentiēdū est, qui in summa naturæ suæ simplicitate rerum omnium conditarum perfectiones longè perfectiùs continet. Hinc Diuus Augustin. Aurum, inquit, quod tibi est, non potest esse argentum. Vinum quod tibi est, non potest tibi esse panis. Deus verò totus tibi est, in eo totum habebis. Hinc idem August. hoc vno salutis autore contentus, ipsum solum se desiderare ostendit his verbis: Nihil, Domine, peto nisi te; quia tu es doctor & doctrina, medicus & medicina, perfector & præparator mentis, amor & amator: tu es donum, tu es dator, vita, & vitæ conseruator. Quam quidem sententiam Diuus Gregor. propositis exemplis confirmat his verbis: Considero Patres noui & veteris testamenti, Dauid, Danielem, Amos, Petrum, Paulū, & Matthæum, & apertis oculis fidei intueor. Implet namque Spiritus sanctus puerum citharœdum, & Psalmistam facit: implet abstinentem puerum, & iudicem senum facit: implet pastorem armentarium, & Prophetam facit: implet piscatorem, & principem Apostolorum facit: implet persecutorem, & Doctorem gentium facit: implet publicanum, & Euangelistam facit. Quàm ergo dementes sumus, qui hunc Spiritum nō quærimus. Cùm igitur, rerum omnium perfectiones atque virtutes in Deo sint, longè meliùs sola eius cura & prouidentia animæ nostræ consultum est, quàm si infinitam rerum cōgeriem ad eius curam & obsequium Dominus destinasset. Hac enim de causa Spiritus vnicus & multiplex esse dicitur: quia omnium est artifex, omnem habens scientiam, omnia prospiciens, & omnia quæ ad animæ salutem spectant, cumulatissimè præstans. Hoc ipsum autem Hieronymus Vidas in hymno testatur his verbis:

Simile. August. Idem. Gregor. Sap. 7.

Nam quicunque tibi se iungit & altius hæret,
Téque habet, omnia habet, nulliúsque indigus vltrà est:
Omnia sunt in te, per te omnia, te omnia ab vno:
Si quid opus, nulli dees: atque omnia omnibus vnus
Sufficis, & te qui sis omnibus, omnia præbes.

Quid autem mirum, si hæc omnia quæ ad spiritualis vitæ perfectionem requiruntur, prestat vnus Spiritus sanctus, cùm anima rationalis (quæ verè vnica & simplex forma est) ad functiones omnes quæ ad naturalem hanc vitam requiruntur, plenissimam vim & facultatem præbeat, & tam varias atque multiplices actiones in omnibus tum corporis sensibus, tum ipsius
Simile. animæ viribus operetur? Quid enim est, quo homo ad hanc cęlestem vitam egeat, quod is abundè non tribuat? Si enim luce & rerum diuinarum cognitione indiget, spiritus veritatis est: si viribus destituitur, virtus & fortitudo est: si ægritudine laborat, medicus & medicamentum est: si doctrina eget, Ecclesiæ atque præcipuè paruulorum magister est: si viæ ducem quærit, certissimus in cælum dux est: si rectore indiget, rex noster est: si inter hostes periclitatur, defensor & protector noster est: si paruulus & infans est, nutricius & paruulorū pædagogus est: si variis vitæ huius ærumnis premitur, Paracletus, hoc est, consolator est: si adiutore indiget, adiutor in opportunitatibus & in tribulatione est: atq;, vt semel finiā, vnus omnibus omnia est.

Quam eius multiplicem virtutem B. pater Franciscus diu multumq; expertus, tota nocte orans, hanc vnam vocem magno cordis affectu identidem repetebat: Deus meus & omnia, Deus meus & omnia. Verè enim omnia est, qui omnia in omnibus operatur. Hoc autē beati omnes in cælo apertissimè in-
Esai. 26. telligent, quando illa Esaiæ verba proferent: Omnia opera nostra operatus es in nobis, Domine.

Hac autem de causa spiritus sanctus varia in scripturis sanctis sortitur nomina, vt varia & multiplex eius virtus per ea insinuetur. Appellatur enim spiritus sapientiæ, intelligentię, cōsilij, fortitudinis, prudentiæ, religionis, veritatis, libertatis, adoptionis. Fons prætereà perennis atque diuini ardoris incēdium, ordinis, conueniētiæ, pulchritudinis, voluptatis effector. His quippe nominibus exprimitur, vt varia eius officia quæ in fideliū mentibus exequitur, intelligeremus. Illius igitur abscessu nec lux, nec vita, nec decus, nec iucunditas vlla reperitur: Omnia tenebris obruūtur, pestiferis morbis impediūtur, luctu & mœroris acerbitate conficiuntur. At illius præsenti numine, nouus repentè ornatus exoritur: omniaque læta & collustrata conspicimus.
Galat. 5. Sed Apostolus tamen, qui hoc cælesti spiritu plenus erat, multiplices eius fructus enumerat his verbis: Fructus autem

spiritus

ſpiritus charitas, pax, gaudium, bonitas, &c. Quia verò omnes hos fructus explanare non vacat, trium ſolùm qui primo loco poſiti ſunt, vim & efficaciā paucis explanabo. Hi namq; tres indiſſolubili inter ſe ordine atq; nexu cōſequuntur. Sublata nāq; cupiditatis libidine, quæ in animi ſtatu turbas efficit, & foras excurrit, vt tumultus excitet, nefariūque bellū contra ſocietatē generis humani molitur: charitas protinus opera diuini ſpiritus ardens exiſtit. Illa autem precatio, quâ Chriſtus patrē ſuppliciter orabat (cùm mors illius inſtaret) vt diſcipuli illius vnū fierent, & ſtudio charitatis illam diuinarū perſonarum cōiunctionem (quoad liceret) imitarentur, idē ſpiritus ſanctus efficit. Cū enim multiplici & effrenatæ cupiditati (quæ diſſidiorum omnium ſeminarium eſt) interitum afferat, & animos cupiditate vnius ſummi boni vehementer incendat: is planè omnē diſcordiam tollit, & ſempiternam pacem conciliat. Quis autem hoc tantum beneficium afferre poteſt, niſi ſpiritus idem totius pacis & vnitatis effector? Ergò cùm ſeditionis materia tollatur, & idem omnes ardenter expetant, ſintque inter ſe moribus & vita ſimillimi, & quilibet in altero ſui imaginem mēte perſpiciat, & arctiſſimo ſpiritus ſancti vinculo inter ſe deuincti ſint, ex omnium animis vnus ſenſus atque voluntas efficitur. Ioan. 17.

Ex huiuſmodi verò charitate pax illa quæ exuperat omnem ſenſum, conſequenter exoritur. Mens enim ita Deo coniungitur, vt in ſumma tranquillitate verſetur. In illum enim, qui ad hunc modum in Dei tutela atque præſidio latet, nec libidinis importunæ temeritas inuehitur, nec illius animum vllæ pœnæ ſcelerum perſequuntur, nec formidines graui cura ſollicitant, nec mundi totius fragor, metuſq; ruinæ labefactat, nec intenti vlli terrores & cruciatus de ſtatu conuellunt. Ex his verò tantis bonis gaudium illud naſcitur, quod Ioannes Manna abſconditum nominat: quod Petrus lætitiam inenarrabilem appellat: quod Dauid torrentem voluptatis eſſe dicit: quod poſtremò Chriſtus gaudium ſtabile atque ſempiternum fore prænūciat. Hac ſpiritus diuini iucūditate completus animus exultat, tantaque lætitia geſtit, vt imperitis interdum deſipere videatur. Hac autem ratione idē ſpiritus præſtat, vt guſtu veriſſimæ voluptatis futiles & inanes facillimè contemnantur, ſenſu cæleſtium diuitiarum terrenæ deſpiciantur, ſtudio gloriæ diuinæ falſi honoris & dignitatis ornamēta reſpuantur, & mentes ſtudio numinis diuini vehementiſſimè concitentur.

Ex his autem adeò magnificis ſpiritus ſancti muneribus & officijs ea beatitudo conſurgit, quæ in hac vita inchoata, in altera perficienda eſt. Quàm variæ fuerunt olim Philoſophorum de ſummo bono ſententiæ! Alij namque dignitatē, alij doloris

vacuitatem, alij voluptatẽ, alij naturæ principia ex animi ſententia conſtituta, alij deniq; alias ſummi boni rationes excogitabãt. Ad hæc omnia ſimul in ſpiritus ſancti munere & benignitate cõſiſtunt. Is enim eſt veriſſimi decoris, & honeſtatis, & dignitatis architectus: is animos hominũ iucũditate ſua ab omni ſenſu doloris auertit: is naturã animi ad Dei ſimilitudinem facti perfectè conſtituit: is deniq. mẽtes humanas tãta voluptate perfundit, quantam nulla vbertas orationis explicare dicẽdo poterit. Ex his autẽ liquere puto, fratres, quo ſtudio, quo affectu, quaque animi contentione & ardore hunc cæleſtẽ hoſpitẽ deſiderare, quærere, & continuis à Domino precibus poſtulare debeamus: vt ad nos veniens, in nobis requieſcere, & ſtabilem in mentibus noſtris ſedẽ ſibi figere dignetur. Vnde colligimus, ſacrariſſimum hoc feſtũ non huius diei tantùm, ſed totius vitæ atque adeò omniũ horarum feſtum eſſe. Quoties enim interno aliquo diuini ſpiritus motu vel deſiderio agitamur, vel ſpirituali gaudio afficimur: toties linguã noſtrã in cæleſtis huius hoſpitis & Paracleti præconia laxare deberemus.

Secunda pars.

I.

NVNC quoniã de multiplici ſpiritus ſancti officio & munere diximus, tacitis quibuſdam auditorum quæſtionibus reſpondendum eſt, quo plenius huius diei myſterium intelligamus. Primum enim quæret aliquis, qua ratione ſpiritus ſanctus piorum mentes inhabitare dicatur: cùm is cælum & terram impleat, & omnibus in rebus inſit. Eſt ille quidem omnibus in rebus; ſed hac tamen ratione, quòd vniuſcuiuſque rei naturam in ſuo eſſe naturali cõſeruet. Cæterùm in anima iuſti longè aliter eſſe dicitur. Non enim contentus animam in eſſe naturæ conſeruare, illam ad eſſe diuinum cæleſti virtute eleuat: dum eã purgat, illuminat, perficit, diuinaq. imagine informat: atque ita diuinæ ſimilitudinis & ſanctitatis participem facit, & hac ratione ad nobiliorem ſimilitudinem, quæ erit in futura vita, diſponit & præparat. Cùm enim cauſarum omnium ſit ſimiles ſibi effectus producere; conſequens eſt, vt ſpiritus ſanctus quam inhabitat mentem, ſpiritualem, ſanctam, atque diuinam, hoc eſt, ſui ſimilem atque deiformem efficiat. Hac igitur ſingulari ratione ſpiritus ſanctus in anima iuſti eſſe dicitur; quæ quidẽ rationalis creaturæ ſumma dignitas & perfectio eſt. Deinde quæret aliquis, cur hoc opus Spiritui ſancto potiſſimùm tribuatur: cùm hoc idem patris & filij ac totius beatiſſimæ Trinitatis opus ſit? Vt huic igitur quæſtioni reſpondeamus, illud primò ſtatuendum eſt, externa omnia beatiſſimæ Trinitatis opera indiuiſa eſſe; omnia enim ibi ſunt vnum vbi-

cumque

cumque non obuiat relationis oppoſitio. Sciendum præterea, quòd cùm variæ ſint diuinæ maieſtatis perfectiones & attributa, ſingulis attributis ſingula quædam opera accommodare ſolemus. Diuinæ ſiquidem omnipotentiæ rerum creatio, prouidentiæ gubernatio, ſapientiæ admirabilis rerum ordo atque diſpoſitio: bonitati verò & charitati rationalis creaturæ ſanctificatio tribuitur. Idem igitur Deus omnia quidem in omnibus operatur: ſed in ipſis tamen operibus ſuis aliæ atque aliæ eius virtutes & attributa magis elucent, vt propoſita à nobis exempla declarant. Poſtremò illud etiã animaduertendum eſt, ſimili pænè ratione diuinis perſonis quædam attribui, quæ alioqui omnibus communia ſunt. Patri enim, quoniã diuinitatis principium eſt, potentia: Filio, quia patris verbum & conceptus paternæ mentis eſt, ſapientia: ſpiritui verò ſancto, qui patris & filij amor eſt, amor & bonitas tribuuntur. Hinc fit, vt omnia diuinæ bonitatis & charitatis opera ſpiritui ſancto hac ratione potiſſimùm tribuantur: quæ tamen alioqui perſonis omnibus communia ſunt. Hinc omnia gratiarum munera, omnia ſpiritualia chariſmata, omnia Prophetarum eloquia ſpiritus ſancti munera eſſe dicuntur: quia omnia hæc immenſæ charitatis & bonitatis opera ſunt, quibus ad hominum ſalutem promouendam bonitate & miſericordia ſua vtitur. Inter quę opera rationalis creaturæ ſanctificationem numerari diximus: quæ planè ſummam Dei noſtri bonitatem, charitatemq́. declarat. Quanta enim bonitas & charitas eſt, immenſam illam & infinitam maieſtatẽ, quæ ſedet ſuper Cherubin, quæ ambulat ſuper pennas ventorum, quæ cęlum & terram implet, cui millia millium in cęlo miniſtrant angelorum, ſedem ſibi in hoc anguſto tugurio deligere, & manſionem in eo facere, viliſſimique homuncionis curam ſuſcipere, illumq́ue diuinitatis & ſanctitatis ſuæ participem reddere, omnibuſq́; donis ſuis cumulare voluiſſe? Qui enim hęc tria diligenter ponderauerit; nempe hominis vtilitatem, Dei ſublimitatem, & operis huius dignitatem: numquam ſatis tantam hanc Dei noſtri bonitatem & charitatẽ poterit demirari. His ita cõſtitutis, facilè liquet, qua ratione opus hoc & totius beatiſſimæ Trinitatis, & ſpiritus ſancti proprium ſit. Vnde quam mentem ſpiritus ſanctus, eandem tota Trinitas inhabitat, teſtãte Domino, qui ait: Ad eum veniemus, & manſionem apud eum faciemus. Ioan. 14.

Tertio deinde loco quęri illud quoque poteſt, cur poſt aſcenſum Domini in cælum, ſpiritus ſanctus in terram miſſus ſit, cùm potuiſſet ante demitti. Satis quidẽ pijs mentibus diuinæ voluntatis conſilium pro reſponſione eſſe deberet. Non tamen deeſt quid huic quæſtioni reſpondeamus. Voluit enim hac ratione

tione cæleſtis pater oſtendere, hoc tam præclarum donum (in quo ſalutis humanæ ſumma conſtituta eſt) Chriſto Domino atque Seruatori noſtro aſcribendum eſſe. Ipſe enim nobis hoc
Ioan. 14. donum precibus ſuis impetrauit, ſicut ipſe ait: Ego rogabo patrem, & alium paracletum dabit vobis, vt maneat vobiſcum in æternum. Neque precibus ſolùm, ſed multò magis meritis & paſſionis ſuæ ſacrificio tantum hoc munus nobis promeruit. Huc enim omnes eius labores tendebant, hoc vnum præcipuè captabat, vt meritis ſuis hæc tanta nobis gratia donaretur. Hinc
Ioan. 7. Ioannes ait: Nondum erat ſpiritus datus, quia Ieſus nondum erat glorificatus. Glorificatus autem fuit, non ſolùm reſurrectionis & aſcenſionis ſuę gloria, ſed etiam paſſionis ignominia, qua ſummi patris gloriam pleniſſima illa admiſſi ſceleris humani ſatisfactione, & admiranda obedientia illuſtrauit. Ante hoc igitur ſummum ſacrificium & piacularem hoſtiam, cùm nondum extarent paſſionis & mortis Chriſti merita, nondum erat ſpiritus ſanctus hominibus datus; ea videlicet plenitudine, qua poſt illa in mundum effuſus eſt, qui etiam nõ anguſtis Iudææ finibus contineretur: ſed in omnes exterarum gentium oras longè lateque diffunderetur, eáſque ad veræ fidei & diui-
Pſal. 21. nitatis cultum aduocaret. Hinc regius Propheta: Manducauerunt, inquit, & adorauerunt eum omnes pingues terræ: in conſpectu eius cadent omnes qui deſcendunt in terram. Pro eo autem quod ſubditur, Et anima mea illi viuet; in Hebræo habetur, Et anima eius nõ viuet. Iuxta hanc ergo verſionem ſenſus eſt, quòd pingues terræ, hoc eſt, viri potentes & diuites ſeculi (qui in delicijs & voluptatibus vitam omnem tranſigebãt) cæteræque mundi nationes Chriſtum Dominum adorabunt, ſeque ſupplices illi ſubmittent. Cuius ſubmiſſionis & religionis cauſam ſubdit cùm ait: Anima eius non viuet. Quia videlicet animam ſuam, hoc eſt, vitam ſuam pro illorum vita & ſalute ad
Iſai. 53. mortem obtulit. Quod apertè Eſaias teſtatur, cùm ait; Si poſuerit pro peccato animam ſuam, videbit ſemen longæuum, & vo-
Ibidem. luntas Domini in manu eius dirigetur. Et rurſum: Pro eo quod laborauit anima eius, videbit & ſaturabitur. Quia videlicet ob immenſos quos in hac vita propter patris gloriam pertulit labores, copioſiſſima gratiarum munera in eos quos ſanguinis ſui pretio redemit, effundi videbit.

Sed fortè dices: Quid neceſſe erat Dominum maieſtatis tot laboribus premi, tot ſupplicijs vexari; cùm quælibet eius actio (propter infinitam diuinæ perſonæ dignitatem) has tãtas opes promereri potuiſſet? Certè potuiſſet. Verùm ille non hoc tantum agebat, vt patrem nobis placatum exhiberet, ſpiritumque ſanctum in nos demitteret: ſed illud etiam, vt tantæ bonitatis oſtenſione

ostensione, tantæq; charitatis exhibitione, tantorumq; dolorũ perpessione, ferrea corda nostra emolliret, & ad mutuam amoris vicem reddendam incitaret. Vnde si quis paulo attentiùs Christi Domini vitam consideret, inueniet planè omnia eius opera, miracula, verba, exempla, & beneficia esse ignita quædam iacula, quibus voluntatem nostram amoris sui telo sanciaret, & charitatis igne incenderet. Nouerat enim humani cordis duritiem: quippe qui longè antè per Prophetam dixerat: Scio quia durus es tu, & neruus ferreus ceruix tua, & transgressorē ex vtero vocaui te. Ferreum ergo hominis pectus hoc tantæ charitatis igne molliendum erat. Isai.48.

Vltimo loco de ea specie in qua spiritus sanctus venit, agendum est. Venit autem super discipulos in specie vehementis aëris & ignis. Et quidem de aëris significatione in prima concione dictum à nobis est: nunc de igne paucis dicamus, quamuis ea res longiorem tractationem desideret. Magnam quippe philosophandi materiam nobis spiritus sanctus præbuit, cùm se hac specie hominibus insinuare voluit. Vix enim quicquam in rebus corporeis est, quod varios atque multiplices spiritus sancti effectus ita significet. Vnde quemadmodum cùm Saluator venerabile corporis sui sacramentum cibum esse dixit, hoc vno verbo omnia quæ corporeus cibus in edētibus efficit, sacramentum hoc in piorũ mētibus efficere designauit: sic cùm spiritus sanctus sub ignis specie virtutem suam declarare voluit, omnia ferè quæ ad ignis naturam pertinent, sibi etiã spiritualiter conuenire docuit. Vnde sicut ignis incendit, liquat, durat, sursum agitur, & omnia quæ ei applicita & coniuncta fuerint, sui similia facere cōtendit: sic etiam spiritus sanctus, quã mentem occupauerit, rerum cælestium amore incendit, dulcedinis suauitate liquefacit, fortitudinis virtute roborat, ad superna eleuat, & sui tãdem similem, hoc est, spiritualem, sanctam, atq; diuinã (quatenus homini licet) efficere conatur. Sed ex his tamen illud præcipuè sumo, quòd ignis cælo proximus atq. contiguus, sedem sibi in supera mundi regione delegit. Hoc autem earum mentium, quas spiritus sanctus inhabitat, maximè proprium est, qui eas, licet carnis pōdere ad ima deuergant, potenti tamen virtute sua à terrenis rebus abductas, ad cælestia secum eleuat & attollit. Sicut enim aqua illa quam Samaritanæ Dominus promisit, salit in vitam æternam (vnde eadem profecta est) ita spiritus hic cælestis, eos quoque quos inhabitat, sic in cælestem patriam subleuat, vt curas omnes, & cogitationes, & studia, atque opera ad illam semper dirigant. Simile.

Hinc illud etiam sequitur, vt in omnibus etiam operibus quibus pij homines naturæ necessitati seruiunt (hoc est, quod

comedunt,

comedunt, quod bibunt, quod dormiũt, quod manu sibi victum parant) huc referunt, huc mentis intentione tendũt, vt illi gratificentur & obsequantur, à quo tam ingẽs bonum se accepturos sperant. Sicut igitur hoc igne incensi, flagrant amore Dei: ita quæcumque faciunt, quæcumque moliuntur, propter illius amorem faciunt, ad illiusque gloriam referunt. Hinc Dionysius: Radij, inquit, diuinæ claritatis, qui ad nos vsque demittuntur, rursum ad colligantis spiritus vnitatem, diuinamque simplicitatem nos conuertunt. Qua in re piscatorũ artem diuina sapientia imitari videtur; qui hamum filo pendentem in aquarũ ima demittunt, vt pisces in imo residentes ad supera trahant: Sic enim spiritus sanctus è cælo in terram demissus, terrenos homines secum subuehit in cælũ, quamuis illud ad mortem, hoc ad vitam fidelibus tribuendam ordinetur. Ab hac autem intentionis puritate omnia actionum nostrarum merita proficiscuntur: quoniam sapientissimus ille spirituum ponderator in operibus nostris non tam manum, quàm animum, hoc est, non tam externam operis faciem, quã internam mentis intentionem considerat. O quàm multi in supremo illo examine se delusos deprehendent: quos externa species operũ suorum sine vllo diuini numinis respectu edita fefellit! Cuius rei non leue indicium est, quòd illa virtutum opera, quæ aut ignominiæ, aut laboris & doloris aliquid præseferre videntur, fugimus, ac detrectamus: ea verò quæ commoditatibus nostris aut gloriæ seruiunt, libenter amplectimur. Quo tempore suspecti nobis esse debemus, an nos ad illa propriæ vtilitatis ratio, an amor diuinitatis impellat. Ad hoc enim præcipuè spiritus sanctus è cælo in terram missus est, vt mentes nostras à terrenis ad cælestia eleuaret; vt mundo mortui, Deo viuamus, & in terris positi, cælestia amplectamur, illis inhiemus, illorum studio & amore flagremus, nullisque propterea in hac vita laboribus parcamus: imò etiam mori propter illa pulcherrimum iudicemus: quò tandem ad plenam eorum possessionem spiritu sancto ducente & in via dirigente, peruenire mereamur.

Dionys.

Simil.

IN

IN EODEM FESTO PENTECOSTES CONCIO QVARTA: IN QVA DE varijs admirandisque Spiritus sancti officijs & effectibus, quos in piorum mẽtibus operatur, sigillatim differitur.

THE. *Paracletus autem spiritus sanctus, quem mittet pater in nomine meo, ille vos docebit omnia, & suggeret vobis omnia quæcunque dixero vobis.* Ioan. 4.

ELEBRAMVS hodie, fratres dilectissimi, aduentum spiritus sancti. Quis autem pro dignitate hanc tantam gratiam, hoc tantum opus, hoc tam ingens diuinæ pietatis & misericordiæ beneficium poterit explicare? Est enim aduentus hic omnium diuinorum operum, omnium beneficiorum, omniumque spiritualium gratiarum velut finis. Imò verò quicquid in orbe terrarum diuina prouidentia molita est, in hunc præcipuè finem destinauit, vt huius diuini spiritus participes efficeremur: atq; ita in eius sobole censeremur, & eius tandem hæreditatem consequeremur.

Quæ cùm ita sint, duo mihi in hac sacra sollemnitate explicanda esse videntur: alterum, quænam sint huius diuini spiritus officia, quæ in piorum mentibus exequitur: alterum verò, quónam modo eiusdẽ spiritus & gratiæ participes fieri valeamus. Hæc autem duo ita inter se connexa sunt, vt alterum deriuetur ex altero. Quisquis enim prius illud probè tenuerit, viam sibi ad posterius illud consequendum paratam habet. Rectissima enim via ad hunc spiritum consequendum, ipsius vera cognitio est. Sic enim Saluator ait: Ego rogabo patrẽ, & alium Paracletum dabit vobis, vt maneat vobiscum in æternũ: quem mundus non potest accipere, quia nõ videt eum, nec scit eum. Quia igitur nescit eum, ideò nec accipit eum. Cur ita? Quia nimirum quod non agnoscimus, non magnifacimus: quod non magnifacimus, non admodum concupiscimus: quod non concupiscimus, non studiosè quærimus: quod autem non quærimus, non inuenimus. Vt ergo spiritum sanctum inueniamus, necesse est vt illum prius agnoscamus. Sed quónam modo? Eo certè quo illum discipuli cognouerũt, quibus protinus Dominus ait: Vos autem cognoscetis eum, quia apud vos manebit, & Ioan. 14.

in

in vobis erit. Ex eius ergo mansione, & diuina in vobis operatione illum planè agnoscetis. Qua quidem cognitione nulla in hac vita nec certior, nec efficacior, nec etiam vtilior est. Vt enim nemo mellis dulcedinem, aut ignis calorem pleniùs nouit, quã qui vtriusque vim experiendo magis quàm audiendo percepit: ita nemo spiritus sancti virtutem & efficientiam perfectiùs intelligit, quàm qui illius intra se vim frequenter expertus est. Huiusmodi enim cognitio ad spiritum sanctum accipiendum mirificè viam munit. Non enim satis est illum ex auditu, aut lectione, aut speculatione nosse, nisi hac illum ratione cognoscas.

Simile.

Sed instabis forsitan: Si non possum recipere spiritum sanctum, nisi illum experiendo nouerim; nec hoc modo nosse possum, nisi illum intra me habeam: ergo antequàm recipiam spiritum sanctum, habere debeo spiritum sanctum. Quomodo ergo prius habendus est quàm habeatur? Hanc eandem quæstionẽ Diuus August. tractat, verba illa Domini Ioan. 14. enarrans: Si diligitis me, mandata mea seruate: & ego rogabo patrem, & alium Paracletum dabit vobis. Sic enim ait: Quomodo hoc in loco Dominus dicit, spiritum sanctum ijs esse dandum, qui Christum diligant, & mandata eius custodiant: cùm sine spiritu sancto nec Christum diligere, nec eius mandata seruare possimus? Quomodo ergo diligemus, aut eum accipiemus, quem nisi habeamus, diligere non valemus? Aut quo modo mandata seruabimus, vt eum accipiamus, quem nisi accipiamus, mandata eius seruare non possumus? Restat ergo vt intelligamus spiritum sanctum habere qui diligit, & habendo mereri vt plus habeat, & plus habendo plus diligat. Itaque iam habebant spiritum sanctum discipuli, quem Dominus promittebat: nec tamen eum habebãt, sicut Dominus promittebat. Hactenus ille. Ad hunc ergo modum habere intra nos spiritum sanctum oportet, vt illum agnoscamus: sic autem agnoscẽtes, pleniorem ab illo gratiã percipiemus. Multum tamen ad hãc eius cognitionẽ doctrina valet, quæ torpentẽ mentem excitat, vt experiri & possidere gestiat, quod tam magnificis titulis & laudibus commendari audit. Hoc igitur in præsenti concione tractare est animus: in qua de admirandis huius diuini spiritus officijs disseremus. Vt hoc autem piè atque vtiliter præstare valeamus, cælestem opem sacratissimæ Virginis interuentu suppliciter imploremus.

August.

AVE MARIA.

VT vos igitur, fratres dilectissimi, huius diuini spiritus percipiendi atque possidendi cupiditate incendam, eius virtutes atque officia (vt modò promisi) explicare incipiam. Sed quæ

vis orationis hoc conſequi dicendo poterit? Oportebat enim vt ſpiritus ſancti donis plenus eſſet, quiſquis de hac tanta re verba facere debuiſſet: quò de plenitudine cordis ſui eructaret verbũ bonum. Sed experiar tamen, & quæ nobis Dominus precibus veſtris donauerit, in medium proferam. Adeſte ergo nunc animis, & quicumque hunc ſpiritum percepiſtis, vt eius in vos collata beneficia pernoſcatis: & quicumq; viam mandatorum eius vt aſperam atque difficilem ingredi detrectatis: vt cęleſtia huius diuini ſpiritus auxilia intuẽtes, inanem iſtum timorem ex animis veſtris depellatis.

Primùm igitur, ſpiritus ſanctus mentem hominis ingrediens, peccata omnia fugat. Quemadmodum enim adueniente luce tenebræ diffugiunt: ita ſpiritu ſancto mentẽ humanis occupante, peccatorum tenebræ ipſius luce fugatæ euaneſcunt. Ipſe enim eſt ſplendidiſſima lux, & omnium remiſſio peccatorum. Deinde non contentus peccata omnia eliminaſſe, & ab æternæ mortis ſupplicio hominem liberaſſe, ne iterũ in eadem mala relabatur, mẽtem eius ſpiritualibus armis inſtruit, & roborat, omniumque donorum ſuorum ornamentis mirificè decorat. Gratiam enim, hoc eſt, cæleſtem formam, & virtutes ab ea dimanantes infundit; quibus intellectũ & volũtatem, cæteraſque animæ vires munit & armat: ideoneaſq; & potẽtes reddit tum ad flagitia omnia repellenda, tum ad omnia virtutis & pietatis opera exequenda. Vnus igitur & quidem ſimpliciſſimus ſpiritus cùm ſit, cumulatiſſimè tamẽ omnibus omnia præſtat, quæ ad animarum ſalutem neceſſaria ſunt. Simil.

Sed eſt aliud ſpiritus ſancti munus, & id quidem maximè neceſſarium. Quis enim tot ſpiritualibus donis & ornamentis atque primus generis humani parens inſtructus fuit? Quis tot ſapientiæ opibus atque Rex Salomon excelluit? Vterq. tamen miſerabiliter corruit: quoniam donis quæ & multa & maxima à Deo perceperat, vti piè & ſanctè noluit. Ad hoc igitur præcipuè ſpiritus ſancti præſentia neceſſaria eſt, vt nouo quodam munere liberum arbitrium noſtrum ita dirigat, ne vnquam diuinis muneribus abutatur, nec ab eorum ductu & præſcriptione declinet. Qua de re Euſ. Emiſſ. ſic ait: Nũquid prodeſt ſi quiſquam parentum magnam paruulo conferat facultatem, niſi prouidere ſtudeat & tutorem? Ita ergo Paracletus regeneratis in Chriſto & conſolator & tutor eſt: ideò dicit ſermo diuinus: Niſi Dominus cuſtodierit ciuitatem, fruſtra vigilat qui cuſtodit eam. Videtis ergo, fratres, nequaquam ſufficere cuſtodiam noſtram, quò tamdiu à tam multis hoſtium inſidijs ciuitatis noſtræ mœnia obſidentibus tueamur: niſi adſit etiã diuini ſpiritus cuſtodia atq; tutela? Quartum præterea ſpiritus ſancti

Euſ. Emiſ. ſerm. de ſpiritu ſancto.

Pſal. 26.

cti munus & officium est, internis nos motibus ad officia virtutum excitare. Dormitare enim virtutum habitus aliquando videntur, quos spiritus ille cælestis excitat, & ad operandum inuitat. Simil. Vt enim quamuis oculos vigentes habeamus, externa tamen luce ad videndum egemus: ita quamuis anima gratię virtutumq; beneficio sanata, & ad rectè operandum instructa sit, ope tamen & luce diuini spiritus eget, quò ad rectè operandũ incitetur. Hanc enim præclaram philosophandi rationem D. D. Tho. Thom. secutus est. Quia enim idem spiritus naturæ simul & gratiæ conditor & autor est: eandem in vtriusque moderatione rationem conseruat. Vt enim in rebus quæ natura cõstant, non satis est ad functiones operum suorum, quòd suas quæque formas & vires ad operandum habeant, nisi adsit etiam communis eiusdẽ primæ causæ concursus, qui eas omnes virtute sua moueat: ita nõ satis est viri iusti animam diuina gratia ceu forma quadam, & virtutum habitibus, ceu viribus quibusdam ad bene operandum instructam esse, nisi præstò quoque diuinæ opis auxilium adsit, quod ad bene operandũ incitet, & ad supernaturalem finẽ hominis actiones dirigat. Aliter enim prima causa res omnes ad naturales suos fines, aliter ad supernaturalem finem mouere debet; cùm nobilior effectus nobiliorẽ in causa sua modum requirat. Hoc igitur tam præclarũ munus Spiritus sancti viri iusti mentẽ inhabitantis proprium est: qui ibidem agens, nõ cessat, nõ dormitat: sed iugi semper afflatu & impulsu D. Tho. Simile. ad bene operandũ incendit. Hinc D. Thom. Christũ quidẽ humano capiti, spiritũ verò sanctũ cordi similem esse ait. Sicut enim animantis cor occulto & inuisibili motu atq; impulsu vitalem calorẽ, vitalésq; spiritus in omnia corporis mẽbra effundere nunquã intermittit: ita spiritus sanctus velut corporis huius mystici, hoc est, Ecclesiæ cor, omnia eius corporis membra, quę præsertim capiti suo charitatis nexu cõiuncta sunt, agitare, incendere, & ad pietatis & honestatis studia incitare non desistit. Quocirca cùm nos sanctis votis atq. desiderijs, piisque conatibus agitari sentimus, huic diuino spiritui gratias agere debemus, qui nos ad vias vitæ & studium immortalitatis incendit.

I.

Sed hæc tamen spiritus sancti officia omnibus nota sunt. Est aliud longè tum sublimius, tum etiam ad explicandum difficilius, quod spiritus sancti proprium est, quodque huius diei sollennitatem maximè commendat. Sciendum igitur est, eos omnes qui ad immortalitatis gloriam à Deo cooptati sunt, spiritus sancti ope atque magisterio indigere: non solùm vt eos, sicut dictum est, ad virtutum officia & diuina mandata exequenda inducat, sed etiam, vt totum vitæ cursum & viuendi rationes ita

ita moderetur & dirigat, vt omnia quæ in vita contigerint, eos à contento virtutis studio minimè remorentur. Nescio autem, an quod in hac re animo concepi, oratio mea persequi valeat: præsertim cùm paucis huius rei summam comprehendere nequeam: sed pergam tamen (vt potero) explicare quæ sentio. Est vnicuique hominum vitæ genus & conditio eligenda: sunt varij in humana vita status, vt cælibum, coniugatorum, clericorum, & monachorum. Sunt item varia officia, & publicorum & priuatorum hominum: sunt variæ artes, quibus ea quæ ad vsum vitæ requiruntur, sibi homines parant: sunt item variæ fortunæ seruorum, atque liberorum, diuitum & pauperum, nobilium & ignobilium. Sunt varia amicorum contubernia, & variarum item studia litterarum: sunt frequēter nauigationes, peregrinationes, & itinera longa peragranda, & variæ regiones adeundæ. In his autem omnibus quis non videt quantum ad animi quietem, ad pacem, ad innocentiam, & pietatem cuiusq; referat, hæc aut illa sibi sors vel vitæ, vel officij, vel fortunæ, vel amicitiæ, vel professionis & studij ratio cōtingat? Ex his namque alia alijs ad laqueum & præcipitiū, alijs ad vitā & salutem, occasionem & materiam præbent. Quis autē quid sibi ad propositum cælestis vitæ finem capessendum commodius sit, intelligat: aut ad ipsum quod expedire intellexerit, facilè consequi possit? Nec enim omnia omnibus ad manum & in promptu posita sunt. Verissimè enim dictum est: Cogitationes mortalium timidæ, & incertæ omnes prouidentiæ nostræ. In hac igitur tanta humanæ mentis ignoratione, adest electis omnibus diuini spiritus prouidentia: quæ ipsis interdum ignorantibus, aut nihil minus cogitantibus, dat operam, vt quæ illis futura sint maximè salutaria, contingant, & eis omnia cooperentur in bonum. Quàm multi monasticam vitam professi seruati sunt, qui si in seculari vita permansissent, interirent? Contrà verò quàm multi sacerdotia, magistratus, & Ecclesię dignitates magno suo malo assecuti sunt: qui si priuatam vitā duxissent, salutem adepti essent? Quàm multis vel confessarius, vel concionator, vel amicus, vel etiam pudica & sancta vxor (quæ veluti casu quodam & sorte, magis quàm electione & consilio cō tigisse videtur) hoc diuino spiritu (illis ignorantibus) prouidente, maximo ad studium pietatis adiumento fuerunt: & alia rursum quæ in promptu erant, & nocere grauiter potuissent, eodem spiritu prospiciente, veluti è manibus elapsa sunt? In vtroque autem simul spiritus sancti beneficium & prouidentia cernitur. Quoties te vel hoc itinere ingressurum, vel in hāc aut illam domum iturum (in qua diaboli insidiæ, aut aliquis tibi laqueus paratus erat, in quem incidere potuisses) cælestis spiri-

Sap. 9.

rus futurorum præſcius te ab vtroq; reuocauit: & aliam viam, aliamque domum veluti caſu quodam quò periculum euaderes, ingredi inſtigauit? Huius autem beneficij magnitudinem ingēs ille Dauidis Regis lapſus & ruina declarat: quem ſi occulto hoc & inuiſibili inſtinctu à deambulando in ſolario domus ſuæ ſpiritus ſanctus reuocaſſet, nec alienā vxorem ſe ex aduerſo lauantē conſpexiſſet, nec ſe fœdo adulterio & cæde innocētis viri cruētaſſet, nec perpetui luctus ſibi materiam peperiſſet.

Sed quoniam hoc magnum diuinæ prouidentię beneficium, maximeque ad ſalutem neceſſarium vobis compertum & exploratum eſſe vellem, propoſitis aliquot rerum corporearum ſimilitudinibus, illud vobis patefacere curabo. Spiritus ergo ſanctus in hoc officio, his hominibus qui exercitum per dubias & inexploratas vias præeuntes ducunt, ſimilis mihi eſſe videtur. Solent enim inſtructæ acies hoſtilem regionem ingreſſæ, cùm aut imparatos hoſtes adoriri, aut vrbem aliquam populari deſtinarunt, peritum itineris ducem ſequi, qui cuncta inſidioſa aut ſuſpecta loca declinare ſciat, & per eas ſemitas deducat in quibus nullum periculum ſubeuntes, voti tandem compotes fiant. Hoc igitur, fratres, præcipuum ſpiritus ſancti munus eſt: cuius præſidio regius Propheta fretus aiebat: Si ambulauero in medio vmbræ mortis, non timebo mala, quoniam tu mecum es. Eundem quoque ipſe Dominus electis ſuis ducatum pollicetur, cùm ait: Cùm tranſieris per aquas, tecum ero, & flumina non operient te: in igne non combureris. In hodierna quoque ſancti Euangelij lectione; *Non turbetur*, inquit, *cor veſtrum, nec formidet; audiſtis, quia ego dixi vobis: Vado & venio ad vos.* Hoc eſt, ſemper vobis adero, ſemper inuiſam, nec vobis vmquam deero. Quid ergo tali cuſtodia muniti formidare poteritis? Similis eſt item paſtori gregem ſuum per tuta loca ducenti. Huic enim regius Propheta ſpiritum ſanctum ſimilem facit cùm ait: Qui regis Iſraël, intende: ſiue (vt alij verterunt) Paſtor Iſraël auſculta: qui deducis velut ouem Ioſeph. Sicut enim boni paſtoris eſt, per eos tramites oues ſuas ducere, atque deducere, in quibus & læta gramina inuenire, & à ferarum inſidijs liberari, & itineris anfractus & præcipitia deuitare queant: ita ſummus ille paſtor, quas oues in cæleſtes caulas adducere deſtinauit, ipſe ſe illis vię comitem, ipſe paſtorem & protectorem exhibet: qui illis frequenter ignorantibus imminentia pericula & noxia cuncta depellit, & ſalutaria ſubminiſtrat. Moyſes verò ſpiritum ſanctum parenti ſimilem facit, qui filiolum per huius vitæ vias difficiles & obſcuras vadentem, manu prehenſum ducit, cùm ait: Portauit te Dominus Deus tuus in omni via per quam ambulaſti, ſicut portare ſolet

[Margin notes: Simile. (beside "tur. Solent enim…"); Pſal. 79. (beside "milem facit…"); Simil. (beside "ſeph. Sicut enim…"); Deut. 1. (beside "dentem, manu prehenſum…")]

let pater filium paruulum, donec veniretis ad locū hunc. Sicut enim pater qui per viam cœno, luto, scrobibus, & torrentibus incitatis impeditam graditur, paruulúmque secum filiū ducit, oculis diligenter loca omnia collustrat, quibus inoffenso pede paruulus incedere possit: ita planè spiritus sanctus, cui omnia huius vitæ pericula nota sunt, filios suos sic in via dirigit atque regit, vt ab omni offensione atque ruina incolumes conseruet. Simile.

Denique idem nobis beneficium prçstat, quod ipse gentibus ad fidem vocatis, à nobis exhiberi postulat, cùm ait: Trāsite, trāsite per portas, præparate viam populo: planum facite iter, & eligite lapides, & eleuate signum in populos. Esaiæ 62.

Eiusdem quoque spiritus consilio & prouidentia quibusdam firma valetudo & sanitas corporis, quibusdam diuturna, imò & perpetua çgritudo contingit: quod videlicet hoc vtrisque ad eorū salutem magis expedire intelligat. Sic aliorum opes & fortunas pro illorum vtilitate cumulat: alios verò paupertate & inopia premi sinit. Aliis simili ratione honores & dignitates tribuit: aliis verò (quòd ita illis expediat) misericorditer subtrahit. Idē quoq; interdum charissimos filios matribus, & vxoribus viros immatura morte rapit: quòd futurorum præscius intelligat, immodicum erga illos amoris affectum, magno eis ad purum diuinitatis amorē impedimento futurū. Quid quòd aliquando etiam tētari nos à Dæmone, & grauiter vexari patitur (quod ipsi etiam Paulo contigit) vt hac ratione partim dormientes, longa pace, virtutes exerceat, partim in vera cordis humilitate conseruet? Idem igitur filiorū suorū amator spiritus, qui plusquā paterno affectu nostri curam gerit, nobis etiam ignorantibus quæ nostra sunt curat. Harum autem rerū causas, dum in hac vita degimus, frequenter ignoramus: quas tamen in futura vita ipso Dño tradēte agnoscemus: cum ille nobis quidquid ad salutem nostrā sine nobis molitus fuerit, indicabit: & à quibus nos tum corporis, tum animæ periculis liberauerit, ostendet.

II.

Vt autem hoc in loco aliquid ex theologicis litteris attingamus, quò ea ipsa quæ diximus magis cōspicua fiant; sciendum est, ad hoc præcipuè post virtutum habitus spiritus quoq; sancti dona à Theologis assignari, vt iis mens nostra expedita atq; parata sit: quo à spiritu sancto ad multa opera (quorum rationes & causas ignoramus) eius instinctu & agitatione moueatur. Non leuis enim inter Theologos disputatio est, quorsum post fortitudinis, pietatis, ac timoris Domini virtutes, eadem hæc ipsa inter Spiritus sancti quoque dona numerentur: cùm virtutes istæ idē quod dona præstare posse videantur. Ad quod Diuus Thom. respondet, aliam in mente dispositionem requiri, vt

ri, vt homo à se ipso ad virtutis actiones moueatur: aliam vt à
Similis. spiritu sancto agatur. Motor enim nobilior atque præstantior, nobiliorem quoq; in mobili dispositionem exigit. Alius enim ensis puero, alius viro, aut etiam giganti præparãdus & accommodandus est. Donis igitur ad singulares spiritus sancti motus disponimur, virtutibus autem ad communia virtutum officia præparamur. Tunc enim à spiritu sancto agi dicimur, partim cùm supra ea quæ facultatem nostram superant, ope eius assurgimus: partim cùm ad ea opera eius instinctu excitamur, quorum causas & rationes non agnoscimus.

Hoc autem spiritus sancti magisterium non modò in virtutum officijs, sed in omnibus quoque humanæ vitæ negotiis ad salutem dirigendis, potissimum cernitur. Quid enim homini contingere in vita possit, quod non aliqua ratione animæ saluti vel cõmodare vel incommodare possit? Non est autem humani iudicij cunctis etiã virtutibus instructi, in hisce rebus quarum cõmoditas ex futuris euentibus frequẽter pendet, quid cõmodũ futurũ sit, eligere, & quid incommodum, declinare. Ad hæc igitur quæ humanæ mentis vim & facultatẽ superant, præstò electis omnibus spiritus sanctus adest: qui cùm nulli animãtiũ in necessariis ad naturæ conseruationem desit, multò minus electis suis deerit, quos ad immortalis vitæ gloriam destinauit.
Psal 142 Hoc enim duce quilibet eorum cum Propheta ad Dominum clamat: Spiritus tuus bonus deducet me in terram rectam.

Hæc sunt, fratres, officia quæ cælestis hic spiritus inuisibili afflatu suo in electorum mentibus operatur: quibus hominem, prioris natiuitatis vitio ad bestiarum naturam degenerantem, ad priorem illam amicitiæ dignitatem reuocauit: imo & altiùs
Guerric⁹. sustulit. Vt enim Guerricus Abbas ait: Sublimius restituit lapsos redemptio, quàm constituerat prima creatio. Quid igitur hîc primùm dicam? quid primùm mirer? An hanc tantam Dei largitatem & bonitatem, qui se totum commodis nostris impendit, & diuitiarum suarum thesauros, quos tamdiu in cælo reconditos habuerat, in nos effudit: an summam ignauiam & ingratitudinem nostram, qui nec pro tantis illis beneficiis gratias agimus, nec his tantis vitæ nostræ remediis vti volumus, nec erga hunc salutis nostrę autorem amore flagramus, nec talem intra nos hospitem, gubernatorem, tutorem, & magistrum habere curamus? O deplorandam hominũ cæcitatem & amentiam! ô perpetuis laudibus celebrandam Dei erga genus hominum misericordiam! ô Deum, vt idem ait Guerricus (si fas
Idem. est dicere) prodigum sui, præ desiderio hominis! Ea enim est humanæ mentis ingratitudo atque peruersitas, vt dubitari meritò possit, vter in hac parte effusior (vt ita dixerim) sit, homo

ne ad

ne ad ſuum ſibi exitium comparandum, an Deus ad ſalutaria illi remedia prouidenda? Si enim diligenter hominum vitam inſpicias, inuenies vtrique pleroſque ipſorum præcipiti curſu ad interitum tendere; in hoc vnum incumbere, hoc ferè moliri, vt omnia quæ illis ad ſalutem data ſunt, peruertant, & in arma iniquitatis conuertant. In hoc vnum vitam, in hoc vires animi, in hoc opes, ingenium, conatus denique omnes, & omnia vitæ ſtudia conſumunt. His namque omnibus quæ ſalutis inſtrumenta erant, ad perditionis ſuæ materiam abutuntur. Hac igitur ratione plerique hominum in perniciem ſuã præcipites ruunt. Contrà verò Deus liberaliſſimũ ac pœnè prodigum ſe in eam gentẽ exhibet: quæ tanto ſtudio ſibi perniciem machinatur, & ſalutis ſuæ autorẽ tot modis offendit. Ita fit, vt quiſquis hãc vtriuſq; partis contentionẽ attẽtius fuerit contemplatus, inueniet planè duas potentiſſimas factiones: alterã quidẽ Dei ſummo ſtudio ſalutẽ noſtram procurantis; alteram hominis in interitum ſuũ toto impetu ruentis. Ille nos ad vitã reuocare contendit, nos manibus noſtris mortẽ nobis accerſere conamur: ille nos ad iuſtitiam & pietatẽ vocat, nos impetu cæco & furibundo ad impietatem & iniuſtitiam rapimur. Sicut autem (vt idem autor ait) nullum eſſe ſpectaculum iucundius poteſt, quàm hodierno die ſpiritum ſanctum è cælo deſcendẽtem intueri, & viſibilibus ſignis quid in mentibus fidelium efficiat, oſtendere: ita nullum tetrius atque funeſtius, quàm hominem cernere ſibi ipſi perniciem inferentem, diuino ſpiritui reſiſtẽtem, nihilque tot diuinis muneribus proficientem. Idem.

III.

Ex his ergo apertè liquet, hanc tãtam diuinæ largitatis abundantiam, non ſolùm ſpei, ſed magnã etiam timoris occaſionem nobis præbere. Quis enim neſciat maxima beneficia parẽ animi gratitudinem exigere, maximáque neglecta remedia inexcuſabilem prorſus cauſam improborum facere? Ita fit, vt ſpretæ medicinæ culpa ingrati animi vitio cumuletur. Quam ſententiam apertiſſimis iiſdemque maximè formidandis exemplis comprobabo. Conſtat planè ex litteris ſanctis, Hebræos cùm in AEgypto eſſent, Aegyptiorum idôla coluiſſe. In quos tamen numquam Dominus propter hoc execrandum ſcelus animaduertit. Verùm vbi eos ab illa ſeruitute tot ſignis editis liberauit, vbi ſe illis viæ ducem præbuit, vbi legem dedit, vbi tam multis eos beneficiis proſecutus eſt, grauiſſimas de illis pœnas cùm delinquerent ſumpſit. Cùm enim aureũ vitulum adoraſſent, præter ſtragem illam quam Moyſes in populo Leuitis famulantibus edidit, ab ipſo quoque Domino pro eo crimine percuſſi ſunt. Cùm verò idolo Phegor immolarunt, iuſſu

Ad timorẽ ex antè dictis incitamur.

Domini hominum viginti quinque millia vno die cæſa ſunt. Cùm verò de expugnanda terra ſibi promiſſa diffiſi, in Aegyptum regredi ſtatuebāt: quadraginta annorum exilio mulctati & immatura morte ſublati, acerbiſſimas diffidentiæ ſuę pœnas dederunt. Videtis ergo, fratres, quid diuinorum beneficiorum magnitudo pariat; nempè pijs ſalutem & vitam, improbis autem eorum vitio peſtem & exitium. At quantò maiora in nos beneficia collata ſunt? Quis hoc verbis explicare queat? Quamuis enim tam magna illis beneficia præſtita ſint, non tamen ijs ad pietatem & iuſtitiam eruditi fuerūt. Sic enim ad illos Moyſes ait: Vos vidiſtis vniuerſa quæ fecit Dominus coram vobis in terra AEgypti Pharaoni, & omnibus ſeruis eius, vniuerſæque terræ illius, tentationes magnas quas viderunt oculi tui, ſigna illa, portentaque ingentia: & non dedit vobis Dominus cor intelligens, & oculos videntes, & aures quæ poſſint audire vſque in præſentem diem. At nobis hodie & oculi, & aures, & cor intelligens datum eſt: cùm ſpiritus ille cæleſtis, qui omnium eſt artifex, omnem habens ſcientiam, & omnia proſpiciens, in corda fidelium demiſſus, omnes illorum ſenſus rerum cæleſtium cognitione inſtruxit. Si ergo tot illi pœnas dederunt, qui ſola ferè corporalia beneficia perceperant; quid nos timere par eſt, qui tantò maiora Dei dona recepimus: qui non ab Aegypto, ſed à gehenna liberati: qui non legem lapideis tabulis inciſam, ſed in viſceribus ſcriptam accepimus: qui non legiſlatorem Moyſem, ſed vnicum Dei filium redemptorem, & ſpiritum ſanctum legiſlatorem, & viæ ducem nacti ſumus? Hæc, fratres, maxima iuſtiſſimi timoris, & ſolicitudinis noſtræ cauſa: hæc præcipua in extremo iudicio reddendæ rationis materia. Quò enim magnificentior gratia, maioribuſque Chriſti laboribus parta; hoc acerbius punientur, qui ne vel minimam operam ponerent, hoc tantum remedium vltrò oblatum repudiarunt. Hoc eſt igitur iudicium, quia lux venit in mundum, & dilexerunt homines magis tenebras quàm lucem, vanitatem quàm veritatem, mortem quàm vitam, ſeruitutem quàm libertatem, inteſtinum bellum & ſeditionem, quàm internam quietem & pacem: magiſque inter diaboli mancipia, quàm inter Dei filios numerari: ac magis denique cum ſummis laboribus ad æterna ſupplicia, quàm cùm gaudio & iucunditate ad æternam peruenire lætitiam voluerunt.

Præparatio ad recipiédum ſpiritum ſanctum.

Quòd ſi à me quiſquam requirat, qua ratione hoc ingens periculum declinare, & tantorum donorum quæ ſecum ſpiritus ſanctus attulit, particeps effici queat; vna eſt ad hæc duo reſponſio, vt videlicet mentem ſuam ab immoderato terrenarū rerū amore auulſam, ad cæleſtia traducere ſtudeat. Aliter enim nequa-

nequaquam spiritus ille cælestis mentem terrenarum rerum sordibus & amore pollutam inhabitare dignabitur. Cùm enim præcipuum eius officium sit, mentem ad sublimia attollere, & cælestium rerũ amore incendere; fieri non potest, vt quisquam simul sit & ad terrena per amorem depressus, & in cælũ mente sublatus; cùm hæc duo sibi inuicem aduersentur. Hinc D. Gregorius. Seculares, inquit, mentes quantum se foris per desideria dilatant, tantum ad receptionem spiritus sancti sinũ cordis angustant. Idem quoque D. Basilius testatur: à quo cum quæsitum esset, qua ratione quis sic mentẽ suam præparare posset, vt hospite spiritu sancto dignus haberetur, respondit: Quamdiu mandata Domini non seruamus, nec tales sumus vt de nobis ille testificans dicat, Vos de hoc mundo non estis: nequaquam debere nos expectare, vt spiritu sancto digni efficiamur. Mundi autem nomine sancti patres intelligunt non illos quibus multum ex opibus suis tribuit mundus, sed qui multum ex eo habere concupiscunt. Hoc est, non tam eos qui mundi opibus abundant, quàm qui arctissimo amoris glutino cum illo copulati sunt. Temperatus quippe terrenorũ bonorum amor, quem non cupiditas, sed necessitas moderatur, innoxius est; immoderatus autem & extra præfixos sibi à Deo fines exundans, & mentem obruit, & spiritui sancto aditum intercludit. Hac autem de causa communis generis humani hostis non solùm ad maleficia, sed interdum etiam multò magis ad immoderatum terrenorum bonorum amorem homines allicere contendit. Illud enim est quasi aperto marte pugnare: hoc autem, secretis cuniculis & insidijs (quæ nihil mali præseferre videntur) incautas hominum mentes adoriri. Hoc enim amore, in quo nihil esse mali apparet, nimium vigente, facile est quauis oblata occasione in quoduis flagitiũ homines ruere. Sicut venator insequens feram, non tam illam manibus prehendere, quàm sagittis cõfigere studet (his enim vulnerata in illius tandem potestatem veniet) ita callidus ille animarum venator satis sibi esse putat, si animarum iecur immoderato terrenarum rerum amore sauciet: sic enim vulnerata mens & ad terrena deflexa, in quęuis scelera facilè dilabitur: dummodò id assequatur quod immoderato amore complectitur.

Gregor.

Basilius.

Simile.

Quòd si quis vestrûm hãc esse rem maximè difficilem causetur, videlicet ab immodico rerum pręsentium amore animum vindicare, quarum speciem oculis vsurpamus, quorum fructu pascimur, quarũ dulcedine oblectamur, & sine quarum vsu vitam minimè sustentamus: huic ego respondeo, non hanc vnam rem modò, sed omnia quæ litteris Euangelicis continentur, hominibus seculi amore deuinctis, & vtilitatis aut volupta-

tis fructu omnia metientibus, asperrima atq; difficillima esse. Omnia enim eò tendunt, vt nos ab amore seculi abductos ad cælestia desideria traducant. Cæterùm ijs qui se supplices Deo submittunt, qui assiduis precibus eius spiritum & gratiã efflagitant, quique omni mente sese ad diuinæ legis studiũ & obedientiam applicant, hæc omnia adeò sunt facilia atque suauia, vt cum Propheta verè dicere possint: In via testimoniorũ tuorum delectatus sum, sicut in omnibus diuitijs.

Ne tamen imbecillas mentes desperatione frangam, rem ad planiora deducam. Quibus ergo idem studium, idemq; ardor non est, satis erit ab omni lethali crimine puram mentem conseruare: quo in eas spiritus sanctus ingredi, & mansionẽ facere
Sap. 1. dignetur. Aliàs enim in maleuolam animam non introibit sapiẽtia, nec habitabit in corpore subdito peccatis. Hinc D. Greg.
Gregor. Tergat, inquit, sordes praui operis, qui Deo præparat domum mentis. In cuius rei typũ in lege olim Dominus hoc sacro die nouarum frugum sibi oblationem offerri præcipiebat: quo fidelibus insinuaret, purgandam esse ab omni peccati vetustate mentem, quæ spiritum sanctum intra se recipere velit. Quam quidem animi renouationem Dauid post lapsum à Domino
Psal. 50. petebat, cùm diceret: Cor mundum crea in me Deus, & spiritum rectum innoua in visceribus meis. Sic enim innouatus & ab omni prioris vitæ vetustate purgatus, petit protinus spiritu principali confirmari: ne vlla tentationũ vis infirmum adhuc & nutantem animum de gradu virtutis & innocentiæ depellat. Hac igitur ratione, fratres, mentem nostram purgare studeamus: quo hunc cælestem spiritum salutis nostræ autorẽ, & gratiæ simul & gloriæ largitorem percipere mereamur.

Ad lectorem.

IN concionibus, quæ de altissimæ Trinitatis mysterio vulgò haberi solent, candide Lector, quidam adeò huius mysterij altitudinem refugiunt, vt ne verbum quidem de eo facere audeant: alij contrà abditissima quæque, & ex intimis Theologiæ penetralibus deprompta (quorum nihil auditores intelligant) illis proponunt. Nos media quadam inter vtrosque via processimus. Neq; enim à mysterij huius tractatione abstinuimus, & ea tamen diximus quæ rudes etiam auditores si non penitius intelligere, certè probare, & aliquatenus intelligere valeant. Nec de solo beatissimæ Trinitatis mysterio, sed de diuinis quoque laudibus, & perfectionibus nonnulla perstrinximus. Vtraque verò quantum argumenti ratio pati potuit, ad mores accommodauimus, sine qua cura frustrà ad populum

pulum conciones habentur. In prima igitur concione Deum esse euidenti ratione probamus: deinde verò de diuinarũ personarum processione disserimus. In secunda autem, idem mysterium variis similitudinibus ad captum populi accommodatis explicamus. In tertia, de diuinis perfectionibus, quæ ex eius nomine, Qui est, *naturali rationis lumine intelligũtur, atque de eodem beatissimæ Trinitatis mysterio disserimus. In quarta, primo loco de diuinæ naturæ vnitate agitur: secundo verò æterna filij Dei generatio partim sanctarum litterarum, partim etiam insignium aliquot Philosophorum testimonijs comprobatur. In quinta, primum de incomprehensibili diuinitatis natura tractatur: deinde diuinarum personarum pluralitas, non scripturarum testimonijs, sed topicis aliquot rationibus comprobatur: ac postremò, magnam felicitatis humanæ partem in huius mysterij contemplatione positam esse declaratur. Vbique autem (quod in hoc argumenti genere præcipuum videbatur) rationes assignamus, cur mirari homines non debeant, quòd huius mysterij intelligentiam non attingant, cùm & diuinitatis natura altissima & incomprehensibilis, & hominis ratio obtusa, & ad spiritualium rerum intelligentiam minus idonea sit.*

IN FESTO SANCTISSIMAE TRINITATIS CONCIO PRIMA: IN QVA primùm quidem Deum esse euidẽti ratione probatur: deinde quomodo is in personis trinus sit, exponitur.

THEMA. *Euntes docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, & Filij, & Spiritus Sancti.* Matth. vltimo.

INTER omnia Christianæ religionis dogmata quæ fidelibus credenda proponuntur, principem locum beatissimæ Trinitatis mysterium obtinere, nemo est qui nesciat. Quamuis autem eorum dogmatum veritas fide potius, quàm rationis lumine nitatur, in hoc tamen beatissimæ Trinitatis mysterio (quod sublimitate sua omnem humanæ mentis intelligentiam superat) tantò magis fides locum habet, quantò minus illud humana ratio comprehendere potest. Pro summa enim ratione homini pio fides est: quæ Deo reuelanti sine vlla

rationis attestatione firmissimum præbet assensum. Est enim
Hebr. 11. fides (vt Apost. definiuit) sperandarum rerum substantia, argumentum non apparẽtium. Hoc est, fides est fundamentum, cui spes rerum cælestiũ innititur. Nemo enim sperat, nisi quæ futura esse credit. Itaque fides spei nostræ velut basis & fundamentum est. Est etiam argumentum non apparentiũ: hoc est, fidei lumen à Deo mentibus nostris infusum, argumenti vice nobis est: quod sine vllo humanæ rationis argumento, multò firmius & certius assentire nos facit ijs quæ à Deo tradita sunt, quàm omnis humana ratio efficere potuisset. Longè enim certius habendum est, quod diuina veritas testatur, quàm quod Mathematica demonstratione concluditur.

Nemo autem miretur, si fidei lumine atque adiumento in rebus diuinis vtimur, quando ne ipsa quidem hominum societas sine humanæ fidei adminiculo stare posset. Hac enim ratione D. August. se à Deo velut manu ductum ad percipiendam
August. Confess. lib. 6. fidem his verbis docet: Tu Domine, paulatim manu mitissima cor meum tractabas. Cõsiderabam enim, quàm multa crederem quæ non videram, neque cum gererentur affuissem. Sic tam multa sunt in historia gentiũ, tam multa de locis atque vrbibus, quæ non videram, tam multa amicis, tam multa medicis, tam multa hominibus alijs atque alijs crediderам, quæ nisi crederentur, omnino in hac vita nihil ageremus: postremò quàm inconcussa fide fixum retinerem, de quibus parentibus ortus essem, quod scire non possem, nisi audiendo credidissem. Hactenus August. Ex cuius verbis apertè colligimus, quàm sit rationi consentaneum, vt sine rationis argumentatione Deo fidem habeamus, quando & hominibus etiam sine illa assen-
1. Ioan. 5. sum præbemus. Rectè ergo Euangelista Ioannes argumentatur: Si testimonium hominum accipimus, testimonium Dei maius est, quod testificatus est de filio suo; Qui credit in filium Dei, habet testimonium Dei in se. Hoc est, Deum habet fidei suæ testem: cuius veritas omni alia veritate certior est. Pythagoras Philosophus (vt multi autores memoriæ prodiderunt) sic discipulos suos instituebat, vt toto septennio iuxta septem artium liberalium numerum, de ijs quæ ab eo dicerentur, minimè rationem quærerent, sed magistri verbis fidem adhiberent, quousque omnia audiuissent. Vnde illud etiam inter eosdem discipulos manauit, vt alio rationem ab alio petente, pro ratione afferret: Ipse dixit. Fide ergo primùm eruditissimus Philosophus discipulos suos ad magnarum rerum intelligentiam præparabat, prius credere, deinde intelligere oportere do-
Isaiæ 7. cens. An non igitur hanc eandem docendi rationem tradere Propheta voluit, cùm dixit, Si non credideritis, non intelligetis?

tis? Hac igitur fidei simplicitate, fratres, de altissima diuinitatis atque indiuiduæ Trinitatis natura dicere aliquid incipiamus: quò ad aliquam huius mysterij intelligentiam fidei ductu peruenire valeamus. Vt enim Chrysost. ait, Fidei maximè pro- Chrysost. prium est, rationes eorum quæ fiunt, non inquirere, sed obtemperare præscriptis. Vt igitur hac religione de altissimo hoc mysterio disserere possimus, cælestem opem sacratissimæ Virginis intercessione suppliciter imploremus.

AVE MARIA.

Euntes docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine patris, & filij & spiritus sancti. His quidem verbis, fratres, totius summæ & adorandæ Trinitatis, & indiuiduæ vnitatis mysterium adeò apertè declaratur, vt non alijs argumentis vel testimonijs ad huius fidei veritatem inconcusè retinendam nobis opus sit, vt autor est Diuus Hilarius. Nam primùm baptizandi nomine Hilarius. peccatorum ablutio, & rationalis animæ sanctificatio, & diuinæ agnationis, hoc est, diuinæ naturæ participatio significatur. Quod planè non alicuius creaturæ, sed solius diuinitatis opus est. Hoc autem Apostolus non obscurè insinuauit, cùm inanem Corinthiorum gloriam (qua de doctorum suorum digni- 1.Cor.1. tate tumebant) reprimere volens ait; Numquid Paulus crucifixus est pro vobis, aut in nomine Pauli baptizati estis? Quod perinde est, ac si diceret: In eo solùm iure gloriari debetis, qui vobis morte sua vitam contulit, & cuius omnipotente virtute baptismi gratiam, hoc est, peccatorum veniam, & ius hæreditatis æternæ adepti estis. Hoc autem neq; Paulus, neque Petrus, neque Apollo, nec vlla omnino creatura autoritate propria, nisi omnipotens Dei virtus donare potest. Illius quippe solùm est, offensam remittere, qui offensus est. Quoties autem peccamus, Dei præcipuè maiestatem violamus. Hoc ipsum autem Pharisæi etiam intellexerunt: qui cùm Dominum Saluatorem peccata cuidam paraclytico remittentem viderent, ipsum blasphemare dixerunt. Quis enim, inquiunt, potest peccata remittere, nisi solus Deus? Peccatorum quippe remissioni sanctificatio nostra adiuncta est: quam solus Deus præstare potest. Si enim (vt Diuus August. ait) melius ac nobilius est bonum esse, quàm simpliciter esse: si solus Deus cōferre mihi potest vt sim, quomodo alius à Deo donare mihi potest, vt bonus sim: hoc est, vt verè iustus ante Deum & sanctus sim? Cùm igitur solus Deus tanti huius operis autor sit, & hoc ipsum opus in nomine patris, & filij, & spiritus sancti fieri dicatur, constat planè his verbis supernæ diuinitatis maiestatem significari: in qua & diuinarum personarum distinctio, & naturæ vnitas non obscurè declaratur. Cùm enim cælestis magister patrem, & filium,

lium,& spiritum sanctū nominat, tres diuinas personas apertè designat. Quod verò non in nominibus multitudinis numero, sed in nomine, ait, naturæ vnitatem in tribus personis insinuauit. Hoc est igitur mysterium, quod nobis hodie ab Ecclesia celebrandum, adorandum, atque explicandum proponitur. De quo duo mihi tractanda esse videntur. Primò quidem (quod cætera antecedit) Deum esse, rationibus etiam demonstrandum est: Deinde verò diuinarū personarū Trinitas (quatenus ruditati atq; infantiæ nostræ conceditur) exponenda est.

Qua in re illud ante omnia curandum, vt summa religione & pietate de hoc tanto mysterio dilleramus. Quod quidē non modò sancti Doctores, sed Ethnici quoque Philosophi admonent. Hinc Cicero: Homini, inquit, timidè de potestate Deorum, & pauca dicenda sunt. Seneca verò Aristotelem eadē prędicantem citat his verbis: Egregiè Aristoteles ait, numquā nos verecundiores esse debere, quam cùm de Dijs agitur. Si intramus templa compositi, si ad sacrificium accessuri, vultum submittimus, togam adducimus: si in omne argumentum modestiæ fingimur: quantò hoc magis facere debemus, cùm de syderibus, de stellis, de Deorum natura disputamus, ne quid temerè, ne quid impudenter, aut ignorantes affirmemus, aut scientes mentiamur? Hactenus ille. Si ergo hoc Ethnici Philosophi sentiebant, qui tam obscuram de diuinitatis maiestate cognitionem habuerunt: quid nos facere par est, quibus tantò ampliorem & illustriorem de ea cognitionem catholica fides tribuit? Hac igitur animi submissione & reuerentia, quæ proposuimus tractare incipiamus.

Cicero

Et quidem prima illa quæstio, an Deus sit, superuacanea forsitan quibusdam esse videbitur. Sed nequaquam ita est. Multi enim inter ipsos etiam fideles sunt, quibus Propheticum illud conuenire videtur: Dixit insipiens in corde suo, non est Deus. Quomodo, inquis, hoc dicunt? Certè quia (vt Apostolus ait) confitentur se nosse Deum, factis autem negant. Hoc est, non quidem verbis, sed moribus & vitæ ratione Deum esse inficiantur: quandoquidem adeò scelerate viuunt, ac si nullum in mundo numen, nullamque prouidentiā esse crederent. Multi namque sunt, qui sic se in omnia flagitiorū genera effundunt, sic cupiditatibus cunctis omnes intēperantiæ habenas laxant, sic cælestiū rerum prorsus obliti in terra defixi iacent, sic omnia diuinæ legis præcepta sine vllo doloris sensu violant, ac si nullum in mundo numen esse crederent. Nihil enim minus faciunt hæc ipsa credentes, quàm si omninò non crederent. Et quamuis qui ita viuunt, veram fidem habeant, tot tamen illam terrenarum cupiditatū vmbris obscurarūt, quot lethifera peccata

Psal. 13.

cata commiſerunt. Vnumquodq; enim lethale peccatum eius luminis vim hebetat & obfuſcat, quamuis non prorſus extinguat. Vt enim ſingula quæ admittimus peccata, arbitrij libertatem (quod ad operandi facilitatem & promptitudinem attinet) minuere dicuntur, quamuis non prorſus adimant: ita eadem peccata fidei ſplendorē magis ac magis obſcurant, quamuis non penitus deleant. Quo fit, vt homo his malorum ſuorum tenebris circumfuſus, præcipitia ſibi ante oculos obiecta non videat, atque in illa paſſim corruat. Quin etiam peccandi aſſiduitate eò interdum rapitur, vt à diabolo varijs fidei tentationibus infeſtetur, & an ſit numen aliquod, cuius prouidentia mundus regatur, dubitare incipiat. Qua de re D. Greg. verba illa S. Iob enarrans: Quis eſt omnipotens, vt ſeruiamus ei, ſic ait: Mens humana malè exterius fuſa, ſic in rebus corporeis ſparſa eſt, vt neque ad ſemetipſam intus redeat, neque eum qui eſt inuiſibilis, cogitare ſufficiat. Vnde carnales viri, iuſſa ſpiritualia contemnentes, Deum quem corporaliter non vident, quandoque ad hoc perueniunt, vt neque etiam eſſe ſuſpicentur. Vnde apud Iob dicunt: Quis eſt omnipotens, vt ſeruiamus ei? Horum igitur & aliorum, quos retulimus cauſa, cōmodum erit, vt non fide ſolùm, ſed apertiſſimis etiam rationibus quas D. Thom. initio ſtatim ſummæ Theologiæ affert, Deum eſſe oſtendamus.

Iob. 21.

S. Thom.

I.

Principiò, quid Dei nomine homines intelligere ſoleant, explicandum eſt. Si quis autem hoc à cunctis hominibus inquirat, vno ore reſpondebunt, hoc ſe nomine intelligere vniuerſitatis huius moderatorem ac principem, ſeculorum Regem, rerum omnium principium atq; finem, primum ens, primum motorem, primam veritatem, primam cauſam, à qua cæteræ deinceps cauſæ pendeant: ac poſtremò Dei nomine id intelligunt, quo nihil maius aut melius cogitari poſſit. Hoc autem diuinum numen in mundo eſſe à quo omnia pendeant, cùm ipſe à nullo pendeat, hac ratione D. Thom. oſtendit: In rebus omnibus dignitatis & nobilitatis gradus atq. ordinē cernimus. Infimum enim gradum in hoc ordine tenent, quę tantummodo ſunt, vt elementa, vt lapides, vt metalla: Superiorem autem gradum obtinent, quæ non modò ſunt, ſed etiam viuunt, vt arbores, vt plantæ, quas florere atque frondeſcere, & fructus proferre videmus: quæ ad eam vitæ rationem (quæ à Philoſophis vegetatiua nuncupatur) pertinent. Supra hunc autem gradum animantium vita conſiſtit: vtpote quæ non modò viuant, ſed etiam moueantur & ſentiant. At homo nobiliorem dignitatis gradum ſortitus eſt, qui his omnibus rationis lumen & ſplendorem

Prima ratio.

splendorē addit. Supra hominē verò angelorum ordines collocamus: qui nō tam ratione, hoc est, ratiocinandi virtute, quàm simplici rerum intelligentia vigent. Inter angelos autem tanta dignitatis varietas est, vt secundum D. Thomæ sententiam, ne duo quidem inter omnes angelos dignitate pares inueniantur, cùm iuxta illius definitionem omnes inter se specie differant. Quo fit, vt inter infimum & summum angelum, alius alio natura ipsa præstantior atque nobilior sit. Cum hic igitur ordo in rebus omnibus appareat, quærendum est, an per infinitos huiusmodi gradus procedere debeamus, an ad aliquem tandem summum deueniendum sit, quo nihil sit nobilius atque præstantius. Prius illud nullo modo asserendum est, cùm ab hoc processu infinito natura omnis abhorreat. Quocirca posterius hoc necessario statuendum est. Hoc igitur quod in summo loco & altissimo rerum omnium cardine ponimus, quodque infra se omnia alia videt, Deū appellamus, quo nihil in rerum natura neque maius, neque sublimius est. Hoc autem aliorum omnium esse causam ex eo constat, quod Philosophi asserunt, primam in vnoquoque genere causam esse omnium quæ sub illo genere continentur. Ignis enim qui in genere calidorum corporum primus est, cuiuscumq. alius externi caloris causam esse dicimus. Quæcumque enim hoc modo calida sunt, ignis vtiq; participatione calida sunt. Sic etiam inter omnes corporū motus, cælestis motus primus & nobilissimus est, idemq; omnium aliorum causa astra quoque omnia quam habent lucem, ab vno Sole mutuant, qui inter ea omnia splendidissimus est. Ex hac igitur sententia (quæ apud Philosophos constantissima est) non modò Deum esse, sed summum etiā in rebus omnibus locum tenere, & omnium quę sunt, primam causam existere, manifestè colligitur. Itaque in genere entium ipse est primum ens, quod omnibus quæ sunt, essendi causam affert. In ordine quoque viuentium, ipse primum viuens, imo & ipsa vita est (vt Aristot ait) per quam viuunt omnia. In ordine intelligentium, ipse primus intellectus, à quo omnis intelligēdi vis sicut à Sole omnis astrorum fulgor (vt modò diximus) emanat. In ordine pulchrorum, ipse primum & summum pulchrum, in quo sunt omnia pulchra, sicut ipse de camporum pulchritudine ait: Et pulchritudo agri mecum est. Ac postremò in ordine verorum, ipse est prima veritas, in qua omnis veritas, hoc est, omniū quæ vera sunt, exemplaria & idææ continentur.

Aristot.

Psal. 49.

Secunda ratio.

Est etiam & alia non inferior ratio, quæ ex hoc notissimo Philosophiæ principio manat; nempe quicquid moueatur, non à se sed ab alio moueri. Animantium enim corpora quæ moueri cernimus, non à se, sed ab anima intus agente & impellente mo-

te mouentur. Ita fit, vt in eis aliud sit quod moueat, aliud quod moueatur: corpus quippe mouetur, anima verò mouet. Inde adeò fit, vt sublata anima corpus immobile maneat. Cùm autẽ motum omnem inferiorum corporum à cæli motu (vt modò diximus) pendere videamus (omnis quippe inferior hic mundus à superiori ita pendet, vt vel vna Solis eclipsis, quo eius radij ne ad nos perueniant, paulisper impediuntur, variè hæc inferiora corpora afficiat atque perturbet) quærendum est, à qua virtute supremi cæli motus procedat. Si intelligentiã aliquam huius orbis motricem dixeris, quæ videlicet intellectu & voluntate orbem hunc moueat, quæram protinus, an hæc intelligentia à se ipsa, an ab alia pendeat, & an propter seipsam, an propter superiorem aliam huic operi incumbat. Si à nulla alia pendet, & propter se ipsam huic officio insistit, hanc vtiq; iure optimo Deum nuncupabimus. Solus enim Deus est, qui à nemine pendet, qui superiorem non agnoscit, qui omnia propter seipsum, tanquam vltimum finem operatur. Si verò ab alia pendere astruas, à qua & existendi & mouendi virtutem accipiat, de hac rursum & quauis alia idem rogabo: atque ita, vel in infinitum procedendum erit (quod à natura abhorrere diximus, cùm omnia certo numero & mensura definita sint) aut ad vnum primum motorem, qui à nullo pendeat, & omnibus quæ mouentur, motus causam afferat, necessariò deueniendũ est: quem & Deum, & primum vniuersitatis huius motorem, gubernatorem, rerumq́ue omnium principem, & causarũ omnium causam appellamus. Quia verò artis est, naturæ opera quatenus licet imitari, hunc eundẽ ordinẽ in humana Repub. tam ciuili quàm Ecclesiastica videmus. In Ecclesiastica enim in infimo loco simplices clerici collocantur: hi Episcopis subsunt, Episcopi Archiepiscopis, hi Patriarchis, Patriarchæ vero Pontifici Max. qui quidẽ nemini subijcitur, & à nemine pendet, cùm omnes tamen alij ab eius autoritate pendeant, eiusq́; legibus & imperio subijciantur. In ciuili quoque Repub. varios magistratus cernere licet hoc ordine digestos, vt inferiores superiorum præceptis pareant, & ab illorũ authoritate pendeant: Supra quos omnes Rex aut Imperator eminet, cui omnes subsunt, cum is nemini subijciatur. Quod ergo Rex in regno, & in Ecclesia Pontifex Max. hoc in tota rerum vniuersitate summus cælitum Rex & Imperator est.

Non minus apertè hæc eadem conclusio ex perfectissima mundi gubernatione comprobatur: de qua sic Cic. ait: Quis est tam vecors, qui cùm suspexerit in cælum, deos esse non sentiat, & ea quæ tanta mente fiunt, vt vix quisquam arte vlla ordinẽ rerum atq; vicissitudinem persequi possit, casu fieri putet? Hoc III. Ratio.

autem

autem quid aliud est, quàm quod Apostolus testatur cùm ait; Inuisibilia Dei à creatura mundi per ea quæ facta sunt, intellecta conspici? Quid enim aliud totum hoc mundi opificium; & ingens fabrica mirabili ordine descripta, totq. tamq. varijs rebus atq; animantibus referta, nisi clarissima naturæ vox est, nō modò summum artificem testantis, sed eius quoque infinitam sapientiam, potentiam, atque probitatem prædicantis? Quantum enim nos ad Dei cognitionem instruit immensus astrorum fulgor, Solis atque Lunæ, & reliquorū errantium siderum admirabilis in varia & multiplici cōuersione constantia, dierū & noctium vicissitudines, temporū aptissimæ ad moderandam vitam varietates? Quid ipsius cælestis naturæ tanti motus atq; conuersiones, admirabili inter se ratione concinentes, ad omnium rerum, quæ cæli ipsius complexu continentur, statū atq; naturam conseruandam? Quid terras, quid maria, quid rerum omnium varietatem, & multitudinē oratione commemorem? Quid postremò admirabilē siue in rebus singulis fabricam & artificium, siue in vniuersis ordinem & conuenientiam, omnibus naturæ partibus vno consensionis vinculo aptissimè colligatis, atque tamquam ex diuersis sonorum interuallis pro certa ratione distinctis suauissimam harmoniā efficientibus? Num parum liquet, hanc esse naturæ vocem, vndiq; ad animos permanantem, & clarissimo quodam sonitu aures omnium complentem, atque testificantem, esse vim quandam mentis atque rationis immensam & sempiternam, cuius numine atque sapientia cuncta & à principio facta sint, & deinceps regantur atque moueantur? Hoc igitur naturæ ipsius atque rerum conditarum argumento adductus D. August. antè etiā quàm veræ fidei lumine instructus esset, adeò firmiter Deū esse credebat, vt in lib. Confessionum dixerit, Faciliùs dubitarem viuere me, quàm non esse veritatem, quæ per ea quæ facta sunt, intellecta conspicitur. Nec huic sententiæ obstat, quod Deum nemo vmquam mortali corpore septus viderit, vt ideò nō esse credamus quod non videmus: cùm nihil nobis certius sit, quàm habere nos animam qua viuimus & operamur, quam tamē nemò nostrum oculis vmquam vsurpauit.

August. lib. Confession.

4. Ratio. His etiam rationibus certissimum hoc signum adiungere licet, quod clarissimi etiam Philophi animaduerterunt, nempè totius orbis atque omniū gentiū vnanimem in diuinitatis opinione cōsensum: de quo sic Cicero ait: De hominibus nulla gēs est neq; tā immansueta, neq; tam ferrea, quæ non, etiā si ignoret qualem Deum habere deceat, tamen habendum sciat. Constat autē id quod omnibus hominibus, omnibusq. in locis atq. temporibus conuenit, ab ipsa natura conuenire: vtporè quod

Cice. 1. de Legib.

ipsius

ipsius naturæ instinctu atq. lege omnibus inditum atque impressum sit. Propensiones autem has, quæ à natura proficiscuntur, non frustrà esse, omnis Philosophorum schola testatur. Cui etiam signo aliud non dissimile adiungimus, nempe quòd cuncti mortales in repentinis ac desperatis casibus (vbi nulla humani præsidij spes affulget) natura ipsa instigante, ad diuini numinis auxilium implorandum excitantur. Quæ res cùm ab ipsa naturæ inspiratione oriatur, frustra (vt modo diximus) esse non potest. Hoc autem certissimum naturæ signum non modò diuinum numen in mũdo esse, sed etiã omnia quæ in terris gerantur, scire, omnia posse, humanarumq. rerum curam & prouidentiam gerere, apertissimè probat atque confirmat. Qua de re sic etiam idem Cicero ait: Sit hoc à principio persuasum hominibus, dominos esse omnium rerum, ac moderatores Deos, eáque quæ gerantur, eorum geri ditione atque numine, eosque optimè de genere hominum mereri; & qualis quisque sit, quid agat, quid in se admittat; qua mente, qua pietate colat religionem, intueri, piorumq. & impiorum habere rationem. Quid quæso ab homine Ethnico fidei nostræ magis consonum dici potuit? Hæc igitur argumenta, fratres, adeò firmiter Deum esse testantur, vt (quemadmodum D. Thom. ait) quisquis eorum vim & efficaciam penitus cognitam atque perspectam habuerit, clarissimam hujus veritatis cognitionem habeat. Vtroque igitur modo, & fide & euidenti ratione, Deum esse, eumque rerum humanarum & scientiam & curam habere, ex his quæ diximus constat. Quocirca perditi & exleges homines, qui adeò scelerate & perditè viuunt, ac si nullum numen, nullumq. bonorum & malorum delectum esse crederent, sciant & Deum esse, & quæ in terris gerantur, agnoscere: cuius cùm immensa & infinita bonitas & iustitia sit, non potest non summo amore complecti bonos, eosque summis beneficiis afficere, summoq. odio sceleratos prosequi, debitisque suppliciis punire. Quod cùm in hac vita non fiat, alia necessariò expectanda est, in qua diuinæ iustitiæ ratio constare possit. Hic est autem acerbissimus cruciatus, quo in hac vita praui homines torquentur: qui vt impunè peccare, & voluptatibus suis frena laxare possent, vel Deũ esse nollent, vel ipsum aut cæcum, aut infirmum, aut iniustum esse vellent: vt nec eorum voluptates per cæcitatem videre, nec punire per impotentiam posset, aut per iniustitiam vellet. Talem autem Deum optare, est prorsus Deum esse nolle. Quo quid esse sceleratius potest? Vt autem hæc ipsa de Deo fides est grauissimus malæ conscientiæ tortor: ita contrà est maximum piorum omnium in omni vita atque adeò in omni calamitate solatium. Hac enim se fide sanctus Dauid consolabatur, cùm

[margin: 5 ratio.] [margin: Cic. 2 de Leg.] [margin: S. Thom.]

ab amicis moneretur; vt à facie Saulis profugus, ad montium
Psal. 10. latibula transmigraret, dicens: Dominus in templo sancto suo, Dominus in cælo sedes eius. Quem locum interpres quidam his verbis explanat: Quamquam mihi tanta pericula impendent, mea tamen fretus innocentia, erecto & fidenti animo ero, neque de salute vmquam desperabo: Nam Dominus in cælo sempiternum domicilium habet, Dominus in cælo regit terras, & humanum genus, & desuper intuetur quid agat vnusquisque, quidue patiatur, vt bonos subleuet, ac puniat sontes. Itaq; spem meam in eo collocatam inimicorum conatibus opponam: hunc propugnatorem mihi defensorémque opto, non armis, non pecuniis, non opportunitate locorum aut temporis ad res gerendas indigentem, sed nutu omnia administrantem, & feliciter conficientem. Cernitis quàm facile, quàm firmum, quamque inexpugnabile præsidium compararim? Hæc igitur de prima quæstione dicta sint: quæ vt pios maximè consolantur; ita vehementer improbos perterrefaciunt.

Secunda pars.

Hactenus, fratres, vicina littoribus maria præternauigauimus, nunc tuta littora deserenda, & profundi gurgitis vada sulcanda sunt. Ea enim hactenus persecuti sumus, quæ circa fidē rationis lumine intelliguntur: nunc ratio hinc quodammodo ablegenda, & fides asciscenda est, cuius lumine ad altissimum summæ Trinitatis mysterium aliqua ratione attingere valea-
Gene. 22. mus. Quemadmodum ergo fidelium pater Abraham Deum in monte adoraturus, seruos ad radicem montis reliquit, solusque ipse cum Isaac filio montem conscendit: ita nos ratione in infimis (vbi illa versari solet) relicta, fide comite, ad huius mysterij celsitudinem conscendamus. Itaque & humanæ rationi & Latinæ etiam linguæ vale dicendum est. Satius enim est in sermone, quàm in altissimo Trinitatis sacramento solœcismum aut barbarismum committere.

Principio igitur statuendum est, multa in Deo esse, quæ solo rationis lumine intelligi nequeant. Cùm enim illum ex operibus suis cognoscamus, ea solùm de eo cognoscimus, quæ ope-
Simile. rum eius attestatione probantur. Quocirca sicut pictura aliqua summo artificio ad viuum expressa, artificis ingenium & artem declarat, mores autem, patriam, & genus, nomen, atque fortunam non exprimit: ita planè mundus hic opificis summi sapientiam, potentiam, bonitatem, & prouidentiam exprimit; multa tamen alia, quæ in eo sunt, minimè declarat, cùm hic effectus, quamuis præstantissimus sit, totam causæ suæ virtutem nō exhauriat. Inter hæc autē Dominus summæ Trinitatis

mysterium nobis in noua lege reuelare dignatus est. Quamuis enim hoc idem arcanum veteris testamenti patribus fuerit patefactum, in Euangelio tamen plenius atque apertius declarandum fuit. Cùm enim Dominicæ incarnationis mysteriũ (quo vnigenitus Dei filius ineffabili benignitate humana carne vestiri, & pro nobis in crucem agi sustinuit) summum inter omnia diuinæ bonitatis opera & beneficia locũ teneat; mysterium vtique beatissimæ Trinitatis necessariò reuelandum fuit, vt filij Dei maiestate atque dignitate cognita, quid tanto Redemptori humana natura deberet, apertius intelligeret. Proponitur ergo nobis in hoc altissimo mysterio, diuinarum personarum Trinitas in vnitate substantiæ. Constat enim, diuinitatis naturã simplicissimam atque (vt Boëtij verbis vtar) vnissimam esse, vtpote in qua nihil compositum, nihil adiectitium, nullumq. omninò accidens sit, sed sola puraque diuinitatis maiestas. Vnde in aureo illo propitiatorio, ex quo olim Dominus responsa dabat, appositissimè adumbratur: quod quidem totum ex purissimo auro erat, in quo figura nulla, nullaque pictura, nihilque peregrini metalli adiectum erat. Itaq. nihil ibi aliud, quàm solum & purissimum aurum visebatur. In hac ergo purissima ac simplicissima diuinitatis natura, tres esse diuinas personas confitemur. Et ne pugnãtia dicere videamur, nemo arbitretur nos hîc dicere tres substantias, & vnam substantiam, siue tres personas, & vnam personam: sed in vna eademque substantia atq. natura tres personas adoramus & confitemur. Aliud enim naturæ, aliud personæ nomen significat. Itaque sicut in Seruatore nostro ac Domino tres naturas in vna persona cõfitemur, nempe, verbum Dei, carnem, & animam (alia enim carnis, alia animæ, alia verbi natura est, vna tamen persona, hoc est, vnus Christus Dominus in hac triplici natura subsistit) ita contrà in beatissima Trinitate in vna simplici substãtia tres personas cõfitemur. Quæ quidem res in nulla rationali aut intellectuali creatura reperitur. In his enim vbi est vna substãtia, vnica tantùm persona reperitur. Hac igitur in re, increata natura à creatis omnibus distat, quòd videlicet in simplici substantia tres personæ inueniantur, nempe pater, filius, & spiritus sanctus. Pater, qui à nullo est factus, nec creatus, nec genitus: filius, qui à patre solo est, non factus, nec creatus, sed genitus: spiritus sanctus, qui à patre & filio est, non factus, nec creatus, nec genitus, sed procedens. Sicut enim in Sole tria cernere licet, nempe Solem, & lucem à Sole dimanantem, & calorem ab vtroque procedentem: ita in beatissima Trinitate, patrem tanquam Solem, & filium tanquam Solis splendidissimum radium, & spiritum sanctum ab vtroq. emanantem colimus & veneramur. De hoc Simile.

igitur ineffabili mysterio cùm multa ac penè innumera tractari possent, duo tantùm, quæ præcipua, maximéque ad salutem nostram necessaria esse videntur, explicare tentabo. Quorum alterum ad huius mysterij intelligentiam, alterũ ad fidei veritatem amplectendam pertinet. Cùm enim mysterium hoc explicitè credere teneamur; necesse est, vt quomodo se hæc res habeat, intelligamus: ne cùm filij aut generationis nomen audimus, aliquid tanta maiestate indignum animo concipiamus.

Ad hoc igitur sciendum est, omnipotentem Deum omnia quæ per se operatur, intellectu & voluntate, hoc est, intelligendo & volendo operari. Non enim aut membrorum insttumẽtis (quibus caret) aut ferramentis, aut vllis machinis, vel externis adiumentis indiget, cùm aliquid efficere vult. Itaque vastissimam hanc mundi molem, tot cælorum orbes, tot terras & maria, tot plantarum & animantium varietates solo intellectu &
Psal. 32. voluntatis nutu absque vlla ope externa creauit. Ipse enim dixit & facta sunt, ipse mandauit & creata sunt. Itaque, vt dixit, vt voluit, subitò emersere creata omnia, & ex nihilo cœpit splẽdescere mundus.

His ita constitutis, ad diuinæ generationis mysterium pro-
Psal. 135. piùs accedamus. Naturæ ergo conditor, qui (vt Propheta cecinit) fecit cælos in intellectu, ipse etiam intellectu filium sibi similem non quidẽ creauit, sed genuit. Quónam modo inquies? Cùm is naturam suam plenissimè atque perfectissimè intelligit, verbum cordis, & sui ipsius imaginem perfectissimam intra se producit, quam paternæ gloriæ splendorem, imaginem, & verbum atq. Dei filium oracula diuina nominant. Quia verò hæc tanta res omnem humanæ mentis facultatem superat, neq. vlla verba suppetunt, quibus ea significari & exprimi possit, similitudinibus vtimur à natura sumptis, quibus aliqua saltem ratione ad eius cognitionem assurgere valeamus. In omnibus namque naturis ille imaginem aliquam, aut certè vestigiũ suæ perfectionis impressit. Congruũ igitur est vt similitudines conferamus, & ita quasi quibusdam adminiculis ex speculatione naturæ communis ad conditorem naturæ ipsius aspiremus.

Quod vt commodiùs fieri possit, nos ipsos inspiciamus. Cùm quilibet homo se ipsum considerat, summumq. studium in sui ipsius speculatione ponit, partus quidem minimè contẽnendus exoritur. Partus autẽ est nostri notitia, in qua prisca olim Philosophia magnam sapientiæ partem collocauit. Ergo si me ipsum cognosco, & aliquid in me dignum laude reperio; consequens est, vt me ipsum diligam. Omne enim quod pulchrum & laudabile est, amorem natura conciliat. In quolibet igitur homine in sui ipsius consideratione defixo, est mens, quæ to-
tius

tius animi ſtatum acriter & attentè conſiderat: eſt cognitio, velut quædam intellectus proles, quæ ex ipſa conſideratione ortum habet: eſt amor, qui ex cognitione excitatur. In nobis quidem hæc omnia accidentia ſunt, quibus animi commutantur, & variis modis afficiuntur. Omnia verò quæ nobis inhærent, cùm in Deum conferuntur, ita conferenda ſunt, vt prius omnis imbecillitatis opinio circumcidatur: vt nihil quod Deo ſit indignum, animo cogitetur. Cùm igitur ille maximè ſimplex & vnus ſit, nullumque accidens ad compoſitionem ſuæ perfectionis admittat; efficitur planè, vt quod in nobis accidens eſt, in illo perfecta ſubſtantia ſit, naturali vi & ſtabilitate conſiſtens. Ergo cùm naturam ſuam (quod perpetuò facit) attentè conſiderat, ipſam ſapientiam gignit, omnes vitæ, lucis, bonitatis, pulchritudinis, voluptatis, immortalitatis opes in ſe continentem. Hunc diuinum partum, hanc admirandam & immenſam diuinæ virtutis ſpeciem, hoc clariſſimum patris ipſius ſpeculum, hunc fulgorem ſempiternum ex ſempiterno ſplendore patris exortum, nos Dei filium (vt ſanctæ litteræ admonent) appellamus. Ex hac autem diuinæ mentis intelligentia, & ex immenſæ pulchritudinis animaduerſione, amor ſummus atque ſempiterna voluptas procedit: quæ patrem filio, & filium patri charitate ſempiterna deuincit. Hoc ergo arctiſſimum amoris diuini vinculum, hanc ſummam & immenſam charitatis rationem, Spiritũ ſanctum oracula diuina nominant. Cùm autem in Deo nihil ſit admixtum, nihil in eo poſſit eſſe prius aut poſterius, nihil maius aut minus, nihil valentius aut imbecillius; neceſſe eſt vt Patri Filius, & Spiritus ſanctus vtrique ſit par & æqualis, & naturæ vi, imperio, numine, poteſtate, in omni æternitate ſimillimus. Neque enim diuerſitas, aut inæqualitas, aut diſſimilitudo in vna eadem atque ſempiterna natura cogitari poteſt. Itaque vnum Deum immortalem, incorporeum, infinitum, immutabilem, omnipotentem, natura maximè ſimplicem, perſonarum numero & ratione diſcretum, colimus & veneramur: & in huius ſummæ veritatis confeſſione, tamquam in arce munitiſſima, conſtanti fide conſiſtimus.

III.

Verùm inſurget fortaſſe aliquis hoc in loco, dicétque ſe quidem ſimilem fidem profiteri, non tamen ea quæ credit, intelligere. Duo tibi ad hoc ſolatia maxima proponam: quibus hanc mentis tuæ imbecillitatem æquanimiter feras. Vtraque autem inuenies, ſi in celſitudinem Dei prius, deinde in imbecillitatem tuam oculos conieceris. Si enim incomprehenſibilem diuinæ maieſtatis naturam eſſe confiteris; quid miraris te ingenio aſſequi non poſſe, quod incomprehenſibile eſt? Si ineffabilem eſſe

prædicas,quî fieri poteſt, vt ea humano tibi ſermone exprimatur? Poſtremò cùm ſola eius natura & perfectio inter omnia infinita ſit,quónam modo finita hominis ratio, præſcriptiſque terminis circumſcripta,aſſequi illam poterit? Ad diuinæ quippe maieſtatis gloriam pertinet, vt ſublimitate ſua omnẽ creatæ mentis cognitionem infinitis partibus tranſcendat, ſoláq. humili fidei confeſſione cognoſcatur. Hac fide ſancti viri contenti, nihil vltra conabantur. Hinc D. Ambroſius: Mihi impoſſibile

Ambroſ. eſt generationis diuinæ ſcire ſecretum: mens deficit, vox ſilet: non mea tantùm ſed & angelorum. Supra poteſtatem, & ſuper angelos,& ſupra Cherubin & Seraphin, & ſupra omnem ſen-

Philip. 4. ſum eſt, quoniam ſcriptum eſt; Pax Chriſti omnem ſenſum exuperat. Et ſi pax Chriſti ſupra omnem ſenſum eſt, quomodo non ſupra omnem ſenſum eſt tanta generatio? Tu ergo ori admoue manum: ſcrutari non licet ſuperna myſteria. Licet ſcire quòd filius Dei natus ſit, non licet diſcutere quomodo natus ſit: illud negare non licet, iſtud quærere metus eſt. Ineffabilis enim eſt illa generatio, quemadmodum Eſaias ait: Generationem eius quis enarrabit? Hactenus ille.

Si verò paruitatem ſuam, & mentis hebetudinem homo attenderit, facilè etiam intelliget, ſe hoc altiſſimum diuinitatis arcanum non poſſe penetrare: quando vix ea quæ ante oculos

Eccleſ. 11. poſita ſunt, mente comprehendit. Hinc Salomon: *Sicut neſcis* inquit, *quæ ſit via ſpiritus, & qua ratione compingantur oſſa in vtero prægnantis; ſic neſcis opera Dei, qui fabricator eſt om-*

Gregor. *nium.* Quocirca prudentiſſimè D. Gregor. ait: Qui in operibus Dei rationem non inuenit, in paruitate ſua inueniet cur rationem non inueniat. Quid enim mirum, ſi diuina nõ aſſequatur, qui in peruestigatione etiam rerum minimarũ paſſim hallucinatur? Ceſſabit ergo querela hæc, ſi mentis ſuæ imbecillitatem homo penitùs cognitam & exploratam habeat: neq; magis mirabitur, ſe non poſſe diuina comprehendere, quàm non poſſe Pygmæum aliquem porrecto brachio nubes cæli contingere. Proponam vobis & aliud non minus ſalutare ſolatium, videlicet,eo ipſo quo minus Deum conſequi poteſtis, hoc magis illius maieſtatem admirari, ſublimitatem vereri, bonitatem diligere, miſericordiam amplecti, leges & præcepta eius diligentius ſeruare debetis. Si enim maieſtatis celſitudo admiratione digna eſt, tantò magis illam admirari debemus, quantò longius ab eius cognitione diſtamus. Si ſumma bonitas ſummum amorem promeretur, tantò magis ea diligenda eſt, quantò omnem intelligentiæ noſtræ vim infinitis partibus ſuperat. Si altiſſimæ dignitati ſumma reuerentia debetur, quàm reuerenter ſublimitatem illam vereri debemus, cuius celſitu-

dinem

dinem ne ipsi quidem Seraphici spiritus comprehendunt? Cùm enim multa sint quæ nos ad diuinæ mentis cognitionē & amorem instruant; nihil tamen hoc magis præstat, quàm si intelligamus altissimam illam naturam, omnem creatæ mentis intelligentiam infinito interuallo superare. Inde adeò fit, vt cùm nomina omnia quæ dignitatem & perfectionem aliquam significant, Deo verè tribuantur, multò tamen verius (vt D. Dionys. ait) ab eo remoueantur. Exempli gratia: Si Deo summam bonitatem, misericordiam, sapientiam, potentiam, bonitatem, & pulchritudinem tribuimus; & mente atque cogitatione nostra impermeabilem quandam sapientiæ, potentiæ, bonitatis, & pulchritudinis abyssum concipiamus, illique tribuamus; tantum hæc nostra cogitatio ab illius amplitudine & gloria distat, vt magis consentaneum sit, hæc ipsa ab eo remouere, quàm illi tribuere. Quamuis enim hæc omnia perfectissimè inueniantur in Deo, eo tamen modo quo intellectus nostri angustia illa concipit, nequaquam illi tribuuntur. Quod quidem nō modò D. Dionysio, sed etiam Ecclesiastico tradente didicimus: sic enim ait: Glorificate Dominum quantum potestis, superualebit adhuc: Benedicentes Dominum, exaltate illum quantum potueritis, maior est enim omni laude: ne laboretis, non enim comprehendetis.

Dionys. de cæl. hier. cap. 2.

Eccle. 43.

Sed hoc tamen si ad humanæ mentis angustiam referatur, minus mirabile est. Longè verò maius est, quòd etiā quidquid beatissimæ illæ mentes, atque adeò ipsi etiam Seraphici spiritus (qui immensam diuinæ pulchritudinis speciem propius cōtemplantur) de ipsius amplitudine concipiunt, tantum ab immensa eius pulchritudine & maiestate distat, vt verius ab ea negari, quàm ei tribui (vt antè diximus) possit. Quin etiam, si supra summum addi aliquid possit, illud etiam his adiungere non verebor: Si Deus omnipotenti virtute sua nouam aliquam mentem adeò præstantem crearet, vt nihil ea maius atq. sublimius in ordine creaturarum inueniretur, quidquid hæc ipsa de altissima diuini numinis gloria assequeretur, vsque adeò infra eius dignitatem esset, vt verius hoc ipsum de Deo negandum, quàm illi tribuendum esset. Deniq. vt semel finiā, quidquid siue hæc altissima mens, siue cæteræ beatæ mentes, diuinæ pulchritudinis speciem aperta facie contemplantes, de eius maiestate & gloria assequuntur, adeò exiguum est, vt ferè nihil esse dicatur. Quia enim nulla finitæ rei ad infinitā comparatio est; quidquid autem creatura (quamlibet nobilissima sit) de diuinæ naturæ sublimitate intelligit, finitum, certisque terminis circumscriptum est, meritò adeo exiguū esse dicitur, cùm infinitum sit quod adhuc superest intelligendum. Quis igitur hanc

tantam diuinæ naturæ ſublimitatem non miretur? quis non velut attonitus hæreat, cùm immenſum hoc & impermeabile diuinitatis pelagus mentis oculis intuetur? quæ mentis acies ante hunc diuinæ lucis ſplendorem non caligare incipiat? quis in vaſtiſſimam hanc diuinitatis abyſſum ingrediens, inde exire, & ad nos regredi velit? Quis igitur non tota animi deuotione hunc tantum Dominum colat? quis non ſe totum in eius laudes effundat? quis non præ tantæ maieſtatis admiratione penitus colliqueſcat? quis non ardentiſſimo eius amore deflagret? quis non millies propter illius gloriam mori deſideret? quis non felicem ſe reputet, quòd ab ipſo fidei oculos acceperit, quibus tantum hoc lumen intueri poſſet? quis non omnes maris arenas in linguas conuerti cupiat, vt eius perpetuò laudes prædicent, & pro tanto hoc beneficio gratias agant? Hæc autem omnia regius Propheta contemplari videbatur, cùm diceret: Cõfitebor tibi, quia terribiliter magnificatus es. Quem locum Diuus Chryſoſtomus explanãs, ſimile quiddã prophetæ contigiſſe ait, quòd his qui in altiſſima rupe conſidentes, iratum & fremens mare oculis ſubiectum intuentur; qui rei magnitudine attoniti, oculorum lumen & ſentiendi vim amittere ſibi videntur. Hanc igitur mentis alienationem Propheta quodammodo pati videbatur, cùm in vaſtiſſimum illud diuinitatis pelagus mentis oculos conijceret: ideoque ſe ad eius laudes prædicandas tota animi deuotione conuertens, ait: Confitebor tibi, hoc eſt, laudes tuas Domine prædicabo: quia terribiliter magnificatus es, hoc eſt, quia immenſa diuinitatis & maieſtatis tuæ gloria mentem meam perterruiſti atque obſtupefeciſti.

Psal. 138.
Chryſoſt.
Simile.

Iam verò ſi quis in hac altiſſima ſpecula conſtitutus (vnde hanc tantam diuinæ gloriæ celſitudinem contemplatur) ſe inde ad Dominicæ incarnationis & paſſionis myſterium inſpiciendum deijciat, illumque altiſſimum Dominũ, quem ſupra Cherubin & Seraphin eleuatum videt, in ſtabulo natum, in præſepio iacentem, & in cruce humanæ ſalutis gratia morientẽ contempletur; quomodo qui hoc animaduertit, ſpirare, quomodo intra ſe cõſiſtere, quomodo ſpiritum & halitum retinere poſſit, cùm hanc tantam diuinæ bonitatis dignationem conſiderat?

Si verò ab hac conſideratione digreſſi, illos intueamur qui quotidianis ſceleribus atque flagitijs hanc tantam bonitatem offendere non verentur; quomodo non obſtupeſcimus, cùm execrandam hãc multorũ hominũ cæcitatem, ingratitudinem, peruerſitatem contemplamur? quomodo nõ præ doloris & ſtuporis magnitudine rumpimur, cùm hoc tam execrabile malum, non in angulis, aut in paucis hominibus, ſed quàm latiſſimè in toto orbe dominari videamus? Sed quoniam hoc ſatis deplora-

re non

re non possumus, fratres, ad nos ipsos redeamus; & nō quid perditi & profligati homines faciant, sed quid nos deceat animaduertentes, hanc ipsam diuinæ maiestatis gloriam suspiciamus, collaudemus, reuereamur, admiremur, totisque viribus diligamus, eiusq. leges & præcepta seruare studeamus, priusque sanguinē fundere, quàm illū offendere patiamur: sic enim fiet, vt his studiis quotidie piè ac religiosè insistentes, ad eius tandē felicissimum consortium atq. conspectum peruenire valeamus.

IN EODEM FESTO BEATISSIMÆ TRINITATIS, CONCIO SECVNDA,

in qua primùm variis similitudinibus hoc mysterium explicatur; deinde ineffabile & incomprehensibile esse ostenditur: ideoq. mirum non esse, quòd illud mens non assequatur humana; quamuis non ideò credere minus debeat, quod intelligentia minus comprehendit.

THEMA. *Euntes docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti.* Matth. vltimo.

HIc dies, fratres dilectissimi, beatissimæ Trinitatis laudibus & prædicationi dicatus est. De hoc autem ineffabili mysterio (cui explicando omnis humana & angelica lingua impar est) dicere nos ipsius diei ratio compellit. Quanta verò sit huius argumenti dignitas, ex Aristotelis sententia intelligere licet: qui in his libris quos De anima scripsit, eam esse præstantissimā inter alias disciplinas docet, quæ de re nobilissima disputat. Quo argumento eam scientiam quæ de anima differit, præstantissimam esse ait: quòd ea inter cætera quæ naturalis Philosophia tractat, nobilissima pars sit. Hoc autem argumento colligimus, disciplinarum omnium principem ac veluti reginam esse, quæ de principe rerum omnium Deo disputat, eiusque cognitionem tradit: quandoquidem is summum inter omnia locum obtinet. Ideóque meritò Dominus per Hieremiam dicit: Non Hier. 9.
glorietur sapiens in sapientia sua, nec fortis in fortitudine sua, nec diues in diuitiis suis: sed in hoc glorietur qui gloriatur, scire & nosse me.

Quantum verò hæc eadem cognitio hominis mentem nobilitet

bilitet atque perficiat, ex ea differentia quam idem Philoso-phus inter res quæ sentiuntur & intelliguntur, assignat, agno-scere licebit. Quæ enim sensibus percipiuntur, quò excellentio-res sunt, eò magis organum sentiendi lædunt. Vnde lucidissi-mum corpus oculorum aciem verberat, & sonus ingens audien-di vim obtundit. At contrà ea quæ intelliguntur quò sunt no-biliora, eò magis intellectum nostrum nobilitant atque perfi-ciunt: qui vt vilescit & veluti sordescit, cùm vilia & sordida co-gitat; ita contrà perficitur ac nobilitatur, cùm ad ea quæ altissi-ma sunt, contemplanda assurgit. Cùm ergo supremæ illius na-turæ dignitas infinita sit, efficitur planè, vt nullius rei contem-platio mentem hominis magis illustret atque perficiat. Sed interim tamen doctrinæ huius necessitas discendi atque au-diendi auiditatem acuere magis debet. Cætera enim quæ à Deo nobis in sanctis litteris reuelata sunt, implicitè, hoc est, in fide maiorum credere ad salutē sufficit: ea tamen mysteria quæ in fidei symbolo continentur, ita credere iubemur, vt quod cre-dimus, explicitè (vt aiunt) cognoscamus. Aliter enim qua ra-tione Christianæ religionis dignitatē retinebimus, si præcipua eius dogmata prorsus ignoramus? Inter quæ principem locum beatissimæ Trinitatis sacramentum obtinet: quod & totius fi-dei nostræ, ac præcipuè Dominicæ incarnationis fundamētum
Rom. 10. existit. Cùm autem (vt Apostolus ait) fides fit ex auditu, audire vos decet, quid de hoc mysteriorum omnium maximo & senti-re & credere debeatis. Quocirca operæpretium me facturum arbitratus sum, fratres, si huius ineffabilis mysterij rationē par-tim familiari eius explanatione, partim similitudinibus ex re-bus corporeis sumptis, quæ nobis sunt notiores, explicauero: quo & quid credatis (quatenus licet) intelligere possitis, & cùm patrem, & filium, æternamque illam generationē auditis, nihil indignum tanta maiestate concipiatis. Vt igitur altissimum hoc argumentum pro dignitate tractare possimus, cælestem opem, sacratissimæ Virginis interuentu, suppliciter imploremus.

AVE MARIA.

Quod igitur ad explicitam huius mysterij fidē attinet, pro-fitemur in altissima illa natura, quæ & indiuidua & simplicissi-ma est, tres esse personas, nempe patrem ingenitum, filium ex patre genitum, & spiritum sanctum à patre & filio proceden-tem. Hoc enim increata illa natura singulare & proprium ha-bet, & in hoc à creaturis omnibus quæ vel ratione, vel intelle-ctu præditæ sunt, distat: quod in his omnibus vbi est vnica na-tura, vna tantùm persona, quæ illam sustentat, inuenitur: at in diuina natura, quæ fecundissima & infinita est, non vna perso-na tantùm, sed tres personæ in eadem natura subsistunt. Vt au

tem earum est vna natura atque substantia, ita earum vna est diuinitas, vna voluntas, vna maiestas, parq; & indiuisa potestas. Quidquid enim pater facit, id similiter & filius, & spiritus sanctus faciunt. Omnia enim in illis sunt vnum, vbi non obuiat relationis oppositio.

Ne verò cùm hîc filij & generationis nomen auditis, corporeum aliquid mentibus vestris occurrat, scitote hæc longè aliter se habere, atque crassa mens hominũ cogitare poterit. Pater enim cælestis, qui solo intellectu & voluntate cælum & terram, & omnia quæ cæli ambitu cõtinentur, condidit, is vtique intellectu filium generauit, & voluntate simul cum filio spiritum sanctum produxit. Dum enim is naturam suã plenissimè ac perfectissimè intelligit, perfectissimam sui imaginẽ intra se producit: quæ in eo non accidens (vt in nobis) sed substantia, atque secunda in diuinis persona est; nempè Deus de Deo, lumen de lumine, Deus verus de Deo vero. Vterque autẽ, pater scilicet ac filius mutuò se contemplãtes, & immenso, infinito, atque inexplicabili amore complectentes, spiritum sanctum producunt, qui vtriusq. patris scilicet & filij nexus & amor est.

Sed ne quis cùm Dei filium audit, nõ propriè, sed metaphoricè hoc illi nomen tribui existimet; sciat illud longè verius & magis propriè ei, quàm vulgaribus parentum filiis conuenire. Quod quidem ex triplici differentia inter hominum filios, & vnicum Dei filium apertè colligitur. Primùm enim hominum filij ideò nominis huius veritatem retinent, quia eorũ substantia ex paterna substantia delibata est; non enim totam patris substantiam, sed eius particulam ab illis trahunt. At pater æternus non quidem partem substantiæ (cùm diuinitatis natura indiuisa sit) sed totam substantiam suam transfundit in filium. Quam rem idem in Psalmis expressit, cùm ad filium loquens Psal. 109.
ait: Ex vtero ante luciferum genui te. Quia enim matres totam ferè corporis substantiã filiis in vtero suo constitutis præbent; ideò pater æternus hac materni vteri metaphora vsus est, vt se totam substantiam suam vnigenito filio tradidisse monstraret. Secunda verò differentia est, quòd cùm commune filiorum sit, non modò parentum speciem, sed etiam oris figuram, mores, & ingenium referre, non rarò tamen eos à parentibus degenerare, & longè dissimiles nasci videmus. At in hac altissima generatione patri filius omnibus in rebus similis & æqualis est. Eadem enim vtriusque gloria, eadem maiestas, eadem æternitas, eadem voluntas, eadem sapientia, bonitas, & omnipotentia est. Quid enim hîc interuenire potuit, quod filium à perfecta similitudine patris abduceret? Non matris natura dissimilis, cùm sine matre genitus sit: nõ materiæ vitium,

cuius contagionem Dei maiestas non admittit: nō externa vis, quæ nondum extiterat; & si extitisset, infinitæ Dei potentiæ minimè obstitisset. Ergo quemadmodum Pater est natura omnipotens atque sempiternus, ita Filius est natura omnipotens atque sempiternus, & omnibus in rebus Patri similis & æqualis. Ioan. 14. Ita fit quod idem vnigenitus Dei Philippo dixit: Philippe, qui videt me, videt & patrem meum. Non credis quia ego in patre, & pater in me est? Tertia verò differentia maximéq. notanda est, quòd carnalis pater nequaquam filium quatenus homo & rationalis creatura est, sed quatenus animal est, generat. Commune enim hoc illi cum equo & leone, cæterisq. animantibus est. Huic enim generationi nequaquam superior animæ portio, quæ rationalis & spiritualis est, seruit; sed sola inferior, quæ corporea & brutorum similis est. Et quidem si homo cùm seipsum mente comprehendit & intelligit, suique ipsius imaginem in mente format, imago hæc per se subsisteret ac viueret, verè hominis filius diceretur; vtpote quæ rationis vi & actione (quæ hominis propria est) genita fuisset. Quod tamen in filiorum generatione non fit: qui non intellectuali, sed corporea vegetantis animæ operatione (quæ infima animæ nostræ portio est) producuntur. At cùm in summo Deo nulla dissimilium partium compositio sit; filius qui ex eo nascitur, verè Deus ex Deo, lumen de lumine, spirituali actione, hoc est, spirituali sui ipsius contemplatione, quæ maximè propria Dei est, procedit & generatur: ideoque multo veriùs ac propriùs patris æterni filius, quàm quisque nostrum patris sui filius dicitur.

II.

Cæterùm, vt aliqua saltem ratione mentis humanæ cupiditati morem geram (quæ altissima etiam & inaccessa mysteria intelligere cupit) ex corporearum rerum similitudinibus, quæ sensibus nostris familiares & notæ sunt, viam quandam vobis commonstrabo, qua ad aliquā altissimi huius mysterij notitiam peruenire valeatis: ea tamen lege, vt intelligatis nullam esse in natura speciem, quæ possit perfectè pulchritudinem & amplitudinem diuinæ mentis imitari. Quamuis enim in rebus singulis obscuram Dei similitudinem & vestigium intueri liceat, cùm tamen illius numen omnibus rebus ab illo conditis, partibus infinitis antecellat; consequens est, vt in cælestibus etiam mentibus, quæ multò propiùs ad Dei similitudinem accedunt, multò maior dissimilitudo quàm similitudo immensæ illius claritatis appareat. Idcirco autem fit, vt cùm duplex ratio de rebus diuinis disserendi sit; vna, quæ rerum omnium formas & perfectiones in Deo summè constituat; altera, quæ nihil eorum quæ sunt, in Deum conuenire demonstret: multò certior habeatur,

beatur, quæ Deum ab omni naturæ similitudine & communione secludit, quàm illa quæ in Deum omnia congerit. Nam quæ vox & oratio immensam & inexplicabilē naturam ipsius diuinitatis explicabit? Quæ mens illius infinitam sapiētiam & bonitatem cogitatione complectetur? Quæ igitur similitudo speciem illius atque formam referet? Quamuis enim in Deo sint omnia, tamen omnia non incommodè à Deo seiunguntur. Nihil est enim neque in cælo, neque in terra, neque inter homines, neque inter angelos, neque sensibus obiectum, neque mente & ratione perceptum, quod similitudinem illius omni ex parte referat; nullum nomen, nulla vox & ratio, quæ numen & naturam illius explanet. Sic autem fit, vt cùm illius obscuram aliquam similitudinem aut vestigium in omnibus rebus extare & eminere videamus, multò tamen maiores dissimilitudines non in rebus tantùm corporeis, neque in humanis tantùm animis, sed in mentibus illis beatissimis, quæ luce illius clarissima perfruuntur, inspicere liceat. Verùm cùm aliter nihil de Deo cogitare possimus, non incommodè similitudines conferuntur: vt aliquam saltem eius notitiam paulo clariorem habere possimus. Sunt autem (vt cæteras omittam) tres præcipuè similitudines, quibus Dei natura & generatio aliqua ratione insinuatur, & ab iis tria nomina deriuantur: quibus oracula diuina eius notitiam tradere voluerunt. In his tamen (vt modò diximus) multo maior dissimilitudo quàm similitudo est. Non minus tamen dissimilitudo quàm similitudo ad hanc ipsam notitiam conducit. Comparatur ergo primùm Dei filius verbo: Ioan. 1.
& verbum etiam Patris à Ioanne appellatur. Cōparatur etiam imagini & lumini, siue splendori, iisdémque nominibus ab Heber. 1.
Apostolo nuncupatur; nempe imago Dei inuisibilis, figura diuinæ substantiæ, & splendor paternæ gloriæ. Singula igitur hæc nomina, & eorum rationem ac similitudinem excutiamus. Verbum quidem patris appellatur Filius; quia per illum Pater æternus & seipsum sibi, & beatis mentibus ostendit. Sicut enim verbis nostris hoc agimus vt animum nostrum auditori patefaciamus, mentémque & sensum nostrum in illum transfundamus: ita Deus Pater Verbum suū genuit, quo se ipsum dixit, totámque substantiam suam in eo transfudit & manifestauit: cuius rei gratia Patris Verbum appellatur. Hæc autem verbi similitudo vsque adeò quibusdam Platonicis Philosophis placuit, vt D. August. 10. de Ciuitate Dei referat, beatū Simplicianum ex August.
sententia cuiusdam Platonici retulisse, Euangelium Ioannis aureis literis inscribendum & omnibus templorum ianuis affigēdum esse. Idem etiam refert lib. 7. Confess. cap. 9. se legisse Idem.
in libro cuiusdam Platonici initium Euangelij Ioannis, præter Ioan 1.
illud,

illud, Et Verbum caro factum est. Sed quamquam hæc Verbi similitudo aptissima sit, ea tamē infinita dissimilitudine ab ipsa rei natura distat. Nam verbum hoc nostrum accidens, nō substantia est, cùm tamē Dei verbum perfectissima substantia sit. Item hoc nostrum verbum vbi primùm prolatum est, desinit esse: illud autem Dei Verbū incommutabile permanet in æternum. Hinc de diuina Sapientia (quæ idem quod Verbum est) dicitur, In se manens innouat omnia. Ad hæc, his verbis nostris non omnia quæ intra pectus nostrum latent, sed aliquam eorū partem explicamus: at cælestis pater vnico mentis suæ verbo siue conceptu se ipsum totum dixit, hoc est, totam naturā suam atque substantiam plenissimè expressit.

Sap.7.

Dissimil.

Qua in re obseruandum est, homines singulis verbis singulos animi sui conceptus patefacere; ideoque longa illis oratione multiplicique verborum congerie opus esse, vt totam mentem suam aperiāt: at verò Angeli quo superiores sunt, hoc paucioribus (vt ita dixerim) verbis, breuiorique temporis spatio sensa sua (quæ nos nisi longissima oratione expromere possemus) patefaciunt: Deus autem, cuius est immensa & infinita potestas atq. fecunditas, vnico verbo suo & seipsum & omnia dixit: quia in illo & tota patris substantia, & rerum omnium formæ, species, atque imagines multò perfectiùs quàm in rebus ipsis continentur. Videtis ergo quanta hic cum similitudine dissimilitudo sit? Comparatur etiam idem filius splendori & lumini. Quæ quidem comparatio ab August. Eugubino in lib. De perēni philosophia maximè probatur. Neque id sanè immeritò. Cùm enim lux spiritualibus rebus maximè vicina sit, non adeò mirum, si ad naturam supremi illius spiritus exprimendam sit accommodatior. Quæ res Symboli quoque autoritate comprobatur: in quo Dei verbum, Deum de Deo, lumen de lumine confitemur. Quod quidem lumen is qui sapientiam tantopere celebrauit, candorem siue radium lucis æternæ appellat. Vt enim splendidissima lampas splendidissimum radiū siue lumen ex se fundit: ita pater æternus lucidissimū ex se radium, hoc est, filium suum producit. Hac etiam comparatione genitoris & geniti indiuisa connexio indicatur. Nunquam enim radius à luce separatur: sed cum ea indissolubili societate cohæret. Vbique alterum gignit, alterum gignitur. Nec radius sine luce esse potest genitrice, neque lux sine radio: quia nunquam potest lux non generare radium luminis. Ad hūc ergo modum numquam pater æternus sine filio, nec filius vmquam extitit sine patre. Quo exemplo diuinæ generationis æternitas declaratur. Ab æterno enim pater generat filium, & ab æterno filius à patre generatur. Adde etiam quòd quemadmodum radius

August. Eugub.

Ibidem

Simile.

siue

siue lumen productum, fontem suum à quo dimanat, ostendit, & spectantium oculis conspicuum facit: ita Dei filius patris sui naturam, hoc est, immensi luminis fontem, à quo ipse manat, non modò paternis oculis, sed beatissimis etiam mentibus, quæ in cælo resident, patefacit. Sequitur alia imaginis similitudo, quæ in hoc adducta est, vt filium esse perfectissimam paternæ substantiæ imaginem ostenderet: in qua ratione cum verbo, de quo paullò antè diximus, conuenit. Sed quanta in hac similitudine dissimilitudo inest? Neque enim imago vitam habet, quam Dei filius habet, qui de se ipso ait: Sicut pater habet vitam in semetipso, sic dedit & filio vitam habere in semetipso. Sic etiam Ioannes, vbi Dei filium Verbi nomine appellasset, ne quid inane aut transitorium cogitaremus, adiecit: In ipso vita erat, & vita erat lux hominum. Adde etiam quòd imago solam hominis faciem, & corporis habitum atque figuram repræsentat: at Dei filius paternæ substantiæ speculum & imago est. Ideoque Paulus illum paternæ substantiæ figuram appellat. Pro quo Græcè character habetur, quòd expressam rei imaginem (qualis in molli cera sigillo impressa cernitur) significat. Quo quidem verbo appositissimè Dei filium, & idem cum patre esse, & ab eo etiam distingui intelligimus. Videmus enim nihil prorsus in sigillo esse, quod in cera eo sigillata non inueniatur. Quo significamus, nihil prorsus in patris substantia esse, quod non in filio plenissimè & perfectissimè contineatur. Qua igitur in re distant? Nimirum quia quemadmodum imago ceræ à sigillo est, non contrà: ita filius à patre est, non à filio pater. His ergo similitudinibus, fratres, vtcumque mens nostra (quæ nisi per rerum corporearum similitudines sensibus nostris familiares ac notas, spiritualia non assequitur) ad altissimæ illius generationis naturam cognoscendam assurgere poterit.

Ioan. 5. Ioan. 1. Hebr. 1. Simile.

Sed ad processionem spiritus sancti corporea quoque similitudo adducenda est, quæ (vt ingenuè fatear) licet tarditati nostræ sit accommodata, superna tamen illa maiestate minus digna esse videtur. Femina insigni forma (qualem fuisse Helenam Græcorum historiæ tradunt) dum faciem suam in speculo contemplatur, absolutissimam oris sui imaginem, seipsam videndo, producit. Cùm autem eximia pulchritudo in oculis & aspectu proposita, sui amorem excitet, seipsam vtique amore prosequitur. Tria igitur hic cernere licet, quæ se mutuò consequuntur; nempe feminam, quæ se ipsam in speculo videt; & imaginem, quæ ex hac visione nascitur: & amorem, qui imagine visa excitatur. Hoc igitur exemplo tarditas nostra diuinarum personarum processionem vtcumque intelligere poterit.

Pater enim cælestis dum seipsum mente & intellectu contemplatur (quod perpetuò facit, nec vnquam facere desistit) perfectissimam substantiæ suæ imaginem, hoc est, filiũ suũ (quem paternæ gloriæ imaginem appellari diximus) producit: quam eandem immenso & infinito amore ob immensam & infinitam eius pulchritudinem complectitur. Sed in hac tamen similitudine maxima sanè dissimilitudo est. Nam imago illa (vt cæteras dissimilitudines, de quibus antè locuti sumus, omittamus) sicut vitam non habet, ita autorem suum minimè diligit. At contrà, Dei filius, qui est imago Dei inuisibilis, vt vitam & diuinitatem habet; ita patrem à quo producitur, infinito amore diligit; & ab eo rursum eodem amore diligitur: mutuum verò hunc ab vtraque persona productum amorẽ, tertiam in diuinis personam, nempe spiritum sanctum, credimus, adoramus, & confitemur: de quo Ioãnes ait: Deus charitas est; & qui manet in charitate, in Deo manet, & Deus in eo. Vt enim pater filium ipsum intelligendo producit, ita pater & filius se ipsos mutuo amore diligendo, spirant ineffabili ratione spiritum sanctum. Has enim duas emanationes in diuinis ponimus, quarum altera per intellectum, altera per voluntatem existit. Cùm enim pater infinitam gloriam suam tradat, filius autem eam à patre recipiat: necesse est vt inter eum qui immensam & infinitam gloriam largitur, & eum qui eãdem recipit, infinitus amor intercedat: quẽ vtriusq. mutuum amorem spiritũ sanctum appellamus. Amor quippe qui in nobis accidens est, in Deo non accidens, sed substantia, nec alia quàm diuina est, cũ simplicissima diuinitatis natura omnium accidentium expers sit.

1. Ioan. 4.

Quòd autem in beatissima Trinitate cum vnitate substantiæ personarum distinctionem confitemur, eadem luminis similitudine qua paulo antè vsi sumus, indicare vtcumque poterimus. Tres enim lucernæ noctu alicubi positæ, vnicum lumen in medium aërem ex se fundunt. Habet enim peculiare hoc natura luminis (quæ vt paulò antè diximus, proximè ad spiritualem rerum naturam accedit) vt facilè lumini ita coniungatur, atque ipsum totum penetret, vt ex multis lampadibus vnum lumen in medio aëre efficiatur. Si verò ex his lampadibus vnam subtraxeris, aut etiam duas, minore quidem luce aër illustrabitur. Quo argumento colligimus, non esse impedimento illam lucis vnionem, quò minus in ea distinctio sit; quando adeò facilè altera ab altera separetur. Hoc autem exemplo veluti manu ducimur, vt in altissima illa natura cum indiuidua vnitatis substantia diuinarum personarum distinctionem esse cõfiteamur; in quibus cùm sit vna natura, eadem etiam est in illis gloria, eadem potestas atque maiestas.

Simile.

Existi-

Existimo autem, fratres, me non ingratam rem vobis facturum, si quoddam insigne miraculum, quod ad huius mysterij vel expositionem vel confirmationem pertinet, hoc in loco vobis exposuero. Certissima multorum grauissimorum virorum relatione didici, fuisse in quodam Italiæ oppido qui Monte falco appellatur, quandam excellenti sanctitate virginem Deo dicatam, quæ singularem erga beatissimæ Trinitatis atq. Dominicæ passionis mysteria deuotionem gerebat. Cùm autem post obitum corpus eius in sacro loco cum magna reuerentia conditum fuisset; & cor eius (Deo ita disponente) medium scissum fuisset, omnia Dominicæ passionis instrumenta in vtraq. cordis parte artificiosissimè descripta, & tunc inuenta sunt, & hodie quoq. visuntur: & tres item globuli intra cordis sinum reperti, qui hodie quoq. manent: quorũ ea conditio est, vt duo tantundem habeant ponderis, quantum tres: & vnũ etiam nihil minus quàm tres ponderis habeat. Hæc ipsa oculati testes ijdémque grauissimi viri non sine magna admiratione viderunt, & pro concione etiam populo exposuerunt: quò fideles & in fide præsentibus miraculis confirmarent, & diuinam erga sanctos suos Domini beneuolentiam atque gratiam collaudarent. Hæc igitur, fratres, ad huius ineffabilis mysterij explicationem (quod fideles omnes explicitè credere tenentur) dicta sunt. Vt autem fatigatum lectorem aliqua sermonis voluptate demulceam, & rem etiam de qua agimus, magis conspicuam reddam, elegantissima Hieronymi Vidæ carmina, quæ ea ipsa quæ hactenus persecuti sumus, apertiùs exprimunt, hoc in loco attexere libuit. Sic enim is quendam ex beatissimis spiritibus cum Deo loquentem inducit:

Tu pater es, tu te fecunda mente volutans,
Ipsummet te totum obiens, in teque reflexus,
Concipis ipse tui exemplum, tuæ imaginis instar.
Ceu cùm secum aliquid mortales farier orsi
Concipiunt tacito antè latens in pectore verbum,
Quàm vox aëreas audita edatur in auras.
Sed quod tu tecum mente ingens concipis alta,
Verborum haud simile est hominum dum corde premuntur;
Sed sine principio, dictu mirabile, Verbum:
Quod semper fuit, est, & erit sine fine, sine vllo
Interitu æternum; nulloque obnoxius æuo
Fœtus, ab æterno genitus, sine matre parente
Filius, æterno proles æquæua parenti.
Semper es, & numquam tecum vnicus ipse fuisti,
Quin fuerit tecum pariter quoque & vnica proles.
A vobis numquam alter abest: regnatis vterque

Omnipotens, & vterque ingens, immensus vterque,
Et pariter Deus, æqualisque potentia vtrique.
Quin & concordes, vósque intermutuo amantes
Communi (nullis opus extricabile verbis)
Afflatu, æternum semper spiratis amorem.
Quódque ab vtroque fluit consorti spiritus aura
Numen habet, pariterque Deus quoque regnat vbique
Omnipotens, ceu tu omnipotens, ceu filius ipse.
Treis tamen esse Deos si quis putat, auius errat:
Vnum numen idem tribus est, tribus vna voluntas.
Vna eademque tribus natura, atque vna potestas,
Maiestasque eadem, atque Deum ter dicimus vnum.

II.

Quamuis autem arcanum hoc sola fide (quæ diuinę reuelationi innititur) teneamus; non desunt tamen grauissimæ rationes à sanctis Doctoribus, ac pręcipuè à Richardo de S. Victore (Lib. de Trinit.) adductæ, quæ fidem (vt ipse ait) illustrare non mediocriter possunt. Quas tamen in præsens omittere est animus, & hoc solũ agere, vt nemo nostrum aut animo angatur, si huius mysterij rationem minus intelligat, aut minus fidei ijs rebus præbeat, quas intellectu comprehendere non potest.

Non est igitur, cur solicitus & anxius esse debeas, quód mysterij huius altitudinem non assequaris: non enim intelligere iuberis, sed credere. Sic D. August. (August.) veram originalis peccati fidem tenens, quam ex scripturis didicerat, cùm à Pelagio vrgeretur, vt responderet, per quas rimulas peccatum illud in mentes hominum irrepsisset, ipse fidei anchoræ firmiter alligatus, se id quod diuinæ litteræ traderent, inconcussa fide tenere ait: quamuis eo tempore id minus intelligeret quod credere iuberetur. Vnde ad D. Hieronymum epistolam misit, obnixè ab illo flagitans, vt si quid ea de re compertum haberet, secum communicaret, ipsúmque ab eo animi angore liberaret. Hoc igitur sancti viri exemplum imitare, & satis habe quod credas, quamuis non intelligas. (August. Bernard.) Vnde idẽ August. Fides, inquit, adsit, & nulla quæstio erit. D. item Bernard. ad Euge. Sufficit Christiano tenere sic esse. Sacramentum hoc magnum est; & quidem venerandum, non scrutandum. Scrutari hoc, temeritas est; credere, pietas est: nosse, vita, & vita æterna est. Hęc ille. Scrutãdi porrò periculum Sapiens ostendit, cùm ait: Scrutator maiestatis opprimetur à gloria. (Simil.) Vt enim qui oculos in solem defigunt, oculorum aciem hebetant: ita qui è terminis assignatis egrediuntur, vt lucem illam immensam aspiciant, à maiestatis splendore opprimentur.

Verùm hæc simplex & indiscussa fides magno merito non

caret. Quò enim minus intelligis quod credis, hoc maius tibi fidei meritum cumulas. Scitum enim est illud D.Greg. fidem non habere meritũ, cui humana ratio pręb eat experimentum. Hoc enim nomine miris laudibus ab Apostolo fides Abrahæ commendatur, quòd Domino prolem ipsi alieno tempore atq; ætate promittenti crediderit, nec considerauerit corpus suum emortuum, nec emortuam vuluam Saræ, sed fide animatum plenissimè Dei veritati atque potentiæ gloriam dedisse. Gregor.

Sufficiat ergo ad fidei tuæ firmamẽtum diuinę veritatis autoritas. Si enim hoc mysterium firmissima tibi ratione ostẽderetur, non dubiũ quin fidẽ adhiberes. At multò magis credere debes, quia hoc diuinæ autoritatis testimonio comprobatur, cùm diuina veritas omnem humanæ argumẽtationis vim longè superet. Qua de re sic Euseb. Emiss. ait: Diuina opera non discutienda sunt, sed credenda. Non te cõfundat, nec trepidum faciat rerum nouitas, sed sufficiat tibi omnipotens autoritas: sit pro luce rationis, magni potentia conditoris. Non causeris si non subiaceat sensui tuo ordinationum cęlestium magnitudo: excedit enim diuini officij dignitas humanæ mentis angustias. Quid sibi speciale, quid proprium reseruaret incomprehensibilis illa maiestas, si semper comprehẽdere posset sapientia hominum altitudines cælestium secretorũ? Hactenus Eusebius. In homi. de initio Quadrag.

Quisquis autem angitur, quòd ad huius arcani intelligentiam nõ assurgat, iniustè sanè queritur & angitur, cũ hoc mysterium omnem humanæ mẽtis intelligentiam longissimo interuallo superet. Tria enim sunt, quæ nos ab huius mysterij intelligentia remorantur. Primùm immensa diuinæ maiestatis altitudo, quæ lucem habitat inaccessibilem, quam nullus hominum vidit, nec videre in carne mortali potest. Posuit quippe Dominus tenebras latibulum suum. Quę quidem tenebræ nõ illius, sed mentis nostræ sunt, quæ splendidissimum iubar lucis eius non sustinent. Helias Domino in monte transeunte, vultum suum operuit pallio, professus videlicet hoc opere, mentis nostræ aciem ad supernam illam lucem intuendam caligare. Hinc in libro Iob legimus: Ecce Deus magnus vincens scientiam nostram, numerus annorum eius inæstimabilis. Simonides interrogatus olim ab Hierone Siciliæ tyranno, quidnam esset Deus, deliberandi sibi vnum diem postulauit. Cumque idem ex eo postridie quæreretur, biduum petijt: ac cùm ita sæpiùs quærenti duplicaret numerum, admiratusque Hiero tyrannus qui rogauerat, efflagitauit cur ita faceret: Quia, inquit, quanto diutiùs considero, tanto mihi res videtur obscurior. 1. Tim 6. Psal. 17. 3. Reg. 19. Iob. 36. Cic. lib. 1. de Nat. Deorum.

Desiderabat anxiè Moses faciem Domini videre: Cui tamẽ concessum est, vt posteriora Dei, non faciem, videret. Ad quod Exod. 33.

Exod.33. dextera Dei protegitur, & in foramine petræ collocatur: vt intelligeremus, non valuis patentibus, sed veluti per arctum foramen homines diuina intueri, idque Dei auxilio adiuuante & Esai.6. opem ferente. Deniq. duo Cherubim, quos Esaias Domino in maiestatis suæ throno assidentia vidit, senas alas habentia, duabus quidem velabant pedes eius, & duabus tegebant faciẽ eius, & duabus volabant. Hoc autem volatu se ad omnipotentis Dei cognitionem adspirare insinuabant, cuius tamen extrema, hoc est, pedes & caput, velata erant; quo indicio significatur, altissimas illas mentes maiestatem quidem Dei videre, sed æternitatem & immensam eius gloriam minimè comprehendere. Hæc ergo tantæ diuinæ naturæ sublimitas in causa est, vt ad eã penetrandam mens humana in hac vita assurgere non possit.

Nec minus nobis tum corporearum rerum consuetudo, tum mentis nostræ ad spiritualia atque diuina contuenda imbecillitas ad huius mysterij intelligentiam impedimẽto sunt. De cõsuetudine autem sic D. August. ait: Ex consuetudine rerum expertarum, inexperta diuina, infirmitas metitur humana. Iam verò humanæ mentis tarditas ad superna penetrãda quãta est! Est enim (vt Philosophi tradunt) anima nostra in ordine substantiarum separatarum velut materia prima, & quasi tabula quædam rasa, in qua nihil sit depictũ. Est præterea eadem mẽs huic crasso & materiali corpori sic inclusa atque alligata, vt nihil in eam ingredi possit, nisi per crassi huius corporis sensus aditum sibi ad ea patefecerit. Vnde est illa à Philosophis iactata sententia, nihil esse in intellectu, quod non prius aliqua ratione fuerit in sensu. Ex quo efficitur, vt spiritualium substantiarum, hoc est, Angelorum naturas comprehẽdere non possimus: quia cùm corporis expertes sint, & per corporeos sensus ingredi mẽtem nostram nequeant, quid sint, ab ea intelligi non possunt. Iidemque Philosophi asserunt, hoc esse mentem nostram ad spirituales & diuinas res intelligendas, quod noctuæ oculus ad solis lumen. Te igitur, homo, hoc est, tarditatem & imbecillitatem tuam cognosce, intra tuam te mensuram contine, nec velis ambulare in magnis & mirabilibus super te.

Ex te ipso autem ignorantiæ tuæ clarissimum argumentum cape. Est ne aliquid in vniuersa natura quod sæpius tractes, & cuius familiaritate & cõsuetudine arctius implicatus sis, quàm animus tuus? Non profectò. Agè iam videamus, an animæ tuæ naturam cognitam habeas. Narra ergo primũ quî fieri potuerit, vt spiritualis substantia corpori ita coniungeretur, vt ex carne & spiritu vnus homo existeret. Si enim in ordine creaturarum corporea & spiritualis substantia maximè à se inuicem distant; quonam modo res adeò inter se distantes ac dissimiles in

vnam personam coierunt? Nec minus tamen inter se actiones quàm substantiæ distant. Eadem enim anima (quod maximè mirabile est) intelligit vt Angelus, & sibi simile generat, vt equus. Quid quæso his duabus actionibus dissimilius atq. distã-tius? Hæc autem tanta officiorum varietas Platonem, multósque alios Philosophos impulit, vt non vnam, sed tres in nobis animas esse statuerent: quarum vnam in hepate, alteram in corde, tertiam in capite collocabant: re vera tamen vna solùm est, quæ tam varia officia in nobis exercet. Quamobrem (si magnis parua comparare licet) hoc esse dicetur anima in corpore suo, quod in toto mundo Deus. Sicut enim is in maiori hoc mundo omnia in omnibus operatur (quamuis nullo modo prauæ actionis auctor sit) ita anima in corpore suo; quod minor mũ-dus appellatur. Quo fit vt sublata anima, cætera omnia membrorum ac sensuum officia extinguantur. Quid igitur illud est, quo sublato, summus etiã orbis Monarcha nihil à sterquilinio distet? Quid illud est (in quo etiam anima nostra diuinę substã-tiæ imaginem gerit) quod tota sit in toto corpore, & tota item in qualibet eius parte, vel in minimo etiam digito? Quis igitur hoc intellectu & cogitatione consequi poterit? Iam verò (quod maximè ad animæ cognitionem pertinebat) quis nostrûm animæ substantiam cognoscere potest? Omniũ enim Philosophorum consona vox est, qua se animæ substantiam ignorare profitentur, cùm actiones tamen eius nunquam non experiantur. Ex quibus planè colligunt, animam quidem inter nos esse: cuiusmodi tamen ea sit, prorsus ignorare. Quòd si ad animæ naturam non attingimus; quonam modo Angelicam, imò verò quomodo diuinam substãtiam, quæ infinitis partibus Angelica superior est, penetrare poterimus? Hæc autem planè ratio adeò efficax est, vt vel sola quietem & silentium curiosorũ hominum ingenijs imponere debeat, ne hoc tẽtare audeant, quod omnem mentis humanæ vim & facultatem superat. Si enim homo nõ potest aut suam ipsius animam, aut Angelorum substãtias intelligere, cùm diuina illa natura infinitis partibus omni creata natura sublimior sit; quid mirum si illam non assequitur, qui tantò minora capere non potest?

III.

Cæterùm si ne his quidem corporearum rerum similitudinibus, quas hactenus adduximus, contentus, maiorem tibi lucem ad diuinæ naturæ cognitionem præberi cupis, D. August. faciliorem tibi ad hoc viam breui oratione commonstrat, dicens: Qui vult habere notitiam Dei, amet. Amor enim (vt D. Gregor. ait) cognitio quædam est. Sit ergo voluntas intellectus magistra, non contrà. Hic enim ordo in mysticæ Theologiæ

August.

Gregor.

studio seruatur: vt non tam intellectus voluntatem, quàm voluntas intellectum erudiat. Quonam modo inquis? Audi rationem. Cùm viri sancti sese ad immensam diuinæ bonitatis & pulchritudinis speciem contemplandam toto mentis affectu attollunt, ibique ardentissimo eius amore flagrare, & diuinæ suauitatis dulcedine perfrui, diuinisque illustrationibus compleri incipiunt, his internis animi sui motibus diuinæ bonitatis, benignitatis, suauitatis, & misericordiæ amplitudinem intra se quodãmodo experiuntur: quæ sic eos velut quibusdam dilectionis suæ brachijs amplectitur, sic reficit & consolatur, sic mentes eorum noua quadam rerum diuinarum luce perfundit, sic iacentes erigit, mœrentes consolatur, infirmos roborat, ad omne virtutis studium solicitat, & velut nouum quendam spiritum atque animum tribuit; sic demum eos facit & terrena omnia fastidire, & cælestium rerum desiderio & amore flagrare, vt his indicijs atque experimentis inæstimabilem de diuinæ bonitatis amplitudine cognitionem amando nanciscantur: qua intellectus ipse eruditus, talem de diuina bonitate sententiam concipit, qualem ei voluntas his diuinis sensibus atque muneribus affecta tradit.

Quia verò huiusmodi cognitio, quæ præcipuè à charitate magistra proficiscitur, gratissima Deo est, ideo omnia ferè quæ litteris sanctis continentur, nos ad eam inflammandam vehementer adiuuant. Itaque cùm immensos diuinæ bonitatis & misericordiæ thesauros, qui nos ad charitatem incitent & inflamment, perpetua oratione commendet, de ijs tamen quæ ad naturæ diuinæ celsitudinem, maiestatem, & ineffabilem substantiam, atque altissimum summæ Trinitatis mysterium pertinent, pauca admodum tradit. Nam Ioannes Euangelista, qui inter cæteros huius Theologiæ scriptores hoc præcipuè suscepit, vt Christi Domini diuinitatem aduersus Ebionitarum hæresim (quæ tunc maximè vigebat) assereret, initio statim Euãgelij breui oratione hoc mysterium complexus est, dicens: In principio erat Verbum, & Verbum erat apud Deum, & Deus erat Verbum. Atque hoc mysterio adeo breuiter exposito, stylum protinus vertit ad diuinæ bonitatis opera explicanda, ad eiusdémque Seruatoris diuinitatem beneficiorum magnitudine comprobandam. Subdit enim continuò: Omnia per ipsum facta sunt. Quibus verbis cælum, terras, maria, & omnia quæ amplissimo cæli sinu continentur, in vsum nostrum ab eo condita esse ait. Nec Ioannes tantùm, sed cætera etiam diuinarum litterarum volumina, quid aliud quàm diuina beneficia, & diuinæ bonitatis & charitatis opera vbique prædicant atque decantant, quæ & charitatem nostram incendunt, & spem in

Ioan. 1.

Deum alunt,& quas in eius miseratione opes repositas habeamus, ostendunt? Hac ergo docendi ratione significare Dominus voluit, quòd quamuis præcipuum beatarum mentiũ munus sit, Deum in cælo semper intueri, præcipuũ tamen piorum hominum in terra est, eundem amare. Itaque se ipsum reuelata facie apertè cognoscendum exhibet in cælo, vt à beatis mentibus clarè videatur: bonitatis autem & misericordiæ beneficia ostendit in terris, vt ab hominibus ardentissimè diligatur. Hinc D. Augustinus cum Deo loquens, de vtraque ista cognitione sic ait: Cognoui te, non sicut tibi es: sed cognoui sicut mihi es: & nõ sine te, quia tu es lux quæ illuminasti me. Quod perinde est ac si diceret: Tu quidem in te ipso ineffabilis & incomprehensus es, in me autem benignus, suauis & misericors, ac postremò salus, vita, & felicitas mea es. Itaque, Domine, de te noui quòd mihi es, cùm non perinde nouerim quid tu in te sis. Noui quòd mentem meam ad te diligendum impellas, cùm non perinde naturæ tuæ celsitudinem & sublimitatem agnoscam. Hac igitur de causa nomen quo se Dominus in litteris sanctis appellari voluit, huius dilectionis vim à nobis exigit. Hoc est, inquit, nomen quod vocabunt eum, Dominus iustus noster; hoc est, Dominus sanctitatis, iustitiæ, ac proinde salutis & felicitatis nostræ autor.

Dissimil. Augus.

Cùm igitur Dominus maiorem nos operam in eo diligendo quàm cognoscendo ponere velit, & in hac quidem vita parum cognoscere, multum autem diligere valeamus, dilectioque ipsa longè maioris meriti quàm cognitio sit; consequens est, fratres, vt in hoc omnes incumbamus, in hoc neruos omnes intendamus, in hoc dies noctésque insumamus, vt conditorem atque parentem vitæ nostræ, & autorem salutis nostræ, qui nos ad imaginem suam condidit, qui prouidẽtia sua perpetuò seruat quos cõdidit, qui morte sua nos à morte redemit, qui sempiternæ felicitati destinauit, qui in nos Spiritum sanctum demisit, qui sacratissimi corporis sui alimonia pascit, qui denique nobis omnia factus est, tota mente, toto corde, totis viribus diligamus, nosque ipsos illi in sacrificium offeramus, milliésque pro ipso (si ita opus fuerit) vitam in tormentis abijcere cupiamus: vt charitatis huius merito, ad diuinæ visionis claritatem, quæ sinceræ fidei præmium est, peruenire valeamus.

IN EODEM FESTO BEATISSIMAE TRINITATIS CONCIO TERTIA: IN qua expoſito primo Dei nomine, QVI EST, diuinæ perfectiones ex eo conſequentes declarantur: deinde breuiter de altiſſimo ſummæ Trinitatis myſterio diſſeritur.

THE. *Euntes docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, & filij, & Spiritus ſancti.* Matth. vltimo.

IN HIS concionibus, fratres, quas in Sanctorũ feſtis habere ſolemus, hanc ferè rationem ſequimur, vt præcipuas eorum virtutes & præclaras actiones explicemus: quo eximia eorũ ſanctitas, & diuina gratia quæ illis ſemper affuit, illuſtrior & magnificentior appareat. Quia vero præſentis diei ſollemnitas non ſancti alicuius, sed Sãcti ſanctorum eſt, eandem dicendi rationem in hac ipſa concione ſequi conſtitui: vt videlicet altiſſimas Dei noſtri virtutes & laudes, quatenus infirmitati noſtræ cõceſſum fuerit, ipſo adiuuante, & orationis noſtræ curſum dirigente, prædicem. Huius autem argumenti tractationi obſtat in primis ipſius rei de qua agendum eſt, difficultas: quæ vt altiſſima, ita etiam & ad intelligendũ difficilis, & ad explicandum difficilior eſt. Vnde Plato in Timęo, Genitorem, inquit, opificémque vniuerſi, & difficile eſt inuenire, & inuentũ impoſſibile explicare. Quia tamen hæc vel obſcura Dei cognitio totius pietatis & iuſtitiæ fundamentum eſt, dabo operam, fratres, vt ſubtiliora & altiora, quàm pro ingenij noſtri captu, prætermittens, ea ſolùm attingam, quæ & ad cognoſcendũ magis neceſſaria, & ad intelligẽdũ ſint faciliora. Illud tamẽ priuſquàm rem ipſam aggrediar, præmonitos vos velim, huius argumenti tractationem præter alias inſignes vtilitates (quas in huius concionis fine breuiter attingemus) illis præcipuè, qui ſe diuinarum rerum contemplationi dediderunt, adiumenti plurimum allaturam. Vnde Dionyſius Carthuſianus, vir inſigni religione & ſanctitate præditus, in eo libro quem de Contemplatione edidit, decem contemplationis genera alia alijs ſuperiora ac nobiliora deſcribens, principem locum ei tribuit, qua diuinas perfectiones & virtutes contẽplamur, quas vel fidei lumine vel humana ratione aſſequi poſſumus. Ne nos igitur ſuauiſſimo contemplationis huius fructu atque ſuauitate fraudemur,

Plato.

Dionyſ. Carthuſ.

mur, eam in dicendo rationem ſequemur, vt nō modò quæ intellectum ad diuinitatis cognitionem erudiant; ſed ea etiã quę nos ad eius amorem & reuerẽtiam, tantæque maieſtatis admirationem excitare queant, in medium afferamus. Quod vt piè & religiosè præſtare poſſimus, cæleſtẽ opem ſacratiſſimæ Virginis interuentu ſuppliciter imploremus.

AVE MARIA.

Inter varia Dei nomina, quæ & multiplices eius perfectiones laudeſque deſignant, duo in primis celebrantur, nempe, QVI EST, &, BONVM. Et illud quidem Ioan. Damaſcen. primum Dei nomen eſſe aſtruit. Sãctus aũt Dionyſius, BONI nomen præcipuè celebrat. Hoc enim nomen ſoli Deo conuenire Saluator oſtendit, cùm adoleſcenti interroganti. Magiſter bone, quid faciendo vitam æternam poſſidebo, reſpõdit: Quid me interrogas de bono? Nemo bonus niſi ſolus Deus. Illud verò nomen, QVI EST, idem Dominus Moyſi ante omnes in libro Exodi capite 3. reuelare dignatus eſt. Ipſi namque legationem Domini ad Pharaonem recuſanti, & dicẽti, Ecce ego vadam ad filios Iſraël, & dicam eis, Deus patrum veſtrorũ miſit me ad vos: ſi dixerint mihi, quod eſt nomen eius? quid dicã eis? Reſpõdit Dominus, Ego ſum qui ſum: Sic dices filijs Iſrael, QVI EST, miſit me ad vos. Ex his igitur duobus nominibus, illud quidem ad beatiſſimæ Trinitatis myſterium explicãdum maximè deſeruit, hoc verò ad eas diuinæ naturæ perfectiones explicãdas, quas rationis lumine clariſſimi aliquot Philoſophi aſſecuti ſunt. Quia verò de his hodie me dicturum eſſe pollicitus ſum, huius nominis ratio paulò mihi diligentius explicanda eſt. Damaſc. Dionyſ. Matt. 15.

Principio quidem Dominus hac appellatione altiſſimam eſſentiæ atque naturæ ſuæ dignitatẽ ſuper omnia quæ ab ipſo ſiue in cęlo ſiue in terra condita ſunt, inſinuauit. Cùm enim eſſendi nomen ſibi vni vindicauit, cętera omnia quę ſunt, quãlibet maxima eſſent, ſibi comparata, non eſſe, vel ferè nihil eſſe ſignificauit. Si enim aſtra, quæ abſente ſole mundum illuminant, eodem pręſente ſplendorem ſuũ tueri nequeunt, & perinde ſunt ac ſi non eſſent, cùm tamen ſolis lumen finitum ſit: quid mirum ſi quę eſſe habẽt certis limitibus circumſcriptum, ante immenſum illud & infinitum eſſe nihil ſint? Hinc Eſaias. Omnes, inquit, gẽtes quaſi non ſint, ſic ſunt coram eo, & quaſi nihil & inane reputatæ ſunt ei. Simil. Eſai. 40.

Duo tamen ſunt obſeruatione digniſſima, quę ſignificare Dominus hoc nomine voluit, quę viam nobis ad plurimas eius perfectiones intelligendas aperiunt. Primùm enim cùm is ſibi hoc nomen, QVI EST, tribuit, ſe ſolum eſſe deſignauit, qui

per se sit, hoc est, qui nō ab alio pendeat, neque ab alio, sed à se ipso habeat vt sit. Constat enim creaturas omnes à conditore Deo vt essent accepisse, & ab eo item in esse conseruari. Quod enim semel condidit, semper conseruat: quod perinde est ac si semper crearet. Rerum enim conseruatio; creationis continuatio quædam est. Itaque tamdiu erunt, quamdiu cōditor & conseruator voluerit. Ipse autem semper erit, quia à nullo alio, nisi à seipso est. Illa ergo sunt non per se, sed per illum: ipse verò

Simil. non per illa, sed per se est. Quocirca ille quidem velut fons, ista velut riuuli sunt à fonte manantes; qui tamdiu fluēt, quamdiu fons illis aquas præbuerit. Illi igitur instar riuulorum à fonte pendent, non autem ab illis fons. Vnde liquet, rerum omnium siue cælestiūm siue terrestrium existentiam, accidens in illis esse, quod quidem abesse ab illis poterit, si conseruator voluerit. Quamuis enim Angeli corruptionis suæ causam intra se non habeant (vtpote in quos qualitates contrariæ non cadant) à prima tamen causa, nempe conditore ipso, illorum vita & existentia ita pendet, vt si is vel ad momentum prouidentiæ suæ dexteram ab illis auerteret, protinus in nihilum, vnde facti sunt, redirent. Solus igitur ille verè est, qui non ab alio, sed à se ipso est. Hinc Hilar. 7. de Trinit. Esse, inquit, non est accidens Deo, sed

Simil. subsistens veritas, manens causa, & naturalis proprietas. Quam rem vt apertiùs intelligatis, à terrenis regibus sumere licebit exemplum. Habent ij varios in regno suo magistratus atque vicarios, qui in certa personarum atque negotiorum genera imperium administrant. Hi autem omnes non à se, sed à rege imperandi autoritatem acceperūt. At regis imperium non ab alio sed à se, hoc est, à regia potestate habent. Illi igitur non per se, sed per illum imperant. Rex verò non per illos, sed per se ius obtinet imperandi. Vt ergo à Rege imperium in alios deriuatur: ita omnium creaturarum existentia & à Deo est, & ab illo pendet: eius tamen existentia velut Regis autoritas, propria illi est, non aliunde suscepta. Quam quidem dignitatem hoc nomen, QVI EST, designat.

Idem etiam nomen immensām atque infinitam Dei nostri perfectionem declarat. Cùm enim dicimus, QVI EST, sine vlla vocis adiectione; non hoc aut illud esse, sed omne esse intelligimus, hoc est, non esse singulare, sed vniuersale, quod intra se omne esse comprehendit. Qua in re discrimen ingens inter conditorem & res conditas videmus: illarum enim existentia adiectis nominibus definitur. Itaque hoc dicimus esse arborem, illud animal; hoc hominem, illud Angelum. His igitur vocibus res omnes ad certas quasdam formas atque naturas constrictas esse designamus. Hinc de singulis quibusque

rebus dicitur, quòd vbi desinat eius perfectio, inde incipiat eius imperfectio. Finis quippe ille declarat, quidquid perfectionis aliis rebus insit, ad se minimè pertinere. At cùm Deũ dicimus QVI EST, nulla vlterius voce adiecta; nequaquam illum ad hoc vel illud esse contrahimus, sed omne illi esse in vniuersum tribuimus. Cùm autem omnis perfectio ab entis nomine minimè secludatur (immo verò id maximè fit, quod maximè perfectũ est) efficitur planè, vt omnis perfectio ad Deum pertineat, & in eo singulari ratione, tanquam in vniuersali ente, vniuersaliq́. bono plenissimè cõtineatur. Has igitur præcipuas conditoris nostri perfectiones & laudes (ex quibus cæteræ intelligũtur) hoc Dei nomen, QVI EST, breuiter insinuat. Hæc est autẽ summa laus & gloria, quæ de cõditore mundi Deo prædicari potest, ex qua cęterę eius laudes & perfectiones colligũtur: quã Aristoteles naturalis rationis lumine ex conditarũ rerũ cõditione assecutus est. Qua de causa in 12. primæ Philosophiæ lib. illum esse actũ purum aptissima ratione cõprobauit. Quid autem is actus puri nomine significauerit, vix alio cõmodiori exemplo, quàm materiæ primæ (quamuis paulo obscuriùs) explicari potest. Est autem materia prima infimum in genere entium; vtpote quæ nullam formam, nullámque perfectionem habeat, sed habere tamen possit. Vt enim lutum in domo figuli antequam formetur, nullius vasis formam retinet, retinere tamen poterit, si figulus voluerit: ita materia hæc in ordine rerum naturalium nullam omnino formam habet, sed habere tamen poterit, si formator accesserit. Hinc D. Aug. Duo, inquit, creasti, Domine; alterum prope te, alterũ prope nihil. Prope Deũ quippe est supremus Angelorum ordo: prope nihil autẽ est hæc materia prima; quæ actu nihil est, sed potest tamen esse. Vt igitur hæc materia in infimo mundi loco, ita Deus in summo collocatur. Atque vt hæc nullam omnino perfectionem habet, sed habere potest: ita contrà ad Deum pertinet, omnes perfectiones, hoc est, omnem sapientiam, potentiam, bonitatem, & dignitatem habere, nullamq́ue his accessionem fieri posse, quòd omnia quæ habeat, summa sint, nec vllum incrementum pati possint. Vtq́ue ad illam pertinet pati, & nullo modo agere: ita contrà ad Deum spectat omnia in omnibus agere, & nihil ab aliquo posse pati. Postremò vt ad illam pertinet recipere, non donare, cùm ipsa nihil habeat quod donare possit: ità contrà ad Deum pertinet omnibus omnia donare, & nihil à quoquam recipere, cùm nihil omnino ei desit, qui bonorum omnium compos est. Hoc est autem quod ipse Dominus apud beatum Iob ait: Quis antè dedit mihi, vt reddam ei? Omnia quæ sub cælo sunt, mea sunt. Esaias quoque: Quis, inquit, adiuuit spiritum Domini,

Aristot. Dissimil. Simil. August. Iob 41. Esai. 40.

mini,aut quis consiliarius eius fuit,& ostendit illi? Hoc est autem quod Aristoteles actus puri nomine designauit.

I.

Ex hac autem summa Dei nostri perfectione omnes alię cognoscuntur. Hinc enim intelligitur, ipsum immobilem atque immutabilem esse. Vt enim alias rationes prætereamus, omnis motus ex indigentia aliqua proficiscitur, cui per motum res ea quæ mouetur, subuenire intendit. Nam & qui mare nauigant, qui terram exercent, & qui alicui operi intenti sunt, vel inopiæ vel cupiditati suæ consulere volunt, & æger, qui modò in hanc, modò in illam patrẽ fessum latus inclinat, requiẽ aliquam hoc motu captare cupit, quã non habet. Cùm verò Deum nostrũ in summa opulentia vitam agere dictum sit, quem ideo purum actum appellauimus, quòd nulla eius opibus & felicitati accessio fieri possit: quid quæso per motum acquirere valeat, qui bonorum omnium compos est? Adde etiam, quòd hac de causa Deum appellari actum purum diximus, quòd ad eum spectet agere, non pati; mouere, non moueri: & ideò quem actum purum esse dicimus, necessariò immobilem confiteri debemus.

Ex eodem etiam fonte apparet, eum nec initium habuisse, nec finem habiturum, sed semper fuisse, semperque futurum. Cùm enim illum in summo rerum vertice positum confiteamur, qui omnia sub se, nihil supra se videat; quis illi initiũ, quis finem dare queat? Ab alio igitur fieri non potuit, cùm nemo illo sit neque prior neque superior. A se autem multo minus fieri potuit, si aliquando non fuisset. Semper ergo fuit, qui nec à se, nec ab alio fieri potuit.

Hinc etiam colligitur, nullam in eo esse successionem, qua alia desinant, alia incipiant: sed totũ esse suum simul esse. Homo quidem cæteráque animantia paulatim & per incrementa temporum crescunt: & homo primùm infans, deinde puer, tum adolescens, & iuuenis, & senex est: in quo cùm noua succedunt, 1. Cor. 13. vetera transeũt, Apostolo testãte, qui ait: Cùm essem paruulus, sapiebam vt paruulus, cogitabam vt paruulus: quando autẽ factus sum vir, euacuaui quæ erant paruuli. Hæc autem ætatum vicissitudo adeò non cadit in Deum, vt ne in mẽtes illas beatissimas (quas Angelos nominamus) cadat. Itaque totũ esse Dei, tota potestas, tota bonitas, tota sapiẽtia, totáque felicitas simul est: quia cùm sit (vt antè diximus) actus purus, nihil ei adiici, D. Tho. nihil nouũ aduenire potest. Qua ex re (vt D. Thom. ait) æter- Boëthius. nitas Dei propriè colligitur. Est enim ęternitas (vt Boëthius dixit) interminabilis vitæ tota simul & perfecta possessio. Ita fit, vt in hac æternitate nihil præteritum aut futurum sit. A eterno quippe Deo nec præterita transeunt, nec futura succedunt: sed omnia

omnia

omnia adeò illi præsentia sunt, vt tota eius æternitas instantis nomine significetur: in quo nihil prius aut posterius est. Hinc in Eccles. 23. legimus: Domino Deo nostro, antequàm crearētur, omnia sunt agnita: sic & post perfectum respicit omnia. Eccles 23.

Summa quoque diuinæ naturæ simplicitas compositionis omnis expers, ex eadem excellentia intelligitur. Partium quippe compositio ex indigentia nascitur, quia videlicet altera pars sine alterius adminiculo vel esse vel operari nequeat, vt in homine videmus: cuius anima in hac vita sine corporis obsequio officia sua exequi non potest. At indigentia nulla in eum qui plenissimè perfectus est, cadere potest. Ad hæc, si summa illa natura ex diuersis partibus composita esset, nequaquam in ordine rerum prima haberetur. Partes enim ex quibus aliquid constat, priores composito sunt, & opifex item qui eas copulauit, & in vnum coalescere fecit, prior est. Hoc autem motoris atq. opificis primi dignitati manifestè derogat, quo nihil prius aut antiquius est.

Prætereà neque is corpus, neque forma corporis, aut virtus in corpore esse potest, quemadmodum rationalis anima humani corporis est forma. Cùm enim longè præstantius sit esse per se quã esse in alio (quod est alienæ opis indigere, & ab alio pendere) necesse est, vt per se sit, qui inter omnia prȩstãtissimus est. Item cùm ea quæ corpori inclusa sunt, virtutem quoque suam illis alligatam habeant, nequaquam possunt extra præscriptos corporis fines vim suam exercere. Si ergo Deum primam rerũ omnium causam, primumq. motorē confitemur, ab omni corporea mole immunem fateri debemus: quò liberè mouere omnia, & per omnia cōmeare sine vllo impedimento possit. Quēadmodum enim oculus, qui ad colores omnes videndos ab auctore naturȩ destinatus est, omni colore caret (si enim peculiari aliquo colore tinctus esset, omnia quæ cerneret, eiusdē ei coloris faciem repræsentarent) ita primus ille corporum omnium motor nulli corpori alligatus esse debet, ne eius vis eo veluti ergastulo inclusa, mouere cætera non posset. Atque hoc nomine iure laudatur ab Aristotele Anaxagoras, quòd primus mentem & intellectum corporis atque materiæ expertem, rerũ omnium principium esse dixerit, quo se rebus omnibus tuendis & conseruandis sine vllo corporis impedimēto insinuaret. Quȩ quidem sententia Antropomorphitarũ hæresim damnat: qui cùm tam crassa & hebeti mēte essent, vt nihil spirituale cogitare possent, neq. quidquam corporis expers in rerum natura esse crederent, humani corporis effigiem & membra Deo tribuebant. Simil. Anaxag.

I.

Ex eadem etiam sententia, qua Deum actum purum esse definiuimus

finiuimus, sequitur etiam diuinam essentiam esse infinitam. Cùm enim purus actus, hoc est, summa illa natura, nullo subiecto, nulla materia, nulloque corpore inclusa sit, nullisque terminis circumscripta, non habet vtique à quo finiatur: ideoque meritò infinita esse censetur. Quam quidem rem D. Thomas naturalium rerum ordine & magnitudine confirmat. Videmus enim, inquit, in elemẽtis maiora esse quæ nobiliora sunt; aquã enim, quæ terra nobilior est, decupla magnitudine terram superare aiunt, aërem verò longè maius spatium occupare quàm aquam, ignémque maius quàm aërem, cęlos verò maius quàm ignem, postremumque cælum incomparabili magnitudine & alios cælorum orbes, & elementa omnia superare. Cùm igitur corpora omnia quò nobiliora sunt, eò in genere suo maiora sint; consequens est, vt summa illa natura, quæ rerum omnium nobilissima est, in suo genere, hoc est, non corporea in mole, sed in essentia sua sit infinita. Neque hoc incredibile putabit, qui mentis suæ vim & facultatem fuerit contemplatus: quæ cùm spiritualis & simplex forma sit, per vniuersum orbem obambulat, & corpora omnia collustrat & circumplectitur. Quid ergo de mente illa beatissima, simplicissima & potentissima cẽsendum est?

D. Tho. in Cõp. Theol.

Ex hac autem excellentia, omnipotentia Dei & virtus eius infinita cognoscitur. Potẽtiæ enim magnitudo essentiæ dignitati respondet. Si ergo Dei essentiam immensam atque infinitam confessi sumus; consequens est, vt eius quoque potentiam infinitam fateamur. Qua quidem potentia hanc tantam ac multiplicem rerum vniuersitatem solo voluntatis suæ imperio & nutu ex nihilo, hoc est, nulla præexistente materia, condidit, eisque sedes suas atque naturas, suosque ordines atque officia distribuit: eadémque omnipotenti virtute, quod semel condidit, sine vllo suo vel commodo vel indigentia conseruat. Qua de re Hieronymus Vida in Hymno ait:

Quod fieri nequit, ipse potes, potes omnia quando
Nec tibi vis vlla obstat: agis simul omnia: nec te
Est opus antè animo, quod agis, versare sagaci.
Quod vis, id potes, idque simul molimine nullo
Perficis vsque: tuum sanè est opus ipsa voluntas.
Quod loqueris, facis idem. opus & vox editur vna.
Vt dixti, vt subitò ad verbum emersêre creata
Omnia, & ex nihilo cœpit splendescere mundus.

Nemo autem putet hanc tãtam mundi fabricam vel parem omnipotentiæ diuinæ fuisse, vel totam eius vim & potestatem hoc tam ingenti partu exhaustam fuisse. Qua enim potestate hunc mundum condidit, eadem innumerabiles alios momen-

to temporis condere potuisset. Quam rem quisquis attentiùs cogitauerit, non poterit præ huius tantæ virtutis admiratione non obstupescere. Hinc D. Basil. ex mundi huius opificio diuinæ potestatis amplitudinem considerans ait: Vt figulus, cùm eadem arte mille vasis effectis, nec artem nec vim exhausit: ita huius vniuersitatis effector non vni mundo parem habet vim effectricem, sed infinitis partibus præstantem; quippe qui solo momento ac nutu voluntatis magnitudinem eorum quæ cernuntur, in lucem protulerit. Hactenus ille. Basil. in exam. Simil.

Præterea, si Dei essentia atq. potentia infinita est, sequitur planè, vt eius quoque sapientia sit infinita. Cùm enim prior sit cognitio quàm operatio, si potentia quæ operatur infinita est, erit etiam infinita quæ illam antegreditur sapientia. Neq. verò rerum speciebus aut imaginibus ad intelligendũ indiget (quod creaturarum propriũ est) cùm in essentia sua tanquam in splendidissimo speculo atque vniuersali causa eluceant omnia quæ ab ea manarunt. Ideoq. nequaquam, vt homines, ratiocinando intelligit, ex notioribus ad ignota procedens: quoniam is simplici intuitu simplicissimam essentiam suam perpetuò cõtemplans, omnia oculis præsentia semper habet. Qua in re quãtum sapientia eius ab humana sapientia distet, hoc exemplo intelligetis. Salomon ille, qui mortalium omnium, qui vel eum antecesserunt, vel postea consecuti sunt, sapientissimus fuisse à Dño pronunciatus fuit, quamuis scientias omnes perfectissimè teneret, non poterat tamen eodem temporis momento omnia quorum scientiam sortitus fuerat, habere præsentia. Humani quippe intellectus adeo angusta mẽsura est, vt multa simul cogitare nequeat: sed dum vnum aliquid cogitat, cogitare alia non possit, præsertim cùm ea multa ac varia sint. Hoc igitur humanæ sapiẽtiæ proprium est. At diuina sapiẽtia longè aliter intelligit. Omnia enim quæ nouit (nihil autem non nouit) semper intuetur, semper in actu intelligendi est. Hoc enim illi, & quia actus purus, & quia æternus est, conuenit; cùm æternitati omnia præsentia sint. Hinc de ipso Ecclesiasticus ait: A seculo & in seculum respicit, & in oculis eius nihil est mirabile: quia videlicet nihil illi nouum aut vetus, sed omnia pręsentia sunt. Idem etiam regius Propheta significauit cùm dixit: Posuisti iniquitates nostras in conspectu tuo, seculum nostrũ in illuminatione vultus tui. Seculum dixit, cùm omnia omnium hominum peccata qui sunt, fuerũt, & erunt, tam damnandorũ quàm seruandorum, comprehendere voluisset: quæ omnia adeo illi omni tempore sunt præsentia, ac si vnum solummodo peccatũ esset. Hæc res, fratres (vt hoc obiter admoneamus) nos cũ primis ab omni maleficio reuocare deberet, cùm firma fide teneamus, & Eccles. 39 Psal. 89.

Deum

Hebr. 4. Deum omnibus in locis adesse præsentem, & omnia nuda &
Esai. 40. aperta esse oculis eius. Hoc enim nomine Esaias & licentiam nostram, & diffidentiam accusat his verbis: Quare dicis Iacob, & loqueris Israël, Abscondita est via mea à Domino, & à Deo meo iudiciū meum transibit? Nunquid nescis? aut non audiuisti? Deus sempiternus Dominus, qui creauit terminos terræ, non deficiet, neque laborabit, nec est inuestigatio sapiētiæ eius.

Est & aliud quod mentes nostras nō admiratione solùm, sed ingenti etiam amore illius altissimæ atq. pulcherrimæ naturæ afficere debeat: quod videlicet vna in se atq. simplicissima existens, sine vlla summæ huius simplicitatis imminutione, omnes omnium rerum siue cælestium siue terrestrium perfectiones & pulchritudines in se vna complectatur, & innumeras alias, quæ vt illius propriæ, ita mortalium oculis incognitæ sunt. Sicut
D. Tho. enim (vt Diuus Thom. ait) præceptor qui discipulū erudit, eam prius artem atque doctrinā scire debet, qua discipulum imbuit
Quintil. (vnde est illud Fabij: Non incendit nisi ignis, nec madescimus nisi humore, nec altera res dat alteri colorem quem ipsa non habet) ita cùm omnipotēs ille mundi rector & gubernator res omnes ad suam quamq. dirigat ducátq. perfectionem; necesse est ipsum multò plenius atque perfectius quę cæteris contulit,
Boëthius. in se vno cōtinere. Hinc illud Boëthij carmē: Pulchrū pulcherrimus ipse mundum mente gerens, similiq. imagine formans.

Quodq. non minorem commouet admiratione, omnes hæ tam varię multiplicesq. perfectiones nequaquam in eo plures,
D. Tho. sed vna tantùm perfectio est. Quam rē D. Thom. sensus & intellectus cōparatione declarat. Quæ enim vario modo à sensibus cognoscuntur (alias enim visus percipit, alias auditus, alias odoratus, alias gustatus, alias tactus) vnicus intellectus vi sua omnes cōprehendit atq. dijudicat. Nota enim illa Philosophorū sententia est, ea quę in inferioribus rebus diuersa sunt, in superioribus vniri atq. colligari. Quocirca nihil mirum, si variæ perfectiones, quę in rebus conditis sparsę sunt, in simplicissima illa præstantissimáque natura ad vnam solā fecundissimā perfectionē redigantur: quę tamē instar omniū & supra omnia sit. Idem etiam altero exemplo non minus apertè colligitur. Videmus etiā varias ac multiplices in quouis regno prefecturas esse. Alij enim prę sunt iuri dicūdo, alij rei militari, alij regis ærario, alij armamētario, &c. Horum autem omnium autoritatem & iurisdictionē (quæ apud inferiores tam varia & multiplex est) vnus rex habet, quæ in eo non multiplex, sed vna simplex autoritas, & iurisdictio, regiáq. potestas est. Hoc autem cuiusmodi sit, in hac vita plenius assequi non possumus, quod tamen ad al-
Zacha. 14 teram reseruatur: in qua illud Zacharię vaticinium implebitur:

In die illa erit Dñs vnus, & nomen eius vnum: in qua tamen vnitate beatæ illæ mentes, & felices sanctorum animę, pro varia meritorũ suorum ratione, immensum quendã diuinarum virtutum campũ intuebuntur. Cæterùm in hac vita nõ potest intellectus nostri acies immẽsam hanc diuinæ pulchritudinis speciem cõtemplari, nisi eam in creaturarum speculo intueatur. Vt enim Deus ipse speculũ nobis erit in patria, in quo res ab eo cõditas videamus: ita contrà creaturæ nobis in via speculum sunt, in quo aliquid ex immensa eius perfectione agnoscimus. Omnia enim clamant: Ipse fecit nos, & non ipsi nos. Omnia clamãt, quas ab ipso virtutes & opes receperunt, multò eminentius atq; excellentius in eo existere. Itaque pulchra testantur ipsum esse pulcherrimum, fortia fortissimum, pura purissimum, sublimia altissimum, rectè instituta & ordinata sapientissimum. Denique quidquid felicitatis & gloriæ, quidquid sanctitatis & puritatis, quidquid bonitatis & benignitatis, quidquid stabilitatis, honestatis, decoris, splendoris, & lucis in tota hac rerum vniuersitate variè sparsum reperitur, in vno eo cum infinita dignitatis accessione continetur. Itaq; immensæ eius pulchritudinis, decoris, & sapientiæ nulla mẽsura, nullus terminus, nullus finis est: ideoque nemini nisi vni sibi plenè atque perfectè notus.

Cæterùm hac lege quidquid in rebus conditis perfectionis est, summo illi totius perfectionis architecto tribuere debemus, vt quidquid imperfectionis aut materię illis inest, ab eo prorsus remoueamus. Hinc D. Augustinus: Intelligamus, inquit, Deum in quantũ possumus, sine qualitate bonũ, sine quãtitate magnũ, sine indigentia creatorẽ, sine situ vbiq; præsentem, sine ambitu omnia continentem, sine loco vbique totum, sine tempore sempiternum, sine sui mutatione mutabilia facientem. *August. 2. de Trinitate.*

Decet igitur fidelẽ Dei seruum, eximioq; eius amore flagrãtem, illi de hac tanta dignitate, opulentia, & felicitate congaudere, illique cùm Ecclesia pro hac immensa gloria gratias agere: præsertim cùm is hac tãta sua opulẽtia & potẽtia in nobis creandis, ornandis, bonisq; omnibus locupletandis liberalissimè vsus fuerit: & in hoc ipsum nos condiderit, vt beatitudinis & felicitatis suæ consortes efficeret. Hinc D. Basilius creationis rerũ causam & originem contemplans (quæ nõ alia, vt Plato etiã sensit, quàm immensa Dei bonitas, non vlla necessitas aut indigentia extitit) tãtæ bonitatis amore inflãmatus, vbi verba illa Gen. 1. In principio creauit Deus cælum & terram, explananda suscepisset, his verbis exclamat: Beata natura, bonitas inuidia carens, amabilis omnibus, desiderabilis pulchritudo, initium naturarum, fons vitæ, lux quæ ratione intelligitur, sapientia cui nihil potest accedere, hæc initio cælum terramque fabricata est. *Basilius.*

II.

Iam ex his quæ dicta sunt, fratres, philosophari incipiamus. Ex his namq; primùm liquet, quod initio ex doctrina Dionysij Carthusiani diximus, inter omnia contemplationum genera, eam quæ de diuinis perfectionibus haberetur, principē locum tenere. Cùm enim diuinæ cōtēplationis actio ad charitatem in Deū inflammandā dirigatur, quid nos magis ad hoc, quàm hæc tanta diuinæ pulchritudinis & perfectionis opulentia in oculis & aspectu proposita excitare poterit? Cùm enim humana voluntas sic ab autore naturæ Deo instituta sit, vt sola bonitatis & pulchritudinis specie capiatur; quid potentiùs illam ad amorem allicere poterit, quàm hoc immensæ bonitatis, benignitatis, decoris, pulchritudinis, atque omnium perfectionum pelagus inexhaustum? Si insignis alicuius creaturæ forma & pulchritudo multos sæpe hominum de mente deduxit, multos in morbum & mortem etiam compulit: quid sentiet purgata à vitiis anima, in summi huius pulchri atque boni contemplatione defixa, cui omnis omnium creaturarum pulchritudo comparata, vix puncti instar sit? Quòd si nos, cùm de Deo vel loquimur vel cogitamus, nulla amoris eius dulcedine tangimur, immodicus terrenarum rerum amor in causa est, quo infecta mēs nostra, tantò minus spiritualia atq. diuina degustat, quantò magis terrenis voluptatibus immersa est. Palato quippe non sano pœna est panis, qui sano est suauis; & oculis ægris odiosa lux, quæ puris est amabilis. Qua de causa D. Augustinus appositissimo nomine Deum appellat, Purgatæ mentis sapientiam.

Simile.

August.

Ex eadē quoque doctrina cælestis præmij magnitudo (quod rectè agentibus post hanc vitam propositum est) colligitur. Præmium enim, quod essentiale nuncupant, est non per speculum aut in ænigmate, sed reuelata facie videre immensam hanc diuinæ pulchritudinis speciem, summum illud & vniuersale bonum, in quo sunt omnia bona: primam illam veritatem, in qua sunt omnia vera: lumen illud incircumscriptum, quod splendore suo solem, lunam, & omnia astra cæli obscurat: exemplar illud absolutissimum, vnde omnes rerum formæ speciésq. manarunt: speculum illud clarissimum, in quo rerū omnium conditarum pulchritudo cum infinita accessione lucet: oceanum illum vastissimum, in quo omnes aquæ gratiarum atq. cælestium donorum continentur: & in eo sic immergi & absorberi, vt totus homo Deiformis effectus, diuinæ magis quàm humanæ naturæ imaginem referat. Quis igitur hac tantæ felicitatis spe proposita, non eius amore ardeat? non omnia propter illam velut stercora reputet? non denique per omnes etiam flammas (quod sancti Martyres fecerunt) ad eam peruenire contendat?

1. Cor. 13.

Hinc

Hinc etiam liquet, quanto cũ timore ac reuerentia, quantaque cura & studio huic altissimæ maiestati seruire debeamus. Quò enim maiestas celsior atq; sublimior, hoc maiori studio, timore & reuerentia illi obsequi atque obtemperare debemus. Hoc est enim quod Apostolus à nobis exigit, cùm præcipit vt ambulemus dignè Deo, per omnia placentes, & in omni opere bono fructificantes. Hinc etiam patet, quãto cum timore ac tremore sacris altaribus assistere debeamus, sacrum Domini corpus percepturi, cùm hanc tantam diuinæ maiestatis celsitudinem sub illa panis specie latere, inconcussa fide teneamus. Colos. 1.

Hinc etiam videre licet, quãta sit lethalis peccati deformitas, quæ hanc tantam maiestatem violat atque contemnit. Constat enim tantò esse grauiorem offensam, quantò persona aduersus quam committitur, celsior atque sublimior est. Quo fit, vt cùm Dei celsitudo atq. dignitas infinita sit, peccati quoque aduersus illum cõmissi deformitas hac ratione, id est, ex parte obiecti (vt Theologi loquũtur) sit infinita. Vnde etiam liquet, ignis æterni supplicium, quod mortiferi peccati pœna est, esse iustissimum, quoniam aduersus infinitam maiestatem atque bonitatẽ commissum est. Imò verò eam esse immensæ illius bonitatis & maiestatis dignitatem, vt ne æternum quidem gehennę supplicium criminis huius satis digna pœna sit. Vt hoc argumento intelligatis, fratres, quanta sit amentia, quanta cæcitas & stupor eorum qui leuissimis de causis, sine vllo doloris sensu, tã multa passim in Deum scelera committunt.

Hæc igitur & multa his similia, perspecta diuinarum perfectionum magnitudo, de qua hactenus locuti sumus, nos docet. Quæ res ne ipsos quidem mundi sapientes omnino latuit. Pręclarè enim Aristoteles nihil censet esse magis humanæ naturæ magnificentiæ accommodatum, quàm diuinam mentem contemplari. In eo enim munere omnem pietatis sanctitatem, omnem officij religionem: in eo summam omnium, quam animus capere potest, voluptatem sitam esse decernit. Aristo.

III.

Ad has quidem diuinæ naturæ laudes & perfectiones cognoscendas, humana quoque inuestigatio, doctrinæ studio & rationis lumine ceu pennis quibusdam subleuata, peruenire potuit. Superest aliud, quod non ratio, sed Catholica fides de Dño Deo nostro credendum proponit: nempe in simplicissima illa diuinitatis natura tres esse personas, Patrem, Filium, & Spiritum sanctum: Patrem, qui à seipso, hoc est, à nemine est: Filium verò, qui à Patre genitus est: Spiritum verò sanctum, qui ex Patre & Filio procedit. Itaque cùm substantia atque natura vna sit, tres in ea personæ inter se distinctæ subsistunt. Hoc au-

rem sacramentum, quod mentis nostræ facultatem superat, Dei sublimitatem maximè prædicat: quæ tanta est, vt omnem mentis humanæ atque etiam angelicæ capacitatem superet. Verè enim nequaquam Deus esset, si intellectu nostro comprehendi posset.

Multi autem sunt ad hoc ineffabile mysterium credendum difficiliores, quòd illud ipsi ratione attingere non possunt. Hi certè vel sibi nimium tribuunt, qui nihil rationi suę inaccessum arbitrantur, vel humanæ rationis imbecillitatem prorsus ignorant. Si enim Philosophi mentem hominis velut materiam primam in ordine substantiarum separatarum (quas intelligentias vocant) esse docuerunt; quid mirum si res adeò infima altissimæ naturæ intelligentiam non attingat? Quæ sit autē humanæ intelligentiæ imbecillitas, ex suprema eius virtute atque conatu colligere licebit. Ea verò ad summum vsque gradum in excellentissimis Philosophis peruenit, in quos opes suas omnes natura effudisse videtur. Hi autem ingenuè fatentur, se plurima naturæ arcana (quæ in rebus corporeis visuntur) prorsus ignorare. Si igitur earum rerum quas quotidie cernimus, quásque manibus contrectamus, ignorantia laboramus, quantò longius ab astrorum corporúmque cælestium cognitione distabimus, quæ tam longo interuallo à nobis disiuncta sunt? quantoque adhuc longius ab angelicæ naturæ cognitione, quæ corporis expers est? quantóque adhuc longius ab altissima illa natura, quæ infinitis partibus omni creata natura sublimior est? Quàm multa ergo in illa erunt, quæ humanæ mentis acies penetrare nequeat?

Iam verò quid mirum si auctorem ipsum non attingimus, cùm ne eius quidem operum naturam penitus assequamur?
Ecclef. 8. Hinc Salomon ait: Et intellexi, quòd omnium operum Dei nullam possit homo inuenire rationem: & quanto magis laborauerit ad quærendum, tanto minus inueniet. Memorabi-
Plinius. lis illa Plinij sententia est: Naturæ vis ac maiestas singulis penè momentis fide caret. Tot enim res admiratione dignissimæ in multis animantibus quotidie visuntur (quibus se vitamque suam tuentur, quibúsque & nocitura vitant, & salutaria conquirunt) vt humanam interdum fidem superare videantur: & nisi à multis cernerentur, nullo modo crederentur. Vt autem quid hac ratione significare velim intelligatis, ex innumeris huius rei exemplis, vnum solùm in præsentia commemorabo,
Pli. lib. 9. quod & apud Plinium, & apud Ciceronem libro primo De na-
Cicero. tura Deorum legi, in medium proferam. Sic enim ait: Pinna (sic enim Græcè dicitur) duabus grādibus patula conchis, cum parua squilla quasi societatem coit comparandi cibi. Itaque
cùm

cùm pisciculi parui in concham hiantem intrauerint, tunc admonita à squilla Pinna morsu comprimit conchas: sic dissimillimis bestiolis communiter cibus quæritur. In quo admirandum est, congressu ne aliquo inter se, an iam inde ab ortu naturæ ipsæ congregatæ sunt. Hactenus Cicero. Ex cuius narratione colligimus, quòd cùm naturæ auctor hoc genus conchæ, quæ à Græcis Pinna dicitur, sine oculis condidisset, hac mirabili & noua ratione eius (vt ita dixerim) cæcitati consultum esse voluit, vt squilla, hoc est paruus quidam pisciculus eam perpetuò comitaretur, illique ad capiendam prædam pro oculis & monitore esset, & pro hoc labore atque industria prædæ partem acciperet. Hanc igitur tantam in paruis pisciculis sollertiam quis non miretur? quis hoc, nisi auctores grauissimi referrent, credibile iudicaret? Quorum tamen exemplorum innumera alia apud Plinium, Aelianum, cæterosque naturalis historiæ scriptores reperiuntur. Si ergo minima etiam Dei opera, quæ in animantibus videmus, nos in stuporem adducunt; quid ipse rerum omnium cōditor & auctor? Si is adeò mirabilis est in operibus suis, quāto erit in seipso mirabilior? Quid verò naturæ opera commemoro, cùm vix humani ingenij inuenta mens hominis assequatur? Si nunquam vasa vitrea vidisses, & aliquis tibi vitreum calicem mira specie nitentem ostenderet, adderétque illum ex arena & herbula quadam vnico artificis flatu fabrefactum fuisse, an non tibi ab eo qui hoc diceret, illudi crederes? Rursúsque si ei qui sericas vestes nunquam vidisset, diceres eas arte & consilio hominum ex fluida bombycum, hoc est, abiectissimorum vermiculorum materia fuisse elaboratas; is certè aut tibi narrāti minus crederet, aut non posset vel tantam hominis industriam, vel tantam vermiculorum sollertiam non admirari. Qui ergo tam hebes ac rudis es, non modò ad diuinæ virtutis, sed etiam ad humani ingenij opera penitus cognoscenda, quomodo altissimum diuinæ naturæ, diuinæque generationis arcanum comprehendere cupis? Hac enim consideratione D. Hilarius, vir sanctissimus atque doctissimus, in his libris quos de hoc altissimo Trinitatis mysterio scripsit, se ipsum consolatur his verbis: Ego nescio, nec requiro, & consolabor me tamē. Archangeli nesciunt, Angeli non audierunt, secula non tenent, Propheta non sensit, Apostolus non interrogauit, Filius ipse non edidit. Cesset ergo dolor querelarum. Non putet homo sua se intelligentia generationis sacramentum consequi posse. Hac ergo de causa pius homo sola fide contentus esse debet, quæ omni humana demonstratione certior est; vtpote quæ Deo reuelante atque testante nititur.

Simile.

Sed fortè dices: Quonam modo sciam hæc fidei mysteria

fuisse à Deo reuelata? Hoc quidem ipsum fidei lumen interno quodam magisterio nos credere facit: hoc Ecclesia Romana (quam Apostolus columnam & firmamentum veritatis appellat) nobis credendum proponit: hoc firmissimus cunctorum fidelium assensus probat: hoc postremò innumera miracula, & Prophetarum vaticinia, sanctorumque Patrum testimonia, & vita innocentissimè acta, apertissimè testantur. Qua de re sic

Lib. 1. de Trinitate. Richar. de S. Vict. ait: Sunt fidei nostræ mysteria Patribus reuelata, & tam multis, tam magnis, tam miris prodigiis diuinitus confirmata, vt genus videatur esse dementiæ, in his vel aliquantulum dubitare. Innumera itaque miracula, & alia quæ nō nisi diuinitus fieri possunt, huius rei fidem faciunt, & dubitare non sinunt. Vtimur itaque in eorum attestatione signis pro argumentis, prodigiis pro experimentis. Vtinam attenderent Iudęi, vtinam animaduerterent Pagani, cum quanta conscientiæ securitate pro hac fide ad diuinum iudicium poterimus accedere. Nónne cum omni confidentia dicere poterimus: Domine, si error est, à te ipso decepti sumus. Hæc enim tantis ac talibus signis & prodigiis confirmata sunt: quæ non nisi per te fieri potuerunt. Hactenus ille. His etiam adiice sanctorum Martyrum

Maxim. testimonia: de quibus sic D. Maximus inquit: Mater martyrij, fides catholica est: in qua illustres Athletæ subscripserunt sanguine, morte iurauerunt. Nunquam enim vitam hanc tam constanter expenderent, nisi esse alteram incomparabiliter beatiorem perfecta definitione sentirent. Hæc igitur sanctorum Martyrum mirabilis & inuicta constantia (vt innumera alia argumenta prætereamus) Catholicam fidem magnopere confirmant, quando ij extrema omnia pati, priusquàm vel ad momentum ab ea discedere voluerint. Alij enim ferro perempti, alij flammis exusti, alij in equuleo suspensi & excarnificati, alij pectinibus ferreis laniati, alij super crates ferreas subiectis prunis assati, alij bestiis immanibus obiecti, alij præcipitio interempti, alij ad equorum indomitorum caudas alligati atque raptati, alij flammis balnearibus, aut candentibus laminis ad latera applicatis exusti, ac feruenti adipe peruncti, alij verò decoriati, & mille aliis formis cruciati, & hanc fidem tutati sunt: & quanta esset felicitatis gloria, quæ piis actionibus in cælo reposita est, tormentorum suorum immanitate ostenderunt, cum

Rom. 8. Apostolo clamantes: Non sunt condignæ passiones huius temporis ad futuram gloriam, quæ reuelabitur in nobis. Hac igitur tanta mercede proposita, fratres, nequaquam inerti otio & somno indulgeamus, sed strenuè laboremus, bonisque operibus continenter incumbamus, diuinisq; præceptis parêre omni studio contendamus. Neq; enim in præsenti seculo tormen-

ta Mar-

ta Martyrum à nobis exiguntur, ſed ſola veteris vitæ pœnitentia, & diuinorum mandatorum obedientia: quam ſi integram inuiolatámque ſeruauerimus, non dubium quin ad eam vitam perueniamus, in qua cum beatorum Martyrum cæterorúmque ſanctorum agminibus beatiſſimæ Trinitatis myſterium, quod modò obſcura fide credimus, reuelata facie intuebimur, ſummíſq. delicijs perfruemur, cùm æterni Patris immenſam maieſtatem, cùm Filij pulcherrimam & adorandam ſpeciem, cùm Spiritum ſanctum, hoc eſt, infinitũ Patris & Filij amorẽ contẽplabimur, ac poſtremò cùm incomprehenſibilem beatiſſimæ Trinitatis opulentiam, felicitatẽ, & gloriam clara luce videntes, cum Propheta cantabimus, Sicut audiuimus, ſic vidimus in ciuitate Domini virtutum, in ciuitate Dei noſtri: ad quam nos Chriſtus Dei Filius perducere dignetur: qui cum eodem Patre & Spiritu ſancto regnat in ſecula ſeculorum. Amen. Pſal. 67.

IN EODEM FESTO BEATISSIMÆ TRINITATIS CONCIO QVARTA:

in qua primùm diuinitatis vnitas, deinde perſonarum diuinarum diſtinctio, partim ſanctarum litterarum, partim verò inſignium aliquot Philoſophorum teſtimoniis comprobatur.

THEMA. *Euntes docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti.* Matth. vltimò.

LIBET, fratres chariſſimi, ab eadem ſententia concionẽ hanc ordiri, qua Richardus de S. Vict. libros de beatiſſima Trinitate exorſus eſt. Sic enim ait: Fidem eſſe totius ſpiritualis ædificij, & humanæ ſalutis ac felicitatis initium ac fundamentum, nemo eſt fidelium qui ignoret. Sine fide enim impoſſibile eſt placere Deo. Nam vbi non eſt fides, non poteſt eſſe ſpes: oportet enim accedentem ad Deum credere quia eſt, & quod inquirentibus ſe remunerator ſit: alioqui quæ ſpes eſſe poterit? Vbi autem non eſt ſpes, charitas eſſe non poteſt. Quis enim amet, de quo nihil ſperet? Per fidem igitur promouemur ad ſpem, & per ſpem proficimus ad charitatem. Quidquid autem habuero, ſi charitatem non habuero (vt Apoſtolus ait) nihil mihi prodeſt. Ioan. 14. Quis autem ſit fructus charitatis, audis ab ore

veritatis: Si quis diligit me,diligetur à Patre meo, & ego diligã
eum,& manifestabo ei meipsum. Videtis ergo quibus gradi-
bus ad beatitudinem ascendimus: nempe de fide ad spem, de
spe ad charitatem, de charitate autem ad eã Dei cognitionem,
Ioan. 14. in qua vita æterna consistit,dicente Domino: Hæc est autem
vita æterna,vt cognoscant te verum Deum,& quem misisti Ie-
sum Christum. Vita itaq. ex hac viua atque vigente fide:& vita
quoq. ex cognitione. Ex hac fide tanquã ex iustitiæ radice vita
interna,ex cognitione vita æterna. Ex hac fide vita illa qua in-
terim viuimus bene,ex cognitione vita illa qua in futuro viue-
mus beatè. Fides itaq. totius boni initium est atque fundamen-
tum. Quàm studiosos ergo in fide esse nos conuenit:à qua om-
ne bonum & fundamentum sumit,& firmamentum capit?

Inter sacra autem fidei nostræ dogmata principem locum
beatissimæ Trinitatis mysterium obtinet, quod aliorum caput
& fundamentum est: cuius hodie festum Ecclesia celebrat.
Qua autem reuerentia fideique simplicitate de hoc altissimo
sacramento differendum sit, sacræ litteræ vbique docent. Hac
Rom. 12. enim de causa Apostolus ait: Non plus sapere, quàm oportet
Eccles. 5. sapere,sed sapere ad sobrietatem. Sic etiam Salomon: Ne teme-
rè quid loquaris,ait, nec sis velox ad proferendum sermonem:
Deus enim in cælo, & tu in terra, idcirco sint pauci sermones
tui. Quibus verbis Salomon eandem nobis quam Apostolus
scientiæ sobrietatem commendat, cùm paucis de Deo sermo-
nibus vult nos esse contentos:rationemque subdit, quòd Deus
sit in cælo,nos in terra. Quibus verbis dum ex locorum distan-
tia mentis nostræ imbecillitatem, & diuinæ naturæ sublimita-
tem designat, à conatu & studio earum rerum quæ facultatem
nostram superant, prudenter auocat. Idemque Ecclesiasticus
Eccles. 3. monet,cùm ait: Altiora te ne quæsieris,& fortiora te ne scruta-
tus fueris:sed illa cogita quæ tibi præcepit Deus: & in pluribus
operibus eius ne fueris curiosus: plurima enim supra sensum
hominis monstrata sunt tibi. Quòd si in perscrutandis ope-
ribus diuinis curiositas meritò damnatur, quanto erit damna-
bilior curiosa illius altissimæ naturæ perscrutatio, quæ omnem
creatæ mentis intelligentiam superat? Huius autem curiosita-
Num. 4. tis periculum apertè Dominus Numerorum cap. 4. ostendit.
Cùm enim castra mouenda essent,quid quisque Leuitarum ex
sacris vasis, cæterísque tabernaculi supellectilibus portare de-
beret,his verbis præscripsit: Aaron & filij eius intrabunt taber-
naculum,ipsique disponent opera singulorum,& diuident quid
portare quisque debeat. Alij nulla curiositate videant quæ sunt
in sanctuario,priusquam inuoluantur,alioqui morientur. Hac
autem lege Dominus, cuius periculi sit diuinitatis arcana cu-
riosiùs

rioſiùs velle perſcrutari, non obſcurè declarauit. Si enim capitali pœna plectitur, qui tabernaculi terreni ſupellectilia curioſè intuetur, qua pœna dignus erit qui altiſſimum Trinitatis myſterium ſimili affectu peruestigare contendit?

Quia verò hodie de hoc ineffabili myſterio dicturi ſumus, procul ab hac commentatione curioſitatem omnem & immodicam ſciendi cupiditatē ablegare debemus, & id ſolùm tradere, quod ad huius myſterij venerationem & veridicam confeſſionem ſatis ſit: ne ſi præſcriptos Domini voce terminos tranſilire,& ad montem in quo Dominus loquitur, conſcendere velimus,in pœnam ab eo propoſitam incidamus. Quocirca rectè Salomon, Mel, inquit, inueniſti, comede quod tibi ſufficiat; ne fortè ſatiatus, euomas illud. Hoc eſt, ea ſobrietate diuinitatis myſteria (quæ melle & fauo dulciora ſunt) perſcrutare, vt non plus quàm quod ad ſalutem & fidei tuæ rationem expediat, ſapere velis: ne ſi in altiora conatus fueris, earum altitudine deterritus,& ea nō aſſequaris,& quæ iam fide fueras aſſecutus, amittas. Vt hac igitur ſobrietate ac religione de hoc altiſſimo myſterio diſſerere hodie valeamus, cæleſtem opem ſacratiſſimæ Virginis interuentu ſuppliciter imploremus.

Exod. 19
Prou. 25.

AVE MARIA.

Quamuis diuina Sapientia in omnibus operibus ſuis mirabilis appareat, magnamque piè contemplantibus lætitiæ materiam præbeat (ſicut Propheta canit, Delectaſti me Domine in factura tua,&c) in operibus tamen prouidentiæ ſuæ, non modò lætitiæ, ſed maximam quoq; admirationis cauſam ſubminiſtrat. Ad prouidentiæ autem rationem pertinet, omnia quæ ad rerum conditarum ſalutem, incolumitatem, & generis propagationem neceſſaria ſunt, pleniſſimè atque exactiſſimè prouidere, neq; vlli creaturæ, quamlibet minimæ, vlla in re deeſſe. Ex hac autem prouidentia naſcitur, vt omnia quæ in mundo ſpirant & viuunt, alimentum ſciant ſuæ naturæ cōueniens quęrere, noxias à ſalutaribus herbas diſtinguere, & morbis etiam ſuis (ſi in quos fortè inciderint) appoſitiſſima ad ſalutē medicamenta inuenire,& ab aliis inſequentibus vel aſtu, vel viribus, vel præcipiti fuga, vel exquiſitiſſimis latibulis ſeſe defendere, & ad fœtuum ſuorum procreationem opportuna loca & tempora captare, nidos ſtruere atque moliri, & inter marem ac feminam partito educationis labore, fœtus ſuos partim educere, partim alere atque defendere. Qua quidem in re cùm multa ſint admiratione digniſſima, tum illud maximè mirabile eſt, quòd cùm infinita pænè ſint in terra, in mari & in aëre animātium genera, quæ non omnia vno, ſed vario & multiplici ali-

Psal. 99.

mento egeant, nulli quamlibet exiguo animanti, non vermiculo, non araneo, non formicæ, non muſcæ, non poſtremò culici ſuum pabulum deſit, neque variæ artes, & appoſitiſſima corporis membra & inſtrumenta, quibus illud capere poſſit. Qua in re multiplex in illis & admiranda quærendi cibi ratio eſt. Quædam enim humano more venantur, quædam piſcantur, quædam retibus prædam illaqueant, quædam clanculum furantur, quædam aſtu & inſidiis minora animalia petunt; quædam viribus, hoc eſt, vel vnguibus, aut dentibus, aut morſu alimẽta quęrunt. Quæ omnia eò pertinent, vt diuinæ prouidentiæ curam atque ſollertiam omnibus omnia prouidentem, non vno aut duobus, ſed innumeris penè argumentis declarent, & ad diuinæ Sapientiæ cognitionem mortales omnes erudiant. Quam quidem abſolutiſſimam prouidentiam, & eius cauſam, breui oratione Salomon deſignauit, cùm ait: Non eſt addere quicquam vel minuere operibus quæ fecit Deus, vt timeatur. Hoc eſt, cùm nihil in cunctis rebus ad ſtatum mundi conſeruandum aut ſuperſit aut deſit, ſed omnia in numero, pondere & menſura conſtituta ſint; manifeſtè apparet, non caſu aut temerè, ſed ſummo conſilio & ratione ea omnia perfecta fuiſſe. Vnde illæ Philoſophorum ſententiæ manarunt: Opus naturæ eſſe opus intelligentiæ, non errantis. Et illa, Naturam non deficere in neceſſariis. Nunc iam, fratres, ex his quæ propoſuimus, ad inſtitutum noſtrum veniamus.

Eccleſ. 18.

Si diuina bonitas adeò ſollicitam cunctorum animantium curam gerit, quantam putatis de hominibus ſuſcipiet, quos & ad imaginem ſuam condidit, & quorum gratia non modò cætera animantia, ſed cælum, terras, maria, ſolem, lunam, aſtra, & elementa, atque adeò omnia quæ in hoc inferiori mundo viſuntur, condidit? Si verò maximè proprium diuinæ prouidentiæ eſt, non deficere in neceſſariis; quid, quæſo, rationali creaturæ magis neceſſarium, quàm conditorem & opificem ſuum, & ſinceram eius colendi rationem agnoſcere? Hæc enim cognitio, vitæ, ſalutis, felicitatis, & beatitudinis noſtræ initium & fundamentum eſt. Quomodo autem hæc ipſa rudis & hebes homo ſine vllius erroris admixtione, niſi Deo tradente, & eius ignorantiæ conſulente, cognoſceret? Argumento huius rei erunt infiniti penè atque inexplicabiles errores, quibus vniuerſum penè genus hominum ante Euangelij lucem & fidei prædicationem implicatum fuit. Nam vt à diuini numinis cognitione initium ſumam, quæ in cælo aut in terra creatura reperta eſt, cui inſania & furor hominum diuinitatis gloriam non impenderit? Principio enim (quod ex ſacris litteris conſtat) ſolem, lunam, errantia ſidera, atque adeò omnem militiam

cæli, hoc est, astra omnia in Deorum numero reposuerunt. Quæ quidem opinio (vt ex 2. Ciceronis libro de Natura Deorum colligitur) Stoicorum præcipuè fuit: qui cùm inter omnes Philosophorum familias in primis celebres, & virtutis studiosissimi haberentur (quòd in ea videlicet summum hominis bonum collocarent) tamen in hanc tantam stupiditatem atque amentiam inciderunt, vt non modò cunctis astris diuinitatem, sed alimentum etiam ex subtilissimis terræ marisque vaporibus tribuerint. Hæc enim Stoici cuiusdam apud Ciceronem verba sunt: Quare cùm in æthere astra gignantur; consentaneum est, in his sensum inesse & intelligentiam: ex quo efficitur, in Deorum numero astra esse ducenda. Etenim licet videre acutiora ingenia, & ad intelligendum aptiora eorum qui terras incolant eas, in quibus aër sit purus ac tenuis, quàm illorum qui vtantur crasso cælo atque concreto. Quin etiam cibo quo vtare, interesse aliquid ad mentis aciem putant. Probabile est igitur præstantem intelligentiam in sideribus esse, quæ & æthereum partem mundi incolant, & marinis terrenisque humoribus longo interuallo extenuatis alantur. Hactenus ille. Cic. 2. lib. de nat. Deor.

Hanc igitur Stoicorum puerilem atque fabulosam dementiam quis non pleno cachinno irridendam putet? Verùm non in hoc solùm insania hominum restitit, sed à cælis ad terram descendentes, tyrannis ita adulari cœperunt, vt eos in Deorum numero reponerent. Sic Nabuchodonosor Holoferni militiæ suæ principi mandauit, vt in omnibus terris, quas in ditionem suam redegisset, ipsum pro Deo coli faceret. Quam insaniam imitatus Alexander, se Dei filium appellari præcepit, & Callisthenem Philosophum clarissimum interfecit, quòd illi diuinos honores tribuere noluerit. Quid quòd Romani meretricem quandam nomine Floram (quæ corporis quæstu ingentes opes comparauerat, quas populo Romano moriens testamento legauit) Deam fecerunt, eiq; Floralia, hoc est, digna turpitudine eius festa instituerunt? Verùm non contentus generis humani hostis ad hanc tantam cæcitatem homines induxisse, draconibus etiam, serpentibus, & crocodilis hostias immolari fecit. Quam rem apertè Paulus in Epist. ad Romanos commemorat dicens: Et mutauerunt gloriam incorruptibilis Dei in similitudinem imaginis corruptibilis hominum, & volucrum, & quadrupedum, & serpentum. Nam & Aegyptios habuisse pro Diis boues & pecora, ex libro Exodi didicimus. Hac enim de causa filij Israël in desertum se ad sacrificandum Domino suo proficisci velle dicebant: ne si pecora & armenta, quæ Aegyptij pro Diis colebant, Deo suo ante illos immolarent, lapidibus ab eis obruerentur. Sed quis tamen alium eorundem

Iudit. 3. Rom. 1. Exodi. 8.

rundem Aegyptiorum furorem ferat, qui eo dementiæ, Satana agente, peruenerunt, vt (quod dictu quoque nefas est) allia, & cæpe, & porros Deos fecerint, & coluerint? Itaque irridens hãc tantam hominum stupiditatem Iuuenalis ait: Felices populi, quibus hæc nascuntur in hortis Numina. Hanc autem teterrimæ superstitionis amentiam similia sacra consecuta sunt. Tantus enim furor hominum mentes oppressit, vt non satis placari posse numina sua crederent, nisi delubra omnia flagitio, dedecore, turpitudine, immanitate contaminarent. Itaque virgines in Deorum honorem prostituebant: humanoque sanguine aras aspergebant: filios etiam immanissimè iugulabant: nullum denique erat tam dirum facinus, quod non in sacrorum illorum procuratione susciperent.

Iuuenal.

Cùm in his ergo densissimis tenebris mundus ageret, consentaneum erat, vt diuina prouidentia, quæ multo diligentiùs maiora quàm minora curare solet, huic tantæ hominũ cæcitati succurreret. Si enim ea (vt paulo antè diximus) rebus ad salutẽ necessariis non deest; quid quæso homini magis ad salutem & ad felicitatem necessarium erat, quàm vt conditorem atque parentem suum agnosceret, cognitumq; pia mentis religione coleret, diligeret, obseruaret, eiusque sanctissimis legibus obtemperaret? Hoc autẽ qua ratione homo tot superstitionibus illusus, tantaq. rerum diuinarũ ignoratione oppressus, sine vlla erroris admixtione, nisi Deo tradente, cognosceret? Quanta est enim rationis humanæ vis & facultas, vt ad hanc altissimarum rerum cognitionem per se peruenire queat, quæ in infimarum etiam rerum cognitione caligat? Nota est enim illa Philosophorum sententia, maximam partem eorum quę scimus, esse minimam eorum quæ ignoramus: hoc est, minimum esse quidquid Philosophi omnes studio & labore cõsecuti sunt, comparatione earum rerum quas prorsus ignorant. Imò eam esse humani ingenij hebetudinem ac tarditatem, Academici Philosophi censuerunt, vt nihil humana industria atque labore certum posse sciri affirmarent, sed solam nos de rebus opinionem, non scientiam habere, omnémque veritatem esse abditam, atque in profundum demersam. Quam rem tot Philosophorũ familiæ tam variis inter se placitis & opinionibus dissidentes, apertè docent: cùm tamen veritas ipsa simplex sit, neque tam varias definitiones patiatur. Quid quod ipse etiam homo vix in vna sententia diu permanet, sed singulis penè horis commutatur, & modò huc, modò illuc ancipiti opinione rapitur? Quocirca necesse erat, vt diuina prouidentia huic tam perniciosæ hominũ ignorationi succurreret, quo citra vllam mentis fluctuationem non modò seculi sapientes, sed rudes etiam atque hebetes homines,

longis Philoſophorum ambagibus ſuperatis, veram atque ſinceram de Deo ſuo, deque eius cultu & veneratione ſententiam inconcuſſa fide retinerent. Fides enim efficit, vt multo certiora credamus eſſe quæ à Spiritu diuino enunciata ſunt, iis quæ vſurpamus auribus, quæ cernimus oculis, quæ manibus contrectamus. Senſus enim & rationis argumenta fallunt ſæpiſſimè, Deus autem fallere non poteſt. Eſt enim is conſtans in omni æternitate bonitas, & ſapientia immenſa, & veritas ſempiterna. Ideoque meritò Propheta: Beatus, inquit, quē tu erudieris Domine, & de lege tua docueris eum. Quod quidem beneficium Seruatori noſtro debemus, qui aduentus ſui ſplendore mundi tenebras diſpulit, idolorū nomina, iuxta Zachariæ vaticinium, è terra ita diſperdidit, vt non memorarentur amplius. Eius igitur beneficio ab hac tanta diaboli tyrannide liberati ſumus, vt iam non amplius homo, conditore atque parente ſuo relicto, inducta à diabolo portenta adoraret. Conſtat autem nullum vnquam mortalium iam inde ab ipſo mūdi naſcentis exordio tantum beneficium in homines contuliſſe, vt hac ratione & Chriſti Domini diuinitatem & potentiam agnoſcamus, & quantum illi vel hoc nomine mundus debeat, intelligamus. Zacha. 13.

I.

Huius verò cæleſtis doctrinæ fundamentum eſt, vt religioſa fide credamus & cōfiteamur, Deū, qui in ſubſtantia atq. ſimpliciſſima diuinitatis natura vnus eſt, in perſonis eſſe trinum. De vtroq. igitur myſterio nobis hodie, aſpirante diuina gratia, nēpe vnitatis ac trinitatis cum omni animi ſubmiſſione ac reuerentia dicendū eſt: & prius quidē de vnitate breuiter, deinde paulò fuſius de altiſſimo ſummæ Trinitatis arcano diſſeremus.

Hanc igitur diuinæ ſubſtantiæ vnitatem Dominus in propoſitis de Euangelica lectione verbis inſinuauit, cùm eos qui ſalutaribus aquis tingendi eſſent, non in nominibus, ſed in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti baptizari præceperit. Quam tamen vnitatem apertius Ioannes Euangeliſta expreſſit, cùm ait: Tres ſunt qui teſtimonium dant in cælo, Pater, Verbum, & Spiritus ſanctus, & hi tres vnum ſunt. Verùm hæc ipſa vnitas, quam vbique ſacræ litteræ teſtantur, apertiſſimis quoque rationibus demonſtranda eſt. Nam ſi plures dij eſſent, neceſſe erat eos inter ſe diſtingui, & aliquid in vno eſſe quod in alio non eſſet. Tum inquireremus, an illud quo alius ab alio diſtat, perfectio an imperfectio eſſet. Si imperfectio, is qui hoc modo imperfectus eſſet, Deus vtique non eſſet, cùm Deus modis omnibus perfectus eſſe debeat. Si verò perfectio eſſet, qui ea deſtitueretur, ſimili ratione Deus non eſſet; quando nulla in ſummo ſumméq. perfecto Deo perfectio deſiderari debeat. 1. Ioan. 5.

Idem

Idem etiam colligitur ex rerum conditarũ ad statum mundi conseruandum mirabili vnitate & consensione. Cõstat enim mundum partim ex contrariis elementis, partim ex dissimillimis rebus esse compositum. Quid enim dissimilius, quàm corpora cælestia atque terrestria? Quæ autem diuersa & contraria sunt, quid aliud natura sua, quàm dissimilitudinem & pugnam parere possunt? Quocirca ea quæ huiusmodi sunt, nullo modo ad vnum ordinem vnumque finem, nisi ab vno aliquo dirigente reuocari possunt. Quod musices exẽplo apertè liquet. Nam si canentium voces temerè pro cuiusque arbitrio sine vllo ordine iactarentur, nullus planè concentus esset, sed confusus ac molestissimus variarum vocum clamor aures obtunderet. At cùm hæc vocum varietas ratione & consilio ab aliquo musicæ artis perito temperatur, & ad certum numerum reuocatur, suauissima harmonia, & gratissimus variarum vocũ concentus efficitur. Hoc ipsum igitur in hac tanta rerum varietate videmus: quam sapientissimus ille vniuersitatis huius moderator ita temperauit, vt ex tam multiplici ac penè infinita rerũ dissimilium & pugnantium varietate, nõ pugna, sed appositissima ad mundi statum conseruandum atque stabiliendum consensio oriatur. Sic enim cælestia corpora, & errantia sidera, ac præcipuè sol (qui reliquorum siderum dux & gubernator est) conuersiones suas conficiunt; sic inferiora corpora illorum virtute fecundantur, vt singulis annis quasi nouus quidam mundus, nouaque cunctorum animantium propagatio atque fætura existat: vt aliarum rerum naturæ lege deficientiũ interitus, aliarum nascentium vita compensetur; atque ita rerum species ab interitu vindicentur. Cùm verò quæ nata sunt, quæque spirant & viuunt, alimento egeant quò vitam tueantur, eadem natura, quæ nouos quotannis fœtus parit, annuos quoq; eisdẽ alendis prouentus germinat: quibus producendis cælum, aër, terra, mare, soles, nubes, venti, pluuiæ, calores & frigora, ac postremò quatuor anni tempora mirabili ordine atque conspiratione deseruiunt. Hic autem aptissimus variarum rerum ordo atque concentus ad mundi statum conseruandum effecit, vt veteres olim Philosophi mundi gubernatorem Deum appellarent musicum, quòd res tam varias atque multiplices in vnam quasi harmoniã conciliauerit. Hæc autem variarum rerum vnitas atque concordia simplicem diuinitatis vnitatem manifestè arguit. Quia verò artis est, naturam quatenus liceat imitari, humana quoque imperia, quæ multis hominum milibus constant, hanc vnitatis legem imitantur, dum vnũ sibi principem, vnumque toti Reip. corpori caput præficiunt: vt ita tandem pacis vnitas ab vno principe, vnoque consilio, cui omnes consentiunt,

Simile.

ſentiunt, oriatur: quæ multorum imperantiũ varietate reſcinderetur. Qua de re ſic D. Cyprianus ait: Ad diuinum imperium etiam de terris mutuemur exemplum. Quando vnquam regni ſocietas aut cum fide cœpit, aut ſine cruore deſiit? Sic Thebanorum germanitas rupta & permanens rogis diſſidẽtibus, etiam in morte diſcordia, & Romanos geminos vnum non capit regnum, quos vnum vteri cepit hoſpitium. Pompeius & Cæſar affines fuerunt, nec tamen neceſſitudinis fœdus in æmula poteſtate tenuerunt. Nec hic tu de homine mireris, cùm in hoc omnis natura conſentiat. Rex vnus eſt apibus, & dux vnus in gregibus, & in armentis rector vnus: multo magis mundi vnus eſt rector, qui vniuerſa quæcunque ſunt, verbo iubet, ratione diſpenſat, virtute conſummat. Hactenus Cyprianus: qui tã multis exemplis tum ab arte, tum à natura petitis, diuinitatis vnitatem & ſimplicitatem oſtendit. Inter quæ tamen exempla, apum exemplum tantò cæteris efficacius eſt, quantò mirabilius eſt, in tam exiguo corpuſculo (vtpote paulo muſca grandiore) tantam ſapientiam inueniri, vt & regem habeant, & illum quocumque præceſſerit, comitentur; quódq. mirabilius eſt, maximéq. propoſito noſtro quadrat, nullo modo duos reges ſibi imperare patiantur, ſed altero ab eiſdem interempto, alteri Reipublicæ ſuæ gubernaculum tradant. Hoc enim opere, quod non à conſilio & ratione (quæ in illis nulla eſt) ſed ab autore naturæ proficiſcitur, oſtendere idem voluit, non à multis, ſed ab vno Imperatore ac principe vniuerſitatis huius Rempublicam gubernari.

Cyprian.

Simile.

I.

Hactenus, fratres, de diuinæ naturæ vnitate atq. ſimplicitate: nunc de ſumma Trinitate, quæ religioni & fidei noſtræ loqui conceſſum eſt, humili deuotione tradere incipiamus. Profitemur ergo, & gratias agimus ei, qui hanc nos Catholicã veritatem edocuit, in vna illa ſimpliciſſimáque diuinitatis natura non vnam ſolùm, ſed tres perſonas exiſtere, nempe Patrem, Filium & Spiritum ſanctum: Patrem videlicet ingenitum, Filium à Patre genitum, & Spiritũ ſanctum à Patre & Filio procedentem. Hoc eſt autem myſterium, quod Eccleſia catholica fidelibus adorandum, credendum, atque confitendum proponit. Nemo autem plenam alicuius creatæ naturæ ſimilitudinem ad hanc rem intelligendam requirat. Cùm enim infinito interuallo ab omnibus rebus à ſe conditis earum conditor diſtet, fieri nullo modo poteſt, vt in ipſis aliquid ei omnino ſimile inueniatur: id enim Deus eſſet, ſi ei modis omnibus ſimile eſſet.

Cæterùm cùm effectus omnes cauſæ ſuæ ſimilitudinem aliqua

qua ex parte referant, Deus autem prima rerum omnium causa existat; nihil prohibet, imperfectam aliquam eius similitudinem, aut certè vestigium in rebus conditis inueniri: quæ tamen quò sunt natura præstantiores, eò maiorem similitudinem (si ita loqui fas est) cum diuina mente gerunt. Cùm verò anima nostra inter omnia quæ in hoc inferiori mundo sunt, præstantissima sit, eaque ad imaginem & similitudinem Dei sit cõdita, in ea vtique expressiùs, beatissimæ Trinitatis & indiuiduę vnitatis imago reperitur. Nam in ea primùm tres spirituales vires atque potentiæ inter se distinctæ, variisque officiis destinatæ sunt: nempe memoria, intellectus, & voluntas: cùm tamen non tres animæ, sed vna solùm sit. Quin & ipsarum potentiarum ordo atque origo, mutuaque inter se habitudo (vt D. Anselmus, Diuusque Bonauentura philosophantur) diuinarum personarum naturam aliquo modo adumbrant. Quod quidem D. Bonauentura his verbis explicat: Constat planè vnumquemque nostrum seipsum flagrantissimo amore diligere: minimè autem se diligeret, nisi se agnosceret atq; intelligeret: non autem intelligeret, nisi sui meminisset. Vndè liquet, ex sui recordatione atque memoria oriri intelligentiam; ex intelligentia vero, sui amorem. Pater itaque memoriæ, Filius intelligentiæ, Spiritus sanctus voluntati assimilatur. Ex memoria enim oritur intelligentia, vt ipsius proles. Tunc enim aliquid intelligimus, cùm similitudo, quæ erat in memoria, in intellectus acie resultat: quæ nihil aliud est, quàm verbum. Ex memoria verò & intelligentia spiratur amor, tanquam amborum nexus. Hæc igitur tria, scilicet mens generans, verbum & amor sunt in anima: quò ad memoriam, intellectum, & voluntatem: quæ quidem tres animæ nostræ vires sunt consubstantiales, coęquales, & coęuæ, vtpote se inuicem consequentes, & indiuisa societate coniunctæ. Cùm igitur Deus noster perfectissimus spiritus sit, habet vtiq; memoriam, intellectũ, & voluntatem: & consequenter habet Verbum genitum, & Amorem spiratum: quæ tria necessariò distinguũtur (cùm vnum ab alio producatur:) distinguuntur, inquam, nõ essentialiter, aut accidentaliter, ergo personaliter. Hactenus D. Bonauenturæ verba. Hac ergo potentiarum animæ nostræ similitudine, mutuoque inter se ordine atque habitudine, tamquam per speculum & in ænigmate diuinarum personarum trinitatem atque indiuiduam vnitatẽ contemplari licet.

Anselm. in Mo. c. 56. Bonau. in Itinerario mentis.

Hoc autem altissimum summæ Trinitatis mysterium in nouo quidem testamento propter incarnationis Dominicæ beneficium apertissimè reuelatum est. Quod planè ea Domini verba quæ initio proposuimus, perspicuè declarant, quibus

gentes

gentes omnes in nomine Patris, & Filij, & Spiritussancti baptizari, hoc est, baptismi virtute mundari, sanctificari, & in Dei filios, & regni eius hæredes institui præcepit: quæ omnia diuinæ potestatis opera sunt. Multaque his similia testimonia in nouo testamento reperiuntur. Nec in veteri etiam arcanum hoc penitus absconditum fuit. Multa enim loca sunt, in quibus Prophetæ diuino Spiritu acti, trium diuinarum personarum mysterium non tacuerunt. Porro autem Filij Dei diuinitatem, qui pro nostra omnium salute carnem erat suscepturus, multo apertiùs confessi sunt. Hoc enim Vates regius testatus est, quando Psal. 44.
cum Rege Messia loquens, ait: Sedes tua Deus in seculum seculi, virga æquitatis, virga regni tui. Dilexisti iustitiam, & odisti iniquitatem: propterea vnxit te Deus, Deus tuus, &c. In quibus verbis bis illum Deum appellat: nam secundo loco Deus in vocādi casu positus est, vt sit sensus, O De⁹, vnxit te Deus tuus Matt. 22.
oleo lætitiæ, &c. Quid verò illud quo Saluator ipse ignorantiæ Pharisæos conuicit, Dixit Dominus Domino meo, sede à dextris meis? Quo in loco duplicem Christi naturam intelligi necesse est: alteram qua Dauidis dominus, alteram qua eius filius sit. Idem verò multò etiam apertius Esaias testatus est, qui cùm Esai. 9.
paruulum nobis natum fuisse dixisset, eundem protinus admirabilem atque Deum esse confessus est. Quid verò illud Ecclesiastici, Inuocaui Dominum Patrem Domini mei, vt non derelinquat me in die tribulationis meæ; an non apertè Patrem & Filium confessus est? Iam verò quo verborum splendore hoc ipsum Salomon prædicat? Verba, inquit, congregātis, filij vomentis (hoc est, varias sententias concinnantis, eásque ad hominum salutem eructantis) Visio quam locutus est vir cum quo est Deus, & qui Deo secum morante confortatus ait: Quis ascendit in cælum atque descendit? Quis continuit spiritum in manibus suis? Quis colligauit aquas quasi in vestimento? Quis suscitauit omnes terminos terræ? Quod nomen est eius, aut quod nomen filij eius, si nosti? Videte quàm amplo exordio ad summum illud diuinæ generationis arcanum explicandū vsus fuerit. Quod nisi omnem humanæ intelligētiæ vim superaret, nunquam in narrationis fine illa verba adiunxisset: Quod nomen est i us, aut nomen filij eius, si nosti? Vocabulo enim nominis Dei diuinam naturam intellexit, quā omni creatæ menti inaccessam atque incomprehensibilem esse declarauit.

Prou. 30.

I I.

Sed minus mirandum est, hæc tam illustria de vnico Dei Filio testimonia in litteris sanctis reperiri. Longè verò mirabilius est, aliquam huius mysterij cognitionem licet imperfectam in aliquot Philosophorum libris inueniri. Quamuis enim altissi-

S. Thom. mum Trinitatis mysterium (vt D. Thom. apertè probat) euidenti ratione demonstrari non possit; summus tamen ille mūdi moderator, qui hominem ad diuinitatis suæ cognitionem condidit, in omnibus mundi ætatibus aliquam diuinæ æternæque generationis cognitionem partim ex Sybillarū vaticinijs, partim ex primi parentis traditione, apud illustres aliquot viros esse voluit. Sibyllas autem prophetico spiritu afflatas, omnia ferè Christi mysteria carminibus suis tradidisse D. Augustinus August. li. 18. de Ciuitate Dei ca. 23. apertè docet: ac Diuus itē Hieron. Hieron. 1. cōt. Iou i. contra Iouinianum, cuius hæc verba sunt: Quid referam Sibyllas Erythræam atque Cumanam, & octo reliquas (nā Varro decem fuisse autumat) quarum insigne virginitas est, & virginitatis præmium diuinatio? Hæc Hieronymus. In qua sententia est etiam D. Thomas.

D. Th. 22 9. arti. 7. ad 3. Ex harum igitur prædictionibus, simul & ex maiorum traditione à primo parēte per posterorum manus deducta, aliquam licet imperfectam & obscuram cognitionem insignes aliquot Philosophi habere potuerunt. Princeps quippe generis humani creatum se nouit à Deo, pulchritudinem mundi nascentis vidit, nomina bestijs imposuit, multaque alia intellexit, quoniam in eo fuisse certissimam scientiam constat. Nepotes autē eius, qui diu cum annoso patre vixerant, vidit Noë, audiuitque eos Theologiam diuini parentis recēsentes, vt in paradiso creatus, vt moratus, vt pulsus fuisset. Mathusalem enim vnus ex posteris Adæ, medius inter Adam & Noë extitit, & vtrumque vidit. Cum quo Noë quingentis ante diluuium annis cōsuetudinem habere potuit, & ab eo audire, quæ de religione & veri Dei cultu à primo parente acceperat. Antea verò quàm decessisset Noë, natus est Abraham, plusquā quinquaginta ante eius obitum annis. A quo eandem fidei doctrinam accipere Melchisedec & Abraham potuêre. Ab hoc autem pietatem & sapiētiam Iob viri sanctissimi emanasse credendum est; cuius tam illustre tum Dominicæ incarnationis, tum futuræ resurrectionis testimonium extat. Post diluuium autem cōstat homines in Chaldæa habitasse, iuxta quam etiam aiunt terrestrem paradisum fuisse. Primi igitur omnium antiquissimi sunt Chaldæi, ab his Hebræi, Aegyptij, nouissimi Græci. pòst Romani sunt nati.

Inter hos autem quidam clarissimi viri extiterunt, quos per hanc à primo parēte descendentem Theologiam, Filij Dei generationem aliquo modo cognouisse apparet, quem modò Filium Dei, modò Verbum Dei, modò Mentem, & Sapientiam rerum omnium creatricem appellarunt.

Ex horum igitur testimonijs (quæ esset operis infiniti recensere) tria potissimùm illustriora commemorabo, quæ magnam certè

certè vobis admirationem adferre possint, nempe Platonis, Plotini, atque Trismegisti. Porphyrius enim Christianæ fidei hostis (quam nesciens impugnabat) & suam & Platonis sententiam apertissimè describit. Sic enim in quarto De historia Philosophi ait: Ab hoc autem summo bono ratione quadam hominibus incognita, genitam Mentem tradit Plato, quæ prorsus per se ipsam existat: in qua videlicet sint veræ res, & omnis rerum substantia: quòd & primò pulchrum, & per se pulchrum sit, habeatq. speciem pulchritudinis. Hæc & multa his similia Porphyrius Platonis mētem atque sententiam explicans: cuius verba si quis sigillatim ponderauerit, inueniet planè nihil dici potuisse altius, grandius atque sublimius. Porphyr.

Plotinus verò clarissimus inter Platonicos Philosophos, de beatitudine & immenso Patris erga vnigenitum Filium amore, deque summa eorum coniunctione ac distinctione sic ait: Desiderat omne quod gignit, id quod gignitur, & hoc amat: maximè verò cùm soli fuerint gignens & genitum: cùm autem optimū est quod gignit, necessariò est cum eo coniunctū quod gignitur, vt sola alteritate separentur. Dicimus autem imaginem eius esse mentem. Hactenus ille. Cuius verba sic August. Eugub. admirabundus exponit: Aduerte (inquit) diuinam profundissimamque apud Plotinum Theologiam, de sempiterna Filij Dei generatione ex Patre, & cū eo coniunctione, de beatitudine eiusdem ex intuitu in Patrem. Postremò ait, eos sola alteritate separari. Rem inauditam ac stupendam! Sola, inquit, alteritate Bonum ac Mens separantur: solis personis dicerent Christiani. Alter enim est Pater, alter Filius, non aliud, vel alterum. Tanta est enim inter duos illos perfectio, perfectaq. coniunctio, quanta eorum diuinitas. Tum respice, quæso, attētius, quid Plotin⁹ tradat. Ait hæc mysteria, hos ipsos sermōes, vltramundana hæc sacramenta, esse vetusta; & nunc quæ dicantur, non esse noua, sed his explicari à veteribus tradita. Quibus verbis apertè insinuatur, hanc diuinæ generationis, Filijque Dei cognitionem, non nouam, & in fine seculorum patefactam, sed etiam ante Euangelij lucem partim diuina reuelatione, partim maiorum traditione apud multos, quamuis non omnino plenè atque perfectè, viguisse. Aug. Eugubinus.

His addo multo mirabilius Trismegisti testimonium: cuius tam excellens ingenium, tantaque & tam multiplex atque mirabilis doctrina fuit; vt eum Græci Trismegistum appellarint: quòd is & Philosophus maximus, & sacerdos maximus, & Rex maximus fuerit. Hic in tanta hominum veneratione fuit, vt in Deorum numerum relatus sit, templa illius numini constructa quàm plurima. Quodque mirabilius est, maximeque diui-

num nomen temerè vsurpantium impietatem accusat, nomen eius proprium propter reuerentiam vulgò ac temerè pronũciare fas non erat. Cùm igitur summi huius viri & plurima & verè miranda sint de Verbo Dei testimonia, tum excellẽtissimam eius dignitatem Tat filio suo sic exposuit: Verbum opificis, ô fili, sempiternum, per se mouens, inaugmentabile, indiminuibile, immutabile, incorruptibile, singulare, semper sui simile, æquale, concors, stabile, vnum existens, est post Deum qui prior intelligitur. In his quoque verbis quàm miranda de Verbo Dei continetur Theologia! quàm præclarum Christianæ veritatis & fidei nostræ testimonium! Quid enim mirabilius à Gentili Philosopho in hac re dici potuit? Hic enim vides Trismegistũ, Verbum sempiternum prædicantem, eique eas conditiones, eas dotes dantem, eam vitam, eam substantiam, eum locum, qui diuinitatis proprius est. Cumque sit æternus, hoc quoque necessariò possidet, vt non possit augeri, nulla fieri ad eum possit accessio. Quid enim accesserit, quòd non possideat? Quantumuis per vastum bonorum campum diuageris, quantumuis curiosius inquiras, an quid sit vsquam quòd illic nõ offendas, certè nihil occurret quod non exuberet in regnis illis. Illudque in eo mirabile, & solitariũ, ac singulare, quòd hæc bona aut labefactari, felicitasque tanta interpellari non potest, perinde vt augeri nõ potest. Eadem enim ratio minuendi atque augendi est. Cui potest detrahi, potest addi. Vbi tanta perfectio, vt aduentus rerum exterarum nõ habeat hospitium? Quid dico exterarum, cùm ipse sit omnia? & ne migrare quidem à sedibus suis possit? Est enim immutabilis, incorruptibilis, præditus natura non modò rara, sed singulari, semper eadẽ permanente, & sui simili semper, non quemadmodum nos, quorũ animi & corpora assiduis ceu fluctibus huc illuc deportantur, & tanquam in scena demutant facies. Eoque est æqualis, planus, non modò hac,
Malac. 3. modò illa mente, varioque sensu. Ipse enim dixit, Ego Deus, & non mutor. Et is est post Deũ gradu. Pater enim dicitur Deus: sed cùm ipse dotes omnes diuinitatis obtineat, est etiam ipse Deus, sed Deus ab illo. In sermone autem qui dicitur Telios, Filium Dei alloquens, ait: Filius benedicti, ac bonæ voluntatis: cuius nomen non potest humano ore nominari. Quem locum citant Augustinus & Cyrillus, vterque doctissimus & sanctissimus. Videmus in his sapientiam, Theologiamq. Christianam, æternam quidem apud Deum, semper autem in mundo aliquo splendore radiantem. Hæc ergo in prisca illa philosophia reperiens, admirando expleri nequeo, attonitus obstupesco, lætusq. gratias ago Redemptori nostro, qui diuinitatis suæ paucis quondam reuelatæ notitia orbem terrarũ impleuit. Benedictus igitur

igitur summi Boni filius, per quē & creati & redempti sumus, & eò vsque dilecti, vt non celauerit vsquam diuinitatis suæ sacramentum: cuius clementiam, benignitatem, & bonitatē sensit in omni ætate omnis terra. Hæc omnia ex Eugubino.

Verùm hæc, fratres, gratiarum actio ad commune totius generis humani beneficium spectat. Quisque tamē nostrûm pro singulari fidei dono sibi à diuina misericordia impenso gratias semper agere debet. Scitis enim verum esse quod Apostolus ait, Gratia estis saluati per fidem; & hoc non ex vobis: Dei enim donum est, non ex operibus, ne quis glorietur. De cuius virtute & laudibus sic D. Bernard. ait: Quid est, quod non inueniat fides? Fides enim falsi nescia, attingit inaccessa, deprehēdit ignota, comprehendit immensa, apprehendit nouissima, transcendit fines rationis humanæ, terminos experientiæ ac vsum naturæ, ipsam denique æternitatem suo illo vastissimo sinu quodammodo circumcludit. Ephes. 2. D. Bern.

Cùm ergo fides adeò magnum Dei donū sit, quas nos huius beneficij largitori gratias agere par est, qui inter tot variarum hæresum monstra atque portenta, quæ nostro hoc infelici seculo inundarunt, & (quod maius est) inter innumeras infidelium hominum, barbarasque Turcarum, Saracenorum, Iudæorum, Gētilium nationes (quæ vniuersum penè terrarum orbem impleuerunt) nos electi à Deo fuerimus qui in pusillo eo grege censeremur, quorum incorrupta & sincera fides est: cuius si ductum sequi voluerimus, sine vllo errore ad sempiternæ felicitatis portum appellere poterimus? Si felices octo illæ animæ iudicantur, quæ in arca Noë mundo pereunte seruatæ sunt: quanta eorū felicitas est, qui toto penè terrarum orbe infidelitatis fluctibus submerso, in arca veri Noë, hoc est, in Ecclesia Christi manentes, ab hoc tanto fidei naufragio tuti & incolumes cōseruantur? Quas ergo dignas illi gratias agemus, qui nos hoc tanto munere donauit? quiq. vt fidem nobis contulit, ita hactenus integrā incorruptamq. inter tot fidei procellas conseruauit?

Quæ cùm ita sint, fratres, meritò accusandi, imò verò deflendi illi sunt, qui hoc tam ingens Dei donum frustra retinēt. Hoc est, qui fidem otiosam, velut gladium in vagina conditum, seruant: nec eo ad carnis suæ cupiditates abscindendas vti volunt. Hos namque Iacobus Apostolus arguit his verbis: Quid proderit, fratres mei, si fidem aliquis habeat, opera verò nō habeat? nunquid poterit fides saluare illum? Quid enim prodest alicuius artis præceptorem habere, si præceptis eius non obtemperes? Quid iuuat medicum adire, si medicamentis ab eo præscriptis non vtare? Quorsum attinet difficilis viæ ducem habere, si ducatum eius non sequare? In quo autem salutis discri- Iacob. 2. Simile.

mine hi versentur, declarat formidanda illa cælestis Magistri
Luc. 12. sententia, quæ seruum domini sui voluntatē non ignorantem, neque tamen exequentem acerbius vapulandum ait. Nec minus timenda illa Pauli vox est: Qui sine lege peccauerunt, sine
Rom. 2. lege peribunt: qui autem in lege peccauerunt, per legem iudicabuntur. Tales autem sunt qui veritatem Dei in iniustitia vinctam detinent: qui in libro Iob diuino lumini rebelles esse memorantur: qui confitentur se nosse Deum, factis autem negant: qui postremò fidei talentum, sibi à Domino creditum, in sudario repositum habent: vtpote qui nunquam eo ad cælestes opes comparandas vsi sunt. Horum ergo, fratres, miserandam sortem lugeamus, illorumq. exempla sequamur, qui fidei præceptis obtemperantes, fidei promissa percipiunt: cuius præmium esse constat, vt qui beatissimæ Trinitatis & indiuiduæ vnitatis mysterium velatum crediderunt in via, reuelata tandem facie videre mereantur in patria.

IN EODEM FESTO SANCTISSIMÆ TRINITATIS CONCIO QVINTA: IN qua primùm de incōprehensibili diuinitatis natura agitur: deinde ex præcipuo Dei nomine, quod D. Dionysius BONVM esse ait, beatissimæ Trinitatis mysterium topicis aliquot rationibus comprobatur: ac postremò mirabilem suauitatem in huius mysterij contemplatione esse exponitur.

THE. *Euntes docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti.* Matth. vltimo.

HODIE, fratres dilectissimi, Ecclesia altissimum beatissimæ Trinitatis mysterium celebrat. Cætera fermè totius anni festa sanctorum laudibus dicata sunt, hoc verò festum Sancti sanctorū est: à quo velut à perēni & inexhausto sanctitatis fonte sanctorum omnium sanctitas emanauit. Itaque quantum inter sanctos ipsos & sanctitatis autorē distat, tantum hoc festum cætera sanctorum festa antecellit. Huius autem argumenti tractationi obstat in primis ipsius materiæ, de qua agēdum est,
Aristot. obscuritas. Cùm enim iuxta Aristotelis sententiam nihil in rebus omnibus natura ipsa magis intelligibile quàm Deus sit, nihil tamen

hil tamen est quod infirma intellectus nostri acies minus intelligat. Cùm enim sicut color visus, ita esse rerum intellectus nostri obiectum sit (quod enim nihil est, intelligi non potest) consequens profectò erat, vt maximè Deum intelligeremus, quia inter omnia is maximè est. Vtrumq. autem D. Bernar. expressit his verbis: Nihil Deo præsentius, & nihil incomprehensibilius: quid enim cuilibet rei præsentius, quàm esse suum? Sanè esse omnium dixerim Deum, non quòd illa sint quod est ipse, sed quia ex ipso, & per ipsum, & in ipso sint omnia. Cumque ita ferat natura rerum, longè tamen aliter nobis euenit, qui nihil minus quàm diuinam naturam agnoscimus. Cuius rei commodissimum in sole exemplum habemus: qui cùm ex natura sua propter eximium lucis suæ splẽdorem maximè conspicuus sit; nihil tamen est quod imbecilla oculorum nostrorum acies minus videre possit. Quid ergo mirum, si splendidissimus ille iustitiæ sol, qui natura ipsa maximè intelligibilis est, infirmos tamen mentis nostræ oculos effugiat? Id autẽ euenit, quoniam (vt idem Philosophus ait) omnis nostra cognitio ortum habet à sensu: ideoque ea quæ sentiuntur, maximè à nobis cognoscuntur. Quocirca res spirituales ac diuinæ, quæ quàm longissimè à sensibus distãt (vtpote quæ corporis & materiæ expertes sint) longissimè quoque à comprehẽsione & intelligentia nostra absunt. Hinc Seneca, Deus, inquit, qui ista tractat, qui condidit, qui totum hoc fundauit, maiorq́ est pars operis sui, ac melior, effugit oculos, cogitatione visendus est. Quid sit hoc sine quo nihil est, scire non possumus. Hæc ille. Quibus verbis insignis Philosophus incomprehensibilem diuinæ mentis naturam, & humani intellectus infirmitatem designauit: qui more eorum qui oculorum lippitudine laborant, ad splendidissimam illam lucem contuendam caligat. Qua de re sic Hieronymus Vida in Hymno cum Deo loquens, ait:

Simile.

Seneca in Epist.

Hieron. Vida.

Non te orbes capiunt, non ampli semita cæli
Ardua, non ratio, non mens, non denique sensus:
Atque adeò maris immensi tot stagna, tot vndas
Ebibere enitor, totumq́; haurire profundum:
Hic mihi si æternum sonet immortalis aheno
Gutture vox, centumque obeant hæc munera linguæ,
Seminaque excudam laudum vsque abstrusa tuarum;
Haud equidem exiguam sperem comprendere partem.
Sint ideo potius tibi nostra silentia laudi:
O decus, o iubar æternum, inuiolabile lumen;
Summum vnumque bonum, summarum maxima summa!

Hæc cùm ita sint, fratres, quibus intelligimus quàm impar intellectus nostri acies sit ad clarissimam illam lucem contemplandam,

plandam: tamen hoc ipsum quod vel fide, vel intellectus nostri lumine consequi possumus (quamlibet exiguum sit) adeò nobis & salutare & necessarium est, vt nihil in rebus omnibus quę humana mente percipi possunt, magis nostra scire referat.

Claudius Marius. Vtrumque autem Claudius Marius initio statim Poëmatis sui significauit his verbis:

Summe & sancte Deus, cunctæ virtutis origo
Omnipotens, quem nec subtili indagine rerum
Mentibus humanis sensu comprendere fas est:
Et nescire nefas.

His igitur verbis vtrumq. intelligimus, & Deũ quidem incomprehensibilem & ineffabilem esse, & eius tamen cognitionem, ad quã humana potest imbecillitas aspirare, adeò esse necessariam, vt illũ ignorare nefas sit. Quid enim rectè faciet, qui Deum penitus non agnoscit? Cùm enim humanarũ actionum rectitudo ex earum fine pendeat, Deus autem vltimus humanæ vitæ finis sit; quid hoc fine ignorato, Deo gratum effici poterit? Iam verò cùm humanę vitæ felicitas (vt ipsi etiã Philosophi docent) in ipsius diuinitatis contemplatione posita sit, quonam modo felix esse poterit, qui Deũ prorsus ignorat? Quamuis autem (vt Aristot. ait) pauca admodum sint quæ de Deo rebusque diuinis assequimur, idque obscurè & quasi per caliginem; eximia tamen earum dignitas facit, vt hoc ipsum quod attingimus, tantam contemplanti iucunditatem afferat, vt in ea insignis hic Philosophus totam felicitatis humanæ rationem collocauerit. Ex his ergo liquere puto, fratres, quanto studio & contentione nobis elaborandum sit, vt ad aliquam diuini Numinis cognitionem perueniamus; non vtique viribus nostris freti, sed illius ope nixi, qui linguas infantiũ disertas facit. Hac enim spe Richardus de S. Vict. se ad huius mysterij tractationem excitabat his verbis: Ecce asina Balaam, quæ sessorẽ suum in itinere retardauit, nescio quo pacto me ad currendam hanc viam impellit. Audio & ego eam adhuc loquentem & dicẽtem mihi: Qui quod loquerer, potuit dare mihi, poterit proculdubio dare & tibi. Vt igitur de hac tanta re, rudis sermo noster & balburiẽs lingua dignum aliquid dicere queat, cælestem opem sacratissimæ Virginis interuentu suppliciter imploremus.

Aristot.

Richar. de Trinitat. Num. 22.

AVE MARIA.

Doctrinæ ordo exigebat, vt priusquam de diuini Numinis natura & perfectionibus diceremus, esse aliquod in hoc mundo Numen, cuius vi & potestate omnia continerentur, ostẽderemus. Sed quoniam hæc res totius generis humani, atq. vnanimi seculorum omnium consensu comprobatur, ab hac quæstione supersedendum esse duxi: quandoquidẽ ipse etiam Epicurus

curus totius Philosophiæ atque rationis euersor, & Deum esse, & colendum esse testatur. Vellei enim Epicurei Philosophi apud Ciceronē hæc verba sunt: Quæ est gens, aut quod genus hominum, quod non habeat sine doctrina anticipationem, hoc est, anteceptam animo quandam informationē Deorum? Cùm enim non instituto aliquo aut lege sit opinio constituta, maneatque ad vnum omnium firma cōsensio, intelligi necesse est esse Deos, quoniam insitas eorum, vel potius innatas cognitiones habemus. De quo autem omnium natura consentit, id verum esse necesse est; esse igitur Deos confitendum est. Quod quoniam ferè constat inter omnes, non Philosophos solùm, sed etiam indoctos, fateamur constare illud etiam, hanc nos habere siue anticipationem, vt antè dixi, siue prænotitionē Deorum. Deum verò esse piè & religiosè colendum, idem in eodem libro affirmat his verbis: Præstans Deorum natura hominum pietate colenda est, cùm æterna sit & beatissima. Habet enim venerationem iustam quidquid excellit. Hæc ille.

Cicero li. 1. de natu. Deor.

Quamuis autem veritas hæc tot assertoribus confirmetur, ne tamen nihil in mundo esset quod humana peruersitas atque malitia non temeraret, non defuerunt etiam qui diuinitatem partim in dubium vocarent, partim etiam tollerent. Nam Diagoras eam sustulit: & Protagoras Sophista in dubium vocauit. De diis enim, essent nec ne, dubitare se dixit. Quæ quidem insania adeo Atheniensibus execrāda fuit, vt eorum decreto eius libri fuerint in concione combusti, & bona publicata, atque ipse in exilium missus. Hæc tamen insania non est cur nos solicitos facere debeat. Vt enim monstra aliqua in mundo reperiuntur (vt biceps homo, aut monoculus) quæ tamen nobis argumento non sunt, vt reliquos homines aut bicipites aut monoculos esse credamus, cùm hoc non inferioris naturæ lege, sed eius vitio fiat: ita sunt monstrosa quædam hominum ingenia, à communi naturæ lege abhorrentia, quæ non magis nos à concepta veritate auocare debent, quàm monstra mouent vt reliqua eiusdem speciei corpora eis similia esse credamus. Quod cùm vbique faciendum sit, tum maximè in huius veritatis confessione, quæ & omnium seculorum (vt antè diximus) consensu, & totius naturæ clarissimo testimonio confirmata est. Nemo enim est (vt Lact. ait) tam rudis, tam feris moribus, qui oculos suos in cælum tollens, tametsi nesciat cuius Dei prouidētia regatur hoc omne quod cernitur, aliquā tamen esse intelligat ex ipsa rerum magnitudine, motu, dispositione, cōstantia, vtilitate, pulchritudine, temperatione: nec posse fieri, quin id quod mirabili ratione constat, consilio maiori aliquo sit instructum. Hactenus Lactantius.

Simile.

Lactant. li. 1. diu. Inst.

Hac igitur quæstione prætermissa, ad aliquam tum diuinæ maiestatis, tum beatissimæ Trinitatis cognitionem, aspirante Domino, accingamur. Qua in re primùm quidem, qua potissimùm ratione ad incomprehensibilem diuinitatis naturam aliquo modo cognoscendam procedere debeamus, exponam. Deinde verò non esse à ratione alienum, id quod Catholica fides de hoc ineffabili mysterio prædicat, ostendam. Postremò quanta diuini Spiritus dulcedine viri sancti perfruantur, cùm purgatæ mentis oculis hoc diuinum mysterium contemplantur, quantum Dominus dederit, explicare tentabo.

Prima pars.

Quando iam (vt modò diximus) Deum esse inconcussa fide tenemus, gestit continuò animus intelligere qualis sit. Hæc autem quæstio paucis absolui non potest: sed ne nihil hodie de diuinæ maiestatis celsitudine dixisse videar, quanta potero breuitate huic quæstioni respõdebo. Sciendum ergo est, duplicem à sanctis Patribus viam assignari, qua ad diuinæ naturæ cognitionem assurgimus. Alteram quidẽ affirmationis, alteram negationis. De priori igitur aliâs, nũc de posteriori dicamus. Hãc enim viam præstantiorem atque certiorem esse constat. De ea

Dionys. enim D. Dionysius ait: Ad hanc lucidam caliginem admitti oramus, vbi & non videre & non scire est veraciter videre &

Simil. scire, & Deum qui est super omnia, ex omnium ablatione celebrare: sic enim imago pulchra in ligno aut lapide formata, per ablationem, non per appositionem fit. Hoc est, dum statuarius paulatim in lapide aut ligno partes à partibus ferro secat ac diuidit, tandem intra materiæ sinum simulachrum quod ibi quodammodo latebat, in lucem profert. Hac ergo ratione sanctus Dionysius vult, vt ad diuinæ naturæ cognitionem assurgamus. Si quis ergo ad hanc cognitionem aspirat, ab omni rerum conditarum natura, conditione, proprietatibus, & legibus cogita-

Cicero li. 1 de natu. Deor. tionem abstrahere debet. Quam rem Cicero quoq; intellexit: qui in hac inquisitione nihil esse difficilius iudicauit, quàm mentem ab oculorum consuetudine abducere. Verè enim nihil nos magis in hac inquisitione impedit, quàm quòd inter res quas oculorum sensu vsurpamus, perpetuò versati atq; enutriti, quidquid mẽte concipimus, his quæ videmus, simile iudicamus. Inde adeò factum est, vt multi nihil esse crederent, nisi quod oculis aut alio corporis sensu vsurparent: & multi item hæretici Deo corpus & humana membra tribuerẽt, quod ante

Virgil. ipsos Epicuræi Philosophi fecerant. Itaque vt pastor ille Virgilianus ex viculo suo, in quo semper vixerat, vrbẽ Romam æstimare volebat, paulo tamen maiorem esse iudicans: ita multorum tarditas & ignorantia ex rebus conditis conditorem æsti-

mare

mare vult. Ab hac igitur ignoratione abducenda mens est, si ad aliquam diuinitatis cognitionem peruenire volumus.

Ad hoc autem statuenda prius illa Ioannis Damasc. diuisio est, qua Ens primum diuidit in creatum & in increatum. Et in priori quidem membro omnia alia à Deo, in posteriori autē solum Deum collocamus. Quia verò (vt Boëthius ait) diuisionis membra esse debent opposita; consequens est, vt omnia quæ in rebus conditis inueniūtur, à Deo auferantur: quibus ablatis (vt de statuario dicebamus) Deū quodāmodo inueniemus. Deum igitur confitemur esse altissimam & summā quādam naturam, omni creatæ naturæ dissimilem, infinitoq. ab ea interuallo distantem: quam ille solus veriùs cognoscit, qui hanc in ea distantiam atq. dissimilitudinem intelligit. Omnes quippe creaturæ sunt mutabiles, compositæ, variis accidētibus obnoxiæ, & esse suum aliunde, non à se ipsis mutuantes. Omniū certis terminis finita & limitata virtus atq. natura, quæ sub certo genere & specie ponitur, & differentia sua contrahitur, & propria definitione explicatur, & certo loco cōtinetur. Hæc autem omnia longissimè à summa illa natura distant: quæ prorsus immutabilis, simplex, nullisq. accidentibus obnoxia: cuius neq. virtus, neque essentia vllis finibus coërcetur: quæ nec sub genere aut specie collocatur nec differētia contrahitur, nec definitione explicatur, nec vllo certo loco continetur, cùm tota sit in toto mūdo, & tota in qualibet eius parte: & si innumerabiles mundi crearentur, eos omnes diuina eius essentia plenissimè repleret. Damasc. Boëthius

Si quis autē quærat, qua ratione sancti Patres ad altissimam hanc diuinæ naturæ cognitionem peruenerint, huic respondemus, eos ex diuinorum operum contemplatione ad hoc peruenisse. Vt hoc autem intelligamus, celebris illa Dionysij sententia ad memoriā reuocanda est: nempe tria esse in rebus omnibus, quæ eadē sibi mensura respondeant, hoc est, essentiam, potentiam, & operationē. Est enim regia dignitas in Rege, parq. dignitati potentia, & magnifica itē opera, quæ huic potētiæ respondeant. Qua in re ex operū magnificentia potentiæ magnitudinem, ex hac autem, regiæ diuinitatis amplitudinem colligimus. Hoc eodem ordine ad diuinæ naturæ incomprehēsibilem substantiam cognoscendā ex mirabili operum eius conditione assurgimus. Ex innumeris autē eius operibus, tria nunc docendi gratia breuiter attingam: quorum primum est creatio, quā ex nihilo vastissimam hāc mundi molem in lucē produxit. Hoc est, tantum terrarum, tantum aquarum, tam immēsa cælorum corpora, quorū vel minima stella totius maris ac terræ magnitudinem multis partibus superat. Quæ igitur vis & potētia illa est, quæ fecit vt hæc tam ingentia corpora puncto tēporis solo Simil.

nutu

nutu è nihili, tenebris & abysso emergerent, seq. in suis sedibus
Iob. 33. collocarēt? Quærit Dñs apud Iob, de cuius vtero egressa sit glacies: ego autem quæram de cuius vtero tanta aquarū immensitas, quas Oceanus continet; tam ingentia cælorum spatia, quæ omnem supputandi rationē superant, egressa sint. Nec minus operandi modus mirabilis est, quē Moses expressisse in rerum creatione videtur, quoties hæc verba subdit: Et dixit Dominus,
Gene. 1. Producat terra herbam virentem, &c. Rursumq;, Producant aquæ reptile & volatile in genere suo. Quid igitur mirabilius, quàm momento temporis ad vnius iussionis vocem tot auium genera ex aquis, totq. piscium species prodiisse? Atque hîc primum videre est tot, tam varias excogitatas animantium figuras & formas, in quibus & vita, & sensus, & motus, & propagandi sui vis & propēsiones, quibus vitam suam tuētur, & corporum mirabilis fabrica cernitur, quæ omnia vnico diuinæ voluntatis nutu & facta sunt, & eodem hucusque tenore perseuerant.

Quis igitur hanc tantam vim atque potentiam non attonitus
Simil. miretur, & obstupescat? Pictores longo spatio simulacrum mutum vix absoluunt, reges terræ pluribus annis, multiplicique opificum, ferramentorum, & materiæ apparatu vix regiam absoluunt. At omnipotens ille Conditor solo nutu tot, tam varias rerum facies, cælum, terras, & maria condidit. Quātum igitur ab hac potentia hominum potentia distat!

Post hoc autem diuinæ potentiæ opus, sequitur quoque aliud verè mirādum, quod in variis rerum omnium seminibus quotidie cernimus. Quid enim mirabilius, quàm tam magna hominum corpora, & quorundam animantium multò maiora, ac multò etiam ingentium arborum moles, ex parua cuiusque seminis materia inexplicabili ratione procedere? Quorū non solùm magnitudo mirabilis est, sed multo magis opificij & structuræ ratio, & pulchritudo; & in his quæ vitam habent, fabrica membrorū, & sensuum, eorundemq. tam variæ functiones & officia, & (quod est adhuc longè mirabilius) sensus & motus, & affectus, atque propensiones cuiusq. animantis naturæ conuenientes, & ad vitam tuendā atque conseruandam accōmodatæ. Iam verò quis ex vnius piscis vtero tātam piscium multitudinem, quæ vix vllo numero comprehendi potest, quotidie prodire non miretur? Hoc tamen quod quotidie cernitur, nemo miratur, cùm vix quidquam in rerum natura mirabilius sit.

Nec minus formarum naturalium virtus diuinæ potentiæ magnitudinem declarat. Cuius rei vnicum dumtaxat aut alterum exemplum vobis proponam. Aqua, siue pluuia, siue irrigua, plantarum omnium cibus & nutrimentum est. Cumq. vna atque eadem aqua stirpes atque arbores omnes alat, cuiusq. ta-
men

men arboris forma eam in suam naturam atq. fructus conuertit; ita fit, vt eadem aqua in tam multiplices arbores, & arborum fructus singularium formarum virtute conuertatur. Si hoc nõ miraris, mirare saltem quæ sit illa virtus, qua pauonis anima (quæ forma eius est) hausti potus & cibi excrementa in pennas eo ordine atque ratione distribuat, vt tam pulchra & decora earum species mirantium oculis objiciatur.

Cùm igitur hæc diuina opera tam longo interuallo omnem humanæ naturę facultatem superent, tantamq. in auctore suo potentiæ magnitudinem declarent, potentia verò essentiæ suæ conditionem referat: quantum, quæso, diuina essentia ab omni creata essentia distabit: quando tantum diuina potẽtia ab omni creata potentia distat? Cùm ergo tantum inter ens creatum & increatum, hoc est, inter conditorem & res ab eo conditas discrimen sit: quemadmodum stultè faciunt, qui conditorem è rebus conditis æstimare volunt: ita rectissimè faciunt, qui summam illam naturam à rebus conditis infinito interuallo separant, qui in ea aliam (vt ante diximus) essentiam, aliam naturam, aliam potentiam, aliam bonitatem, aliã pulchritudinem, aliam intelligẽdi, aliam operandi, aliam postremò existendi rationem, creaturis quidem dissimillimam, humanis autem mẽtibus ineffabilem, incomprehensibilem, atque inexplicabilem confitentur. Hanc igitur negationis viam, sancti Patres certissimam ad diuinitatis cognitionẽ esse predicant: qua quidquid illi affirmantes tribuunt, negãtes adimunt. Hinc D. August. Cùm Deum (inquit) meũ quæro, quæro quandam lucem super omnem lucem, quam non capit oculus: quãdam vocem super omnem vocem, quam nõ capit auris: quendam odorem super omnem odorem, quem non capit naris: quendam dulcorem super omnem dulcorem, quem nõ capit gustus: quendam amplexum super omnem amplexum, quem non capit tactus. Hactenus August. qui his verbis quidem & rerum conditarum perfectiones conditori tribuit, easdemq. rursum adimit: quia maior videlicet in his omnibus cum diuina mente dissimilitudo, quàm similitudo est. Ex quibus omnibus planè liquet, quàm longè summa illa natura ab omni creata natura, quantoque longius ab omni intellectus creati comprehensione distet. Vtrumque autem Angelus ille, qui Dei personam referebat, patri Samsonis indicauit. Quærenti enim quo nomine vocaretur, respondit: Cur quæris nomen meum, quod est mirabile? Miramur noua, & insolita, & ea quorum rationem ignoramus: nihil autem magis nouum, quàm quòd tantoperè ab omnibus rebus conditis distat, nihilque cuius naturam minus cognoscere aut explicare valeamus. Quo fit, vt tum vel maximè Deũ aliqua

[Margin: August. in Meditat.]

[Margin: Iud. 13.]

ratione

ratione cognoſcamus, cùm eius maieſtatem à nobis cognoſci
Cyprian. nõ poſſe profitemur. Hinc D. Cyprianus de ipſo loquẽs, Deus, inquit, videri non poteſt, viſu clarior eſt: Nec comprehendi, tactu purior eſt: Nec æſtimari, ſenſu maior eſt. Et ideò ſic Deum dignè æſtimamus, dum inæſtimabilem dicimus. Hinc S. Dionyſius, Perfecta, inquit, eius ignoratio, eius vera cognitio eſt, quia ipſe ſupra omnem mentem & ſubſtantiam noſcitur. Hæc tamen ignoratio ſine aliqua cognitione non eſt. Quod quidem D. Gregor. teſtatur his verbis: Purgata mens ſuperno lumine illuſtratur, ibique contemplatur ſe non ſufficere ad id quod rapta eſt, & veritatem ſentiendo, videt, quod non videt quantum ſit. Tanto enim magis appropinquat, quanto exiſtimat ſe longius eſſe: quam niſi conſpiceret, nequaquam eam ſe conſpicere non poſſe ſentiret. Hæc de incomprehenſibili diuinitatis natura breuiter pro temporis anguſtia dicta ſint. Nunc ad beatiſſimæ Trinitatis myſterium veniamus.

Dionyſi' Epiſt. 1.

Secunda pars.

Credimus igitur & confitemur in illa beatiſſima natura, quæ ſimpliciſſima eſt, tres ſubſiſtere perſonas, Patrem, Filium, & Spiritum ſanctum. Pater enim ſeipſum pleniſſimè ac perfectiſſimè intelligendo, Verbum ſuum, hoc eſt, Filium generat, alium in perſona, ſed non alium in natura. Pater autem & Filius mutuò ſe eodémque infinito amore diligentes, Spiritum ſanctum ſpirant: qui ſicut Filius Verbum Patris, ita Spiritus ſanctus Patris & Filij Amor eſt. Itaque cùm duas in ſummo Deo emanationes eſſe confiteamur, alteram ab intellectu, alteram à voluntate: per illam generatur Filius, per hanc producitur Spiritus ſanctus. Hoc autem myſteriũ, quod ſupra omnem humanæ mentis rationem poſitum eſt, ſola fide firmiſſimè credimus & confitemur. Verùm hoc ipſum quod Catholica fides prædicat, ſancti Patres ita fidei dogma eſſe tradunt, vt quamuis euidenti ratione demõſtrari nequeat (non enim cohærere euidentia cum fidei obſcuritate poteſt) non tamen rationes aliquot deſint, quibus huius myſterij fides fulciatur; & mens noſtra rationis lumine adiuta, alacrior ad credendum efficiatur. Quamuis enim fides noſtra his rationibus minimè nitatur (vtpote quæ Deum veritatis huius autorem & teſtem habet) cùm tamen naturæ lumẽ, ſicut & fidei, à Deo ſit, neque alterum alteri aduerſetur, ſed potius alterum altero iuuetur, efficitur ſanè, vt mens noſtra ad huius myſterij fidem promptior reddatur, & in eius contemplatione maiori admiratione & lætitia compleatur, vt paulo pòſt indicabimus.

Ad hoc autem ſciendum eſt, duo eſſe (inter multa alia) celeberrima Dei nomina, nempe, QVI EST, &, BONVM. Et illud

illud quidem ad diuinæ naturæ perfectiones, quæ rationis lumine intelliguntur, cognoſcendas, viam aperit: hoc verò, nempe BONVM, ad beatiſſimæ Trinitatis myſterium (quod ſola fide percipitur) aditum nobis patefacit. Hinc D. Bonauent. ex ſumma Dei bonitate diuinarum perſonarum Trinitatem conuenientiſſimè intelligi poſſe ait. Conſtat enim ex D. Dionyſio de ratione boni eſſe, in alia ſeſe effundere, ſeque aliis communicare, bonitatiſque ſuæ participes omnes efficere. Quod quidem in Sole (qui inter creaturas, quæ ſolo corpore conſtant, principem locum tenet) animaduertere licet: qui lucis ſuæ ſplendorem liberaliſſimè in vniuerſum mundum effundit. Hoc enim præcipuè bonitatis natura exigit, quæ ab omnibus appetitur (bonum quippe eſſe dicitur, quod omnia appetunt) ideoque neceſſe eſt, vt quod ab omnibus deſideratur, omnibus ſeſe viciſſim tribuat: aliter enim fruſtra appeteretur, ſi ſe ab appetentibus ſubtraheret. Quòd ſi hoc ad bonitatis naturam atq. rationem pertinet; conſequens eſt, vt quo aliquid maius & excellentius bonũ fuerit, hoc ſe plenius ac largius omnibus communicet. Cùm ergo Deum ſummum & infinitum bonum eſſe confiteamur; conſentaneum eſt, vt parem bonitatis ſuæ immenſitati communionem illi tribuamus. Hæc autem locum habere non poteſt, niſi pariter cum ipſa diuina ſubſtantia tota diuinitatis plenitudo communicetur. Hæc enim ſumma & perfecta communio ſummam illam & perfectam bonitatem decet. Quidquid enim minus communicauerit, infinitis vtique partibus ab hac communione diſtabit. Hac ergo plenitudine ſe æternus Pater Filio communicat, qui omnes diuinitatis ſuæ opes perfectiſſimè in eum transfundit. Ab infinito enim & inexhauſto fonte fluuius quoque manat infinitus; & ab immenſo claritatis lumine radius quoque origini ſuæ pari menſura, hoc eſt, ſine vlla menſura reſpondet. Pater autem & Filius eadem plenitudine ſubſtantiam ſuam, omneſque diuinitatis opes Spiritui ſancto tradunt: qui ideò vtriuſque donum eſſe dicitur. Hanc igitur perfectiſſimam communionem ſumma diuinæ naturæ atque infinita bonitas exigit. Si quis autem obiiciat, ſummam hanc bonitatem in mundi creatione immenſas diuitiarum ſuarum opes in res à ſe conditas effudiſſe (hac enim de cauſa Seraphici illi ſpiritus, quos Eſaias vidit, cælum & terram Dei gloria plenam eſſe prædicant, quod videlicet in rebus omnibus diuinæ largitatis & magnificentiæ gloria miris modis eluceat) ad hoc reſpondemus, hæc omnia & innumera alia ſi extarẽt, vix inſtar pũcti eſſe, ſi cũ immenſæ diuinitatis opulentia conferantur. Cùm enim hæc omnia finita, ſuiſque finibus circumſcripta ſint, diuina verò ſubſtantia atque perfectio ſit

[Margin notes: Bonau. in Itiner. — Dionyſ. — 1. ratio. — Simil. — Eſai. 6.]

ctio ſit infinita, quæ eſſe rei finitæ ad infinitã comparatio poteſt? Quocirca ſi in ſummo & infinito bono ſumma eſſe communio debet; quid illud magis quàm hæc ipſa cõmunio decet, quæ inter diuinas perſonas reperitur?

Richar. li. 3. de Tri. 2. Ratio. Ex eadem etiam bonitate Richardus de S. Victore diuinarum perſonarum pluralitatem colligit hoc modo: Cùm in ſumma illa natura immenſam bonitatis plenitudinem eſſe ſtatuamus; conſequẽs eſt, vt cum plenitudine bonitatis ſit etiam plenitudo charitatis. Nihil enim eſſe charitate melius, nihil perfe- 1. Cor. 13 ctius, Apoſtolo teſtãte didicimus: quæ ſola ex Theologicis virtutibus in patria manet. Nemo autẽ ſi ſe ſolũ diligat, propriè charitatem habere dicitur. Oportet igitur vt amor in alterum quoque tendat, vt charitas locum habeat. Vbi ergo pluralitas perſonarũ deeſt, charitas eſſe non poteſt. Sed ais: Sunt quidem res à Deo conditæ, quas ipſe eximia charitate diligit. Sunt planè: verùm ſumma & infinita charitas, quæ infinitæ bonitati reſpondet, erga creaturas eſſe non debet. Inordinata enim charitas eſſet, ſi ſummo amore diligeretur, quod ſummo amore dignum non eſt. Impoſſibile autem eſt, in illa ſummè ſapiẽte bonitate charitatem inordinatam eſſe. Vnde conſequens eſt, vt perſona ibi ſit, quæ hoc amore infinito ſit digna: quæ non alia quàm diuina eſſe poteſt. Summam enim dilectionem diuina perſona non poſſet exhibere perſonæ, quæ diuinitate careret. Summa ergo rationis huius eſt, quòd plenitudo diuinitatis nõ poteſt eſſe ſine plenitudine bonitatis; nec plenitudo bonitatis, ſine plenitudine charitatis; nec charitatis plenitudo, ſine perſonarum pluritate conſtare poteſt. Hactenus ille.

3. Ratio. Idem etiam ex diuinarum perſonarum perfectione colligimus. Conſtat enim omnes creaturarũ perfectiones in vno Deo multò perfectiùs atq. eminentiùs quã in eis reperiri, cum omnis creaturarum perfectio ab eo manarit. At fecunditas in his quæ vitã habent, qua ſibi ſimile in natura producunt, vera perfectio eſt. Quin & ipſa ad hoc nõ perueniũt, niſi cùm perfecta ſunt: neque enim homo aut animal ſibi ſimile producunt, niſi cùm ad iuſtam magnitudinem peruenerunt. Si hæc igitur vera hominum, ſtirpium, cæterorumq. animalium perfectio eſt, cur eam totius perfectionis architecto minimè tribuamus? Hinc

Eſai. 66. Dñs apud Eſaiam, Ego, inquit, qui alios parere facio, ipſe non pariã? ego qui generationẽ aliis tribuo, ſterilis ero? Quod perinde eſt ac ſi diceret: Exiſtimas, homo, eum qui mundum nutu & imperio procreauit, qui rerũ omnium ſator & altor extitit, qui animantibus, & arboribus, & minimis etiam plantis fecunditatem dedit, infecundũ eſſe? & illum cuius numine & voluntate terræ atque maria tam varium & multiplicem fœtum ediderunt,

derunt, nihil ex se gignere potuisse? Quomodo enim in conditam naturam fecunditatem inducere potuisset, si fuisset natura infecundus? Si generationis nomen exhorres propter animantium in propaganda sobole perturbationem Deo prorsus indecoram, nimis hebes & rudis es. Ita enim omnes omnium rerum actiones ad Deum reuocandæ sunt, vt omnis prius imbecillitas atque perturbatio secludatur. Itaque in generatione diuina neque motus vllus, neque consortium ad prolem suscipiendam intelligi sine summo scelere potest: cùm in Deũ perturbatio nulla cadat, neque is sit qui consortio naturæ vllius indigeat: cùm fecunditas illius omnipotens, immensa & infinita sit. Quid, quòd etiam immensa Dei nostri beatitudo non mediocriter huius mysterij fidem adiuuat atque cõfirmat? Si quis enim subtilius diuinæ naturæ sublimitatẽ consideret, inueniet planè Deum oportere esse maximum, optimum, & summum, ideóque vnum & solũ: aliter enim nec maximus, nec optimus, nec summus esset. Si verò eius beatitudinem attendat, deprehendet nequaquam esse debere solum. Quæret enim homo idem illud quod apud Cic. quærit Hortensius. Quæ esse beata solitudo queat? Hinc illud ab omnibus iactatum, Nullius boni sine socio iucunda possessio. Cùm igitur hinc quidem Deum vnum, inde verò nequaquam solum esse debere confiteamur, quid conuenientius huic duplici dignitati statuere possumus, quàm eundem esse trinum & vnum? Vnitas quippe ad singularem eius dignitatem; Trinitas verò ad infinitam eius beatitudinem pertinet. Porrò autem si Deum id esse dicimus, quo nihil maius neque melius cogitari possit, melius est autem trinum simul esse atque vnum, quàm solum vnũ (vt modò ostendimus) id ergo esse verè fatendum est. Cicer.

Iam verò quænam esse beatitudo sine perfecto amore potest, cùm beatitudinis consummatæ atque perfectæ rationem Theologi non modò in aperta summi boni visione, sed in summo etiam eius amore positam esse fateantur? Hanc autem sententiam idem Richard. confirmat his verbis: Conscientiã suam vnusquisq. interroget, & proculdubio inueniet; quia sicut nihil charitate melius, sic nihil charitate iucundius. Hoc nos docet ipsa natura, idem ipsum multiplex experientia. Sicut igitur in plenitudine veræ bonitatis nõ potest id deesse quo nihil est melius: sic in plenitudine felicitatis, deesse non potest id quo nihil est iucundius. Necesse est itaq. in summa felicitate charitatem non deesse. Vt autẽ charitas in summo bono sit, impossibile est eum deesse, & qui, & cui exhiberi possit. Proprium autem amoris est, & sine quo omnino nõ possit esse, ab eo quẽ multum diligis, multũ diligi velle. Non potest ergo esse amor iucundus, 5. ratio. Richard.

si non sit & mutuus. In illa igitur vera & summa felicitate sicut nec amor iucũdus, sic nec amor mutuus potest deesse. In amore autem mutuo oportet omnino vt sit & qui amorem impendat, & qui amorem rependat. Alter itaque erit amorem impẽdens, & alter amorem rependens. Vbi autem vnus & alter esse conuincitur, vera pluralitas deprehenditur. In illa itaque vera felicitatis plenitudine, pluralitas personarum non potest deesse.

His omnibus extremam addo siue conuenientiam siue rationem appellare malis: quæ ex immensa Dei omnipotentia simul cum bonitate colligitur. Quæri ergo potest, cur vna tantùm persona, nõ plures in diuinis sit, an quia vna persona aliam ex se producere non possit, an quia non velit, cùm maximè posset. Si non posse dixeris, tollis ab omnipotente Deo quod ipse cunctis viuentibus tribuit, nempe sibi simile posse producere. Si verò nolle ipsum dixeris, cùm id maximè possit, tollis ab eo nõ modò bonitatem, cuius est se aliis communicare, sed etiam felicitatem. Verè enim (vt paulo antè diximus) nihil charitate dulcius, nihil charitate iucundius, charitatis deliciis rationalis vita nihil dulcius experitur. His ergo deliciis in æternum carebit, si consortio carens, in maiestatis solio solitarius permanserit. Ex his itaque animaduertere possumus, qualis quantúsve esset iste beneuolentiæ defectus, si plenitudinis suæ abundantiam mallet sibi soli auarè retinere, quam posset, si vellet, cum tanto gaudiorum cumulo, cum tanto deliciarum incremento alteri communicare. Constat igitur quòd in illo indeficienti bono, summéque sapienti consilio, tam non potest esse auara reseruatio, quàm non potest esse inordinata effusio. Hactenus Richard. Hæc sunt, fratres, quibus humana quoq. ratio Catholicæ fidei suffragatur: dum personarum pluralitatem in summa illa natura esse debere ostendit. Nequaquam tamen fides nostra his rationibus nititur, sed alacrior tamen ad credendum efficitur, cùm rationis lumen fidei lumini adstipulatur.

Tertia pars.

NVNC quoniam sancti viri nulla magis in re, quàm in altissimi huius mysterij contemplatione acquiescunt, nullaq. pia cogitatio magis eos diuini amoris igne incendit, & nulla magis in tantæ maiestatis admirationem cum summo gaudio coniunctam rapit, qua ratione id fiat, paucis explicandum est. Quamuis enim hoc cõtemplationis genus ad omnes minimè pertineat (vtpote quòd purgatam mentem, & diuini amoris igne flagrantem requirit) non deerunt tamen aliqui, quos Dominus ad spirituale contemplationis huius gaudium atque mirabiles delicias rapiat.

Huius porrò gaudij sincera & incensa in Deũ charitas fundamentum est. Proprium quippe charitatis est, de dilecti felicitate non minus quàm de propria gaudere. Cùm enim veræ dilectionis sit, amantem cum re dilecta copulare, & ex duabus animabus vnam quodammodo efficere; necesse est bona & mala omnia vtrique parti esse communia. Hoc autem in parentibus filiorum amantissimis animaduertere licet, qui vt non minus eorum calamitates quàm suas lugent, ita non minus de eorum felicitate quàm de sua lætantur. Quæ cum ita sit, consequens est, vt pia mens, quæ eximio Dei amore ardet, mira suauitate atque dulcedine oblectetur, cùm immensam eius felicitatem & gloriam puro mentis intuitu contemplatur. Sicut autem consummata hominum & angelorum felicitas in summi boni contuitu & dilectione sita est: ita ipsius etiam conditoris nostri beatitudo in eiusdem summi boni, hoc est, in sui ipsius comprehensione & amore consistit. Huius autem amoris immensitas (qua se inuicem diuinæ personæ diligunt) ex eo colligitur, quòd omnes diligendi rationes ibidem cum infinita eminentia reperiantur. Simile.

Est enim præcipua dilectionis causa eximia bonitas in oculis & aspectu proposita: quæ quanto est maior, tanto magis sui amorem in amantis voluntate accendit. I.

Nec minus insignis decor & pulchritudo, atque omnis item perfectio ad sui amorem vehementer allicit & inuitat. II.

Similitudo quoque, præsertim animorum, amoris causa est: cùm amans dum alterum amat, non tam alium, quàm seipsum amare videatur. III.

Beneficentia quoque magnum dilectionis incitamentũ est: quæ etiam quo maior est, hoc est maioris dilectionis argumentum. Fieri enim non potest, vt non maximè diligas, in quem maxima beneficia contuleris. IIII.

Consanguinitatem etiam & propinquitatem mutui amoris causam esse omnes experimur. Ea namque multi vnum quodammodo efficiuntur. Quanto autẽ est vnio maior, tanto charitas ardentior est. V.

Adde his etiam alterius erga te amorem, qui vehementer ad mutui amoris vicem reddendam sollicitat. VI.

Omnes igitur hæ diligendi rationes inter diuinas personas cum summa & immensa perfectione & eminentia inueniuntur. Quælibet enim persona est ipsa bonitas pura, perfecta atq. infinita: ideoque infinito amore dignissima. In vnaquaq. item est summus decor, & immensæ pulchritudinis species, atque omnium perfectionum pelagus inexhaustum. Similitudo quoque inter diuinas personas tanta est, vt eadem in tribus perso-

nis ſubſtantia, eadem diuinitatis natura, eadem potẽtia, eadem ſapientia atque maieſtas ſit. Eſt etiam in beatiſſima Trinitate ſumma beneficentia, hoc eſt, plena bonorum omnium communio atque diffuſio. Vnde conſequens eſt, vt infinitam largitatem infinita quoque dilectio conſequatur. Quòd verò conſanguinitatis propinquitatem amoris cauſam eſſe dicebamus, hic longè alius propinquitatis modus eſt, cùm vna perſona ex alterius ſubſtantia producatur, totæque tres perſonæ eſſentialiter idem ſint. Præterea vnaquæque diuina perſona vt aliam pleniſſimè comprehendit, ita ſcit ſe amore ab ea modis omnibus immenſo & infinito diligi. Omnes enim hæ amandi rationes, quas modò attigimus, & vnaquæque item earum, mutuum diuinarum perſonarum amorem manifeſtè arguit eſſe infinitum. Vbi autem infinitus amor eſt, cùm res dilecta præſens adſit, neceſſe eſt infinitum gaudium, immenſam lætitiam, ſummamq. felicitatem ibidem eſſe.

Nunc autem ſigillatim quanta poſſumus deuotione contemplemur, quo amore pater æternus vnigenitum ſuum diligat, amplectatur, & ſtringat: quem conſpicit pulcherrimæ imaginis ſuæ ſplendorem eſſe, ſibique omnibus in rebus coæternum, coæqualem, à ſeipſo genitum, adeò ſibi propinquum, vt eiuſdem cùm patre ſubſtantiæ ſit, in quem totius diuinitatis & opulentiæ ſuæ plenitudinẽ effudit, à quo ſcit ſe infinito amore diligi, hoc eſt, tantum diligi, quantum eſt quod à patre accepit: qui nihil ex immenſa opulentia ſua reſeruauit, quod non in illum contulerit, quem & ſuiipſius, & rerum omnium hæredem conſtituit. Perſtat igitur pater æternus inuariabili intuitu pulcherrimam illam filij ſui ſpeciem atque imaginem contemplans: in qua non modò expreſſam diuinitatis, pulchritudinis, bonitatis, ſapientiæ, omnipotentiæ, atque ſubſtantiæ ſuæ imaginem pleniſſimè comprehendit, ſed etiam rerum omnium cauſas, formas, & ideas, quæ ſunt, fuerunt, & erunt, atque eſſe poſſunt, cum ineffabili gaudio, & inexplicabili iucunditate ſine vlla intermiſſione contemplatur: vtpote in quo velut in promptuario quodam atque theſauro omnes opes ſuas repoſitas habeat. Hanc autem ſummi & infiniti amoris vim, qua pater æternus filium diligit, in omnium parentũ erga filios ſuos amore, adumbraſſe mihi videtur. De quo multa & verè miranda dicere poſſem, niſi ea vobis omnibus nota eſſe intelligerem. Quid enim mirabilius, quàm Dauidis erga patricidam filium amor: pro cuius ipſe vita mortem ardentiſſimè concupiuit? Nec in hominibus tantùm, ſed in brutis etiam animantibus hic amoris ardor inſidet. Quid enim non facit vrſa, aut quæuis fera, raptis catulis? Quid aues? quæ magno labore quæſitos cibos, & in

ventrem

ventrem iam demiſſos, ſibi adimunt, vt fame ſua pullorum famem depellant? Quid pelicanus, qui adunco roſtro pectus lacerat, vt ſanguineo rore aſperſos filios ad vitam reuocet? Quamuis autem affectum hunc prouidentiſſimus naturæ conditor & conſeruator animantibus cunctis ingenerauerit, vt filiorũ educationi proſpicerent; tamen hac etiam ratione ſummum illum erga vnigenitum ſuum amorem voluit adumbrari, vt hoc exemplo, quantus hic amor eſſet, vtcumque æſtimaremus, qui tantopere parentum erga filios amorem demiramur. In hac tamen ſimilitudine ea in primis diſſimilitudo intercedit: quòd maiori quidem dilectione parentes filios diligant, quàm ab ipſis diligantur. Quod tamen in Dei filium cadere non poteſt: quippe qui vt infinito amore à patre diligitur, ità is viciſſim infinito amore patrem diligit. Cæterùm ſicut pater filium perpetuò contemplatur, ita contrà filius ſimili modo perſtat immenſam patris ſui lucem, ſplendorem, maieſtatem, omnipotentiam, ſapientiam, atque immenſam erga ſe charitatem atque liberalitatem, cum infinito amore, infinitóque amoris gaudio perpetuo contemplans, neque ab eo vmquam mentis oculos deflectens, à quo ſe tantas opes naturali generatione videt percepiſſe. Eodem quoque modo pater ſimul cum filio ſempiterno intuitu atque amore ſpiritum ſanctum ab vtroque procedentem, conſubſtantialem, coæqualem, & coæternum, cum infinito amore, & immenſo item gaudio contemplantur.

Hæc à nobis, fratres, de immenſo diuinæ felicitatis gaudio & fruitione, rudi ac ſimplici oratione delineata magis quàm expreſſa ſunt. Neque enim ſterilis & anguſta humani ingenij vena verba habet vlla quibus has tantas diuinæ felicitatis opes explicare valeat. Atque haud ſcio, an indignum tanta maieſtate fuerit, tantas res humano eloquio committere voluiſſe. Certè ſanctiſſima virgo Catharina Senenſis hac de re verba facere formidaſſet. De qua in eius vita ſcriptum legimus, quòd cùm aliquando in ecſtaſim rapta, miranda quædam cæleſtium rerum myſteria ſpiritu tradente didiciſſet, ſenſibus reddita, præ admirationis magnitudine continere ſe non poterat, quin hæc identidẽ verba admirabunda repeteret: Audiui arcana verba, audiui
arcana verba. Cumque nihil aliud diceret, eiusq. confeſſarius 2.Cor.12.
inſtanter ab ea peteret, vt arcana ea ſecum communicaret, virgo tamen precibus eius victa reſpondit: Grauiſſimi in Deum criminis me ream exiſtimarem, pater, ſi aliquid tibi ex iis quæ mihi oſtenſa ſunt, exponere tentarem. Cùm enim voces quibus in familiari ſermone vtimur, ad res terrenas ſignificandas impoſitæ ſint, vſque adeò infra rerùm cæleſtium dignitatem iacent, vt ne earum quidem vmbram exprimere valeant.

Quocirca iniuria me illas afficere reputarem, si quod ineffabile mihi videtur, hisce verbis explicare contenderem. Quòd si hæc sanctissima virgo vsque adeò arcana cælestia humano eloquio exponere formidabat;quanto minus immēsa illa diuinę felicitatis gloria atq. lętitia,qua diuinę personę perfruuntur,dū se mutuo codēq infinito amore diligūt, verbis explicare poterit?

Plato in Timæo. Genes. 1. Timæus apud Platonem dicit, Deum, cùm à se mundū effectum cerneret, summopere lætatum fuisse. Quod quidem è sanctis litteris sumptum videtur. Sic enim scriptum est: Vidit Deus cuncta quæ fecerat, & erant valde bona. Quibus quidem verbis summi Artificis gaudiū designatur. Nihil enim quemuis artificem æquè atque operis à se perfecti species & pulchritudo delectat. Consequēs igitur est, vt summus artifex ex operibus suis absolutis gaudium summū percipiat. Et ideò scriptum est:

Psal. 103. Sit gloria Domini in seculum, lætabitur Dominus in omnibus operibus suis. Hic est ille ludus, hæc illa voluptas, qua sapientia

Prou. 8. (vt vidimus apud Salomonē) se perfusam fuisse testificatur. Si igitur mundi opifex, rerumque omnium parens & conditor, magnum gaudium ex mundi conditi perfectione cepit: quantum gaudium, & quàm plena voluptas illius in tempore & ante omne tempus ex filij perfectione constiterit;quæ mens, quis angelus,quæ potestates atque principatus, quis ardor cælitum, quæ sapientia,quæ diuinę magnificentiæ sedes, explicare dicēdo poterunt? Gaudium enim immensum & infinitū nulla vmquam cælestium mentiū eloquentia explicandum consequetur.

Aristo. 12. Metaph. Aristoteles in 12. primæ Philosophiæ libro, cùm beatam vitam in contemplatione poneret, Dei beatissimam vitā in sui ipsius contemplatione constituit,ex qua illum summo gaudio cumulari cōfirmat. Si hoc ergo Ethnicus ille Philosophus sensit, quid nos sentire par est, qui beatissimæ Trinitatis mysterium confitemur, quod ad diuinæ beatitudinis rationem maximè spectat, quæ socium,hoc est, felicitatis consortes requirit?

Hac autem fidei doctrina facilè peruulgatæ cuidam multorum quæstioni respondemus, cùm à nobis quærunt, quidnam Deus noster infinito illo (vt ita dixerim) temporis spatio priusquam hunc mundum conderet, faciebat. O mentis inopes homines, qui nequaquam oculos in immensam illam filij Dei speciem & pulchritudinem coniiciunt, in cuius contemplatione Pater æternus, & hunc mundum, & innumerabiles alios, quos ipse condere poterat,non minus præsentes habebat, quàm hunc modò, quem in tempore condidit, præsentem habet? Si quæris igitur, quid ante mundum conditum agebat; in huius summæ pulchritudinis contemplatione (cuius comparatione omnia quæ pulchra & perfecta sunt, neque pulchra

neque

neq. perfecta sunt, nec omnino sunt) tota mente defixus erat. Itaq. filiũ sui splendoris imaginem infinita sapientia & bonitate præditũ, sibiq. modis omnibus similem generabat & genuit, quemadmodum etiam in perpetuũ generabit. Vt enim ex sole semper natiuus splendor existit: ita ex Deo summo atque sempiterno, summa atque sempiterna claritas & lumen exoritur.

Sed vt ad id quod paulo antè proposuimus, recurrat oratio, hunc esse altissimum contemplationis gradum, quo diuinarum personarum felicitatẽ & gloriam contemplamur, sancti viri definiũt; neque esse quidquam, quo vel humana mens altius conscendere, vel quod cum maiori fructu & suauitate cogitare valeat. Cùm enim (vt anteà diximus) perfectæ dilectionis proprium sit, nõ minus de amici felicitate quàm de sua lætari; cõsequens est, vt quisquis flagrantissima charitate Deum diligit, de hac summa eius felicitate & gloria illi congratuletur atque congaudeat: quoque magis diligit, eo magis hoc pulcherrimo spectaculo oblectetur, diuinísque deliciis reficiatur & satietur. Vt enim is cogitat, quemadmodũ æternus pater pulcherrimam illam Filij sui speciem sempiterno & immobili aspectu contemplatur, & omnes in ea rerum perfectiones, & immensas diuinitatis opes atque delicias videt; ita ipse quoque pro modulo suo in eandem infiniti decoris speciem mentis oculos defigere studet, atque in hunc modum (quod dictu quoque mirabile est) in eodẽ beatissimæ Trinitatis cõuiuio cum Patre, Filio, & Spiritu sancto epulatur. Neque hoc mirum cuiquam videri debet, cùm & Aristoteles & Plato felicitatem hominis in summi boni, summique pulchri contemplatione positam esse definierint: vt appareat non aliud esse diuinæ, aliud humanæ, sed idem vtrobique esse felicitatis obiectum.

Vnde etiam sequitur quod Plotinus Platonicus in libro de pulchro ait, necesse esse, vt qui huius diuinæ felicitatis particeps fieri cupit, diuinos quoque mores, diuinámq. puritatem imitari, Deo assimilari, ac deiformis quodammodo effici debeat: quòd numquam ad verum summæ illius venustatis intuitũ sit admittendus, nisi diuinam sibi similitudinem sumpserit. Est autem similitudo (Platone ipso teste) sanctitas & iustitia, quam habere debet, quem tenet veræ pulchritudinis contemplandæ atque fruendæ ardor. Hanc igitur, fratres, omni cura & studio retinere contendamus, rebus omnibus quæ nos pondere suo in terram deprimunt, valedicentes, & ad cęlestium rerum amorem toto mentis ardore aspirantes: vt & inchoata hac diuinæ contemplationis felicitate in via, & plena atque consummata frui mereamur in patria.

Plotinus. Plato.

AD LECTOREM.

V M multa ac pęnè innumera ſint, candide Lector, quæ de hoc ſacramentorum omnium maximo (nempe diuina Euchariſtia) tractari poſſint, quid ego præcipuè tractandum ſuſceperim, paucis ſignificandum duxi: quo ſtudioſus concionator mentem noſtram faciliùs aſſequi, & ea quæ hic ſcribimus apertius intelligere, & commodiùs explicare poſſit. Cùm igitur de hoc diuino ſacramento non in ſcholis inter eruditos, ſed in Eccleſia apud rudem concionem agendum ſit, ſubtilioribus quæſtionibus pretermiſſis, de admirandis eius virtutibus & effectis, quibus fidelium mentes afficiuntur, cùm piè & religioſè illud ſumunt, diſſerendum eſſe ſtatui. Quæ quàm multa ac varia ſint, ex eo planè colligi poteſt qui in eo continetur: cuius cùm immenſa & omnipotens virtus ſit, omnia in piorum mentibus operatur, quæ ad eorum ſalutem pertinent. Ex hac autem multiplici eius virtute tria præcipuè notatu digniſſima conſequuntur. Primùm, quanta ſit illa Dei noſtri bonitas & charitas, quæ tanto hoc ſacratiſſimi corporis ſui beneficio viliſſimos vermiculos afficere dignata ſit, quantumque ob hoc diligi à nobis debeat. Deinde quantum noſtra referat ad hoc diuinum ſacramentum frequenter accedere, vt tantarum opum atque donorum cæleſtium participes efficiamur. Poſtremò qua animi puritate, humilitate, ac deuotione, ad hoc cæleſte conuiuium accedendum ſit. De his igitur omnibus, ac præcipuè (quod caput eſt) de virtutibus & effectis huius ſacramenti, in quinque prioribus concionibus tractamus. In ſexta verò, non nulla, quæ ad eius fidem confirmandam adiuuant, paullo fuſiùs diſſerimus: quamuis & in tertia concione nonnihil ea de re attigimus. Cæterùm quod ad me attinet, ingenuè fateor, me huius mei laboris propemodum pœnitere, quòd vſque adeò infra rei de qua agitur dignitatem ſcripta mea ſunt, vt ne id quidem quod ego ex huius ſacramenti virtute atque dignitate concepi, potuerim dicendo explicare. Cùm enim vel ex ſanctorum patrum ſcriptis & exemplis, vel ex familiari eorum conſuetudine qui hoc ſacramentum cum magna vitæ puritate deuotiſſimè frequentant, admirabiles eius virtutes & effectus agnoſco, & cum iis quæ hic à me ſcripta ſunt, confero, tantum inter vtraq. diſcriminis intereſſe video, quantum inter ipſam rerum veritatem & obſcuram eius imaginem atque vmbram. Qui autem hac puritate atque deuotione ad hoc ſacramentum accedunt, ſic animis afficiuntur & reficiuntur, vt hoc familiari & pęnè quotidiano argumento mirabiliter in fide huius diuini myſterij confirmentur: quòd re ipſa intelligant, nihil magis ſummam illam atque immenſam bonitatem decere, quàm id ſacramentum inſtituere, quòd tantopere homines ad diuinæ bonitatis imitationem atque participationem adiuuet: cùm perfectæ bonitatis maximè proprium ſit, omnes alios bonos & beatos, hoc eſt, ſui ſimiles efficere. Itaque ſicut Sol ſuo ſe umine prodit, nec alio eget indice: ita ſacramentum hoc ſua ſe virtute manifeſtat,

manifestat, suæque diuinitatis fidem facit. Qua de re suo loco dicemus.

Cæterùm hoc argumenti genus aliis qui magis experiendo quàm legendo immensas eius virtutes assecuti sunt, illustrandum relinquo. Ego verò cum Euangelica vetula quod habebam obolum in gazophylacium Domini obtuli. Illud etiam obiter admonendum esse duxi, me in his concionibus de spiritualis huius cibi proprietatibus eadem interdum repetere: quia cùm Euangelica lectio in omnibus penè concionibus explicanda sit (quæ tota de hoc spirituali cibo agit) fieri non potuit, quin in eandem sententiam frequentius incideremus.

IN FESTO SACRATISSIMI CORPORIS CHRISTI CONCIO prima: in qua & lectio Euangelica explanatur, & omnes corporei cibi virtutes iuxta Florentinæ Synodi decretum spiritualiter in Eucharistiæ Sacramento esse declarantur.

THEMA. *Caro mea verè est cibus, & sanguis meus verè est potus.* Ioan. 6.

INTER ea mysteria quæ Catholica fides nobis credenda proponit, fratres dilectissimi, quamuis omnia sint pari ratione credibilia (quia eidem primæ veritati reuelanti innituntur) quædam tamen sunt ad intelligendum magis difficilia: inter quæ opera gratiæ computanda esse videntur; quibus videlicet homo per gratiam supra naturam eleuatur, renouatur, & veteris vitæ vetustate deposita, in nouam transit creaturam.

Ioan. 3. Quo factum est, vt cùm Dominus hac de re ad Nicodemum verba fecisset, ille quamuis magister esset in Israël, iterũ tamen atque iterum interrogat quæ intelligentia consequi non valebat. Vnde dicente Domino, oportere hominem denuò nasci, vt regno cælorum dignus haberetur, ille nascendi nomine stupefactus, Quomodo, inquit, potest homo nasci, cùm sit senex? Nunquid potest in ventrem matris suæ iteratò introire & renasci? Respondente verò Domino, id quidem fieri Spiritus sancti virtute in spiritualem & nouam vitam hominem animantis, ille nihil minus quàm antea demiratus interrogat: Quomodo possunt hæc fieri? Cui Dominus, Tu es, inquit, magister in Israël, & hæc ignoras? Amen dico tibi, &c. Si terrena dixi vobis, & non creditis, quomodo si dixero vobis cælestia, credetis? Quãdo, quæso, Domine, terrena docuisti, qui homines semper ad cælestium rerum amorem & terrenarum contemptum adhortatus es? Certè numquam. Sed hic tamen terrena vocat moralis Philosophiæ documenta (quæ portio quædam haud contemnenda diuinæ legis sunt) quæ tamen terrena appellauit, quoniam ad ea humanæ rationis lumen pertingere potest. Est ergo sensus: Quando ego documenta hæc quæ rationi humanæ peruia sunt, vobis annunciabam, non credebatis mihi (imò verò me aduersus auaritiam & diuitiarum cupiditatem declamante, Pharisæi, qui erant auarissimi, doctrinam meam

deri-

deridebant) quomodo ergo si dixero vobis cælestia, quæ videlicet humanæ mentis facultatem superant, credetis? Talia autem erant quæ tunc Dominus de regeneratione hominis per infusionem Spiritus Nicodemo tradebat.

Sunt igitur mysteria hæc inexpertis ferè inaccessa, & ad intelligendum difficilia. Vnde & in Apocal. Dominus ait: Vincenti dabo manna absconditum, & nomen nouum, quod nemo scit, nisi qui accipit. Per nouum autē nomē planum est nouum esse, & nouam vitam significari. Quod quidem esse quale sit, quantæ videlicet dignitatis, puritatis, & felicitatis, nemo nouit, nisi qui accipit. Quorsum hæc? Quia nimirum de admirandis Eucharistiæ virtutibus & effectis (quibus pij homines in nouam vitam animantur, & diuino hoc cibo diuini quodammodo efficiuntur) nobis hodie dicendum est. Quocirca idem ipse qui in hoc sacramento continetur, orandus est, vt lucem nobis præferat, qua de hoc tanto mysterio dignum aliquid intelligere & proloqui valeamus. Quòd si minus ea quæ dicentur, consequi poterimus, fide tamen contenti esse debemus. Non enim intelligere, sed credere iubemur. Hac enim ratione exercendæ fidei materiam nacti erimus: quæ tunc præcipuè habere dicitur meritum, cùm ei humana ratio nullum præbet experimentum. Nec fidei modò, sed charitatis etiam materiam hic inueniemus. Quod quidem Dominus in lege olim designauit, cùm de paschalis agni carnibus nihil in alterum diem seruari præcepit. Quòd si quid, inquit, residuum fuerit, igne comburetis. Quis hoc Domini præceptum mysterio vacare credat? Absit enim, vt infinitam illam sapientiam otiosum aliquid aut superuacaneum præcepisse credamus. Quid igitur hîc insinuare voluit? Certè cùm in mysterio paschalis Agni in cruce pro nobis immolati, aliquid esset quod humanæ intelligentiæ vim superaret, id nobis maius diuinæ dilectionis incitamentum esse debere: cùm consideramus tantam fuisse diuinæ bonitatis erga genus hominum magnificentiam & charitatem, vt ea pro salute nostra opera designarit, quæ omnem humanæ mentis intelligentiam excedant: & quæ non minoris penè admirationis fuerit homines ea credidisse, quàm Deum ipsum effecisse. Ita enim fit, vt quod infidelibus perfidiæ maioris occasio extitit (dum non credunt fieri potuisse quod ipsi non assequuntur) nobis maioris in Deum charitatis stimulus sit, cùm hanc tantam diuinæ largitatis magnificentiā contemplamur, quæ talia propter homines gesserit, quæ homines ipsi mente comprehendere non possint. Hac igitur ratione charitatis igne cōburimus quod intelligentia deuorare non possumus. Vt igitur hodie hac ratione paschalis Agni virtutes & mysteria audiamus, cælestem

Apoc. 2.

Exod. 12.

opē sacratissimæ Virginis intercessione suppliciter imploremus.

AVE MARIA.

Hodierna sancti Euangelij lectio tot mysteriis referta est, vt nullo modo vnicus sermo possit ea pro dignitate explanare, & quæ in ea mysteria latent, in lucem proferre. Sed priusquam Euangelicam lectionem attingamus, quid eam antecedat, explicandum est, quo rerum consequentiam videamus. Post celeberrimum illud miraculum quo Dominus quinq. millia hominum quinq. panibus satiauit, turbæ ad illum paullo post redeuntes, obiurgatæ ab eo sunt, quod ne hoc tanto signo inspecto fidem recepissent. Cumque illi præstantiùs aliud signum petiuissent vt in illum crederent, & maius illis signum à Moyse datum fuisse dicerent, qui veteres olim patres quadraginta annis pauerit in deserto; hac occasione Dominus pretiosas huius doctrinæ margaritas non tam illis quàm nobis (qui in illū credimus) proposuit. Itaq. longa oratione differuit, quanto præstantiorem panē cælestis pater hominibus dederit, cùm filium suum in mundum misit, per quem homines non corpoream & caducam, multísque miseriis obnoxiam, sed spiritualem, diuinam, ac postremò immortalem vitam viuerent. Cumque hæc & multa alia de huius panis dignitate dixisset, in hodierna sancti Euangelij lectione idem argumentum persequitur dicens:

Caro mea verè est cibus, & sanguis meus verè est potus. Ad huius sententiæ intelligentiam sciendum est, rerum conditarum quasdam esse quæ tantùm sunt, & non viuunt; vt elementa, lapides, & metalla: quasdam verò, quæ sunt pariter & viuunt; vt plantæ, vt bruta, vt homines, vt Angeli. Commune autem est omnibus quæ vitā habent, vt cibum quoq. habeant, quo vitam sustentare possint. Vnde alia quidem aluntur terra, alia aqua, alia aëre; alia verò sublimiorem quidem cibum habent: Angeli enim qui vitam habent, cibum quoque suum habent, quo pascuntur & sustentantur. Vnde Raphaël angelus ad Tobiam ait: Tob. 12. Videbar quidem manducare & bibere: sed ego cibo inuisibili & potu, qui ab hominibus videri non potest, vtor. Hoc enim discrimen inter viuentia est, quòd quæ corporea sunt, corporeo; quæ verò spiritualia, spirituali cibo aluntur. Cùm autem solus homo inter omnia quæ vitam habent ex corpore simul atque spiritu cōpositus sit; consequens est, vt duplici egeat alimento: quorum altero corporis, altero spiritus vitam sustentare valeat. Et illud quidem habet commune cum brutis, quorum naturam participat; hoc verò cum spiritualibus substantiis, qua ratione eius anima spiritualis quoque substantia est. Quo fit, vt communem cum illis cibum habeat, quorum conditionem & naturam participat. Vt enim D. August. ait, Non aliunde viuunt homines,

mines,& aliunde angeli. Idem enim vtriſque cibus eſt,ſed diſſimiliter tamen: illi enim Deum aperta facie videndo atq. fruendo ſatiantur,& beatam vitam viuunt: nos immenſam eius pulchritudinem & bonitatem contemplantes & amantes,ſpiritualem vitam,quæ per charitatem eſt,viuimus. Spiritualis quippe vita in Dei dilectione conſiſtit. Qui enim diligit,viuit: qui autem non diligit, non viuit: dicente Ioanne, Qui non diligit, manet in morte. Vnde eſt illud, Perdit quod viuit, qui Deum non diligit. Conſtat igitur ex his quæ diximus, Deum ipſum & angelis & mentibus noſtris cibum eſſe: quo illi quidem beatam,nos autem ſpiritualem vitam viuimus.

Auguſt. ſuper Pſal. 30.

1. Ioan 3.

Cùm igitur in hoc ſacramentorum omnium maximo verè Deus ipſe ſit,rectè Saluator in ſacra huius diei lectione ait: *Caro mea verè eſt cibus, & ſanguis meus verè eſt potus.* Talem vtique cibum animarum noſtrarum dignitati conuenientem diuina prouidentia deſtinare debuit. Cùm enim ea maiorem rerum magnarum, quàm minimarum curam habeat: anima verò noſtra multis partibus ſit corpore præſtantior: quæ tam multa ciborum genera alendis corporibus terra mariq. procreauit, tot fruges, tot arborum fructus, tam multas auiũ,piſcium, & quadrupedum ſpecies, tot pigmentorum atque condimentorũ varietates, aliquid certè his omnibus longè præſtantius, hoc eſt, cibum animæ noſtræ dignitati conuenientem debuit prouidere;qui non alius (vt antè diximus) quàm ipſe Deus eſt, qui in hoc ſacramento continetur.

Nec miremini, cùm tot ciborum genera nutriendis corporibus procreata ſint, hunc vnum cibum animabus noſtris prouiſum fuiſſe, quia hic vnus omnium in ſe ſpiritualium ciborũ virtutem atq. ſuauitatem continet. Natura enim ea quæ imperfecta ſunt,multiplicat:vt omnia ſimul efficiant quod ſingula minimè poſſunt. Quæ verò perfecta ſunt,ſingularia ſunt. Vnde vnus tantùm Sol in mundo eſt,qui perfectiſſimè lucet: plurima verò aſtra,quia lux eorum imperfecta & exigua eſt. Quia igitur in hoc cibo ille continetur qui cõtinet omnia,vnus vtiq. eſſe debuit:quia vnus ipſe inſtar omnium, & ſupra omnia eſt. Vnde appoſitiſſimè per illud mãna patribus exhibitum adumbratur, quod omnium in ſe ſaporum ſuauitatem referebat.

Quia igitur panis hic verus animarum cibus eſt, ideò omnes ciborum fructus & vtilitates perfectiſſimè in eo inueniuntur. Non enim metaphoricè,ſed verè ac propriè cibus;non quidem corporum,ſed animarum eſt. Vnde in Florentina Synodo definitum fuit, cæleſtem hunc cibum ea omnia in piorũ mentibus efficere, quæ corporei cibi in corporibus operantur. Quia verò hac breui definitione multa continentur, ea nos ſigillatim

in

in præsenti concione explicabimus, præsertim cùm Dominus in sacra huius diei lectione hoc idem significare voluerit.

I.

I. Principiò igitur quemadmodum corporeus cibus corporis vitam sustentat, ne per mortem vitali humore absumpto deficiat: ita spiritualis hic cibus mentem in vita iustitiæ conseruat, ne in lethale peccatum ruens, ab hac spirituali vita cadat.

II. Cibus item corporeus vires & robur corpori addit. Quod quidem qui pedibus iter faciunt, experiũtur: qui exhaustas itineris labore vires sumpto cibo potúq. restaurant. Hoc autẽ vel maximè huic cælesti cibo cõuenit: qui spiritualẽ dignè sumentibus virtutẽ & robur confert: quo per arduũ virtutis iter constanti & infracto animo gradiantur. Cuius rei gratia viatici quoque nomen habet, quòd robur & fortitudinem huiusmodi viatoribus
3. Reg. 19. impartiatur. In cuius rei typũ, legimus Eliã, vbi subcineritium illũ panẽ ab angelo oblatũ comedisset (qui spiritualis huius cibi imaginẽ gerebat) eius virtute atq. fortitudine quadraginta diebus sine alio commeatu iter fecisse, donec ad montẽ Dei Oreb perueniret. Cùm ergo nos quoq. fratres, ad cælestis patriæ montem (cuius ille figurã gerebat) contendamus, & via hæc longa & ardua, & multis offendiculis impedita sit; existimet quisque nostrũ dici sibi ab angelo qui Eliam excitauit, Surge, comede, grandis enim tibi restat via. Quam quidem viam quis sine hoc cælesti viatico ingredi poterit? Hæc vox, fratres, auribus vestris in hac præcipuè solennitate inculcanda est. Multi enim sacramenti huius dignitati satisfecisse se putant, cùm illud quanta possunt solennitate & pompa per vias publicas circumferunt & comitantur (quod quidem obsequiũ summo & meritissimo illi iure debetur) at non minus illud venerantur qui intra cordis sui penetralia quanta possunt deuotione atq. religione suscipiunt. Hic enim præcipuus eius vsus est, ad quẽ ab autore salutis nostræ fuit institutus. Est vtique piũ & sanctũ, cælestem hunc panem per vias publicas ab omnibus adorãdum circumferre: nequaquam tamẽ pietas & deuotio nostra in hoc sistere, sed vlterius etiã progredi debet, & ad eius esum aspirare, illumque intra cordis hospitiũ deuotè excipere. At nos labori nostro parcẽtes, & mentis nostræ domicilium purgare recusantes, illud quidẽ diligenter exequimur; hoc verò magna pars fideliũ omittit.

III. Est & alia cælestis huius panis virtus, in qua etiã cum corporeo alimento maximè cõuenit. Hoc enim non solùm vegetat & alit corpora, sed etiã auget: vnde infantum corpora quotidiano cibo adolescunt, & ad iustã corporis magnitudinẽ perueniunt: hic verò cibus quotiescumque sumitur gratiam auget, cæteraq́. Spiritus sancti dona & virtutes, per quas piorũ mentes de vir-

tute in virtutem proficiẽtes, in spirituali vita adolescunt: atque ex paruulis qui lacte egent, in viros perfectos euadunt. Hinc D. Thom. nullum sacramentũ hoc salubrius esse ait, quòd per illud virtutes augeantur, & mens omnium spiritualium charismatum abundãtia impinguetur. Vnde Tertulianus, Ore, inquit, percipis corpus Domini, & intus anima de Deo saginatur.

Ad hæc, cibus etiã corporeus exhaustũ labore aut ægritudine corpus redintegrat atque restaurat: quod quidem spiritualis hic cib⁹ in piorũ mẽtib. efficit. Proprius quippe eius effectus est spiritualis refectio, hoc est, debilitati spiritus instauratio. Noxius quippe concupiscentię nobis innatæ calor assiduè spiritualia bona depascitur, dum nos vi atque propensione sua à spiritualibus ad carnalia bona, tamquam sibi familiaria & cognata auocat. Aduersus autẽ hunc lapsæ naturæ morbum, cælestis hic cibus à Domino institutus est: qui dum nos cælestium rerum suauitate pascit, à carnalibus deliciis ad spiritualiũ rerum amorẽ reuocat. Qua de causa Diuus Thom. hoc sacramentum frequentiùs sumendum esse ait, quo illius virtute languentem animi feruorem atque deuotionem frequenti eius vsu renouemus. IIII.

Hæc enim inter cæteras humanę vitæ miserias vel prima vel summa est, quòd cùm infixa nobis in visceribus permaneat cõcupiscentia, deuotio tamen & charitatis feruor adeò tenui (vt ita dicam) filo nobis colligata sunt, vt minimo negotio aufugiant, aut certè languescant, nisi eas causas vrgeas & frequentes, à quibus hi veræ pietatis affectus proficiscuntur. Quemadmodum enim si ab igne feruentem aquam dimoueas, ad natiuam protinus ea reuertitur frigiditatem (hæc enim naturalis est, illa verò aliunde, ab externa videlicet causa profecta) ita concupiscentia, quæ nobiscum nata est, nobiscum etiam in hac vita perseuerat: deuotio verò & charitatis feruor aliunde quidem, hoc est, à supernaturali Dei dono, & sacramentorum virtute, & deuota spiritualium rerum commentatione atque consideratione dimanat. Quo fit, vt si hæc deuotionis fomenta subtraxeris, ipsa deuotio vel frigeat, vel omnino concidat: cùm tamen concupiscentia perpetuò visceribus nostris infixa hæreat, quæ frequentissimè nos ad malum sollicitat. Cùm ergo præcipua feruoris huius ac deuotionis causa sit diuinissimũ hoc sacramentum; cõsequens est, vt piè ac religiosè frequentari debeat: quo eius virtute, intermissa deuotio reparetur & coalescat. Simile.

His omnibus illud etiam adiiciendum est, in quo diuinum hoc mysterium corporei alimenti naturam maximè refert. Alimenti quippe corporei proprium est, edentis corpus ad naturæ suæ temperamentum paulatim trahere. Sic videmus piscium carnes, quòd aqua nutriuntur, frigidas esse atq. humidas, quòd V. Simile.

Simile. videlicet eorum cibus aqua sit, quæ natura frigida atque humida est. Hinc medici, intelligentes testudinis carnes ad esum eorum qui phthisis morbo laborant, commodissimas esse (quæ tamen horroris quippiam edentibus afferant) gallinarum pullos eius carnibus nutriunt atque saginant; qui hoc alimento educati, eandem vim quam testudinis caro aduersus hunc morbum habent. Hæc autem corporei cibi proprietas multo magis in hunc angelorum panem, quàm in quemuis alium cibum cadit. Cæteri namque cibi in edentis substantiam & naturam conuertuntur. At cælestis hic cibus nullo modo in naturã aliti transit, sed alitum tamen ipsum transformat in se. Hinc Dominus ad Augustinum, Cibus, inquit, sum grandium: cresce, & manducabis me. Nec tu me mutabis in te, sicut cibum carnis tuæ, sed tu mutaberis in me. Ex qua quidem mutatione præcipuus huius venerabilis sacramenti effectus colligitur, qui est (vt D. D.Thom. Thom. ait) paulatim diuinos, hoc est, puros, sanctos, innocentes & immaculatos eos efficere, qui illud deuotissimis & supplicibus animis frequentant. Hoc est autem quod Saluator in sacra huius diei lectione præcipuè docet, cùm ait, *Qui manducat meam carnem, & bibit meum sanguinem, in me manet, & ego in illo.* Quid autem ex hac mansione consequatur, idem ipse altissima similitudine explicat, cùm protinus subdit: *Sicut misit me viuens pater, & ego viuo propter patrem: & qui manducat me, & ipse viuet propter me.* Hoc est, Sicut vita mea eadem quæ patris est, quia pater est in me: sic vita eius in quo ego permansero, vitæ meæ similis erit, hoc est, innocentiæ, iustitiæ & sanctitatis meę puritatem & imaginem referet. Hanc autem tantam hominis per- Apoc 2. mutationem (qua nouum illud nomen quod in Apocal. pio homini, vt anteà diximus, tribuitur) quis intelligere potest, nisi qui eam diuino munere est assecutus? Hac enim de causa vos initio concionis huius præmonui, fratres, hæc diuinæ gratiæ munera, quibus homo in nouam transit creaturam, vt inexpertis mentibus obscura, ita fide sola percipienda esse.

II.

Sunt præterea inter cibos nonnulli adeò salutares, vt non modò inter alimenta, sed etiam inter medicamenta computari soleant. Quæ quidem virtus vsque adeò cælestis huius cibi propria est, vt non minus medicamenti, quàm alimenti nomen Cyprian. in serm. de cæna Domini. retineat. Hinc D. Cyprianus: Panis, inquit, iste substantialis ad totius hominis vitam salutémque proficit, simul medicamentum & holocaustum, ad sanandas infirmitates, & purgandas iniquitates existens. Est autem medicamentum exitialis cuiusdam morbi, qui totam generis humani naturam infecit, quique malorum omnium siue corporis, siue animæ seminarium est.

Decebat

Decebat autem, vt humani generis conditor & moderator Dominus, qui tot salutares herbas, tot lapillos, ac tam multa medicamentorum genera curandis corporum morbis procreauit, nequaquam nobilissimam mundi partem, hoc est, mentem nostram desereret, quæ multò pluribus & grauioribus morbis obnoxia est. Sed præcipuus tamen eius morbus, & aliorum omnium origo is est, quem Theologi propter multiplicem nocendi vim multis nominibus appellant. Alij enim concupiscentiam siue cupiditatem, alij naturæ languorem, alij peccati fomitem, alij naturæ vitium, alij tyrannum, alij stimulum carnis nuncupant. Apostolus verò modò legem membrorum, modò corpus peccati, modò carnem, modò etiam peccatum vocat: non quòd re vera peccatum sit, sed quòd peccatorum omnium sit incentor & instigator. A quo quidem morbo Apostolus vehementer liberari cupiens, aiebat: Infelix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis huius? Porrò autem aduersus hunc exitialem naturæ morbum, præsentissimum huius sacramenti medicamentum medicus cælestis instituit: cuius virtute mens nostra spirituali dulcedine refecta atque inebriata, facilè quæuis carnalia bona, tamquam malorum irritamenta & peccati fomenta repellit. Quod quidē apertè D. Bernardus testatur his verbis: Feruore spiritus, feruor extinguitur aliorum desideriorum; & pestiferam dulcedinem vitiorum, iucunditas spiritualis vnctionis excludit. Hoc ipsum autem singulari quadam huius sacramenti virtute fieri idem ipse Bernard. testatur his verbis: Si quis vestrûm, fratres, non tam sæpe modò tam acerbos sentit motus iracundiæ, luxuriæ, inuidiæ, aut cæterorum huiusmodi, gratias agat corpori & sanguini Domini: virtus enim sacramenti operatur in eo. Hæc ille. Itaque affectus & turbidi motus, qui in inferiori animæ nostræ parte sunt, hoc cælesti cibo ita sopiuntur & mitigantur, vt quo tempore deuotionis ardor mentem occupat, vix quicquam molestiæ nobis exhibeant, neque importunis clamoribus atque latratibus obstrepant. Liceat autem mihi per vos, fratres, huius rei imaginem fabuloso quodam exemplo ante oculos ponere. Fabularum namque exemplis quamuis probare nihil possimus, multa tamē (vt Euseb. Emiss. ait) quæ obscuriora sunt, explicare possumus. Narrant igitur fabulæ Poëtarum, Aeneam, cùm ad manes inferos visendi patris Anchisæ gratia descendere voluisset, à Sibylla medicatum panem accepisse, quem is in tricipitis Cerberi os (qui aditum eius loci viuis inhibebat) proiiceret, quo eius rabiem & furorem mitigaret atque sopiret. Sic enim fore, vt tutus illi ad inferos ingressus atque egressus pateret. Hoc exemplum quamuis fabulosum, tamen & nostræ naturæ morbum & remedium ap-

Rom. 7.

Bernard.

Idem.

Euſ. Emi. in homi. de Paſch.

positissimè exprimit. Intra pectus quippe nostrum triceps hic Cerberus latet, nempe concupiscentia; à qua triplex prodit honoris, diuitiarum, & voluptatum amor: qui vehementissima harum rerum fame ita laborat, vt propter illa cõsequenda sursum ac deorsum misceat atque verset omnia. Huius verò tanti mali remedium est panis iste, Dei virtute, sacerdotúmque ministerio sacratus: qui piè, religiosè, atque frequenter susceptus, miro modo tricipitis huius canis rabiem atque famem sedat ac temperat. Sed à fabulis ad rem seriam venientes, hoc ipsum arca testamenti, quæ sacramenti huius imago erat, nobis etiam repræ-
Iof. 3. sentat: quæ vbi primùm fluenta Iordanis attigit, eius aquæ substiterunt, naturalémque cursum & impetum, quo ad ima fere-
Psal. 113. bantur, retinuerunt. Quod miraculum Propheta vehementer obstupescens, exclamat: Quid est tibi mare quòd fugisti? & tu Iordanis quia conuersus es retrorsum? Nimirũ à facie Domini substiterunt aquæ, & eius virtutis præsentia compressæ sunt. Quòd si hoc tantopere Propheta miratur, quãtò mirabilius est, varios multiplicésque cordis nostri motus & cupiditates, quæ lapsæ naturæ vitio ad ima atque terrena deuergunt, comprimi atque frenari, & vel immotos manere, vel ad superiora spiritu post se trahente, consurgere? Verè non minus hoc mirabile est, quàm quòd Iordanis aquæ subsistant, & ad superiora refluant, vel in vna mole consistant. Verùm hæc mutatio à facie Domini esse dicitur: quia nimirum virtus & præsentia huius sacramenti miranda hæc operatur.

Cæterùm cùm inter alios impotentes animi motus, libidinis ardor vehementissimus sit (hoc enim maximum lapsæ naturæ vulnus esse Theologi confitentur) huic quoque vulneri sanando mirum in modum huius sacramenti virtus confert.
Zach. 9. Quam rem illa Prophetæ verba non obscurè significant: Quid enim bonum eius, aut quid pulchrum eius, nisi frumentũ electorum, & vinum germinans virgines? Quod verò aliud frumentum electorum, nisi hic angelorum panis? quod verò vinum, nisi sanguis Christi est, qui sub vini specie continetur? Aliud namque vinum non germinat virgines, quin potius vir-
Ephes. 5. ginitatẽ impugnat, Apostolo testante, qui ait: Nolite inebriari vino, in quo est luxuria. Hoc autem cæleste vinum tam longè ab hoc vitio abest, vt germinet virgines: quia libidinis ardorem vi sua extenuat, & pudoris atq. honestatis amorem ingenerat. Vnde cùm vir quidam vehementer à spiritu fornicationis impeteretur, nec ob hoc sacram Eucharistiam sumere auderet, iussus est à confessario, vt præmissa peccatorum confessione, quanta posset humilitate ac deuotione, ad hoc diuinum mysterium accederet. Quod vbi fecit, vehemens ille concupiscentiæ ardor

ardor ita sopitus est, vt nullum sui vestigium eo tempore reliquerit. Neque enim ante immaculati agni præsentiam immundus fornicationis spiritus stare potuit.

III.

Hæc de huius diuini sacramenti virtutibus & institutione dicta sint: in qua diuinæ prouidentiæ ordo atq. sapientia mirabiliter elucet. Cùm enim ea suauiter atque sapiēter omnia disponat, qua via mors introiuit in mundum, eadem vitam mundo reddere curauit. Quatuor quippe ad mundi interitum conuenerunt; nempe vir inobediens, superba mulier, arbor interdicta, ac vetitus à Domino cibus. Totidem verò quatuor Dominus ad mundi instaurationem destinauit. Aduersus namque inobedientem hominem, alterum vsque ad mortem obedientem opposuit. Aduersus autem fœminam superbiētem, fœminam deuotissima se humilitate submittentem. Aduersus interdictam arborem paradisi, vitale lignum Dominicæ crucis. Aduersus autē mortiferum illum cibū, viuificum hoc Dominici corporis sacramentum. Sicut ergo mala omnia quæ importauit primus homo, sustulit secundus; & quæ inuexit Eua, repulit Maria; & quæ protulit arbor mortis, vitæ arbor eliminauit: ita mala omnia quæ lethalis ille cibus intulit in mundum, hic viuificus panis propulsauit è mundo. De illo cibo dictum est: In quacumque die comederis ex illo, morte morieris: contrà verò de hoc in præsenti Euangelio Dominus ait: *Si quis manducauerit ex hoc pane, viuet in æternum.* Ille igitur mortis, hic vitæ cibus est. Atque ita demum impletum est quod Ecclesiast. ait: Omnia duplicia, vnum contra vnum, & non fecit quidquam deesse. Sic enim diuina prouidentia non solùm in operibus naturæ, sed etiam gratiæ, contraria contrariis curat; & ne res sapienter ab eo cōstitutæ intereant, aliarum vim aliarum virtute vel temperat vel repellit.

Genes. 2.

Eccles. 42.

Cùm ergo tam multa in nos beneficia Dominus per huius diuini sacramenti virtutem contulerit; quid nos facere par est, fratres, nisi vt immortales illi pro hoc tanto munere gratias agamus? vt illum perpetuis laudibus celebremus? vt illum tota mente, totísque viribus diligamus? qui sic nos visitare, sic alere, roborare, oblectare, reficere, illuminare, nobiscum vnum fieri, in mentibus nostris habitare, præsentiæ suæ maiestate honorare, & meritorum atque laborum suorum participes efficere dignatus fuerit? Quas ergo illi gratias humana infirmitas pro his tantis donis agere poterit?

Quia verò huius tanti muneris largitor Dominus intelligebat, nos huic tanto beneficio pari animi gratitudine respondere non posse, idem ipse qui beneficium contulit, pro nobis

gratias egit. Cùm primùm enim sacramentum hoc instituit, eleuatis oculis in cælum æterno patri gratias egit, quòd de eius beneplacito & consilio hoc tantum munus ad imbecillitatis humanæ remedium institui voluerit. Vt enim pater æternus propter vnigeniti sui merita nos in filios adoptauit (dicente
1. Ioan.3. Ioanne, Videte qualem charitatem dedit nobis Deus, vt filij Dei nominemur & simus) ita propter eadem merita hoc summum nobis contulit beneficium, vt ad eius mensam assideamus, & angelorum pane satiemur. Idem enim vnigenitus Dei, qui angelos reuelata facie satiat in patria, nos eadem velaminibus tecta reficit & sustentat in via. Quod quantæ dignitatis & gloriæ sit, hoc exemplo poterit indicari. Inter nouissima verba atq. mandata, quæ Dauid moriens Salomoni filio proposuit, hoc
3. Reg. 2. vnum fuit, vt filij Berzellai Galaaditis perpetui mensæ eius conuiuæ essent. Sic enim ad filiū ait: Sed & filiis Berzellai reddes gratiā: occurrerunt enim mihi, quando fugiebam à facie Absalonis fratris tui: hoc est, quo tempore totus penè Israëliticus populus, me deserto, Absalonē sequebatur, hic mihi fidus amicus extitit, & copiosum mihi & exercitui præbuit commeatum. Cuius beneficij memor, filiis eius hactenus rependi gratiam: sed nec hac vicissitudine contentus, hoc etiam tibi fili commendo, vt communem tecum mensam habeant. Nescio quid in hac parte mirari prius debeam, an fidem Berzellai, qui eo tempore Dauidi fidus exstitit, quo illum omnes reliquerunt, quamuis intelligeret, quantum sibi liberísque suis periculum impenderet, si victoria in alteram partem inclinaret: an Dauidis memorem huius beneficij animum, qui non contentus tota vita singularibus beneficiis gratiam filiis eius rependisse, extremum adhuc spiritum agens (cùm vix sui homines meminerunt) amplissimum hunc mensæ Salomonis honorem illis impendi præceperit. Quæ quidem mensa vsqueadeò magnifica & splendida erat, vt inter cætera quę Regina Saba ita demirabatur, vt non haberet vltrà spiritum, cibi quoque mensæ eius & pincernæ, & famulorum seruientium vestes memorentur. Quàm felicem autem conuiuæ isti illam patris sui fidem eo tempore existimarent, propter quam tanto se honore affectos animaduerterent: quæ semel quidem seruata, tantam illis tamque diuturnam gloriam peperisset! Quo exemplo intelligere licebit, fratres, (vt hoc obiter admoneamus) quàm felices præteritæ vitæ lacrymas & labores suos pij omnes in cælo existimabunt; propter quos angelorum choris associati, suauissimis illis dapibus in veri Salomonis mensa sine fine fruentur. Hoc quale sit, neq. verbis exprimi, neque cogitatione comprehendi potest. Sed ad institutum redeamus. Sicut filiis Berzellai propter fidem & me-
rita

rita patris hæc tanta gratia collata est: ita pater æternus propter Christi merita (quem Isaias futuri seculi patrem appellat) hic tantus honor nobis est impensus, vt ad omnipotentis Dei mensam in hoc etiam exilio sedeamus, & eo ipso pane, quo is vescitur (nempe filio suo) nos quoque vescamur: vt per illum modò in spirituali vita nutriamur, ac de ipso postmodum in cælesti gloria satiemur. Cæterùm quamuis neque in præsenti seculo nec in futuro etiam dignas tanto munere gratias agere valeamus, in futuro tamen hoc multò aliter faciemus, cùm vitalis huius cibi merito sempiternam nos vitam assecutos esse videamus. Vt enim Saluator in præsenti lectione docet, hoc distat cibus hic ab eo qui patribus exhibitus in deserto fuit: quòd ille quidem mortalem vitam, iste sempiternam largiatur. Sic enim ait: *Hic est panis qui de cælo descendit. Non sicut manducauerunt patres vestri manna, & mortui sunt. Qui manducat hunc panem, viuet in æternum.* Vbi ergo æterna vita huius panis beneficio fruemur, tunc demùm meritas pro eo benignissimo largitori gratias agemus. Nunc verò tantas agamus, quantas maximas animi nostri concipere possunt.

Deinde illud etiam ex his quæ hactenus dicta sunt, sequitur: vt quando Christus Dominus pretiosi sanguinis & passionis suæ meritis has tantas gratiarum atque cælestium donorum opes (quę in hoc venerabili sacramento continentur) nobis promeruit, nullo modo committamus, vt nos ab huius tanti beneficij participatione secludamus, & illius animum (neglectis eius beneficiis) grauiter offendamus. Magis enim torquere solet mercenariũ fraudatio debitæ mercedis, quàm labor operis. Vnde scriptum est: Qui effundit sanguinem, & qui fraudat mercenarium mercede sua, fratres sunt; hoc est, eiusdem criminis rei sunt. Non horret autem Seruator noster mercenarij nomen, qui se ad ministrandum nobis venisse ait, quemq. Apostolus sanctorum ministrum vocat. Huius verò siue ministri, siue mercenarij merces, salus & vita nostra est, quam nobis per mortem suam promeruit: Hanc enim illi mercedem cælestis pater promisit, cùm per Prophetam dixit: Pro eo quòd laborauit anima eius, videbit & saturabitur. Et, Si posuerit pro peccato animam suam, videbit semen longæuum, &c. Tunc ergo pium hunc mercenarium mercede sua fraudamus, cùm spiritualis & æternæ vitæ subsidiis (quę ille nobis in hoc sacramento reliquit) propter ignauiam & socordiam nostram vti nolumus. Quod cùm facimus, fratres eorum sumus, qui eius sanguinem crudeliter effuderunt: illi enim sanguinem fuderunt, nos verò sanguinis eius fructum reiicimus.

[Margin: Secundũ; Ecclef. 34.; Mat. 20.; Heb. 8.; Isai. 53.; Ibidem.]

Neque verò quisquam se solo cælestis huius panis desiderio

totum eius fructū percepisse credat. In cæteris enim virtutum officiis, cùm voluntas ad pium opus efficax & prompta est, eadem meriti ratio apud illum manet, qui bonæ voluntatis prospector est: In sacramentorum tamen perceptione numquam eadem voluntatis propensio sine opere tantum valet, quantum voluntas ipsa operi adiuncta. Sacramenta enim vi sua (hoc est, vt aiunt, ex opere operato) gratiam dignè recipientibus conferunt: cuius fructu priuantur, qui ea minimè percipiunt, quamuis deuotionis suæ fructu minimè fraudentur.

Nec alij rursum timoris & reuerentiæ nomine excusari ab hoc cælesti conuiuio debēt: quamuis hic timor meritò laudandus sit. Laudatur enim Centurio, qui præ timore & reuerentia
Matt.8. Dominum ad se ingredi non est passus. Laudatur contrà Za-
Luc.19. chæus, qui alacriter illum in domo sua excepit. Sic igitur laudantur, qui religioso timore ad hanc mensam accedere non audent, & laudantur item, qui timoris & deuotionis studio extimulati audent. Quamuis autem vtrique laudem mereantur,
D.Thom. quia tamen (vt D. Thom. ait) timori amor antefertur, satius est, ob amorem ad illud accedere, quàm ob metum & reuerentiam ab eo abstinere. Neque illorum etiam excusatio admittēda est, qui dicere solent, satis sibi esse id præstare quod Ecclesia præcipit, quæ nos semel in anno ad hanc mensam accedere iubet. Quamuis enim hoc sufficiat ne violati præcepti rei simus, dolendum tamen vehementer est, quòd se homines hoc tanto beneficio, tantísque diuinæ gratiæ opibus, Christi Domini labore partis, sponte sua priuare velint. Quæ sint autem opes istæ,
Ephes.3. Apostolus magnifica illa oratione insinuauit, cùm ait: Mihi autem sanctorum minimo data est gratia hæc euangelizandi in Gentibus imperuestigabiles diuitias Christi, &c. Idémque ali-
Colos.1. bi: Quibus voluit Deus notas facere diuitias sacramenti huius in Gentibus, qui est Christus Iesus. Constat autem, fideles omnes, quoties ad hoc sacramentum dignè accedunt, harum diuitiarum participes fieri. Quisquis igitur sufficere sibi ait, quotannis semel communicare, perinde est ac si dicat: Nolo nisi semel in anno tantarum diuitiarum, quæ nobis in hoc sacramento conferuntur, particeps fieri. An non igitur verè deplorandus est, quisquis re ipsa hoc testari videtur?

Tertium. Cæterùm non ita fideles ad frequentiorē huius sacramenti vsum adhortamur, vt non illos etiam officij sui admoneamus, hoc est, qua cordis & corporis puritate ad illud accedere debeāt.
Psal.92. Meminisse enim oportet scriptum esse, Domum tuam decet
Psal.88. sanctitudo Domine in longitudine dierum. Et, Iustitia & iudicium præparatio sedis eius. His namque iustitiæ opibus domus ac sedes Dei adornanda est, & omnes ab ea vitiorum sordes

des eluendæ, quo dignum illi habitaculum præbeat. Hinc D. Athanasius, Si quis, inquit, gulositate, aut turpium consensu cogitationum, quasi luto contaminatus est; si quis odio & iniuriarum recordatione quasi vertigine affectus est; si quis inuidia aut ira perturbatus est; si quis superbia aut arrogantia victus, is ad diuina & pura hæc mysteria accedere non ausit, priusquam ea per pœnitentiam diluat, & se ipsum ab omni carnis & spiritus inquinamento repurget. Hactenus ille. Athanas.

Quia verò diuinum hoc sacramentum per os nostrum in animam intrat, præcipua oris cura habenda est, vt purus ille aditus sit, quo ad nos vita descendit. Hoc est, vt os nostrum ab omni turpiloquio, detractione, mendacio, periurio, conuicio, & imprecatione, qua Dei creaturas dæmoni deuouemus, purum & integrum sit; ne quo aditu ad nos Deus ingreditur, dæmon vnquam ingrediatur. Hoc igitur à vobis postulo, fratres, vt externum cultum, quem hodie huic diuino sacramento omnes exhibuimus, spiritualiter etiam exhibendum curemus. Vias enim omnes per quas Dominicum corpus circumducitur, repurgauimus, parietes aulæis velauimus, solum iuncis & viridantibus arborum ramis strauimus, & quidquid ornamenti excogitari potuit, adhibuimus. Cùm igitur per os nostrum (vt modò dixi) in cor nostrum idem Dominus ingrediatur, non solùm cor (in quo ipse sibi sedem eligit) sed via etiam qua illi aditus ad cor nostrum patet, ab omni vitio purganda, & virtutum aulæis adornanda est. Sic enim fiet, vt qui dignum Deo habitaculum in mente nostra parauimus, in æterna tandem tabernacula ab ipso recipi mereamur: in quibus illum non sub his accidentium velaminibus, sed in ipsa immensæ pulchritudinis suæ specie atque decore videbimus, amabimus, laudabimus, & perpetuis hymnis & canticis in secula seculorum celebrabimus.

IN EODEM FESTO SACRATISSIMI CORPORIS CHRISTI CONCIO secunda: quæ primùm de cælestis panis huius virtute, deinde de frequentiori eius vsu disserit.

THEMA. *Caro mea verè est cibus.* Ioan. 6.

VM leprosi quidam post diuturnam vrbis Samariæ obsidionem & diram famem in hostium castra venissent, hostésque, Deo illos perterrefaciẽte, obsidionem soluissent, eósque abiisse intellexissent, vbi primùm cibis ibidem inuẽtis famem sedassent, & spolia nonnulla quæ fugientes hostes reliquerant, surripuissent, dicere inter se cœperunt: Non rectè facimus. Hæc enim dies boni nuntij est: si tacuerimus, & non indicaue-
4. Reg. 7. rimus, criminis arguemur. Hoc exordio in præsenti concione vti volui, fratres: quia cùm nos, qui beneficio Domini sacerdotum officio fungimur, ad mensam Domini sedentes, angelorum pane quotidie reficiamur, officio nostro abuti videbimur, nisi vos hoc faustissimo & lætissimo die eiusdem conuiuij, eiusdémque cælestis panis participes nobiscum efficiamus, & quas diuinæ gratiæ opes nobis Dominus in hoc sacramento reliquerit, annunciemus. Vt hoc autem piè & religiosè præstare possimus, cælestem opem sacratissimæ Virginis interuentu suppliciter imploremus.

AVE MARIA.

EA EST, fratres dilectissimi, donorum & gratiarum abundantia, quæ passionis & mortis Christi merito hominibus collata est, vt Isaias Propheta, qui reuelatione summi patris has
Esai. 64. tantas opes in spiritu viderat, exclamarit: Oculus nõ vidit Deus absque te, quæ præparasti expectantibus te. Quæ quidẽ verba de opulentia donorum & gratiarum Christi esse accipienda, & interpretes hoc in loco docent, & expectandi verbum non obscurè designat, quando ea salus & gratia eo tempore non donata, sed expectata erat. Cuius gratiæ opes & magnificentiam vir sanctus nec hominibus, nec angelis, sed soli Deo notas esse ait: vtpote qui solus incarnati Verbi dignitatem, solus summi illius sacrificij meritum & efficaciam perspectam & cognitã habeat. Hanc porrò gratiarum abundantiam idem Propheta nõ semel
Esai. 33. sub aquarum & fluuiorum nomine designauit, vnde Ecclesiam Christi, locum fluuiorum, riuos latissimos & patentes appellat qui spiritualium aquarum, hoc est, gratiarum omnium copia

per totum mundum redundarent. Hæ sunt autem aquæ illæ largissimæ, quas petra olim in deserto bis icta, sitienti populo fudit: de qua Apostolus ait: Bibebant autem de spirituali consequenti eos petra, petra autem erat Christus. Sicut enim petra illa virga percussa pereunti populo aquas propinauit (quibus eius sitim extingueret, & arentia corpora refrigeraret) ita Christus à patre propter scelus populi sui percussus, largissimas omnium gratiarum aquas pereunti mundo effudit: quibus animarum nostrarum sitim extingueret, cupiditatum æstum temperaret, sordes peccatorum ablueret, sterilémq. bonorum operum terram fecundis imbribus irrigaret. De hac autem petra Apostolus ait, quòd eos consequebatur, quos antè satiauerat. Quem locum Euseb. Emiss. breuiter exponens, ait: Qui de Christi biberit gratia, sequitur eum Christi misericordia, quæ illos potissimùm fouet, illos dirigit & comitatur, quos anteà gratiarum suarum participes effecit. Qua quidem ex re apparet, quàm sit spiritualis hæc petra magneti dissimilis: magnes enim ferrum ad se trahit; Christus verò Dominus propter ingentem amoris vim illos sequitur & comitatur, quos ardenti amore complectitur. Quod cùm alijs beneficiis faciat, tum maximè hoc diuino sacramento efficit, quo nobiscum permanet in æternum. Quo nomine sponsa in Cant. gloriatur, cùm ait: Dilectus meus mihi, & ego illi: qui pascitur inter lilia, donec aspiret dies, & inclinentur vmbræ. Hoc est, perpetuò mecum dilectus meus manebit, quamdiu diurnæ lucis & vmbrarum vicissitudo durabit. Felices igitur illi, qui horum temporum dignitatem agnoscentes, tantis diuinæ gratiæ opibus fruuntur, quas & perpetuò, & ad manum positas semper habent: infelices autem illi, qui hanc tantam salutis & felicitatis occasionē vitio suo vacuam abire patiuntur. Sed iam tempus est, vt sigillatim huius diuini sacramenti virtutes exponere incipiamus, quas Dominus in hodierna sancti Euangelij lectione sub cibi similitudine declarat his verbis:

1. Cor. 10.

Eus. Emis.

Dissimil.

Cant. 2.

Pars prior.

I.

CARO *mea verè est cibus, & sanguis meus verè est potus.* Dictio, *Verè*, bis hoc in loco repetita, tum huius mysterij (quod omnem humanæ rationis vim superat) certissimam virtutem, tum veram cibi naturam & proprietatem in eo esse declarat. Verè enim Dominicum corpus (quod hoc sacramento continetur) animarum cibus est: qui eas in spirituali vita alit atque sustentat. Hoc quippe sacramentorum nouæ legis propriū est, vt efficiant quod repræsentant: hoc est, vt intus in mentibus operentur, quod exterius in corporibus efficiunt. Hoc autem

in sacramento regenerationis apertè cernitur: quod quidem vt corpus lauat exterius, ita animam à cunctis peccatorum sordibus purgat interius. Ita fit, vt facilè quisque hoc externo symbolo admonitus, efficientiam atque virtutem sacramenti huius intelligat. Cùm ergo in vsu sacramenti Eucharistiæ fideles exterius cibum capere videamus, id planè hoc sacramentum in anima efficiet, quod foris ostendit. Si ergo exterius cibat corpus, consequens est, vt alimonia spirituali animam interius nutriat atque alat, & in spirituali vita conseruet.

Verùm vt quid sit spiritualis hæc vita, & quæ alimenti eius ratio atque natura, agnoscamus, sciendum est, triplicem in homine vitam reperiri; nempe vitam naturæ, deinde gratiæ, ac postremò gloriæ. Et prima quidem illa naturæ vita ad fideles pertinet & infideles, secũda ad solos fideles, tertia verò ad beatas animas quæ in cælo resident. Quia verò (vt in præcedenti concione diximus) omnia quæ vitam habent, cibum etiam habent quo in ea sustententur: hæc vtique triplex vita suum quoque cibum habet, quo alitur & conseruatur. Et quidem vitam naturæ cibus alit corporeus, qui nobis cum infidelibus atque adeò cum brutis communis est: vitam verò gratiæ Deus alit, in hoc sacramento sub panis imagine velatus: vitam autem gloriæ idem ipse in cælo aperta facie detectus. Ex hac igitur doctrina triplicis huius vitæ ordo atque processus colligi potest.

Simile. Quemadmodum enim sanguis (vt medici aiunt) ab hepate primum in cor ascendit, in quo deinde calore cordis cõcoctus perficitur & nobilitatur; atque in hunc modum præparatur ad perfectissimam atque vltimam formam in cerebro suscipiendam (ex qua sic perfecta & nobilitata, nobilissimi spiritus, nempe animales oriuntur, quibus animantium corpora mouentur & sentiunt) ita planè summus ille rerum conditor & moderator homines virtute sua à vita quidem naturæ eleuat ad vitam gratiæ: qua perfecti, & sanctificati, idonei efficiuntur, qui ad vitam gloriæ prouehantur: in qua planè vltima & summa rationalis creaturæ perfectio sita est. Ad hanc verò vltimam & perfectissimam vitam sacramenti huius virtute disponimur ac præparamur. Per illud namque Christus Dominus in mente nostra habitans, eam in præsenti seculo facit sanctam, vt postmodum in cælo efficiat beatam: nunc exornat sua bonitate, ornaturus postea sua claritate: nunc illi spiritum adoptionis tribuit, vt postea cælestem hæreditatem filiis debitam largiatur. Vnde ipse ait: *Qui manducat hunc panem, viuet in æternum.*

Quòd si quæras, quónam modo sacramentalis hic cibus hominem in hac spirituali vita alat atq. conseruet, ratio in promptu est, quia huius sacramenti virtute diuina gratia piè illud

sumentibus

ſumentibus confertur; à qua conſtat virtutes omnes, omniaq. ſpiritus ſancti dona proficiſci, quibus omnes animæ vires ornantur, perficiuntur, atque roborantur, & ad omnia virtutum officia cæleſtibus præſidiis inſtruuntur, & contra peccati vires armantur; vt ſic tandem in ſpirituali vita homines conſeruari, & à peccati morte immunes eſſe valeant.

Eſt etiam cibi proprium non vitam modò ſuſtentare, ſed comedentem etiam oblectare. Naturæ quippe autor & conſeruator Dominus, vt ad neceſſariam humanæ vitæ refectionem homines incitaret, hac voluptatis illecebra eos alliciendos curauit, ne id negligerent, ſine quo vitam tueri non poſſent. Quòd ſi is hac prouidentia vſus eſt, ne mortalis corporis vita cibo deficiente deficeret, quantò magis ea vti debuit, ne cæleſtis hic cibus animabus deeſſet: à quo non mortalis, ſed ſpiritualis & æterna vita pendet? Non dubium igitur, quin quo maior animæ quàm corporis excellentia eſt, maiorque ſpiritualis huius cibi quàm corporis neceſſitas, eò maior dulcedo eius atque ſuauitas exiſtat. Hinc D. Thom. ſacramenti huius ſuauitatem à nemine explicari poſſe confirmat, propterea quòd in ea ſpiritualis dulcedo in ſuo fonte, hoc eſt, in Deo ipſo guſtetur. Qui quidem effectus adeò latè patet, vt ne ipſe quidem gratiarum omnium fons Dominus hoc fructu caruerit, cùm cæleſtem hunc panem in nouiſſima cœna cum diſcipulis manducauit. Non enim gratiæ augmentum recipere poterat, cuius erat immenſa gratia: ac multò minus vires contra peccatum, qui nullo modo peccare poterat. Quid igitur? Certè ineffabilem quandam ſuauitatem atque dulcedinem ſacramenti huius communione percepit. Sicut enim diſcipulis ab euangelizandi officio redeuntibus, exultauit in Spiritu ſancto: ita modò ac multo etiam magis exultauit, cùm hoc ſacramentum ſumpſit, & illud ad generis humani ſalutem inſtituit. S. Thom.

Quòd ſi multi eorum qui hunc cæleſtem panem ſumunt, hac ſuauitate minimè perfruuntur, non hoc ſacramenti virtuti, ſed ſibi ipſis imputare debent, qui ad illud minus deuoti, minuſque parati accedunt. Rectè enim D. Auguſtinus Chriſtum Dominũ purgatæ mentis ſapientiam eſſe dixit: quippe qui non plenè ſapiat, niſi his qui purgatum animæ palatum, hoc eſt, à terrenarum voluptatum contagio purum geſtant. Vnde ſicut manna illud (quod ſacramenti huius typum gerebat) nequaquam patribus conceſſum fuit, donec omnis, quam ex Aegypto extulerant, farina conſumpta eſt: ita neq. mirabilem cibi huius ſuauitatem experiri perfectè datur, niſi his qui farinæ Aegypti, hoc eſt, ſeculi voluptatibus renunciantes, in vno Deo amorem omnem atque omnes delicias ſuas poſitas & conſtitutas habent. Auguſt. in Medit.

habent. Horum autem (cùm ad hanc mensam Domini accedunt) quanta sint gaudia, quæ deliciæ, quæ suauitas, qui cordis iubilus, nulla certè vis orationis exprimere poterit. Cùm enim gaudium (vt Philosophi tradunt) ex rei dilectæ præsentia oriatur, quo gaudio mens illa quæ Christi amore flagrat, complebitur, cùm ipsum intra se recipit? cũ eius præsentia fruitur? cùm quibusdam purissimæ dilectionis brachiis illum amplectitur & stringit, pedibusque eius prouoluta, dulcissima illis cum Maria Magdalena oscula figit? cùm dicere iam cum sponsa valet: In-
Cant. 3. ueni quem diligit anima mea; teneo, nec dimittam. Quæ ibi tunc cantica resonant? quæ laudes? quæ gratiarum actiones in voce exultationis & confessionis? Quo charitatis ardore animus flagrat? quo iubilo cordis mens tripudiat? qua suauitate animus reficitur & satiatur?

Ex hac autem spirituali dulcedine atque suauitate duo effectus, qui inter se videntur contrarij, consequuntur, nempe fames simul atque satietas: quæ duo etiam in beatis in cælo re-
Pet. Da. gnantibus inueniuntur. De his namque Petrus Damianus in hymno ait: Auidi & semper pleni, quod habent, desiderant: non satietas fastidit, neque fames cruciat: inhiantes semper edunt, & edentes inhiant. Cùm ergo in hoc sacramentorum omnium maximo idem sit qui in hac vita fideles pascit, & quo in altera beati fruuntur; non adeò mirum est, si iidem ex eodem fonte effectus consequantur. Qui tamẽ effectus in perfectis viris maximè reperiuntur. Sunt enim nonnulli vsque adeò ab omni vitiorum & terrenarum voluptatum fece purgati, adeóq. in Dei amore feruentes, vt quo tempore cælestem hunc panem sumunt, tanto spiritus gaudio, tantáque vtriusque hominis dulcedine & suauitate compleantur, tantáq. animi pace & iucunditate fruantur, vt se nihil amplius in hac vita desiderare dicant, quàm quod habent. Quódque mirabilius est, non modò spiritus ipse (qui hac diuina suauitate præcipuè fruitur) sed ipsa etiam caro (quæ natura sua nihil nisi carnalia bona tanquã sibi cognata atque familiaria concupiscit) suauitatis huius dulcedine illecta, cætera bona contemnit, vt pleniùs hac tanta suauitate reficiatur. Neque hoc mirum aut incredibile cuiquam videri debet. Perfectis namq. viris Dominus in hoc etiã mortali corpore degentibus, velut quandam futuræ gloriæ prælibationem in hoc spirituali conuiuio frequenter exhibet. Quo
Dionys. fit, vt D. Dionysius ineffabiles futuræ gloriæ delicias ex huius sacramenti deliciis coniicere doceat. Sic enim ait: Iesu felicissimam in cæli societatem de sacrosancti mysterij communione coniicias. Si enim ita se is hominibus in terra communicat (vbi caro spiritui repugnat, amor friget, virtus languet) quid in
cælo

cælo faciet, vbi eſt amor purus, & ſtatus ſecurus, nec in homine quicquam eſt, quod diuinis illuminationibus atque deliciis impedimentum præſtet? Hoc vtcumque coniici poteſt, explicari verò nulla oratione poteſt.

Verùm ex hac ipſa incomparabili dulcedine ac ſuauitate vehementiſſima quædam fames eiuſdem panis edendi naſcitur. Quomodo enim non vehementiſſimè pia & pura mens, ſpiritualibuſque cum Chriſto nuptiis deſponſata, id ſumere cupiat, quod tantæ ſibi felicitatis, charitatis, puriſſimæque iucunditatis materiam præbuit? Quæ quidem fames in purgatis mentibus tanta eſt, vt vel vnius diei ſpatium (quo ſacra illis communio interdicitur) inſtar multorum dierum eſſe videatur. Hoc autem quis veſtrum, fratres, credat, aut quis æquis auribus audiat? Sed quid minus de ineffabili diuinæ mentis bonitate, deque ſummi huius ſacramenti virtute & maieſtate credi par eſt, vbi omnipotens illa maieſtas in mentem deſcendit ab omni carnali & terrena labe purgatam?

Quæ hactenus diximus, fratres, huic diuino myſterio, quatenus animarum cibus eſt, conueniunt. Vt cibus enim alit, reficit, & oblectat animam. Sunt alia multa, quæ illi conueniunt, propter immenſam eius qui in eo continetur, virtutem & dignitatem. Inter quæ primum eſt, quotidianorum defectuum & negligentiarum (ſine quibus hæc vita non tranſigitur) remiſſio. Cùm enim (vt Diuus Chryſoſt. annotauit) Chriſtus Dominus Chryſoſt. Apoſtolos ſuos in quotidiana oratione dicere præceperit, Dimitte nobis debita noſtra: quis ab huiuſmodi debitis liberum ſe in hac vita fateatur? In horum autem remedium piiſſimus & ſapientiſſimus animarum medicus hoc diuinum ſacramentum inſtituit: quod cùm (teſte Dionyſio) ſpiritualis ignis ſit, has ve- Dionyſ. nialium peccatorum ſtipulas vi ſua exurit atq. conſumit. Quæ res nos ad frequentiorem eius vſum excitare deberet: vt quæ delicta frequenter admittimus, frequenti huius ſacramenti vſu atque virtute diluamus. Quod quidem Diuus Ambroſius Ambroſ. admonet his verbis: Si quotieſcumq. effunditur ſanguis Chriſti, in remiſſionem peccatorum effunditur, debeo ſemper accipere: qui ſemper pecco, debeo ſemper habere medicinam. Idémque alibi: Qui vulnus habet, medicinam deſiderat. Vulnus eſt, quòd ſub peccato ſumus: medicina eſt hoc venerabile ſacramentum. Adiiciam & aliam non minus ſuſpiciendam virtutem. Tanta enim huius ſacramenti virtus eſt, vt quamuis ipſum non mortuorum, ſed viuorum ſacramentum ſit (manducare enim non ad mortuos, ſed ad viuentes pertinet, ideoq. à viuentibus non à mortuis in peccato ſumi debeat) interdum tamen euenire poterit, vt mortuas quoque in peccato animas

ad vitam reuocet spiritualem, hominemque ex statu damnationis in salutis æternæ statum transferat. Id verò accidit (vt D. Thom. autor est) vbi homo nec affectum nec conscientiam lethalis peccati habet. Quam eius sententiã Adrianus Pontifex his verbis explicat: Cùm quis oblitus est peccati mortalis, & discussa cõscientia, facit quod in se est pro amotione indignitatis, quæ est per mortale peccatum, non peccat accedendo etiam in mortali peccato; sed sæpè veniam consequitur ratione operis operati ipsius sacramenti: quo casu locum habere videtur illud August. Hoc sacramentum non solùm cibat quos reperit viuos, sed etiam viuificat mortuos. Hactenus ille. Ex hac autem mirabili huius sacramenti virtute magnam certè fiduciam atque solatium concipere possunt quicumque frequenter & religiosè ad illud accedunt. Quamuis enim nemo sciat, vtrum odio an amore dignus sit; quicumque tamen discussa prius conscientia, deuotè & frequenter hoc cælesti medicamento vtitur, piè saltem coniicere poterit, aliquando se ea animi præparatione accessisse, vt gratiam & vitam, qua fortè carebat, eius virtute perciperet. Licet enim soli Deo illa animi dispositio nota sit, qua sacramentum hoc gratiam sumenti confert (vnde gratiæ incertitudo colligitur) qui tamen frequenter accedit, verisimile est sic interdum accedere posse, vt quam antea gratiam minimè acceperat, tunc accipiat. Simile enim quiddam his contingere videtur, quod iis qui se sagittis ad signum exercent, in quod si multas iterum atque iterum sagittas iaculentur, vna saltem aut altera collimabunt, scopumque attingent.

D. Thom. Adrian.

August.

Simile.

Secunda pars de frequentiori huius diuini Sacramenti vsu.

II.

Ex his quæ hactenus dicta sunt, fratres, facilè quisque intelligere poterit, primùm quidem, qua animi puritate ad hoc sacramentorum omnium maximum accedendum sit, in quo cum vero Domini Saluatoris corpore tota diuinitatis plenitudo inhabitat. Deinde illud etiam liquet (quando tam varia & multiplex virtus in eo ad animarum sanctificationem est) qua auiditate, quaque frequentia ad illud accedere debeamus, vt tantorum bonorum participes efficiamur. Sed alia tamen vtilitatis, alia necessitatis ratio est: hæc enim vehementius exstimulare atque vrgere homines solet. Communionis verò necessitas ex concupiscentiæ nostræ morbo intelligi potest. Quod enim hæc assidua infestatione deuastat, assidua etiam huius sacramenti virtute instaurandum est: vt sit in nobis quod semper reparet, quod corruptæ naturæ morbus semper absumit. Id

autem

autem ad hoc sacramentum præcipuè pertinet: cuius proprius ac singularis effectus esse dicitur spiritualis refectio. Quo nomine significatur, quod quemadmodum corpora nostra corporeo cibo reficiuntur ac reparantur (dum quod naturalis calor incessanter absumit, quotidianus cibus reparat) ita planè quod in nobis ardor concupiscentiæ ad carnalia bona sollicitans consumit, cælestis hic cibus virtute gratię, quam nobis confert, redintegrat atque instaurat. Quamuis autē omnia nouæ legis sacramenta gratiam dignè suscipientibus conferant, & omnia nos ad spiritualem vitam tuendam adiuuent; hoc tamen sacramentum singularem ad hoc supra cætera virtutem habet. Singula enim sacramenta supra gratiam (quæ communis omnium effectus est) proprios effectus & virtutes habent, quibus à se distinguuntur. Constat autem (vt modò diximus) proprium huius sacramenti effectum esse, spiritualem animarum refectionem: ideoque supra cuncta alia (quæ ad alios effectus destinantur) ad spiritualem vitam conseruandam maximè iuuat. Simile.

Ex hac autem eius virtute atque singulari effectu, quanta esse illius frequentia debeat, apertè colligitur. Medicorum enim dogma est, vbi morbi causæ permanentes sunt, remedia quoq. permanentia esse debere. Vnde eos qui immoderato hepatis calore laborant, frigidioribus semper cibis vti, & calidis abstinere perpetuò iubent. At intra pectus nostrum, fratres, peccati fomitem nobiscum semper circumferimus, quem Apostolus peccatum vocat, quia & ab originis peccato manauit, & ad peccatum sollicitat, dum flagrantissimo cupiditatis ardore, ea quæ carnis & mundi sunt (nempe opes, honores, voluptates, & omnia deliciarum genera) concupiscit, & omnia quæ carni molesta sunt (quamuis iustissima & honestissima sint) simili ardore & contentione fugit. Quocirca si hic peccati fomes, si hoc malorum omnium seminarium intra nos est, nósque ad malum adeò potenter inclinat, quis non videt, assidua reparatione instaurandum esse, quod iam assidua impugnatione impetitur atque laceratur? Hoc autem qua ratione commodius, quàm frequenti huius sacramenti communione fiet, quod ad hoc præcipuè ab ipso salutis nostræ medico & autore fuit institutum? Simile.

Qua ex re satis liquet, quantopere accusari illorum socordia debeat, qui se ad saluberrimum hoc infirmitatis humanæ remedium piè & religiosè frequentandum præparare negligunt. Quòd si hi meritò accusandi sunt, quantò magis illi qui non modò ipsi hunc viuificum & salutarē cibū sumere nolunt, sed eos etiā qui paulo frequentius sumunt, obiurgant, mordent, & vel temeritatis & audaciæ, vel hypocrisis & vanitatis accusan-

tes à summi huius beneficij participatione retrahunt? Quorum quanta sit cæcitas atque diuinarum rerum ignoratio; admirabiles huius sacramenti virtutes & effectus, quos hactenus recensuimus, facilè declarant. Quid enim dementius, imò verò quid crudelius, quàm à tãtis diuinæ gratiæ opibus & auxiliis, à tam

Simile. multis infirmitatis & imbecillitatis humanæ remediis, atque adeò ab ipsa æterna vita homines auocare? Quis vnquam demiratus est, quòd æger pergat ad medicum, pauper ad diuitem, sordidus ad fontem, vulneratus ad vnguentariam officinam, vt vulneribus suis remedium quærat? Quonam modo qui Christianus es, fidei tuæ dogmata prorsus ignoras? An te latet omnes homines per vnum hominem fuisse ad mortem damnatos, & per vnum hominem à morte redemptos, & ad sempiternam vitam euocatos? An ignoras sacramenta ipsa velut canales esse à Christi latere deriuatos, per quos sacratissimæ passionis eius opes & virtutes ad nos fluunt atque dimanant? Quæ sunt autem opes istæ, nisi gratia, charitas, peccatorum remissio, robur spiritus, virtutes omnes, & omnia deniq. infirmitatis nostræ medicamenta atque remedia?

Cæterùm si isti meritò accusandi sunt, qui clanculariis detractionibus infirmorum mentes à remediis ad salutem nostram diuino munere institutis auocant; quid de aliis censendum est, qui nescio qua ratione inducti, aduersus omnes qui sacramenta frequentant, infensi sunt: quando eos partim publicis vocibus, partim aliis etiam indignis modis vexant, & ab hoc pio studio retrahere conantur? Valde certè mirandum est, eos qui populum hoc salutari cibo pascere, his præsidiis armare, hac medicina eius vulnera curare, hoc lacte nutrire, his dapibus saginare, his diuinæ gratiæ opibus ditare, & verbis, exemplis, atque omni ratione ad has epulas inuitare deberent; hos contrà quibus possunt artibus, sub quodam pietatis velamine his tantis opibus velle priuare. Quòd si grande nefas est, ex hac vita hominem sine cęlesti hoc viatico migrare; cur indignum iudicant, hoc salutari præsidio illos communiri, qui in ea inter tot laqueos & pericula manent, cum antiquo serpente, cum mũdo, cum prauis hominibus, cum ipsa carne, & cunctis eius plusquam tyrannicis cupiditatibus certaturi? Quòd si dicas fieri posse, vt moriturus qui nondum in statu salutis erat, huius sacramenti virtute (quod aliquando euenire constat) in eo reponatur: num igitur viuentibus non est etiam necessarium, à statu damnationis in statum salutis reuocari? Vnde ergo hoc persecutionis genus aduersus pios homines in Ecclesia manauit? Qui certè re-

2.Reg.19 spondere meritò cum tribu Iuda possent: Numquid comedimus aliquid ex Rege, aut munera data sunt nobis? Hæc planè accusatio

accusatio in nonnullos eorum cadere posset, qui pretio inducti, rem diuinam faciunt, aliàs fortasse non facturi: quos tamē huiusmodi detractores non accusant. Sed qui frequentiùs hoc sacramentum percipiunt, quod terrenum lucrum ex hoc officio nisi perditorum hominum scōmata & conuicia reportant?

Et mihi quidem huius rei causam paulo attentiùs considerantj vix alia sese offert, quàm quòd intelligēs salutis humanæ hostis nulla esse aduersus ejus vim potētiora arma quàm diuina sacramenta, toto contra ea malignitatis suæ impetu armatur, vt vel ea funditus euertat, vel eorum salutari fructu fidelibus interdicat. Nec contentus rudis & indoctæ plebeculæ impugnatione, armat etiam quorundam eruditorum linguas; non omnium quidem, sed eorum quorū scientia inflationem magis, quàm deuotionem & pietatis ardorem parit. Magnum enim communibus rebus periculum imminet, cùm scientia timore Domini nudata, autoritatem in Ecclesiâ obtinet. Quomodo, quæso, istis nunquam illa nascentis Ecclesiæ priora elementa in mentem veniunt, quando fideles (Luca referente) Act. 2.
quotidie perdurantes in templo, & frangentes circa domos panem, sumebant cibum cum exultatione & simplicitate cordis collaudantes Deum? De quo quidem pane paulò antē dixerat, Erant perseuerātes in doctrina Apostolorum, & communicatione fractionis panis, & orationibus. Qua ex re apertè colligitur, orationis studio & quotidiano huius sacramēti vsu Ecclesiam adoleuisse, & in eam virtutis & roboris magnitudinē excreuisse, vt contra omnem mundi & inferorū potētiam stabilis & inconcussa permaneret. O deplorandam nostrorū temporū conditionem! Num, quæso, cum tempore aut sacramentorum virtus obsoleuit, aut fidei nostræ dogmata mutata sunt, vt quæ eo tempore probamus, & commēdamus, & laudibus in cælum tollimus, in nostro seculo accusemus & vituperemus? De hoc enim piorum studio video quoque nunc dici posse, quod olim de fidei nostræ religione dictum fuit: nempe, De secta hac Act. 28.
manifestum est quòd vbique ei contradicitur. Vbique enim hæc religiosa consuetudo suos habet cauillatores, qui aduersus sacramentorum frequentationem oblatrare non cessant.

Sed ais: Inter eos qui piè & religiose ad hoc sacramentū accedunt, multi sunt qui vel frequētiùs quàm par erat accedunt, vel fortassis indignè accedunt, & ita pereunt. Quanto, quæso, plures erunt, qui si accederent, nō perirent? Horū quidē perexiguus & incertus est numerus: illorū verò penè infinitus & manifestus; vtpote quos scelerata vita manifestos facit. Vtriusque autem periculi rationem prudentissimè D. Ambrosius cum Ambros. lib. de sacram. c. 6.
Deo agēs exponit his verbis: Graue est, quòd ad mēsam tuam

Domine, mundo corde, & manibus innocentibus nõ venimus. Sed grauius est, si de peccatis metuentes, sacrificium non reddamus. Hęc Ambrosius; qui his verbis aliorũ quidem audaciam, aliorum immodicum timorem notauit: qui tamen vehementius illos accusat, qui nimio timore seipsos hoc tam salutari remedio priuant. Diuus verò Bernardus vtriusque rei periculum breuiter complexus est, dicens: Væ ei qui non communicat, & væ item ei qui indignè communicat. Hoc autem periculum pius homo vitat, si infirmitatis & imbecillitatis suæ, & periculorũ (inter quæ assiduè versatur) conscius, ad hoc salutis nostræ præsidiũ, ad hoc infirmitatis humanæ medicamentum, ad hanc salutarem mensam, quam nobis Dñs aduersus omnes qui tribulant nos, præparauit, quanta potest animi & corporis puritate cum timore & tremore accedit. Augent autem animum nobis illa Diui Augustini verba: Si non tanta sunt crimina, vt propter ea quis excommunicandus sit, non debet à medicina corporis Dñi se subtrahere. Auget etiam Diuus Bonauent. qui non ideò nos ad hoc sacramentum accedere debere ait, vt sanctitate nostra nos Dominum sanctificemus, sed vt ipse contrà sanctitatis suæ virtute sanctificet nos. Auget item Dauid Rex, qui quamuis inspecta Ozę morte (quòd arcam Domini cõtigisset) metu correptus, noluit eam in domum suam adducere: vbi tamen Dominum hospitis sui domum (ad quam arca deducta fuerat) magnis beneficiis affecisse cognouit, eam in domum suam aduexit, vt benedictionis huius particeps efficeretur.

Bernard. | August. in Epist. ad Ianuar. | Bonauent. | 2. Reg. 6.

Hæc tã multis à me dicta sunt, fratres, quia cùm ex Catholicę fidei doctrina certò sciamus, innumeros esse huius diuini sacramenti effectus atque virtutes, quibus animarum salus constituitur; nihil esse constat, quod magis ad hanc salutẽ retinendã & cõseruandã expediat, quàm ad illud puro & religioso corde frequenter accedere. Verè enim vt corpora cibo, ita mentes nostrę hac cęlesti alimonia viuũt: nec modò viuũt, sed omnibus etiã virtutũ & gratiarũ opibus in dies augentur & cumulantur.

Sed aduersus hanc sententiam obiiciet aliquis, multos esse, qui frequenter hoc cælesti cibo pascantur, & multos item ex sacerdotibus, qui ad hanc quotidie mensam accedant, cùm tamen nihilo aliis meliores atq; sanctiores euadant. Non abnuo ita esse. Verùm hoc nullũ in sacramento defectum, sed sumentium indignitatẽ arguit. De ipso enim Ecclesia in hac sollẽnitate canit: Sumunt boni, sumunt mali, sorte tamen inęquali, vitæ vel interitus. Vt enim idem ignis & ceram mollit, & lutum durat: ita hoc sacramentum idem in se manens, aliis salutis & vitæ autor, aliis mortis occasiô fit. Celebris enim Philosophorum sententia est, actus actiuorum esse in patiente disposito.

Simile.

Vnde

Vnde liquet, causas omnes siue naturales, siue etiam supernaturales (qualia sacramēta nostra sunt) varios effectus pro varia materiæ siue subiecti dispositione producere. Vt hoc autem apertiùs intelligatis; quid paucis antehac diebus euenerit, vobis exponam. Vir quidam singulis quibusque mensibus sacram Eucharistiam, præmissa prius peccatorum confessione, sumebat, nec tamen pristinam secularis vitæ licentiam & consuetos mores deserebat. Quod cùm quidam eius amicus vir doctus & pius vehementer admiraretur, his cum illo verbis egit: Cùm omnes qui ad hæc diuina mysteria frequentiùs accedunt, castigatius & rectius viuere soleant, & mores mutent, si fortè liberiùs antè viuebant; quomodo tu, qui eadem sacramenta singulis mensibus frequentas, vix vlla in re mutatus es? Cui ille rem omnem amicè declarans, Hoc, inquit, in causa est, quòd ad hæc mysteria nō tam deuotionis affectu, quàm necessitate quadam constrictus venio. Voueram quippe olim me Hierosolymam profecturum. Cuius voti cùm me postea pœnituisset, & facultatem ad eius commutationem impetrassem, in hoc religionis officium illud mihi sacerdos quidam commutauit. Ita fit, vt ego magis necessitate adactus, quàm pio deuotionis studio inductus, ad hæc sacramēta accedam: ideoque nihil mirum, si nō in me efficiant, quod in eos qui piè & religiosè illa sumunt. Hoc exemplo, fratres, propositæ quæstioni puto me plenè satisfecisse, & causam indicasse, cur multi eorum qui cōmunicant, & multi item eorum qui quotidie sacrum Domini corpus consecrant & conficiunt, nihil hoc tam salutari medicamenro proficiant, atque vtinam non multum etiam deficiant! Sacra enim illa mensa alijs quidem imbecillitatis remedium, aliis verò iudicium est. Hæc autem ideo cōmemorare volui, fratres, vt nemo credat me ita ad frequentiorem huius sacramenti sumptionem adhortari, vt non etiam illos perterrefaciendos putem, qui ad illud minus piè & religiosè accedūt, siue illi sacerdotes sint, siue nō sint. Video enim esse nōnullos, qui partim ex prescripta quadā legum suarum necessitate, partim ex sola consuetudine, aliorum videlicet cōmunicātium exēpla, dissimili tamē affectu atq. deuotione, sectari volentes, ad illud frequenter accedūt. Vt quidā ergo excitandi sunt, ne immodico timore correpti, ab hac sacra mensa recedant: ita alij perterrefaciendi, ne ad illam indignè accedant. Vtrosque igitur in cōmune hortamur, vt casto & puro corde, vt nuptiali charitatis veste induti, vt reuerentia timidi, deuotione alacres, charitate feruētes, cōtritionis affectu humiles, positis odijs atque dissidijs viuificum Domini corpus accipiant: vt ipso eos dirigente, & clauū vitæ moderante, ad optatum tandem felicitatis æternæ portum peruenire mereantur.

IN EODEM FESTO SACRATISSIMI CORPORIS CHRISTI, CONCIO tertia: quæ primùm virtutes & effectus ſacræ Euchariſtiæ explicat, non modò quatenus ſacramentum, ſed etiam quatenus ſacrificium eſt. Deinde docet harum virtutum experimento piorum mentes in huius ſacramenti fide magnopere confirmari. Tertio verò loco, qua frequentia ad hoc diuinum ſacramentum accedere debeamus: & qua animi puritate illud ſit à nobis percipiendum, exponit.

THEMA. *Caro mea verè eſt cibus.* Ioan. 6.

SVNT tam multæ ac variæ, fratres dilectiſſimi, huius diuini Sacramenti virtutes, ſunt in eo tot charitatis incitamenta & ſumma beneficia, vt ſi vitam omnem in eis commemorandis expenderemus, nullo ea ſermone complecti infirmitas noſtra poſſet. Cùm autem multa iam in ſuperioribus concionibus dicta ſint, adhuc alia explicanda ſuperſunt, quæ ad venerationem, amorem, & frequentiorem eius vſum nos incendere poſſunt; quæ in præſenti concione tractare conſtitui. Quod vt piè & religioſè perſequi valeam, communibus votis (quando communis agitur cauſa) cæleſtem opem, ſacratiſſimæ Virginis interuentu, ſuppliciter imploremus.

AVE MARIA.

Quamuis ſupernus ille mundi conditor & gubernator, vt per ſe ſine vllius creaturæ miniſterio omnia condidit, ita eadem ſolus gubernare potuiſſet: vt creaturas tamen quas ipſe condidit, dignitatis ſuæ participes faceret, eas ad regni ſui conſortium aſciſcere dignatus eſt, in efficientium cauſarum ordinem eas redigens, vt cum eo pariter mundum adminiſtrarent. Inter has autem efficientes cauſas ſeptem ſtellas (quas ob id ipſum quòd vagæ & erraticæ ſint, Græci planetas vocant) præcipuè delegit: quarum virtute atq. influxu hæc inferiora mundi corpora gubernaret. Ex his ergo aliæ pluuias demittunt, aliæ ſerenitatem, aliæ ventos ex occultis terræ vaporibus proferunt: aliæ mari, fontibus & fluminibus præſunt; aliæ frugibus & plantis, cæteriſq. quæ ex terræ gremio producuntur. Sicut ergo mundi conditor

di conditor naturam vniuersam his præcipuè septem sideribus administrat: ita Ecclesiam suam totidem sacramentorum virtute gubernat, regit atq. fecundat. Cùm enim idem sit tũ gratiæ tum naturæ autor; nihil mirum, si eũdem numerum & ordinem in vtriusq. rei administratione voluerit retinere. Vt autem septem illæ stellæ in corporibus; ita septem hæc sacramenta varios affectus in mentibus efficiunt: quos longum esset hoc in loco recensere. Quemadmodum verò inter hæc septem sidera præstantissimus est sol (à quo stellæ cæteræ & lucem & virtutem trahunt) ita inter septem Ecclesiæ sacramenta, sacra Eucharistia principem locum tenet (vtpote in qua ipse sacramentorum autor & institutor est) à quo tanquam à Sole iustitiæ & fonte gratiæ cætera sacramenta gratiam atq. virtutem sortiuntur. Vt autem inter planetas is qui Luciferi nomen obtinet, solem semper siue occidentem siue oriẽtem comitatur: ita Confessionis sacramentum sacræ Eucharistiæ indiuiduus comes & veluti pedissequus est: vtpote quod mentis nostræ domicilium purgat, vt in eo sacra Eucharistia collocari dignè possit. Hęc autem duo præstantissima sacramenta, quæ iterari quotidie possunt (cùm cætera partim rarò, partim nũquam iterẽtur) vehementer ad animarũ salutem constituendam atq. seruandã adiuuãt: quandoquidẽ quotidiana hac repetitione & frequẽtatione quotidianis morbis & necessitatibus nostris medicinã faciunt.

Et quidem confessionis sacramentum mentes nostras vel à peccatorum morbis sanat, vel à morte etiam ad vitam reuocat. Vnde sacramentum hoc, sicut & baptisma, mortuorum esse dicitur, quòd vtriusque sit peccata remittere, hoc est, animas in peccato mortuas (quæ tamen diuinæ gratiæ obicem non apponant) ad spirituale vitam excitare. Cæterùm ne perceptam his sacramentis vitam amitteremus (quã amittimus cùm in mortifera peccata labimur) Eucharistiæ sacramentum sapientissimè à cælesti animarum medico institutum est: quòd vitam aliorum sacramẽtorum virtute partam tueatur, atq. à mortiferis peccatis puram immunẽq; conseruet. Itaq. duo illa sacramenta ad præterita peccata delenda præcipuè seruiunt, hoc verò etiam aduersus futura mẽtem munit & armat. Est enim intra nos, quamdiu viuimus carnis concupiscentia, & peccati fomes, qui nos frequẽtissimè ad malum solicitat, aduersus quem huius sacramenti virtus cælestem nobis vim atq. opem confert. Nec concupiscentia solùm, sed ipsæ quoque res humanæ, inter quas versamur, quibusq. per amorem inhæremus, mentem sæpe nostram inficiunt, & à spiritualium rerum studio & amore auocant. Vt enim in corporeis rebus qui res sordidas tractant, Simile.
ipsi etiam earum contactu sordidantur: ita vbi mẽs nostra im-

moderato amore terrenis rebus adhæreſcit, ipſo vtique amoris huius contactu inficitur & maculatur. Quocirca ſapienter diuina prouidentia infirmitati noſtræ conſuluit, quando puriſſimũ nobis Chriſti Domini corpus in Eccleſia propoſuit: cuius contactu non modò contractas ex humanarum rerũ conuictu maculas elueremus, ſed puritatis quoq. eius participes efficeremur.
Simile Aiunt in nobili quadam Hiſpaniæ ciuitate duo inſignia xenodochia eſſe: quorũ alterum ægris decumbentibus, alterum à morbo conualeſcẽtibus prudenti conſilio excogitata & inſtituta ſunt: quo ſalus in altero parta, delicatioribus cibis, & molli cultu atque obſequio in altero firmaretur. Simile quiddã diuina ſapientia feciſſe videtur, quæ inter alia ſacramenta diuerſis functionibus deſtinata, duo hæc inſtituit, quorũ alterum ægris præcipuè mentibus curandis, ac mortuis etiam ſuſcitandis; alterum verò curatis iam, vel à morte ad vitam reuocatis deſeruiret: vt ſalus & vita alterius beneficio parta, alterius virtute conſeruaretur. Illud autem peccatorum confeſſione, hoc verò ſacratiſſimæ Euchariſtiæ perceptione fit: ſine cuius frequentiori vſu non ſine periculo ſpiritualis vita conſeruatur. Quo minus mirandum eſt, fratres, ſi multi ſalutem & vitam cõfeſſionis ſacramento perceptam protinus amittant: quando ab alterius ſacramenti vſu abſtinent, quo illam ſeruare debuiſſent.

I.

Eſt autem aliud huius ſacramenti propriũ ac peculiare, quod nulli cæterorum ſacramentorum conuenit: nempe quòd non modò ſacramentum, ſed etiam ſacrificium ſit: in quo nõ vitulos & agnos (vt olim in lege) ſed ipſum Dei filium (qui in cruce olim pro ſalute mũdi oblatus eſt) denuò immolamus. Hoc autem ſacrificium omnia veteris legis ſacrificia (quæ multa & varia erant) adũbrabant. In quo vno vera numinis placandi ratio perfectiſſimè continetur. Nec enim pecudũ ſtrages per ſe Deo grata eſt. At in ſacrificio, quo ſe vnigenitus Dei filius pro mundi ſalute immolauit, gratiſſima illi fuit ſumma eius obedientia, altiſſima humilitas, ardentiſſima charitas, perfectiſſima patientia, zelus diuinæ gloriæ flagrantiſſimus, cæteræque virtutes, quæ in hoc ſummo ſacrificio mirabiliter eluxerunt. Hoc autem ſacrificium Chriſtus Dominus in ara crucis obtulit, quo nos à Diaboli captiuitate redemit. In qua quidem redemptione (vt D. Ambroſius ait) ex nobis accepit, quod offerret pro nobis: vt nos ex noſtro redimeret. Magna verò humanæ naturæ gloria eſt, quòd in ea redemptionis noſtræ pretiũ inuentum fuerit. Petrus Apoſtolus, præcipiente ac monſtrante Domino, ſtatêrem in ore piſcis inuenit, quo cenſum excluit: Dominus autẽ in humanitate noſtra ſanguinis ſui pretiũ reperit,
Matt. 17.

quo generis humani commune debitũ persolueret. Quod quidē Clemens Alexãdrinus pulcherrima apis similitudine exprimit. Sicut enim, inquit, apis flores pomarij delibans, fauũ mellis conficit, quē velut pretium pomarij Domino pro delibatis floribus rependit: ita Saluator carnē nostrã assumens, ex ea fauũ mellis confecit, quo nos salutis & felicitatis suæ participes redderet. Hoc autē sacrificiũ prius quàm Dominus cruentum in patibulo crucis offerret, in extrema illa cœna incruentum obtulit, nobisque facultatē concessit, vt illud quotidie offerremus. Nihil enim minus in quotidiano Missæ sacrificio Deo Patri offerimus, quàm quod ille moriens in cruce obtulit, sed eundē Agnũ immaculatũ, eandem hostiam, eundemq; Dei Filiũ superno Patri præsentamus. Quo sacrificio nihil Deo gratius, nihilq; homini salutarius excogitari potuit. Cùm enim sacrificiũ hoc infinitæ virtutis sit, Patri quidē summã gloriã tribuit, nobis verò æternã salutē promeretur. Qua in re immēsa Dei nostri bonitas & charitas apparet, cui nõ satis fuit, fieri panem nostrũ, nisi etiã fieret sacrificiũ nostrũ, vt nos illũ tanquã panem viuũ, vitã æternã largientē, comederemus: & tãquã verũ & immaculatũ sacrificiũ Deo Patri pro sceleribus nostris offerremus.

Extat autem huius panis & sacrificij locupletissimum ac verè mirandum in Psalmo 71. testimonium: quem Psalmum omnes ferè Rabini de Messia interpretantur. Pro eo enim quod vulgata editio Græcæ respõdens habet, Erit firmamentũ in terra in summis montiũ, Paulus Burgensis Episcopus ait in trãslatione Chaldaica haberi, Erit placentula in capitibus sacerdotum. Quin & Rabinorum translatio atq; interpretatio nõ admodum ab hac sententia & translatione dissentiunt. Alij enim verterunt. Erit placenta frumenti in terra in capite montium: Alij verò: Erit sacrificiũ panis in terra in capite montium. Mõtes autem isti sunt, quos Chaldaica trãslatio superius citata appellat capita sacerdotum. Hi enim sunt montes illi de quibus paulò antè idem vates dixerat, Suscipiant montes pacem populo. Ex quibus interpretationibus non obscurè colligimus, Christum Dominum non modò panem esse quo in spirituali vita sustentamur, sed etiam sacrificium, quod æterno Patri pro sceleribus nostris offerimus. Cõstat enim vel ex ipsorum etiam Hebræorum traditione (vt modò diximus) de regno Messię in supradicto Psalmo agi: quem sacerdotem iuxta ordinem Melchisedec futurum Spiritus sanctus apertè in Psal. 109. testatur. Quemamodum enim in veteri lege omnia sacrificia, & animalium mortes verũ summi sacerdotis Christi sacrificium & mortem figurabant; sic ante legem etiam Melchisedec Rex simul & sacerdos panē & vinum Deo in sacrificium offerens,

Cle. Alex. Simile.

huius diuini sacramenti simul & sacrificij imaginem referebat. Ante verum enim & salutare mūdi sacrificium Pater æternus & Filij sui imagine gaudebat, & pios omnes (quamdiu veritas aberat) in his Filij sui imaginibus contemplandis & offerendis exerceri volebat. Magnum quippe verè diligentium solatium est, quamdiu dilectus abest, eius imagine ad viuū expressa oblectari. Vt ergo Melchisedec panem & vinum Deo in sacrificium offerebat (quod huius, vt diximus, nostri sacrificij typus erat) ita sacerdos noster Christus Dominus secundum eundem ordinem Melchisedec, verum panis & vini sacrificium in extrema illa cœna obtulit, cæterisque sacerdotibus offerendum reliquit. Hæc est enim illa placenta tritici, quæ in capitibus sacerdotum offerenda esse prænunciatur: quam quotidie supra capita nostra eleuamus, cùm sacram hostiam populo adorandam in sublime attollimus, ac Deo Patri offerimus. Neque ab hac interpretatione D. Hieronymi versio dissentit, qui pro Firmamento, Memorabile triticum transtulit. Quia enim Messias noster non frumenti copiam, aut terrenas opes, sed spirituales atque cælestes in mūdum erat importaturus, ideò memorabile hoc triticum, quod nobis ipse daturus erat, viuus ille panis est, qui in memoriam summi illius sacrificij consecrandus, sumendus, & Deo Patri offerendus exhibetur. Hoc igitur tam illustri testimonio ab ipsis veritatis hostibus accepto, & cōtra ipsos, & contra nostri temporis hæreticos vti iure possumus, quo & Ioannes Eckius, acerrimus fidei nostræ propugnator, aduersus illos non immeritò vsus est.

Ceterùm qua ratione hoc sacramentum etiam sacrificiū est, non solùm communicanti aut offerenti, sed etiam toti Ecclesiæ, pro qua offertur, viuificum & salutare est: nec viuis solùm, sed mortuis etiam, qui purgatorio igne pristinæ vitæ maculas diluunt, magnopere confert. Hinc autem colligere licet, sacerdotes qui quotidie Missam quanta possunt religione atque deuotione celebrant, vel à purgatorio igne liberandos, vel in eo certè aut breuiori spatio, aut leuiori pœna expiandos: quando quotidiana hæc oblatio, vt debitas defunctorum pœnas, ita quoque proprias offerentis abolet. Quod certè magnum quotidie deuotè Missam celebrantium solatium est.

II.

Quòd autē tam latè huius sacrificij & sacramenti virtus pateat, ex eo D. Thom. esse ait, quòd in eo non Christi virtus tantùm (vt in cæteris sacramētis) sed ipse Christus Dn̄s, gratiarum omniū autor, verè cōtineatur. Quocirca quidquid omnipotenti Christi virtuti tribuimus, huic etiam sacramento summo iure concedimus. Quod cùm ita sit, quis omnes eius virtutes & effectus

D. Thom.

effectus oratione consequi possit? Quis morbus, quæ mentis infirmitas, quæ necessitas erit, cui hoc cælesti medicamẽto occurri non possit? Hoc enim sacramentum (ea ratione quã paulo antè exposuimus) præterita quidẽ peccata delet, armat contra futura, minuit tentationes, regit affectus, illuminat fidem, confirmat spem, inflammat charitatem, excitat deuotionem, reparat animæ vires, exhilarat conscientiam, hominemq; meritorum Christi participem efficit. Hic est panis qui cor hominis confirmat, qui iacentes erigit, debiles confortat, consolatur afflictos, accendit tepidos, excitat pigros, curat ægrotos, ignorantesq; cælesti luce collustrat, ac deniq. (vt Petri Apostoli verbis vtar) homines diuinæ naturę consortes efficit. Videtis ergo, fratres, quàm copiosè diuina prouidentia animarum nostrarum saluti huius sacramenti virtute consuluerit.

Hæc autem omnia in seipsis experiuntur illi, qui quanta possũt deuotione, puritate mentis, & innocentia vitæ ad hanc cælestem mensam frequenter accedunt. Et quidem harum rerum sensu atque fructu sic in huius sacramenti fide solidãtur, vt nihil eis inter omnia fidei nostrę dogmata credibilius videatur. Vt enim cùm Magi Pharaonis Mosem viderunt ea signa edentem, quæ ipsi facere non poterant, digitum & virtutem Dei ibidem esse agnouerunt: ita cùm pij homines eos intra se diuini Spiritus motus & affectus sentiunt, quos neque natura, neque externa vlla vis edere queat, facilè his argumentis adducuntur, vt cælestem in hoc sacramento virtutem esse credant. Quo fit, vt quamuis hoc mysterium inter cætera fidei nostræ dogmata plura mirabilia contineat (quæ omnem humanæ rationis intelligentiam superant) ipsi tamẽ nihil libentius & firmius amplectantur. Cætera enim credũt, quoniam interno fidei lumine ad hoc impelluntur: ad hoc autem credendum, non modò fidei lumine, sed quotidianis etiam experimentis (quæ omnem superant admirationem) excitantur. Inde adeò fit, vt Simile.
quemadmodũ sol suo se lumine prodit, ita diuinum hoc sacramentũ (in quo ipse iustitiæ Sol delitescit) internæ lucis radijs, quibus piorum mẽtes illustrat, maiestatis suæ splẽdorem manifestet: atq;, vt D. Cyprianus ait, inuisibili efficiẽtia, virtutis diuinæ probet adesse pręsentiam. Hoc igitur argumento piorum Cypria. in serm.
mentes in huius sacramenti fide mirabiliter confirmantur.

Nec hoc solùm eos in hac fide solidat, sed illud etiam quod modo subijciam, quodque vestris animis vehementer infixum esse velim. Constat enim, inter omnia quæ Deo nostro diuinitatis iure attribuuntur, tria precipuè numerari, Bonitatem, Sapientiam, atque Potentiam: quæ omnia quãuis in eo paria sint (quia omnia vnũ sunt, paremq. omnia laudem & gloriam me-

reantur) bonitas tamen humano sensu atque iudicio gloriosior est. Quam etiã Dominus apud homines magis testatam & cognitã esse cupit: cuius rei gratia maiora & illustriora bonitatis suæ testimonia atq; opera edidit. Vt enim infinitæ potẽtiæ atq; sapiẽtiæ suæ testimonia præcipuè cõstitueret, solo volũtatis nutu mundũ condidit: vt verò immensas bonitatis suæ opes ostẽderet, tribus ac triginta annis inter homines versatus, ad extremũ propter illos in cruce pendẽs, vitã & sanguinẽ fudit. Quãtò ergo opus hoc illo maius & admirabilius est? Hoc ita constituto, ad hunc modum philosophari licet: Cùm Deus noster infinita bonitate præditus, imo & ipsa bonitas sit, maximeque proprium veræ bonitatis sit, omnes alios bonos atque sui similes facere (quemadmodum ignis proprium est, omnia in ignem, hoc est, in se vertere atque mutare) quid, quæso, magis immẽsam illam bonitatem decebat, quàm id sacramentum instituere, quod tantam vim habet ad homines bonos, hoc est, diuinæ bonitatis & sanctitatis participes efficiẽdos? Si dignum diuina maiestate opus esse credimus, cęlum terras, & maria condidisse, quorum obsequio hominum corpora nutriuntur & conseruantur: quantò immensa eius bonitate dignius fuit, sacramentum hoc instituisse, quo eorũdem animæ in spirituali vita nutrirentur & sanctificarentur? Si escam igitur cunctis animantibus creare nõ esse indignũ Deo prædicas; quomodo indignum erit, spiritualem hãc mentibus nostris escam prouidere? Quòd si creationis opus immensam eius maiestatem maximè decere credimus, quia infinitam eius sapientiam atque potentiam declarat: cur non sanctificationis opus magis illum decere credamus, quod immensam eius bonitatem apertissimè prædicat?

Sed obijciet aliquis infidelium, dicetque pios homines ideò & in virtutis studio, & in Dei amore proficere, quòd falso sibi ipsis persuadeant, Deum tanto illorum amore incẽsum fuisse vt se illis in cibum, quo in spirituali vita alerentur, tradere voluerit. Quis enim talem in Deo suo bonitatem & charitatem contemplans, non illum tota mente totisque viribus redamare contendat? Hac igitur persuasione concepta, quomodo non in Dei sui amore liquefiant? Quid huic ego obiectioni respondeam, quæso fratres, cogitationibus vestris mentibusque mandate. Nemo vtique infidelium negare poterit, quin potentior ad permouẽdos animos veritas rerum, quàm earum falsa persuasio sit. Si ergo tu tantam vim in hac Dei nostri charitate & bonitate ad inflammandos in eius amorem animos inesse putas, vt fallax etiam opinio & apprehensio mentes hominum eius amore incendat, & ad omne officium impellat, quantò magis hoc eiusdem rei veritas, & exhibita atque impensa charitas

ritas efficiat? Si tantum apud homines falsa opinio valet, quantò, quæso, veritas ipsa potentior erit? Quid ergo immensa illa bonitate dignius, quàm id effecisse, cuius vel sola apprehensio (vt infidelis sibi persuadet) tantam vim habet ad charitatem in Deum excitandam, omniaque virtutis officia exercenda? Hæc ratio, fratres (vt apertè quod sentio dicam) tãtam apud me vim habet ad huius diuini sacramenti fidem cõcipiendam, vt nullis hoc verbis explicare me posse sperem. Nec enim ego dignius Deo opus esse iudico mundum creasse, quàm hoc sacramẽtum instituisse. Non minus igitur credo ab immensa eius bonitate hoc sacramentum manasse, quàm mundum eius virtute & sapientia conditum fuisse. Si igitur hoc tantum diuinæ bonitatis opus in seipso aspicias, apparet incredibile: sin autem eius autorem consideres, desinet esse mirabile. Cesset igitur homo (vt D. Chrys. ait) mirari opus; attendat opificem, à cuius infinita bonitate hoc tantum opus emanauit. Chrysost.

III.

Nunc ad vos, fratres, orationẽ conuerto. Si tãtas diuinæ gratiæ opes sacramentũ hoc secum affert; quo, quæso, ardore, quo affectu, quo desiderio ad hoc tantum salutis nostræ remedium accurrere debemus, quod nobis post ascensum Domini in cælum in terra relictum est? Hoc enim nobis ex tot eius opibus & beneficiis præcipuè manet. Apostoli quidem, qui primitias spiritus acceperunt, quique ad fontem gratiæ propiùs accessérunt, multis aliis diuinæ gratiæ subsidiis ad iustitiam eruditi atque adiuti sunt. Illos enim Christi Domini præsentia, illos eius mirabilis doctrina aureo ipsius ore pronunciata, illos quotidiana miracula, illos clarissima virtutum Christi exempla, illos denique vita, mors, resurrectio, ascensus in cælum, & Spiritus sancti aduentus mirabiliter illuminabant, & ad omnium virtutum officia incendebant. Hæc autem omnia quodammodo transacta iam sunt. Quid ergo nobis ex aureo illo seculo relictum est? Certè cùm hæc omnia præterierint, hoc summum sacramẽtum, quod eo tempore à Christo institutum, & à fidelibus frequentatum fuit, hucusque manet, perpetuoque in Ecclesia manebit. Cur ergo maximum hoc, quod nobis superest, beneficium negligimus, quod felicissimi illius seculi dignitatem repræsentat? Quamuis enim tot temporum spatia exacta iam sint, eadem tamen modò Eucharistia nondum mutata, idem diuinum sacramẽtum, idem sacrificium, idem agnus immaculatus, idem Angelorum panis, idem illud sacrosanctum corpus & sanguis, idem effectus, & gratia, eademque postremò cœna Dominica manet: quæ ad finem vsque mundi duratura est. Sic enim Apostolus ait: Quotiescumque manducabitis pa- 1. Cor. 11

nem

nem hunc & calicem bibetis, mortem Domini annunciabitis donec veniat. Quocirca existimare debemus, fratres, cùm ad venerabile Eucharistiæ sacramentum accedimus, nos quoque cum discipulis in postrema illa Domini cœna esse præsentes, eodémque affectu & religione, qua illi, ante hanc mensam assistere. Idem enim est cœnam illam ad hoc vsque tempus continua successione durare, atque in illa præsentes extitisse, quādo hæc & illa vnica & eadem cœna est. Idem enim vtrobiq. agnus (vt diximus) idem vtrobique Angelorum panis sumitur.

Si tanta ergo huius sacramenti dignitas, tantáque per illud nobis salus & gratia confertur; quantum, quæso, accusari illorum socordia debet, qui se ad illud piè & religiosè sumendum præparare negligunt? Olim quidē initio nascētis Ecclesiæ frequētissimus erat hujus panis vsus. Omnes enim qui sacris mysteriis aderant (catechumenis dumtaxat, & energumenis, atque pœnitentibus exceptis) Christi corpus sanctissimum, vnà cum sacerdote percipere solitos fuisse, autor est inprimis Dionysius ille Areopagita, & Iustinus martyr, qui de baptismatis ritu agens, cōsueuisse inquit Eucharistiam dari à diaconis, omnibus qui præsentes aderant percipiendam, & absentibus deferēdam. Et paulo pòst, In more inquit positum fuisse diebus Solis, quos Dominicos appellamus, omnes qui in oppidis vel agris morabantur, vnum in locum conuenire, & precibus, scripturarumque lectione peracta, sanctificatum panem & vinum, qui aderant, percipere, & ad eos qui absunt, diaconis dari perferendum. Dionysij autem verba sunt: At verò Pontifex cùm diuina munera laude prosecutus fuerit, sacrosancta & augustissima mysteria conficit: & quæ anteà laudauerat, venerandis operta atque abdita signis, in conspectum agit, diuinaque munera reuerenter ostendens, ad sacram illorum communionem & ipse conuertitur, & reliquos, vt cōmunicent hortatur. Sumpta demum atque omnibus tradita communione diuina, gratias referens, finem mysteriis imponit. Hactenus Dionysius. Diuus verò Augustinus tractās illam Dominicæ orationis particulam, Panem nostrum substantialem da nobis hodie; de sacrosancta Eucharistia interpretatur, & illius frequentem vsum hac oratione commendat: Si quotidianus est panis, an post annum illum sumes? Accipe quotidie, quod quotidie tibi prosit. Sic viue, vt quotidie merearis accipere. Qui non meretur quotidie accipere, non meretur post annum accipere, Hæc ille. Huius autem extremæ sententiæ causam esse constat, quòd cùm sub illa panis specie diuina vis diuináque illa flamma delitescat, quæ mentes charitate inflammat: eò quidem minus dignè his cælestibus epulis quisque vescitur, quò se ab illis longiùs

Marginal notes: Dionys. Iustinus. Dionys. Aug. ser. Domini in mōte. Hæc verba sunt. Ambros. libr. de sacramē.

gius abduxit. Qui enim ab his sanctissimis dapibus diu abstinet, quomodo tam diuturna cælestis ignis absentia incalescet? Quod fuit in causa, vt D. Augustinus eos diceret nequaquam mereri post annum Eucharistiam accipere, qui non mererentur quotidie accipere. Processu verò temporis vsque adeò hic fidelium feruor atq. deuotio refrixit, vt etiam Diui Chrysostomi ætate non essent admodum multi, qui hæc diuina mysteria frequentarent. Quod vir sanctus grauissimè accusat his verbis: O consuetudinem! ô præsumptionem! ô sacrificium frustra quotidianum! Incassum assistimus altari: nullus est qui communicetur. Idémque alibi, Vnus, inquit, sit nobis dolor, hac esca priuari. August. Chrysost.

Sunt autem qui timoris & reuerentiæ prætextu negligentiam suam tueantur, indignos se esse clamantes, qui ad hæc tremenda mysteria accedãt. Qui dum in alteram foueam incidere verentur, si minus reuerenter sacram Eucharistiam sumãt, in alteram non minus periculosam incidunt, cùm ab illa prorsus discedunt. Hunc autem immodicum timorem Ioannes Cassianus adimere nobis nititur his verbis: Non ex eo debemus nos à Dominica communione suspendere, quia nos peccatores agnoscimus; sed ad eam magis est propter animæ medicinam & purificationem spiritus auidè festinandum: verumtamen ea humilitate mentis & fide, vt indignos nos perceptione tantæ gratiæ iudicantes, remedia potius nostris vulneribus expetamus. Alioqui nec anniuersaria quidem digna præsumenda est communio, vt quidam faciunt, qui in monasteriis consistentes, ità sacramentorum cælestium dignitatem & sanctificationem ac meritum metiuntur, vt existiment ea non nisi sanctos atque immaculatos debere præsumere, & non potius vt nos sanctos mundosque sua participatione perficiant. Qui profectò maiorem arrogantiæ præsumptionem, quam declinare sibi vidẽtur, incurrunt: quia vel tunc cùm ea percipiunt, dignos se eius perceptione dijudicant. Hactenus ille. Coll. 23. cat. 22.

Sunt rursus alij, qui ideò se diutiùs ab hoc cælesti pane abstinere dicunt, vt reuerentiùs accedant, existimantes crebra sacramenti communione ingenerari contemptum, quem alijs in rebus frequens consuetudo parit. Qui autem hoc dicunt, parum mihi quod res habet prospicere videntur. Hominũ enim, qui communis peccati vitio multis delictis obnoxij sunt, quò magis cõsuetudine vteris, eò plures ipsorum morbos agnoscis, atque eò magis illos contemnis. Quod cõtra fit in eo, qui cùm infinitè bonus sit, quò frequentiùs cum eo versaris, eò maiores in eo immensæ bonitatis & perfectionis opes deprehendis: quo & amor erga illum & reuerentia, atq. eius fruendi desiderium

magis crescit, iuxta illud: Qui edunt me, adhuc esurient: & qui
Eccles. 24. bibunt me, adhuc sitient. Adde etiã, quòd quoties corpus Domini dignè recipimus, charitatis, puritatis, reuerentiæ, ac deuotionis incrementa maiora percipimus: quibus rebus homo ad hanc cælestem mensam digniùs præparatur. Quo fit, vt optima præparatio ad dignè postera die celebrandum, sit, hodie deuotè celebrasse: quod planè fatentur, quicumque huius rei periculum fecerunt. Itaque tantum abest, vt huiusmodi consuetudo contemptum pariat, vt vix vlla re magis deuotio, & charitas, ac reuerentia erga hoc mysterium accendatur. Pia igitur mens, hoc immodico timore deposito, quanta poterit animi puritate ad hoc mysterium accedat, quò diuina eius virtute mentis suæ infirmitati medeatur. Hinc quidam ex Patribus formidolosam eiusmodi animam his verbis alloquitur: Immunda es? accede mundanda ad fontem puritatis. Esuris? accede pascenda ad panem viuificum & indefectibilem. Aegrotas? erit hoc efficacissimum tuæ valetudini medicamentum. Fluxum pateris, nec sanari potes à medicis? tange plena fide cum Hæmorrhoissa fimbriam, videlicet sacram hostiam, vt purgeris.

IIII.

Cæterùm quoniam iuxta sanctorum Patrum doctrinam propria ad hoc sacramentum præparatio est, vt cum amore simul ac timore ad illud accedamus; & quæ hactenus à me dicta sunt, ad amorem præcipuè, fiduciam, & desiderium eius accendunt: quæ modò dicam, salutarem metum, curam, & reuerentiam incutere nobis debẽt. Formidare quippe debemus cælestem illam tubam omnes hac salutari cautione admonentem:
1. Cor. 11. Probet autem seipsum homo: & sic de pane illo edat, & de calice bibat. Qui enim manducat & bibit indignè, iudicium sibi manducat & bibit, non diiudicans corpus Domini. Hunc autem salutarem metum illa Domini verba quæ in Leuitico habentur, nobis incutiunt: Locutus est enim Dominus ad Moysen
Leuit. 16. post mortem duorum filiorum Aaron, quando offerentes ignem alienum interfecti sunt: & præcepit ei, dicens: Loquere ad Aaron fratrem tuum, ne omni tempore ingrediatur sanctuarium, quod est intra velum coram propitiatorio, quo tegitur arca, vt non moriatur (quia in nube apparebo super oraculum) nisi hęc antè fecerit: Vitulum pro peccato offeret, & arietem in holocaustum. Tunica linea vestietur, feminalibus lineis verenda celabit: accingetur zona linea, cidarim lineam imponet capiti. Hæc enim vestimenta sunt sancta quibus cunctis cùm lotus fuerit induetur. His porrò vestimentis lineis, innocentiam & puritatem studio atque labore partam intelligi

rectè puto. Linum quippe candidum est, & multis contusionibus ac decoctionibus, multaq; opera ex fragili herba in aliam longè dissimilem formam transit. Quæ res typum iustitiæ & innocentiæ tenet: qua carnales homines multo labore in spirituales transformantur. Vnde Ioannes in Apocal. byssinum air Apoc. 19. esse iustificationes sanctorum. His ergo innocentiæ vestibus omnia interioris hominis nostri mēbra, hoc est, omnes animæ nostræ vires vestiendæ atque exornandæ sunt: quod typicè Dominus in suprà positis vestibus designauit. Cæterùm quòd inter alia indumenta singularem de lineis femoralibus mentionem facit, quis non videt pudicitiæ candorem & puritatem hoc vestis genere commendari? Quid enim esset indignius, quàm vt sordido corde & corpore ad immaculati Agni conuiuium accederemus? Hanc enim sacrilegam temeritatem nō in altera vita solùm, sed frequenter etiam in præsenti Dominus punire solet. Cuius rei memorabile exemplum Palladius in Pallad. vita Macarij Alexandrini (sub cuius ipse disciplina nouem annis militauerat) his verbis refert: Ad hunc ipsum Macarium, cùm aliquando venissem, reperi ante fores cellæ ipsius presbyterum quendam, cuius totum caput adeò exesum & consumptum erat illo morbo qui cancer nominatur, vt os etiam verticis videretur: qui illuc vt curaretur aduenerat: nec tamen vsque in illum diem à sancto Macario susceptus fuerat aut visus. Ego itaque tunc ipsum rogans petiui vt eius misereretur, & saltem responsum ei daret. Ad quod mihi ille Sanctus dixit: Non est dignus iste curari; hanc enim pœnam ex præcepto diuinitatis accepit. Si autem vis curari eum, persuade illi prius, vt à sanctorum sacrificiorum immolatione discedat. Cumque ego dicerem: Cur obsecro id fieri iubes? Quia fornicatione, inquit, pollutus, ministeria Domini violare consueuerat: ob quod talis supplicij atrocitate cruciatur. Sed sicut dixi, si nunquam velit sacerdos sacrificia contigerit diuina, accipere (Deo iuuante) poterit medicinam. Cùm ergo illi qui hac valetudine laborabat, ista dixissem, vt cum sacramento mecum pacisceretur, non se vlterius ad officium sacerdotis accessurum, tum demum à Sancto illo vocatus est: qui eum his allocutus est verbis: Credis, inquit, Deum esse, cui nihil occultum est? Respondit, Credo. Non potuisti (inquit) virtutē diuinitatis eius euadere? Respondit ille: Non potui, Domine mi. Tunc magnus ille Macarius, Si cognoscis, inquit, peccatum, & vis euadere istam quam propter illud tibi Dominus intulit pœnā, emendare de reliquo. Quo audito, ille proprium confessus est crimen, & de cętero se nunquam peccaturum esse promisit, neque functurum sacerdotis officio, sed inter laicos iam futurum.

& tunc demum illi manum Sanctus imposuit: atque in paucis diebus capillorum quoque recuperatione curatus, Deumque glorificans, sancto etiam viro gratias referens, videntibus nobis ad propria remeauit.

Cæterùm ne qui fortè aliquando lapsi sunt, huius exempli metu frangantur, ad pœnitentiæ remedium solicitè confugiant: vt hac saltem ratione purgati, humili atque demisso animo ad mensam Domini accedant. Hanc autem præparationẽ in lege olim Dominus adumbrauit, cùm Exod. 12. præcepit, ne quisquam ad esum agni (qui huius diuini sacramenti imaginẽ gerebat) nisi circuncisus accederet. Seruos autẽ emptitios (qui ad Iudæorum religionem transire vellent) prius quidem circuncidi, circuncisos autem ad conuiuium illud admitti debere; mercenarios autem nullo modo. Constat autem, corporea illa circuncisione spiritualem animarum circuncisionem adumbrari; quæ veræ pœnitentiæ virtute fit: qua & præterita mala deflemus, & futura vitare proponimus. Hac ergo ratione spiritualiter circuncisi, ad hæc sacra & adoranda mysteria cum timore ac tremore accedere possumus. Quod autem mercenarij ab agni esu excluduntur, indignitatem nobis eorum insinuat, qui terrenæ mercedis gratia ad altare tremendum accedunt. Quæ res non tam ad plebem (cui nulla huiusmodi merces proposita est) quàm ad sacerdotes eos pertinet, quos ad altare Domini non fames, sed merces; non charitas, sed cupiditas; non amor Dei, sed amor sui; non animæ medicamentum, sed corporis alimentum trahit. Hi namque verè mercenarij sunt, quos à suo Dominus conuiuio hac lege secludit. Quo in loco latissimus sese nobis lugendi campus aperiebat, in quo Ecclesiæ vicem lamentaremur: in qua tam multi sacerdotes sunt, qui nõ deuotionis affectu, sed mercedis obtentu ad altare Domini accedunt, ignem planè offerentes alienum: vtpote quos non ardens in Deum charitas, sed flagrãs pecuniæ cupiditas ad hoc ministerium trahat. Similisque lamentandi materia est, tam multos cernere, qui sacris initiantur, non vt animas, sed corpora pascant: hoc est, non vt in hoc dignitatis gradu religiosiùs Deo seruiant, sed vt habeant vnde corporis vitam sustentare valeant, sic ad sacros ordines, quasi ad manuarias artes accedentes, & quæstum esse pietatem existimantes. Quæ res quantum Ecclesiæ dignitati & communi fidelium saluti noceat, vix vlla oratione explicari, vix vllis lachrymis satis defleri queat. Sed quoniam dies hæc non lamentis, sed spiritualibus gaudijs dicata est, in aliud tempus hanc querimoniam differamus. Hodie verò Dominum pro tanto munere laudemus, eiusque laudes & magnificentiam festis vocibus prædicemus: illique quantas

quantas maximas possumus gratias agamus, ab eoque suppliciter postulemus, vt qui sese nobis velatum in hac mortali vita tradere dignatus est, reuelata tandem facie se nobis in patria præbere dignetur. Amen.

IN EODEM FESTO SACRATISSIMI CORPORIS CHRISTI CONCIO quarta: in qua primùm de summis beneficiis in hoc sacramento nobis exhibitis, eiusque effectis & virtutibus; deinde verò de reuerentia, qua ad illud accedendum sit, ac de frequentiori eius vsu agitur.

THEMA. *Qui manducat meam carnem, & bibit meum sanguinem, in me manet, & ego in illo.* Ioan. 6.

DICTVRVS hodie, fratres charissimi, de altissimo ineffabiliq. Christianæ fidei mysterio, deque omnium diuinorum miraculorum maximo (in cuius explicatione verba desunt animo, intellectus hæret, iudicium obruitur) non video, qua via insistere, aut quod dicendi initium commodiùs sumere debeam, quàm quod magnus ille Dionysius Areopagita de hoc admirabili sacramento dicturus, sibi sumendum decreuit: nempe ab ipso eodem Domino, qui in hoc sacramento latet, supplicibus votis postulare, vt paulisper id quo tegitur velum aperire, & ex immensa luce quæ intra illud latet, vel exiguum ad nos radium emittere dignetur: quo fusciosi mentis nostræ oculi illum videre, voluntates amare, & lingua nostra dignum aliquid de eo proloqui valeat: vt totum illi hodie acceptum feramus; & quod ab eo munus accepimus, & lucem qua illud agnoscimus & prædicamus. O diuinum penitus (inquit Dionys.) sanctumque mysterium! obducta tibi significantium signorum operimenta dignanter aperiens, nobis palam atque apertè lucesce, nostrosque spirituales oculos singulari & aperto lucis tuæ fulgore reple. Quòd si hanc in nos lucem diuina pietas effundere dignaretur, superuacaneus noster hic labor futurus erat: multò enim magis nos fulgor ille diuinus illuminaret, afficeret, atque raperet, quàm omnes non solùm hominum, sed etiam Angelorum linguæ. Hoc ipsum autem Moses à Domino suppliciter petebat, cùm diceret: Si inueni gratiam in oculis tuis, ostende Dionys. Exod. 33.

mihi gloriam tuam. Quod quidem beneficium sanctus Propheta non vni sibi tantùm, sed vniuerso populo, quem regendum susceperat (vt Lippomanus annotauit) à Domino postulabat. Cùm enim videret inobedientem populum nec tot inspectis miraculis, nec tot perceptis beneficiis in officio contineri, hanc vnam viam ad pietatem & iustitiam efficacissimam iudicauit, si in eum Dominus pulchritudinis & lucis suæ radios immitteret, quò ab illo doctus & institutus, quàm gloriosum & magnificum Deum, quantóque cultu & reuerentia dignum haberet, intelligere posset. Hac enim ratione facilè homines non ad obedientiam modò, sed ad mille mortes pro ipso obeundas paratissimi essent. Sine hoc igitur diuini luminis radio, non video quomodo ad huius sacramenti mysterium prædicandum assurgere humana infirmitas valeat. Animaduerto quippe nihil in eo esse non summum atque diuinum. Si enim effectus eius spectare velis, is est, homines diuinos, hoc est, deiformes efficere: si verò huius effectus causam intuearis, Deus ipse causa est intra pectus hominis admissus: si autem modum inspicias, modus est vt idem Dominus sub panis specie ab homine sumptus, eundem hominem efficiat cælestem atq. diuinum. Quo indicio quantum inter verum Deum & commētitios Gentilium Deos discriminis sit, facile intelligimus. Inter illorum quippe Deos Iupiter princeps habebatur, quem D. Cyprianus non cælestis regni, sed vitiorum principem esse ait. Hic igitur Deus imbris aurei formam suscepisse fertur, vt intra virginis Danaēs cubiculum admissus, illi pudicitiam eriperet: noster autem Deus panis speciem sumit, vt intra pectus hominis exceptus, puritatis & sanctitatis suæ participem efficiat. Cùm igitur in hoc sacramento omnia sint diuina; quî fieri poterit, vt rudis & vilis homuncio, quæ diuinissima sunt, assequi & proloqui sine Dei lumine queat? Vt hanc igitur nobis lucem Dominus, qui in hoc sacramento conditus est, impartiri dignetur, ad beatissimam Virginem, hoc est, misericordiæ matrem, confugiamus, eiusque patrocinium solita oratione imploremus.

Lippom. — Dissimil. — Cypria. in Epist.

AVE MARIA.

Ephrem. Beatus pater Ephrem in eo libro quem De virtutibus ac vitiis edidit, hanc sententiam obseruatione dignissimam scriptam reliquit: Cùm Christianæ vitæ rationē considero, singula ipsius instituta beatitudinem hominibus afferre perspicio. In nullam namque Christianæ philosophiæ partem vir sanctus oculos coniiciebat, quam non ad humanæ vitæ felicitatem efficacissimam esse crederet. Nam cùm eam partem intueretur quæ leges & præcepta viuendi continet, qua cupiditates frænantur (quam carnales homines maximè reformidant) in huius ob-

seruatione magnam pacem & animi quietem, mirasque diuini Spiritus delicias inueniebat. Non enim temerè regius Propheta dixisse putandus est: In via testimoniorum tuorum delectatus sum, sicut in omnibus diuitiis. Omnia quippe diuinæ legis præcepta aduersus carnis nostræ cupiditates militant, quæ omnium perturbationum, molestiarum, atque dissidiorum causæ sunt, Iacobo Apostolo testante, qui ait: Vnde bella & lites in vobis, nisi ex concupiscentiis vestris, quę militant in membris vestris? Vnde consequens est, vt hisce pacis perturbatoribus diuinæ legis vi & obedientia compressis, tranquilla pax animi (in qua huius vitæ felicitas sita est) oriatur. Hinc enim memorabilis illa Senecæ sententia manauit: Qui desiderium clausit, cum ipso Ioue de felicitate contendat. Diuinæ ergo legis obedientia, quæ cupiditatem comprimit, certissima ad felicitatem via est. Si quis verò aliam diuinæ legis partem contempletur, quæ cælestia præmia piis constituta continet, & spiritualia gaudia, quibus in hac etiam vita reficiũtur & oblectantur: quis non videt quantæ felicitatis sit talibus consolationibus recreari, tantæque gloriæ spe animum ali & excitari?

Psal. 118.

Iacob 4.

Senec. in Epist.

Satis duo hæc ad constituendam hominis felicitatem esse videbantur: sed est aliud, quod multo magis ad humanæ vitæ beatitudinem conferat, nempe sacramentorum beneficia: quæ sunt humanæ infirmitatis medicamenta, dolorum solatia, malorum remedia, & diuinæ bonitatis & charitatis clarissima argumenta. Inter quæ tamen singulari virtute & dignitate diuinissimum Eucharistiæ sacramentum eminet; quod totius felicitatis & beatitudinis nostræ origo & fundamentum est. Cùm enim ad hanc ipsam beatitudinem cætera sacramẽta nobis plurimum conferant, quæ cælestem gratiam, & Spiritum sanctum hominibus tribuunt (in cuius donis fructibusque non exigua beatitudinis nostræ portio sita est) hunc tamen spiritum & gratiam summum Eucharistiæ sacramentum maximè præstat. Ad illud namq. cætera sacramenta ordinantur, & ipsum etiam (vt Diuus Dionysius ait) aliorum sacramentorum perfector & consummator est: quandoquidem in eo se nobis Christus Dominus totum tradit, cùm se in aliis per partes quodãmodo tradat: quia in illis non ipse, sed eius nobis virtus & gratia communicatur. Hoc est igitur quod beatitudinẽ nostram maximè constituit. Quæ enim maior beatitudo, quàm à summo illo rerum omnium Dño diligi; in cuius manibus omnium terrestrium atq. cælestium bonorũ thesauri positi sunt: qui solus hominem plena felicitate beare, solus cunctis opibus cumulare potest? Quod autem maius aut euidentius diuinæ huius dilectionis argumentũ, quàm quòd hic tantus Dominus non suo modo, sed

se ipsum nobis donare, & nobiscum vnum fieri dignatus fuerit?

Ex hac autem spirituali vnione facile erit intelligere, quàm multa & magna beneficia, quæ ad hanc ipsam beatitudinem consequendam miro modo adiuuant, nobis collata sint. Constat enim amorem, donorum omnium primum, omniumque aliorum causam & fontem esse: qui enim verè amat, se ipsum primò amanti tradit, ac deinde reliqua quæ in eius facultate posita sunt. Qui enim quod maximum & summū est tribuit, non morabitur inferiora etiam & minora largiri. Quo nomine D. Dion. hoc summum sacramentum appellari communionem ait, quòd in eo Dominus Iesus seipsum atque opes suas largè & munificè amatoribus suis impendat; & intra illos manens, omnia in omnibus operetur. Ipse namque mentem splendore suæ claritatis illuminat, & affectus iaculo sui amoris sauciat: ipse animam torpentem excitat, languentem roborat, cessantem extimulat, esurientem pascit, sitientem potat, mœrentem consolatur, pugnanti vires sufficit, labantem sustentat, à malo reuocat, & ad omnia virtutis officia exsuscitat, & sic tādem spiritualem animæ vitam tribuit, per quā ad vitam perueniat sempiternam. Hinc Diuus Cyrillus: Viuificat, inquit, corpus Christi, & ad incorruptionem sua participatione reducit. Non enim alterius cuiusdam, sed ipsius vitæ corpus est, virtutem incarnati verbi retinens, & plenum potestate illius, quo vniuersa & viuunt & sunt.

Dionysius.

Cyril. in Ioan.

Sed inter hos tamen huius diuini sacramenti effectus, maximè proprius ac singularis est hominis cum diuina mente vnio atque copulatio. Qua de causa Dominus sacramētum hoc sub cibi specie instituere voluit, vt hanc humanæ mentis cum diuina mente vnionem designaret: quandoquidem proprium cibi est, vnum cum eo fieri qui eo vescitur. Hoc est igitur quod præcipuè Dominus in hodierna sancti Euangelij lectione exponit, cùm ait:

I.

Caro mea verè est cibus, & sanguis meus verè est potus. Quid autem hoc sit, idem Dominus explicat, cùm ait: *Qui mādúcat meam carnem, & bibit meum sanguinem, in me manet, & ego in illo.* Hoc enim cibi proprium esse diximus, in aliti naturam transire, & vnum cum illo fieri: quod quidem huic sacramento maximè conuenit, quo Ecclesiæ membra capiti Christo copulantur, & vnum cum illo efficiuntur. Cùm is igitur præcipuus huius sacramenti effectus sit, existimo vos omnes partim quidē vnionis huius dignitatem admirari, partim etiam scire velle quonam modo hæc tam dissimilium partium, tamque longè inter se dissitarum vnio fieri possit: præsertim cùm ea quæ valde dissi-

milia

milia sunt, in vnum coire nequeant. Ad hoc igitur respondemus, hanc vnionem spiritualem esse, & amore potissimùm fieri. Amor autem duplici ratione mentem cum re amata copulat atque vnit. Primùm enim eam cogitatione, affectu, ac desiderio in ea re esse facit, quam vehementer amat. Hinc illud quod vulgò dici solet, animam magis ibi esse vbi amat, quàm vbi amandi officium exercet. Et illud item: Amantem mortuum esse in corpore proprio, viuere autem in alieno. Deinde etiam, quia perfectus amor amantis voluntatem in dilecti voluntatem ita transformat, vt quidquid hic vult, ille velit, nec ab eo vnquam voluntate dissentiat. Verissimè enim dictum est, Idem velle, idémq. nolle, eam demùm firmam amicitiam esse. Salustius.
Hoc autem perpetuum Sanctorum omnium studium fuit, vt quantum in hac fragili vita fieri posset, mentem suam cū diuina mente & voluntate ita copularent, vt quidquid illa vellet, ipsi quoque simili studio & affectu vellent. Hoc enim illa Ezechielis animalia designant: quæ vbi erat impetus spiritus, illuc gradiebantur, nec reuertebantur cùm incederent. Præcipua enim & continua sanctorum hominū cura erat, in diuinā voluntatem oculos semper intentos habere: & quidquid illa vel præciperet vel innueret, quò vocaret, aut vnde reuocaret, diligenter attendere, & se totos ad illius ductū propria volūtate repudiata applicare: & in hoc vnū neruos omnes intendere, vt ex duabus voluntatibus vna quodammodo voluntas fieret. Quam quidem vnitatem sola beatissima Virgo inter sanctos omnes plenissimè consecuta est: in cuius anima adeò plenum sibi diuina voluntas dominium vindicauit, vt ibi non duę voluntates, sed vna quodammodo, nempe diuina, locum habere videretur. Quo factum est, vt anima illa sanctissima perfectissimè in diuinā mentem transformata esset: quādo nihil ibi iuris propria voluntas, sed totū diuina sine vllo prorsus impedimento possidebat. Post beatissimam autem Virginem, Apostoli deinceps ad hanc vnionem peruenire summo studio contendebant. E quibus Paulus ait: Viuo ego, iam non ego, viuit verò in me Christus. Quibus verbis innuit, propriam voluntatem, pristinósque veteris hominis mores extinctos fuisse, proq. illis Christi Domini voluntatem, & virtutes clarissimas eius mentem ita obsedisse, vt quisquis Paulum intueretur, magis in eo Christi imaginem, quàm Pauli deprehenderet. Adeò enim Christo vnitus & in illum transformatus erat, vt in eo magis eluceret quod erat factum, quàm quod erat natum; magis quod gratia donauerat, quàm quod natura formauerat. Quemadmodum enim acerbi fructus melle aut saccharo decocti, nihil pristinæ acerbitatis retinent, sed illius liquoris saporem referunt in quo diu

Ezech. 1.

iacuerunt: ita in Paulo nihil erat quod veteris Pauli naturam & ingenium, & pristinæ vitæ saporem haberet: sed quidquid in eo videbatur, eius erat cui per ardentissimam charitatem vnitus, & in quem transformatus erat. Ideóque iure seipsum discipulis in exemplar virtutum Christi proponere potuit, cùm dixit: Imitatores mei estote, sicut & ego Christi.

1.Cor.4. Vt igitur ad institutũ redeamus, cùm præcipua huius diuini sacramenti virtus sit, humanam mentem cum diuina copulare (hoc enim natura cibi designat, qui in edentis substantiam vertitur) hæc autem vnio non corporea, sed spiritualis sit, & amoris glutino fiat: amoris autẽ sit (vt hactenus demonstratum est) amantem in amatũ transformare: efficitur sanè, vt qui per huius sacramenti virtutem perfectè Christo Domino vnitur, in ipsius imaginem transformetur. Hoc est autem quod Saluator in hodierna lectione ait: *Misit me viuens Pater, & ego viuo propter Patrem: & qui manducat me, & ipse viuet propter me* Hanc autem similitudinem quis inter homines vsurpare auderet, nisi ea Saluator ipse vsus fuisset? Sensus enim est, quòd quemadmodum Filij Dei vita eadem cum Patris vita est, quia Pater est in Filio: sic fidelis hominis vita qui Christi Domini corpus intra se receperit, Christi vitæ conformis erit, quia Christum intra se

Simil. commorantem habet. Itaque sicut ignis (qui inter elementa omnia nobilissimus est) quamcunque corripuerit materiam, in se conuertere, suamque formam atque virtutem in eam transfundere contendit: ita quam mentem Christus Dominus (qui ignis consumens est) corripit & inhabitat, in se transformare, sibi vnire, & sui similem, hoc est diuinam efficere nititur. Cuius

Clc.Alex. rei causam Clemens Alexand. esse ait, quod in hoc diuino sacramento non modò corpus & sanguis Christi nobis traditur, sed charitas etiam & Spiritus Christi quo sanctificamur, atque diuinæ similitudinis participes efficimur. Id autem euenit, cùm ea puritate & sinceritate vitam nostram instituimus, vt in ea diuinæ puritatis imago quædam appareat: vt quicumque nos viderit, non spurios & adulterinos, sed legitimos Dei filios, eiusque simplicitatis & innocentiæ imitatores agnoscat.

II.

Ex hoc autem posteriori effectu alij non minus suspiciendi consequuntur. Primùm enim hinc tanta fortitudinis vis in fra-

Chrysost. gili humanæ mentis natura manat, vt Diuus Chrysost. dicat: Vt Leones ignem spirantes ab illa mensa recedimus, terribiles

Cyprian. Dæmonibus effecti. Quo factum est, vt Diuus Cyprianus instante persecutionis procella, Christi milites qui tormentorum metu à fide defecerant, ne iterum tormentorum immanitate victi succumberent, intra Ecclesiæ castra colligere, eósque non

ferro

ferro & vallis, sed munimento (vt ille ait) Dominicæ saturitatis armandos curauerit: tantum in hoc diuino mysterio virtutis ac roboris esse intelligebat. Cuius rei si causam quæras, causa est amoris vnio, quam diuini huius mysterij effectũ esse diximus. Cuius quanta sit vis, Sponsus in Cant. declarat cùm ait: Fortis est vt mors dilectio, dura sicut infernus æmulatio. Vnde sequitur, Aquæ multæ non poterunt extinguere charitatem, & flumina non operient eam. Cant. 8.

Ex eodem etiam fonte sequitur meritorum Christi communio, quæ nobis sacramenti huius beneficio contingit. Post illud enim primum & summum beneficium, quo se ipsum Saluator fidelibus donauit, proximum est, vt sua quoque illis largiatur. Inter quæ præcipuus est sacratissimæ passionis & mortis eius fructus, cuius fideles in hoc sacramento participes efficiũtur. Itaque laborum omnium, dolorum, iniuriarum, verberum atque vulnerum, quę mitissimus ille agnus tum in vita sua, tum præcipuè in morte perpessus est, participes efficimur, quoties hoc diuinum sacramentum piè & religiosè sumimus. Vt enim virtus omnis atque sensus capitis in omnia corporis membra deriuantur: ita Christi Domini opes & virtus (quem constituit Deus caput super omnem Ecclesiam, quæ est corpus eius) ad omnes fideles, qui charitatis glutino illi tanquam viua membra copulati sunt, plenissimè dimanant. Quæ quidem vnio, sacramenti huius virtute perficitur, in quo spiritualia Christi membra capiti suo arctius coniunguntur. Cùm enim nobis sacrum corpus & sanguinem suum donat, simul etiam donat quod illo corpore & sanguine in sacrificium oblatis promeritus est. Neque enim alterum sine altero dignè accedentibus datur: hoc est enim dari & sacramentum, & rem sacramenti. Qua in re diuinæ pietatis dignatio studiosè considerãda est: quæ planè voluit, vt quod ille moriendo promeruit, nos edendo consequeremur: & quod ille expansis in cruce manibus obtinuit, nos manibus in sinu conditis reciperemus: & quod ille summis corporis & animæ doloribus assecutus est, nos ineffabili animæ nostrę dulcedine (qua in hoc sacramento fruimur) perciperemus. Quid igitur hac benignitate clementius? quid paterno affectui conuenientius? Solent patres immensos sæpè labores excipere, & varia pericula adire, vt amplum filiis patrimonium relinquãt, quo ipsi citra laborem & periculum opibus alieno labore partis fruantur. Quam rem Christum Dominum nobiscum in hoc sacramento egisse constat. Simile.

Est & aliud non minus suspiciendum, quod primam illam spiritualis vnionis dignitatem consequitur. Non enim patietur Dominus templum suum, hoc est, corpus nostrum, in quo sacratissimum

tissimum eius corpus velut in templo suo habitauit, videre corruptionem, sed illud eiusdem resurrectionis & gloriæ communione honorabit. Qua enim ratione Apostolus ait corpora nostra à mortuis excitanda (quod in nobis Christi Spiritus habitauerit) eadem etiam futuræ resurrectionis gloriam colligimus, quòd non modò Spiritus Christi, sed sacratissimum etiam corpus eius in nobis sibi sedem delegerit. Huius verò tantæ dignitatis pignus piis omnibus in hoc sacramento confertur: & pignus quidem valoris & pretij, cuius futura merces est. Nihil enim nobis maius promittitur in cælis, quàm quod in terra sacramenti huius exhibitione donatur, quamuis alia ratione donetur. Datur enim hîc idem Dominus sub aliena imagine velatus, ibi verò aperta facie detectus: hîc sub panis imagine, ibi in ipsa diuinæ pulchritudinis specie. Deus tamen vtrobique est qui datur. Quis ergo tali spe, talique salutis æternæ pignore non gaudeat? Quis non sic vitam instituat, vt nunquam pignus hoc capitali aliquo crimine amittat, quo fideliter adseruato, æternam vitam sibi donandam esse non dubitat?

Sed nondum hic donorum atq. gratiarum finis. Est enim & aliud non minoris deuotionis & reuerentiæ studio suscipiendũ. In sacris enim locis apud nos cõmorari voluit, vt illum coram videre, illum alloqui, orare & adorare die noctuq. liceret, illique nos præsentes exhibere. Hoc enim, sicut & cætera sacramenta, ad noui testamenti gratiam, & aduentus Christi gloriam pertinebat: vt tam facilè nobis ad Deum accessus vbiq. locorum pateret. Concessa enim prima illa immensa & inexplicabili gratia, qua Deus immensus propter homines homo fieri dignatus est, quid iam in cæteris diuinæ gratiæ thesauris nobis occlusum & interdictum remanere debuit? Qui enim quod maximum & summum erat, nempe filium suum tribuit, quomodo non cum illo nobis omnia donabit? Olim quidem Dominus in lege
Leuit. 16. vnum in vniuersa terra altare, & vnicum templum esse voluit. Et quidem in sacrarium & intimũ templi adytum (in quo arca testamẽti collocata erat) solus summus sacerdos (thuris suffitu totum sacrarium operiente, ne quid cernere posset) ingrediebatur, arcam verò ipsam non modò manu contingere, sed nec videre fas erat. Bethsamitæ namque, qui eam curiosiùs videre præsumpserunt, meritas audaciæ suæ pœnas dederunt. Quid, quòd nec ad eam propius accedere licebat, nisi duorũ millium
Iof. 3. cubitorum spatium esset interiectum? Hoc enim Iosue cauit, cùm arca Domini in Iordanis transitu populum præcedebat. Iam verò cùm Dominus in montem Sinai descendisset, solus Moyses ascendit in montem, nulli autem hominum aut iumentorum etiam fas erat ad montem, in quo Deus loquebatur,

tur, accedere. Ille ergo Dominus, qui adeò exiguam olim sui copiam hominibus faciebat, ille quem Esaias vidit sedentem Esai.6. super thronum excelsum & eleuatum, Seraphicisque spiritibus vallatum, ille qui de se ipso apud eundem ait; Cælum mihi sedes est, & terra scabellum pedum meorum; ille, inquam subli- Esai. 66. Idem. 57. mis & excelsus habitans æternitatem, habitare etiam ad finem vsque seculi in huius mundi inferioris exilio, in hoc nostro tuguriolo, in hac ærumnarum valle, in hac stultorum cauea, inter sicarios, adulteros, homicidas, latrones, sanguinarios, mendaces, & sacrilegos homines (quorum multi finitimas templis atque sacrariis domos habent) inter hos, inquam, propter electorum suorum salutem & gloriam habitare dignatur: vt non iam duorum millium cubitorum spatio interiecto, sed prope ipsum altare accedere, vt illum alloqui, illum salutare, illi assistere, illum quodammodo intueri, suas illi calamitates declarare, auxilium petere, laudes offerre ac decantare valeant. Experiuntur autem huius beneficij virtutem sanctimoniales & monachi, qui stant in domo Domini, in atriis domus Dei nostri: Psal.133. qui ante altare, in quo Dominicum corpus adseruatur, perseuerantes, in noctibus extollunt manus suas in sancta, & benedicunt Dominum. Longè enim aliter hoc in loco mentes eorum afficiuntur & rapiuntur, quàm cùm alibi hoc idem officium faciunt. Huius siquidem sacramentalis præsentiæ argumento intelligunt quantum eos diligat, qui perpetuò apud illos manere, & cum illis commorari voluit. Hac enim ratione Hieremias flagrantissimum erga populum suum amorem declarauit, cùm euersa à Chaldæis ciuitate, optio illi à principe militiæ, magnis adiunctis promissis, data esset, vt in Babylonem secum veniret: qui tamen maluit inter captiui populi sui ruinas permanere, quàm regiis opibus & honoribus in palatio Babylonis affluere: cùm tamen tot esset iniuriis ab eo populo affectus. Hoc igitur argumēto Saluatoris nostri charitatem in homines intelligere licet: à quibus tot modis offensus, nihilominus tamen inter eos habitare dignatur, vt eos gratiæ & præsentiæ suæ virtute oblectet atque confirmet. Hæc enim sacramentalis præsentia spiritualem Domini præsentiam pollicetur, qua is & precibus & necessitatibus piorum hominum præsens adest. Hoc enim ipse discipulis & nobis omnibus pollicitus est, cùm ex hoc mundo discedens dixit: Ecce ego vobiscum sum Matt.28. omnibus diebus, vsque ad consummationem seculi. Cuius quidem promissionis diuini huius sacramenti præsentia fidem facit. Esse autem nobiscum, quid aliud est, quàm nobis adesse, nobis præesse, modisque omnibus salutem nostram promouere? Quæ quidem res magnam certè piè considerantibus admi-

rationis atque deuotionis materiam præbet. Cùm enim Dominus tot annis salutem nostram operatus fuerit in medio terræ, totque doctrinæ monitis, tot virtutum exemplis, & sacramentorum medicamentis; quodque mirabilius est, tot doloribus, opprobriis, atque vulneribus salutis nostræ negotium plenissimè absoluisset, existimare quisquam poterat, illum deinde à salutis nostræ cura feriatum cessare. Vbi enim extremam illam in cruce vocem protulit, Consummatum est (quo verbo omnia legis & Prophetarum vaticinia, & omnia quæ ad stabiliendam generis humani salutem necessaria erant, impleta esse designauit) nihil aliud superesse videbatur. Verùm summus ille humanæ salutis amator, ne tot quidem laboribus atque beneficiis contentus, quasi parum esset actum, pollicetur se omnibus diebus ad finem vsque mundi nobis affuturum, & salutis nostræ causam sine intermissione acturum. Hæc igitur tanta diuinæ bonitatis & charitatis declaratio, quantum in mentibus nostris ignem incendere debet? Cùm enim veræ dilectionis proprium sit, cum eo semper manere velle quem vehementer diligas, hac ratione Saluator ingentem dilectionis suæ vim nobis declarauit, qui non contentus quòd tribus ac triginta annis in hoc seculo apud nos fuerit versatus, rationẽ iniit, qua in cælum conscendens, perpetuò apud nos in terra maneret. Quis igitur hoc indicio viscera illa charitatis & misericordiæ plenissima non agnoscat? non adoret? non veneretur? non ardentissimo amore complectatur?

Ioan. 19.

III.

Ex his autem quæ hactenus dicta sunt, fratres, facile erit omnium malorum ac ruinarum mũdi causam diuinare. Nam si tam multi fidelium se ita ab huius diuini sacramenti communione subtrahũt, vt vix illud semel in anno, idque vi magis coacti quàm spontè suscipiant; quid mirum si tanta cælestis huius cibi virtute destituti, in summa imbecilitate versentur, & (quod est consequens) leuissimæ cuiusque auræ impulsu corruant, qui hoc fortitudinis cibo vix vnquam roborantur? O infelicem temporum conditionem! ô mirandam rerum commutationem! Summum apostasiæ crimen, quod hodie iudices fidei extremo supplicio atque igne, meritissimo & optimo iure plectendum censent, Ecclesia olim hoc sacro cibo interdicto præcipuè puniebat. Vnde Innocentius Papa Arcadium Imperatorem, & Eudoxam Augustam (quod per summum scelus Diuum Ioannem Chrysostomum exilio damnassent, ac omnes penè Oriẽtis Ecclesias hac iniuria in seditionem vocassent) hoc potissimùm fulmine feriendos curauit. Eius hæc verba sunt, vt Nicephorus Ecclesiast. historiæ 13. libro. refert: Ego, inquit,

Nicephorus.

inquit, minimus & peccator, cui thronus magni Apostoli Petri creditus est, segrego & reijcio te & illam (scilicet Eudoxam) à perceptione immaculatorum mysteriorum Christi Dei nostri: Episcopum etiam omnem aut clericum ordinis sanctæ Dei Ecclesiæ, qui administrare aut exhibere ea vobis ausus fuerit, ab ea hora qua præsentes vinculi mei legeritis litteras, dignitate sua excidisse decerno. Hactenus ille. Hoc igitur supplicium fideles olim mortis instar esse iudicabant. Nunc autem eò res nostræ deuenerunt, vt ipsi se fideles sponte sua hoc tanto supplicio non ad tempus modò, sed tota penè vita puniant. Neque hoc contenti, quod scelere & socordia faciunt, timoris & reuerentiæ se prætextu facere simulant. Quicumque autem ita se decipiunt, Diuum Cyrillum audiant aduersus illos hæc verba fulminantem: Sciant baptizati homines, si longo temporis spatio propter simulatam religionem mysticè communicare Christo recusent, ab æterna se vita procul depellere. Quippe recusatio huiusmodi quamuis ex religione proficisci videatur, & scandalum facit, & laqueos instruit. Quare oportet omnibus viribus à peccato mundari, & rectè viuendi iactis fundamentis, magna cum fiducia ad sumendam vitam concurrere: sed variæ sunt Diaboli multiplicesque ad decipiendum insidiæ. Quare demus operam modò, vt vinculis eius abruptis, & iugo seruitutis peccatorum excusso, in timore Domini seruiamus, & carnis voluptate per continentiam superata, ad cælestem gratiam accedamus. Hactenus ille. Cuius verba quantum timoris animis nostris incutere debeant, vobis expendendum relinquo.

Cyril. in Ioan.

Sunt autem alij iis longè deteriores, qui non contenti socordia sua, pios homines, & ad huius diuini sacramenti medicinam frequentius confugientes, socordiæ suæ participes efficere nituntur: dum eos malignis verbis ac detractionibus ab hoc pio & salutari instituto reuocant. Quorsum, inquiunt, toties confiteri? toties sacramentum Eucharistiæ sumere? toties templa frequentare, cùm satis esse duxerit Ecclesia, semel quotannis confiteri? Indignum enim esse dicunt, tam familiari confidentia, viles opifices & homunciones ad hæc tremenda mysteria accedere. Quæ cùm dicunt, non eo animo dicunt, quòd diuinæ maiestatis contumeliam dolenter ferant; sed quòd piorum religio illorum impietatem magis conspicuam reddat. Vt enim Diuus Gregor. ait, Mos prauorum est, inuidere aliis virtutis bonum, quod ipsi habere non appetunt. Tales autem proditoris Iudæ exemplum imitari mihi videntur; qui indignè tulit vnguentum Mariæ supra pedes Domini effundi, cùm trecentis veuire denariis potuisset, & dari pauperibus. Hoc autem

Gregor. 2. Dialog.

Mar. 14.

dicebat

Ioan. 13. dicebat (vt Ioannes ait) non quòd ipse Dominici sanguinis proditor vlla egenorum cura tangeretur, sed quia fur erat, & loculos habens, quidquid poterat, surripiebat. Sic igitur hos nulla honoris diuini, sed sui tantum nominis & opinionis cura remordet: qui alienæ religionis comparatione & virtutis exemplo, iniuriam sibi irrogari putant: ita dum hæc dicunt, non Dei, sed sub Dei prætextu causam suã agunt, sibi consulunt, & suum dedecus aliorum obiurgatione tegere conantur.

Quocirca demus operam, fratres, ne hunc quotidianum panem, quem quotidie à Domino postulamus, nos socordia nostra annuum faciamus. Hinc Diuus Cyprianus illud verbum Domini explanans, Panem nostrum quotidianum, sic ait: Hic est panis, de quo Dominus ait: Si quis manducauerit ex hoc pane, viuet in æternum. Vt ergo manifestũ est, eos viuere qui corpus eius attingunt: ita contrà timendum est, ne dum quis abstinet ab hoc corpore, procul maneat à salute, dicente Domino, Nisi manducaueritis carnem, &c. Et ideò panem hunc quotidianum Dominus appellauit, vt in ipso semper & viuamus & maneamus. Idemque rursus in eodem loco: Hunc panem nobis dari quotidie postulamus, ne qui in Christo sumus, & Eucharistiam quotidie ad cibum salutis accipimus, intercedente aliquo grauiore delicto (dum abstinentes, & non communicantes, à cælesti pane prohibemur) à Christi corpore separemur. Diuus verò Hieronymus in Epist. ad Licinium, an quotidie accipienda esset Eucharistia, aliisque de rebus ab eodem interrogatus, hunc in modum respõdet: De sabbatho quod quæris, vtrum ieiunãdum sit; & de Eucharistia, an accipienda quotidie (quod Romanæ Ecclesiæ & Hispanæ obseruare perhibentur) scripsit quidem & Hippolytus vir disertissimus, & carptim diuersi scriptores è varijs authoribus edidere. Et mox: Eucharistiam quoque absque condemnatione nostri, & pungente conscientia, semper accipere, & Psalmistam audire dicentem: Gustate & videte, quoniam suauis est Dominus. Hæc ille. Diuus verò Thomas de diuini huius sacramẽti frequentiori vsu sic ait: In primitiua Ecclesia, quando magna vigebat deuotio fidei Christianæ, statutum fuit, vt fideles quotidie communicarent. Vnde Anacletus Papa dicit: Peracta cõsecratione omnes communicent, qui noluerint Ecclesiasticis carere liminibus. Sic enim statuerunt Apostoli, & sancta Romana tenet Ecclesia. Hactenus Diuus Thomas. Sunt tamen nonnulli, qui hanc quotidianam sacramenti perceptionem, de qua Anacletus loquitur, ad solos Ecclesiæ ministros pertinere dicant. Quorum tamen sententiæ, illorum temporum puritas & consuetudo refragatur. Anacletus enim secundus Pontifex post Petrum

[Margin notes: Cypria. in ser. de Orat. Dom. — Ioan. 6. — Idem ibi. — Hiero. to. 8. Epist. ad Licinium Bæticum. — Psal. 33. — D. Tho. in 3 par. q. 80. art. 10. — De cõsecra. d. 2. c. Peracta.]

Petrum fuit, vt testatur Irenæus lib. 3. cap. 3. cuius tempore fideles quotidie hoc sacramentum frequentabant: vt in Actis Apostolorum legimus. Hæc autem non eo consilio à me dicta sunt, fratres, vt omnes ad quotidianam huius Sacramenti perceptionem adhortari velim. Hoc enim cũ Diuo Augustino nec laudare, quia non rectè fieri potest; nec vituperare, quia rectè etiam fieri potest, debemus. Nimium autem sibi tribuit, qui quod ille damnare non est ausus, damnare ipse, præsertim indicta atque incognita causa, audet. Huius namque rei definitio, prudentis sacerdotis iudicio relinquenda est. Is enim quid cuique fidelium pro ratione status & conditionis, & virtutis suæ profectu expediat, discernere prudenter debet. Aliis enim rariùs, aliis frequentiùs sacra communio concedenda erit. Illos tamen præcipuè oratio mea perstringit, qui quàm diutissimè ab huius diuini sacramenti medicina atque remedio abstinent: quo apertè videant, & quibus se diuinæ gratiæ opibus priuent, & in quanto salutis suæ discrimine versentur. Ad eos autem qui frequentius ad hoc mysterium accedũt, hoc præcipuè pertinet, vt quanta potuerint animi puritate, sinceritate, deuotione, & cordis humilitate, & reuerentia, ad hanc Domini mensam, ad hoc cæleste conuiuium, & Angelorum panem accedant. Neq. enim quia tantam sui cõueniendi atque sumendi copiam Dominus fidelibus concessit, ideò minus reuerenter ad illum accedere debent: quandoquidem ipse Dominus, qui in lege olim tantam à filiis Israël sanctuario atque arcæ reuerẽtiam (vt paulò antè diximus) exhiberi præcipiebat, nos in illis monebat, nos erudiebat, vt intelligeremus qua animi submissione atque deuotione ad illum accedere, illique assistere deberemus, qui tantam soli vmbræ atque figuræ reuerentiam tribui volebat. Hoc igitur pio mentis affectu ad illum accedamus, fratres, suppliciter ab eo petentes, vt quem modò tectum atque velatum percipimus in via, reuelata tandem facie contemplari & percipere mereamur in patria. Augus.

IN EODEM

IN EODEM FESTO SACRATISSIMI CORPORIS CHRISTI CONCIO quinta: in qua admiranda diuinæ bonitatis & charitatis argumenta, quæ in Euchariſtiæ ſacramento elucent (quibus nos Dominus ad ſui amorem excitauit) explicantur. In qua quidem explicatione, varij huius diuini ſacramenti effectus & fructus exponuntur.

THEMA. *Ignem veni mittere in terram, & quid volo niſi vt accendatur?* Luc. 12.

RIVSQVAM huius, quam propoſui, ſententiæ explanationem attingam, fratres dilectiſſimi, quid nos cæleſtis magiſter in Euangelica huius diei lectione docere voluerit, breuiter percurram. Sacratiſſimi enim corporis ſui virtutem & efficaciam explicans, ait:

Caro mea verè eſt cibus, & ſanguis meus verè eſt potus. Qui manducat meam carnem, & bibit meum ſanguinem, in me manet, & ego in illo. Et cætera quæ ſequuntur vſque in finem.

AVE MARIA.

Pars prior. I.

Quamuis hæc Domini verba, quæ à me initio concionis huius propoſita ſunt, minus ſacræ huius diei ſolemnitati conuenire videantur (in qua ſacramentorum omniũ maximi ſollemne feſtum celebramus) tamen, vbi quantam dilectionis ſuæ vim in eius inſtitutione nobis Dominus oſtenderit, explicauerimus, non temerè me hæc eius verba in præſenti concione tractare voluiſſe intelligetis. Quamuis enim omnia Saluatoris noſtri opera immenſam eius bonitatem & in genus hominum charitatem apertiſſimè declarent; tria tamen ſunt, quæ hoc ipſum maximè efficiunt; nempe admiranda eius incarnatio, acerbiſſima paſſio, & diuinæ Euchariſtiæ inſtitutio. Quod intelligens humanæ ſalutis inimicus, in nulla alia re tot hæreticorum machinas excogitauit, quibus ſacra hæc myſteria conuelleret atq; labefactaret; vtpote à quibus ipſe maiora malitiæ ſuæ impedimenta acciperet. Carnales quippe homines eius ſpiritu afflati, Deum ex ſe ipſis æſtimantes, indignum immenſa illa maieſtate iudicabant, omnipotentem Deum femineis viſceribus

includi,

includi, in crucem agi, & se ipsum hominibus in cibum potumque præbere. Aduersus hos autem errores Ecclesiæ doctores præclara volumina ediderunt, grauissimis rationibus ostendentes, nihil diuina bonitate & charitate dignius, nihil pestilentissimo naturæ nostræ morbo curando salutarius extitisse. Vt enim duo illa Cherubin, inter quæ olim arca fœderis Domini locata erat, extensis eam alis protegebant: ita humanitatis Christi mysterium (quod arca illa fœderis adumbrabat) sancti doctores ab hæreticorum calumniis protegunt atque tuentur. Exod. 37.

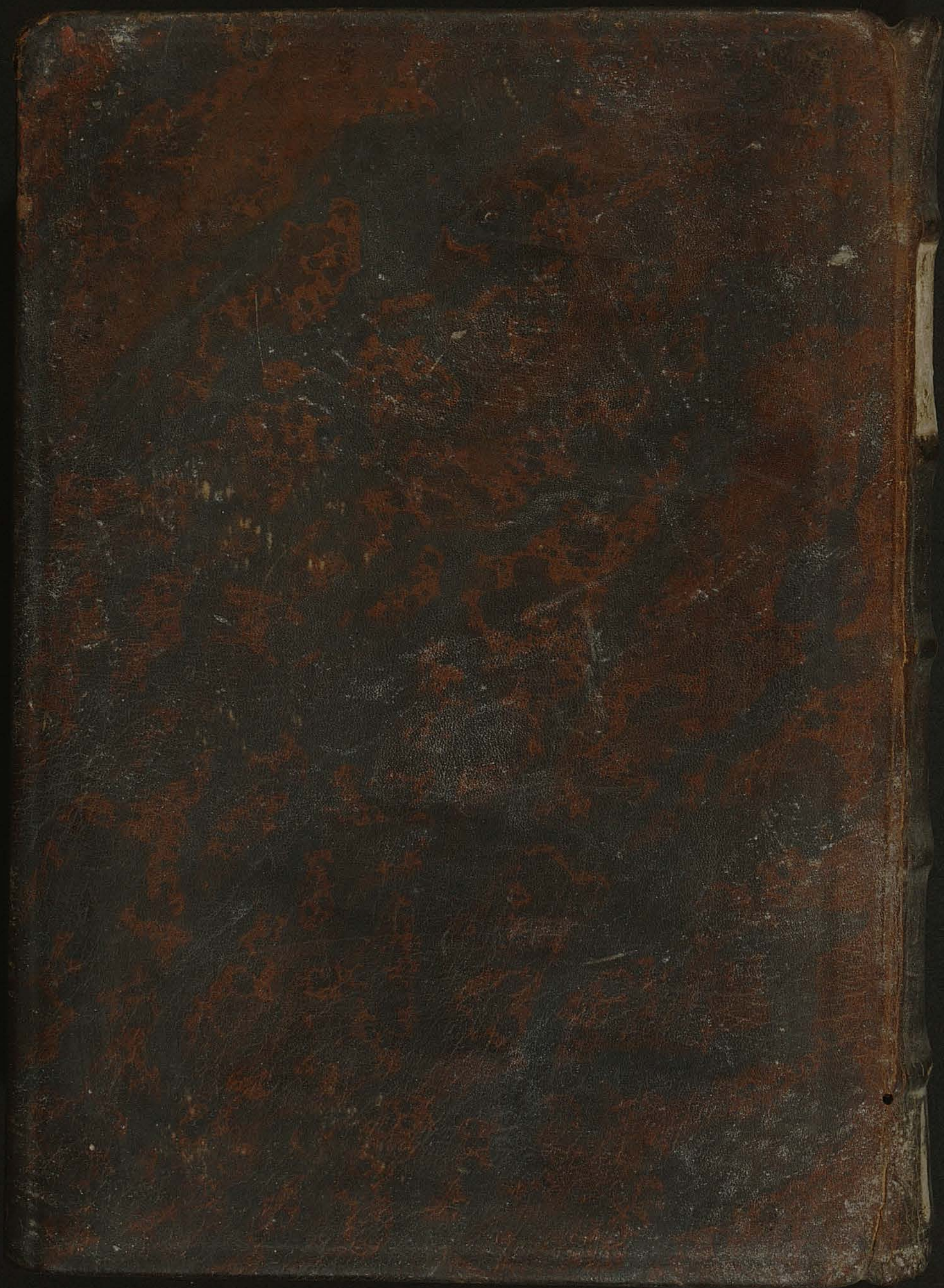
Sed inter has sanctorum Patrum defensiones, vnam dumtaxat in præsenti concione explicare constitui: quam si ita verbis exponere potuero, vt quod ego mente concepi, in vos dicendo transfundam; non dubito, quin apud vos efficiat, quod apud me iam dudum egit, nempe, vt hoc mirabile diuinæ sapientiæ consilium agnoscatis, & immortales illi pro his tantis beneficiis gratias agatis, & omnia insuper hæreticorum commenta, vt araneorum telas, minimo negotio elidatis. Summã autem defensionis huius breuiter hac Domini sententia, quam proposui, comprehendam: deinde rem à primis initiis exordiar. Quæro igitur ad quid præcipuè Dei Filius in hunc mundum venerit? Ad hoc ipse hac breuissima & fecundissima sententia, quam initio proposui, respondet: Ignem veni mittere in terram, & quid volo nisi vt accẽdatur? Hoc est, terra quidẽ æstuat flagratque terrenarum rerũ cupiditate; alget verò, & glacie ipsa frigidior est, cælestium rerum amore: ego verò in hoc veni, vt ardore illo (quatenus in hac vita fieri potest) extincto, algentia hominum corda rerum cælestium amore incendam. Duplicem igitur hanc prouinciam suscepi; alteram, vt amorem illum (quatenus fieri poterit) extinguam; alteram, vt hunc cælestem amorem incendam: idque non naturam hominis in aliam permutando, sed ineffabilibus beneficiis & virtutũ exemplis hanc tantam humani cordis mutationem efficiendo. Si igitur hoc Dominus facturus erat, nulla vtique ratione commodius, quàm his tantæ bonitatis & charitatis operibus efficere potuit. Hæc igitur rationis nostræ summa est.

Cæterùm, vt rationem hanc (quæ totius Euangelicæ Philosophiæ firmamentum est) penitius introspicere valeamus, quædam mihi altius repetenda sunt, quibus ceu gradibus ad huius mysterij celsitudinem pertingere valeamus. Neq. enim ad ea quæ in sublimi loco posita sunt, nisi per gradus ascendere possumus. Quod quia hæretici non fecerunt, sed humi repentes cælestia contingere tentauerunt, in maximos errores lapsi sunt.
Principio igitur statuamus, Deum rerum omnium magnarum 1.
& minimarum curam & prouidentiam gerere: ad quam quidem

dem

dem pertinet, res omnes per debita & cōuenientia media (vta-
mur enim hac voce quæ Philosophis familiaris est) ad suos fi-
II. nes perducere. Deinde illud etiam statuendū est, quod quam-
uis hæc diuina prouidentia perfecta sit, nulliq. naturæ pro eius
captu & conditione desit: aliter tamen maiora, aliter minora
curat. Quod videmus in motibus cælorum (qui principem in-
ter corpora omnia locum tenent) qui ex quo die conditi sunt,
nunquam vel latum vnguem à cursu & ordine illis præscripto
discesserunt; cùm tamen hæc inferiora corpora innumeris pæ-
III. nè modis quotidie varientur. Tertiò illud etiam obseruan-
dum est, quòd cùm duplicia sint opera Dei, quædam naturæ,
quædam gratiæ: posteriora hæc multò quàm illa præstantiora
& nobiliora sunt. Quod quidem ex vtrorumque fine apertè
colligitur. Finis enim operum naturæ, est earūdem in esse na-
turæ conseruatio. At operum gratiæ finis (vt ipsum quoq. no-
men præ se fert) est esse gratiæ: hoc est, supernaturale atque di-
uinum esse: quo videlicet homo supra hominis naturam elatus,
diuinæ puritatis, & sanctitatis, atque etiam beatitudinis parti-
IIII. ceps efficitur. His addo quartum, nempe diuinam prouiden-
tiam omnia per amorē gubernare atque omnibus prouidere:
hoc est, per sui ipsorum amorē, quem rebus omnibus ingene-
rauit: quo videlicet omnia se diligunt, & conseruationem suam
appetunt, & ea omnia quæ ad ipsam pertinent, auidissimè con-
sectantur. Ab hoc enim flagrātissimo sui amore cæteri affectus
& propensiones oriuntur: quibus res omnes ea appetunt, quæ
ad naturæ suæ statum retinendū necessaria sunt. Subiiciamus
exempla. Terra naturali grauitate sua infimum mundi locum
appetit, in quo conseruatur: quò non impedita rapidissimo
impetu fertur. De aqua idem est iudicium, quæ eadem grauita-
te prædita, semper ad inferiora delabitur. Aër verò, qui natura
leuis est, ita superiorem locum naturæ suæ conuenientem ap-
petit, vt si quando cauernis terræ inclusus fuerit, grauissimam
terræ molem impetu suo tremefaciat atque concutiat, quò in
superas regiones euadat. Ignis verò tanta vi supra aëris regio-
nem fertur, vt si sulfureum puluerem turri suppositum accen-
deris, turrim ipsam & ingentia mœnia subruat, & in frusta re-
digat: ne violenter contra naturæ suæ vim in alieno loco deti-
neatur. Bruta verò animantia quo studio, labore, atque pericu-
lis alimenta quærunt, quibus vitam tueantur? Quo verò im-
petu in ea feruntur, quæ ad speciei suæ propagationem perti-
nent? Qua cura atque amore filios suos alunt atque educant?
De amore verò, quo se homines diligunt, & quæ sua sunt appe-
tunt, nihil hîc dicam: quoniam res notior est, quàm vt verbis
V. indicari debeat. Postremò hoc etiam statuendum est, quod
quemad-

CONCION.
DE TEMP.
TOM. III.
[illegible]